T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

YENİ TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ORTAKLIKLAR HUKUKUNDA AZINLIĞIN BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI YOLUYLA KORUNMASI

Direnç AKBAY

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ahmet TÜRK

İZMİR - 2017

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Azınlığın Bilgi Alma Ve İnceleme Hakkı Yoluyla Korunması" adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

..../..../.....

Direnç AKBAY

İmza

ÖZET

Doktora Tezi

Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Azınlığın Bilgi Alma Ve İnceleme Hakkı Yoluyla Korunması

Direnç AKBAY

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Özel Hukuk Programı

Anonim ortaklıklar, ekonomik ve hukuki yaşamımızın önemli bir parçasıdır. Tüzel kişiliği haiz olan anonim ortaklıklar, toplum içinde sosyal bir organizma olarak serbestçe hukuki işlemler yapabilmektedir. Tüzel kişilerin faaliyetlerini sürdürebilmesi hem dış hem de iç ilişkide iletişim ile mümkündür. Çünkü tüzel kişiliklerde irade oluşumu iletişime bağlıdır. Bu nedenle, kanun koyucu, anonim ortaklıkların organizasyonuna büyük önem vermektedir. Örneğin, kanun koyucu, anonim ortaklıklarda zorunlu organları ve bu organlar arasındaki ilişkileri, önemli ölçüde ve doğrudan doğruya Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlemiştir. Organlar ve organ üyeleri arasındaki ilişki iletişim gerektirmektedir. Tüzel kişilerdeki iletişimin konusu daima "bilgi"dir.

Anonim ortaklıklar, pay sahiplerinden oluşmaktadır. Pay sahipleri, yatırımlarını yönetmek ve ortak sıfatından kaynaklanan haklarını kullanmak için ortaklık hakkında bilgiye ihtiyaç duyarlar. Bu çalışma, Türk Ticaret Kanunu'nun özellikle pay sahiplerinin bilgilendirilmesine yönelik hükümlerini değerlendirmektedir. Çalışmanın ana hipotezi, yasada çeşitli hükümlerde yer almasına rağmen, anonim ortaklıklarda üç aşamadan oluşan bir bilgilendirme sisteminin var olduğu savunusudur. Bu nedenle, pay sahibinin bilgilendirilmesine yönelik tüm kurallar, aynı yasal zeminde ve söz konusu sistem gözetilerek, yorumlanmalıdır. Bunun için önce, söz konusu sistemin oluşturulmasının ardında yer alan ekonomik ve yasal gereklilikler ortaya konmaya çalışılmıştır. Daha sonra, bu genel esaslar temelinde, pay sahibinin

talebe bağlı bilgilendirmeye yönelik haklarına ilişkin yasal hükümler sistemli bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada aynı zamanda, pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme haklarını dava yoluyla kullanımı da değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Türk Ticaret Kanunu, Anonim Ortaklıklar Hukuku, Bilgi Alma Hakkı, İnceleme Hakkı.

ABSTRACT

Doctoral Thesis

Doctor of Philosophy (PhD)

Protection of Minorities With Rights of Information and Investigation in Law of Incorporated Companies According to New Turkish Commercial Code

Direnç AKBAY

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Private Law

Private Law Program

Incorporated companies are very important part of our economic and legal life. They have their own legal entities and as a social organism of our society they can freely make legal transactions. In order to carry on activities, legal entities need internal and external communication. Because, the formation of the will in legal entities needs communication. Therefore the lawgiver gives great importance to the organization of the incorporated companies. For example Turkish legislator arranged the compulsory organs and the relations between these organs, for incorporated companies, substantially and directly in Turkish Commercial Code. Relation between organs and members of these organs requires communication. The theme of the communication in legal entities is always "information".

Incorporated companies consist of share holders. In order to manage their investments and use their membership rights, share holders need information about company. This study especially evaluates provisions of the Turkish Commercial Code about share holder's information. Main hypothesis of the study is, despite many provisions in the code, there is an information system within incorporated companies, which has three phases. Because of this legal structure, all rules dedicated to share holder's information, must be interpreted on the same legal ground. To be able to do this, firstly, the economic and legal motivation of the lawgiver must be revealed. Then, legal provisions

about share holder's right on reactive information must be investigated on the basis of this general system. This study also includes the procedural use of the share holder's right on information and investigation, in courts.

Keywords: New Turkish Commercial Code, Incorporated Company Law, Right of Information Retrieval, Right to Review.

YENİ TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ANONİM ORTAKLIKLAR HUKUKUNDA AZINLIĞIN BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI YOLUYLA KORUNMASI

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ii
YEMİN METNİ iii
ÖZET iv
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER viii
KISALTMALAR xxv

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
ANONİM ORTAKLIKTA BİLGİLENDİRME SİSTEMİ

§ 1. ANONİM ORTAKLIKTA BİLGİLENDİRMENİN ÜÇ AŞAMALI BİR SİSTEME DAYANMASI 6
I. ÖN AÇIKLAMALAR 6
II. BİLGİLENDİRME SİSTEMİNİN ÜÇ AŞAMALI TASARIMI 8
A. Ortaklığın Herhangi Bir Talebe Dayanmayan Bilgilendirme Yükümü 8
B. Pay Sahiplerinin Talebine Bağlı Bilgilendirme Yükümü 9
C. Özel Denetim Suretiyle Bilgilendirme 10
§ 2. ANONİM ORTAKLIKTA BİLGİLENDİRME SİSTEMİ KURULMASININ TEMEL NEDENLERİ 12
I. BİLGİLENDİRME SİSTEMİ KURULMASINDAKİ İKTİSADİ GEREKLİLİKLER 12
A. Yeni Kurumsal İktisat ve Özellikle Vekâlet Maliyetleri ile Mülkiyet Hakları Teorisi 12
1. Yeni Kurumsal İktisat 12
2. Vekâlet Maliyetleri Teorisi 14

3. Mülkiyet Hakları Teorisi 16
B. Vekâlet Maliyetleri Teorisi Bakımından Asimetrik Bilgi Kavramı, Anlamı ve Bu Sorunun Etkin Bilgilendirme Sistemiyle Çözümlenmesi 17
1. Asimetrik Bilgi Kavramı 17
2. Asimetrik Bilginin Anonim Ortaklıklar Bakımından Anlamı 20
3. Asimetrik Bilgi Sorununun Etkin Bilgilendirme Sistemiyle Aşılması 22
a. Sistemin Tespit Edilen Riskleri En Aza İndirecek Şekilde Tasarlanması 22
b. Sistemin Pay Sahiplerinin Olası Davranış Şekillerine Göre Tasarlanması 24
aa. Ortaklığa Olan İlginin Yitirilmesi Sorunu 24
bb. Bedavacılık Sorunu 25
C. Mülkiyet Hakları Teorisi Bakımından Artık Kontrol Hakları ve Konumuz Bakımından Önemi 26
1. Mülkiyet Hakları Teorisi Bakımından Artık Kontrol Hakları 26
2. Artık Kontrol Haklarının Konumuz Bakımından Önemi 27
II. BİLGİLENDİRME SİSTEMİ KURULMASINDAKİ HUKUKİ GEREKLİLİKLER 29
A. Anonim Ortaklıkta Ortakların Konumu 29
B. Kollektif Bilgilendirme Kavramı ile Kollektif Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususlar ve Bunların Çalışmamızla Bağlantısı 31
1. Kollektif Bilgilendirme Kavramı 31
2. Ortaklıkta Kollektif Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususlar ve Bunların Çalışmamızla Bağlantısı 32
a. Ortaklıkta Kollektif Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususlar 32
aa. Ortaklığın Organizasyon Yapısı 32
bb. Yönetim İlişkisinden Kaynaklanan Bilgilendirme Yükümlülüğü 34
b. Kollektif Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususların Çalışmamızla Bağlantısı 36
C. Bireysel Bilgilendirme Kavramı ve Bireysel Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususlar 38
1. Bireysel Bilgilendirme Kavramı 38
2. Bireysel Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususlar 38

a. Pay Sahibinin Ortak Sıfatı 38
b. Hazırlayıcı Bilgilendirme Yükümlülüğü 39
aa. Kavram 39
bb. Bireysel Bilgilendirme ile Hazırlayıcı Bilgilendirme Yükümlülüklerinin İlişkisi 40
§ 3. BİLGİLENDİRME SİTEMİNİN TEMEL AMAÇLARI 44
I. YÖNETİME TANINAN TAKDİR ALANININ PAY SAHİPLERİ VASITASIYLA DENETLENMESİ 44
A. Yönetimin Geniş Bir Takdir Alanına İhtiyaç Duyması 44
B. Takdir Alanının Denetlenmesi Ve Bunun İçin Pay Sahiplerine Etkin Bilgi Alma Hakları Tanınması Gereği 45
II. ORTAKLIKLA PAY SAHİPLERİ ARASINDAKİ BİLGİ KAYNAKLI MENFAAT UYUŞMAZLIKLARINI ÇÖZME 47
A. Pay Sahibi ve Ortaklığın Karşılaşan Menfaateri 47
B. Karşılaşan Menfaatlerin Bilgilendirme Sistemiyle Dengelenmesi 48
III. ORTAKLIKTAKİ GÜÇ YOĞUNLAŞMASININ ORTAKLIK İÇİNDEN KONTROL ALTINA ALINABİLMESİ 50
IV. PAY SAHİPLİĞİ HAKLARININ KULLANABİLMESİ İÇİN GEREKLİ OLAN BİLGİNİN SAĞLANMASI 52
A. Bilginin Pay Sahipliği Haklarının Kullanımı ve Çoğunluk İlkesi Bakımından Önemi 52
B. Bilgilendirmenin Bağımsız Karakteri 54
V. AZINLIĞIN KORUNMASI AMACI 55

İKİNCİ BÖLÜM
BİLGİ ALMA HAKKI

§ 4. HAKKIN DÜZENLENMESİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ 58
I. HAKKIN DÜZENLENMESİ 58
II. HAKKIN HUKUKİ NİTELİĞİ 59
A. Bağımsız Pay Sahipliği Hakkı Niteliği 59
1. Bilgi Alma Hakkının Bağımsızlığının Anlamı 59

2. Bilgi Alma Hakkının Salt Yardımcı Bir Hak Olduğu Görüşü Ve Bunun Eleştirisi 60
B. Müktesep ve Vazgeçilmez Hak Niteliği 63
1. Müktesep ve Vazgeçilmez Hak Kavramları 63
2. Bilgi Alma Hakkının Hem Müktesep Hem de Vazgeçilmez Hak Teşkil Etmesinin Gerekçesi 65
D. Bireysel Hak Niteliği 67
E. Koruyucu Hak Niteliği 69
§ 5. HAKKI KULLANABİLECEK KİŞİLER 71
I. PAY SAHİPLERİ VE TEMSİLCİLER 71
A. Pay Sahipleri 71
B. Temsilciler 73
1. Hakkın Hem İradi Hem De Yasal Temsilci Tarafından Kullanılabilmesi 73
2. İradi Temsilde Temsilci Çevresinin Kural Olarak Sınırlandırılamaması 75
II. BİLGİ ALMA HAKKINI KULLANABİLECEK KİŞİLERE İLİŞKİN ÖZEL DURUMLAR 76
A. Bağlamlı Payların Devrinde Durum 76
1. Borsaya Kote Edilmemiş Bağlamlı Payların Devrinde Durum 76
2. Borsaya Kote Edilmiş Bağlamlı Payların Devrinde Durum 77
a. Hakların Geçişi Teorisi 77
b. Pay Sahipliği Sıfatının Kazanılması 78
aa. Borsada Gerçekleşen Devirlerde Durum 78
bb. Borsa Dışında Gerçekleşen Devirlerde Durum 80
c. Oy Hakkından Yoksun Pay Sahibi 80
aa. Kavram 80
bb. "Oy Hakkından Yoksun Pay Sahibi" Statüsünün Sonuçları 82
aaa. Statünün Kalıcı Hale Gelebilmesi 82
bbb. Oy Hakkından Yoksun Paylardan Kaynaklanan Hakların Kısıtlanması 83
d. Bağlamın Bilgi Alma Hakkı Üzerindeki Etkisi 84
aa. Yüzdesel Sınıra Dayalı Bağlam (Yeni TTK m. 495/I) 84
bb. İnançlı Devirlere İlişkin Bağlam (Yeni TTK m. 495/II) 86

aaa. Oy Hakkından Yoksunluk Statüsünün Tüm Payları Kapsaması 86
bbb. Dolaylı Bir Bilgi Alma Hakkının Kabul Edilmesi 87
aaaa. İsviçre Hukukunda OR m. 656c/III' ün Kıyasen Uygulanması ve Hukukumuzda Pay Tebliği m. 39/I Düzenlemesi 87
bbbb. Dolaylı Bir Bilgi Alma Hakkının Sağlanmasının Gerekçesi 89
cccc. Bilgi Alma Hakkına İlişkin Düzenlemenin Kıyasen Uygulanması 90
B. Rehinli Paylar 91
1. Temel Kural ve Senede Bağlanmamış Paylarla Nama Yazılı Paylarda Durum 91
2. Hamiline Yazılı Paylarda Durum 92
a. Hamiline Yazılı Senetlerde Zilyetlikle Senet Sahipliğinin Karıştırılabilmesi 92
b. Temel Kuralın Uygulanabilirliği ve Yeni TTK m. 427/II Hükmünün İç İlişkiye Yönelik Bir Hüküm Olması 93
c. Rehin Hakkı Sahibinin Pay Sahibine Rağmen Genel Kurula Katılması Ve Bilgi Alma Hakkını Kullanması 94
aa. Özel Yazılı Belge Olmadan Genel Kurul Toplantısına Katılmanın Katılımı Yetkisiz Hale Getirmemesi 94
bb. Rehin Hakkı Sahibinin Bilgi Alma Hakkını Dava Yoluyla Kullanamaması 96
C. Pay Üzerinde Hapis Hakkı Olması 96
D. Pay Üzerinde İntifa Hakkı Olması 98
1. İntifa Hakkı Sahibinin Durumu 98
2. Pay Sahibinin Durumu 99
a. Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkını Kullanabilmesi 99
aa. Yasal Düzenleme ve Yorumu 99
bb. Yönetmelik Düzenlemesi ve Değerlendirilmesi 100
b. Pay Senetlerine İlişkin Sorunlar 102
§ 6. HAKKIN KULLANILMA ZAMANI 103
I. GENEL KURUL TOPLANTISI SIRASINDA KULLANILMASI 103
II. GENEL KURUL TOPLANTISI DIŞINDA KULLANILMASI 104

A. Hakkın Toplantı Dışında Kullanabilmesi Yönündeki Eğilim 104
B. Genel Kurul Dışında Bilgi Talep Edilmesi 104
1. Hakkın Kullanılmasıyla Bilgilendirme Yükümlülüğünün Muacceliyetinin Ayrılması 104
2. Genel kurul Dışında Bilgi Talebinin Mümkün Olması 105
a. Genel Kurul Dışında Bilgi Talebine Engel Bir Düzenleme Olmaması ve Bunun Taraf Menfaatleri Açısından Önemi 105
b. Genel Kurul Dışında Bilgi Talebinde Bulunmanın Zorunlu Hale Getirilememesi ve İstisnai Bazı Durumlarda Bunun Hak Sahibi Açısından Külfet Oluşturması 106
aa. Genel Kurul Dışında Bilgi Talebinde Bulunmanın Zorunlu Hale Getirilememesi 106
aaa. Zorunluluğun Bilgi Alma Hakkını Yasanın Öngördüğü Ölçüden Fazla Sınırlaması ve Müzakerelere Katılma Hakkını Olumsuz Etkilemesi 106
bbb. Yönetim Kurulunun Toplantılara Hazırlıklı Gelme Yükümlülüğünün, Böyle Bir Zorunluluğu Gereksiz Kılması 108
bb. Genel Kurul Dışında Bilgi Talebinde Bulunmanın Hak Sahibi Bakımından Külfet Oluşturabilmesi 109
C. Bilgi Verme Borcunun Muacceliyeti 111
1. Borcun Genel Kurulda Muaccel Olması ve Genel Kurul Dışında Bilgilendirme Yapılabilmesi 111
2. Genel Kurul Dışında Bilgilendirme Yapılmasının Sonucu: Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 113
a. Hükmün Tanıtılması ve Bilgilendirmede Eşitlik Kavramı 113
b. Bilgilendirmede Eşitliğin Ölçüsü 115
aa. İsviçre Hukuku 115
aaa. Mutlak Eşitlik Görüşü 115
bbb. Nispi Eşitlik Görüşü 118
bb. Alman Hukuku 119
cc. Değerlendirme 121
c. Hükmün Uygulanmayacağı Haller 124

aa. Objektif Sebepler 124
aaa. Ön Açıklamalar 124
bbb. Önemli Bazı Kararların Alınması 125
ccc. Pay Devirlerinde Hukuki İnceleme 125
bb. Özel Hukuki İlişkiler 127
d. Hükmün Amaca Uygunluk Bakımından Değerlendirilmesi 127
aa. Bilgilendirmenin Yeri ve Usulü Açısından Değerlendirme 127
bb. Uygulanabilirlik Açısından Değerlendirme 128
cc. Bilgilendirme Zamanı Bakımından Değerlendirme 129
dd. Pay sahiplerinin Üçüncü Şahıslar Karşısındaki Bilgi Düzeyinin Korunması Bakımından Değerlendirme 131
e. Farklı Düzenlenme Önerileri 131
aa. Yazılı Başvuru Yoluyla Bilgi Alma Hakkı Tanınması ve Diğer Pay Sahiplerinin Konuyla İlgili Bilgilendirilmesi 131
bb. Özellikle Borsaya Kote Olmayan Ortaklıklar Açısından Bilgi Alma Hakkının "Her Zaman" Kullanılabilmesi 134
cc. Bilgi Alma Hakkının Kullanılması İçin Belirli Bir Zaman Diliminin Belirlenmesi 135
§ 7. BİLGİ ALMA TALEBİNİN MUHATAPLARI VE BİLGİ VERMEKLE GÖREVLİ OLANLAR 136
I. BİLGİLENDİRME YÜKÜMLÜSÜ, BİLGİLENDİRME TALEBİNİN MUHATAPLARI VE BİLGİ VERME GÖREVLİLERİNİN AYRILMASI 136
II. BİLGİ ALMA TALEBİNİN MUHATAPLARI 137
A. Genel Kurul Toplantısında Gündeme Gelen Bilgi Alma Talepleri 137
B. Genel Kurul Dışında Gündeme Gelen Bilgi Alma Talepleri 139
1. İsviçre Hukukunda Yapılan Değerlendirme Ve Bunun Hukukumuzda Uygulanamaması 139
2. Kural: Taleplerin Ortaklık Yönetimine Yöneltilmesi 140
3. Yönetim Kurulu Dışındaki Ortaklık Görevlilerine Başvuru 142
a. Ön Açıklamalar ve İsviçre Hukukunda Durum 142
b. Ticari Temsilci ve Vekillere Başvuru 143
c. Yönetim Yetkisi Devredilmiş Kişilere Başvuru 144

4. Denetçilere Başvurma Olanağının Olmaması 145
III. BİLGİ VERMEKLE GÖREVLİ OLANLAR 147
A. Yönetim Kurulu 147
1. Yönetim Kurulunun Bilgilendirme Görevinin Özellikleri 147
a. Aslî Görev Olması 147
b. Devredilemez Görev Olması 148
2. Bilgilendirme Görevinin Özelliklerine Bağlanan Sonuçlar 150
a. Bilgilendirme Görevinin Yönetim Kurulunu Bilgilendirme Yükümlüsü Yapmaması 150
b. Bilgilendirmenin Yönetim Kurulu Kararı Gerektirmesi 152
c. Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurul Toplantılarına Katılma Yükümlülüklerinin Doğması 154
aa. Yeni TTK m. 407/II Düzenlemesi ve Hükme Uymamanın Genel Kurul Kararlarının Geçerliliğine "Doğrudan" Etki Etmemesi 154
aaa. Yeni TTK m. 407/II Düzenlemesi 154
bbb. Hükme Uymamanın Genel Kurul Kararlarının Geçerliliğine "Doğrudan" Etki Etmemesi 155
bb. Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurula Katılma Yükümlülüğünün Kabul Edilmesi 158
B. Denetçiler 162
1. Sınırlı Bilgilendirme Görevi ve Genel Kurul Toplantılarına Katılma Yükümlülüğü 162
2. Bilgilendirme Görevinin Genel Kurul Toplantı Türleri Bakımından Değerlendirilmesi 163
3. Denetçinin Bilgilendirme Görevinin Bağımsız Dış Denetçilik Sistemiyle Uyumu ve Yerine Getirilmesi 165
C. Tasfiye Memurları 166
1. Bilgilendirme Görevinin Gerekçesi: Organ Niteliği 166
2. Tasfiye Aşamasında Bilgilendirme Borcunun Kapsamı, Muacceliyeti ve Bunun Bilgilendirmede Eşitlik İle Bağlantısı 168
§ 8. BİLGİ ALMA HAKKININ KULLANILMASI USULÜ 169
I. BİLGİ ALMAK AMACIYLA SORU SORULMASI 169

A. Sorunun Kural Olarak Yönetim Kuruluna Sorulması 169
B. Hakkın Kullanılmakta Olduğunun Anlaşılabilir Durumda Olması 170
1. Anlaşılabilir Soru Sorma Külfeti 170
2. Anlaşılabilir Soru Sorma Külfetinin Değerlendirmesi 171
a. Somut Olayın Dikkate Alınması Ve Örtülü Taleplerin Durumu 171
b. Sorunun Değerlendirilmesinde Ölçüt 173
II. HAKKIN KULLANILMA ŞEKLİ 174
A. Genel Kurul Toplantısında 174
1. Hakkın Sözlü veya Yazılı Kullanılması 174
2. Yazılılığın Zorunlu Hale Getirilememesi 175
a. Ana Sözleşme ve İç Yönerge Bakımından Değerlendirme 175
b. Divan Başkanının Yönetim Yetkisi Bakımından Değerlendirme 177
B. Genel Kurul Dışında 178
III. BİLGİ TALEBİNİ GEREKÇELENDİRME ZORUNLULUĞUNUN OLMAMASI 180
IV. BİLGİ TALEBİNİN GERİ ALINMASI 182
V. TUTANAK 185
A. Bilgilendirme Sürecinin Tutanakta Somutlaşması 185
B. Bilgi Alma Hakkı Bakımından Tutanağın İşlevleri 186
1. İspat İşlevi 186
a. Tutanağın Asgari İçeriğinin Bilgi Kaynaklı Menfaat Uyuşmazlıklarını Kapsaması ve Bunun İspat İşleviyle Bağlantısı 186
b. Bakanlık Temsilcinin Katıldığı Toplantılar Bakımından Tutanağın İspat İşlevinin Güçlenmesi 189
c. Tutanağın İspat İşlevine Hizmet Eden Düzenlemeler 190
2. Bilgilendirme İşlevi 191
§ 9. HAKKIN KONUSU 193
I. BİLGİ 193
A. Bilgi Kavramı 193
B. Bilginin Kendine Yakın Kavramlardan Farkı 194
C. Bilgi Kavramının Ortaklıklar Hukukundaki Yansımaları 195

II. BİLGİ ALMA HAKKINDA KONU KAVRAMI VE SINIRSIZLIK İLKESİ 195
A. Konu Kavramı 195
B. Hakkın Konusuna İlişkin İlke: Sınırsızlık 196
1. Sınırsızlık İlkesinin Anlamı 196
2. Sınırsızlık İlkesinin Gündeme Bağlılık İlkesiyle İlişkisi 198
a. Hakkın Kullanımı Bakımından Değerlendirme 198
b. Hakkın Konusu Bakımından Değerlendirme 199
3. Hakkın Konusunun Yeni TTK m. 437/I Hükmünden Bağımsızlığı 202
III. HAKKIN KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ 204
A. Ortaklık İşlerine İlişkin Olması 204
1. Ortaklık İşleri Kavramı Ve Bunun Yorumu 204
2. Doğrudan ve Dolaylı İş Ayrımı 206
a. Doğrudan İş 206
b. Dolaylı İş 208
aa. Dolaylı İş Kavramı 208
bb. Dolaylı İşe İlişkin Somut Örnekler 209
aaa. Pay Sahipleri ve Organ Üyelerine İlişkin İşler 209
bbb. Ortaklıkla İş İlişkisi İçindeki Kişilere İlişkin İşler 210
ccc. Bağlı Ortaklıklara İlişkin Olup Yeni TTK m. 437 ve m. 200 Bağlantısı Dışında Kalan Hususlar 211
aaaa. "Ortaklar Topluluğu"na İlişkin Düzenlemelerle Bilgi Alma Hakkının İlişkisi 211
bbbb. Yeni TTK m. 437/II, cümle 2'nin Tanıtılması 212
cccc. Yeni TTK m. 437/II, cümle 2'nin Yorumu 213
c. Doğrudan-Dolaylı İş Ayrımının Uygulamada Etkisi 216
B. Denetimin Yapılma Şekli ve Sonuçları Hakkında Bilgi İstenmesi 218
§ 10. HAKKIN SINIRLARI 219
I. HAKKININ SINIRINDA ÜST KAVRAM: "ORTAKLIK MENFAATLERİ" 219
II. SIR VE ORTAKLIK SIRRI 222
A. Sır 222

1. Şeffaflığın Sınırlandırılması ve Gizlilik 222
2. Sırrın Anlamı, Sır Alanı Oluşturulmasının Faydaları ve Sır Alanının Korunmasının Hukukî Temeli 223
a. Sırrın Anlamı 223
b. Sır alanı Oluşturulmasının Faydaları 225
c. Sır alanının Korunmasının Hukukî Temeli 226
3. Sırrın tanımı ve Unsurları 228
a. Sırrın Tanımı 228
b. Sırrın Unsurları 229
aa. Nispi Bilinmezlik 229
aaa. Aleni Olmama 229
aaaa. Aleni Olmama Kriteri ve Bunun Yetersiz Olması 229
bbbb. Bilen Kişi Çevresi Bakımından Nispilik Sorunu 230
aaaaa. Bilen Kişi Çevresinde Nispiliğe Yönelik Ölçütler 230
bbbbb. Ölçütlerin Değerlendirmesi 232
cccc. Bilginin Kendisi Açısından Nispilik Sorunu 233
bbb. Genel Olarak Erişilememe 234
aaaa. Kavram 234
bbbb. Anonim Ortaklıklar Hukuku Bakımından Değerlendirme 235
bb. Sır Saklanmasına Yönelik Haklı Menfaat 236
aaa. Sır Saklama Menfaatinin Haklılığı 236
bbb. Anonim Ortaklıklar Hukuku Açısından Değerlendirme ve Özellikle Menfaatlerin Ölçülmesi Gerekliliği 238
cc. Sır saklama İradesi 239
aaa. Kavram 239
bbb. Sır saklama İradesinin Açıklanması 240
aaaa. Sır Saklama İradesinin Açıklanmasına İlişkin Görüşler 240
bbbb. Görüşlerin Anonim Ortaklıklar Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi 242
4. Sır İlişkisinde Kişiler 243
a. Sır Sahibi 243
b. Sır Tutan 245

c. Anonim Ortaklıklar Hukuku Bakımından Değerlendirme 245
B. Ortaklık Sırrı 248
1. Genel Anlamda Bir Sırrın Taşıması Gereken Özellikleri Taşıması 248
2. Mutlak Sırlar 250
a. Kavram 250
b. Yasal ve Sözleşmesel Mutlak sır ayrımı 251
aa. Yasal Mutlak Sırlar 251
bb. Sözleşmesel Mutlak Sırlar 252
c. Mutlak Sırların Yeni TTK m. 437/III Kapsamında Olmaması 255
3. Nispi Sırlar 256
a. Kavram 256
b. Fabrikasyon Sırları 257
aa. Kavram 257
bb. Koşulsuz Koruma Görüşü ve Eleştirisi 258
cc. Fabrikasyon Sırları ve Patent Hukukundaki Buluş Kavramının İlişkisi 259
c. İş Sırları 261
aa. Kavram 261
bb. İş Sırlarının Organizasyon Sırlarını Büyük Ölçüde Kapsamaması 262
d. İş ve Fabrikasyon Sırları Ayrımının Muğlâklığı ve Hakkın Sınırları Bağlamında Bir Ölçüt Oluşturamaması 263
III. ORTAKLIĞIN KORUNMASI GEREKEN DİĞER MENFAATLERİ 264
A. Kavram 264
B. Ortaklığın "Sır Alanı"nın Münferit Sırları Aşması 265
C. Somut Örnekler 266
IV. SINIRLARIN TESPİTİNDE YÖNTEM: "MENFAATLERİN KARŞILAŞTIRILMASI" 268
A. Düzenlemenin Soyutluğu 268
B. Hakkın Sınırları Bağlamında Karşılaşan Menfaatler 269
1. Pay Sahibi ve Ortaklığın Menfaatlerinin Karşılaşması 269
2. Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğünün Menfaat Uyuşmazlığına Etkisi 272

C. Karşılıklı Menfaatlerin Eşit Kabul Edilmesi ve Ortaklık Menfaatini Üstün Tutan Görüş 273
1. Menfaatlerin Karşılaştırılması İçin Ön Şart: Karşılıklı Menfaatlerin Eşit Kabul Edilmesi 273
2. Ortaklık menfaatini Üstün Tutan Görüş 274
a. Görüşün Açıklanması 274
b. Görüşün Eleştirisi 275
c. Görüşün Reddedilmesi 277
D. Menfaatlerin Karşılaştırılmasında İzlenecek Yöntemin Özellikleri ve Aşamaları 279
1. Menfaatlerin Karşılaştırılmasında İzlenecek Yöntemin Özellikleri 279
2. Menfaatlerin Karşılaştırılmasında İzlenecek Yöntemin Aşamaları 280
a. Karşılaşan Tipik Menfaatlerin Tespiti ve Gruplandırılması 280
b. Tipik Menfaatlerin Önem Sırasının Belirli Kriterlere Göre Dikkate Alınması 281
aa. Pay Sahibinin Durumu 281
bb. Çoğunluk İlişkilerinin Değerlendirilmesi 283
cc. Ortaklığın Yapısı ve Uyuşmazlık Geçmişinin Değerlendirilmesi 284
c. Menfaati Ağır Basan Tarafın Objektif Olarak Tespiti 286
d. Somut Olayın Özel Koşullarının Değerlendirilmesi 286
§ 11. HAKKIN KAPSAMI 288
I. KAPSAM SORUNUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ 288
A. Sorunun Konu ve Sınırlardan Sonra İncelenmesi 288
B. Kapsamın Belirlenmesinde Pay Sahibinin Etkisi 288
II. KAPSAMIN BELİRLENMESİNDE GEREKLİLİK KOŞULU 290
A. Gereklilik Koşulunun Düzenlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar 290
1. Koşulun Düzenlenmesine İlişkin Açıklamalar 290
a. Kaynak Düzenlemede Gereklilik Koşulu 290
b. Sistemimizdeki Durum ve Eleştirisi 291
2. Yeni TTK m. 437 Bakımından Gereklilik Koşulunun Uygulanması 293
a. Uygulama Olanağı 293

b. Uygulama Koşulu 294
B. Hakkın Kapsamını Belirlemede Gereklilik Koşulundan Faydalanılması 295
1. İstenen Bilgi ve Pay Sahipliği Hakları Arasında Bağlantı Kurulması 295
2. Gereklilik Koşuluna Göre Pay Sahipliği Haklarının Anlamı 298
C. Gereklilik Koşulunun Değerlendirilmesinde Ölçüt 300
III. BİLGİNİN DEĞERİ İLE KALİTESİ VE BUNLARIN HAKKIN KAPSAMIYLA İLİŞKİSİ 304
A. Bilginin Değeri ve Kalitesi 304
1. Bilginin Değeri 304
a. Bilginin Başta Bir Değere Sahip Olmaması 304
b. Bilginin Değerinde Görecelilik 304
aa. Pay Sahiplerinde Temel Bir Bilgi Düzeyi Oluşturmaya Yönelik Hükümler Öngörülmesi 304
bb. Verilen Bilginin Anlaşılması ya da Değerlendirilmesini Olanaklı Kılan Davranışta Bulunma Yükümlülüğü 306
cc. Değerlendirme 307
c. Bilgi Gereksiniminde Sonsuzluk Sorunu 308
2. Bilginin Kalitesi 310
a. Kavram 310
b. Bilginin Kalitesinin Tespitine Yönelik Ölçütler 311
aa. İçeriğin Doğruluğu 311
bb. Ayrıntı Düzeyi 312
cc. İşlenmişlik Ölçüsü 314
B. Bilginin Değer ve Kalitesinin Hakkın Kapsamıyla İlişkisi 315

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İNCELEME HAKKI

§ 12. ÖN AÇIKLAMALAR VE HAKKIN KULLANILMASI 318
I. ÖN AÇIKLAMALAR 318
II. HAKKIN KULLANILMASI 321
A. Hakkın Kullanma Zamanı 321

B. İnceleme Talebinin Muhatabı 323
C. İnceleme Hakkını Kullanma Usulü 325
1. Talebin Şekli ve İçeriği 325
2. Tutanak 327
§ 13. HAKKIN ŞEKLİ KOŞULU VE İNCELEMENİN SAĞLANMASI 329
I. HAKKIN ŞEKLİ KOŞULU: YETKİLİ ORGAN İZNİ 329
A. Ortaklığın Karar Vermesi 329
1. Koşulun Öngörülme Nedeni ve Karar Verme Yükümlülüğü 329
2. Karara İlişkin Sorunlar 330
a. Ortaklığın Serbest Takdir Hakkının Olup Olmadığı Sorunu 330
b. Red Kararının Gerekçelendirilip Gerekçelendirilmeyeceği Sorunu 331
B. İnceleme Talebi Hakkında Karar Verme Yetkisi: Alternatif Yetki Kuralı 333
1. Kuralın Açıklanması ve Uygulama Bakımından Değerlendirme 333
a. Kuralın Açıklanması 333
b. Uygulama Bakımından Değerlendirme 336
2. Alternatif yetki Kuralının Ortaya Çıkarabileceği Özel Durumlar 337
II. İNCELEMENİN SAĞLANMASI 340
A. İncelemeyi Sağlama Yükümlülüğünün İfasında Görevli Organ ve İfa Zamanı 340
1. İncelemeyi Sağlama Hususunda Görevli Organ: Yönetim Kurulu 340
2. İncelemenin Yükümlülük Oluşturması Anıyla İfa Zamanının Ayrılması 342
B. İncelemenin Zamanı, Yeri ve İncelenecek Kısımların Belirlenmesinde Yetki 343
C. İnceleme Usulünün Belirlenmesi 346
1. Doğrudan veya Dolaylı İnceleme 346
2. Şahsen veya Üçüncü Kişi (Uzman) Vasıtasıyla İnceleme 347
a. Şahsen İnceleme 347
b. Üçüncü Kişi (Uzman) Vasıtasıyla İnceleme 348
aa. Pay Sahibinin Uzman Aracılığıyla İnceleme Talep Etme Hakkı 348
aaa. Kural: Uzman Aracılığıyla İncelemenin Engellenememesi 348
bbb. Uzmanın Şahsına Yönelik İtiraz ve Haksız İtirazın Sonucu 349

bb. Ortaklığın Uzman Aracılığıyla İncelemeyi Zorunlu Tutması 351
aaa. Hukukî Dayanak 351
bbb. İşlevi ve Bunun haksızlık Teşkil Etmesinin Sonucu 353
§ 14. HAKKIN KONUSU, SINIRLARI VE KAPSAMI 354
I. HAKKIN KONUSU 354
A. İnceleme Hakkında Konu Kavramı 354
B. Ticari Defterler 356
1. Teknik Anlamda Ticari Defterler 356
a. İşletme Muhasebesine Ait Olan Ve Olmayan Defterler Ayrımı 356
b. İşletme Muhasebesine Ait Olmayan Defterlere İlişkin Özel Durumlar 358
aa. Genel Kurul Toplantı Ve Müzakere Defteri Ve Tutanaklar 358
aaa. Yeni TTK m. 437/IV'ün Uygulama Alanı Dışında Olması Gerekliliği 358
bbb. Kaynak Hukuklarda Durum Ve Bunların Değerlendirmesi 359
aaaa. İsviçre Hukuku ve Değerlendirmesi 359
bbbb. Alman Hukuku ve Değerlendirmesi 360
ccc. Sonuç 362
bb. Pay Defteri 363
aaa. Pay Sahibinin Kendine ilişkin Kayıtları İncelemesi 363
bbb. Diğer Pay Sahiplerinin Kayıtlarının İncelenmesi 365
aaaa. Sorunun Ortaya Konulması 365
bbbb. Pay Defterinin İşlevlerine Göre Değerlendirmeler 366
aaaaa. Ortaklık İçi Sicil İşlevi ve Bunun Değerlendirmesi 366
bbbbb. Borç Defteri İşlevi ve Değerlendirmesi 368
aaaaaa. Borç Defteri İşlevi 368
bbbbbb. İşlevin Değerlendirmesi 370
cccc. Pay defterinin İncelenmesinde Karşılaşan Menfaatler 371
aaaaa. İletişim Menfaati ve Anonimlik 371
bbbbb. Azınlığın Korunması Menfaati ve Yönetim Kurulunun Hareket Serbestîsi 374
ccccc. Değerlendirme 375

dddd. Yeni TTK m. 437/IV'ün Kıyasen Uygulanması 377
cc. Yönetim kurulu Karar Defteri 381
aaa. Yönetim Kurulu Karar Defterinin İçerik ve İşlevine İlişkin Açıklamalar 381
bbb. Yönetim Kurulu Karar Defterinin Gizliliği 383
aaaa. Defterin inceleme Hakkı Kapsamı Dışında Olması 383
bbbb. Defterin Bilgilendirme Sisteminin Dışında Değerlendirilememesi 385
2. Geniş Anlamda Ticari Defterler 386
C. Ortaklığın Yazışmaları 389
II. HAKKIN SINIRLARI 391
A. Hakkın Maddi Anlamda Bir Sınırının Olup Olmadığı Sorunu 391
B. Bilgi Alma Hakkının Sınırlarının Kıyasen Uygulanması 393
III. HAKKIN KAPSAMI 395

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
HAKLARIN DAVA YOLUYLA KULLANILMASI

§ 15. DAVANIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE AMACI 399
I. DAVANIN HUKUKÎ NİTELİĞİ 399
A. Doğrudan Yaptırım Niteliği Taşıması 399
B. Çekişmeli Yargı İşi Olması 401
C. Anonim Ortaklıklar Hukukuna Özgü Bağımsız Bir Eda Davası Teşkil Etmesi 401
II. DAVANIN AMACI 403
A. Bilgilendirmenin Gerçekleştirilmesi ve Uyuşmazlıkların Hızlı Bir Şekilde Çözülmesi 403
B. Davanın Bilgi Alma ve İnceleme Haklarını Genişletme Amacında Olmaması 404
§ 16. DAVANIN MADDİ KOŞULLARI 406
I. HAKLARIN DAVADAN ÖNCE KULLANILMIŞ OLMASI 406
A. Objektif veya Olumlu Dava Koşulu 406

B. Hakların Alternatifli Kullanımı 408
C. Hakların Kullanılma Anı Bakımından Değerlendirme 409
1. Bilgi Alma Hakkına İlişkin Açıklamalar 409
a. Genel Kurulda Kullanma Zorunluluğu 409
b. Genel Kurul Dışında Hakkın Kullanımının Davanın Olumlu Koşuluna Etkisi 411
2. İnceleme Hakkına İlişkin Açıklamalar 412
II. BİLGİLENDİRME YAPILMAMASI 413
A. Olumsuz Koşul 413
B. Talebin Reddedilmesi 414
1. Açık Red ve Bunun Gerekçelendirilmesi 414
2. Gerekçelendirme Görüşünün Değerlendirmesi 416
a. Görüşün Pozitif Dayanaktan Yoksun Olması 416
b. Gerekçelendirmemenin Etkisi 417
B. Redde Eşdeğer Haller 418
1. Talebin Cevapsız Bırakılması 418
2. Uygun Kapsam ve Nitelikte Bilgilendirme Yapılmaması 419
a. Kapsam Davası 419
b. Somut olayda Denetlenecek Hususlar 420
aa. Paylaşılan Hususların Bilgi Niteliği ve Soru-Cevap Uyumu 420
cc. Bilginin Kalitesi ve Değerinin Denetlenmesi 421
3. Reddin Tespiti 423
III. BİLGİLENDİRME YAPILMAMASININ HAKSIZLIK TEŞKİL ETMESİ 424
A. Talebin Hakkın Konusu ve Sınırları ile Uyumu 424
B. Talebin, Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağını İhlâl Etmemesi 426
1. Hak Sahibinin Açıkça Ortaklığın Zararına Hareket Etmesi 426
2. Yeni TTK m. 437/III Karşısında MK m. 2'nin Uygulama Alanının Daralması 429
3. Hakkın Kötüye Kullanılmasının Tespiti Bakımından Nitelikli Olguların Aranması ve Hakkın Salt Geç Kullanılmasının Kendi Başına Yeterli Olmaması 430

§ 17. DAVANIN ŞEKLİ KOŞULLARI 431
I. TARAF SIFATI 431
A. Davacı Sıfatı 431
1. Davacı Sıfatının Hak Sahipliğine Göre Belirlenmesi 431
2. Davacı Sıfatı Bakımından Şahıs Özdeşliği Sorunu 434
a. İsviçre Hukukunda Durum 434
b. Alman Hukukunda Durum 436
c. Değerlendirme ve Öneriler 438
aa. Mevcut Durumun Değerlendirmesi 438
bb. Öneriler 439
3. Katılım Haklarının Temsilci Yoluyla Kullanılmasının Yarattığı Sorunlar 440
a. Temsilcilerin Şahsen Dava Açma Yetkisine Sahip Olmaması 440
b. Hamiline Yazılı Senetlerde Temsilin Davacı Sıfatı Bakımından Etkisi 441
B. Davalı Sıfatı 442
II. TALEP 444
A. Talebin İçeriği 444
1. Taleplerin Özdeşliği İlkesi 444
2. İlkenin Denetimi 445
B. Talebin Şekli 447
1. Talebin Açıklığı İlkesi 447
2. Bilgi Alma veya İnceleme Davalarında İlkenin Uygulanması 448
a. İlkenin Nispi Değerlendirilmesi 448
b. İnceleme Davaları Bakımından Özellik Arz Eden Durumlar 450
III. SÜRE 451
A. On günlük süre 451
1. Uygulama Alanı ve Hukuki Niteliği 451
2. Başlangıcı ve Hesaplanması 453
B. Makul Süre 454
1. Uygulama Alanı ve Düzenlemenin Değerlendirmesi 454
2. Makul sürenin Tespitinde Esas Alınacak Kriterler 457

a. Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı 457
b Gereklilik Koşulu 458
c. Yasa Koyucunun Amacı 459
IV. YETKİ VE GÖREV 460
A. Yetki 460
B. Görev 462
1. Asliye Ticaret Mahkemesinin Görevli Olması 462
2. Asliye Ticaret Mahkemesinin Görevli Olmasının Hüküm ve Sonuçları 463
C. Görev ve Yetki Kurallarına Aykırılık 464
1. Görev Kuralına Aykırılık 464
2. Yetki Kuralına Aykırılık 465
V. YARGILAMA USULÜ 466
A. Basit Yargılama Usulünün Öngörülmesi 466
B. Öngörülen Usulün Değerlendirmesi ve Öneri 467
VI. İSPAT SORUNLARI 469
A. Uygulanacak Kurallar ve Koşul Vakıaların Gruplandırılması 469
B. Hak Sahipliği ve Hakkın Kullanımına İlişkin Koşul Vakıalar 470
C. Hakkın Konusuna İlişkin Koşul Vakıalar 472
1. Vakıalar ve İspat Yükü 472
2. Vakıanın Somutlaştırılarak İddia Edilmesi 473
a. Somutlaştırma Yükünün Temel Amaçları Ve Somutlaştırma Güçlüğü 473
b. Somutlaştırma Yükünün Nispi Değerlendirilmesi ve İspat Ölçüsünün Düşürülmesi 474
D. Dava Dışı Talebin Sonucuna İlişkin Koşul Vakıalar 477
1. Redde ve Paylaşılan Bilginin Niteliğie İlişkin Vakıalar 477
2. Red veya Uygun Nitelikte Bilgi Verilmemesinin Haksızlık Teşkil Ettiğine Yönelik Vakıa 479
a. Davacının İspat Yükü Taşıdığı Durumlar 479
aa. Haksızlığın Hak Doğurucu Normlardan Kaynaklanması 479
bb. Haksızlığın On Günlük Hak Düşürücü Süreden Kaynaklanması 480
b. Davalının İspat Yükü Taşıdığı Durumlar 481

aa. Haksızlığın Sınır İhlâline Dayanması 481
aaa. Hakkı Engelleyici Normlar ve İspat Yükü İlişkisi 481
bbb. Sınır İhlali Vakıasının Niteliği 483
bb. Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı ve Makul Süre Esasına Dayanan Vakıalar 485
aaa. Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağına Dayanan Vakıalar 485
bbb. Makul Sürenin Aşıldığı Vakıası 486
VII. YARGILAMADA GİZLİLİK MENFAATİNİN KORUNMASI VE KARAR 487
A. Yargılamada Gizliliğe Yönelik Menfaatlerin Korunması 487
1. Gizlilik Menfaatinin Yargılamada Dikkate Alınması Gereği ve Kaynak Hukukta Durum 487
2. Hukukumuz Bakımından Değerlendirme 488
a. Yargılamada Gizliliğe İlişkin Mevcut Düzenleme 488
b. Menfaatlerin Karşılaştırılması Temelinde Gizliliğe Karar Verilmesi 489
c. Talep Üzerine Karar Verilmesi 490
B. Karar 491
1. Karar Verilirken Gizliliğe Yönelik Menfaatlerin Korunması 491
2. Bilgi Paylaşılması veya İncelemenin Sağlanması Hükmü 491
3. Bilgi Paylaşımı veya İncelemenin Usulüne İlişkin Hususlar 493
a. Ön Açıklamalar 493
b. Bilgi Alma Hakkına İlişkin Karar 494
c. İnceleme Hakkına İlişkin Karar 497
SONUÇ 499
KAYNAKÇA 520

KISALTMALAR

AG	Die Aktiengesellschaft
AJP	Aktuelle juristische Praxis
AktG	Aktiengesetz
Art.	Artikel
Batider	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	bakınız
Yeni BK	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
digma	Zeitschrift für Datenrecht und Informationssicherheit
dipn.	dipnot
E.	Esas
Eski TTK	6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
GesKR	Gesellschafts- und Kapitalmarktrecht
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung
HGB	Handelsgesetzbuch
HD.	Hukuk Dairesi
İİK	2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	Karar
karş.	karşılaştırınız

m.	madde
MK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketi
No	Numara
NZG	Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht
NZZ	Neue Zürcher Zeitung
OR	Obligationenrecht
recht.	Zeitschrift für juristische Ausbildung und Praxis
RG	Resmi Gazete
S.	Sayı
s.	sayfa
SAG	Schweizerische Aktiengesellschaft
SHK	Stämpflis Handkommentar
SJZ	Schweizerische Juristen Zeitung
SMK	6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu
SPK	6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
ST	Der Schweizer Treuhänder
sy.	sayılı
SZW	Schweizerische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
T.	Tarih
Tem. Yön.	Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik

vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
UWG	Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb
Yeni TTK	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
ZBJV	Zeitschrift des Bernischen Juristenvereins
ZIP	Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
ZGB	Schweizerisches Zivilgesetzbuch
ZGR	Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht
ZPO	Zivilprozessordnung
ZSR	Zeitschrift für Schweizerisches Recht

GİRİŞ

Anonim ortaklıklar ekonomik ve hukuki yaşantımızın önemli bir parçasıdır. Bu önemi nedeniyle anonim ortaklıkların düzgün ve sağlıklı işleyen bir yapıya sahip olmaları hem ortaklığın hem pay sahiplerinin hem de ortaklıkla ilgili diğer kişilerin menfaatinedir. Tüzel kişilerin faaliyetlerini sürdürebilmesi hem dış hem de iç ilişkide iletişim ile mümkündür. Zira özellikle gerçek kişilerden farklı olarak, tüzel kişilerde irade oluşumu büyük ölçüde iletişime bağlıdır. Bu nedenle, yasa koyucular, tüzel kişilerin organizasyonuna büyük önem vermiş, onlar için zorunlu organlar öngörmüş ve bu organlara ilişkin değişik toplanma ve karar alma esaslarıyla denetleme mekanizmaları belirlemiştir. Oluşturulan bu yapıyı işler hale getiren husus, yapıyı oluşturan unsurların birbirleriyle olan iletişimidir.

Anonim ortaklık içindeki unsurların birbiriyle iletişiminin konusu "bilgidir". Ortaklığı oluşturan her unsur, değişik gerekçelerle bilgiye ihtiyaç duyar ve aldığı bilgiyi değerlendirir. Bu çalışmada, anonim ortaklığın temelinde yer alan ve onun bir kişi birliği olmasını sağlayan pay sahibinin, tüzel kişilik içindeki iletişimin konusunu oluşturan bilgi ile ilişkisi araştırılmıştır. Bu ilişki, özellikle anonim ortaklık yönetimine uzak olan geniş anlamda azınlık pay sahipleri bakımından çok önemlidir. Zira bu pay sahiplerinin hem hukuki hem de ekonomik olarak korunması, ortaklık işleri hakkındaki bilgileriyle doğru orantılıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde, pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme haklarının genel düzenlenme biçimi ve bu düzenleme şeklinin anlamı ortaya konulmuştur. Yasamızın pay sahipleri bakımından öngördüğü yapı üç basamaklı bilgilendirme yapısı olarak dikkate alınmıştır. Devamında, pay sahipleri bakımından sistemli bir bilgilendirmeyi zorunlu kılan sebepler ekonomik ve hukuki yönleriyle incelenmiştir. Ekonomik gerekçeler, özellikle yeni kurumsal iktisat öğretisinin ortaya koyduğu "asimetrik bilgi" ve "artık kontrol hakları" kavramları merkeze alınmak suretiyle açıklanmıştır. Hukuki gerekçelerse, kollektif ve bireysel bilgi ayrımı merkezinde değerlendirilmiştir. Bölümün sonunda da ekonomik ve hukuki ihtiyaçlar çerçevesinde oluşan sistemin temel amaçları değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, pay sahibinin ortaklıktan bilgi talebini düzenleyen "bilgi alma hakkı" incelenmiştir. Bu hakkın somut olarak düzenlenme

biçimi ve hukuki niteliği öncelikle ele alınmıştır. Ardından hak sahipliği ve buna ilişkin özel durumlar değerlendirilmiştir. Hak sahiplerinin hakkı hangi zaman diliminde kullanabilecekleri ise ayrıca incelemeyi gerektirmiştir. Özellikle hakkın genel kurul toplantısı dışında kullanılmak istenmesi halinde ortaya çıkabilecek olası sorunlar, bilgi verme borcunun muacceliyet anı tespit edilerek çözülmeye çalışılmıştır. Bu noktada bir pay sahibine genel kurul dışında yapılan bilgilendirmenin neden olacağı olası sonuçlar ayrıca değerlendirilmiştir. Genel kurul toplantısı dışında bilgilendirmenin bilgilendirmede eşitlikle olan ilgisi özellikle irdelenmiş ve konuyla ilgili farklı düzenleme önerileri aktarılmıştır.

Yasamızın öngördüğü sistemde, bilgi verme yükümlüsü bizatihi ortaklığın kendisidir. Yükümlülük bilgi vermekle görevli olanlar aracılığıyla yerine getirilmektedir. Bu bağlamda özellikle yönetim kurulu, denetçiler ve tasfiye memurlarının bilgi verme görevleri ele alınıp görevlerinin kapsamları değerlendirilmiştir. Bu yapılırken, pay sahibinin bilgi alma talebine muhatap olanlarla bilgi verme görevlileri ayrılmış ve bunlar arasındaki ilişki de kısaca ele alınmıştır.

Bilgi alma hakkının kullanılması usulü çalışmada ayrı bir paragraf olarak incelenmiştir. Bilgi alma hakkı bakımından basit bir detay gibi görünse de, hakkın kullanma usulüne ilişkin esasların belirlenmesi hem önemlidir hem de zordur. Önemlidir, çünkü hakkın usule uygun kullanımı söz konusu değilse, hak sahibi bunun sonuçlarına katlanacaktır. Hakkın kullanım usulüne ilişkin esasların belirlenmesi zordur, çünkü yasada veya ikincil mevzuatta buna ilişkin detaylı düzenlemeler yer almamaktadır. Bu nedenle, pay sahibinin anlaşılır soru sorma külfetinin olup olmadığı, hakkını genel kurulda ve genel kurul dışında kullanmasının nasıl bir şekle tabi olduğu, talebini gerekçelendirme zorunluluğunun olup olmadığı ortaya konmalıdır. Pay sahibinin bilgi alma talebini geri alması ya da toplantıyı terk etmesinin bu manada yorumlanıp yorumlanamayacağı gibi hakkın kullanma usulünü ilgilendiren birçok sorunla karşılaşılmış ve bunlara birinci bölümde değinilen gerekçeler ve amaçlar doğrultusunda çözümler aranmıştır. Keza hakkın kullanım usulünü ilgilendiren bir başka husus da sorulan sorular ve verilen cevapların tutanaklaştırılması meselesidir. Bu noktada bilgi alma hakkı bakımından tutanağın işlevleri değerlendirilmiştir.

Bilgi alma hakkının konusu, sınırları ve kapsamı ikinci bölüm içinde farklı paragraflar halinde yer almaktadır. Bu üç husus, bilgi alma ve inceleme hakları bakımından yasal düzenlemenin en zayıf noktalarını oluşturmaktadır. Zira düzenleme her üç noktada da soyut kavramlardan hareket etmektedir. Hakkın konusunu "bilgi" teşkil ettiği için, pay sahibinin sorusuna verilecek cevabın "bilgi" kavramının özelliklerini taşıması gerekir. Bu nedenle, bilgi kavramı ve bilginin ortaklıklar hukukundaki yansımalarına hakkın konusuyla ilgili olarak değinilmiştir. Bilgi alma hakkının konusunda, "sınırsızlık" ilkesi vurgulamıştır. Yasada hakkın konusuna ilişkin olarak yer alan "ortaklık işleri" kavramı, Alman hukukundaki "doğrudan" ve "dolaylı" iş ayrımından faydalanılarak açıklanmıştır.

Bilgi alma hakkı bakımından en sorunlu husus ise, hakkın sınırlarıdır. Hakkın sınırları "ortaklık menfaatleri" üst başlığı altında toplanmıştır. Ortaklık sırları, ortaklık menfaatlerinin önemli bir kategorisini oluşturmaktadır. Çalışmada hakkın sınırlarına ilişkin kavramların anlamlandırılması ve somut olaylardaki sorunların ortak bir yöntemle çözülebilmesi için değerlendirmeler yapılmıştır. Öncelikle sır kavramı ve sır ilişkisi ortaya konmaya çalışılmış, sonra ortaklık sırrı kavramı incelenmiştir. Bu noktada özellikle mutlak sırlar ile nispi sırlar ayrımı yapılmış ve ayrıma sonuçlar bağlanmıştır. Ardından, ortaklığın korunması gereken diğer menfaatleri kavramı incelenmiştir. Bu noktada, kavramların soyutluğu nedeniyle her somut olayda sonuçların değişebileceği dikkate alınarak, bilgi alma hakkının sınırlarının tespitine ilişkin bir yöntem önerilmeye çalışılmıştır. Yöntem çalışma içinde "menfaatlerin karşılaştırılması" olarak adlandırılmıştır.

Bilgi alma hakkının kapsamı da ayrı bir paragrafta incelenmiştir. Bu noktada, öncelikle pay sahibinin yönelttiği sorunun kapsam belirleyici etkide olup olmamasına göre ayrım yapılmıştır. Ardından kaynak İsviçre düzenlemesinde olmasına ve hatta yasamızın özel denetim hükümleri arasında yer almasına rağmen, Yeni TTK m. 437'de yer verilmemiş bulunan "gereklilik koşulu"nun bir kapsam hükmü olarak kıyasen bilgi alma hakkı bakımından uygulanıp uygulanamayacağı tartışılmıştır. Devamında da gereklilik koşulunun somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediğinin değerlendirilmesinde bir ölçüt önerilmiştir. Hakkın kapsamının bilginin "değeri ve kalitesi" ile olan ilişkisi ise ayrıca bu kısımda ortaya konmuştur.

Bilgi alma hakkının maddi anlamda incelenmesinin ardından onunla benzer özellikleri taşıyan inceleme hakkı üçüncü bölüm olarak değerlendirilmiştir. İki hak arasındaki amaç ve düzenleme birliği nedeniyle inceleme hakkının bilgi alma hakkından özellikle ayrıldığı noktalara değinilmiştir. Özellikle hakkın düzenlenmesi, hukuki niteliği, sahipleri ve kullanılması noktasında bilgi alma hakkıyla olan özdeşlik dikkat çekmektedir.

Bilgi alma hakkından farklı olarak inceleme hakkı "yetkili organ izni" gerektirmektedir. Çalışmada bu şekli koşul olarak adlandırılıştır ve şekli koşulun sağlanması noktasında "alternatif yetki" kuralı tanımlanmıştır. İnceleme hakkının şekli koşuluyla önemli bir bağ içinde olması nedeniyle aynı paragrafta incelemenin sağlanması da değerlendirilmiştir. Burada özellikle inceleme sağlama hususunda görevli organ ve inceleme usullerinr yer verilmiştir. Doğrudan veya dolaylı inceleme ile şahsen veya uzman vasıtasıyla inceleme ayrımları yapılmış, bu ayrımlara bağlanan sonuçlar aynı paragrafta ele alınmıştır.

İnceleme hakkının konusu, sınırları ve kapsamı, büyük ölçüde bilgi alma hakkıyla benzerdir. Buna rağmen söz konusu hususlar, bilgi alma hakkından ayrılan önemli bazı sorunları da beraberinde getirebilecek niteliktedir. Dolayısıyla ayrı bir paragraf altında üç ayrı başlıkta hakkın konusu, sınırları ve kapsamı değerlendirilmiştir. Tekrardan kaçınmak için, bu noktalarda bilgi alma hakkına göndermeler yapılmış, ayrılan noktalara temas edilmeye çalışılmıştır. Hakkın konusu noktasında özellikle Yeni TTK'nın ticari defterlere ilişkin hükümleriyle kaynak kanunun ticari defterlerle ilgili inceleme hakkı tasarımı karşılaştırılmıştır. Teknik anlamda ticari defterlerle geniş anlamda ticari defterler ayrımı yapılmıştır. Teknik anlamda ticari defterlerse, işletme muhasebesine ait olan ve olmayan defterler olarak bir ayrıma tabi tutulmuş ve bu ayrıma sonuçlar bağlanmıştır. Özellikle genel kurul toplantı ve müzakere defteri ile tutanaklar, pay defteri ve yönetim kurulu karar defteri açısından değerlendirmeler yapılmıştır. Hakkın sınırları ve kapsamı da aynı paragraf altında ancak bilgi alma hakkıyla olan benzerlikleri nedeniyle konuya kıyasla daha dar bir kapsamda ele alınmıştır.

Bilgi alma ve inceleme haklarının ortaklık içindeki kullanımı değerlendirildikten sonra, dördüncü bölümde hakların dava yoluyla kullanılması incelenmiştir. Hakların ortaklık içindeki kullanımı pay sahibi açısından olumlu veya

olumsuz sonuçlanabilir. Pay sahibi talebinin karşılandığını düşünüyorsa bir sorun çıkmayacaktır. Ancak pay sahibinin talebi geri çevrilmiş veya pay sahibini tatmin edecek şekilde yanıtlanmamış olabilir. Bu durumda bilgi temelli bir menfaat uyuşmazlığı ile karşılaşılır. Bilgi temelli menfaat uyuşmazlığının dava yoluyla çözümü son bölümün konusunu oluşturmaktadır.

Dördüncü bölümün başlangıcı davanın hukuki niteliği ve amacını ortaya koymaktadır. Ardından iki ayrı paragraf ile davanın koşulları değerlendirilmiştir. Bunlardan birisi davanın maddi koşullarına ilişkindir. Bir diğeri de davanın şekli koşullarına ilişkindir. Bu noktada usul hukukuna ilişkin sorunlar ortaya konmuştur. Taraf sıfatı, talep, süre, yetki ve görev, yargılama usulü ve ispat sorunları gibi meseleler şekli koşullar başlığı altında değerlendirmeye çalışılmıştır. Son olarak bilgi alma ve inceleme haklarının sınırları da dikkate alınmak suretiyle yargılamada gizlilik menfaatinin gözetilmesi ve karar hususları değerlendirilmiştir. Usul hukukuna ilişkin sorunları ortaya koyan dördüncü bölümde bilgi alma ve inceleme davaları bakımından ortak değerlendirme yapılmıştır. Söz konusu davaların nitelikleri gereği birbirinden ayrıldıkları noktalar ise ilgili yerde ayrıca belirtilmiş ya da kapsamına göre bağımsız başlıklar altında değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
ANONİM ORTAKLIKTA BİLGİLENDİRME SİSTEMİ

§ 1. ANONİM ORTAKLIKTA BİLGİLENDİRMENİN ÜÇ AŞAMALI BİR SİSTEME DAYANMASI

I. ÖN AÇIKLAMALAR

Anonim ortaklıklarda, bilgi alma ve inceleme hakkı gibi kavramlar, hem öğreti hem de uygulamada değişik sebeplerle ele alınmaktadır. Bu haklar bazen tek başına bazen de anonim ortaklık haklar sistemi içerisinde değerlendirilmektedir. Oysa, pay sahiplerinin bilgi alma, inceleme ve özel denetçi atanmasını sağlama gibi haklarından bahsederken, tüm bunların bir bilgilendirme sistemi çerçevesinde tasarlandığını belirtmek mümkündür.

Bilgilendirme sistemi, sadece pay sahiplerine yönelik değil, bazen genel olarak ekonomik sisteme, bazen alacaklılara veya diğer ortaklık ilgililerine yönelik düzenlemeleri de barındırabilmektedir. Bu düzenlemelerin yasanın değişik hükümlerine serpiştirilmiş olmaları, ortada sistemli bir yapı olmadığı anlamına gelmez. Aşağıda çalışma konumuzla paralel olarak, sistemin pay sahiplerini ilgilendiren parçalarından, bilgi alma ve inceleme hakları üzerinde durulacaktır.

Yasamızın öngördüğü bilgilendirme sistemi, basamaklı ya da aşamalı bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır[1]. Bilgi üzerinden çatışan menfaatleri dengeleme gereği, bilgilendirmenin bir sistem dâhilinde gerçekleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Pay sahibi bazen kollektif bazen de bireysel nedenlerle bilgiye ihtiyaç duymaktadır[2]. Buna karşın, "gerçeklik teorisine"[3] uygun olarak yapılandırılmış tüzel kişilerin de bir gizlilik alanı vardır. Yasa koyucumuz da, getirdiği kurallarla, sahipleriyle ortaklık arasındaki bilgi temelli menfaat uyuşmazlığını çözmeye yönelik bir sistem tesis

---

[1] Basamaklı yapı noktasında bkz. **Forstmoser, Peter/Meier-Hayoz, Arthur/Nobel, Peter:** Schweizerisches Aktienrecht, Bern, 1996, §40, No: 149, s. 503; **Horber,Felix:** Die Informationsrechte des Aktionärs - Eine systematische Darstellung, Zürich, 1995, No: 82, s. 30.

[2] Anonim ortaklıkta pay sahibinin konumuna ilişkin olarak bkz. § 2, II, A.

[3] Gerçeklik teorisi, tüzel kişilerin varsayıma dayalı teknik bir yapı olduğunu reddedip, aksine, onların, gerçek kişilerden farklı olarak, üyelerin bir araya gelmesiyle oluşan, hakikatte var olan kişiler olduğunu öne sürer. Bunları, insanların gerçekliğinden ayıran husus, vücuda sahip olan bir organizma olmayıp, sosyal bir organizma olmalarıdır (bu bağlamda bkz. **Meier-Hayoz, Arthur/Forstmoser, Peter:** Schweizerisches Gesellschaftsrecht, Bern, 2007, §2, No: 17, s. 47). Ayrıca tüzel kişinin organlarıyla olan ilişkisi de sosyal organizma tespitine uygun olarak açıklanmaktadır (Bu konuda bkz. **Eppenberger, Mathias:** Information durch Mitteilung oder durch Auskunft am Beispiel der Information des Aktionärs, Gais, 1989, s. 29)

etmeye çalışmaktadır. Oluşturulan sistem ekonomik gerçeklikleri de dikkate almaktadır. Bundan dolayı, anonim ortaklıkların rekabet edebilirliklerinin zedelenmemesi de yasa koyucunun öngördüğü kuralların amaçlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni TTK m. 437'nin pay sahiplerine bilgilendirme kanalları açtığı öğretide belirtilmektedir[4]. Yasamız bunu bilginin türüne göre yapılandırmıştır. Bilgilendirme sistemi, paylaşım şekli açısından, bilgiyi iki türlü olarak ele almıştır. Bilgi akışı, bazı durumlarda, bilgiyi paylaşanın muhatapla bir hususu paylaşmak istemesinden doğabilir. Buna karşılık başka bazı durumlardaysa, bilgi, öğrenmek isteyenin, bilene soru sorması ve bilenin cevaplaması yoluyla alınır. Öğretiye göre, ilk olasılıkta spontan bilgiden bahsedilirken, ikinci olasılıkta tepkisel (reaktif) bilgiden söz edilir[5]. Spontan bilgiyle, bilgi verme yükümlülüğünün yerine getirilmesinin her hangi bir başvuru gerektirmemesi anlatılmak istenmektedir[6]. Bilgi veren, herhangi bir zorunluluk olmadan karşı tarafı bilgilendirebilir. Ancak spontan bilginin yasal olarak zorunlu tutulması da olanaklıdır. Dolayısıyla spontan bilgi, talebe bağlı olmayan veya talep gerektirmeyen bilgi olarak adlandırılabilir. Buna karşın "tepkisel" bilgi, talep gerektiren ya da talebe bağlı bilgi olarak ifade edilebilir. Yasamızın esas aldığı bilgilendirme sisteminde, bu ayrımın etkileri görülmektedir.

Spontan bilgi, bilgilendirme sisteminde bir ön aşama işlevi göstermektedir. . Pay sahibinin "bilgi alma" veya "inceleme" hakkı kullanarak ulaştığı bilgi, tepkisel bilgidir. Spontan bilgiyle oluşturulan temel bilgi ve pay sahibinin kendi olanaklarıyla edindiği bilgiler, pay sahipleri açısından başka bilgileri öğrenme isteği doğurabilir[7]. Bu nedenle tüm bilgilerin kendiliğinden (spontan olarak) aktarılması düşünülemez. Bu noktada tepkisel bilgi işlevsellik kazanır. Yasal sistemimiz, pay sahibinin bilgilenme ihtiyacını görmezden gelmemiş, bu ihtiyacın giderilmesine yönelik kapsamlı bir sistem düzenlemiştir. Bu sistemde yasa koyucumuz spontan ve tepkisel bilgi kavramlarını kapsayan bir düzenleme benimsemiştir. Fakat pay sahibinin bilgi gereksinimindeki sonsuzluk sorunu da gözetilerek, belirli sınırlar çizilmiştir. Sınır

[4] İsviçre hukukunda OR m. 696–697 açısından bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 82, s. 30.
[5] Bu hususta bkz. **Dettwiler, Emanuel Max:** Informationelle Gleichbehandlung der Aktionäre, Basel, 2002, s. 9; yine bu yönde bkz. **Kunz, Peter V.:** "Transparenz(en) im Konzern", Kommunikation: Festschrift für Rolf H. Weber zum 60. Geburtstag, Bern, 2011, s. 128.
[6] Bu hususta bkz. **Eppenberger**, s. 4, dipn. 19.
[7] Bilgi gereksiniminde sonsuzluk sorunuyla ilgili olarak bkz. § 11, III, A, 1, c.

olarak ortaklık menfaatleri öngörülmüştür[8] (bkz. Yeni TTK m. 437/III; Yeni TTK m. 442/I).

II. BİLGİLENDİRME SİSTEMİNİN ÜÇ AŞAMALI TASARIMI

A. Ortaklığın Herhangi Bir Talebe Dayanmayan Bilgilendirme Yükümü

Bilgilendirme sistemini oluşturan üç aşamalı tasarımda, birinci unsur, ortaklığın aktif olarak bazı konularda pay sahiplerini bilgilendirmesidir[9]. Yeni TTK m. 437/I uyarınca, ortaklığa ait bazı önemli bilgiler pay sahiplerinin talebine gerek olmaksızın onlarla paylaşılır. Hükme göre, finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi, genel kurulun toplantısından en az onbeş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulur. Böylelikle hükümde belirtilen bilgiler yasa gereği pay sahipleriyle paylaşılmaktadır. Yani bu aşamadaki bilgi akışı, "yasal olarak garanti edilmiş" bir bilgi akışını ifade eder ve aslında ortaklığın temel bilgilendirme yükümlülüğünü teşkil eder[10].

Öğretiye göre birinci aşama, temel nitelikli bilgilerin "aktif ve spontan" olarak pay sahiplerinin kullanımına sunulması yükümlülüğünü ortaklığa yükler[11]. Söz konusu aşamada ortaklık, pay sahiplerini, kendisi harekete geçerek yani bizzat aktif olarak bilgilendirmektedir. Bundan dolayı ilk aşama, pay sahiplerine temel bilgileri paylaşma yükümlülüğü olarak da anılmaktadır[12]. Bu, "spontan" bilginin, yasal sisteme yansımış halidir. Pay sahibinin, özellikle ortaklığın ticari durumunu genel olarak anlayabilmesi için gereksinim duyduğu hususlar ve temel bilgiler (talebe gerek olmaksızın) onlara sunulur. Böylelikle, pay sahiplerinin ileride

---

[8] Bilgi alma ve inceleme hakkının sınırlarıyla ilgili olarak bkz. § 10, I.

[9] Hukukumuzda da üç aşamalı bilgilendirmenin ilk aşaması, "genel kamuyu aydınlatma ile birlikte iç kamuyu aydınlatma hükümleri çerçevesinde pasif bilgi alma" olarak önceki TTK döneminde vurgulanmaktaydı (bu hususta bkz. **Kaya, Arslan:** Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara, 2001, s. 69). Yeni TTK ile ilgili olarak da, bilgi alma ve inceleme hakkının "…üçlü bir yapıda ve üç aşamada, zaaflarına rağmen kullanılabilecek güçlü bir hak düzeyine" çıkarıldığı belirtilmiştir (bkz. **Kaya, Arslan:** "Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi", Batider, 1, 3/2015, s. 62).

[10] Bu hususta bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 84, s. 30 ve yine aynı yerde dipn. 145.

[11] Bkz. **Stückelberger, Balz:** Unternehmensinformation und Recht, Zürich, 2004, s. 26. Yine benzer olarak bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 150, s. 503.

[12] Bu hususta bkz. **Lipp, Lorenz/Müller, Roland/Plüss,Adrian:** "Minderheitenschutz im schweizerischen Aktienrecht", AJP, 5, 2011, s. 589.

ortaklıktan isteyip de elde edecekleri bilgiler açısından "temel bilgi düzeyi" [13] oluşturulmuş olur. Pay sahibi, kendisine verilen temel bilgilerden hareketle, başka bilgilere ulaşmaya çalışacak veya hali hazırda edindiği bazı bilgileri daha anlamlı değerlendirebilecektir. Pay sahibine talep olmaksızın aktarılan bilgi düzenli ve anlaşılabilir bilgidir. Bu nedenle Yeni TTK m. 437/I gereğince, talep olmaksızın pay sahibine aktarılan bilgi, kalite düzeyi yüksek bir bilgidir[14].

Bilgilendirme sisteminin ilk aşaması, ortaklık içindeki organsal işleyişin sürdürülebilmesi için gereken bilgilendirmeyi de sağlamaktadır. Dikkat edilirse, spontan bilginin pay sahiplerine aktarımı için genel kurul öncesi bir zaman dilimi seçilmiştir. Çünkü, anonim ortaklıklar açısından eşitlik teorisine[15] uygun bir görev bölüşümünün düzgün işleyebilmesi için, genel kurulun yönetim kurulundan bazı bilgileri alabilmesi gereklidir. Yani bilgilendirme sisteminin ilk aşaması, bu sisteme duyulan hukuki ihtiyacın bir öğesi olan "kollektif bilgilendirme[16] yükümlülüğünün" ifasına da hizmet etmektedir.

B. Pay Sahiplerinin Talebine Bağlı Bilgilendirme Yükümü

Bilgilendirme sistemi bakımından ikinci aşamada, özellikle pay sahiplerinin aktif olduğu ve harekete geçtiği bir düzen öngörülmüştür. Bu aşamada, ortaklık cevap veren konumunda olacaktır. Yani ortaklığı pay sahibi harekete geçirecektir. Bu noktada özellikle Yeni TTK m. 437/II vd. hükümleri gündeme gelir. Bu sefer de, pay sahibi aktif olarak bilgi talep etmektedir[17]. İkinci aşamada, pay sahibinin, bilgisini

---

[13] Kavram için aşağıda bkz. § 11, III, A, 1, b, aa ve cc.

[14] Bilginin kalitesi ve değeri gibi kavramlar için bkz. § 11, III, A.

[15] Eşitlik teorisi, işlevsel olarak her organın kendi belirli görev alanının düzenlenmiş olduğunu ve bu alanda da ilgili organların tek başına yetkili olduğunu ortaya koymaktadır (bu anlama gelmek üzere bkz. **Eppenberger**, s. 33; **Forstmoser, Peter:** Organisation und Organisationsreglement der Aktiengesellschaft rechtliche Beurteilung und Umsetzung in der Praxis, Zürich, Basel, Genf, 2011, §1, No: 21, s. 14). Teori, "organlar arasında fonksiyon ayrılığına dayalı eşitlik, işbölümü, görev ayrılığı" ilkesi gibi adlarla da anılabilmektedir (bkz. **Tekil, Fahiman:** "Anonim Şirketlerde Yetki Sorunları", Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, 2001, s. 601-629, s. 606). Öğretide, ilkesel olarak eşitlik teorisinin kabul edildiği belirtilse de, organlar arasında tam bir eşitliğin varlığından bahsedilemeyeceği de ifade edilmektedir (bkz. **Doğan, Beşir Fatih:** Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Organizasyonu ve Yönetim Yetkisinin Devri, İstanbul, 2011, s. 17). Bu nedenle aslında nisbi bir eşitlikten bahsedilebileceği ya da eşitlik teorisi yerine "kuvvetler ayrılığı" tabirinden bahsetmenin daha doğru olacağı belirtilmektedir (bkz. **Kortunay, Ayhan:** 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı, İstanbul, 2015, s. 15).

[16] Kollektif bilgilendirmeye ilişkin olarak bkz. aşağıda § 2, II, B.

[17] Bilgilendirme sistemi bakımından, ikinci aşama, hukukumuzda "pasif bilgi alma hakkını tamamlayan pay sahibinin aktif olmasına bağlı olarak gündeme gelen soru sormak suretiyle bilgi alma

artırmaya yönelik hakkı oluşmaktadır[18]. Pay sahibi pasif kalır ve herhangi bir talepte bulunmazsa, özellikle Yeni TTK m. 437/I hükmündeki gibi (ve örneğin m. 1524 gibi) spontan bilgiyle yetinecektir. Buna karşın pay sahipleri, bilgi alma ve inceleme hakları çerçevesinde talepte bulunurlarsa, alacakları bilginin içeriği, yeni açılan bilgi kanalları sayesinde artabilecektir[19]. Burada sistemi harekete geçiren pay sahibinin bizatihi kendisidir. Haliyle sistemin ikinci aşamasında "tepkisel" (reaktif) bilgi söz konusu olmaktadır. Öğretide, bu aşamanın, pay sahibinin kendi inisiyatifine bağlı olduğu ve soru üzerine bilgi teminini sağladığı belirtilmektedir [20] . Talep gerektirmeyen bilgilendirmenin tam tersine, burada yasa ile garanti altına alınmış bir bilgi akışı sağlanmadığı hukukumuzda belirtilmektedir[21].

Talebe bağlı bilgilendirme aşamasında, pay sahibinin ortaklıktan alelade bir bilgi istemi söz konusu değildir. Ek olarak pay sahibinin bu aşamadaki hakları yardımıyla, ortaklığı bilgi vermeye (dava yoluyla) zorlaması da gündeme gelebilir[22]. Bilgi alma hakkının belirli koşullar altında dava yoluyla kullanılması yasamızda Yeni TTK m. 437/V hükmüyle düzenlenmiştir. Sistemin ikinci aşaması, sadece organsal işleyişi, özellikle kollektif bilgilendirmeyi kapsamaz. Bu aşamada, pay sahibi, bir genel kurul üyesinin ihtiyaç duyduğundan öte sebeplerle de bilgi talep edebilir. İkinci aşamada, pay sahibinin ortaklığın "yatırımcısı" olma özelliğini de kapsayan "ortak sıfatı" bilgilendirme sistemine dâhil olur. Dolayısıyla talebe dayalı bilgilendirmenin içeriği hem kollektif hem de bireysel bilgiden[23] oluşabilmektedir.

C. Özel Denetim Suretiyle Bilgilendirme

Bir bilgilendirme sisteminin varlığını anonim ortaklıklar açısından pratikte en çok zorlayan hususlardan birisi, bilgiye dayalı menfaat uyuşmazlıklarıdır[24]. Gerek pay sahibinin çok zayıf bir sadakat yükümü altında olması, buna karşın yönetim kurulu üyelerinin sır saklama yükümlülüğü altında bulunması ve gerekse anonim

---

hakkı ve yine bu çerçevede zikredilebilecek inceleme talebi" olarak nitelendirilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 69).

[18] Bu bağlamda bkz. **Lipp/Müller/Plüss**, s. 589.

[19] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 85, s. 30. Benzer olarak bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 151, s. 503.

[20] Bkz. **Stückelberger**, s. 26.

[21] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 70.

[22] Bu bağlamda yine bkz. **Stückelberger**, s. 26.

[23] Bilgilendirme sisteminin bireysel boyutu için bkz. § 2, II, C.

[24] Bilgilendirme sisteminin bilgiye dayalı menfaat uyuşmazlıklarını çözme amacıyla ilgili olarak bkz. § 3, II.

ortaklığın rekabet edebilirliğinin korunması açısından bazı hususların gizlenmesinde ortaklığın menfaatinin bulunması, bu meseleyi daha zorlu bir hale getirir. Bu noktada hem pay sahibinin hem de ortaklığın karşılıklı menfaatlerini dengeleyecek bir hukukî kurum tesis edilmelidir. Bilgilendirme sisteminin son basamağını, dengeleme ihtiyacına uygun olarak, özel denetçilik kurumu oluşturmaktadır[25]. Kurumun adı yanıltıcı olmamalıdır. Özel denetim, anonim ortaklıklarda denetim sisteminin değil, bilgilendirme sisteminin bir parçasıdır. İsviçre hukukunda, özel denetimin, denetçilik faaliyetiyle ilgili olmadığını vurgulamak amacıyla, yapılacak bir değişiklikle adının "özel araştırma" olarak değiştirilmesi düşünülmektedir[26]. Pay sahibinin bilgi alma ve ortaklığın da sırlarına yönelik olan (gizlilik) menfaati arasındaki çatışma, devreye alınan üçüncü bir kişi (özel denetçi) aracılığıyla aşılmaktadır[27]. Bu nedenle öğretide, "özel denetimin amacı, yapılan işlemlerin yerinde olup olmadığı değil, o konu hakkında ilgililerin bilgi sahibi olmasının sağlanması" şeklinde formüle edilmiştir[28].

Özel denetim, talep üzerine işlemekte olduğundan, bilgilendirme sisteminin ikinci aşamasında olduğu gibi bu aşamada da spontan değil, "tepkisel" bilgi söz konusudur. Ancak çatışan menfaatleri dengelemek için, bilgi, bilgi alma ve inceleme hakları gibi doğrudan doğruya ilgilisi tarafından sağlanmamaktadır. İkinci aşamaya dâhil hallerde, bilgi, doğrudan ortaklığın kendisinden sağlanırken, üçüncü aşamada, özel denetçi vasıtasıyla sağlanmaktadır. Bu nedenle öğretide, anonim ortaklıklar hukukunun, özel denetçilik vasıtasıyla, , pay sahiplerine dolaylı bir bilgi alma yolu

---

[25] Özel denetimin karşılıklı olarak tarafların menfaatlerini dengeleyici bir işlev üstlendiği noktasında bkz. **Özkan, Ömer:** "Türk ve İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Özel Denetçi Atanması", Batider, 2, 12/1999, s. 28.

[26] Bu hususta bkz. **Weber,Rolf H./Schnyder, Orsolya Fercsik:** "Von der Sonderprüfung zur Sonderuntersuchung, GesKR, Sondernummer, 2008, s. 115.

[27] Üç basamaklı bilgilendirme düzeniyle ilgili olarak bu anlamda bkz. **Forstmoser, Peter:** "Informations- und Meinungsäuserungsrechte des Aktionärs", Rechtsfragen um die Generalversammlung, Zürich, 1997, s. 89; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 152, s. 503. Yine aynı yere atıfla bkz. **Stückelberger**, s. 26; **BGE 133 III 453**, s. 457. Keza ayrıca bu yönde bkz. **Lipp/Müller/Plüss**, s. 589. Hukukumuzda, özel denetimin pay sahibinin bilgiye yönelik menfaatiyle ortaklığın sır saklamaya yönelik menfaati arasında dengeleyici unsur olduğuna dikkat çekilmiştir (bkz. **Çiftçi, Tuğba:** "Anonim Ortaklıklarda Pay Sahiplerinin Özel Denetim İsteme Hakkı", içinde: Ulusoy, Erol: Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Ankara, 2016, s. 342).

[28] Bu bağlamda bkz. (**Özdamar, Mehmet:** "Anonim Şirketlerde Özel Denetim", içinde: Ulusoy, Erol: Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Ankara, 2016, s. 261-262. Özel denetimin esas olarak bilgi alma hakkının devamı olduğu ve pay sahiplerinin bilgilendirilmesi amacına yöneldiği noktasında bkz. **Güven, Şirin:** "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Anonim Şirketler Hukukunda Özel Denetim", Çankaya Üniversitesi Hukuk Dergisi, 8/2, 11/2011, s. 137.

açtığı belirtilmektedir[29]. Öğretide belirtildiği üzere, pay sahiplerinin bilgiye yönelik haklarının genişletilmesi, ortaklığın sırlarının korunmasına yönelik meşru menfaati karşısında mümkün olmamıştır. Ortaklık ve pay sahipleri arasındaki menfaat ihtilafı, bağımsız ve ağır sır saklama yükümlülüğü altında bulunan bir uzman olarak özel denetçinin araya konulmasıyla dengelenmeye çalışılmıştır[30]. Özel denetim, tarafların karşılaşan menfaatleri neticesinde, oluşturduğu bir "kontrol ve denge" sistemi olarak nitelendirilmektedir[31].

§ 2. ANONİM ORTAKLIKTA BİLGİLENDİRME SİSTEMİ KURULMASININ TEMEL NEDENLERİ

I. BİLGİLENDİRME SİSTEMİ KURULMASINDAKİ İKTİSADİ GEREKLİLİKLER

A. Yeni Kurumsal İktisat ve Özellikle Vekâlet Maliyetleri ile Mülkiyet Hakları Teorisi

1. Yeni Kurumsal İktisat

Kurumsal iktisat, ekonominin, kurumların analiziyle ilgilenen bölümüdür[32]. Kurumsal iktisadın ele aldığı "kurum" kavramından, işleyiş biçimi birey ya da bireylerin davranışlarıyla şekillendirilen, "sözleşme veya sözleşmeler sistemi" ile "kural ya da kurallar sistemi" anlaşılmaktadır[33].

Anonim ortaklık ana sözleşmesi (veya tek adam ortaklıkları bakımından ana taahhütname) bir organizasyon ortaya çıkarır. Gerçekten de, işletmesi esas alındığında, (tek adam ortaklıkları istisna edilirse) pay sahipleri, yöneticileri ve çalışanlarıyla, anonim ortaklık, birçok sözleşmenin bir araya geldiği bir organizasyonu oluşturur. Bu nedenle anonim ortaklık, kurumsal iktisadın tanımladığı

[29] Bkz. **Răduleţu, Ionuţ:** Der Schutz von Minderheitsaktionären nach rumänischem und deutschem Aktienrecht unter Berücksictigung des Eu-Acquis, Frankfurt am Main, 2010, s. 183.
[30] Bu hususta bkz. **Gassmann, Richard:** "Aktienrechtliche Sonderprüfung - doch mehr als nur ein Papiertiger, recht, 6, 1995, s. 234.
[31] Bu bağlamda bkz. **Kunz, Peter V.:** "Zur Subsidiarität der Sonderprüfung", SJZ, 1, 92, 1996, s. 1.
[32] Bkz. **Erlei, Mathias/Leschke, Martin/Sauerland, Dirk:** Neue Institutionenökonomik, Stuttgart, 2007, s. 1.
[33] Bkz. **Erlei/Leschke/Sauerland**, s. 22. Başka bir tanım uyarınca, yeni kurumsal iktisada göre kurumlar, "insanların belirsizliği azaltmak ve yaşadıkları çevreyi kontrol etmek için tesis ettikleri yazılı ve yazılı olmayan kurallar, normlar ve kısıtlardır" (bkz. **Çetin, Tamer:** "Yeni Kurumsal İktisat", Sosyoloji Konferansları Dergisi, 45, 2012, s. 46).

anlamda bir kurum niteliğini haizdir[34]. Üstelik söz konusu kurum, tüm sözleşmeler sistemini kapsamaktadır[35].

Kurumsal iktisadın kurum içi işleyişlere bakış açısı değişik şekillerde olabilmektedir. Bu noktada özellikle neo klasik iktisat ile yeni kurumsal iktisat farkları ortaya konabilir. "Neo klasik iktisat anlayışı, sınırsız var sayılan bilgi işlem (veya değerlendirme) kapasitesi sayesinde, her zaman bütün bilgiyi elinde bulunduran, makul davranışlar sergileyen aktörlerden hareket eder". İktisadi hayat, içindeki aktörlerin belirli kararlar vermesini gerektirmektedir. Gerçek ve gerekli tüm bilgilerin ilgili aktörde olması halinde, verilecek kararların da en doğru kararlar olması olasıdır. Neo klasik iktisat anlayışının buradaki hareket noktası, onu tam rekabet piyasalarındaki iktisadi aktörlerin daima en uygun kararları vereceği kabulüne ulaştırır. Bu şekilde piyasaların da önemli işlem maliyetleri olmaksızın işleyeceği düşünülür[36]. Piyasaların genel olarak üstünlüğü nedeniyle, neo klasik iktisat teorisinde kurumların içindeki süreçler ikinci planda kalır[37]. Dolayısıyla neo klasik teorilerin işletme kavramını, basit anlamda, kâr artırma amacı güden üretim işlevlerinin bir birliği olarak gördüğü belirtilebilir[38].

Yeni kurumsal iktisat, neo klasik iktisadın ortaya koyduğu anlayışa içeriksel bir genişleme ve değişiklik getirmektedir. Anılan teori, kurumların ekonomik verimliliğiyle de ilgilenir[39]. Yeni kurumsal iktisat, bir kuruluşun organizasyonu ve onunla bağlantılı aktörler (özellikle pay sahipleri, yöneticiler, işçiler, kredi verenler,

---

[34] Ekonomi öğretisinde, yeni kurumsal iktisadın, kurumlar ve organizasyonel düzenlemelerin ekonomideki etkilerini araştıran bir alt disiplin olduğu belirtilmiştir. Örneğin "iktisadi faaliyeti organize etmek için bir iskelet tesis eden sözleşmesel düzenlemeler" yeni kurumsal iktisadın araştırma alanına giren organizasyonel düzenlemelerden birisi olarak anılmaktadır (bkz. **Çetin**, s. 46-47). Anonim ortaklıkların da bu bağlamda dikkate alınabileceği belirtilebilir.

[35] Firmalara ilişkin mikro ekonomik teoriler olarak anılan teorilerin hepsinin, firmaların ana unsuru olarak, ilk etapta hiyerarşik yapıdan ziyade, sözleşmesel ilişkileri dikkate aldığı belirtilebilir (bu bağlamda bkz. **Ruffner, Markus:** Die ökonomischen Grundlagen eines Rechts der Publikumsgesellschaft, Zürich, 2000, s. 129).

[36] Gerçekten de neo klasik iktisat, iktisadi aktörlerin tam bilgi ve sınırsız rasyonaliteye sahip olduklarını esas almakta ve işlemlerin maliyetsiz olduğunu var saymaktadır (bu bağlamda bkz. **Çetin**, s. 48).

[37] Neo klasik iktisadın aktarılan yaklaşımıyla ilgili olarak yapılan açıklamalar için bkz. **Wolf, Joachim:** Organisation, Management, Unternehmensführung, Wiesbaden, 2011, s. 334.

[38] Bu hususta bkz. **Ruffner**, s. 129.

[39] Bkz. **Martinez**, **Marolda:** Information der Aktionäre nach Schweizerischem Aktien- und Kapitalmarktrecht, Zürich, 2006, s. 68.

tüketiciler, devlet gibi) arasındaki menfaat uyuşmazlıklarını da tanımlamaya çalışmıştır[40].

Yeni kurumsal iktisat, kurum içi işleyişi de değerlendiren teorilerden oluşmaktadır [41] . Aşağıda, konumuzla ilgili olduğu ölçüde, özellikle vekâlet maliyetleri ve mülkiyet hakları teorilerine değinilecektir. Yeni kurumsal iktisat teorileri, bir taraftan kurumlar içindeki mülkiyet veya hâkimiyet ilişkilerini incelemektedir. Diğer taraftansa, önemli hususlardan birisi olarak bilgi ve yeteneklerin farklı dağılımı sorununu çözmeye çalışmaktadır. Neo klasik iktisattan farklı olarak, yeni kurumsal iktisat içinde (kurumsal) "bilgi yapısı", araştırmaların odak noktasını oluşturmaktadır[42]. Zira yeni kurumsal iktisat, "bilginin zahmetsiz ve bedelsiz olarak dağıtılamamasından dolayı" işlem maliyetlerinin ortaya çıktığını savunmaktadır[43].

Yeni kurumsal iktisat içinde yer alan teoriler bakımından bir terminoloji sorununa işaret etmekte fayda vardır. Ekonomi terminolojisi, hukuk terminolojisiyle benzerlikler göstermektedir. Ancak bu benzerliklere rağmen, kullanılan ekonomik kavramlar her zaman hukuki karşılıklarıyla örtüşmemektedir. Bilgilendirme sistemine duyulan ihtiyacın ekonomik nedenleri açıklanırken, kavramlar aşağıda mümkün olduğunca ekonomi öğretisindeki anlamlarına uygun olarak kullanılmış, hukukî bir kavram kullanılmaktaysa buna ayrıca dikkat çekilmiştir.

2. Vekâlet Maliyetleri Teorisi

Yeni kurumsal iktisat, öngörülmesi zor bazı nedenlerden dolayı, sözleşmelerin tüm koşullar gözetilerek yapılamayacağını ve bu nedenle yapılan sözleşmelerin "tamamlanmamış" veya "eksik" [44] sözleşmeler olduğunu ortaya koymaktadır. Yeni kurumsal iktisada göre, "…etkin bir sözleşme için anlaşmaya varmak amacıyla görüşmek, gerekli bilgileri araştırmak ve elde etmek, bir uzlaşmaya

[40] Bkz. **Ruffner**, s. 129.
[41] Öğreti, yeni kurumsal iktisadın gösterdiği özellikler nedeniyle, onun içinde özellikle üç teoriyi öne çıkarmaktadır. Bunlar mülkiyet hakları teorisi, işlem maliyetleri teorisi ve vekâlet maliyetleri teorisidir. Bkz. **Wolf**, s. 338.
[42] Yeni kurumsal iktisadın neo klasik iktisattan ayrıldığı noktalarla ilgili olarak ayrıntılı olarak bkz. **Wolf**, s. 337.
[43] Bu hususta bkz. **Kama, Özge:** "Yeni Kurumsal İktisat Okulunun Temelleri", Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2, 13, 2011, s. 191.
[44] Ekonomi öğretimizde "eksik sözleşme" tabiri sık kullanılmaktadır (bkz. **Kama**, s. 196; **Çetin, s. 58**).

varmak ve nihayet bu sözleşmeyi uygulamak her zaman maliyetlidir. Dolayısıyla karmaşık bir dünyada sözleşmeler genelde eksiktir"[45]. Yeni kurumsal iktisadın bu yaklaşımı, söz konusu öğreti içindeki diğer teori ve görüşlerde etkilidir.

Vekâlet maliyetleri teorisi, kurumları, anonim ortaklıklar da dâhil olmak üzere, tamamlanmamış sözleşmeler olarak kabul etmektedir[46]. Buna göre kurumlar adeta birer sözleşmeler bağı veya rabıtasıdır[47]. "Tamamlanmamış" sözleşme ifadesi, vekil veya müvekkilin bir vekâlet ilişkisi kurmadan önce, olası tüm durumları baştan dikkate alamamaları nedeniyle kullanılmaktadır. Akla gelebilecek olasılıkların tamamının dikkate alınmasının imkânsız olmasından dolayı, "tamamlanmamış" sözleşmenin, vekil ve müvekkil önündeki tek davranış alternatifi olduğu belirtilmektedir. Gelecekte hangi hadiselerle karşılaşılacağının bilinmemesi, yetersiz bilgiler [48] , sözleşmelerin kusursuz yapılabilmesinin yüksek bazı masraflar gerektirebilmesi gibi nedenlerle, girilecek uzun süreli bir ilişkide tüm olasılıklar düşünülemeyebilir[49]. Dolayısıyla vekil ile müvekkil arasındaki ilişki sorunlara açık bir ilişki olmaktadır. Tam da bu noktada, vekâlet maliyetleri teorisi, vekil ve müvekkil arasındaki sözleşmesel ilişkiden kaynaklanan sorunları araştırmaktadır[50].

Ekonomi öğretisi vekil ve vekâlet gibi kavramları, teknik hukukî nitelemelerden daha geniş ele almaktadır. Buna sermaye mülkiyetiyle yönetiminin ayrıldığı ilişkiler de dâhil edilmektedir[51]. Özellikle günümüzün büyük işletmeleri bakımından, mülkiyetle işletmenin kontrolünün ayrılması tipik bir durumdur[52]. Dolayısıyla sermayedarların menfaatiyle yöneticilerin menfaatleri karşı karşıya

[45] Bkz. **Çetin**, s. 58.
[46] Bkz. **Martinez**, s. 67.
[47] Bu bağlamda bkz. **Wolf**, s. 363–364. Yazar, aynı hususu, kurumsal iktisat içinde değerlendirilen mülkiyet hakları teorisi ve işlem maliyetleri teorisi için de vurgulamaktadır.
[48] Tarafların eksik (tamamlanmamış) sözleşmeye yönelmesine neden olan unsurların başında asimetrik bilginin geldiği öğretide belirtilmektedir (bkz. **Kama**, s. 196). Asimetrik bilgi sorunu çalışmamız çerçevesinde değerlendirdiğimiz vekâlet maliyetleri teorisi bakımından ortaklıklar içinde de önemli sorunlara neden olmaktadır (bu hususta bkz. § 2, I, B).
[49] Son iki hususla ilgili olarak bkz. **Wolf**, s. 364. Öğretide belirtildiği üzere, "mübadele işlemlerinde ortaya çıkan bilgi sorunları tam sözleşmelerin kurulmasını engelleyerek eksikliklere yol açmaktadır" (bkz. **Kama**, s. 196).
[50] Bu anlamda bkz. **Martinez**, s. 67.
[51] Örnekler için bkz. **Wolf**, s. 363. Hukukumuzda, **Pulaşlı, Hasan:** "Corporate Governance ve Yeni Düzenlemeler Işığında Şirket Yöneticilerinin Ücretlerinin Açıklanma Yükümü", Batider, 1, 6/2005, s. 32'de, söz konusu teoriyi, özü itibarıyla "mülkiyet ve kontrolün ayrılması" şeklinde ifade etmiştir.
[52] Ortaklığın bu özelliği hukukun ekonomik analizi bağlamında "managerialism" olarak adlandırılmıştır. Buna göre managerialism maliklerle yönetim arasındaki anlaşmazlıkları/gerilimleri incelemektedir (bkz. **Gardyne, Philip:** "Shareholders – Fiction, Rights and Remedies, Waikato Law Review, 15, 2007, s. 215). "Managerialism" terimi ekonomi öğretimizde, "yönetimizm" olarak anılmıştır (bkz. **Erdoğan, İrfan:** İletişimi Anlamak, Ankara, 2011, s. 335).

gelebilir[53]. Bu noktada, yönetimin şahsi menfaatlerini, işletmenin ve pay sahiplerinin önüne koyması gibi çözüm gerektiren önemli bir sorunla karşılaşılır[54]. Pay sahipleriyle, şekli anlamda bir organ olan yönetim kurulu arasında, hukukî bir ilişkinin varlığı kural olarak kabul edilemese de[55], vekâlet maliyetleri teorisi, anılan taraflar arasında bir müvekkil-vekil ilişkisi tespit etmektedir. Vekâlet maliyetleri teorisinin pay sahibi ve yönetim kurulu arasındaki ilişkiye dair tespitleri, ortaklıklar hukukunu da etkilemektedir[56].

3. Mülkiyet Hakları Teorisi

Yeni kurumsal iktisat içinde değineceğimiz teorilerden bir diğeri mülkiyet hakları teorisidir. Bu teorinin de pay sahiplerinin denetleme ve bilgi alma haklarının gerekliliği konusunda önemli tespitleri vardır. Aşağıda[57] bunlara yer verilmiştir, ancak burada öncelikle teorinin çalışma alanı üzerinde kısaca durulabilir.

Yeni kurumsal iktisatçılara göre, anonim ortaklıklar bir sözleşmeler bağı teşkil ettiğinden, burada kullanılan tüm üretim faktörleri bir başka sözleşme tarafının mülkiyet hakkını da ilgilendirecektir[58]. Bu durumda mülkiyet hakkının ekonomik analizi yapılmalı ve kurumlarla ilişkisi ortaya konmalıdır. Yeni kurumsal iktisatçılar, mülkiyet kavramını "kaynaklar üzerindeki tüm kontrol hakları" olarak değerlendirmektedir[59]. Yeni kurumsal iktisatçıların, mülkiyet hakkına yönelik bu yaklaşımı, mülkiyet hakkının içeriğini ön plana çıkarmaktadır[60]. Bu nedenle mülkiyet

---

[53] Bkz. **Schäfer, Hans-Bernd/Ott, Claus:** Lehrbuch der Ökonomischen Analyse des Zivilrechts, Berlin, Heidelberg, 2012, s. 700.

[54] Bu bağlamda bkz. **Felder, Silvian:** "Verwaltungsrat und Corporate Governance - Ein ganzheitlicher Systemansatz", ST, 11, 2002, s. 1007.

[55] Bu konuda bkz. **Lambert, Claude Andre:** Das Gesellschaftsinteresse als Verhaltensmaxime des Verwaltungsrates der Aktiengesellschaft, Bern, 1992, s. 108.

[56] Örneğin, vekâlet maliyetleri teorisi, bugün ortaklıklar hukukunda sıkça incelenen "kurumsal yönetim" kavramının en önemli öğelerinden birisi olarak anılmaktadır (Bu bağlamda bkz. **Felder**, s. 1007; benzer yönde bkz. **Azarkan, Necat:** "Auseinanderfallen von Trennung und Kontrolle in Aktiengesellschaften und die Problematik der Corporate Governance", Yrd. Doç. Dr. İbrahim Ongün'e Armağan, Ankara, 2009, s. 32).

[57] Bkz. § 2, I, C.

[58] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Ruffner**, s. 135.

[59] Bkz. **Kama**, s. 200.

[60] Bu noktada, mülkiyet hakkının içeriğine ilişkin yeni kurumsal iktisatçıların tespitleri eşya hukukuna benzerlik göstermektedir. Hukukumuz bağlamında mülkiyet hakkının içeriği noktasında bkz. **Eren, Fikret:** Mülkiyet Hukuku, Ankara, 2011, s. 16-18.

hakkı bir haklar demeti olarak dikkate alınmaktadır[61]. Söz konusu içerik bağlamında öncelikle bir kaynağın ya da eşyanın kullanılması hakkından (ius usus) bahsedilebilir. Örneğin bir şahıs işletmesinin sahibi, sermayesini yurt içinde mi yoksa yurt dışında mı değerlendireceğine kendi isteği doğrultusunda karar verir. Mülkiyet hakkının diğer bir unsuru da, kaynağın kullanımından doğan mahsulün elde tutulabilmesidir (ius usus fructus). Örneğin, bir işletmeden elde edilen kârın işletmecisine ait olması böyledir. Bunun dışında, mülkiyet hakkı sahibi, kaynağın (veya eşyanın) şekil ve içeriğini değiştirebilir (ius abusus). Ayrıca mülkiyet hakkı, mülkiyet hakkının içeriğini oluşturan haklardan birinin veya hepsinin devrine de olanak tanır (ius successionis)[62].

Mülkiyet ile ona dâhil kontrol hakları aynı kişiye aitse aslında önemli bir durum yoktur. Ancak anonim ortaklıklarda, yukarıda anılan kontrol hakları mülkiyetten işlevsel olarak ayrılmıştır. Söz konusu ayrılık, mülkiyetten yönetime doğru bir güç kaymasına neden olmaktadır. İşte gücün pay sahiplerinden yönetime doğru yer değiştirmesinin, aynı zamanda işletmede bir amaç değişikliğine neden olup olmadığı mülkiyet hakları teorisinin sorduğu sorulardan birisidir[63]. Çünkü pay sahipleriyle yöneticilerin amaçları bazen birbirinden ayrılabilir. Mülkiyetten ayrılan kontrol haklarının oluşturacağı yapı ve bu yapının neden olabileceği maliyet ve diğer sonuçlar mülkiyet hakları teorisi tarafından incelenmektedir.

B. Vekâlet Maliyetleri Teorisi Bakımından Asimetrik Bilgi Kavramı, Anlamı ve Bu Sorunun Etkin Bilgilendirme Sistemiyle Çözümlenmesi

1. Asimetrik Bilgi Kavramı

Sermaye mülkiyetiyle yönetiminin ayrılması, anonim ortaklıklar hukukunda "yabancı malvarlığını yönetim" ilkesiyle açıklanmaktadır. Teoride bu ilkenin "yönetimin kuvvetlendirilmesi ve özellikle şirketin teknik bilgi sahibi bir kadro

[61] Bu hususta bkz. **Stauss, Bernd:** "Private und öffentliche Unternehmen im Effizienzvergleich. Unternehmensverfassungen 'im Lichte' der Property Rights-Theorie", Zeitschrift für öffentliche und gemeinwirtschaftliche Unternehmen, 3, 1983, s. 280.

[62] Mülkiyet hakkının içeriğine ilişkin iktisat öğretisinde anılan hususlar için bkz. **Wolf**, s. 338. Benzer yönde bkz. **Schäfer/Ott**, s. 589; **Stauss**, s. 280.

[63] Mülkiyet hakları teorisinin bir yönetici tarafından yönetilen özel veya kamusal işletmeler bakımından araştırdığı hususlar için özellikle bkz. **Stauss**, s. 287 vd.

tarafından yönetilmesi"[64] anlamı taşıdığı belirtilmektedir. Söz konusu yönetimin riskini, pay sahipleri taşır. Çünkü ortaklığın olası tasfiyesi neticesinde tasfiye paylarını son olarak onlar alacaklardır[65] (bkz. Yeni TTK m. 543/I). Ayrıca başarısız bir yönetimin neden olacağı değer düşüşlerine de pay sahipleri katlanmak durumundadır.

Yasal olarak tabi oldukları sadakat yükümü (bkz. Yeni TTK m. 369) nedeniyle, yönetim kurulu üyelerinin ortaklık ve dolaylı olarak da pay sahipleri aleyhine hareket etmeleri beklenmez. Ancak bu durum ekonomik gerçeklikle tam olarak uyuşmamaktadır. Çünkü günümüzün ekonomik insan modeli[66], kendi menfaatlerini ön planda tutar[67]. Vekâlet maliyetleri teorisi de, bu gerçekliği esas almaktadır[68]. Buna göre, bir başkası (müvekkil) menfaatine hareket edeceğine güvenilen kişi (vekil), yeterli kontrol tesis edilmedikçe, buradan kaynaklanan hareket alanını kendi lehine kullanmaya eğilimlidir[69].

Anonim ortaklıklarda yöneticilerle pay sahipleri arasındaki ekonomik ilişki, vekâlet maliyetleri teorisine göre vekil-müvekkil ilişkisidir[70]. Dolayısıyla teorinin

---

[64] Bkz. **Tekil, Fahiman:** Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul, 1998, s. 58. Öğretide belirtildiği üzere, yabancı malvarlığını yönetim ilkesinin bir sonucu olarak, "özellikle büyük ve halka açık anonim ortaklıklarda, idare gittikçe yabancı malvarlığı işleten teknokratların eline geçmektedir" (bkz. **Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin/(Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal):** Ortaklıklar Hukuku I, İstanbul, 2014, s. 288).

[65] Bkz. **Martinez**, s. 71; benzer olarak bkz. **Ruffner**, s. 131.

[66] "Son dönemlerde ciddi olarak sorgulansa da, ekonomi teorisinin önemli varsayımlarından birisi, kişilerin kendine ait egoist menfaatlerini takip etmesi ve mantıklı bir şekilde bu amaçlara ulaşmaya öncelik vermesine yönelik kabuldür (metodolojik bireycilik)" (bkz. **Schäfer/Ott**, s. 95). Öğretide belirtildiği üzere, "Eski Okuldan farklı olarak Yeni Okul bireylerin amaç, plan ve davranışlarını açıklamada metodolojik bireyciliği kullanır" (bkz. **Kama**, s. 190).

[67] Gerçekten de öğretide, vekâlet maliyetleri teorisi anlamındaki "vekil"in de durumu böyle açıklanmıştır. "Akla uygun hareket eden bir vekilin önce kendi menfaatlerini düşüneceği" belirtilmiştir (bu bağlamda bkz. **von der Crone, Hans Caspar**: "Verantwortlichkeit, Anreize und Reputation in der Corporate Governance der Publikumsgesellschaft", ZSR, 119, II, 2000, s. 241-242).

[68] Hukuk da bu gerçekliğe yabancı değildir. Anonim ortaklıkta hem kurucuların hem de kurulmuş bir ortaklıkta ortaklığı yönetenlerin, kendilerine ait olmayan bir malvarlığı üzerinde söz sahibi oldukları ve yetkilerini kötüye kullanarak ortaklığı ve dolaylı olarak öteki pay sahipleriyle ortaklık alacaklılarını zarara uğratmalarının mümkün olduğu öğretimizde geçmişten bugüne kadar hep ifade edilmiştir (bu bağlamda bkz. **Moroğlu, Erdoğan:** "Anonim Ortaklıkta Özel Denetçi", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 42, S. 1-4, 1976, s. 341; **Özkan**, s. 27).

[69] Bkz. **Drygala, Tim/Staake, Marco/Szalai, Stephan:** Kapitalgesellschaftsrecht, Mit Grundzügen des Konzern- und Umwandlungsrechts, Berlin, Heidelberg, 2012, §21, No: 5, s. 404. Ayrıca kendisinden bilgi istenilen yöneticiler, yaptıkları işlerde daha titiz davranacaktır. Gerçekten de vergi hukukunda, vergi idaresi iler vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların bilgi toplamasının faydalarından birisi olarak buna işaret edilmiştir. Buna göre, "… idarenin kendileri hakkında bilgi topladığını bilen yükümlü ve/ya da sorumluların beyanlarında daha titiz …" davranacakları vurgulanmıştır (bkz. **Karakoç**, Genel Vergi Hukuku, Ankara, 2014, s. 333).

[70] Bu bağlamda bkz. **Drygala/Staake/Szalai**, §21, No: 5, s. 405.

vekil ve müvekkil arasındaki ilişkide tespit ettiği sorunlar[71], yönetim kurulu üyeleriyle pay sahipleri arasındaki ekonomik ilişki bakımından önemlidir. Vekil ve müvekkil ilişkisindeki sorunlar genel olarak, taraflar arasında bilginin eşit dağılmamasından kaynaklanır. Taraflar arasındaki bilgi farkı, "asimetrik bilgi" olarak adlandırılır. Vekilin şahsi özellikleri (gizli karakter), giriştiği işlemler ve sahip olduğu bilgiler (gizli işlem ve gizli bilgi) ile amaçları (gizli amaç) konusunda müvekkilden bazı hususları gizlemesi tehlikesi vardır. İşte asimetrik bilginin neden olduğu bu sorunların aşılması bir maliyet gerektirir ki, bunlar vekâlet maliyetleri olarak adlandırılmaktadır[72].

Asimetrik bilgi, vekâlet ilişkisinin kurulmasından yürütümüne kadar her noktada değişik sorunlara kaynaklık edebilmektedir. Örneğin, vekâlet ilişkisi başlamadan önce, vekilin kendi şahsıyla veya göreceği işle ilgili bazı bilgileri saklaması, "gizli karakter" sorunu olarak adlandırılır[73]. Müvekkil vekilin bu özelliklerini ancak vekâlet ilişkisi başladıktan sonra öğrenebilir. Asimetrik bilginin neden olduğu diğer bir sorun da, "gizli işlem" meselesidir. Taraflardan birisinin, diğerinin durumunu etkileyecek işleri, onun gözetimi haricinde yapabilme imkânının olduğu durumlarda "gizli işlem" sorunundan bahsedilmektedir[74]. İşlerin yürütümü nedeniyle vekil müvekkilin bilmediği bilgilere sahip olur[75]. Tipik olarak, müvekkil, vekile kendi yapamayacağı bazı işleri vermiştir ve vekili de karar alabilme yetkileriyle donatmıştır. Zaman içinde vekil, müvekkile ait işte, ondan daha fazla bilgi sahibi olur ve bu işe hâkim olur. Vekil tamamen serbest olduğu takdirde, bu bilgiyi ve işteki hâkimiyetini, müvekkil aleyhine kullanabilecek konuma gelir. Bu

[71] Vekâlet maliyetleri teorisinin tespit ettiği sorunları da kapsayan önemli bazı özellikleri için genel olarak bkz. **Wolf**, s. 364.

[72] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Drygala/Staake/Szalai**, §21, No: 5, s. 404. Asimetrik bilginin tarafların fırsatçı davranışlarına neden olabileceği öğretide vurgulanmaktadır. Buna göre, "gerek yönetici ve firma sahibi arasında gerekse yönetici ve firmanın diğer çalışanları arasında bu tür bir ilişki bulunur" (bkz. **Kama**, s. 196).

[73] Gizli karakter sorunu hem ekonomi hem de hukuk öğretisinde, kendisine sonuçlar bağlanan önemli bir sorun olarak anılmaktadır. Bu bağlamda bkz. **Tumay, Meltem:** "Asymmetric Information and Adverse Selection in Insurance Markets: The Problem Of Moral Hazard", Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 16, 1, 2009, s. 108; **Azarkan**, s. 32.

[74] Bu bağlamda bkz. **Tumay**, s. 108. Bu nedenle gizli işlem, sözleşme taraflarından birisinin, diğerinin kendi aleyhine işlem yapıp yapmayacağını bilmediği durumlarda söz konusu olur (bu balamda bkz. **Schäfer/Ott**, s. 426).

[75] Öğretide, sözleşme taraflarından birinin, diğerinin bilmediği önemli bilgilere sahip olması ancak bunu gizlemesi, "gizli bilgi" olarak adlandırılmıştır (bkz. **Schäfer/Ott**, s. 426).

nedenle, bir vekâlet ilişkisinde ortaya çıkan sorunların önemli bir kısmı, vekil ile müvekkil arasındaki bilginin asimetrik dağılımı nedeniyledir[76].

2. Asimetrik Bilginin Anonim Ortaklıklar Bakımından Anlamı

Anonim ortaklıklarda yönetim kuruluyla pay sahipleri arasında ekonomik anlamda bir vekâlet ilişkisi bulunduğuna göre[77], bu ilişkide pay sahipleri aleyhine oluşan bilgi asimetrisinin nasıl ortadan kaldırılacağı değerlendirilmelidir. Ancak önce anonim ortaklıklarda asimetrik bilginin somut olarak ne anlam ifade ettiği, nasıl sorunlara yol açabileceği kısaca açıklanabilir. Bu noktada, anonim ortaklıklarda, yönetim kurulu ve pay sahibi ilişkisindeki asimetrik bilginin neden olduğu gizli işlem ve bununla birlikte gelişen "ahlaki tehlike, ahlaki zafiyet" sorunları örnek gösterilebilir.

Anonim ortaklıkta pay sahipleri vekâlet maliyetleri teorisindeki müvekkillere, yönetim kurulu üyeleri de vekillere denk düşmektedir. Yönetim kurulu üyeleri ortaklık işlerini idare ederken, birçok bilgiye vakıf olur. Onları seçen pay sahipleri, işlerin gidişatı ve ortaklığın durumu konusunda yönetim kurulunun verdiği bilgilere göre yönetimi değerlendirirler. Bu durumda yönetimdeki kişilerin kendi geleceklerini düşünüp, uygun gördükleri noktalarda bilgi vermeleri veya bazı bilgileri dışarıya olduğundan farklı göstermeleri olasılığı vardır. Böylelikle pay sahipleri bir bakıma kendi işlerine yabancılaşırlar. Bu durum yönetim kurulunun pay sahiplerinin tam anlamıyla denetleyemeyeceği işlere girişebilmesini kolaylaştırır[78]. Söz konusu sorun, "gizli işlem" sorunu olarak adlandırılmaktadır ve temelinde asimetrik bilgi yer almaktadır[79].

---

[76] Vekâlet sorunlarının temelinde asimetrik bilginin olduğuna yönelik olarak bkz. **Azarkan**, s. 32. Öğretide, piyasa aktörlerinin aralarındaki bilgi farkını kullanarak fırsatçı davranışlarda bulunabileceği belirtilmiştir. Ancak bu tür davranışlara "firma içinde" rastlamanın da mümkün olduğu ifade edilmektedir (bkz. **Kama**, s. 196).

[77] Bu durum özellikle halka açık anonim ortaklıklarda daha açıkken, halka açık olmayan anonim ortaklıklarda da vekâlet maliyetleri teorisine göre değerlendirme yapma olanağı vardır (bu bağlamda bkz. **von der Crone**, Verantwortlichkeit, Anreize und Reputation, s. 242).

[78] Ahlaki zafiyet sorununu aşabilmek için bir çok ülkede pay sahiplerine önemli haklar tanındığı, ancak ortaklık iş koşullarının ve malvarlığı durumunun detaylı olarak anlaşılması ve bilinmesinin anılan hakların kullanılabilmesi için pay sahipleri açısından ön şart teşkil ettiği Çin hukukunda da belirtilmiştir (bkz. **Wang, Jingyi/Wang, Peng:** "Discussion about Shareholders' Right to Information", Journal of Politics and Law, 2, 2, June 2009, s. 48).

[79] Benzer bir sorun yönetim kurulunun yetki devri yapması halinde, yönetim kurulu üyeleri aleyhine de gelişebilir. Öğretide, yönetim kurulunun stratejik görevlerini yerine getirebilmesinin bir öğesi olarak, ortaklığın alt kademeleriyle yönetim kurulunun sıkça iletişimde bulunması gerektiği

Asimetrik bilginin neden olduğu gizli işlem sorunu, ahlaki zafiyet meselesiyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Vekâlet maliyetleri teorisine göre, vekil sadece kendi menfaatine değil, müvekkilin menfaatine olan işlemleri de yapmaktadır. Ancak bazen müvekkil ve vekilin amaçları birbirinden ayrılabilir[80]. Bu noktada, vekilin müvekkilin amaçlarını önemsemeyip kendi şahsi amaçlarını takip etmesi olasılığı gündeme gelir. Özelikle yönetimde profesyonelleşme halinde, malvarlığına sahiplikle bunun yönetimi ayrılmaktadır[81]. İşi yürüten kişilerle riski taşıyan kişilerin ayrılmış olması ve ortada gizli işlem[82] sorununa açık bilgi asimetrisinin bulunması, vekilin bu olanağı kullanarak sonuçlarını düşünmeksizin hareket etmesine neden olabilir. Ahlaki zafiyet sorunu, sadece anonim ortaklıklara özgü değildir. Yönetimin riskinin yönetenlere yüklenmediği her ilişkide ahlaki zafiyet sorunuyla karşılaşmak mümkündür. Örneğin bir kişinin sadece kâra katılıp zarara hiç katlanmadığı (ya da çok az katlandığı) "aslan payı ortaklığı", söz konusu kişinin haddini aşan risklere girmesi tehlikesini doğurur. Bu da ahlaki zafiyet sorununun bir yansımasıdır[83]. Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu istisna edilecek olursa, ortaklığın yönetiminden kaynaklanan mali risklere aslında ortaklığa sermaye getirmiş ve yatırımcı konumunda olan pay sahipleri katlanmış olacaktır. Aslan payı ortaklığında da tüm zarar riskini diğer ortaklar taşırken, aslan payına sahip ortak zarara hiç katlanmayıp kârın büyük kısmını almaktadır. Örnekler tamamen aynı olmasa da

---

belirtilmektedir (bu anlamda bkz. **Biland, Thomas A.**: "Die Rolle des Verwaltungsrates in der strategischen Unternehmensführung", ST, 11, 2002**,** s. 1014). Kanımızca öğretideki bu tespitin nedeni, asimetrik bilgi sorununun, yönetim organizasyonu içinde, yönetim kurulu üyeleri aleyhine oluşması olasılığıdır. Yönetim kurulunun yönetim yetkisini devriyle paralel olarak, işlerin yapılmasını devrettiği kişiler, ortaklık işleri konusunda yönetim kurulunun ötesinde bilgi avantajına sahip olur. Yeni TTK m. 375'te yönetim kurulunun üst gözetim yetkisinin ve üst düzeyde yönetiminin devredilemeyecek görevlerden olarak sayılması bu bağlantı içinde daha anlamlıdır. Bu durumda yönetim kurulunun kendi aleyhine oluşacak asimetrik bilgi sorununu engelleme görevi vardır.

[80] Bu bağlamda bkz. **Wolf**, s. 364.

[81] Yukarıda belirtildiği üzere, bu durum öğretide yönetimizm (managerialism) olarak adlandırılmaktadır. Yönetimizm "her şeyin üzerinde "kontrole" değer verir. Yönetimsel kontrol temsilden ve firmanın uzun dönem sağlığından önce gelir. Kontrol arzusu firma performansı arzusunun önüne geçer" (bkz. **Erdoğan**, s. 335-336).

[82] Asimetrik bilgi dağılımının, anonim ortaklıklarda özellikle gizli karakter, gizli işlemler gibi sorunlara neden olacağına öğretide dikkat çekilmiştir (bu bağlamda bkz. **Drygala/Staake/Szalai**, §21, No: 5, s. 404).

[83] Ahlaki zafiyet ve aslan payı ortaklığı arasındaki paralellik bağlamında bkz. **Baudenbacher, Carl:** "Von der Societas Leonina des römischen Rechts zu Theorie und Praxis des Moral Hazard im modernen Wirtschaftsrecht", AJP, 6, 2015, s. 840-841. "Aslan payı ortaklığı"nın ismini Pheadrus'un bir efsanesinden aldığı, Roma hukuku ve modern hukukta da kurulamayacağı yönünde bkz. **Şener, Oruç Hami:** "Roma Hukukunun Modern Ortaklıklar Hukukuna Etkileri", içinde: Şener, Oruç Hami: Makaleler, Cilt I, İzmir, 2006, dipn. 97, s. 83 ve s. 85.

ahlaki zafiyetin neden olduğu davranış şekli benzerdir. Bu nedenle pay sahibi, taşıdığı riskleri anlayabileceği olanaklara sahip olmalıdır.

Vekâlet maliyetleri teorisi, asimetrik bilgi ve bunun neden olduğu türlü sorunların aşılabilmesinin belli bir maliyeti olacağından hareket etmektedir ve bunlara da "vekâlet maliyetleri" adını vermektedir[84]. Söz konusu teorinin ekonomik yapı içerisindeki amacı, bahsedilen bilgi açığını verimli ve masrafları az olacak şekilde gideren kurumsal yollar geliştirmektir[85].

3. Asimetrik Bilgi Sorununun Etkin Bilgilendirme Sistemiyle Aşılması

a. Sistemin Tespit Edilen Riskleri En Aza İndirecek Şekilde Tasarlanması

Ekonomik vekâlet ilişkisinin beraberinde getirdiği sorunlar, pay sahipleri bakımından önemli bir maliyet oluşturur. Bu nedenle, hem sermaye arayan işletmelerin hem de yatırımcıların menfaati, söz konusu maliyeti ortadan kaldırmak için riskleri en aza indirgeyecek kontrol mekanizmaları geliştirilmesine yöneliktir[86]. Söz konusu riskler taraflar arasındaki bilginin eşitsiz dağılımından kaynaklandığından, belirli bilgilerin açıklanması, asimetrik bilginin ortadan kaldırılmasında doğrudan etki gösterebilecektir[87]. Dolayısıyla vekâlet hukukundaki hesap verme yükümlülüğü veya anonim ortaklıklar hukukundaki ilâna ilişkin kurallar öğretide asimetrik bilginin aşılmasına yönelik kurallar olarak anılmaktadır[88]. Pay sahiplerinin, yani "müvekkillerin", "vekilleri" denetlemelerinin gerekli olması ve buradan hareketle yönetim kurulu üyelerinin bilgilendirme ve hesap verme yükümlülüklerinin ortaya çıkması, ortaklığın bilgilendirme yükümlülüğünü, ekonomik açıdan meşru bir zemine yerleştirir[89]. Çünkü aslında yönetim kurulu üyelerinin pay sahipleri tarafından etkin olarak denetlenememesinin temelinde asimetrik bilgi sorunu yer almaktadır[90].

---

[84] Bir açıdan ortaklığın yatırımcısı konumunda bulunan pay sahiplerinin, söz konusu yatırımlarının yönetiminden kaynaklanan masrafları öğrenebilmeleri gerekir. Bu hususta Estonya temyiz mahkemesinin verdiği bir kararla ilgili olarak bkz. **Vutt/Vutt**, s. 66-67 ve ayırca bkz. aşağıda § 9, III, A, 2, a.

[85] Bu hususta bkz. **Drygala/Staake/Szalai**, §21, No: 5, s. 404.

[86] Bu hususta daha detaylı olarak bkz. **Ruffner**, s. 132.

[87] Bkz. **Martinez**, s. 69.

[88] Bu hususta bkz. **von der Crone**, Verantwortlichkeit, Anreize und Reputation, s. 259–260.

[89] Bkz. **Martinez**, s. 70.

[90] Ekonomi öğretisine göre temel varsayım, "bilginin asimetrik dağılımının, tarafların birbirlerinin davranışlarını gözlemlemesini engellemesi"dir (bkz. **Kama**, s. 196).

Vekâlet maliyetleri teorisinin öngördüğü sorunların aşılması, aleyhine bilgi asimetrisi oluşan tarafın ihtiyaç duyacağı bilgiye ulaşmasıyla mümkün olabilir. Bu nedenle, anonim ortaklıklara özgü bilgilendirme sistemi, yeni kurumsal iktisadın işaret ettiği sorunların çözümüne hizmet edecek şekilde tasarlanmalıdır. Örneğin, talebe dayanmayan bilgilendirme, pay sahibini bilgilendirme sisteminin bir sonraki aşamasına hazırlamaktadır. Fakat ayrıca taraflar arasında oluşan bilgi asimetrisini engelleme noktasında da fonksiyon göstermektedir. Ancak bu aşamanın hem çok genel nitelikli hem de geçmişe dönük bir bilgilendirmeyi öngörmesi, ekonomik ihtiyaçları karşılamamaktadır. Çünkü ekonomik argümanlar dikkate alındığında, geleceğe dönük hedeflerin ve stratejik programların dahi, bir şekilde bilgilendirme sistemine dâhil edilmesi gerekmektedir[91]. Dolayısıyla sistemin tüm adımları buna uygun olarak tasarlanmalı ya da değerlendirilmelidir. Örneğin Yeni TTK m. 437/II'ye göre bilgi alma hakkının konusu, buna uygun olarak yorumlanmalıdır[92].

Asimetrik bilgi sorununun aşılması için en önemli adım, vekâlet maliyetlerini azaltma amacı taşıyan bir bilgilendirme sistemi oluşturmaktır. Ancak bu sistemin etkinliği onun ekonomik insan modeli dikkate alınarak tasarlanmasına önemli ölçüde bağlıdır. Bu nedenle özellikle yönetim kurulunun pay sahipleri aleyhine oluşan bilgi asimetrisinden faydalanıp gizli işlemlere girişebileceği gerçeği göz ardı edilemez.

Vekâlet maliyetleri teorisinin işaret ettiği, ahlaki zafiyet veya gizli işlem gibi sorunlar, pay sahiplerinin yönetim üzerindeki denetim ve baskı güçlerinin artırılmasıyla önemli ölçüde engellenebilir. Bu noktada en önemli görevi bilgilendirme sistemi üstlenir. Zira bu sistem sayesinde pay sahipleri kendilerine sağlanan hakları bilinçli bir şekilde kullanabilir. Pay sahiplerinin denetim ve baskı güçleri, onların yönetim karşısındaki olası davranış şekilleri[93] değerlendirilerek artırılmalıdır.

---

[91] Buna yönelik olarak özellikle bkz. **Wohlmann, Herbert:** Die Treuepflicht des Aktionärs, Zürich, 1968, s. 375–376. Keza aynı yere atıfla ulaşılan benzer sonuç için bkz. **Martinez**, s. 69.

[92] Bu hususta bkz. § 9, III, A, 2, a.

[93] Hukuk kuralları oluşturulurken, ilgili çevrenin ekonmik davranışlarının değerlendirilmesi önemli bir hususdur. Meseleye vergi hukukunda da işaret edilmiştir. Buna göre, "hangi amaçla ve hangi ilkelere uyularak kabul edilirse edilsin her vergi mükellefin ekonomik davranışları üzerinde çeşitli etkiler yapmaktadır". Bu davranış modellerinden birisi olarak "vergiden kaçınma" öğretide özellikle incelenmiştir (yapılan alıntı ve konuyla ilgili olarak özellikle bkz. **Karakoç, Yusuf:** "Vergiye Karşı Tepkilerden; Vergiden Kaçınma", Mali Hukuk, 48, Kasım-Aralık, 1993, s. 18).

b. Sistemin Pay Sahiplerinin Olası Davranış Şekillerine Göre Tasarlanması

aa. Ortaklığa Olan İlginin Yitirilmesi Sorunu

Bilgilendirme sisteminin etkin bir sistem olabilmesi, sistemin pay sahibine tanıdığı hakların kullanımının zahmetsiz ve düşük maliyetli olmasıyla yakından ilgilidir. Bilgi alma hakkının kullanılmasında oluşabilecek zamansal veya maddi maliyetler pay sahiplerini farklı yollara yöneltebilir. Bu maliyetler nedeniyle pay sahipleri ortaklığa olan ilgilerini yitirebilirler[94].

Pay sahibinin ortaklığı, öncelikle finansal temelde olduğu için, yönetimin ya da yönetim kurulunun çalışmasından memnun olunmaması halinde, pay sahibi, kendisini en az uğraştıracak yol olan, pay devri olanağına yönelir[95]. Pay sahibinin ortaklığa karşı ilgisizleşmesi, pay sahibinin bilgi alma, inceleme ve oy hakkı gibi malvarlıksal olmayan tüm haklarını etkileyebilir[96]. Çünkü öğretide de belirtildiği üzere, "…ticaret hayatında tecrübelenmiş idareciler karşısında tecrübesiz, alelâde bir hissedarın vasıtaları pek ehemmiyetsiz kalır"[97]. Pay sahiplerinin katılım isteklerinin artırılması için ortaklık hakkındaki bilgilere büyük engeller olmadan ulaşabiliyor olmaları gerekir. Öğretide ifade edildiği üzere, "anonim ortaklık işleyişi ile uzaktan ya da yakından bir bağlantısı olan menfaat gruplarının birbirleriyle ilişki içinde olabilmeleri, ortaklık işlerine yönelik bir katılım isteklerinin bulunması, ancak gerekli bilgilere yeterli düzeyde sahip oldukları durumlarda söz konusu olabilir"[98]. Bu nedenledir ki, kurumsal yönetim öğretisinde, "şeffaflık ilkesi" kurumsal yönetimin[99] esaslı unsurlarından sayılmaktadır.

Bilgilendirme sistemi, pay sahibinin ortaklığa karşı ilgisizleşmesi sorununa çözüm oluşturacak şekilde tasarlanmalıdır. Bunun için de fırsat maliyetlerinin olabildiğince düşük tutulması gereklidir[100]. Zira öğretide ilgisizleşmenin genel olarak

---

[94] Öğretide, pay sahiplerinin büyük çoğunluğunun yüksek bilgi maliyetlerini yüklenmek yerine rasyonel ilgisizlik stratejisi izleyecekleri belirtilmektedir (bkz. **Ruffner**, s. 176). Rasyonel ilgisizlik kavramı, çalışmada, "ortaklığa olan ilginin yitirilmesi sorunu" ile ifade edilmektedir.

[95] Bu manaya gelmek üzere bkz. **Martinez**, s. 72.

[96] Öğretide belirtildiği üzere, "hayal kırıklığına uğramış bir pay sahibi için, payların satımı, oy hakkının kullanılması ve pay sahibinin bilgiye dayanan bir karar verebilmesi karşısında çok daha kolay ve anlamlı bir çözüm gibi görünür" (Bu bağlamda bkz. **Ruffner**, s. 176).

[97] Bkz. **Ansay, Tuğrul:** "Anonim Şirketin Murakabesi Yolları", Batider, 1, 1/1961, s. 38.

[98] Bkz. **Paslı, Ali:** Anonim Ortaklık Kurumsal Yönetimi, İstanbul, 2005, s. 75-76.

[99] Hem şeffaflık ilkesi hem de kurumsal yönetim ilkesi anonim ortaklıklar hukukumuza hâkim ilkeler olarak öğretimizde anılmaktadır (bu bağlamda bkz. **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/(Poroy/Tekinalp)**, s. 289)

[100] Bkz. **Martinez**, s. 72.

yüksek maliyetli denetim olanaklarına dayandığı belirtilmektedir[101]. Aksi halde küçük pay sahiplerinin önündeki en önemli ve zahmetsiz seçeneklerden birisi pay devri olacaktır. Pay sahibine hem yönetimde söz sahibi olmak adına yeni olanaklar sağlanmalı hem de denetleme ve bilgi alma olanaklarında kolaylaştırmalar yapılmalıdır. Pay sahibinin ortaklıktan çıkışı en cazip olanak olarak görmesinin önüne geçilmelidir.

bb. Bedavacılık Sorunu

Etkin bir bilgilendirme sistemi için, pay sahiplerinin ortaklığa ilgisinin çekilmesi kendi başına yeterli değildir. Pay sahiplerinin harekete geçmeleri de teşvik edilmelidir. Pay sahiplerinin yönetim kurulunu denetlemesine ilişkin süreçte, pay sahiplerinin davranış modellerinden birisi de "bedavacılık" olarak adlandırılmaktadır. Ekonomik anlamda bedavacılık, bir ekonomi öznesinin, bir kaynağın hazır bulundurulması için gereken maliyete hiç katlanmadan, bu kaynağı kullanması anlamını taşır[102]. Pasif pay sahipleri, aktif pay sahiplerinin çabalarından, aynı onlar gibi yararlanıyor ve bunun maliyetleri öncelikle aktif pay sahipleri üstünde kalıyorsa, bedavacılık sorunu söz konusudur[103].

Bir pay sahibi, ortaklıktan bazı konularla ilgili ek bilgi ister ve bu talebi uygun görülürse, onun bu girişiminden tüm pay sahipleri yararlanacak, fakat maliyet giderlerine sadece talepte bulunan pay sahibi katlanacaktır[104]. Ekonomik bu tespit

---

[101] Bkz. **Martinez**, s. 73.

[102] Bu anlamda bkz. **Hudetz, Kai/Kaapke, Andreas:** Lexikon Handelsmanagement, Controlling-Führung-Marketing, Frankfurt am Main, 2009, s. 309. Bedavacılık sorunuyla çok geniş bir yelpazede karşılaşmak mümkündür. Örneğin, kamu hizmetlerinin karşılığını vergi oluşturmaktadır (Vergi gelirlerinin kamu giderlerinin karşılığı olması ilkesiyle ilgili olarak bkz. **Karakoç, Yusuf:** Türk Hukuku'nda Vergi Kanunlarının Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi, Ankara, 2017, s. 190-195). Öğretiye göre, "mükellefler vergiye karşı çeşitli saiklerle tepki gösterirler. Bu tepkilerden biri de vergiden kaçınmadır". Oysa kamunun sunduğu hizmetlerden vergiden kaçınan da kaçınmayan da genel olarak yararlanmaktadır. Bu nedenle "ödeme gücüne sahip olan herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere vergi vermeye mecburdur" (yapılan alıntılar için bkz. **Karakoç**, Vergiden Kaçınma, s. 25). Verilmekte olan kamu hizmetinden karşılığı olan vergi verilmeksizin yararlanma davranışı, ekonomik anlamda "bedavacılık" davranışıyla uyuşmaktadır. Bu durumda hizmetin maliyeti vergisini düzenli olarak ödeyen mükelleflerin üstünde kalmaktadır.

[103] Bu anlamda bkz. **von der Crone, Hans Caspar**: " Strategische Leitung und Qualitätssicherung in der Aktiengesellschaft", SJZ, 1, 98, 2002, s. 2; benzer yönde bkz. **von der Crone, Hans Caspar:** "Ein Aktienrecht für das 21. Jahrhundert", SZW, 70, 1998, s. 163-164.

[104] Bkz. **Martinez**, s. 73. Pay sahiplerinin denetleme haklarını kullanmaları için, ilgili işlem maliyetlerini üstlenmelerini cazip kılan bir durum olmadığı öğretide belirtilmiştir. Çünkü birincisi, zaten onlar için bunun yüksek bir masrafı olacaktır. İkincisi, çabalarının karşılığı olan hususların sadece bir kısmını alabileceklerdir. Diğer tüm pay sahipleri ise bundan "bedava" yararlanma olanağı bulacaklardır (bu anlamda olmak üzere bkz. **Ridder-Aab, Christa-Maria:** Die moderne

yasal sistemimizle bağlantılı olarak açıklanabilir. Pay sahibinin bilgi talebi kural olarak genel kurulda karşılanmaktadır (bkz. Yeni TTK m. 437/II, cümle 1; m. 437/V, cümle 3). Bedavacılık sorunu, pay sahiplerinin ortaklığa karşı ilgilerini yitirmesi sorunuyla ilişkilidir. Özellikle halka açık ve borsaya kote anonim ortaklıklar gibi büyük ortaklıklarda, pay sahipleri ortaklık yönetimini denetleme konusunda daha çekimser davranırlar. Zira bu ortaklıklarda pay sahipleri ortaklığa karşı önemli ölçüde ilgisizleşirler. Böyle bir durumda, yönetim pay sahiplerini istismar edebilir. "Çünkü bir pay sahibinin denetleme amacıyla yapacağı masraf, sadece onu değil diğer tüm malikleri (pay sahiplerini) koruyacaktır"[105]. Bu algının yaygınlaşması, denetleme hakkını kullanmak için her bir pay sahibinin diğerini beklemesine neden olabilir. Daha farklı bir anlatımla, bu durum, kimsenin söz konusu maliyeti üzerine almamasına ve sonuçta bu kişilerin denetleme haklarından vazgeçmelerine neden olmaktadır[106]. Bilgilendirme sistemi tasarlanırken bu sorun ve bunun aktif pay sahiplerine yaşatacağı memnuniyetsizlik de düşünülmelidir. Öğretide, ekonomik aktörlerin, belirli sınırlar dâhilinde, bedavacılık davranışının yaptırıma bağlanmasını istedikleri ve söz konusu hareket şeklinin engellenmesi için gereken maliyetleri yüklenmeye hazır oldukları belirtilmektedir[107].

C. Mülkiyet Hakları Teorisi Bakımından Artık Kontrol Hakları ve Konumuz Bakımından Önemi

1. Mülkiyet Hakları Teorisi Bakımından Artık Kontrol Hakları

Mülkiyet hakları teorisine göre, mülkiyet bir kaynak veya eşya üzerindeki kontrol haklarını ifade etmektedir[108]. Söz konusu teori, bir firma, işletme veya ortaklığa sahipliği de tanımlamaya çalışmaktadır. Buna göre bir firma üzerinde mülkiyet, "artık kontrol hakkı" olarak tanımlanır. Bu hak, açıkça yasayla belirlenmemiş veya sözleşmeyle başka birisine bırakılmamış tamamlayıcı kararlar alabilme hakkı olarak izah edilmektedir[109]. Bu tanımlama anonim ortaklıkta pay

---

Aktiengesellschaft im Lichte der Theorie der Eigentumsrechte -Zur Revision von Managertheorien-, Frankfurt/Main, New York, 1980, s. 84).

[105] Bkz. **Schäfer/Ott**, s. 700.

[106] Bkz. **Martinez**, s. 73.

[107] Bu hususlarda bkz. **Von der Crone**, Strategische Leitung, s. 2.

[108] Bkz. yukarıda § 2, I, A, 3.

[109] Bu çerçevede bkz. **Martinez**,s. 78; **Ruffner**, s. 135.

sahibinin konumuyla uyuşmaktadır[110]. Çünkü pay sahibinin ortaklığın irade oluşumuna ve işleyişine etki edebilecek çeşitli hukuki olanakları vardır.

Klasik bir işletmede, mülkiyet hakkı içinde sayılan unsurlar, işletmeci üzerinde yoğunlaşır. Buna karşılık, örneğin halka açık anonim ortaklıklarda, dar anlamda mülkiyet hakkının içeriği olarak nitelendirilebilecek devir hakkı ve kâr payı elde etme hakkı gibi haklarla, yönetime yönelik haklar ayrılmıştır. Bu ayrılma, yönetimin denetlenmesi bağlamında (pay sahiplerinin organize edilmesi, irade oluşumu ve bilgiye ulaşım) yüksek maliyetler doğurur[111]. Yani mülkiyet hakkının içinde yer alan kontrol haklarının bölünmesi beraberinde bir maliyet getirmektedir.

Ortaklığa sahiplikle, ortaklığın yönetiminin ayrılması pay sahipleri için bir risk oluşturmaktadır. Pay sahipleri yönetimin başarısızlığına katlanırlar. İsviçre öğretisinde, özellikle halka açık ortaklıklarda, ortaklıktan çıkmanın kolaylığına rağmen, pay sahibinin "artık riskleri" taşımakta olduğu ve bununla birlikte "artık kontrol hakları"na sahip olması gerektiği belirtilmektedir[112]. Pay sahibinin artık kontrol hakları, mülkiyet hakkındaki bölünmenin oluşturduğu risk ve maliyetler düşünülerek düzenlenmelidir. Söz konusu hakların en uygun şekilde tesisinin anonim ortaklıklar hukukunun önemli amaçlarından birisi olduğuna öğretide işaret edilmektedir[113].

2. Artık Kontrol Haklarının Konumuz Bakımından Önemi

Mülkiyet hakları teorisinin ortaya koyduğu mülkiyet ve bu çerçevede gelişen kontrol hakları geniş bir yapının ürünüdür. Bu yapıya, organlar arasındaki yetki bölüşümü ile oy hakkına ilişkin düzenlemeler, sadakat ve özen yükümlülükleri, organların kararlarının sonradan mahkeme denetimine getirilebilmesini olanaklı kılan pay sahiplerinin dava haklarına ilişkin düzenlemeler de dâhildir[114]. Bilgi alma ve inceleme hakları da bu yapının önemli bir unsurudur ve mülkiyet hakkının içeriğinde gerçekleşen bölünmenin olağan bir sonucudur.

---

[110] Örneğin, ortaklığın ilk sermayedarları olarak pay sahiplerinin, ortaklığın "ekonomik sahipleri" oldukları ifade edilmiştir. Bu bağlamda pay sahiplerinin nihai olarak, ortaklık yönetimini kontrol ve eğer gerekliyse buna müdehale edebilme hakkına sahip oldukları belirtilmiştir (Estonya hukuku açısından bu yönde bkz. **Vutt, Andres/Vutt, Margit:** "Shareholders' Individual Information Right: Prerequisites and Boundaries", Juridica International, 23, 2015, s. 6).

[111] Ekonomi bağlamında söz konusu tespitler için bkz. **Wolf**, s. 343.

[112] Bkz. **Martinez**, s. 77; yine benzer yönde bkz. **Ruffner**, s. 136.

[113] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 78.

[114] Bu bağlamda bkz. **Ruffner**, s. 151.

Artık kontrol hakları ex ante (ön) ve ex post (ardıl) etkili olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulabilmektedir. Özellikle, oy hakkının, pay sahipleri açısından ön etkili bir karar ve kontrol aracı olduğuna değinilmektedir[115]. Anonim ortaklıklarda genel kurulun önemli bazı devredilemez yetkileri vardır (bkz. Yeni TTK m. 408/II). Pay sahipleri oy hakkı vasıtasıyla bu yetkileri kullanarak karar alma ve denetim süreçlerine katılmaktadır[116].

Pay sahiplerinin ex post (ardıl) etkili hakları da vardır. Özellikle yönetim organının özen ve sadakat yükümlülüğü ihlallerine karşı açılacak davalar bu bağlamda değerlendirilmektedir[117]. Bu durumda söz konusu teoriye göre, pay sahipliği hakları her iki yönüyle mülkiyet hakkından kaynaklanmaktadır ve birbirinden bağımsız değerlendirilmemelidir.

Artık kontrol hakları hangi yönüyle olursa olsun dengeli bir şekilde tasarlanmalı ve aynı kaynaktan geldikleri değerlendirilerek dikkate alınmalıdır. Örneğin çok pay sahipli anonim ortaklıklarda, pay sahibiyle yönetim kurulu arasındaki bilgi asimetrisi, getirilen ilân yükümlülükleriyle giderilemeyecek kadar büyüktür[118]. Söz konusu anonim ortalıkların pay sahiplerinin öncelikle kâr payıyla ilgileniyor olması, buradaki asimetrik bilgi sorununu görmezden gelmemizi haklı kılmaz. Bu nedenle, pay sahiplerinin ortaklığı dışarıdan finanse eden kişiler olmadığı, tam aksine, ortaklığın risklerini de taşıdığı gerçeği ihmal edilmeden, onların yönetime katılımı sağlanmalıdır[119]. Çünkü mülkiyet hakları teorisine göre, pay sahiplerinin hakları ortaklık üzerindeki mülkiyet hakkından kaynaklanmaktadır.

Pay sahiplerinin "artık kontrol haklarının" varlığı gibi kullanılabilir olması da önemlidir. Bu haklar pay sahiplerinin ortaklık üzerindeki hâkimiyetini, gözetim ve denetim mekanizmaları ile sağlamaktadır. Oysa vekâlet maliyetleri teorisinin işaret ettiği asimetrik bilgi sorunu, pay sahibinin söz konusu hakları kullanması olanağını kısıtlamakta, hatta ortadan kaldırmaktadır. Hem oy hakkı gibi ön nitelikli hem de dava hakları gibi ardıl nitelikli artık kontrol haklarının amacına uygun kullanımı, ortaklık işleri hakkında bilgi sahibi olmakla mümkündür. Pay sahibinin, ortaklığa

---

[115] Bkz. **Martinez**, s. 78.
[116] Öğretide oy hakkının kontrol ve karar mekanizması olduğuna değinilmektedir (bkz. **Ruffner**, s. 154).
[117] Bu bağlamda bkz. **Ruffner**, s. 154; **Martinez**, s. 78.
[118] Bkz. **Ruffner**, s. 154.
[119] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 78.

"sahip" olması ancak etkin bir bilgilendirme sistemiyle ve bu sistemin pay sahipliği haklarını desteklemesiyle mümkün hale gelir. Bu nedenle örneğin Yeni TTK m. 438/I'de yer alan "pay sahipliği hakları" ifadesi, mülkiyet hakları teorisinin artık kontrol haklarına verdiği anlam gibi geniş yorumlanmalıdır. Pay sahibinin kâr payı alma hakkından, paylarını devretme hakkına kadar tüm haklar aslında buradaki "ekonomik" mülkiyetin bir yansımasıdır.

Pay sahibinin mülkiyet hakkından kaynaklanan artık kontrol hakları, onun sermayede temsil ettiği oran ne olursa olsun etkin bir şekilde kullanılabilir olmalıdır. Bunu kullanılabilir kılan ise bilgidir. Söz konusu hakların kullanılmıyor olması, sadece pay sahibinin tecrübesizliği veya yatırımının küçüklüğü ile de açıklanamaz. Kural olarak, sermaye piyasasında bir anonim ortaklığı değerlendirebilmek için az bilgi ve deneyime sahip olan küçük yatırımcı, malvarlığının yönetimini başka bir malvarlığı yöneticisine bırakır. Böylelikle, malvarlığı yöneticisi, bilgisi temelinde, olabildiğince çeşitlendirmek suretiyle yatırım yapacaktır[120]. Ancak söz konusu malvarlığı yöneticisinin, pay sahibinin ortaklıktaki yatırımı hakkında bir kanaate ulaşabilmesi ve bunu değerlendirebilmesi için yine bilgiye ihtiyacı olur. Yani sorunun doğrudan doğruya profesyonel yöntemlerle de çözülmesi olanaklı değildir. Sorun ancak etkin bir bilgilendirme sistemi ile çözülebilir. Ortaklıklarda işleyen bir bilgi sisteminin olmaması, bir yandan yönetimin ahlaki zafiyetini ve pay sahibinin ortaklığa olan ilgisizliğini ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan da pay sahibinin mülkiyet hakkının içeriğine dâhil olan haklarını anlamsız hale getirmektedir.

II. BİLGİLENDİRME SİSTEMİ KURULMASINDAKİ HUKUKİ GEREKLİLİKLER

A. Anonim Ortaklıkta Ortakların Konumu

Anonim ortaklıklarda bir bilgilendirme sistemi oluşturulması sadece ekonomik değil, aynı zamanda hukuki bir zorunluluktur. Anonim ortaklık çatısı altında çeşitli hukuki ilişkilerin bir araya gelmesi, pay sahibinin değişik sebeplerle bilgiye ulaşmasını sağlar. Anonim ortaklığın organizasyon yapısı ve organ üyeleri ile pay sahiplerinin ortaklık içindeki konumları, bilgilendirme sistemi dâhilindeki hakların kaynaklarında ikili bir ayrımı beraberinde getirir. Bu da kollektif ve bireysel

[120] Bkz. **Martinez**, s. 79.

bilgi hakları ayrımıdır[121]. Pay sahibi bakımından bilginin bu şekilde bir ayrıma tabi tutulabilmesinin nedeni, onun ortaklıktaki konumudur.

Anonim ortaklıklar, detaylı bir organizasyona ve bu nedenle kurumsal bir yapıya sahiptir. Özellikle tek kişilik anonim ortaklıklar istisna edilirse, anonim ortaklıklarda birden fazla pay sahibi bulunmakta ve organsal işleyiş kurumsal yapı sayesinde sürmektedir. Ortaklık içi işleyiş, hem bir organ içindeki üyeler, hem farklı organlar ve yine pay sahipleri arasında iletişimi zorunlu kılar. Pay sahibi, bazen ortaklık tüzel kişisini oluşturan parçalardan birisi olarak bilgiye muhatap olur. Yani bazı durumlarda, pay sahibi kendisi ile ortaklık arasındaki hukuki ilişkiden bağımsız olarak bilgiye erişmektedir. Pay sahibi bu noktada sadece organlar arası ilişkiler ya da organ üyelerinin ortaklıkla olan hukuki ilişkilerinin bir sonucu olarak bilgiye muhatap olmaktadır. Bu bilgilendirme pay sahibinin "ortak sıfatını" aşan bir bilgilendirmedir ve tüzel kişiliğin kurumsal düzeninden kaynaklanır.

Pay sahibinin tüzel kişilik düzeninin bir parçası olması dışında ikinci bir konumu daha vardır. Bu konum, onun bir anonim ortaklıkta paya sahip olmak suretiyle elde ettiği "ortak" konumudur. Pay sahibi ile ortaklık arasındaki hukuki ilişki, onun bilgi alabilmesini gerektirmektedir. Çünkü pay sahibinin sahip olduğu "ortak sıfatı", iki temel öğeyi barındırmaktadır. Birinci olarak, pay sahibi bir kişi birliğinin üyesi olarak bilgi alabilmelidir. Çünkü pay sahibi bu sıfatıyla ortaklığın iradesinin oluşumuna katkı sağlamaktadır. Bu katkı, onun ihtiyaç duyduğu bilgilere ulaşabilmesi kaydıyla anlamlı ve mümkün olur.

Pay sahibinin ortak sıfatının barındırdığı ikinci öğe de, onun ortaklığın yatırımcısı konumunda olmasıdır. Pay sahibi bu nedenle ortaklığın amaca uygun ilerlemesinde ve kârlılığında önemli menfaate sahiptir ve ortaklık işleriyle ilgilenir. Bu nedenle, ortaklığın temelinde yer alan pay sahibinin, hem dâhil olduğu yapıda söz sahibi olabilmesi hem de yatırımının akıbetini değerlendirebilecek araçlara sahip olması gerekir[122]. Pay sahibinin içinde bulunduğu iki konum ve bu konumların getirdiği özellikler, bilgilendirme sistemini hukuki bir gereklilik haline getirmektedir.

---

[121] Kişi birliklerinde kollektif ve bireysel bilgi alma hakkının ayrılması gerektiği yolunda bkz. **Schmidt, Karsten:** Informationsrechte in Gesellschaften und Verbänden, Ein Beitrag zur gesellschaftsrechtlichen Institutionenbildung, Heidelberg, 1984**,** s. 15.

[122] "Servetlerinin bir kısmını şirkete yatırmış olanların şirketin geleceği ile yakından ilgileneceklerini düşünmekten tabiî bir şey olamaz" (**Ansay**, Murakabe, s. 37).

Söz konusu konumlara uygun bilgi ihtiyacı aşağıda kollektif ve bireysel bilgi ayrımı çerçevesinde incelenilecektir.

B. Kollektif Bilgilendirme Kavramı ile Kollektif Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususlar ve Bunların Çalışmamızla Bağlantısı

1. Kollektif Bilgilendirme Kavramı

Ortaklık organları arasındaki ilişkilerle organ üyelerinin ortaklıkla olan ilişkileri kollektif bilgilendirme kavramını ortaya çıkarmaktadır. Bu, ortaklığın kurumsal yapısının bir sonucudur ve ortaklığa karşı olan bir bilgilendirme yükümlülüğüdür. Dolayısıyla organ üyelerinin sorumluluğuyla önemli bir bağlantı içindedir[123]. Bireysel bilgilendirmedeyse, bilgi alma hakkı, bir hak olarak, ortaklığa karşı kullanılmakta, ortaklığa yönelmektedir[124]. Başka bir ifadeyle, ortak sıfatından kaynaklanan haklar ile bağlantılıdır[125].

Pay sahibinin hakları değerlendirilirken onun ortaklıktaki konumunun beraberinde getirdiği özellikler dikkate alınmalıdır. Bu nedenle pay sahiplerinin yasada sayılan haklarının sınırlayıcı sayım teşkil etmediği belirtilebilir[126]. Pay sahibinin ortak sıfatından kaynaklanan hakları, onun bir kişi birliğine dâhil olmasının gerektirdiği tüm özellikleri taşıyacak şekilde yorumlanmalıdır. Bu durum pay sahibinin bilgilendirilmesinde önem kazanır. Özellikle pay sahibinin bilgi talebi ve bunun karşılığının (yani giderilmesinin), pay sahibinin içinde bulunduğu farklı hukukî konumların gerektirdiği bilgi ihtiyacı değerlendirilerek ortaya konması gerekir[127].

Pay sahibinin ortaklık hakkında bilgi sahibi olması, her zaman doğrudan doğruya kendisiyle ortaklık arasındaki hukuki ilişkiden kaynaklanmaz. Anonim ortaklık çatısı altında birçok hukuki ilişki yer almaktadır ve pay sahibi bunlar sayesinde de bilgi sahibi olmaktadır. Çünkü anonim ortaklık bir organizasyondur ve her organizasyon iletişim ve buna bağlı bilgi paylaşımı üzerine kuruludur. Pay sahibi de ortaklığın yapısal özellikleri sayesinde bilgiye erişebilmektedir. Bu nedenle pay

[123] Bu çerçevede bkz. **Schmidt,** s. 85.
[124] Bkz. **Eppenberger**, s. 44.
[125] Bkz. **Schmidt,** s. 21 ve s. 85.
[126] Maddi anlamdaki ortaklık hakkının, yani ortaklıktan kaynaklanan hak ve yükümlülükler demetinin, sadece yasada sınırlayıcı sayılan bir yapıda ele alınamayacağına ilişkin bkz. **Eppenberger**, s. 43.
[127] Bu bağlamada bkz. **Eppenberger**, s. 43.

sahibi, her zaman bir bilgi borcunun "alacaklısı" olarak bilgi almaz. Bazen anonim ortaklığa özgü bir bilgilendirme sisteminin parçası olarak bilgiye muhatap olur[128]. Dolayısıyla kollektif bilgi, pay sahibinin tüzel kişinin bir unsuru olması nedeniyle muhatap olduğu bilgiyi ifade etmektedir.

2. Ortaklıkta Kollektif Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususlar ve Bunların Çalışmamızla Bağlantısı

a. Ortaklıkta Kollektif Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususlar

aa. Ortaklığın Organizasyon Yapısı

Anonim ortaklık bir tüzel kişidir ve organları sayesinde varlığını sürdürür. Organlar, tüzel kişilikle ilgili işlevleri üstlenen kişi veya kişi topluluklarıdır[129]. Organizasyonel yapıların doğasında bilginin organlar arasında paylaşımı vardır. Anonim ortaklığın işletme konusuna uygun bir şekilde faaliyet göstermesi için organlar arasında bilgi paylaşımı gerektiren durumlar olabilir. Bu durumlarda bir organın diğerini bilgilendirmesi, ilgili organ üyelerinin bir görevi halini alacaktır. Çünkü bir organizasyonda, organizasyonun menfaatini yükümlenmiş ve organizasyonla ilgili bilgiye sahip olan kişi, görevi çerçevesinde organizasyonun gerektirdiği bilgi paylaşımını gerçekleştirmelidir[130]. Söz konusu görevin getirdiği yükümlülük, bilgilendirilmesi gereken organ ve onun üyeleri bakımından bir hak teşkil edecektir[131]. Daha açık ifade etmek gerekirse, bir organın, ortaklığın amacına ulaşabilmesi için gerekli işlevlerini yerine getirebilmesi, başka bir organdaki bir bilgiyi gerektiriyorsa, ilk organ bu konuda hak sahibi olacak, diğer organsa buna yükümlü hale gelecektir[132].

Anonim ortaklıklarda yukarıda değinilen türde bir organsal ilişki yönetim kurulu ve genel kurul arasında oluşmaktadır. Bilgilendirme de yönetim kurulundan

---

[128] Bu yönde açıklamalar için bkz. **Eppenberger**, s. 42.

[129] Bkz. **Tanner, Brigitte:** Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Band V/5b, Die Aktiengesellschaft-Die Generalversammlung (Art. 698-706b OR), Zürich, 2003, Art. 698, No: 1, s. 10. "Tüzel kişiler, hakları kazanma ve borçları yüklenebilme bakımından idare ve temsil işlerini gören organlara muhtaçtırlar" (bkz. **Pulaşlı, Hasan:** Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt I, Ankara, 2014, No: 1, s. 693.

[130] Bu bağlamda bkz. **Druey, Jean Nicholas:** "Information contra Geheimnisschutz - Abwägung im Einzelfall" , SAG, 56, 1984, s. 104-111, s. 291.

[131] "Anonim ortaklığın, işletme konusunu gerçekleştirme amacı, kendi içinde bir bilgilendirme yükümlülüğü içerdiği oranda, bilgi üzerinde hak da oluşacaktır" (bu manaya gelmek üzere bkz. **Neidhardt, Erich:** Das Einsichtsrecht des Aktionärs, Strassburg, 1930, s. 96; **Eppenberger**, s. 46).

[132] Bkz. **Eppenberger**, s. 46–47.

genel kurula doğru gerçekleşmektedir. Organizasyon, kişi birliğine dâhil kişiler arasında bir bağ ve amaç birliği kurar. Bu birlikten tüm ortakların ortaklık yaşamına katılma hakkı doğar. Çünkü ortaklık amacının gerçekleştirilmesi için tüm ortakların etkide bulunabilmesi gerekir. Makul bir karar alma ve ortak iradenin akla uygun oluşumu için, ortakların tümünün, ortaklık içindeki bütün esaslı meseleler hakkında bilgilendirilmiş ya da bilgilendirilecek olması gerekir[133]. Aksi halde genel kuruldan amaca uygun kararlar çıkması da beklenemez. Çünkü genel kurul tüm pay sahiplerinden oluşmaktadır.

Organlar arası ilişkiler bakımından anonim ortaklıklar hukukumuzda eşitlik teorisi[134] etkilidir[135]. Bir organın diğer organa karşı mutlak üstünlüğüne dayalı, yöneticilere üstünlük tanıyan görüş[136] ya da egemenlik teorisi[137] gibi yaklaşımlar yasal sistemimize uygun değildir. Özellikle yönetim kurulu ve genel kurul arası ilişkiler, her iki organın da kendine ayrılan görev alanı içerisinde yalnız başına görevini yapması esasına dayalıdır[138]. Sistemimizde, iki organ arasında "altlık-üstlük ilişkisi" olmadığı, "işlev ayrılığı" olduğu öğreti tarafından vurgulanmıştır[139].Bu sistemde her iki organın da görevleri yasal olarak büyük ölçüde düzenlenmiştir. Zikredilen organlara yasanın verdiği yetkiler, bir anlamda onların yükümlülüklerini oluşturmaktadır[140].

Eşitlik teorisinin amacı, organların birbirinden habersiz çalışmasını sağlamak değildir. Tam tersine, birbirlerinin alanına müdahale etmeden, kurumsal bir yapı içinde, sorunsuz çalışmalarını sağlamaktır. Bu da, organlar arasında bilgi alışverişini zorunlu kılar. Dolayısıyla, anonim ortaklıklarda bilgilendirme sistemi, (organlar arası) yetki bölüşümüyle bağlantılıdır[141]. Hatta öğretide, sır saklama ve bilgi alma

---

[133] Bu manaya gelmek üzere bkz. **Neidhardt**, Ensichtsrecht, s. 96.
[134] Teori, "organlar arasında fonksiyon ayrılığına dayalı eşitlik, işbölümü, görev ayrılığı" ilkesi gibi adlarla da anılabilmektedir (bkz. **Tekil**, Yetki, s. 606).
[135] İsviçre hukukunda olduğu gibi hukukumuzda da eşitlik terisinin benimsediği bağlamında bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 1, No: 7, s. 695.
[136] Bu görüş, yönetim kurulunun üstünlüğü, önderlik ya da liderlik ilkesi gibi değişik adlar altında anılabilmektedir (bkz. **Tekil**, Yetki, s. 605). Daha çok Amerikan hukukunda savunulan bir görüş olduğu yönünde bkz. **Doğan**, s. 18.
[137] Tam yetki teorisi olarak da anılmaktadır (bkz. **Tekil**, Yetki, s. 605).
[138] İşlevsel olarak her organın kendi belirli görev alanı düzenlenmiş ve bu alanda da ilgili organların tek başına yetkili hale getirilmiştir (bu çerçevede bkz. **Eppenberger**, s. 33; **Forstmoser**, Organisation, §1, No: 21, s. 14).
[139] Bkz. **Tekinalp, Ünal:** Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, İstanbul, 2015, s. 215.
[140] Bu hususta bkz. **Eppenberger**, s. 46.
[141] Bu hususta bkz. **Eppenberger**, s. 46.

haklarının ortaklık içindeki bölüşümünün, bir ölçüde yetki bölüşümünü ifade ettiğine değinilmektedir[142]. Çünkü teorik olarak tüm organlar aynı uğurda çalışmaktadır ve bu da ortaklık amacının gerçekleştirilmesidir. Organlar, aralarındaki amaç birliğine rağmen, kendi başlarına ve birbirleriyle uyumsuz olarak çalışamazlar. Organlar arasındaki uyumun tesis edilebilmesi için ortaklık içinde bilgi akışının sağlanması gereklidir. Bu nedenle anonim ortaklıklar organzasyonel sebeplerle bir bilgilendirme sistemine ihtiyaç duyarlar.

Yönetim kuruluyla genel kurulu birbirine karşı bağımsızlaştıran bir hukuki sistem, onlar arasındaki koordinasyonu ancak karşılıklı bilgi akışını düzenleyerek tesis edebilir. İşte kollektif bilginin en önemli kaynaklarından birisi bu nedenle bizatihi anonim ortaklığın organizasyonel yapısı olmaktadır. Öyle ki, öğretide belirtildiği üzere, aslında bunun için özel bir düzenleme dahi gerekmemektedir. Bu nedenle kişi birliği üyelerinin (kollektif) bilgiyi "actio pro socio" yoluyla dahi isteme olanağı olduğuna öğretide işaret edilmektedir[143].

bb. Yönetim İlişkisinden Kaynaklanan Bilgilendirme Yükümlülüğü

Yönetim kurulu üyeleriyle ortaklık arasındaki hukuki ilişki kendi içinde hesap verme yükümlülükleri doğurmaktadır. Yönetim kurulu üyeleriyle ortaklık arasında bir özel hukuk sözleşmesi[144] vardır[145]. Bu sözleşme borçlar hukuku ile ortaklıklar hukukuna ilişkin öğeler içermektedir. Öğretide anılan taraflar arasında, içeriği öncelikle tüzel kişilik hukuku tarafından belirlenen "vekâlet benzeri" bir isimsiz

---

[142] Bkz. **Druey, Jean Nicolas:** Geheimsphere des Unternehmens, Grundfragen des Persönlichkeitsrechts auf Geheimsphäre, untersucht mit dem Blick auf einen Sonderfall, Basel, 1977, s. 205.

[143] Bu bağlamda bkz. **Schmidt,** s. 85. Gerçekten de yönetim yetkisi karşılığında bir bilgilendirme ve hesap verme yükümlülüğünün açık bir yasal düzenleme olmasa bile var olacağı Alman öğretisinde ifade edilmektedir. Buna göre, "şahıs ortaklıkları, sermaye ortaklıkları, kooperatifler ve derneklerde açık bir yasal düzenleme kısmen eksik olmasına rağmen, bunun temel bir ilke olarak var olduğu belirtilmektedir" (bkz. **Wilde, Christian:** "Informationsrechte und Informationspflichten im Gefüge der Gesellschaftsorgane", ZGR, 3, 1998, s. 424).

[144] Bkz. **Eppenberger**, s. 34; **Kolb, Alfred:** Die Rechtliche Stellung der Mitglieder der Verwaltung nach schweizerischem Aktienrecht, Andelfingen, 1935, s. 9. Sözleşmesel ilişki bağlamında hukukumuzda bkz. **Karahan, Sami/(Arslan, İbrahim):** Şirketler Hukuku, Konya, 2013, s. 416.

[145] Burada üyelerle ortaklık arasındaki hukuki ilişkiden bahsedilmektedir. Organ olarak yönetim kuruluyla ortaklık arasındaysa sözleşmesel bir ilişkiden bahsetme olanağı oladığı öğretide ifade edilmektedir (bu bağlamda bkz. **Çamoğlu, Ersin:** Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, İstanbul, 2007, s. 111).

sözleşme olduğu ifade edilmektedir[146]. Yönetim kurulu üyeleri, hem ortaklık tüzel kişisiyle aralarındaki sözleşmenin tarafı olmakta, hem de bizatihi o tüzel kişinin organ üyesi olmaktadır[147]. Bu ilişkide yönetim kurulu üyeleri ortaklık işlerinin yürütümü görevini üstlenmektedir. Yani aradaki ilişki iş görme edimi içermektedir. Dolayısıyla yönetim kurulu üyesiyle ortaklık arasındaki ilişkiye, anonim ortaklıklar hukukunda boşluk olması halinde, ilişkinin "kendine özgü" niteliği de gözetilerek, vekâlet sözleşmesine ilişkin düzenlemeler uygun düştüğü ölçüde uygulanır (bkz. Yeni BK m. 502/II).

Organizasyonel sebeple bilgilendirmede organlar arasındaki ilişki yönetim organının diğer organa (bu vesileyle ortaklığa) bilgi vermesi gereğini doğurmaktadır. Oysa yönetim ilişkisinden kaynaklanan bilgilendirme yükümlülüğünde, yönetim organını oluşturan üyelerin ortaklıkla aralarındaki hukuki ilişkinin bir gereği olarak ortaklığı bilgilendirme yükümlülüğü olduğu vurgulanmaktadır. Yeni BK m. 508 vekilin hesap verme yükümlülüğünü düzenlemektedir[148]. Yönetim kurulu üyeleriyle ortaklık arasındaki hukuki ilişkisinin doğasında da vekâlet sözleşmesinde olduğu gibi hesap verme yükümlülüklerinin olduğunu kabul etmek gerekir[149]. Öğreti uyarınca: "hukukun genel kurallarına göre, başkasına ait işleri gören, başkasına ait malları yöneten kimseler hesap vermek ve tabii bu kapsamda bilgi vermekle de yükümlüdürler"[150]. Özellikle vekâletin yürütümünden kaynaklanan harcamalar veya

---

[146] Bu yönde bkz. **Böckli, Peter:** Schweizer Aktienrecht, Zürich, 2009, No: 88, s. 1573. İsimiz sözleşme görüşü noktasında ayrıca bkz. **Meier-Hayoz/Forstmoser**, §16, No: 458–459, s. 503; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §28, No: 5, s. 293; **Roth Pellenda, Katja:** "Vertragsverhältnisse mit Verwaltungsräten", GesKR,1, 2012, s. 75. Söz konusu ilişkinin, iş sözleşmesine dair unsurları da içerebilen, kendine özgü isimsiz bir sözleşme olduğu nitelemesi de yapılmaktadır (Bkz. **Hungerbühler, Ivo W.:** Der Verwaltungsratspräsident, Zürich-Basel-Genf, 2003, s. 167). Kendine özgü sözleşme görüşü için ayrıca bkz. **Kolb**, s. 12. Yönetim kurulu üyeleriyle ortaklık arasındaki hukuki ilişkinin kendine özgü bir sözleşme olarak nitelendirilmesi gerektiği doğrultusunda hukukumuz açısından bkz. **Kortunay**, s. 175.

[147] Bkz. **Eppenberger**, s. 36.

[148] Yönetim kurulu üyesinin hesap verme yükümlülüğünün, vekilin başkasına ait bir iş görmesinin doğal sonucu olduğu öğretide vurgulanmaktadır (bkz. **Üçışık, Güzin/Çelik, Aydın:** Anonim Ortaklıklar Hukuku, Ankara, 2013, s. 492).

[149] Borçlar hukuku öğretisine göre, vekâlet hukukunun asıl uygulama alanı başkalarının menfaati için iş görülmesidir. Farklı bir ifadeyle, yabancı menfaatlerin korunmasıdır (bkz. **Hausheer, Heinz/(Fellmann, Walter):** Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Der einfache Auftrag, Art. 394-406 OR, Band. VI/2/4, Bern, 1992, Art. 394, No: 105, s. 106). Yönetim kurulu üyeleriyle ortaklık arasındaki hukuki ilişki bu açıdan vekâlet ilişkisine yaklaşmaktadır. Öğretiye göre, "yabancı bir malvarlığının emaneti", genel olarak, yabancı menfaatlerin korunmasından kaynaklanan bilgilendirme yükümlülüklerinin karakteristik özelliklerini taşıyan gruplardan birisidir. Bu hususta bkz. **Eppenberger**, s. 53.

[150] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 161-162.

genel giderler bu bağlamda örnek olarak anılmaktadır[151]. Yönetim organını oluşturan üyelerin ortaklığa karşı yapacağı bilgilendirmenin gelişi güzel olması düşünülemez. Dolayısıyla, yönetim ilişkisinden kaynaklanan bilgilendirme yükümlülüğü, ancak bir bilgilendirme sistemi içinde ele alınırsa amaca uygun ve anlamlı olacaktır.

b. Kollektif Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususların Çalışmamızla Bağlantısı

Kollektif bilginin kaynağını bizzat ortaklık organizasyonunun oluşturduğu durumlarda, bilgilendirme "organlar arası" [152] bir bilgilendirmedir. Bu nedenle "kollektif bilgi" bağlamında bilgilendirme yükümlüsü yönetim organı olacaktır[153]. Öğretide, her yönetim organının yönetme yetkisi karşılığında, yönetim faaliyetinin konusuyla ilgili rapor düzenlemeyi ve hesap vermeyi yükümlendiği belirtilmektedir[154].

Yeni TTK'nın öngördüğü anonim ortaklık organizasyonunda, yönetim kurulunu göreve getirme, görevden alma hususunda ve temel finansal konular hakkında genel kurul devredilemez yetkiye sahiptir (özellikle bkz. Yeni TTK m. 408/II b ve d). Bu nedenle aslında genel kurulun söz konusu görevi yerine getirebilmesi için gerekli olan bilgilerin genel kurula aktarılması lüzumu vardır[155].

---

[151] Bu görüşte bkz. **Eppenberger**, s. 52; yine örnek için bkz. aynı yerde dipn. 105.

[152] Aslında kollektif bilgilendirme "organ içi" bilgilendirme olarak da gündeme gelebilir. Çalışmamızın sınırını aştığı için kollektif bilgilendirmenin sadece pay sahibini etkileyen boyutu burada ele alınmaktadır. Örneğin, Yeni TTK m. 392, organ içi bilgi ilişkilerini düzenlemektedir. Gerçekten de, İsviçre hukukunda kurumsal yönetim bağlamında, yönetim kurulu başkanı ve işletme yönetiminin, yönetim kuruluna gereken tüm bilgileri öngörülü bir şekilde vermesi gerektiği belirtilmektedir (Bkz. **Böckli, Peter:** "Harte Stellen im Soft Law Zum Swiss Code of Best Practice for Corporate Governance", ST, 11, 2002, s. 987).

[153] Bkz. **Eppenberger**, s. 49.

[154] Bkz. **Wilde**, s. 424. "Yasa veya ana sözleşme, kişi birliğinin bilgilendirme yükümlüsü organını, rapor düzenleme veya işe ilişkin bazı belgeleri incelemeye sunmakla görevlendirmektedir" (bu anlama gelmek üzere bkz. **Busche, Jan:** "Die Information der Aktionäre über Angelegenheiten der Gesellschaft", içinde: Martinek, Michael/Rawert, Peter/Weitemeyer, Birgit: Festschrift für Dieter Reuter zum 70. Geburtstag am 16. October 2010, Berlin, Newyork, 2010, s. 942).

[155] Bilgilendirme sisteminin kollektif boyutunda, bilgi gereksiniminin kaynağını organizasyonun oluşturduğu hallerde, ortaklık için öngörülen yasal yapı belirleyicidir. Gerçekten de, örneğin Alman hukukunda, bilgi alma hakkının organizasyon ile ilişkilendirildiği durumlarda, yönetim kurulunun karşısında ilk olarak genel kurul değil, gözetim kurulu konumlandırılmaktadır (bkz. **Hüffer, Uwe:** "Minderheitsbeteiligungen als Gegenstand aktienrechtlicher Auskunftsbegehren", ZIP, 9, 1996, s. 401-411, s. 404). Çünkü başka türlü gözetim kurulunun üst gözetim görevini yerine getiremeyeceği belirtilmektedir. Ancak diğer taraftan, aynı hukuk sisteminde hem yönetim kurulunun hem de gözetim kurulunun, genel kurulla olan ilişkisinde, kapsamı diğerinden farklı olmak üzere, kollektif bilgilendirme yükümlülüğünün var olduğu ifade edilmektedir (Meseleye ilişkin ayrıntılı olarak aynı eserde bkz. s. 405). Hukukumuz bakımından değerlendirme yapıldığında, Alman hukukundaki yönetim kurulu ve gözetim kurulu arasındaki ilişki, ancak yönetim kurulu ve genel kurul arasında

Böylelikle genel kurulun da yönetime katılımının sağlandığı belirtilebilir. Söz konusu "yönetişim" ile genel kurul hem "gözetim hakkı"nı hem de "gözetim yükümlülüğü"nü yerine getirecektir[156]. Organlar arası yetki bölüşümünün zorunlu kıldığı bu bilgilendirmenin bir düzen dâhilinde gerçekleşmesi ortaklık içinde bir bilgilendirme sisteminin varlığını mecburi kılar. Yeni TTK m. 437/I gibi talebe bağlı olmayan bilgilendirme yükümlülüklerinin öngörülme nedenlerinden birisinin kollektif bilgilendirme ihtiyacı olduğu belirtilebilir. Keza, organizasyonel sebeplerle bilgi vermekle görevli organın gerekli bilgilendirmeyi yapmaması, ortaklık işleyişini olumsuz etkileyecektir. Dolayısıyla kollektif bilgilendirme özellikle yönetim organını oluşturan üyelerin sorumluluğunu yakından ilgilendirir. Bu nedenle, anonim ortaklıkta yönetim kurulunun genel kurulun karar almasında etkili olacak bazı bilgileri soru sorulmasına gerek olmaksızın açıklaması gerekir.

Organizasyonel sebeplerle ortaya çıkan kollektif bilgilendirme ihtiyacı organlar arası ilişkinin bir sonucu olduğuna göre, burada yönetim kurulunun bir organ olarak genel kurula bilgilendirme yapacağını belirtmek gerekir. Bir anlamda buradaki bilgilendirme borcunun alacaklısı bizatihi ortaklığın kendisi olmaktadır[157]. Yönetim organı bu borcu genel kurulu bilgilendirerek ifa etmektedir. Pay sahipleriyse, "genel kurul" üyesi sıfatlarına istinaden bu bilgiden istifade etmektedir. Pay sahiplerinin ilgili bilgileri dava yoluyla istemesinin, öğretide "actio pro socio" ile açıklanmasının nedeni de bununla izah edilebilir.

Yönetim ilişkisinin bilgilendirme yükümlülüğüne neden olduğu durumlarda da bilgilendirme yükümlülüğü ortaklığa karşıdır. Pay sahipleri bu bilgiye genel kurulun üyesi olmaları sebebiyle muhatap olurlar. Burada da pay sahibi ortaklığın bir parçasını oluşturduğu için kollektif bilgiye erişmektedir. Bilgi borçlusu yönetim

---

tespit edilebilir. Çünkü yasal yapımız, genel kurulun yönetim kurulu üyelerini belirlemesini esas almıştır.

[156] Bkz. **Tanner,** Zürcher Kommentar, Art. 698, No: 110, s. 48.

[157] Organsal nedenlerle bilgi alma hakkı işlev bakımından buna gereksinim duyan organa ait olmaktadır (bu hakkın "taşıyıcılığı"ndan bahsedilmektedir, söz konusu hususta bkz. **Eppenberger**, s. 50). Ancak belirtmek gerekir ki, yönetim kurulunun kollektif temele dayanan bilgilendirme yükümlülüğünde, bilgilendirme genel kurulun işlevselliği bakımından yapılsa da aslında hakkın sahibi, genel kurul değildir. Zira bu anlamda genel kurulun bir tüzel kişiliği yoktur. İkincisi, doğrudan doğruya pay sahibi de değildir. Söz konusu bilgilerin bir şekilde pay sahibine sunulmakta olması, yükümlülüğün ona karşı olduğunu da göstermez. Tersine ana metinde belirtildiği üzere, bu hakkın sahibi, bizatihi ortaklığın kendisi olmaktadır (bu hususta bkz. **Schmidt,** s. 85; keza benzer sonuca ulaşacak şekilde bkz. **Hüffer**, Minderheitsbeteiligungen, s. 404).

kurulu üyesidir ve yükümlülüğü ortaklık tüzel kişisine karşıdır. Pay sahipleri ancak genel kurulun birer üyesi olarak bilgiye erişmektedir.

C. Bireysel Bilgilendirme Kavramı ve Bireysel Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususlar

1. Bireysel Bilgilendirme Kavramı

Kollektif bilgilendirmede pay sahibi tüzel kişinin bir parçası olarak bilgiye muhatap olmaktadır. Bu, doğrudan doğruya pay sahibiyle ortaklık arasındaki hukuki ilişkiyi ilgilendiren bir bilgilendirme değildir. Pay sahibinin ortaklıktaki konumu ve ortaklıkla olan hukuki ilişkisi kendi başına bilgi ihtiyacını doğuran bir husustur. Pay sahibinin anonim ortaklıkla olan hukuki ilişkisi onun iki özelliğiyle yakından ilgilidir. Birincisi, pay sahibi bir kişi birliğinin üyesidir. İkinci olarak da pay sahibi ortaklığın yatırımcısı konumundadır. Pay sahibinin bu iki özelliği onun "ortak sıfatından kaynaklanan haklarının" özünü oluşturur. Temelini pay sahibinin ortak sıfatının oluşturduğu bilgilendirme ihtiyacı da bireysel bilgilendirme olarak adlandırılabilir. Bireysel bilgi ihtiyacı, ortak sıfatının bizatihi kendinden, yani pay sahibiyle ortaklık arasındaki hukuki ilişkiden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, bireysel bilgiye yönelik hak ortak sıfatından ayrılamaz[158].

2. Bireysel Bilgilendirmeyi Gerektiren Hususlar

a. Pay Sahibinin Ortak Sıfatı

Alman öğretisinde bireysel bilgilendirme çoğunlukla pay sahibinin bir kişi birliği üyesi olarak bilgiye duyacağı ihtiyaç çerçevesinde somutlaştırılmaktadır. Anonim ortaklığın irade oluşumuna katılma, yönetimi üzeride etkili olma ve organlarını denetleme gibi hususlara yönelik pay sahibi menfaatleri [159] bir bilgilendirme sistemi oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Bunlar, pay sahibinin kişi birliğine üye olmasının gerektirdiği bilgi ihtiyacının somut örnekleridir. Alman

[158] Bu bağlamda açıklamalar için bkz. **Wilde**, s. 424.

[159] "Kişi birliği üyesinin, bilgilendirme menfaatinin
- temel kararlara katılma,
- yönetim üzerinde etkili olma ve kişi birliğinin idaresi,
- kişi birliği organlarının denetlenmesi,
- kişi birliğinin ticari başarısına katılma,
- kişi birliğinin özel hizmetlerine katılma,

gibi bazı hususlardan kaynaklanacağı" Alman öğretisinde ifade edilmektedir. Bu anlama gelmek üzere bkz. **Busche**, s. 945.

hukukunda AktG § 131/I, pay sahibine genel kurulun gündem maddeleri bağlamında bilgi alma hakkı tanımaktadır. Bu nedenle Alman sisteminde, pay sahibinin yatırımcı sıfatını da kapsayan bireysel bilgilendirmenin ikinci planda kaldığı belirtilebilir. Örneğin, pay sahiplerinin münferit işlemler veya işletme verilerine ilişkin, kural olarak bilgi alma haklarının olmadığı bu vesileyle ifade edilmektedir[160].

Kişi birliğine üyeliğin doğurduğu bilgilenme ihtiyacı yanında, pay sahibinin ortaklığın yatırımcısı konumunda olması, onun bilgiye yönelik ihtiyacını artırmaktadır. Alman hukukundaki durumun aksine, pay sahibinin ortak sıfatı, hukukumuzda bu ihtiyaca uygun bilgilendirmeyi "bilgi alma ve inceleme hakları" bağlamında engellememektedir. Yeni TTK m. 437'de düzenlenen bilgi alma ve inceleme haklarının konu bakımından genişliği ve genel kurul gündeminden bağımsızlığı da bunu desteklemektedir. İsviçre hukukunda da, pay sahiplerinin hem ortak hem de yatırımcı konumunda olmaları, bireysel bilgilendirmenin iki gerekçesi olarak birlikte anılmaktadır[161]. Pay sahibinin yatırımcı olarak, ortaklığın emrine amade kıldığı "sermayenin nasıl yönetildiğini ve bu yönetimin başarısının ne olduğunu" öğrenme hakkı olduğuna değinilmektedir[162].

b. Hazırlayıcı Bilgilendirme Yükümlülüğü

aa. Kavram

Pay sahibinin ortak sıfatı ona bağımsız bir bilgilenme olanağı sağlamaktadır. Ancak bireysel bilgilendirmeyi gerektiren tek sebep bu değildir. Bilgi, pay sahipliği haklarının kapsamının belirlenebilmesi veya hakların makul şekilde kullanabilmesi için de çok önemlidir. Bu noktada hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüklerinden bahsedilir.

Belirli hakların içeriğinin doğru olarak tespit edilebilmesi için, bir bilgilendirme sistemi gereklidir. Bilgilendirme yükümlülükleri, taraflarca bu ilişkiyi oluşturan sözleşmede asıl veya yan edim olarak öngörülebilir. Bu durumda bilgilendirme özerk bir edim yükümü halindedir. Ancak, bilgilendirme yükümlülüğü, dolaylı bir amaç neticesinde de ortaya çıkabilir. Bir bilgilendirme anlaşması

[160] Bu bağlamda bkz. **Busche**, s. 952.
[161] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 58.
[162] Bu konuda bkz. **Schluep, Walter René:** Die wohlerworbenen Rechte des Aktionärs und ihr Schutz nach schweizerischem Recht, Zürich, St. Gallen, 1955**,** s. 183; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 22.

yapılmadan, istenen amaca ulaşmak mümkün olamayacaksa, yasa gereği bir bilgilendirme yükümlülüğünün oluşacağı belirtilebilir[163]. Sözleşmenin niteliğinden "türeyen" bu bilgilendirme yükümlülüklerinin üstlendikleri işlevlere göre bazı türleri vardır. Bunlar, "hazırlayıcı", "kontrol amaçlı", "tamamlayıcı", "belgeleme veya ispat amaçlı" ve "dengeleyici" bilgilendirme yükümlülükleri gibi yükümlülüklerdir[164].

Bilgi alma hakkı sahibinin bilgi borçlusundan olan taleplerinin veya bilgi borçlusunun, bilgi alma hakkı sahibinden olan taleplerine karşı, bilgi alma hakkı sahibinin öne sürebileceği itirazların hazırlanmasına ve tespitine hizmet eden bilgilendirme yükümlülüklerine "hazırlayıcı" bilgilendirme yükümlülükleri denilmektedir[165]. Öğretide hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüklerinin, hak sahibine, yükümlüsüne karşı bir talep hakkı olup olmadığı veya varsa bunun kapsamının ne olduğu sorularını cevaplama olanağı sağlayan bir yükümlülük olduğu belirtilmektedir[166].

"Hazırlayıcı" bilgilendirme yükümlülüklerinin, kavramsal olarak dürüstlük kuralıyla bağlantısı kurulabilir[167]. Bir başkasına hak tanıyan bir kişinin, her halükarda, o kişinin ilgili haktan faydalanması için ona yardımcı olması gerekir[168]. Dolayısıyla bir hakkın içeriğinin belirlenmesi ve kapsamının hak sahibi tarafından doğru anlaşılmasında, borçlunun alacaklıya yardımcı olması ve onu yeterli ölçüde bilgilendirmesi gerekir.

bb. Bireysel Bilgilendirme ile Hazırlayıcı Bilgilendirme Yükümlülüklerinin İlişkisi

Anonim ortaklık pay sahibi, malvarlıksal haklarının karşılığını doğru alıp almadığını denetleyebilmek için, ihtiyaç duyduğu bilgilere ulaşabilmelidir. Malvarlıksal haklardan doğan alacakların, doğru ifa edilip edilmediğinin tespiti, mal varlığını idare eden yönetimin, faaliyetlerinin denetlenebilir olmasıyla mümkündür. Bu amaçla, denetleme haklarının kullanılabilmesi için, mevcut kararlarla ilgili bir

[163] Bkz. **Winkler von Mohrenfels, Peter:** Abgeleitete Informationsleistungspflichten im deutschen Zivilrecht, Berlin, 1986, s. 19.
[164] Bkz. **Winkler von Mohrenfels**, s. 19, **Affolter, Markus:** Die Durchsetzung Informationspflichten im Zvilprozess, Wien, 1994, s. 18.
[165] Bu yönde bkz. **Winkler von Mohrenfels**, s. 30.
[166] Bkz. **Affolter**, s. 23.
[167] Bkz. **Winkler von Mohrenfels**, s. 226.
[168] Bkz. **Eppenberger**, s. 12.

kanıya ulaşmayı sağlayacak gerekli bilgilerin pay sahibinin emrine amade bulundurulması gerekir[169]. Dolayısıyla pay sahibiyle ortaklık arasındaki hukukî ilişkinin doğasında, "hazırlayıcı" bilgilendirme yükümlülüklerinin de olduğunu kabul etmek gerekir[170].

Bireysel bilgilendirme ve buradan çıkan bilgi alma hakkı, salt ortaklık ilişkisine "özgü" bir yapının ürünü değildir. Özellikle, edimin doğru ifa edildiğinin anlaşılması için, bir denetleme gerektiren tüm ilişkilerde, bilginin bir ihtiyaç olduğu ve bir bilgilendirme yükümlülüğünün ilişkinin içinde zaten var olduğu kabul edilmelidir. Öğretide belirtildiği üzere, ana alacak veya talebin makul ve bunun için istenen bilginin de önemli, gerekli, ölçülü olması ve hakkaniyet düşüncesinden dolayı verilmesinin imkânsız olmaması halinde, bilgi alacaklısının hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüğüne ilişkin haklı bir menfaati olduğu kabul edilmelidir[171]. Yasalar bazen bunu şüpheye mahal vermeyecek şekilde ortaya koyarlar. Örneğin, acentelerin ücret isteminin muacceliyeti ve hesaplanması bakımından önemli olan bütün konular hakkında, acente bilgi istediği takdirde, müvekkil bu bilgileri vermek zorundadır (Yeni TTK m. 116/II, cümle 1)[172]. Çünkü acentelik ücretinin doğru şekilde tespiti, müvekkilin sahip olduğu bilgileri gerektirebilmektedir. Dolayısıyla bu ilişki içinde bir hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüğü olduğu kabul edilmelidir. Yasada özel olarak düzenlenmese dahi, acente bu hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüğü nedeniyle ilgili bilgileri isteyebilmelidir. Keza iş sözleşmesinde işçinin kâra katılacağı öngörülmüşse, işverenin, işçiye, onun istemi üzerine, yılsonu kâr ve zarar cetvelini vermek zorunluluğu vardır (bkz. Yeni BK m. 403/II, son cümle)[173]. İş sözleşmesine ilişkin işaret edilen hüküm de hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüklerinin bir yansımasıdır.

---

[169] Bkz. **Ebenroth, Carsten Thomas:** Das Auskunftsrecht des Aktionärs und seine Durchsetzung im Prozeß unter besonderer Berücksichtigung des Rechtes der verbundenen Unternehmen, Bielefeld, 1970, s. 4.

[170] Pay sahibinin bilgi alma hakkının arkasında belli hakların tespiti ve denetlenmesi düşüncesinin de -diğer gerekçelerin yanında- yer aldığı belirtilmektedir (bkz. **Eppenberger**, s. 55).

[171] Bkz. **Winkler von Mohrenfels**, s. 226.

[172] Aynı hüküm devamla, belirli koşullar altında, acentenin kendisinin veya bir uzmanının, müvekkilin ticari defter ve belgelerini inceleyebileceğini düzenlemekte, hatta buna ilişkin bir dava hakkı tanımaktadır.

[173] Buna göre, "işçiye belli bir pay verilmesi kararlaştırılan hâllerde, payın hesaplanmasında uyuşulamazsa işveren, işçiye veya onun yerine, birlikte kararlaştırdıkları ya da hâkimin atadığı bilirkişiye bilgi vermek ve bilginin dayanağını oluşturan işletmeyle ilgili defter ve belgeleri incelemesine sunmak" zorundadır.

Hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüklerinin birer yan veya yardımcı talep özelliği taşıdığına öğretide değinilmiştir. Başka bir ifadeyle hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüklerinin fer'i bir niteliği haiz olduğu savunulmaktadır[174]. Zira bu durumda talebine hizmet edilen bir asıl alacak yoksa başkasının sır alanına müdahale edilmesinde de korunabilir bir hukukî menfaat yoktur[175]. Asıl borcun tespitinin ve kapsamının veya kontrolünün, borçlunun alacaklıya vereceği bilgiye bağlı olması, böyle bir sonuca ulaşmayı gerektirecektir. Hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüklerinin, koşulların varlığı halinde, taraflar arasındaki ilişkiye bağlı olarak gündeme gelecek olması, onun geniş bir uygulama alanı olduğuna da işaret eder.

Hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleri, sadece ortaklıklar hukukuna özgü olmamakla birlikte, ortaklıklar hukuku içinde de sadece pay sahibine özgü değildir. Mesele, özellikle "intifa senedi sahipleri" bakımından ele alınmıştır. Yeni TTK m. 503 hükmüne göre, kendilerine "net kâra, tasfiye sonucunda kalan tutara katılma veya yeni çıkarılacak payları alma hakları" tanınabilen "intifa senedi sahipleri"ne karşı, ortaklığın hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüğünün var olduğu kabul edilmelidir. Her ne kadar Yeni TTK m. 503 hükmünde intifa senedi sahiplerine pay sahipliği hakları verilemeyeceği düzenlenmiş olsa da, örnek olarak intifa senedi sahiplerine ödenmesi gereken kâr payının doğruluğunun tespiti için, intifa senedi sahibinin de bilgi alma hakkının, "hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleri"nin öngördüğü kapsamda olması gerektiği kabul edilmelidir[176]. Çünkü bilgilendirme, bu kadarıyla pay sahipliğine "özgü" bir nitelik taşıyamaz. Taraflar arasındaki ilişki söz konusu tespite olanak sağlayan bir bilginin verilmesini gerektirecektir. Tabi ki intifa senedi sahiplerinin bilgi talebi, sadece onlara tanınan hakkın kapsamında olabilecektir ve pay sahibinin bilgi alma hakkını düzenleyen hükümlerin bir parçası olmayacaktır. Dolayısıyla anonim ortaklıklar hukukuna özgü bir boyutundan bahsetmek yanlış olur. Yeni TTK m. 503 nedeniyle, çalışma konumuz olan pay sahibinin bilgi alma ve inceleme haklarıyla karşılaştırılabilir nitelikte bir bilgilendirmeden bahsetmek mümkün değildir[177]. Hazırlayıcı bilgilendirme

[174] Bkz. **Hellmann, Thomas:** Materiellrechtlicher Auskunftsanspruch und prozessuale Auskunftspflicht, Augsburg, 1979, s. 46–47.
[175] Bu bağlamda bkz. **Hellmann**, s. 44.
[176] Bu bağlamda bkz. **Eppenberger**, s. 55.
[177] Limited ortaklıklar açısından, intifa senedi sahiplerinin yasanın açık düzenlemesi karşısında bilgi alma hakkına sahip olmayacakları belirtilmiştir (bkz. **Can, Ozan:** 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

yükümlülükleri ortaklık ilişkilerine özgü değildir, sadece pay sahibinin ortaklıkla olan ilişkisinde bilgilendirmenin gerekçelerinden birisi de bu olmaktadır. Bu nedenle, aşağıda da belirtildiği üzere, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakları, bağımsız nitelikli haklardır. Bunların "yardımcı hak" olduğu yönündeki görüşler sistemimiz bakımından savunulamaz. Eğer bilgi alma ve inceleme haklarının tek gerekçesi ortaklığın hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüğü olsaydı ulaşılan bu sonuç değişebilirdi.

Sonuç olarak "hazırlayıcı" bilgilendirme yükümlülükleri bireysel bilginin anonim ortaklık pay sahibi bakımından önemli bir hukuki ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle kâr payının tespiti başta olmak üzere, malvarlıksal hakların pay sahibi tarafından kontrolünün sağlanabilmesi için, pay sahibinin gerek duyduğu bilgilerin ona aktarılması gerekmektedir. Bunu hiç bir düzenleme olmasa dahi, pay sahipliğiyle birlikte ortaklıkla kurulan hukuki ilişkinin ayrılmaz bir parçası olarak düşünmek gerekecektir. Bu nedenle anonim ortaklıklar hukukuna özgü bilgilendirme sisteminde, ortaklığın "hazırlayıcı" bilgilendirme yükümlülükleri de önemli bir yer tutmaktadır.

Organizasyonel sebepler, yönetim ilişkisi, pay sahibinin yatırımcı sıfatı, hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleri gibi, değişik sebepler, bir bilgilendirme sistemine olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Sistemli bir bilgilendirme, hem ortaklığın hem de pay sahiplerinin menfaatine işlev gösterir. Hukukumuz bunu değişik enstrümanlarla sağlamaya çalışmaktadır. Ancak, bilgi alma hakkı, inceleme hakkı, özel denetim, bilgi toplumu hizmetleri gibi değişik hüküm ve kavramlar altında toplanan bu hukuki kurumların, bir sistemin parçaları olduğu değerlendirilmelidir. Bu hukuki kurumlardan kaynaklanan uyuşmazlıklar değerlendirilirken, bütüncül bir

---

Uyarınca Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Ankara, 2015, s. 57). Anonim ortaklıklar bakımından, önceki sistemimizde de benzer bir statüye sahip olan intifa senetleri hakkında, bunlarla ilgili bir boşluk olduğu ve intifa senedi sahiplerinin de bilgi alma ve inceleme haklarının bulunması gerektiğine yönelik eğilimlerin hatalı olduğu savunulmuştur (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 141). Sonuncu yazar aynı yerde, ancak ana sözleşmede yer verilmesi kaydıyla bunun mümkün olma olasılığına değinmektedir. Mevcut sistemimiz açısından, ana sözleşmede böyle bir düzenlemeye yer verilmesi, emredici hükümler ilkesi olan Yeni TTK m. 340'a aykırı olacağından böyle bir düzenleme de yapılamaz. Metin içinde verilen örnekte yer alan ve intifa senedi sahiplerinin ortaklıkla aralarındaki ilişki çerçevesinde bir bilgi alabileceklerine dair görüş, pay sahibinin bilgi alma hakkına paralel bir bilgi alma veya inceleme hakkı değildir. Burada söz konusu olan, sadece hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleri çerçevesinde, intifa senedi sahibinin kendine yapılan ödemelerin doğruluğunu sınayabileceği oranda bir bilgilendirme talep edebilmesinden ibarettir. Yoksa bu talebin Yeni TTK m. 437'den kaynaklanması söz konusu değildir.

yaklaşım sergilenmeli ve ulaşılacak sonuçların sistemin temel amaçlarıyla uyumu da denetlenmelidir.

§ 3. BİLGİLENDİRME SİTEMİNİN TEMEL AMAÇLARI

I. YÖNETİME TANINAN TAKDİR ALANININ PAY SAHİPLERİ VASITASIYLA DENETLENMESİ

A. Yönetimin Geniş Bir Takdir Alanına İhtiyaç Duyması

Ticari ilişkilerin yapısı hızlı karar alma ve bunu uygulayabilme yeteneği gerektirmektedir. İşte bu nedenle anonim ortaklıklarda başarılı bir işletme faaliyetinin yürütülebilmesi için, yönetimin hareket edebildiği serbest bir alan yaratılmalıdır. Öğretide, anonim ortaklıklara ilişkin tüm sistemlerin, yönetim organının inisiyatif kullanabilmesi amacıyla serbest bir alan oluşturmak zorunda olduğuna değinilmiştir[178]. Bu da, yeni teknolojik gelişmeler, ortaklığın stratejik yönelimleri gibi makul bazı mahremiyet alanlarının korunmasıyla olanaklıdır. Dolayısıyla ticari bir sır alanının korunması, işletmesel başarının temel koşullarından olmaktadır[179]. Yönetim kurulu kendisine sağlanan takdir alanı içinde, serbestçe hareket edip, işletme faaliyetlerini etkin bir şekilde yönetme fırsatı bulacaktır.

Hukukumuzda, yönetim kurulu, hem bir dış organ hem de içeride yönetimin merkezi olarak belirlenmiştir. Yönetim kurulunun devredilemeyen ve elinden alınamayan yetkileri içinde ortaklığın üst yönetimi ve bununla ilgili talimatların verilmesi özellikle sayılmıştır (bkz. Yeni TTK m. 375/I a). Böylelikle, başarılı bir işletme faaliyetinin gerektirdiği takdir alanı, özellikle yönetim kurulu lehine sağlanmaya çalışılmıştır.

Üst yönetim görevinin, yönetim kurulunun tekelinde olması, onu ortaklıkla ilgili önemli bilgilerin toplandığı ve değerlendirildiği yer haline getirir. Bu nedenle, yıllık faaliyet raporunu düzenlemesi, yönetim kurulunun devredilemez görevleri arasındadır (bkz. Yeni TTK m. 375/I f). Yönetim kurulu, ortaklık işlerini yürütürken aslında ortaklığın bilgi merkezi haline gelmektedir. Bu bilgi avantajı ve geniş yetki alanı, yönetim kurulunu, ortaklığın tüm süreçlerine hâkim bir noktaya taşır. Öyle ki,

---

[178] Hem mevcut sistemin hem de 1936 yılındaki İsviçre sisteminin bunu sağladığı yönünde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 2, s. 2255.

[179] Bu hususta bkz. **Gabrielli, Fabrizio:** Das Verhältnis des Rechts auf Auskunftserteilung zum Recht auf Einleitung einer Sonderprüfung, Zürich, 1997, s. 8.

yönetim kurulu, genel kurulu dahi yönlendirecek hukuki enstrümanlara sahiptir. Çünkü çağrı sürecinde ve gündemin oluşturulmasında, yetki, kural olarak yönetim kurulundadır (bu hususta bkz. Yeni TTK m. 375/I f, m. 410/I ve m. 413/I). Yıllık faaliyet raporundan, genel kurul toplantı gündeminin belirlenmesine kadar uzanan süreçte, bilgilendirme dahi büyük ölçüde yönetim kurulunun hakimiyeti altında gerçekleşmektedir. O halde, faaliyet alanı içerisinde, pay sahiplerinin bilgilendirilme ölçüsüne de, öncelikle yönetim kurulu karar vermektedir[180]. Oluşturulan takdir alanı ve bilgi paylaşımındaki rolü sayesinde, yönetim kurulu, önemli bilgi avantajıyla anonim ortaklığın asıl güç merkezi haline gelir[181]. Hem bulunduğu konumda zafiyet istenmemesi eğilimi, hem de yönetim kurulu üyelerinin sadakat yükümünün (bkz. Yeni TTK m. 369) sır saklama yükümlülüğünü de kapsaması[182], yönetim kurulunun, pay sahipleriyle bilgi paylaşımında çekimser tavır sergilemesine neden olur.

B. Takdir Alanının Denetlenmesi Ve Bunun İçin Pay Sahiplerine Etkin Bilgi Alma Hakları Tanınması Gereği

Geniş yönetim ve temsil yetkisiyle hareket eden yönetim kurulunun, yaptıklarından pay sahiplerini yeteri kadar bilgilendirmemesi, onları pasif bir konuma iter[183]. Pay sahiplerinin ortaklık işlerinde tamamen seyirci konumuna gelmesi kabul edilemez. Bu nedenle yönetim kuruluna tanınan takdir alanı, sınırsız bir serbestlik olarak algılanmamalıdır. Yönetim kurulunun serbest hareket alanının sınırları olmalı ve o sahada nasıl hareket edildiği de denetlenebilmelidir.

Yönetim kuruluna tanınan takdir alanı, organlar arası ilişkileri düzenleyen yapısal kurallar aracılığıyla sınırlanır. Anonim ortaklıklarda yönetim kurulu ve genel kurul arasındaki ilişkiyi düzenleyen eşitlik teorisi, bir yönüyle bu amaca hizmet etmektedir. Ancak salt yapısal düzenlemeler, pay sahiplerinin ortaklıktaki konumunu tam olarak gözetmez. Pay sahiplerinin hem anonim ortaklık genel kurulunun birer üyesi olmaları hem de bireysel olarak yatırımcı konumunda olmaları dikkate alınarak

---

[180] Bu anlamda bkz. **Gabrielli**, s. 8.
[181] Bkz. **Martinez**, s. 79.
[182] Bkz. **Honsell, Heinrich/Vogt, Nedim Peter/Watter, Rolf/(Watter, Rolf/Roth Pellenda, Katja)**: Basler Kommentar, Obligationenrecht II, Art. 530-964 OR, Art. 1-6 SchlT AG, Art. 1-11 ÜBest GmbH, Basel, 2012**,** Art. 717, No: 20, s. 1096.
[183] § 2, I, B, 3, b, aa'da belirttiğimiz üzere, böyle bir halde, paysahibi ortaklığa olan ilgisini yitirir. Payların serbest devredilebilirliği ilkesiyle birlikte değerlendirildiğinde, pay sahibinin bu hareket tarzına yönelmesi pay devri sonucunu doğurur.

kontrol mekanizmaları tesis edilmelidir. Yoksa, sadece yönetime faaliyetleri sorgulanamayan bir alan açarak, anonim ortaklığın ekonomik bir başarıya ulaşmasını beklemek, isabetli olmayacaktır. Hem devletlerdeki "kuvvetler ayrılığı" ilkesi gibi, organların karşılıklı olarak birbirini denetleyebileceği bir yapı oluşturulmalı hem de ortaklık içindeki konumuna uygun olarak, pay sahibine, yönetimi denetleyip tenkit edebileceği haklar tanınmalıdır. Özellikle azınlık pay sahiplerinin, karşı koymaya elverişli denetleme hakları olmalıdır[184].

Sonuç olarak, anonim ortaklıklarda, hızlı karar alabilen fırsatları değerlendirebilen bir yapı oluşturulması önemlidir. Bu nedenle yönetim organının inisiyatif alabilmesi için serbest bir hareket sahası oluşturulması gerekmiştir[185]. Fakat yönetime bu alanın açılması, ortaklık içindeki pay sahiplerinin, haklarının dengeleyici güç olarak daha kuvvetli ve aktif hale getirilmesini de engellemez[186]. Tam tersine, bu yaklaşım, pay sahiplerinin ortaklık işlerine olan ilgisini artırır ve yönetimi dengeleyici bir işlev üstlenmesini sağlar. Böylelikle yönetime sağlanan hareket serbestisi, ortaklık içi mekanizmalarla dengelenmiş olur[187].

Yönetim kurulunun denetlenebilmesi için, pay sahiplerinin yapılan işler hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Bu da, soyut ya da sembolik bir bilgi alma hakkının pay sahibine tanınmasıyla mümkün olmaz. Öğretide değinildiği üzere, yönetme gücü arttıkça, yönetimin sorumluluğu da artmalıdır; pay sahiplerinin karar verme noktasındaki gücü azaldıkça, denetleme hakları artırılmalıdır[188]. Dolayısıyla günümüz sistemlerinin pay sahiplerinin yönetime müdahale imkânını ve karar verme gücünü azaltıyor olması, onların etkin denetleme haklarına sahip olmasını gerektirir. Bu anlamda, özellikle talebe bağlı bilgilendirmeye ilişkin (bilgi alma ve inceleme hakkıyla özel denetçilik gibi) kuralların, öngörülme amaçlarından birisinin, yönetimin ortaklık işlerindeki geniş takdir alanının, pay sahipleri vasıtasıyla

---

[184] İsviçre hukuku açısından, yönetime takdir alanı sağlayan 1936 düzenlemesinin, kuvvetler ayrılığına paralel bu yönü ihmal ettiği doğrultusunda bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 2, s. 2255.

[185] Ekonomik sistemde verimli bir ekonomiyi garanti edebilmek için anonim ortaklıklarda sağlam ve güçlü bir işletme yönetimi olması gerektiği yolunda bkz. **Düggelin, Hans:** Die Sonderprüfung als Rechtsbehelf des Aktionärs zur Kontrolle der Verwaltung AG, Winterthur, 1977, s. 12.

[186] Bkz. **Düggelin**, s. 12.

[187] Öğretide, özel denetim kurumunun yönetimin denetlenmesi amacına hizmet ettiği belirtilmektedir (bkz. **Güven**, s. 139). Bu durum bilgi alma ve inceleme haklarıyla özel denetim isteme hakkının aynı ya da benzer amaçlara hizmet eden haklar olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm bu hukuki araçlar, anonim ortaklıklarda, bilgilendirmenin bir sistem dâhilinde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

[188] Bkz. **Strauß, Walter:** "Die Rechtsstellung des Aktionärs", içinde: Marburger Aussprache zur Aktienrechtsreform, Marburg, 1959, s. 27; **Düggelin**, s. 12.

dengelenmesi ve denetlenmesi olduğu belirtilmelidir. Öğretide, bilgi alma hakkının "işlevsel ve psikolojik olarak yönetim ve denetim organları üzerinde pay sahibinin dolaylı kontrol hakkının realize edilmesinde en önemli yollardan birisi" olduğu özellikle belirtilmiştir[189].

II. ORTAKLIKLA PAY SAHİPLERİ ARASINDAKİ BİLGİ KAYNAKLI MENFAAT UYUŞMAZLIKLARINI ÇÖZME

A. Pay Sahibi ve Ortaklığın Karşılaşan Menfaateri

Ortaklığın pay sahibi ve üçüncü kişilerle olan ilişkilerinde, gizliliğe yönelik bir menfaati vardır. Birincisi, fırsatları değerlendirebilen bir yönetim için yaratılan takdir alanı bunu gerektirmektedir. İkinci olarak da, anonim ortaklıklar birer tüzel kişidir ve bunların da gerçek kişiler gibi birer gizlilik alanı olmalıdır. Söz konusu alanın salt kavramsal bir temelde değil, işlevsel temelde değerlendirilmesi gerektiğine çalışmada işaret edilmiştir[190]. Buna göre, korumanın asıl nedeni, tüzel kişinin, kişilik haklarının ona sağladığı serbestçe ticari faaliyette bulunabilme hakkını kullanabilmektir. Bu iki husus, ortaklığa ait belirli bir mahremiyet alanının varlığını gerektirmektedir. Yani, ortaklık, bazı durumlarda, gizliliğe yönelik meşru bir menfaate sahiptir. Anonim ortaklığa ilişkin her hususun istisnasız bir şekilde, pay sahiplerine açılması, pay sahibinin zayıf sadakat yükümü de değerlendirildiğinde, ortaklık açısından olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Ortaklığın gizliliğe yönelik menfaati karşısında, pay sahiplerinin de ortaklık işlerinin durumunu öğrenmekte menfaatleri vardır. Bu iki menfaat birbirlerinin sınırını oluşturmaktadır. Ortaklığın gizliliğe, pay sahibinin de bilgiye yönelik menfaatinin karşılaştığı durumlarda, bilgi kaynaklı bir menfaat uyuşmazlığından bahsedilir.

Ortaklıkla pay sahibi arasındaki bilgi kaynaklı menfaat uyuşmazlığı her zaman çok keskin sınırlarla ayrılamaz. Çünkü bazen ortaklığın gizliliğe yönelik menfaati pay sahibi lehine sonuçlar doğurabilirken, bazen de pay sahibinin bilgiye yönelik menfaati, ortaklık lehine sonuçlar doğurabilir.

Pay sahibinin bilgiye yönelik menfaatinin temelini ve bununla birlikte, bilgi paylaşımının gerekli olmasının ilk koşulunu, tüzel kişiler hukukunun belirlediği

[189] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 23-24.
[190] Bkz. § 10, II, A, 2, c.

yönetim organı ve bu kişi birliğinin herhangi bir mensubunun arasındaki bilgi farkı oluşturmaktadır[191]. Öğretide işaret edilen yönetim organı ve kişi birliği mensubu arasındaki bilgi farkı, ekonomik anlamda belirttiğimiz asimetrik bilgi sorununa denk düşmektedir. Bu bilgi farkının giderilmesine yönelik menfaate, tüzel kişiler hukukunun güvence altına aldığı bilgilendirme amaçlarının eşlik etmesi gerektiği öğretide belirtilmektedir[192]. Böylelikle pay sahibinin bilgiye yönelik menfaati meşru bir menfaat olarak anılabilir.

Pay sahiplerinin pay sahipliği statüsünden kaynaklanan yönetsel haklarını, özellikle genel kurulda, düzgün kullanabilmeleri için, ortaklık işleriyle ortaklığın durumu hakkında gerçek ve yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Zira Yeni TTK m. 407/I, cümle 1 hükmüne göre, pay sahipleri ortaklık işlerine ait haklarını genel kurulda kullanırlar. Ayrıca, özellikle iptal ve sorumluluk davaları ile payların her zaman devredilebilirliği için de pay sahipleri açısından bilginin bir gereksinim olduğu belirtilmelidir[193].

B. Karşılaşan Menfaatlerin Bilgilendirme Sistemiyle Dengelenmesi

Anonim ortaklıklardaki bilgilendirme sistemine yönelik kuralların amaçlarından birisi, bilgi kaynaklı menfaat uyuşmazlıklarında karşılıklı menfaatlerin dengelenmesidir[194]. Bilgilendirme, ortaklığın işletmesiyle serbest ticari faaliyette bulunabilme hakkını zedelemeyecek ölçüde olmalıdır. Bu nedenle ortaklığın ihtiyaç duyduğu gizlilik hukuken korunmaktadır. Yasa, bu korumaya işaret etmek maksadıyla, "ortaklık sırrı" ve "ortaklığın korunabilir menfaatleri" gibi soyut kavramlar (bkz. Yeni TTK m. 437/III) kullanmaktadır. Söz konusu kavramlar, yasanın, taraf menfaatlerini dengeleme amacı doğrultusunda yorumlanmalıdır. Dolayısıyla her somut olayda kavramlara yüklenen anlamlar, menfaatlerin karşılıklı

[191] Bkz. **Busche**, s. 943.
[192] Bkz. **Busche**, s. 943.
[193] Bu bağlamda bkz. **Gabrielli**, s. 8–9.
[194] Bilgilendirmeye yönelik yasal düzenlemelerin dengeleyici amaç taşıdıkları sadece kaynak hukuklarda değil, farklı yabancı hukuklarda da vurgulanmaktadır (Örneğin Estonya hukuku açısından bkz. **Vutt/Vutt**, s. 60). Çin hukukunda da bu amaçla yasal değişiklikler yapıldığı belirtilmiştir. Bilgi alma hakkının pay sahiplerinin menfaatlerini garanti altına alan temel bir hak olduğu Çin hukukunda ifade edilmiştir. Ayrıca, bu hakkın, pay sahiplerinin kendi aralarında ve yine pay sahipleriyle ortaklık arasındaki ihtilafları dengeleyici bir işlev üstlendiğine yönelik açıklamalar Çin öğretisinde de yaplmaktadır (bkz. **Wang/Wang**, s. 48).

değerlendirilmesiyle belirlenmelidir. Bu hem maddi hukuk hem de şekli hukuk açısından önemli etkiler gösterebilecek bir yaklaşımdır.

Ortaklıkla pay sahibi arasındaki, bilgiden kaynaklanan uyuşmazlığın çözümü için, bilgilendirme sistemi ön plana çıkarılmalıdır. Yeni TTK'da öngörülen bilgilendirme sisteminin üç aşamalı[195] oluşu da, sistemin değişik olasılıklar dâhilinde etkin olarak işlemesini sağlamak içindir. Buna göre, pay sahiplerinin bilgilenmesi, özellikle sistem dâhilindeki haklar (bilgi alma, inceleme veya özel denetim gibi) temelinde sağlanır. Bilgilendirme sistemini düzenleyen kuralların, dengeleyici amaç çerçevesinde yorumlanması, özellikle talebe bağlı bilgilendirmeye ilişkin olarak getirilen sınırlayıcı hükümlerin uygulanmasında işlev gösterir. Mesela, öğretide, bilgi alma ve inceleme hakkının, uygulama bakımından hukuken güçsüz bir silah olduğu öne sürülmektedir[196]. Çünkü, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasının, bir menfaat uyuşmazlığına neden olması halinde, yasa koyucunun ortaklığın menfaatinden yana bir tercihte bulunduğu öne sürülmektedir[197]. Gerçekten de Yeni TTK m. 437/III'e göre, istenilen bilginin verilmesi sadece "şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi" ile reddedilebilmektedir. Aşağıda açıklandığı üzere, Yeni TTK m. 437/III hükmünün temelinde, ortaklık menfaatlerinin pay sahibi menfaatlerine öncelikli olarak tercih edileceği gibi bir varsayım yatmamaktadır[198]. Çünkü bu yaklaşım, bilgilendirme sisteminin, menfaatleri dengeleyici amacıyla uyum göstermez. Dolayısıyla, yasa koyucunun ortaklık menfaatlerinden yana bir tercih kullandığı peşinen ifade edilemez. Yoksa Yeni TTK m. 437 vd.nın talebe bağlı bilgilendirme hakları sunması anlamsız olurdu. Sistem içindeki sınırlayıcı hükümler, sisteme tabi hakların, ne pahasına olursa olsun kullanılamayacağı, belirli sınırlamalara tabi olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu düzenlemelerden, her uyuşmazlıkta ortaklık lehine sonuca ulaşmak gerektiği yönünde bir anlam çıkarmak, aradaki menfaat uyuşmazlığını çözmez, sadece bunun üstünü örter. Bu nedenle, bilgilendirme sistemine dâhil hükümlerin, pay sahibiyle ortaklık arasındaki bilgi

[195] Bkz. § 1, II.
[196] Bu hususta bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 2, s. 2256.
[197] İsviçre hukuku açısından bu yönde bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §35, No: 4, s. 401.
[198] Bkz. § 10, IV, C.

temelli menfaat uyuşmazlığının etkin bir şekilde çözümüne yönelik olduğu gözetilmeli ve hükümler buna uygun yorumlanmalıdır.

Talebe bağlı bilgilendirme içinde değerlendirebileceğimiz bilgi alma ve inceleme hakları, bilgi temelli menfaat uyuşmazlığının çözümüne her zaman katkı sağlamayabilir. Bazı durumlarda çatışan menfaatler, her iki taraf için daha güvenilir yöntemlerle çözümlenmelidir. Yasa koyucunun bilgilendirme sistemini kurgularken, başka bir denge unsuru olarak özel denetçilik sistemini öngördüğü belirtilebilir. Ortaklığın, sırlarına olan menfaati ile pay sahibinin, bilgi edinmeye olan menfaati bir anlamda özel denetçi kurallarıyla dengelenmektedir[199]. Çünkü özel denetçi her iki taraf açısından da güvenilir bir kişi olacaktır[200]. Gerçekten de özel denetçinin atandığı her olasılıkta, mahkeme, inceleme konusunu belirleyip bir veya birden fazla bağımsız uzmanı görevlendirecektir (bu hususta bkz. Yeni TTK m. 440/II, cümle 1). Bu durumda bilgilendirme sistemi, özel denetçiliğin de dâhil olduğu üç aşamalı tasarım içerisinde bir bütün olarak dikkate alınmalı ve bu bütünün ana amaçlarından birisinin ortaklıkla pay sahipleri arasındaki bilgi uyuşmazlığını etkili ve dengeleyici bir şekilde gidermek olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Tarafların arasındaki menfaat uyuşmazlığını en etkili ve dengeli şekilde çözme amacı üç aşamalı sistemin bütününden çıkarılabilmektedir.

III. ORTAKLIKTAKİ GÜÇ YOĞUNLAŞMASININ ORTAKLIK İÇİNDEN KONTROL ALTINA ALINABİLMESİ

Bilgilendirme sisteminin ortaklığın yönetsel yapısıyla bir bağı vardır. İsviçre hukukunda OR m. 698/I hükmü, anonim ortaklıkların yapısına ilişkin bir tespitte bulunmaktadır. Bu hükümde genel kurul, anonim ortaklıklarda üst organ olarak belirlenmiştir[201]. Oysa gerçekçi olunduğunda, ticari hayatın içinde karar verme noktasında bulunan organ, idare ve temsil organı olarak, yönetim kuruludur. Bu da geçmişten günümüze anonim ortaklıklar içinde en üst karar alma yetkisinin yönetim

[199] Bu amaç için bkz. **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 110. Aynı yönde bkz. **Güven**, s. 139; **Narbay, Şafak:** "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim Yapılması Şartları ve Özel Denetçinin Atanması Usulü", Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. I, İstanbul, 2007, s. 289.

[200] Bu hususta bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §35, No: 6, s. 402, aynı yönde bkz. **Casutt, Andreas:** "Was brachte die Sonderprüfung als neues Instrument des Aktionärsschutzes? Praktische Erfahrungen der ersten zehn Jahre", ST, 5, 2002, s. 506; **Güven**, s. 139.

[201] Belirtmek gerekir ki, bizde ne önceki TTK ne de Yeni TTK böyle bir düzenlemeye yer vermiştir.

kuruluna doğru yer değiştirmesine neden olmuştur[202]. Güç yoğunlaşması kavramı temel olarak bu durumu ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Sistemimizin esas aldığı eşitlik teorisi, bir organın diğer organa üstünlüğünü reddetse dahi, pratikte, yönetim kurulu, ortaklık içinde en etkili organ olarak gücü üstünde toplamaya elverişli bir konuma gelebilmektedir.

Ortaklık organları içinde yönetim kurulu lehine oluşan güç yoğunlaşması, ortaklık ile pay sahipleri arasındaki ilişkileri doğrudan doğruya etkiler. Güç yoğunlaşmasının en önemli etkilerinden birisi, özellikle birlikte hareket edemeyen pay sahiplerini yalnızlaştırması ve ortaklıkta pasif bir konuma getirmesidir.

Güç yoğunlaşmasına neden olan faktörler, anonim ortaklıkların iki önemli özelliği ile açıklanabilir. Birincisi, anonim ortaklıkların yapısal özelliklerinin bir sonucu olarak, pay sahiplerinin, yönetime ve ortaklık içinde söz sahibi olmaya yönelik ilgisi azalır[203]. İkincisi de anonim ortaklıklarda pay sahibi olmayla hâkimiyetin ayrılmasıdır. Günümüz anonim ortaklıklarında ana sermaye çok fazla paya bölünebilmekte ve bazı durumlarda hiçbir pay sahibi kendi başına ana sermayeye oranla çoğunluğu oluşturmamaktadır[204]. Bu iki yapısal özellik, bir yandan güç yoğunlaşmasını desteklerken, öte yandan da (özellikle birlikte hareket edemeyen) pay sahiplerinin pasif konuma geçmesine neden olur.

Güç yoğunlaşması, organlar arası ilişkide yönetimi ön plana çıkarırken, ortaklığın pay sahipliği yapısı bakımından da bazı etkiler gösterir. Pay sahiplerinin ortaklık içindeki pasif durumu, ortaklık kontrolünü ele geçirebilen bir azınlık vasıtasıyla gücün yönetimde toplanmasını sağlar[205]. Dolayısıyla, yönetime tanınan takdir alanı, yönetimi ele geçirebilen gruplar tarafından kullanılır. Bu noktada, güç yoğunlaşmasının, yönetimi elinde bulunduran pay sahipleri aracılığıyla, ortaklığın pay sahipliği yapısını değişikliğe uğrattığı belirtilebilir. Çünkü, güç yoğunlaşmasıyla, ortaklıktaki azınlık ve çoğunluk kavramları da şekillenmektedir. Bir tanıma göre,

---

[202] Bu hususla ilgili olarak bkz. **Düggelin**, s. 4.

[203] Güç yoğunlaşmasının bu etkisi, yeni kurumsal iktisat öğretisinin "ortaklığa karşı olan ilginin yitirilmesi" (rasyonel ilgisizlik) tespitine denk düşmektedir. § 2, I, B, 3, aa'da belirtildiği üzere, pay sahiplerinin yönetim karşısındaki olası davranış şekillerinden birisi olarak öne çıkan "ortaklığa karşı olan ilginin yitirilmesi", pay sahibinin kendisini en az uğraştıracak yol olan pay devrine yönelmesine neden olur. Yani pay sahibi ortaklıkta söz sahibi olmak için gayret sarf etmez.

[204] Bu yönde bkz. **Düggelin**, s. 5.

[205] Bu doğrultuda bkz. **Düggelin**, s. 5; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 11.

azınlık, genellikle örgütlenememiş çoğunluğu ifade etmektedir[206]. Tam tersinden hareketle, birçok durumda da ortaklık gücünü elinde toplayan çoğunluk, örgütlenmiş bir azınlığa denk düşer. Dolayısıyla, güç, yönetimi ele geçiren örgütlü azınlık lehine yoğunlaşmaktadır[207].

Ortaklıkta sırf kendi aralarında örgütlenemediği için çoğunluğu oluşturamamış olan pay sahiplerinin gücü elinde bulunduranlara karşı denetim mekanizmalarından yoksun bırakılması uygun olmaz. Özellikle yasa koyucuların genel kurula verdiği anlamla pratik gerçeklik arasındaki fark görmezden gelinmemeli ve gücü elinde bulunduranların bulundurmayanlar tarafından denetimi sağlanabilmelidir. Bilgilendirme sisteminin en önemli amaçlarından birisi de, günümüz anonim ortaklıklarında sıkça görülen güç yoğunlaşmasının, yine ortaklık içinden kontrol altında tutulabilmesini sağlamaktır. Çünkü yönetimin pay sahipleri tarafından denetlenebilmesinin ön koşulu, onların yönetimle ilgili bilgilere erişebilmesidir. Bilgilendirme sistemi, yönetimi oluşturan örgütlü azınlıkla, örgütsüz çoğunluk arasındaki sorunun, ortaklık içinden çözümlenmesine katkıda bulunur. Mesele bir anlamda, ortaklıkla pay sahibi arasındaki menfaat uyuşmazlığının da ötesinde, pay sahipleri arasındaki, örtülü bir uyuşmazlığın çözümüyle de ilgilidir.

IV. PAY SAHİPLİĞİ HAKLARININ KULLANABİLMESİ İÇİN GEREKLİ OLAN BİLGİNİN SAĞLANMASI

A. Bilginin Pay Sahipliği Haklarının Kullanımı ve Çoğunluk İlkesi Bakımından Önemi

Ortak sıfatı anonim ortaklığa katılan kişiye, bir haklar ve yükümlülükler bütünü sunmaktadır[208]. Anonim ortaklığa katılımla ortaya çıkan pay sahipliği ilişkisinde, pay sahipliği hakları yer almaktadır. Bilgilendirme sistemi içinde yer alan haklar, birçok bakımdan tüm pay sahipliği haklarına temel teşkil etmektedir. Maddi bir bilgi olmaksızın, mevcut haklar pay sahipleri tarafından anlamlı bir şekilde

[206] Bu husus ve son tespitle ilgili olarak bkz. **Wipfler**, s. 33.
[207] Öğretide özellikle halka açık anonim şirketlerde ufak bir azınlığın "küçük sermaye ve (pay) sahiplerinin ilgisizliğinden yararlanarak" ortaklık işlerini yürütebilmekte olduğu belirtilmektedir (Bkz. **Ansay, Tuğrul:** Çağdaş Anonim Şirketlerin Sorunları ve Türk Anonim Şirketleri, Ankara, 1971, s. 150).
[208] Ortak sıfatının bir haklar ve yükümlülükler bütününün temelini oluşturduğu yönünde bkz. **Schluep**, s. 96.

kullanılamaz[209]. Çünkü söz konusu bilgiler irade oluşumuna hizmet eder[210]. Bu bağlamda, bilgilendirme sistemi dâhilindeki haklar, anonim ortaklıklarda yürürlükte olan çoğunluk ilkesinin gerçekleşebilmesinin en önemli aracıdır. Örneğin, pay sahiplerinin haklarını bilinçli bir biçimde kullanmasını sağlamak, öğretide bilgi alma hakkının en önemli amacı olarak ifade edilmiştir[211]. Bu şekilde, genel kurul toplantılarının ve pay sahiplerinin bu toplantılarda kullanacağı hakların etkinliğinin artmasının amaçlandığı öğretide vurgulanmıştır[212]. Hatta pay sahiplerinin bilgilendirilmemesi halinde, pay sahiplerine tanınan diğer temel hakların pratik değerini kaybedeceği belirtilmiştir[213]. Yine, öğretide değinildiği üzere, bilgi alma hakkı "pay sahibine şirketin ekonomik ve mali durumunun, egemenlik ilişkilerinin ve çoğunluğa sahip pay sahiplerinin elde ettiği menfaatlerin tam olarak bilinmesi ve hakların bilinçli olarak kullanılma, sahip olduğu payın değerini öğrenme ve yönetimi denetleme amacıyla tanınmış bir haktır"[214].

Pay sahipliği haklarının bilinçli bir şekilde kullanılmasının tesis edilmesi, kurumsal yönetim öğretisinin de izlediği bir amaçtır. Öğretide belirtildiği üzere, kurumsal yönetim, "yeni bireysel haklar ve azınlık hakları yaratmamakta, pay sahibinin korunmasını bu araçla sağlamamakta, şeffaflık, bilgi alma ve nesnel yönetimle ve denetimle korumaya ulaşmayı mevcut hakların daha bilinçli ve etkili kullanılmasını amaçlamaktadır"[215]. Bilgilendirme sistemi bu yönüyle kurumsal

---

[209] Öğretimizde, Eski TTK'nın bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemeleri "pay sahibine haklarını kullanırken veya yatırımını değerlendirirken ihtiyaç duyduğu bilgiyi sağlamaktan uzak" olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir (bkz. **Karasu, Rauf:** "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı", Batider, 2, 12/2005, s. 73). Bu eleştiri açıkça göstermektedir ki, bilgilendirme sisteminin en önemli amaçlarından birisi pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli bilginin sağlanmasıdır.

[210] İsviçre hukuku açısından bu yönde bkz. **Kunz, Peter V.:** Minderheitenschutz im schweizerischen Aktienrecht, Bern, 2001, dipn. 274, No: 4, s. 821. Avusturya Hukuku açısından bu yönde bkz. **Kalss, Susanne/Wessely, Karin:** Die Rechte des Aktionärs,Wien, Bern, 1994, s. 8.

[211] Bkz. **Karasu**, s. 78. Keza benzer olarak bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 63; **Narbay**, Özel Denetim, s. 298.

[212] Bilgi alma hakkı açısından bkz. **Karahan/(Bozgeyik)**, s. 663. Pay sahipliği haklarının bilinçli kullanılabilmesi bir amaç olarak, bilgilendirme sisteminin bir diğer unsurunu oluşturan özel denetim bakımından da zikredilmiştir (bkz. **Karahan/(Bozgeyik)**, s. 667; **Narbay**, Özel Denetim, s. 288).

[213] Bkz. **Ansay, Tuğrul**: Anonim Şirketler Hukuku, Ankara, 1982, s. 250.

[214] Bkz. **Yıldız, Şükrü:** Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi, Ankara, 2004, s. 174.

[215] **Tekinalp, Ünal:** "Anonim Ortaklıklara İlişkin Yeni Hukuk Politikalarının Dinamikleri ve Bunlar Arasındaki İlişki", Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'e Armağan, Ankara, 2003, s. 248. Kurumsal yönetimin, öğretimizdeki her tanımlamasında, şeffaflık, hesap verebilme ve kontrol unsurlarına değinilmektedir. Örneğin, **Pulaşlı**, Şerh, C. 1, No: 17, s. 701'e göre kurumsal yönetim, "bir işletmenin sevk ve yönetimi ve aynı zamanda bunun şeffaf bir biçimde izlenebilmesi, hesap verilebilmesi ve kontrol edilmesiyle ilgili ilkeler" şeklinde tanımlanmaktadır.

yönetime de katkı sağlamaktadır. Hatta bu nedenle, sağlam bir kurumsal yönetim yapısı sağlamak isteyen bir anonim ortaklıkta, ana sözleşmelere, pay sahiplerinin ortaklık işleyişiyle ilgili bilgi alma yollarını artıran hükümlerin konulmasının faydalı olacağı öğretide belirtilmiştir[216].

Anonim ortaklıklarda yürürlükte olan çoğunluk ilkesinin temelini, "oy hakkı" oluşturur[217]. Oy hakkı sayesinde, genel kurulda pay sahiplerinin iradesinin ne yönde olduğunun tespiti olanaklı hale gelir. Pay sahiplerinin, oy hakkını, genel kurulda, bilgiden yoksun olarak kullanmalarının anlamsızlığı karşısında [218], özellikle bilgilendirme sistemine dâhil haklar merkezi bir rol üstlenmektedir[219]. Bu nedenle pay sahibi toplantı öncesinde talebe bağlı olmayan bilgilendirmeyle temel bir bilgi düzeyine ulaştırılmakta ve talebe bağlı bilgilendirmeye yönelik haklarla donatılmaktadır. Böylelikle pay sahibinin oy hakkını iradesine uygun ve anlamlı[220] olarak kullanmasının önü açılır[221]. Anonim ortaklıklarda uygulanan çoğunluk ilkesinin de düzgün işlemesi sağlanır[222].

B. Bilgilendirmenin Bağımsız Karakteri

Bilgilendirme sistemine dâhil haklar sadece oy hakkıyla bağlantılı değerlendirilmemelidir. Bilgilendirme sisteminin temelinde kollektif ve bireysel

---

[216] Bkz. **Paslı**, s. 76.

[217] Bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 92, s. 32.

[218] Sadece bilgilendirilmiş bir şirket ortağının oy hakkını bilinçli şekilde kullanabileceği sadece kaynak hukuklarda değil, diğer ülke hukuklarında da vurgulanmaktadır (örneğin, Estonya hukuku açısından bkz. **Vutt/Vutt**, s. 60.

[219] Sadece bilgi edinmiş bir pay sahibinin genel kurulda yararlı şekilde oy verebileceğine ilişkin bkz. **Özkan**, s. 27. Bilgi alma ve inceleme hakkına sahip bir ortağın oy hakkını bilinçli olarak kullanabileceği yönünde bkz. **Mineliler, Zeynep:** "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Limited Şirket Ortağının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı", Terazi, S. 69, Mayıs 2012, s.14.

[220] Öğretimizde, pay sahiplerinin şirket hakkında yeterince bilgi sahibi olmakta karşılaştıkları engellerin oyların en doğru bir biçimde kullanılmasını dizginleyen etkenler olduğu ifade edilmiştir (bkz. **Ansay, Tuğrul:** Anonim Şirketler Hukuku Nereye Gidiyor, Ankara, 2005, s. 36).

[221] Pay sahibinin oyunu isabetli bir şekilde kullanabilmesi için ortaklığın durumu hakkında bilgi sahibi olmasının en doğal hakkı olduğu öğretide belirtilmiştir (bkz. **İmregün**, s. 306). Bilgi alma hakkının, pay sahibinin, oy hakkı başta olmak üzere, paydaşlığa bağlı bir çok katılma hakkını bilinçli biçimde kullanmasını sağladığına yönelik olarak bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 25. Keza oy hakkı bağlamında aynı yönde bkz. **Bahtiyar, Mehmet:** "Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı (Somut Bir Sorunun Değerlendirilmesi)", içinde: Bahtiyar, Mehmet: Makaleler II, İstanbul, 2008, s. 170.

[222] Pay sahiplerinin şirketin gerçek durumu hakkında aydınlatılmaması ya da gerçek bilgiyi alamaması durumunda, ibra ile ilgili oyarını uygun biçimde kullanamayacakları, yönetim kurulunun seçiminde etkili olamayacakları öğretide haklı olarak belirtilmiştir. Hatta bu nedenle, yöneticiler aleyhine sorumluluk davası açma imkanı azalacağından, ortaklığın kendi pay sahipleri tarafından denetiminin mümkün olamayacağı önceki dönem öğretimizde özellikle vurgulanmıştır (bkz. **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 250).

gereklilikler birlikte bulunur[223]. Pay sahipliği sıfatının kişiye sağladığı tüm hakların kullanımı, hangi ihtiyacın bir ürünü olursa olsun, bilgiyi gerekli kılar. Dolayısıyla bilgilendirme sistemi çerçevesinde pay sahibine tanınmış haklar, diğer pay sahipliği haklarıyla bağlantılıdır.

Önceki mevzuatımıza yönelik öğretide, "…pay sahibine özellikle oy hakkını sağlıklı kullanmasına faydalı olacak bilgilerin, özellikle bilançoya yansımış hususlarla ilgili bilgilerin" verilmesinin kabul edilmesi ve "fakat üçüncü kişilerce bilinmesinde şirket menfaatlerinin zarar göreceği aşikâr olan sırların öğrenilmesi durumunda" bunların saklanmasının kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir [224] . Bilgilendirme sistemine dâhil hakların, diğer haklarla bağlantılı olması, onlara bağımlı oldukları anlamına gelmez. Pay sahibine tanınan bu haklar, pay sahipliği hakları içinde hukuken bağımsız bir kategori teşkil eder[225]. Örneğin, bilgi alma ve inceleme hakları, sadece oy hakkının amacına uygun kullanımını sağlamak üzere öngörülmemiştir. Bunun dışında, pay sahibinin edineceği bilgiler sayesinde, ortaklıkta kalmaya veya paylarını devretmeye karar verebilmesi de olanaklıdır[226]. Pay sahipliği haklarının tümünün kullanımı, ortaklık hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirmektedir. Bilgilendirme sisteminin amaçlarından birisi de, pay sahibinin, haklarından azami ölçüde fayda sağlamasını mümkün kılmaktır. Dolayısıyla bilgilendirme sistemine dâhil haklarla oy hakkı arasındaki ilişkinin bağımlılık ilişkisine dönüştürülmesine ve hatta ilgili hakların konularının da bu çerçevede sınırlandırılmasına olanak yoktur.

V. AZINLIĞIN KORUNMASI AMACI

Bilgilendirme sistemine dâhil haklar hem dar ve teknik anlamda hem de geniş anlamda azınlığı korumaya yönelik bir amaç güder. Yeni TTK m. 437 vd. ile temel yapısı düzenlenen bilgilendirme sistemi, ortaklıklar hukukuna özgü değişik enstrümanları kullanarak azınlığa önemli bir koruma sağlamaktadır. Birincisi talebe bağlı olmayan bilgilendirmeyle, tüm pay sahipleri temel konularda

[223] Bkz. § 2, II.
[224] Bkz. **Nomer, N. Füsun:** Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, İstanbul, 1999, s. 99-100.
[225] Bkz. § 4, II, A ve § 12, I.
[226] Bilgi alma hakkının oy hakkı dışında pay sahibinin başka bazı temel kararlarında da etkili olabileceği yolunda bkz. **Gabrielli**, s. 16.

bilgilendirilmektedir[227]. Buna ek olarak da talebe bağlı bilgilendirme düzenlenmiştir. Böylelikle, özellikle bilgi alma ve inceleme hakları çerçevesinde, pay sahibinin, bireysel olarak bilgiye ulaşması sağlanmaya çalışılmıştır. Üç aşamalı bilgilendirme sistemi, hem ortalık içi yollar hem de mahkeme kanalıyla, bireysel olarak pay sahibini koruma amacı gütmektedir.

Bilgilendirme sisteminin üçüncü aşaması olan özel denetimse pay sahiplerine karma nitelikli bir koruma sağlamaktadır. Genel kurul aşamasında, bilgi alma hakkına paralel olarak teknik anlamda azınlık teşkil etmeyen bireysel pay sahiplerinin talepte bulunması olanaklıdır. Ancak bunun ötesinde mahkeme aşamasına geçildiğinde, Yeni TTK m. 439'da tanımlanan teknik anlamda azınlık özelliği taşıyan pay sahibi ya da sahiplerinin, (koşulları oluşmuşsa) hakkı kullanması sağlanmıştır[228].

Yeni TTK m. 438 ve 439'un kademeli yapısı ve özel denetim talep edebilme koşulları birlikte değerlendirildiğinde, (bilgilendirme sisteminin bir parçası olan) özel denetçi kurallarının amaçlarından birisinin de azınlığın korunması olduğu şüphelerden uzak bir şekilde belirtilebilir[229]. Özellikle çoğunluk ilkesine göre şekillendirilen anonim ortaklık hukukunda, özel denetim kurumu çoğunluğun bazı tercihlerinin sorgulanması olanağını da beraberinde getirir. Özel denetim raporunun genel kurula sunularak (bkz. Yeni TTK m. 443/I) müzakereye açılacak olması, bazı pay sahiplerinin çoğunlukla hareket etme yolundaki fikirlerini değiştirebilir. Aynı

---

[227] Talebe bağlı olmayan bilgilendirme üzerindeki hak eşit işlem ilkesinin mutlak anlamda geçerli olduğu bir haktır (bu bağlamda bkz. **Hofstetter, Karl:** "Die Gleichbehandlung der Aktionäre in börsenkotierten Gesellschaften", SZW, 1996, s. 223).

[228] Öğretimizde, Yeni TTK m. 438'in m. 439'dan bağımsız olduğu da savunulmaktadır. Buna göre, azınlığın mahkemeden özel denetim talebi için m. 438'deki bilgi alma hakkının önceden kullanılmış olması ve pay sahipliği haklarının kullanımı bakımından gerekli olması gibi koşulların aranmaması gerekir (bu hususta bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 70). Bu görüş, m. 439'da düzenlenen hakkı m. 438'in koşullarından soyutladığından, özel denetim isteme hakkının karma nitelikli koruma özelliğinden de bahsedilemez. Ancak biz bu görüşe katılamıyoruz. Bilgi alma ve inceleme davalarıyla özel denetim talebinin alternatifli olması hakkında bkz. § 16, I, B.

[229] Bkz. **Hüffer, Uwe:** Aktiengesetz, München, 2012, §142, No: 1; **Wulf, Goette/Habersack, Mathias/Kalss, Susanne/(Schröer, Henning):** Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, Band 3, München, 2013, §142, No: 6; **Bürgers, Tobias/Körber, Torsten/(Holzborn, Timo/Jänig, Ronny)**,: Heidelberger Kommentar Aktiengesetz, Heidelberg, 2011, §142, No: 1. Gerçekten de İsviçre hukukunda, 1991 reformuyla kabul edilen özel denetçilik kurumunun, ortaklıktaki belirli hadiselerin organlar tarafından açıklanması yükümlülüğünü getirmek suretiyle azınlık pay sahiplerinin hukukî durumunu iyileştirdiği yolunda bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber)**, BSK, OR II, Art. 697a, No: 1, s. 886. Yine İsviçre hukukundaki 1991 değişiklikleriyle ilgili olarak bu yönde bkz. **Narbay**, Özel Denetim, s. 289. Bu yolla bir yandan, azınlık pay sahibinin korunması sağlanırken, bir diğer yandan da yönetim kurulu üzerindeki denetim güçlendirilmiş olur (bu bağlamda bkz. **Casutt**, Praktische Erfahrungen, s. 506).

husus Yeni TTK m. 437 çerçevesinde talep edilen bilginin genel kurulda açıklanacak olmasına da paraleldir. Diğer taraftan çoğunluğun karşısında yer alan pay sahiplerinin, buradan elde edilen verilerle yöneticilerin sorumluluğunu dava konusu yapabilmesi de olanaklı hale gelecektir.

İKİNCİ BÖLÜM
BİLGİ ALMA HAKKI

§ 4. HAKKIN DÜZENLENMESİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ
I. HAKKIN DÜZENLENMESİ

Anonim ortaklıklar hukukuna özgü bilgilendirme sisteminin önemli bir bölümünü pay sahibine tanınmış bilgi alma hakkı oluşturur. Çalışmada "bilgi alma hakkı" terimi, geniş değil, dar bir anlamda kullanılmaktadır. Bilgi alma hakkı ifadesiyle, Yeni TTK m. 437/II'de düzenlenen, pay sahibinin yönetim kurulundan, ortaklık işleri ya da denetçilerden, denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilmesi anlatılmaktadır. Dolayısıyla çalışmada, üç aşamalı bilgilendirme sistemindeki talebe dayanmayan bilgiye yönelik hak değil, talebe bağlı bilgiye yönelik hak ele alınacaktır.

Yeni TTK m. 437/I ve II arasındaki ilişki, talebe bağlı olan ve olmayan bilgi arasındaki ilişkiyle açıklanabilir. Özellikle Yeni TTK m. 437/I hükmünde pay sahiplerine talepleri dahi olmaksızın bazı temel bilgilerin verilmesi öngörülmüştür. Pay sahibinin Yeni TTK m. 437/II hükmüyle getirilen bilgi alma hakkı, aslında Yeni TTK m. 437/I'de öngörülen talebe dayanmayan bilgilendirme düzenlemesinin tamamlayıcısıdır[230]. Yeni TTK m. 437/II hükmünde genel olarak pay sahibine ihtiyarî bir bilgi kaynağı sağlandığını belirtmek yanlış olmaz[231]. Çünkü hüküm, pay sahibinin talebi ile işlemeye başlayacaktır. Pay sahibinin talebe bağlı olmadan edindiği temel bilginin üstüne, özellikle bireysel ihtiyaçlardan kaynaklanan bilginin bu yolla öğrenilmesi hedeflenmiştir.

Bilgi alma hakkı (Yeni TTK m. 437/II-III) inceleme hakkıyla (Yeni TTK m. 437/IV) aynı hüküm içerisinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu iki kurum benzer amaçlara hizmet etmekte ve pay sahiplerinin talebi üzerine bilgi sağlanmasını hedeflemektedir. Bilgi alma ve inceleme hakları Yeni TTK m. 437/V hükmünde yer

[230] Bkz. **Gabrielli**, s. 15. Aynı yönde bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 1, s. 876.

[231] Gerçekten de bu anlama gelmek üzere, İsviçre öğretisinde OR m. 697 hükmünün, temel olarak pay sahibinin bir hakkı olarak düzenlendiği, ortaklığın yükümlülüğü olarak düzenlenmediği de belirtilmiştir (bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 279, s. 93). Keza yine aynı yönde bkz. **Gabrielli**, s. 15; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 71.

verilen ve bu bağlamda yaptırım niteliği de taşıyan dava hakkıyla tamamlanmıştır[232]. Bilgi alma hakkı ve inceleme hakkının aynı hüküm içerisinde düzenlenirken, inceleme hakkının koşul ve sınırlarının bilgi alma hakkına ilişkin hükümlere tabi olup olmadığı sorunuyla karşılaşılabilir. Bu nedenle birbirine çok yakın olsa da bu iki hakkın ayrı hükümlerde düzenlenmesi hem bilgi alma hakkı hem de inceleme hakkı bakımından daha olumlu olabilirdi[233]. Ayrı hükümlerde düzenleme, iki hakkın birbirine karşı olan bağımsızlığını da vurgulamış olurdu. İki hakkın arasında bir öncelik veya sonralık ilişkisi yoktur[234].

II. HAKKIN HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Bağımsız Pay Sahipliği Hakkı Niteliği

1. Bilgi Alma Hakkının Bağımsızlığının Anlamı

Oy hakkının kullanımı bakımından pay sahibinin bilgiye gereksinim duyması, sıklıkla bilgi alma hakkının oy hakkına bağlı olarak kullanılabildiği düşüncesini akıllara getirmektedir. Keza aynı şekilde, bilgi alma hakkının mahkeme yoluyla kullanılmasıyla ilgili olarak da bunun ancak sorumluluk davaları veya genel kurul kararının iptali davasıyla bağlantılı olduğu düşüncesi uyanabilir.

Bilgi alma hakkı, münferit pay sahiplerinin, ortaklık hakkında bilgi edinmelerini sağlayan bağımsız bir haktır[235]. Öğretide, bilgi alma hakkının, pay sahibinin diğer haklarıyla aynı düzeyde, bağımsız bir pay sahipliği hakkı olduğu özellikle vurgulanmaktadır[236]. Bunun dava yoluyla kullanılması da bir iptal veya sorumluluk davasıyla bağlantılı olmak zorunda değildir[237]. Bilgi alma hakkının

---

[232] Benzer anlamda bkz. **Gabrielli**, s. 15.

[233] Gerçekten de benzer sorunlarla karşılaşılan İsviçre hukukunda, bilgi alma hakkının inceleme hakkından ayrı olarak düzenlenmesi planlanmaktadır. Bu yönde bkz. **Weber, Rolf H.:** "Informationsrechte des Aktionärs", içinde: Watter, Rolf: Die "grosse" Schweizer Aktienrechtsrevision, Zürich, St. Gallen, 2010, s. 215.

[234] Öğretimizde, Yeni TTK m. 437/II ilâ V'te düzenlenen aktif bilgi alma hakkının "bilgi isteme/alma" ve "inceleme hakkı" olmak üzere iki ayrı ve birbirinden bağımsız talepten oluştuğu yönünde bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 63.

[235] Bkz. **Studer, Christoph D.:** "Was darf ein Aktionär wissen? Das Auskunftsrecht an der Generalversammlung", NZZ, 2, 04.01.2001, s. 30. Hakkın bağımsızlığı noktasında yine bkz. **Pulaşlı, Hasan:** Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt II, Ankara, 2015, No: 261, s. 1487; **Usluel, Aslı E. Gürbüz:** Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticari Sırrın Korunması, İstanbul, 2009, s. 164; **Karasu**, s. 76; **Paslı**, s. 10; **Karahan/(Bozgeyik)**, s. 664. Limited ortaklıklarda bu yönde bkz. **Can**, s. 42; **Mineliler**, s. 15.

[236] Bkz. **Gabrielli**, s. 16.

[237] Bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697a No: 20, s. 882. Keza yine bu anlamda bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 12, s. 824; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 80.

bağımsızlığıyla ifade edilmek istenen husus şudur: Bilgi alma hakkı sadece ortaklık içi işlerle ilgili olarak irade oluşumuna hizmet etmez ve salt oy hakkının amacına uygun kullanımını sağlamak üzere bir temel oluşturmaz. Bunun yanında pay sahibi bakımından verilecek bazı önemli kararların oluşumuna hizmet edebilir. Örneğin pay sahibi edineceği bilgiler sayesinde, ortaklıkta kalmaya veya paylarını devretmeye karar verebilecektir[238].

2. Bilgi Alma Hakkının Salt Yardımcı Bir Hak Olduğu Görüşü Ve Bunun Eleştirisi

Bilgi alma hakkının ortak sıfatından kaynaklanan diğer haklara bağımlı olmasıyla onlarla bağlantılı olması birbirinden farklı hususlardır. Bilgi alma hakkı, diğer haklarla önemli bağlantılara sahiptir. Ancak bunun kapsamını, örneğin oy hakkı veya açılacak bir sorumluluk davasına yönelik hak belirlememelidir. Bu anlamda bir bağımlılıktan bahsedilemez. Öyle ki, öğretide öne sürülen bazı görüşler, pay sahibinin genel kurulda soru sorma hakkının, sadece genel kurulda bir karar oluşumuna hizmet etmesi gereğinden hareket etmiştir. Buna göre, açıklama yapılmasının genel kurulda karar alınabilmesi için gerekli olması halinde, yönetim organı soruyu cevaplamakla yükümlü olacaktır. Dolayısıyla pay sahibinin bireysel menfaati kişi birliğinin menfaatleriyle denk düşmüyorsa, dikkate alınmayacaktır[239]. Farklı bir ifadeyle, özellikle mahkeme vasıtasıyla bilgi alma hakkı maddi anlamda bireysel bir talep olarak nitelendirilemez, aksine başka maddi taleplerin gerçekleştirilebilmesi için yardımcı bir araç olarak kabul edilir[240]. Alman öğretisinde, bir "yardımcı hak" olarak, AktG §131'e göre, ortaksal hakların genel kurulda kullanılması için, sadece, genel kurul toplantısına katılan pay sahibinin bizzat kendisine veya ortaksal hakları onun için genel kurulda kullanan kişilere bilgi alma hakkının tanındığı belirtilmektedir[241].

Bilgi alma hakkının bağımsız bir hak olmadığı görüşünü dikkatle karşılamak gerekir. Bu görüş, bilgilendirme sisteminin salt kollektif yönünü dikkate almaktadır.

---

[238] Bu anlamda bkz. **Gabrielli**, s. 16. Benzer olarak bkz. **Karahan/(Bozgeyik)**, s. 664.
[239] Bu bağlamda bkz. **Lehner, Othmar:** Die Aufschlußpflicht des Verwaltungsrates gegenüber den Aktionären, Visp, 1932, s. 78. Yine benzer yönde bkz. **Neidhardt, Erich:** "Vom Recht des Einzelaktionärs auf Auskunft in der Generalversammlung", SAG, 4, 1931/32, s. 96.
[240] Bu hususa ilişkin açıklamalar ve eleştirileri için özellikle bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 59, s. 23; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 78.
[241] Bkz. **Wilde**, s. 441.

Pay sahipliği haklarının bazıları, pay sahibinin bireysel menfaatlerine yönelik de olabilir. Örneğin bir pay sahibi ortaklığın iyi yönetilip yönetilmediği yolunda bir kanaate varıp, paylarını devredip devretmeyeceğine karar verebilmelidir. Bu anlamda pay sahibinin bir kişi birliğine üye olmaktan kaynaklanan özelliği yanında ortaklığın sermayedarı olması ve yatırımcılık özelliği de dikkate alınmalıdır[242]. Bilgi alma hakkının sadece ortaklık içi işlerle ilgili olarak karar almaya hizmet ettiği varsayımı bilgilendirme sistemine duyulan gereksinimin bireysel cephesinin tamamını karşılamaz. Bu yaklaşım bilgi alma hakkını genel kurul toplantısına katılma veya oy hakkı için yardımcı, yan veya hazırlayıcı bir hak haline getirir ve ona bağımlı kılar. Tam tersine, bilgi alma hakkının oy hakkından bağımsız kullanılabilen ayrık bir pay sahipliği hakkı olduğunu belirtmek gerekir[243].

Bilgi alma hakkının yardımcı bir hak olduğu görüşünün aşılmış olduğu hukukumuzda öğreti tarafından vurgulanmaktadır[244]. Anılan görüş, öğretimizde iki yönüyle haklı olarak eleştirilmiştir. Birincisi, bilgi alma hakkı, yardımcı hak olarak kabul edilirse, pay sahibinin talep ettiği bilgiye ulaşması, diğer haklarını kullanmak için duyduğu ihtiyacın ispatına bağlı olur. Oysa bu Yeni TTK'nın öngördüğü kurallar düzenlenirken güdülen bir amaç değildir[245]. İkinci olarak, bilgi alma hakkının yardımcı hak şeklinde kabul edilmesi halinde, bir pay sahibinin pay sahipliği

---

[242] Pay sahibinin bu özelliği nedeniyle bilgi alma hakkının pay sahibinin yönetime katılma haklarından bağımsız, ayrı bir hak olduğu yönünde bkz. **Perret, Michael:** Das Auskunftsrecht des Aktionärs nach deutschem und schweizerischem Recht, München, 1969, s. 26. Bilgi alma hakkının bağımsızlığının bu şekilde bir açıklamasının eski dönem öğretisinde sorgulandığı da belirtilmelidir. Bu noktada eleştirel bir yaklaşım için bkz. **Jaeggi, Peter/Teoman, Ömer (Çev.):** "Anonim Ortaklıklar Hukukunun Çözümlenememiş Sorunları", İktisat ve Maliye Dergisi, C. XXII, 1976, s. 30.

[243] Bu bağlamda bkz. **Schluep**, s. 183. Bilgi alma hakkının hukuken bağımsız bir pay sahipliği hakkı olduğu yolunda bkz. **Gabrielli**, s. 16; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 58, s. 22; **Perret**, s. 26; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697 No: 1, s. 876; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 12, s. 824; **Düggelin**, s. 54. **Jaeggi/Teoman (Çev.)**, s. 30'da bağımsızlığı kabul etmekle birlikte, buna şüpheci olarak yaklaşmakta ve bağımsızlık kabul edilse bile, bilgi alma hakkının nedeninin her şeyden önce pay sahibine verilen ortaklık içi işlevde yani oy hakkında aranması gerektiğinin altını çizmektedir. Önceki mevzuatımıza göre, hukukumuzda bilgi alma hakkının oy hakkıyla ilişkilendirilmek suretiyle doğrudan veya dolaylı olarak yardımcı bir hak olarak kabul edenlerin egemen görüşü oluşturduğu ve bunun kabul edilemeyeceği yönünde bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 79-80.

[244] Bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 261, s. 1487.

[245] Tam tersine, bilgi alma hakkının kullanılmasının "pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından gerekli olması" yönündeki İsviçre düzenlemesi, uygulamada hakkın kullanımını zorlaştıracağı gerekçesiyle Yeni TTK m. 437 düzenlemesine alınmamıştır. Bu durum çalışmada eleştirilmiştir (bkz. § 11, II, A, 1, b). Ancak yasa koyucunun bu düzenlemeyi almama nedeni yol göstericidir ve çalışma içinde bu amaçtan yer yer faydalanılmaktadır.

haklarının kaldırılması ya da sınırlandırılmasının, otomatik olarak bilgi alma hakkını da sınırlandırma sonucunu doğuracağı belirtilmiştir[246].

Anonim ortaklıkta pay sahibinin ortak sıfatı iki yönlüdür. Dolayısıyla pay sahibinin hem sermayedar hem de kişi birliği üyesi konumuna özgü haklara sahip olması gerekir. Bunların hepsinin bilinçli ve amaca uygun bir şekilde kullanımı açısından yeterli bilgi zemini oluşmalıdır. Bu nedenle bilgi alma hakkı sadece genel kurula katılma ve oy hakkına bağımlı bir hak olarak nitelenemez. Fakat bilgi alma hakkının bu haklar da dâhil olmak üzere tüm pay sahipliği haklarıyla bağlantıları vardır. Çünkü pay sahipliği haklarının amaca uygun kullanılabilmesi, ilgili konularda pay sahibinin gerekli ve yeterli bilgiye sahip olmasıyla mümkündür[247].

Ortaklığın bilgilendirme yükümlülüğü tamamen hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleri kapsamında da değerlendirilemez. Çünkü hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleri hak sahibine, yükümlüye karşı bir borcun varlığı veya kapsamı konusunda sorulan sorunun cevaplanması olanağını tanır[248]. Bu durumda bir asıl veya hedef talep vardır ve hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüğü buna yönelik bir yardımcı talep konumundadır[249]. Ortaklığın bilgilendirme yükümlülüğünün sadece hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüğü olarak kabul edilmesi, bilgi alma hakkını hukuken malvarlıksal haklara bağımlı ve onlara yardımcı bir hak haline getirecektir. Öğretide bu nedenle bilgi alma hakkı neticesindeki bilgilendirmenin hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüğü olmadığına dahi değinilmektedir[250]. Çalışmada belirttiğimiz üzere[251], bilgilendirme sisteminin hukukî gerekçelerinden birisi, hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleridir. Bilgilendirme sisteminin öngördüğü bilgilendirme, pay sahibinin sermayedar sıfatına da kişi birliği üyesi sıfatına da hitap eden bir bilgilendirmedir. Dolayısıyla buradaki bilgilendirme yükümlülüğünün hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüğü olmadığını belirtmek de yanıltıcı olur. Ortaklığın bilgilendirme yükümlülüğü, hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüğünü de

[246] Öğretimizdeki söz konusu iki yönlü eleştiri için bkz. **Karasu**, s. 77.
[247] Gerçekten **Kläy, Hanspeter:** Die Vinkulierung, Basel, Frankfurt am Main, 1997, s. 403'te, bilgi alma hakkının pay sahipliği haklarının bilinçli bir şekilde kullanılmasına hizmet ettiğini belirtmiştir. Bu çerçevede sadece oy hakkının esas alınmadığı, pay sahibinin tüm haklarının esas alındığına da aynı yerde değinilmiştir. Limited ortaklıklar bakımından da hukukumuzda bilgi alma hakkının, "diğer ortaklık haklarının etkin bir biçimde kullanılmasını sağlayanbir hak" olduğu belirtilmiştir (bkz. **Mineliler**, s. 15).
[248] Bu bağlamda bkz. **Affolter**, s. 19.
[249] Meseleyle ilgili ayrıntılı açıklama için bkz. **Winkler von Mohrenfels**, s. 30.
[250] Bkz. **Gabrielli**, s. 16-17.
[251] Bkz. § 2, II, C, 2, b.

içinde barındırabilen, kapsamlı bir yükümlülüktür. Bilgi alma hakkının hem katılım hakları hem malvarlıksal haklarla bağlantısı kurulabilir. Ancak bilgi alma hakkının onlara bağımlı kullanılabilen bir hak olarak kategorize edilmesi mümkün değildir[252].

B. Müktesep ve Vazgeçilmez Hak Niteliği

1. Müktesep ve Vazgeçilmez Hak Kavramları

Bilgi alma hakkının hukukî niteliğine ilişkin önemli diğer bir saptama da, onun müktesep ve vazgeçilmez hak niteliğine ilişkindir. Vazgeçilemez haklar, sadece pay sahibinin menfaatine öngörülmemiş, bunun yanında anonim ortaklıklar hukukunun öngördüğü temel düzeni de garanti eden, dolayısıyla pay sahibinin bireysel olarak tasarrufuna bırakılmamış olan haklardır[253]. Öğretide bu hakların "anonim ortaklığa nitelik (karakter) kazandıran yapısal haklar" olduğu ifade edilmiştir[254]. Bilgi alma ve inceleme hakları, somut olayda pay sahibi tarafından kullanılmayabilir. Ancak vazgeçilmez hak karakteri, pay sahibinin, bu haklardan baştan ve genel olarak feragat edememesini ifade eder[255]. Öğretide, vazgeçilmez hakların, istisnaen, yalnızca kanunda öngörülen sebeplerle ve kanuni ölçüler çerçevesinde sınırlandırılabileceğine özellikle değinilmektedir[256].

Müktesep haklarsa pay sahibinin vazgeçebildiği ancak (onun aksi yönde) iradesine rağmen vazgeçmek zorunda olmadığı, başka bir ifadeyle rızası hilafına elinden alınamayan haklardır[257]. Pay sahibinin rızası olmadan onun elinden alınamama özelliği müktesep hakkı karakterize eden hususdur[258]. Bu bağlamda

---

[252] Öğretimizde limited ortaklık ortağının bilgi alma hakkı konusunda bu hakkın "… diğer haklardan bağımsız olmakla birlikte onların etkin bir biçimde kullanılmasına yardım eden bir hak" olduğu ifade edilmiştir (bkz. **Bilge, Mehmet Emin:** "Limited Şirtketlerde Ortakların Bilgi Alma Hakkı", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, IX, 1-2, 2005, s. 434). Bu durum, hakkın bağımsız bir hak olmakla birlikte, diğer haklarla bağlantıları olduğunu ortaya koymaktadır.

[253] Bkz. **Meier-Hayoz/Forstmoser**, No: 265, s. 460; benzer yönde bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §39, No: 110, s. 471; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 55, s. 22; **Erdem, Nuri:** "6102 Sayılı΄Yeni ΄TTK'ya Göre Anonim Ortaklık Pay Sahiplerinin΄Müktesep΄ (Kazanılmış) Hakları, REGESTA, 2, 1, 2012, s. 31; **Can**, s. 38.

[254] Bkz. **Tekinalp, Ünal:** "Genel Kurul Kararlarının Butlanında Anonim Ortaklığa Özgü Sebeplerin Kabulü İhtiyacı", Batider, 4, 12/2009, s. 15.

[255] Bu bağlamda açıklama için bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 258, s. 1486; **Can**, s. 38.

[256] Bkz. **Tekinalp**, Butlan, s. 15.

[257] Bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 212, s. 75. Yine benzer tanımlar için bkz. **Meier-Hayoz/Forstmoser**, No: 260, s. 458; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §39, No: 113, s. 472.

[258] Eski TTK m. 385'te müktesep hakkın tanımının yapılmadığı, fakat bunun en belirgin özelliğine değinildiği öğretide ifade edilmiştir. Buna göre, müktesep hakkın en belirgin özelliği de "hak sahiplerinin rızası olmadan bu haklar üzerinde hiçbir değişiklik yapılamayacağıdır" (bu bağlamda bkz. **Baştuğ, İrfan:** Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzmir, 1974, s. 342).

müktesep hakların anonim ortaklıklarda uygulanan sermaye hâkimiyeti ve çoğunluk ilkesini sınırlandırma yöntemlerinden birisi olduğu belirtilebilir[259]. Bu nedenle, müktesep haklar öğretide, "ortaklığı yönetme yetkisine sahip çoğunluğun kararlarına tabi olmayan, pay sahibinin rızası olmaksızın çoğunluk tarafından ihlal edilemeyen haklar" olarak da tanımlanmaktadır[260]. Anonim ortaklığın bahsedilen prensipleri, bazen azınlığa belirli haklar tanınmak suretiyle, bazen bireysel pay sahiplerine, sermayeye katılım oranlarından bağımsız olarak, ellerinden alınamayan (müktesep) haklar tanınmak suretiyle bazen de belirli grup pay sahiplerine sermayeye katılım oranlarını aşan olanaklar veren düzenlemelerle[261] sınırlandırılmıştır[262]. Müktesep haklar, anılan özelliği nedeniyle, azınlığın korunması bakımından klasik birer araç veya pay sahipleri için temel hak[263] şeklinde ifade edilmektedir[264].

İsviçre hukukunda, müktesep hakları tanımlayıp örneklendiren düzenleme kaldırılmıştır. Hükmün kaldırılmasıyla ilgili olarak, farklı ve yanlış anlaşılmalara müsait bir düzenlemenin kaldırıldığı ifade edilmekte ve OR m. 646'da (Eski TTK m. 385/II hükmünde olduğu gibi) müktesep hakların bir sayımına gidildiği, bu sayımın ne sınırlayıcı ne de tamamen yerinde bir sayım olduğuna değinilmektedir[265]. OR m. 646'da yer alan müktesep haklar düzenlemesinin kaldırılmasına rağmen, aslında burada maddi anlamda söz konusu kavramın kaldırılmış olmadığı İsviçre hukuk öğretisinde belirtilmektedir[266]. Yeni TTK'da da Eski TTK m. 385/II gibi bir tanımlama ve örneklemeden vazgeçildiği belirtilebilir. Buna karşın İsviçre hukukunda olduğu gibi, müktesep hak tabiri tamamen kaldırılmış da değildir[267]. Haliyle hukukumuz bakımından "müktesep hak" kavramının varlığını tartışmanın

---

[259] Müktesep hakların pay sahibinin rızasına rağmen çoğunluk tarafından sınırlandırılamaması öğretide özellikle vurgulanmaktadır (bkz. **Arslanlı, Halil:** Anonim Şirketler, C. I, Umumi Hükümler, İstanbul, 1960, s. 252).

[260] Bkz. **Erdem**, s. 31.

[261] İmtiyazlı paylar örneğinde olduğu gibi. Bkz. Yeni TTK m. 478–479.

[262] Konuyla ilgi olarak bkz. **Meier-Hayoz/Forstmoser**, No: 249–250, s. 455.

[263] Öğretide **Baştuğ**, s. 342'de müktesep hakları "bireysel ortaklık haklarının en önemlilerinden" birisi olarak nitelemiştir.

[264] Bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 209, s. 74.

[265] Bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §39, No: 115, s. 472; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 210, s. 74; **Gabrielli**, dipn. 68, s. 17.

[266] Bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 211, s. 75; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §39, No: 115, s. 472.

[267] Öğretimizde yasa koyucunun düzenlemede hem müktesep haklara hem de vazgeçilmez haklara yer vermiş olması yasanın tasarı döneminde eleştirilmiştir (bkz. **Moroğlu, Erdoğan:** "Başbakanlık'a Sunulan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na İlişkin Genel Değerlendirme", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 61, 2005, s. 45).

gereği yoktur. Çünkü Yeni TTK m. 452 hükmü, genel kurulun ortaklık ana sözleşmesini değiştirme yetkisine vurgu yaparken, açıkça "müktesep ve vazgeçilmez hakları" saklı tutmaktadır. Keza aynı sebeple, vazgeçilemez hakların varlığını da tartışmaya gerek yoktur.

2. Bilgi Alma Hakkının Hem Müktesep Hem de Vazgeçilmez Hak Teşkil Etmesinin Gerekçesi

Pay sahibinin genel kurul kararlarına karşı iptal davası açma, yönetim kurulunun sorumluluğu yolunu işletme ve genel kurul toplantısına katılma hakları gibi haklarını amaca uygun kullanabilmesi, ilgili konularda yeterli bilgiye sahip olmasını gerektirir. Örnek olarak andığımız bu vazgeçilemez hakların kullanımı bakımından önemli bir nitelik taşıyan bilgi alma haklarını onlarla aynı kategoride kabul etmek gerekir[268]. Bilgi alma hakkının vazgeçilemez niteliği pay sahibinin bu hakkı kullanma mecburiyetinde olduğu anlamına gelmez. Pay sahibinin bilgi alma hakkını somut bir olayda fiilen kullanmaması mümkündür[269]. Ancak öğretide, pay sahibinin bilgi alma hakkından vazgeçmesinin onu bağlamayacağı belirtilmektedir[270]. Ayrıca öğretide, vazgeçilmez hakların sınırlandırma sebeplerinin, şirket sırları ve korunması gereken şirket menfaatleri gibi nesnel ve genel nitelik taşıdıklarından bahsedilmiştir[271]. Bilgi alma (ve inceleme) hakkının Yeni TTK m. 437/III'te düzenlenen yasal sınırları da tam olarak bu tespitle uyumlu bir nitelik göstermektedir.

Hakkın vazgeçilmez karakteri yasa metnine de yansımıştır. Yeni TTK m. 447/I b'de, pay sahibinin bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını yasal olarak izin verilen ölçü dışında sınırlandıran genel kurul kararları batıl olarak kabul edilmiştir. Yeni TTK m. 437/VI hükmüne göre, bilgi alma ve inceleme hakkı, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamaz ve

[268] Bilgi alma hakkının vazgeçilemezliği konusunda bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 207, s. 73; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §39, No: 110, s. 471; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 54, s. 22; **Gabrielli**, s. 18. Hukukumuzda aynı yönde bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 258, s. 1486; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 76-77; **Kaya,** Özel Denetim, s. 62; **Paslı**, s. 101; **Erdem**, s. 31; **Can**, s. 39; **Karahan/(Bozgeyik)**, s.664; **(Özdamar)/Ulusoy**, s. 266; **Bilgili, Fatih/Demirkapı, Ertan:** Şirketler Hukuku, Bursa, 2013, s. 504; **Metin, Umut:** "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının (GK) Butlanı", İstanbul Barosu Dergisi, 87, 2013/4, s. 177; limited ortaklıklar açısından bkz. **Mineliler**, s. 15.

[269] Bkz. **Karasu**, s.78; **Mineliler**, s. 15.

[270] Bkz. **Karahan/(Bozgeyik)**, s. 664.

[271] Bkz. Bkz. **Tekinalp**, Butlan, s. 15.

sınırlandırılamaz. Hakkın vazgeçilmez niteliğinin önemli ve zorunlu bir sonucu, hakkın pay sahibinin elinden alınamamasıdır. Yalnız Yeni TTK m. 437/VI hükmünde geçen sınırlandırılamazlık tabiri dikkatle incelenmelidir. Yasa zaten bilgi alma hakkını hukukun genel ilkelerinden ayrı olarak sınırlandırmış bulunmaktadır. Bu durum ortaklık menfaatleriyle pay sahibinin menfaatlerinin karşılaşması durumudur. Yeni TTK m. 437/III hükmüne göre, istenilen bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesiyle bilgi verilmesi talebi reddedilebilecektir. Dolayısıyla yasanın belli bir noktaya kadar söz konusu hakkı sınırlandırmış olduğu ortadadır. Yeni TTK m. 437/VI hükmü fıkra III hükmüyle birlikte değerlendirilmeli ve ancak bunu aşan sınırlamaların ihlâl niteliği taşıdığı kabul edilmelidir. Yasanın belirli bir sınıra işaret etmesi ve hakkın özünü korumak suretiyle pay sahibinin elinden alınamayacağını belirtmesi karşısında bilgi alma hakkının nispi müktesep hak[272] niteliğinde olduğu da öne sürülebilir[273].

Bilgi alma ve inceleme haklarını, haklar sistemi içinde değişik kategorilerde incelemek olanaklıdır. Fakat bu hakları karakterize eden hususun aslında vazgeçilmez haklar kategorisi olduğunu belirtmekte fayda vardır. Zira hakkın

---

[272] Limited ortaklıklarda bilgi alma hakkının müktesep hak olmadığı farklı gerekçelerle güncel mevzuatımız açısından savunulmaktadır (bu hususta örneğin bkz. **Can**, s. 39). Yeni TTK m. 614'te, Yeni TTK m. 437/VI gibi bir hüküm olmadığından, limited ortaklıklarda bilgi alma hakkının anonim ortaklıklardaki gibi müktesep hak olmadığı ve bu nedenle hakkın sözleşme ile kısıtlanabileceği belirtilmiştir (Yeni TTK m. 614'ün tasarı dönemine ilişkin bu yönde bkz. **Bilge**, s. 435). Yeni TTK m. 622, genel kurul kararlarının butlan ve iptaline ilişkin anonim ortaklık hükümlerinin kıyas yoluyla limited ortaklıklar için de uygulanacağını düzenlemektedir ve metinde belirtildiği üzere, Yeni TTK m. 447/I b izin verilen ölçü dışında pay sahibinin bilgi alma haklarını kısıtlayan genel kurul kararlarının kesin hükümsüz olduğunu düzenlemektedir. Ayrıca Yeni TTK m. 579 ile düzenlenen emredici hükümler ilkesi de ortağın bilgi alma ve inceleme haklarını limited ortaklıklar açısından korumalıdır. Bu nedenle limited ortaklıklar bakımından da bilgi alma hakkının müktesep hak olarak nitelenmesi mümkün olmalıdır. Limited ortaklıklar bakımından da hakkın yasal sınırları ortaya konmuştur. Bu sınırlar dâhilinde hak somut olayda kısıtlanabilmektedir. Dolayısıyla hakkın müktesep karakterden tamamen yoksun olduğu da savunulamamalıdır. Her iki sermaye ortaklığı bakımından çok farklı esaslara tabi tutulsa da bilgi alma ve inceleme haklarının birbirine benzer hukuki nitelikte olduğunu iki ortaklık bakımından da kabul etmek mümkündür.

[273] Bilgi alma hakkının nispi müktesep hak niteliği taşıdığı yönünde bkz. **Gabrielli**, s. 17; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 53, s. 21; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 12, s. 823; **Bürgi, Wolfhart F.:** Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht Band V/5, b/1, Die Aktiengesellschaft, Zürich, 1957, Art. 697, No: 39. Önceki mevzuatımıza göre hukukumuzda benzer yönde bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 75; **Usluel**, s. 164; **Paslı**, s. 101 ve özellikle dipn. 33. Nispi karakteri zikredilmeksizin hakkın müktesep hak niteliği taşıdığı doğrultusunda bkz. **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 250; **Tekil**, Anonim Şirketler, s. 392-393 ve s. 406. Günümüz düzenlemesinin tasarı dönemine ilişkin olarak bkz. **Karasu**, s. 77. Güncel düzenlememiz bakımından müktesep hak tespiti için bkz. **Kaya,** Özel Denetim, s. 62; **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 259, s. 1486; **Bilgili/Demirkapı**, s. 508.

yaptırımı, Yeni TTK m. 447/I b ile açıkça buna uygun olarak belirlenmiş[274] ve Yeni TTK m. 437/VI ile de hakkın kaldırılıp sınırlanamayacağı da ayrıca vurgulanmıştır. Öğretide, bilgi alma ve inceleme haklarının aynı zamanda vazgeçilmez hak niteliğinde olmasının, onu müktesep haklara nazaran ön kademeye taşıdığı belirtilmiştir[275]. Öğretide kaynak gösterilen çoğunlukla birlikte, bilgi alma hakkının hem müktesep hem vazgeçilmez olduğunu belirtmekle birlikte, hakkın vazgeçilmez karakterinin aslen onu şekillendirdiğini ifade etmek yanlış olmaz. Günümüz öğretisinde, Yeni TTK'da oluşturulan vazgeçilmez hak kategorisi karşısında, müktesep hakların konumu tartışılmaktadır. Özellikle, nispi müktesep hak kavramının artık terk edilmesi gerektiği belirtilmektedir[276]. Yeni TTK sisteminde müktesep hakların karşısında vazgeçilmez hakların konumunu tartışan ilgili öğreti dahi, bilgi alma hakkının vazgeçilmez hak niteliğini özellikle kabul etmekte ve vurgulamaktadır[277].

D. Bireysel Hak Niteliği

Bilgi alma hakkının hukukî niteliğine ilişkin önemli özelliklerden birisi, bu hakkın bireysel bir hak teşkil etmesidir. Daha önce de belirtildiği üzere[278], bilgi alma hakkının amaçlarından birisi azınlığın korunmasıdır[279]. Keza müktesep haklar da anonim ortaklık sisteminde azınlığın korunması araçlarından birisidir. Yeni TTK m. 437/II özelindeki bilgi alma hakkı bireysel bir hak olarak düzenlenmiştir. Başka bir ifadeyle, teknik anlamda ya da dar anlamda bir azınlığa grup teşkil edecek şekilde değil, bireysel olarak tüm pay sahiplerine bu hak tanınmıştır[280].

---

[274] Vazgeçilmez hakların ihlâlinin açıkça butlan yaptırımına bağlandığı, buna karşın (mutlak) müktesep hakların ihlâlinin yaptırımının ne olması gerektiğinin ayrıca cevaplandırmaya muhtaç olduğu öğretide belirtilmektedir (bu bağlamda bkz. (**Kırca, İsmail**)/**Şehirali Çelik, Feyzan/Manavgat, Çağlar:** Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, Ankara, 2016, s. 34-35).

[275] Bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 258, s. 1486.

[276] Bkz. **(Kırca)/Şehirali Çelik/Manavgat**, s. 31.

[277] Bkz. **(Kırca)/Şehirali Çelik/Manavgat**, s. 39.

[278] Bkz. § 3, V.

[279] **Arslanlı**, I, s. 251'e göre, "azlık hakları gibi ferdi haklar da hissedarı ekseriyetin keyfi tasarruflarına karşı himaye maksadıyla vaz'edilmiş…" haklardır.

[280] Hakkın bireysel olarak kullanılabilen bir hak olduğu bağlamında bkz. **Karahan/(Bozgeyik)**, s. 663.

Öğretide işaret edildiği üzere, bireysel haklar sayesinde, ortak tek başına kalsa dahi, diğer ortaklar çoğunluğu karşısında kendisini savunabilmektedir[281]. Teknik anlamda azınlık hakları ve grup haklarından farklı olarak bireysel haklar, pay sahibinin belirli bir sermayeye katılım oranı ya da özel bir hukukî durumu ispatlamasına gerek olmaksızın her pay sahibi tarafından kullanılabilmektedir[282]. Bu bağlamda Yeni TTK m. 437 hükmünde yer verilen bilgiye yönelik hakların kullanılabilmesi için, sadece pay sahipliği sıfatının ortaya konması, gerekli ve yeterli bir meşruiyet zemini oluşturur[283]. Bilgi alma hakkının, "…bizzat anonim şirkete veya genel kuruluna değil, aksine münferiden her pay sahibine bizzat ait olduğu" öğretimizde ifade edilmiştir[284]. Bilgi alma hakkının pay sahipliğinden kaynaklanan bir yetki olması nedeniyle, yönetime ilişkin haklarla ayrılmaz şekilde bağlantılı olduğu ve paydan ayrı olarak devredilmesinin mümkün olmadığı da öğretide belirtilmektedir[285]. Bu sonuç, hakkın bireysel niteliğiyle uyumludur.

Bilgilendirme sistemi içerisinde, örneğin özel denetim hakkı dikkate alındığında hakkın (genel kurulun reddi üzerine)[286] mahkeme yoluyla kullanımı aşamasında teknik anlamda bir azınlık hakkına dönüştüğü belirtilebilir[287]. Zira Yeni TTK m. 439/I hükmü sermayeye belirli oranda bir katılımı veya belirli itibar değerde paya sahip olmayı şart koşmaktadır. Oysa bilgi alma hakkı tamamen bireysel hak

---

[281] Alıntı için bkz. **Baştuğ**, s. 341. Öğretide, çoğunluk ilkesinin mutlak olarak doğuracağı sakıncaların dikkate alınarak, azınlık pay sahiplerine ya da bireysel pay sahiplerine belirli haklar sağlandığı belirtilmektedir (bkz. **Karahan/(Coşgun)**, s. 354).

[282] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 61, s. 23–24; **Karasu**, s. 76. Keza bireysel hakların belirli oranda sermayeye katılımdan veya belirli itibari değerdeki payları temsilden tamamen bağımsız olduğu yönünde bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 219, s. 78. Estonya hukuku bakımından aynı yönde bkz. **Vutt/Vutt**, s. 61. Pay sahiplerinin, bir paya da sahip olsa kullanabilecekleri hakların bireysel hak olarak anıldığı yönünde bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 352. Bireysel haklar kullanılmaları için bireysel iradenin yeterli bulunduğu haklar şeklinde de tanımlanmıştır (bkz. **Tekil**, Anonim Şirketler, s. 393). Limited ortaklıklar bakımından, kullanılması belirli bir çoğunluğun sağlanması şartına bağlı olmayan, niteliği gereği her ortak tarafından münferiden kullanılabilen haklara bireysel hak dendiği yönünde bkz. **Can**, s. 43.

[283] Bu hususa ilişkin olarak bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 61, s. 23-24; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 82. Hukukumuzda hakkın bireysel karakteri haiz olduğu yönünde yine bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 256, s. 1485; **Bilgili/Demirkapı**, s. 505; **Usluel**, s. 164; **Paslı**, s. 101; **Kaya,** Özel Denetim, s. 62; **Baştuğ**, s. 337. Limited ortaklıklara ilişkin olarak aynı yönde bkz. **Bilge**, s. 433; **Mineliler**, s. 15.

[284] Bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 256, s. 1485.

[285] Bu yönde bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 256, s. 1485.

[286] Özel denetim isteme hakkı, genel kurulun ilgili talebi reddiyle birlikte (teknik anlamda) azınlık hakkına dönüşmektedir. Red söz konusu olmazsa, hak bireysel bir hak niteliği sergilemektedir (bu hususta bkz. **Güven**, s. 136.

[287] Oysa genel kurul aşamasında, özel denetçi talebinde bulunma hakkı da bir bireysel haktır (bu hususta bkz. **Horber,Felix:** "Das Auskunftsbegehren und die Sonderprüfung -- siamesische Zwillinge des Aktienrechts", SJZ, 9, 91, 1995, s. 165-171, s. 165).

olarak tasarlanmıştır[288]. Özel denetim isteme hakkında olduğu gibi karma nitelikli bir yapıda değildir. Bilgi alma hakkının mahkeme aşaması da bireysel hak olarak tasarlanmıştır (bkz. Yeni TTK m. 437/V).

E. Koruyucu Hak Niteliği

Anonim ortaklıklar hukukuna ilişkin haklar sistemi içinde, anonim ortaklığa ortak olmanın pay sahibine sağladığı haklar değişik kriterlere göre sınıflandırılabilmektedir. Bunlardan birisi de hakkın içeriğine (ve işlevine) göre yapılan sınıflandırmadır. Bu ölçüt esas alınarak yapılan bir sınıflandırmada iki ya da üç büyük grup öne çıkar. Hakların içeriği (ve işlevleri) ölçütüne göre yapılan sınıflandırmada, hakların malvarlıksal nitelik taşıyıp taşımamalarına göre yapılan ayrım büyük önem taşımaktadır. Buna göre haklar malvarlıksal haklar ve malvarlıksal olmayan haklar şeklinde ayrılmaktadır. Bu ikili ana ayrımın yanına üçüncü bir grup olarak, (pay sahibinin sermayeye) katılma oranını koruyucu hakların eklendiğine de rastlanılmaktadır[289]. Pay sahiplerinin malvarlıksal olmayan hakları da kendi içinde iki alt kategoriye ayrılmaktadır. Öğretiye göre malvarlıksal olmayan haklar, katılım hakları ve koruyucu haklar şeklinde ayrılabilmektedir[290].

Bilgi alma hakkı malvarlıksal olmayan haklar arasındadır[291]. Ancak bilgi alma hakkı katılım hakları içinde mi yoksa koruyucu haklar içinde mi değerlendirilecektir? Katılım hakları, anonim ortaklığın iradesinin oluşmasına, pay sahiplerinin yön vermelerini sağlayan haklardır[292]. Bu nedenle, genel olarak anonim ortaklık genel kuruluna ilişkin düzenlemeler içinde katılım haklarının birçoğunun

---

[288] Bireysel korumayla azınlığın korunması her zaman eş anlamlı olarak kullanılamaz. Bireysel korumaya hizmet eden bireysel haklar, her durumda azınlığın korunmasının önemli bir parçasıdır. Oysa azınlık pay sahiplerinin korunması bireysel koruma içinde değerlendirilemez (bu anlamı içerecek şekilde bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 196, s. 69).

[289] Söz konusu tasnif tarzı için bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 7, s. 485; **von Büren, Roland/Stoffel, Walter A./Weber, Rolf H.:** Grundriss des Aktienrechts, Zürich, Basel, Genf, 2011, No: 881, s. 212. (Pay sahibinin sermayeye) katılma oranını koruyucu haklar olarak zikrettiğimiz sonuncu grubun malvarlıksal haklarla malvarlıksal olmayan haklar arasında ayrı bir kategori olduğu yönünde bkz. **Meier, Robert:** Die Aktiengesellschaft, Zürich, Basel, Genf, 2005, s. 169.

[290] Bkz. **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 881, s. 212; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 7, s. 485; **Meier-Hayoz/Forstmoser**, No: 183, s. 438; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 230, s. 82-83; **Düggelin**, s. 22.

[291] Hukukumuz açısından bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 66. **Tekil**, Anonim Şirketler, s. 392'de bu hakları "sosyal haklar" olarak ifade etmiş ve bilgi alma hakkını da bunlar arasında saymıştır.

[292] **Meier**, s. 178.

düzenleme bulduğu belirtilebilir[293]. Çünkü genel kurul, anonim ortaklıkta tüm pay sahiplerinin katılıp etki edebileceği bir karar alma organıdır.

Bilgi alma hakkı, öğretide genel olarak koruyucu haklar arasında anılmaktadır[294]. Gerçekten, öğretimizde de, bilgi alma hakkının (yönetime) katılma hakları başlığı altında incelenmesinin doğru olmadığı vurgulanmıştır[295]. Buna karşın, koruyucu hakları, katılım haklarının etkin kullanımını olanaklı kılan haklar olarak niteleyip, bilgi alma hakkının bağımsız karakteri nedeniyle, onun koruyucu hak niteliğinde olmadığı da öğretide belirtilmektedir[296]. Aslında mesele koruyucu haklara verilen anlamla ilgilidir. Koruyucu hakları daha geniş değerlendiren bir görüşe göre, koruyucu haklar bazı kategorilerden oluşmaktadır. Birincisi, dar anlamda koruyucu haklar, ikincisi denetleme (kontrol) hakları ve üçüncü olarak da yaptırım nitelikli haklar bu çerçevede incelenir.

Dar anlamda koruyucu haklar kategorisine, herhangi bir dava açılmasına gerek olmaksızın azınlığın çoğunluk karşısında korunmasına hizmet eden her kurum ve kural dâhil edilmektedir. Örneğin nitelikli karar yetersayıları gibi geniş anlamda azınlığın korunmasına hizmet eden hak ve düzenlemeler bu kategoride değerlendirilir. Denetleme haklarıysa, yine her hangi bir dava açılmasına gerek olmaksızın bireysel olarak pay sahibinin anonim ortaklık içindeki denetleme işlevini yerine getirebilmesi bakımından gerekli olan haklardır. Bunlar içinde de özellikle spontan ve tepkisel bilgiye yönelik bilgi alma hakları sayılmaktadır. Pay sahibinin genel kuruldan özel denetim talebinde bulunabilmesi de bu haklar arasında sayılabilmelidir. Geniş anlamda koruyucu haklar arasında sayılan üçüncü grup da yaptırım nitelikli haklardır. Bununla bireysel olarak pay sahiplerinin veya azınlık pay sahiplerinin denetim işlevini yerine getirmesine hizmet eden ve dava yoluyla kullanılmak zorunda olan haklar ifade edilmektedir. Bu çerçevede bilgi alma ve inceleme haklarının dava yoluyla kullanılabilmesi, sorumluluk ve genel kurul

[293] Katılım haklarının anonim ortaklık organizasyonuyla özellikle genel kurulla olan bağlantısı için bkz. **Meier**, s. 178; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 130, s. 501.
[294] Bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 141, s. 501; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 79, s. 28–29; **Meier-Hayoz/Forstmoser**, No: 189, s. 439; **Can**, s. 36.
[295] Bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 66. Yazara göre, pay sahibinin dolaylı bir yönetim ve denetim imkanından söz edilecekse, bilgi alma ve inceleme hakkının yönetime dolaylı katılmaktan ziyade, ancak dolaylı denetim ve kontrol hakkı niteliğinin olduğundan bahsedilebilir.
[296] Bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 1, s. 876.

kararlarının iptali davası açabilme hakkı gibi haklar sayılmaktadır[297]. Keza denetleme haklarına paralel olarak azınlığın mahkemeden özel denetçi talebinde bulunabilme hakkı da bu bağlamda anılmalıdır.

Koruyucu hakların dar anlamda koruyucu haklar, denetleme hakları ve yaptırım nitelikli haklar olarak yapılan tasnifinde, azınlığın çoğunluk karşısında korunması ve pay sahibinin denetleme işlevine vurgu yapılması aslında bilgi alma hakkının ve geniş anlamda da bilgilendirme sisteminin tamamına uygun amaçlardır. Bu nedenle, öğretideki çoğunluk görüşüyle birlikte bilgi alma hakkının koruyucu haklar arasında sayılması gerektiğini düşünmekteyiz. Ancak bu durum, bilgi alma hakkının özellikle katılım haklarından bağımsız bir hak olduğu noktasında herhangi bir değişiklik yapmaz.

§ 5. HAKKI KULLANABİLECEK KİŞİLER

I. PAY SAHİPLERİ VE TEMSİLCİLER

A. Pay Sahipleri

Bilgi alma hakkı anonim ortaklığın pay sahiplerine aittir. Yeni TTK m. 437/II hükmü de "pay sahibi"nin genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebileceğini düzenlemiştir. Bilgi alma hakkı bireysel bir ortaklık hakkı olduğu için, bu hak her pay sahibine aittir[298]. Çoğunluğun ya da herhangi bir azınlığın desteği olmaksızın her pay sahibi bilgi alma hakkını kullanabilir[299]. Tasfiye sırasında da ortaklık sıfatı devam ettiğinden, pay sahibinin bilgi alma hakkı varlığını devam ettirmektedir[300].

---

[297] Koruyucu hakları, geniş anlamda koruyucu haklar çerçevesinde inceleyip üç ayrı kategori içinde değerlendiren görüşe ilişkin açıklamalar için bkz. **Düggelin**, s. 22–23.

[298] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 383, s. 126; **Gabrielli**, s. 18; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 2, s. 876; **Meier**, s. 183-184; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 129; **Karasu**, s. 79. Limited ortaklıklar bakımından bu yönde bkz. **Bilge**, s. 435; **Can**, s. 45; **Baştuğ/Göksoy**, s. 49; **Mineliler**, s. 16.

[299] Bkz. **Gabrielli**, s. 18; **Karasu**, s. 79. Bilgi alma hakkının, bireysel olarak tüm pay sahipleri tarafından kullanılabilen ve pay sahiplerinin diğer denetleme haklarında olduğu gibi sınırlandırılamayan bir müktesep olduğu noktasında bkz. **Schucany, Emil:** Kommentar zum schweizerischen Aktienrecht, Zürich, 1960, Art. 697, No: 1, s. 127. Sonuncu yazarın "sınırlandırılamayan" ifadesini, yasanın öngördüğü sınırları aşacak şekilde sınırlandırılamayan olarak anlamak gerekmektedir. Bununla ilgili olarak, § 4, II B, 2'de, Yeni TTK m. 437/III nedeniyle, bilgi alma hakkının mutlak değil, nispi bir müktesep hak olduğuna değinmiştik.

[300] Limited ortaklıklar açısından bu yönde bkz. **Bilge**, s. 435; **Can**, s. 47.

Paylar ve pay senetleri üzerinde haciz uygulanması[301], bilgi alma hakkı bakımından hak sahipliğini etkilememelidir. Öğretide, "ekonomik değer taşımadıkları ve alacaklının alacağını karşılayacak nitelikte olmadıkları için idari haklar(ın)…" pay senetleri üzerinde kurulan haczin kapsamına girmeyeceği belirtilmiştir[302]. Anonim ortaklık payı üzerinde haciz varken, örneğin oy hakkının alacaklı veya icra memuru tarafından kullanılmayacağı, borçlu (yani pay sahibi) tarafından kullanılacağı öğretide açıkça ifade edilmiştir[303]. Öğretide pay üzerinde uygulanan haczin etkisinin malvarlıksal olmayan hakları kapsamayacağı tespiti yerindedir. Özellikle oy hakkı üzerinden yapılan söz konusu değerlendirmeler bilgi alma hakkı için de kabul edilmelidir. Bu nedenle pay üzerinde haciz uygulanmış olsa da bilgi alma hakkı hala pay sahibine aittir[304].

Pay sahiplerinin Yeni TTK m. 436 uyarınca oy hakkını kullanmadıkları durumlarda, başka bir ifadeyle oydan yoksunluk hallerinde, bilgi alma ve inceleme haklarını kullanıp kullanamayacakları da değerlendirilebilir. Hukukumuzda eski mevzuat açısından, oydan yoksunluk hallerinde, oy hakkından yoksun bir pay sahibinin de genel kurula katılmak suretiyle bilgi alma hakkını kullanabileceği belirtilmiştir[305]. Aynı görüş Yeni TTK açısından da savunulabilir. Zira Yeni TTK m. 436 özellikle "oy kullanılamamasından" ve "oy haklarının kullanılamamasından" bahsetmektedir. Bu bağlamda, örneğin Yeni TTK m. 497/II'de olduğu gibi, oy hakkı ve oy hakkına bağlı kavramlar gibi geniş yoruma müsait kavramlar içermemektedir. Dolayısıyla oydan yoksun olduğu hallerde dahi genel kurul toplantısına katılabilen pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme haklarını kullanabilecekleri teorik olarak kabul edilebilir. Ancak böyle durumlarda ilgili pay sahiplerinin korunabilir hukuki menfaatlerinin olup olmadığı hususu tenkit edilebilir durumdadır. Özellikle Yeni TTK m. 436/II'nin uygulaması açısından, bu bir sorun olarak gündeme gelebilir. Hükmün düzenlediği şahısların bilgi alma ve inceleme haklarını kullanmaktaki menfaatleri çok zayıftır. Çünkü bizzat bu hükümde düzenlenen şahıslar, kural olarak,

[301] Öğretide, senede bağlanmış ve bağlanmamış payların İİK'nın taşınırlara ilişkin hükümlere göre haczedileceği belirtilmiştir (bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 98)
[302] Bkz. **Karahan/(Ünal)**, s. 719 ve s. 724.
[303] Bkz. **Topuz, Gökçen:** Hisse Haczi ve Satışı, Ankara, 2009, s. 253.
[304] Genel olarak, haczin paya ilişkin her türlü hak ve menfaati kapsayacağını belirtmekle birlikte, bunu daha çok malvarlıksal haklarla açıklayan yönde bkz. **Dönmez, R. Murat:** Anonim ve Limited Şirketlerde Hisse Haczi ve Paraya Çevrilmesi, İstanbul, 2011, s. 127-131.
[305] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 133.

bilgilendirme yükümlülüğüne muhatap olmaktadırlar. Buna rağmen, somut olayda, uygun bir bilgi veya belge paylaşımına yönelik menfaatin var olma olasılığı da mevcut olabilir[306]. Dolayısıyla, özellikle dava aşamasında, Yeni TTK m. 436/II'de düzenlenen kişilerin bilgi alma ya da inceleme talepleri, bir araştırma yapılmadan, menfaat yokluğu nedeniyle doğrudan reddedilememelidir.

Pay sahibi eğer, yönetim kurulu üyesi olarak görev almışsa, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının, yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme haklarıyla birleşeceği belirtilmektedir. Bu durumda pay sahibi Yeni TTK m. 392'den yararlanacağından Yeni TTK m. 437'de düzenlenen, daha dar kapsamlı, bilgi alma ve inceleme hakkına gereksinim duymayacaktır. Ancak yönetim kurulu üyeliğinden ayrılan pay sahibi hakkını Yeni TTK m. 437'ye göre kullanır[307].

Yeni TTK m. 437'de düzenlenen pay sahibinin bilgi alma (ve inceleme) hakkı başka ilgililer bakımından uygulanabilir bir hüküm olarak değerlendirilebilmektedir. Örneğin, Pay Tebliği m. 39'a göre, katılma intifa senedi sahiplerinin "ortaklıkta oy hakkına sahip diğer ortaklar gibi, TTK'nın 437' nci maddeleri hükümleri çerçevesinde bilgi alma ve inceleme hakları vardır". Katılma intifa senedi sahipleri çalışmamız kapsamı dışında kaldığından burada ayrı bir değerlendirme yapılmasına gerek duyulmamıştır. Bu senetlere sahip olanlar bakımından, ortaklığın "hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleri" kapsamında bir bilgilendirme yapması gerektiğine yukarıda işaret edildi[308]. Fakat katılma intifa senedi sahiplerinin, pay sahipleri gibi bilgi alma hakkından yararlanmasını öngören tebliğ hükmünün değerlendirme ve eleştirisi farklı bir vesileyle aşağıda yer almaktadır[309].

B. Temsilciler

1. Hakkın Hem İradi Hem De Yasal Temsilci Tarafından Kullanılabilmesi

Yasal sistemimiz, bilgi alma hakkının asıl kullanım yeri (ve zamanı) olarak genel kurulu kabul etmektedir[310]. Çünkü genel kurul, pay sahipleri açısından bir tartışma ve bilgilenme forumu olarak önemli bir işleve sahiptir. Ayrıca, pay sahipleri,

---

[306] Bu bağlamda bkz. **Knobloch, Stefan:** Das System zur Durchsetzung von Aktionärsrechten, Zürich, 2011, dipn. 1251, s. 295.
[307] Bu bağlamda bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 63-64.
[308] Bkz. § 2, II, C, 2, b, bb.
[309] Bkz. § 5, II, A, d, cc, bbb, aaaa.
[310] Bkz. § 6, I.

genel kurul toplantısı sayesinde ortaklığın karar alma sürecine katılma fırsatı bulurlar. Pay sahiplerinin katılım haklarının merkezinde oy hakkı yer almaktadır. Oy hakkının kullanılması, iki pay sahipliği hakkıyla önemli bir ilişki içindedir. Birincisi, oy hakkının kullanılabilmesi için genel kurul toplantısına katılmak gereklidir. Dolayısıyla genel kurul toplantısına katılma hakkı kullanılmak zorundadır. İkincisi de oy hakkını sembolik bir hak olmaktan çıkarıp işlevsel bir hak olmasını sağlamak için pay sahibinin oylamaya tabi konularla ilgili bilgiye ulaşabilmesi gereklidir. Bu durumda, oy hakkının kullanımı için ön koşul genel kurul toplantısına katılma hakkıyken, işlevsellik koşulu da bilgilendirme sistemine dâhil haklar, özellikle bilgi alma hakkı olmaktadır.

Temsilci yoluyla oy kullanılması durumunda, oy hakkına işlevsellik kazandıran bilgi alma hakkının, temsilciye kullandırılmaması, bilgi alma hakkıyla katılım hakları arasındaki bağlantıyı koparır[311]. Kanun koyucunun bir yandan oy hakkının temsilci vasıtasıyla kullanılmasına olanak tanıyıp diğer yandan, bu halde hakkı işlevsiz bir hale getireceğini kabul etmek mümkün değildir. Bu nedenle, pay sahibinin genel kurulda temsilci vasıtasıyla oy kullanması durumunda, bilgi alma hakkının temsilci tarafından da kullanılabilmesi gerekir[312]. Zira temsilci bir ulak değildir ve temsil ettiği pay sahibi ad ve hesabına olmak üzere, kendi iradesini açıklamaktadır. Dolayısıyla oy hakkının gerektirdiği bilgi alma haklarını temsilci de kullanabilmelidir. Bilgi alma hakkının hem iradi temsilde [313] hem de kanuni temsilde[314] temsilci tarafından kullanılabileceği, öğretide belirtilmiştir[315]. Öğretide özellikle oy hakkı bakımından, yasal temsilci olarak, veli, vasi, kayyım, tereke temsilcisi, vasiyeti yerine getirme görevlisi ve iflâs idaresi gibi örnekler

[311] Oysa öğretide, temsilci atanmasını öngören Yeni TTK m. 427'nin, atanacak kişinin pay sahibine ait katılma haklarının tümünü kullanacağı varsayımıyla kaleme alındığı ifade edilmektedir (bkz **Kaya, Mustafa İsmail:** "Pay sahiplerinin Anonim Şirket Genel Kurulunda Temsil Edilmesi", Batider, 4, 12/2014, s. 62).

[312] Bilgi alma hakkının temsilci tarafından da kullanılabileceği yönünde İsviçre hukuku açısından bkz. **Widmer, Kurt:** Das Recht des Aktionärs auf Auskunftserteilung de lege lata und de lege ferenda (Art. 697 OR), Zürich, 1962, s. 16; **Gabrielli**, s. 18; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 401, s. 132; **Perret**, s. 31. Alman hukuku bakımından da bilgi alma hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı olmadığı ve bu nedenle temsilci tarafından da kullanılabileceği yolunda bkz. **Drygala/Staake/Szalai**, §21, No: 254, s.490.

[313] Bkz. **Wyss, H. F.:** Das Recht des Aktionärs auf Auskunftserteilung (Art. 697 OR) unter besonderer Berücksichtigung des Rechts der Unternehmenzusammenfassungen, Zürich, 1953, s. 56; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 147; **Kaya M. İ.**, s. 62.

[314] Bkz. **Wyss**, s. 58; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 149; **Karasu**, s. 79.

[315] Bkz. **Perret**, s. 31.

verilmiştir[316]. Oy hakkı bakımından verilen bu örnekler, bilgi alma hakkı bakımından da geçerli olan örneklerdir[317].

2. İradi Temsilde Temsilci Çevresinin Kural Olarak Sınırlandırılamaması

Öğretimizde, pay sahibinin bilgi alma hakkını herhangi bir kişi aracılığıyla kullanamayacağına değinilmiştir. Buna göre, bilgi alma hakkı kullanılacaksa, sadece diğer pay sahipleri ya da meslekleri gereği sır saklama yükümlülüğü altında olan kişiler temsilci olabilir. Aksi halde ortaklık sırlarının rakiplerin ellerine geçmesi söz konusu olabilecektir[318]. Bu görüşü, özellikle bilgi alma hakkı bakımından savunmak çok güç görünmektedir. Zira Yeni TTK m. 437/III nedeniyle, pay sahipleri de genel kurulda bilgi alma hakkı vasıtasıyla ortaklık sırlarını öğrenememektedir. Çünkü hakkı ortaklık sırlarının da dâhil olduğu, ortaklık menfaatleri sınırlamaktadır[319]. Ayrıca, yukarıda belirtildiği üzere, temsilcilerin bilgi alma hakkını kullanması, genel kurula katılma hakkıyla doğrudan bağlantılıdır. Genel kurul toplantısında temsil, Yeni TTK içinde düzenlenmiştir ve m. 425, son cümle uyarınca, "temsilcinin pay sahibi olmasını öngören esas sözleşme hükmü geçersizdir".

Bilgi alma hakkı bakımından temsilin pay sahipleri ya da belli niteliği haiz kişilerle sınırlandırılması gerektiğinin kabulü, pay sahipleri açısından ya bilgi alma hakkının kullanımını ya da temsilci yoluyla genel kurula katılımı tamamen işlevsiz kılar. Çünkü sistemimizde bilgi alma hakkının kullanıldığı yer gibi, bilginin paylaşıldığı yer de aslında genel kurul toplantısıdır. Örneğin bir pay sahibinin şahsen sorduğu bir soruya cevap verilirken, başka bir pay sahibinin genel kurul toplantısına temsilci vasıtasıyla katılmış olması olanaklıdır. Bu durumda ya ilk pay sahibi soru soramayacak ya da ikinci pay sahibi toplantıya temsilci aracılığıyla katılamayacaktır. Çünkü cevap da kural olarak toplantı sırasında verilecektir.

Bilgi alma hakkı, pay sahibinin toplantıya temsilci vasıtasıyla katılmasını sınırlandırmak için bir gerekçe olamaz. Ancak genel kurul toplantısına temsilci vasıtasıyla katılmayı sınırlandıran durumlar, genel kurula temsilcinin alınmaması

---

[316] Bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §24, No: 124, s. 240.
[317] Bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §24, No: 130, s. 241. Hukukumuzda da limited ortaklıklar bakımından benzer olarak bkz. **Mineliler**, s. 16.
[318] Görüş için bkz. **Karasu**, s. 81. Görüş, Yeni TTK Tasarısı'na ilişkin olduğundan bugün için güncel bir görüş olarak kabul edilebilir.
[319] Bkz. § 10, I.

halinde bilgi alma hakkının kullanılmasını da engeller. Bu durumda önemli olan, temsilci vasıtasıyla katılımın engellenmesinin hukuka uygun olup olmadığıdır. Örneğin, öğretide, temsilcinin en azından temyiz kudretine sahip olması gerektiği belirtilmektedir[320]. Yoksa, bilgi alma hakkının kendisi yasada öngörülen (örneğin, Yeni TTK m. 437/III ya da MK m.2 gibi) hükümler haricinde sınırlandırılamamalıdır. Zira Yeni TTK m. 437/VI ve m. 447/I b bunu emretmektedir. Hakkın temsilci vasıtasıyla kullanılması da bu hükümlerin güvencesi altında kabul edilmelidir.

II. BİLGİ ALMA HAKKINI KULLANABİLECEK KİŞİLERE İLİŞKİN ÖZEL DURUMLAR

A. Bağlamlı Payların Devrinde Durum

1. Borsaya Kote Edilmemiş Bağlamlı Payların Devrinde Durum

Borsaya kote edilmemiş bağlamlı payların hukukî işlemle devirleri bakımından Yeni TTK m. 494 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Yeni TTK'nın anılan payların hukukî işlemle devri bakımından öngördüğü sistem Eski TTK dönemindeki görüşlerden ayrılmaktadır. Bağlamlı payların devri halinde, Yeni TTK m. 494/I hükmü uyarınca, devir için gereken ortaklık onayı verilmediği sürece, payların mülkiyeti ve paya bağlı tüm haklar devredende kalacaktır. Buna göre, borsaya kote edilmemiş nama yazılı payların devrinde temel ilke malvarlıksal olan ve olmayan hakların devre onay anında geçişini öngören birlik teorisi olmuştur[321]. Eski TTK döneminde kabul edilen, devirle birlikte malvarlıksal hakların geçtiği ancak, devre onay verilene kadar malvarlıksal olmayan hakların devredende kaldığını kabul eden bölünme teorisi terk edilmiş bulunmaktadır[322]. Bu durumda Yeni TTK sisteminde devre onay verilene kadar hem malvarlıksal olan hem de malvarlıksal olmayan haklar devredende kalacaktır[323].

---

[320] Bkz. **Kaya M. İ.**, s. 57.

[321] Bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Oertle/Du Pasquier),** BSK, OR II, Art. 685c, No: 2, s. 776–777; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §44, No: 179, s. 582; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 392, s. 129.

[322] Keza İsviçre hukukunda 1991 yılında bağlam kurallarına ilişkin değişikliklerin en önemli amaçlarından birisinin red sebeplerini sınırlandırmak, diğerinin de (pay sahipliği haklarının) bölünmesinden kaçınmak olduğu öğretide belirtilmektedir (bkz. **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 286, s. 72).

[323] Önceki yasal sistemimizde ağırlıklı olarak bölünme teorisi kabul edildiğinden, malvarlıksal olan haklarla olmayan hakların ayrılarak değerlendirilmesi gerekiyordu. Bağlam onaylanana kadar

2. Borsaya Kote Edilmiş Bağlamlı Payların Devrinde Durum

a. Hakların Geçişi Teorisi

Borsaya kote edilmiş bağlamlı nama yazılı payların devrinde, devrin borsada mı, yoksa borsa dışında mı yapılmış olduğu ayrı sonuçlara tabi tutulmuştur. Yeni TTK m. 497/I, borsaya kote bağlamlı nama yazılı payların borsada devri halinde, paylardan kaynaklanan hakların, payların devriyle birlikte devralana geçtiğini düzenlemektedir. Buna karşın, borsaya kote edilmiş bağlamlı payların, borsa dışında devredilmesi halinde, söz konusu haklar, pay sahipliği sıfatının ortaklık tarafından tanınması için, devralanın şirkete başvuruda bulunmasıyla devralana geçecektir (Yeni TTK m. 497/I, cümle 2). Her iki durumda da yasanın belirttiği an açısından, devralan, payların "hukuken geçerli" olarak maliki olur ve o andan itibaren, ortaklığın iradesinden bağımsız olarak, paylarını geçerli bir şekilde devredebilir[324]. Oysa paydan kaynaklanan hakların kullanımı bakımından bir fark vardır. Borsada yapılan bağlamlı nama yazılı pay devirlerinde, hukuki durum, birlik teorisiyle çelişmemek üzere, farklı bir şekilde düzenlenmiştir[325].

Yeni TTK m. 497/II hükmü, payı devralan kişinin, ortaklık tarafından tanınıncaya kadar, "paylardan doğan, genel kurula katılma ve oy hakkını ve oy hakkına bağlı diğer hakları" kullanamayacağını düzenlemektedir. Yani hükmün ilk fıkrasına göre, devralana geçen paylardan kaynaklanan haklar, aslında ikinci fıkradaki hakları kapsamamaktadır. Borsaya kote bağlı nama yazılı payların devri bakımından bu sistem "hakların geçişi teorisi" olarak adlandırılmaktadır[326]. Bu sistemin hareket noktası, "bağlamın pay devrini zorlaştırmaya değil, istenmeyen pay sahibine yönelik" olmasıdır[327]. Hakların geçişi teorisi, istenmeyen pay sahibinin

---

malvarlıksal haklar devralana geçtiği halde, malvarlıksal olmayan haklar devredende kalıyordu. Öğretide bu sistem, bilgi alma hakkı bakımından eleştirilmişti (eleştiri için bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 137-138).

[324] Bu hususta bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 158, s. 700.

[325] Öğretide, "yasa koyucunun, borsaya kote edilmemiş nama yazılı payların devrinde tercih ettiği birlik teorisinden hareket etmediği" ifade edilmiştir (Bu hususta bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Oertle/Du Pasquier),** BSK, OR II, Art. 685f, No: 1, s. 788). Ancak bu anlatımdan borsaya kote bağlamlı nama yazılı payların devri bakımından bölünme teorisinin benimsendiği sonucu çıkarılamaz. Öğretimizde açıkça "Yeni TTK m. 497 hükmü uygulamasında bölünme teorisinin varlığından…" bahsedilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir (bkz. **Uzel, Necdet**: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa Göre Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam, İstanbul, 2013, s. 68).

[326] İsviçre hukukunda bu yönde bkz. **Kläy**, s. 130; **Schleiffer**, s. 257-258.

[327] Buradaki aktarım için bkz. **Benz, Ulrich**: Aktienbuch und Aktionärswechsel, Zürich, 1981, s.141.

ortaklığın irade oluşumuna etkisini engelleyerek, ortaklığın korunmasını esas alır[328]. Yeni TTK m. 497/II de bağlam kuralının etkisini "genel kurula katılma", "oy hakkı" ve "oy hakkına bağlı diğer haklar" ile sınırlandırmıştır. Bu durumda borsaya kote nama yazılı payların devri bakımından, bağlamın bilgi alma hakkına etkisini, ilgili hükümlerle birlikte değerlendirmek gerekecektir.

b. Pay Sahipliği Sıfatının Kazanılması

aa. Borsada Gerçekleşen Devirlerde Durum

Çalışmamızın kapsamını aştığı için, borsaya kote bağlı nama yazılı payların devri, detaylı olarak incelenmeyecektir. Fakat bilgi alma hakkına sahiplikle pay sahipliği arasındaki yoğun ilişki nedeniyle ilgili payların devrinde payın geçişine kısaca değinilmesinde fayda vardır. Borsaya kote bağlı nama yazılı payların devrinde, yasa koyucumuz, payların borsa içinde veya borsa dışında devrini iki ayrı olasılık olarak değerlendirmiştir.

Paylar borsada devredilmişse, Yeni TTK m. 497/I, cümle 1 uyarınca, "paylardan kaynaklanan haklar payların devri ile birlikte devralana geçer". Yani payların borsada devredildiği an, paylar devralana ait olur. Hüküm teorik alanda payların geçişini düzenlemekle birlikte, paydan kaynaklanan hakların kullanılması bakımından pratik alanda bazı tartışmalar yaşanmıştır.

Yeni TTK m. 496 hükmüne göre, borsaya kote edilmiş nama yazılı payların borsada satılmaları hâlinde, Merkezî Kayıt Kuruluşu, "devredenin kimliğini ve satılan payların sayısını" şirkete bildirir veya şirketin bu bilgilere teknik erişimini sağlar. Ancak hükmün lafzına göre bu bildirim devralanın kimliğini kapsamamaktadır[329]. Ortaklığa yapılacak bu bildirim sayesinde ortaklık mevcut kaydı Yeni TTK m. 500 çerçevesinde silecektir[330]. Çünkü borsada yapılan devirle

---

[328] Bkz. **Benz**, s.141.

[329] İsviçre hukukunda da nama yazılı payların borsada satımı halinde, OR m. 685e hükmünde devredenin bankasına, durumun ortaklığa bildirilmesi yükümlülüğü yüklendiği, buna karşın devralanaysa benzer bir yükümlülük yüklenmediği belirtilmektedir (konuyla ilgili olarak bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Oertle/Du Pasquier),** BSK, OR II, Art. 685f, No: 1, s. 791). Hukukumuzda da, "devralanın kimliği veya aldığı pay sayısına ilişkin bir bildirimin yapılmasının söz konusu olmadığı" ifade edilmiştir (bkz. **Uzel**, s. 42).

[330] Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 162, s. 700–701; **Von der Crone, Hans Caspar/Isler, Martina:** "Dispoaktien", GesKR, Sondernummer I, 2008, s. 76. Hatta ortaklığın payları devralanı bilip bilmemesi de bu noktada önem taşımaz (bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §44, No: 214, s. 586–587). Söz konusu bildirim yükümlülüğünün, pay sahibi sıfatını yitiren önceki pay sahibinin pay

birlikte devredenin artık pay sahibi olmadığı kesindir. Fakat ortaklığa yapılan bildirim devralanın kimliğini kapsamadığı için, devralanın tanınma başvurusuna kadar ortaklık bakımından pay sahibinin kimliği konusunda bir belirsizlik oluşacaktır[331]. Pay sahibinin tanınma başvurusuna kadar geçecek olan bu ara dönemde, "pratik sebeplerle" ne malvarlıksal haklar ne de malvarlıksal olmayan haklar devralan tarafından kullanılabilir[332]. Borsaya kote bağlı nama yazılı payların devrine ilişkin esaslar İsviçre hukukundan aktarılırken, bu belirsizlik aşamasının da sistemimize geçtiği belirtilebilir. Bu aşamadan genel kurula katılma hakkı da bilgi alma ve inceleme hakları da etkilenir. Çünkü devralan henüz ortaklığa payı devraldığını ve tanınmak istediğini bildirmemiştir. Fakat öğretimize göre, pay defterine kaydın açıklayıcı olduğu sistemimizde, böyle bir sorunun aşılabilmesi Sermaye Piyasası Kanunu çerçevesinde mümkün görünmektedir. SPK m. 13/VI uyarınca, payların devrinin, pay defterine kaydında "… ilgililerin başvurusuna gerek kalmaksızın MKK nezdinde izlenen kayıtlar esas alınır"[333]. Öğretide bu hüküm çerçevesinde, ortaklığın, "payların devrine ilişkin olarak bildirim gerçekleşmemiş olsa dahi pay defterinde gerekli gördüğü güncellemeleri" yapabileceği belirtilmektedir[334].

Sonuç olarak, borsaya kote bağlamlı nama yazılı payların borsada devrinde, devralan devir anı itibarıyla pay sahibi olmaktadır. Bağlam, borsaya kote olmayan

---

defterinde kayıtlı kalmaya devam etmesini engelleme amacı taşıdığı öğretimizde belirtilmiştir (bkz. **Uzel**, s. 42).

[331] Devralanın tanınma için başvurusuna kadar bu payla ilgili olarak pay sahibi hanesinin boş olacağı yönünde bkz. **Zindel, Gaudenz G.:** "Aktionäre ohne Stimmrecht und stimmrechtslose Aktionäre", içinde: Schluep, Walter R./Isler, Peter R.: Neues zum Gesellschafts- und Wirtschaftsrecht, Festschrift zum 50. Geburtstag von Peter Forstmoser, Zürich, 1993, dipn. 19, s. 203. Dolayısıyla öğretide de belirtildiği üzere, "pay defterinde kayıt yoksa, devralan, "ortaklık nezdinde" bir pay sahibi değildir" (bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 155, s. 699). Burada yazarın, devralanın ortaklık nezdinde pay sahibi olmadığını belirtmesinin nedeni,Yeni TTK m. 497/I ve m. 499/IV ilişkisidir. Devralan bu payı borsada devralmışsa, Yeni TTK m. 497/I hükmü gereği pay sahibi olmalıdır. Ancak Yeni TTK m. 499/IV nedeniyle pay defterinde kayıt eksik olduğu için ortaklıkla olan ilişkilerinde pay sahibi muamelesi görmeyebilir.

[332] Gerçekten de malvarlıksal hakların kullanılamaması teorik bir temelden ziyade pratik bir temele dayanır. Çünkü öğretide de belirtildiği üzere, pay defterine kayıt aslında açıklayıcı etkiyi haizdir. Yani pay defterine kaydedilmemiş bile olsa, borsaya kote bağlı nama yazılı payı borsada devralmış olan bir kimse aslında Yeni TTK m. 497/I hükmü gereği payı iktisap etmiş olacaktır. Bu durumda söz konusu kişiye ortaklık, örneğin kâr payı ödemesi yaparsa, devir gerçekleşmiş olduğundan ödemenin sebepsiz zenginleşme teşkil edeceği de öne sürülemez (bu anlamda bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Oertle/Du Pasquier),** BSK, OR II, Art. 685f, No: 9, s. 791).

[333] Bu hükmün Yeni TTK'nın ortaya koyduğu anlayışa uygun olmadığı yönünde eleştiri için bkz. **Akın, Murat Yusuf:** Anonim Ortaklıkta Bağlı Nama Yazılı Hisseler, İstanbul, 2014, s. 133-134.

[334] Bkz. **Uzel**, s. 53.

payların devrinde olduğu gibi, pay sahipliğinin devralana geçmesine engel olmamaktadır. Bağlamın etkisi, hakların geçişi teorisinin bir sonucu olarak, devralan pay sahibinin ortaklık iradesinin oluşumuna katıldığı haklara yönelik olacaktır.

bb. Borsa Dışında Gerçekleşen Devirlerde Durum

Borsaya kote nama yazılı payların borsa dışında devri halinde, Yeni TTK m. 497/I, cümle 2 hükmü uyarınca, "söz konusu haklar, pay sahipliği sıfatının şirket tarafından tanınması için, devralanın şirkete başvuruda bulunmasıyla devralana geçer". Çünkü burada borsada yapılan devirler gibi Yeni TTK m. 496 uyarınca Merkezi Kayıt Kuruluşu'nun ortaklığa yaptığı bir bildirim olmayacaktır [335]. Dolayısıyla hakların geçiş anı, devralanın ortaklığa tanınma başvurusu anına tekabül edecektir. Borsada gerçekleşen durumdan farklı olarak borsa dışındaki devirde, devir anında mülkiyet geçmemektedir. Burada pay mülkiyeti, tanınma başvurusunun ortaklığa ulaşmasıyla el değiştirmektedir; tanınma başvurusunun olumlu sonuçlanması ile değil. Çünkü, "pay sahipliği sıfatının tanınması, borsa içi devirlerde olduğu gibi, yönetimsel hakların kullanımına izin verilmesi anlamını taşır" [336]. Tanınma başvurusunun ulaşmasıyla birlikte Yeni TTK m. 497/I uyarınca pay sahipliği devralana geçer ve bu noktada da bağlamın payın iktisabı konusunda bir etkisi yoktur.

c. Oy Hakkından Yoksun Pay Sahibi

aa. Kavram

Borsaya kote bağlı nama yazılı payların devrinde bağlam payların geçişine etki etmediği için, devre onay verilmesinden bahsedilmemekte, tanınmadan bahsedilmektedir. Yeni TTK m. 497/III'e göre, "… henüz tanınmamış bulunan devralanlar, hakların geçmesinden sonra, oy hakkından yoksun pay sahibi olarak pay defterine yazılır". Borsada yapılan devirlerde, devir anında borsa dışında yapılan devirlerde ortaklığa başvuruyla payların geçişi gerçekleştiğinden bu andan itibaren ilgili pay sahipleri ortaklık tarafından pay defterine kaydedilmelidir. Söz konusu kayıt, Yeni TTK m. 497/III'e göre, "oy hakkından yoksun pay sahibi" şeklinde

[335] İsviçre hukuku yönünden de borsa dışı iktisaplara ilişkin olarak satıcının bankasının bildiriminin söz konusu olmayacağı konusunda bkz. **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 306, s. 76.
[336] Tanınmanın burada belirtilen anlamı için bkz. **Uzel**, s. 46.

olacaktır. Yukarıda bahsedildiği üzere, borsada yapılan devirlerde, MKK'nın devralanın kimliğini teknik erişime açması halinde bunun başvurusuz gerçekleşmesi mümkündür. Aksi halde, MKK, Yeni TTK sistemine uygun olarak sadece devredenin kimliğini ve payları bildirir de devralanın kimliğine ilişkin bildirimde bulunmaz ve bunu da teknik erişime açmazsa, devralanın ortaklığa bir başvurusu pratik zorunluluk halini alır. Bu yüzden MKK bakımından öğretide önerilen SPK m. 13/VI' nın işletilmesi pratik bir çözüm olmaktadır.

Borsa dışında gerçekleşen devirlerdeyse MKK'nın herhangi bir bildirim yapması söz konusu olmadığından, ortaklığa yapılacak bir tanınma başvurusu hakların geçişi bakımından kurucu etki göstermektedir. Bu başvuruyla birlikte pay sahibinin "oy hakkından yoksun" pay sahibi olarak pay defterine kaydı gerekir. Her iki olasılıkta da böyle bir talebi reddetme olanağı yoktur[337].

Borsada gerçekleşen devirler bakımından bir mesele de, SPK m. 137/III, cümle 1 düzenlemesiyle ilgilidir. Buna göre, "halka açık ortaklıkların borsada gerçekleştirilen işlemler neticesinde satın alınan paylarının pay defterine kaydedilmesinden imtina edilemez" [338]. Bir görüşe göre, hükümde geçen "pay defterine kayıttan imtina edememe" ifadesi, önceki düzenlemelerin lafzına uygun olarak yorumlanmalıdır. İlgili hüküm, borsada işlem gören nama yazılı payların, borsadan edinilmesi halinde, bunların herhangi bir devir sınırlamasına tabi olmaması gerektiği şeklinde anlaşılmaktadır [339]. Buradan hareketle, borsada devralınmış paylarla ilgili olarak hiçbir şekilde Yeni TTK'nın bağlam hükümlerinin uygulanamayacağı ve bu paylarla ilgili olarak bir pay sahibinin oy hakkından yoksun pay sahibi olarak pay defterine kaydedilemeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır[340]. İlgili hükmün, Yeni TTK'nın bağlamlı nama yazılı payların borsada devrine ilişkin getirdiği sistemi bir şekilde teyit etme amacında olduğu da öğretide ileri sürülmüştür[341]. SPK m. 137/III'ün tartışmalı lafzından hareketle, Yeni TTK'nın ilgili düzenlemelerini borsada yapılan devirler bakımından uygulanmaz hale getirmek amacında olduğunu savunmak güç görünmektedir. Yasa koyucu, bu hükümleri

[337] Bkz. **Zindel**, s. 202; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §44, No: 222, s. 588.
[338] Öğretimizde bu düzenlemeyi ortaya koyan anlayışın Yeni TTK'nın getirmiş olduğu sistemi "pek iyi kavrayamadığı" açıkça ifade edilmiştir (bkz. **Akın**, s. 133).
[339] Bkz. **Bozkurt, Tamer**: Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam), İstanbul, 2006, s. 296.
[340] Bkz. **Bozkurt**, s. 298. Aynı görüşte bkz. **Karahan/(Ünal)**, s. 746.
[341] Bkz. **Uzel**, s. 75.

borsada yapılan devirler bakımından kaldırmak isteseydi, açıkça borsada yapılan devirler bakımından Yeni TTK'nın bağlam sistemine ilişkin hükümlerinin uygulanmayacağını öngörebilirdi.

SPK m. 137/III'ün, hem ortaklık karar verene kadar geçen sürede hem de olası bir red kararından sonra, payları devralan pay sahibinin, pay defterine kaydının engellenemeyeceği şeklinde yorumlanması mümkündür. Yeni TTK da, bunun içini oy hakkından yoksun pay sahipliğiyle doldurmuş bulunmaktadır. Böylelikle bu statünün geçici bir statü olarak anlaşılmasının da önüne geçilmiş olur. Ayrıca, örneğin Yeni TTK m. 495/II'de de pay defterine kaydın reddedilmesi ifadesi kullanılmaktadır, ancak öğretide bu da eski düzenlemelerin lafzına uygun olarak pay devrinin reddedilmesi olarak anlaşılmamaktadır[342]. Tam tersine, Yeni TTK 495/II'ye dayalı bir red halinde de pay sahibi "oy hakkından yoksun pay sahibi" olarak pay defterine kayıt edilecektir. Burada da lafzî bir yorum yapılmamakta, yeni sistemin esaslarına uygun değerlendirme yapılmaktadır. Bu durumda SPK m. 137, Yeni TTK m. 495/II'nin de doğru yorumunda pozitif bir dayanak halini almaktadır. Yasanın cevaz verdiği bağlam düzeni, ana sözleşmede yer aldıktan sonra, bunun uygulanmayacak olması için yasanın bu durumu açıkça ifade etmesi beklenebilirdi.

bb. "Oy Hakkından Yoksun Pay Sahibi" Statüsünün Sonuçları

aaa. Statünün Kalıcı Hale Gelebilmesi

Oy hakkından yoksun pay sahipliği statüsü, genelde tanınma başvurusuyla birlikte gündeme geleceğinden, geçici bir statü gibi değerlendirilebilir. Zira Yeni TTK m. 498 hükmüne göre, devralanın, pay sahibi olarak tanınması istemi, ortaklığın istemi alma tarihinden itibaren yirmi gün içinde karara bağlanmalıdır. Bu sürede ortaklık istemi reddetmezse, devralan, pay sahibi olarak tanınmış sayılır. Tanınma talebini izleyen yirmi günlük süre içinde ortaklık başvuruyu kabul ederse, zaten sorun yoktur ve pay sahibinin statüsü olağan bir pay sahibinin statüsüne dönüşecektir. Süre sessiz geçirilirse de aynı sonuç oluşacaktır[343].

---

[342] Borsaya kote bağlamlı payların devrinde kabul edilen "hakların geçişi teorisi" için bkz. § 5, II, A, 2, a ve "oy hakkından yoksun pay sahipliği" statüsünün kalıcı hale gelebileceği noktasında bkz. § 5, II, A, 2, c, bb, aaa.

[343] Sürenin sessiz geçirilmesine bağlanan sonuç, bir varsayımdır. Yani devralanın "pay sahibi olarak kabulü" yönünde, aksi iddia edilemeyen yasal bir varsayım oluşturulmuştur (konuyla ilgili olarak bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Oertle/Du Pasquier),** BSK, OR II, Art. 685g, No: 2, s. 793).

Ortaklık tanınma başvurusunu reddederse, devralan, oy hakkından yoksun pay sahibi olarak pay defterinde kalmaya devam edecektir. Yani, aslen geçici bir süre için öngörülmüş olan statü, red kararıyla birlikte sürekli bir hal almaktadır[344]. Zira devralan payları iktisap etmiştir ve bu noktada devralanın pay defterinden silinmesi ya da pay sahipliği sıfatını kaybetmesi söz konusu olmaz. Fakat "oy hakkından yoksun pay sahibi" olarak pay defterinde kaydı devam eder.

bbb. Oy Hakkından Yoksun Paylardan Kaynaklanan Hakların Kısıtlanması

Yeni TTK m. 497/II, cümle 1'e göre, oy hakkından yoksun pay sahibi "paylardan doğan, genel kurula katılma ve oy hakkını ve oy hakkına bağlı diğer hakları kullanamaz". Bununla uyumlu olarak Yeni TTK m. 497/III, cümle 2 ile de ilgili payların genel kurulda temsil edilemeyeceği düzenlenmiştir. Anılan hükümlerin getirdiği kısıtlamalar dışındaki pay sahipliği hakları bakımından herhangi bir sınırlamadan da bahsedilemez (bkz. Yeni TTK m. 497/II, cümle 2).

Hakların geçişi teorisini benimseyen yasa koyucumuz, genel kurula katılma hakkı haricinde, borsaya kote bağlamlı paylarda, bağlamın etkisini oy hakkıyla (ve ona bağlı haklarla) sınırlandırmıştır [345] . Oy hakkından yoksun pay sahipliği kategorisi, önceki dönemlerde tartışılan bölünme teorisini andırmaktadır, ancak, kesinlikle onunla özdeş değildir. Çünkü kabul kararına kadar, (bağlam dâhilindeki) malvarlıksal olmayan haklar, devredende kalmamakta, donmaktadır[346]. Red kararıyla birlikte, statü devam ettiğinde, devralanın, yani oy hakkından yoksun pay sahibinin, sadece malvarlıksal haklarla, malvarlıksal olmayan hakların bir kısmından yararlanabilmesi söz konusudur[347].

Kaynak OR m. 685f, oy hakkı ve oy hakkına bağlı hakların, "oy hakkından yoksun pay sahibi" tarafından kullanılamayacağını düzenlemektedir. Buna karşın Yeni TTK m. 497/II'de, oy hakkından yoksun pay sahibinin, genel kurula katılma hakkını da kullanamayacağına açıkça yer verilmiştir. İsviçre öğretisinde, “oy hakkına

[344] Oy hakkından yoksun pay sahibine ilişkin kaydın sürekli bir hale dönüşebileceği noktasında bkz. **von Büren/Stoffel/Weber**, No: 313, s. 77.
[345] Bu anlamda bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 128–130, s. 692.
[346] Bununla ilgili olarak bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Oertle/Du Pasquier),** BSK, OR II, Art. 685f, No: 7, s. 790.
[347] Red kararı sonrasında, İsviçre hukukunda oy hakkı ve bağlı hakların donmasının artık süreklilik kazanacağı yolunda bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Oertle/Du Pasquier),** BSK, OR II, Art. 685f, No: 10, s. 792.

bağlı haklar" ifadesi değerlendirilirken, intifa senetlerine ilişkin ve bizim sistemimize kaynak hukuktan aktarılmamış olan OR m. 656c hükmünden yararlanılmaktadır.

OR m. 656c/I hükmü, intifa senedi sahiplerinin, oy hakkına ve ana sözleşmede aksi düzenlenmedikçe "oy hakkıyla bağlantılı haklara" sahip olamayacağını düzenlemiştir. Hükmün ikinci fıkrasında, pay sahibinin genel kurulun toplantıya çağrılmasını sağlama hakkı, genel kurul toplantısına katılma hakkı, öneride bulunma hakkı, bilgi alma ve inceleme hakları oy hakkıyla bağlantılı haklar olarak sayılmaktadır. Anılan bu hükümden yararlanmak suretiyle, İsviçre öğretisi, borsaya kote bağlamlı payların devrine ilişkin, Yeni TTK m. 497/II hükmünde de geçen, oy hakkına bağlı haklar ifadesini, "bilgi alma hakkını" kapsar şekilde değerlendirmektedir[348]. Dolayısıyla kural olarak devralan kişinin bu süreçte (pay sahipleri gibi) bilgi alma hakkına sahip olmadığı belirtilmektedir. Buna karşın, oy hakkına sahip olmayan pay sahiplerinin yönetim kurulunun sorumluluğu için dava açma veya iptal davası açma hakkı gibi oy hakkına bağlı haklar kategorisinde anılmayan koruyucu haklara sahip olduğuna öğretide değinilmektedir[349]. Gerçekten de Yeni TTK m. 497/II, cümle 2 ile diğer tüm pay sahipliği haklarının kullanılmasında payı iktisap edenin her hangi bir sınırlamaya tabi olmayacağı da düzenlenmiştir.

d. Bağlamın Bilgi Alma Hakkı Üzerindeki Etkisi

aa. Yüzdesel Sınıra Dayalı Bağlam (Yeni TTK m. 495/I)

Oy hakkından yoksun pay sahipliği sıfatı, bilgi alma hakkını doğrudan etkilemektedir. Fakat bu etkinin pratik değeri üstünde durmak önemlidir. "Oy hakkından yoksun pay sahibi" ifadesi, devralanın, ortaklık tarafından bağlam esasına dayanarak reddedilmiş paylarına ilişkindir, yoksa salt devralanın şahsına yönelik bir anlam içermemektedir[350]. Oy hakkından yoksun pay sahipliği statüsünün, pay sahibinin bilgi alma (ve inceleme) hakları üzerinde yukarıda bahsedilen etkisini doğurabilmesi için, ilgili pay sahibinin tüm paylarının bağlam kapsamında

[348] Bu bağlamda bkz. **Zindel**, s. 205–206; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §44, No: 218, s. 587.
[349] Bkz. **Zindel**, s. 206–207; **Böckli**, Aktienrecht, No: 143, s. 695; . **Honsell/Vogt/Watter/(Oertle/Du Pasquier),** BSK, OR II, Art. 685f, No: 7, s. 790.
[350] Bu anlama gelmek üzere, bkz. **Bieri, Adrian**: Statutarische Beschränkungen des Stimmrechts bei Gesellschaften mit börsenkotierten Aktien, Zürich, 2011, s. 358.

değerlendirilebilmesi gerekir. Ancak bu somut olayda uygulanan bağlam hükmüne göre değişiklik gösterebilir.

Yeni TTK m. 495/I uyarınca, borsaya kote edilmiş nama yazılı paylarda, bağlam, "sermayeyi esas alan ve yüzde ile ifade edilen bir iktisap üst sınırı" şeklinde öngörülür ve yine aynı hükme göre, devralan pay sahibinin tanınması "bu üst sınır aşılmışsa" reddedilebilir. Somut olayda tanınmanın reddedilme gerekçesi bu bağlam düzenlemesiyse, bağlamın etkisi sınırı aşan payları kapsar. Ana sözleşmede yer verilen yüzdelik üst sınıra kadar olan paylar, bağlamdan etkilenmez. Dolayısıyla bu paylardan kaynaklanan hem malvarlıksal olan hem de olmayan haklar bağlamdan etkilenmeden kullanılabilirler[351]. Bu durum öğretide bir örnekle açıklanmıştır. Buna göre, "ana sözleşmede sermayenin yüzde üçü gibi bir sınırlamaya yer verildiyse, bir pay sahibinin sermayenin yüzde beşi oranında pay edinmesi mümkündür. Ancak bu pay sahibi, sadece sermayenin yüzde üçlük kısmını teşkil eden paylar için "oy hakkına sahip pay sahibi" olarak pay defterine kaydedilir. Pay sahibi bunu aşan kısım için, 'oy hakkından yoksun pay sahibi' olarak kaydedilir"[352]. Dolayısıyla pay sahibinin üst sınırı aşmayan kısım kadar oy hakkı ve bağlı haklara sahip olabilmesi gerekir[353]. Bireysel bir hak olan bilgi alma hakkı da, pay sahibinin üst sınırı aşmayan paylarından dolayı sorunsuz olarak kullanılabilmelidir[354].

[351] Yüzdelik sınırın altında kalan paylar bakımından, ilgili pay sahibinin oy hakkından yoksun pay sahibine ilişkin sınırlamalara tabi olmadığı öğretide kabul edilmektedir (bu bağlamda bkz. **Bieri**, s. 358; **Kläy**, s. 284; **Uzel**, s. 212).

[352] Bu anlamda bir örnek için bkz. **Bauen, Marc/Bernet, Robert**: Schweizer Aktiengesellschaft, Zürich, 2007, No: 206, s. 64-65. Örnek, kaynaktan aktarılırken bazı değişikliklere gidilmiştir. Örneğin aslı, sermayenin değil, payların yüzde üçü gibi bir sınırdan bahsetmektedir. İsviçre sisteminde böyle bir sınırlama mümkündür, fakat hukukumuz bakımından "pay sahibinin sahip olabileceği azami pay sayısını esas alan hükümlerin geçersiz olduğu" sonucuna ulaşılmaktadır (bu konuda bkz. **Uzel**, s. 275). Bu sonuç Yeni TTK m. 495/I'den kaynaklanmaktadır.

[353] İsviçre hukukunda, **Bertschinger, Urs:** " Ausgewählte Fragen zur Einberufung, Traktandierung und Zuständigkeit der Generalversammlung ", AJP, 8, 2001, s. 901-902'de intifa senedi sahipleriyle oy hakkından yoksun pay sahibini karşılaştırırken bu hususa işaret etmektedir: "İntifa senedi sahibi, pay sahibi değildir; oy hakkı yoktur ve onun hukuki konumu, yasanın buna uygun ifadesine rağmen oy hakkından yoksun pay sahibinin konumuna uymak zorunda değildir. Çünkü oy hakkından yoksun pay sahibi, intifa senedi sahipleri gibi sadece malvarlıksal haklara sahip değildir, o ayrıca ana sözleşmesel sınırlamanın kapsamı içinde tam bir pay sahibidir".

[354] Benzer yönde hukukumuz açısından özellikle bkz. **Uzel**, s. 213.

bb. İnançlı Devirlere İlişkin Bağlam (Yeni TTK m. 495/II)

aaa. Oy Hakkından Yoksunluk Statüsünün Tüm Payları Kapsaması

Yeni TTK m. 495/II'ye göre, kendisinden istemde bulunulmasına rağmen, devralan, "payları kendi ad ve hesabına aldığını açıkça beyan etmezse, şirket, payların pay defterine kaydını reddedebilir". Bu bağlam türü, "şirketin bağlamla ulaşmak istediği hedeflerin, saman adamlar vasıtasıyla aşılmasını önlemeye ve bu yolla saman adamları şirketten uzak tutmaya hizmet eder"[355]. Gerçekten eğer, saman adamlar üzerinden payların alınması olanaklı kılınırsa, bir önceki hükümde yer alan yüzdesel sınıra dayalı bağlam anlamını yitirecektir. Burada maddi anlamda bir red sebebinin söz konusu olmadığı, aksine bağlamı teminat altına almaya ve nama yazılı payların şeffaflık işlevini sağlamaya yönelik bir düzenlemenin olduğu da öğretide belirtilmektedir[356]. Yani inançlı devirlere ilişkin bağlamın tek amacı red sebeplerinin dolanılmasını engellemek değildir. Bu bağlam, ortaklığın pay sahipliği yapısında şeffaflığı tesis etme amacı da taşımaktadır[357].

Yüzdesel sınıra dayalı bağlamda, tanınma başvurusunun reddi yüzdesel sınırın üstünü etkilediğinden, bireysel bir hak olan bilgi alma hakkı durumdan etkilenmemektedir. Zira bu olasılıkta tamamıyla "oy hakkından yoksun pay sahipliği" gibi bir statüden bahsetmek olanaksızdır. Yalnız, inançlı devirlere ilişkin bağlamda bu mümkündür. İsviçre öğretisinde, meseleye şu şekilde temas edilmiştir: "oy hakkından tam anlamıyla yoksun kalma, özellikle harfiyen 'oy hakkından yoksun pay sahipliği'nin oluşması, en iyi ihtimalle, devralan pay sahibinin payları kendi hesabına devraldığını ortaklığa karşı açıklayamaması durumunda, OR m. 685d/II uyarınca inançlı devirlere ilişkin bağlam çerçevesinde düşünülebilir"[358]. İnançlı devirlere ilişkin bağlam çerçevesinde, tanınma başvurusu reddedilmişse, devralan tüm payları açısından oy hakkından yoksun pay sahibi olacaktır[359].

---

[355] Bkz. **Bozkurt**, s. 198. Benzer olarak bkz. **Sevi, Ali Murat**: Anonim Ortaklıkta Payın Devri, Ankara, 2012, s. 254.

[356] Bkz. **Kläy**, s. 268.

[357] Bu anlamda bkz. **Bieri**, s. 152.

[358] Bkz. **Bieri**, s. 358.

[359] Yeni TTK m. 495/II, bu durumda ortaklığın "payların pay defterine kaydını" reddedebileceğinden bahsetmektedir, fakat borsaya kote nama yazılı paylarda bağlam payın ve buna bağlı hakların geçişine engel olmadığı için, burada da Yeni TTK m. 497 uygulama alanı bulmalıdır. Dolayısıyla ilgili pay sahibi, payları açısından "oy hakkından yoksun pay sahibi" olarak pay defterine kaydedilmelidir (Yeni TTK m. 495/II'ye dayalı bir red halinde Yeni TTK m. 497'nin uygulanacağı yönünde bkz. **Sevi**, s. 254). İsviçre hukukunda benzer yönde bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Oertle/Du Pasquier),** BSK, OR II, Art. 685f, No: 10, s. 792; **Zindel**, s. 202.

bbb. Dolaylı Bir Bilgi Alma Hakkının Kabul Edilmesi

aaaa. İsviçre Hukukunda OR m. 656c/III' ün Kıyasen Uygulanması ve Hukukumuzda Pay Tebliği m. 39/I Düzenlemesi

İsviçre öğretisinde, oy hakkından yoksun pay sahiplerinin, dolaylı bir bilgi alma hakkına sahip oldukları ifade edilmektedir. Yukarıda yaptığımız ayrımdan dolayı, bu tartışma, yüzdesel sınıra dayalı bağlam bakımından anlamını yitirmektedir, ancak inançlı devirlere ilişkin bağlam nedeniyle gündeme getirilebilir. İntifa senetlerine ilişkin OR m. 656c/III hükmüne göre, intifa senedi sahiplerine, ana sözleşmeyle bilgi alma ve inceleme veya özel denetim isteme hakları tanınmadıysa, intifa senedi sahibi bu hakları genel kurula yazılı başvuruyla kullanabilmektedir. İsviçre hukukunda yer alan OR m. 656c/III' ün kıyasen oy hakkından yoksun pay sahipleri için uygulanması önerilmektedir. Bu durumda, özellikle bilgi alma hakkı bakımından dolaylı bir kullanım olanaklı kabul edilmektedir[360].

İsviçre hukukunda kıyasen uygulanabilirliği belirtilen OR m. 656c düzenlemesine sistemimizde ne ölçüde yer verildiği ve bunun uygulama alanı bulup bulamayacağı tartışılabilir. Hukukumuzda "katılma intifa senetleri"nin İsviçre hukukundaki anılan hüküme paralel bir yapı oluşturduğu belirtilmektedir[361]. Katılma intifa senetleri, öğretimizde intifa senetlerinin bir türü olarak nitelendirilmektedir[362]. Katılma intifa senetleri, Pay Tebliği[363] m. 4/I k uyarınca, "ortaklıklar tarafından nakit karşılığı satılmak üzere ihraç edilen net kârdan pay alma, tasfiye sonucunda kalan tutara katılma veya halka açık olmayan ortaklık tarafından yeni çıkarılacak payları alma hakkı tanıyan pay benzeri menkul kıymetleri" ifade etmektedir.

Katılma intifa senetleri, intifa senetlerinin bir türü olduğundan, intifa senetlerine ilişkin Yeni TTK m. 502 ve 503 düzenlemelerinden ayrı düşünülmemelidir. Yeni TTK m. 503'e göre, "intifa senedi sahiplerine pay sahipliği hakları verilemez; ancak, bu kişilere, net kâra, tasfiye sonucunda kalan tutara katılma veya yeni çıkarılacak payları alma hakları tanınabilir". Kanun koyucu bu noktada, intifa senetlerine ilişkin İsviçre düzenlemesini tercih etmemiş, yerine önceki

[360] Bilgi alma hakkının İsviçre hukukunda bu şekilde "oy hakkına sahip olmayan pay sahipleri" tarafından da kullanılabileceği yönünde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 143, s. 695; **Zindel**, s. 207.
[361] Bu bağlamda özellikle bkz. **Akın**, s. 157-158.
[362] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 165; **Bilgili/Demirkapı**, s. 561.
[363] Bkz. **RG. T. 22/06/2013, S. 28865**.

mevzuata uygun bir düzenleme ile devam etmiştir[364]. Oysa Pay Tebliği m. 39/I, katılma intifa senedi sahiplerinin "ortaklıkta oy hakkına sahip diğer ortaklar gibi" Yeni TTK m. 437 çerçevesinde bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olduğunu düzenlemektedir. Pay Tebliği'nin bu hükmü Yeni TTK m. 503'e uygun görünmemektedir. Zira Yeni TTK m. 503'ün iradesi intifa senedi sahiplerine malvarlıksal olmayan hakları tanımama yönündedir.

Katılma intifa senedi sahibinin, bilgi alma hakkını kullanması ve bunun kapsamı ayrıca tartışılabilir. Ancak Yeni TTK m. 503'ün açık hükmü karşısında, Pay Tebliği'nin m. 39/I düzenlemesi normlar hiyerarşisine uygun görünmemektedir. Bu hüküm, intifa senedi sahibinin statüsüne uygun bir kapsama indirgenerek yorumlanmalıdır. Ortaklıkla intifa senedi sahibi arasındaki sözleşmeden[365], intifa senedi sahibinin statüsüne uygun olarak, yukarıda açıklanan "hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleri" çerçevesinde bir bilgilendirme yükümlülüğü doğabilir. Ancak intifa senedi sahiplerinin bunu aşacak kapsamda ve pay sahibininkine denk bir bilgi alma hakkına sahip olduğunu kabul etmek, yasa koyucunun Yeni TTK m. 503'te beliren iradesini görmezden gelmek anlamı taşıyacaktır. Bu nedenle Yeni TTK m. 503'ün çağdaş düzenlemelere uygun hale getirilmesi önerilmelidir. Ancak yasanın açık lafzına karşı getirilen tebliğ hükmünün an itibarıyla hukuka uygun görünmediği belirtilebilir. Burada katılma intifa senedi sahipleri bakımından olsa olsa Yeni TTK m. 437'ye kıyasen, duruma uygun düştüğü ölçüde bir uygulama yapılması önerilmelidir[366].

Öğretimizde, oy hakkından yoksun pay sahiplerinin bilgi alma hakkı konusunda Pay Tebliği m. 39/I' in uygulanması gerektiği belirtilmektedir[367]. Gerçekten, İsviçre hukukunda, yukarıda da belirtildiği üzere, intifa senedi sahipleriyle oy hakkından yoksun pay sahipleri arasında bir paralellik kurulmakta ve kıyasen ilgili düzenlemenin uygulanması önerilmektedir. Buradan hareketle hukukumuzda katılma intifa senetlerine ilişkin düzenlemenin uygulanması önerisi ise

[364] Önceki mevzuatımız dönemine uygun öğretide, intifa senetleri tanımlanırken, "anonim ortaklık malvarlığına katılmaktan doğan ve sahibine pay sahiplerine özgü yönetime katılma hakları dışında…" olanaklar tanıyan bir hakka yönelik senet vurgusu yapılmaktaydı (bu çerçevede bkz. **Teoman, Ömer:** Anonim Ortaklıkta İntifa Senetleri, İstanbul, 1978, s. 92-93).

[365] Ortaklıkla intifa senedi sahipleri arasında sui generis bir sözleşmesel hukuki ilişki olduğu yönünde bkz. **Teoman**, İntifa Senetleri, s. 92.

[366] Önceki sistemimiz açısından bu hususta tartışmalar için bkz. **Teoman**, İntifa Senetleri, s. 255-258.

[367] Bu noktada özellikle bkz. **Akın**, s. 160-161.

iki yönle tartışmaya açıktır. Birincisi yukarıda değinilen Pay Tebliği m. 39/I' in Yeni TTK m. 503 karşısındaki konumudur. Hüküm şu anki haliyle normlar hiyerarşisine uygun görünmemektedir. İkincisiyse, Pay Tebliği m. 39/I' in lafzıdır. Zira bu düzenlemeye göre, katılma intifa senedi sahipleri, "oy hakkına sahip diğer ortaklar gibi" Yeni TTK m. 437 çerçevesinde bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilirler. Bu hükmün oy hakkından yoksun pay sahibine uygulanması halinde, uygulama şu anlama gelmektedir: oy hakkından yoksun pay sahipleri, oy hakkına sahip pay sahipleri gibi bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olmalıdırlar. Tebliğin söz konusu lafzı, oy hakkından yoksun pay sahibinin statüsünü dışlarken, oy hakkından yoksun pay sahibini tebliğin ilgili hükmüne göre bilgi alma ve inceleme hakkına sahip kabul etmek çok doğru görünmemektedir.

bbbb. Dolaylı Bir Bilgi Alma Hakkının Sağlanmasının Gerekçesi

Oy hakkından yoksun pay sahibi, yasanın ifadesi çerçevesinde, malvarlıksal haklara ve yine oy hakkıyla bağlantılı olmayan koruyucu haklara sahip olma ve onları kullanmada serbesttir. Pay sahibinin, genel kurul kararlarının iptali davası açabilmesi[368] veya yönetim kurulunun sorumluluğu yolunu işletebilmesi için, bilgiye sahip olması gerekir[369]. Yoksa dolaylı olarak diğer hakların kullanılması da engellenmiş olur. Oysa Yeni TTK m. 497/II, cümle 2'ye göre, "tüm diğer pay sahipliği haklarının, özellikle rüçhan hakkının kullanılmasında, iktisap eden herhangi bir sınırlamaya tabi değildir". Oy hakkından yoksun pay sahibi de, bir pay sahibidir ve sadece oy hakkıyla, genel kurul bağlamındaki diğer katılım hakları donmuştur[370].

Oy hakkına sahip olmayan pay sahibinin belirli oranda bilgi alma hakkına sahip olması gereğinin diğer bir gerekçesi de her bilgilendirme yükümünün "ortaklık

[368] İsviçre hukukunun aksine, hukukumuzda iptal davası açma koşulu bakımından Yeni TTK m. 446/I a ile "karara olumsuz oy verme ve bu muhalefetini tutanağa geçirtme" koşulu getirilmiş bulunduğundan, tüm payları itibarıyla oy hakkından yoksun olan bir pay sahibinin iptal davası açması da sorun teşkil edecektir. Çünkü bu pay sahibinin genel kurula katılıp karara olumsuz oy verip, bu muhalefetini tutanağa geçirtmesi de olanaksızdır.

[369] İsviçre hukukunda, OR m. 656c/III hükmünün kıyasen uygulanma gerekçesi olarak, bilgi alma ve inceleme haklarının özel denetim ve çoğunlukla iptal veya sorumluluk davaları için de ön basamak teşkil edeceği belirtilmektedir (Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 143, s. 695). Keza bilgi alma ve inceleme haklarının koruyucu hakların kullanımı bakımından önemli bir yardımcı ve hazırlayıcı işlev üstlenmesi nedeniyle, oy hakkından yoksun pay sahibinin bu haklara sahip olması gerektiği yönünde bkz. **Bieri**, s. 359.

[370] İsviçre hukukunda bu sonuca ulaşılmaktadır (bu anlamda bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 143, s. 695).

ilişkisine özgü" bir nitelik taşımıyor olmasıdır[371]. Özellikle malvarlıksal haklara sahip olduğu kabul edilen, oy hakkından yoksun pay sahibinin durumu bu noktada örnek teşkil eder. Söz konusu pay sahiplerinin, malvarlıksal haklarının tespitinin doğruluğunu ve kapsamını belirlemek için ihtiyaç duyulan bilgilere ulaşabilmesi gerekir. Anılan denetleme haklarının kullanılabilmesi için, mevcut kararlarla ilgili bir kanıya ulaşmayı sağlayacak gerekli bilgilerin, pay sahibinin emrine amade bulundurulması gerektiği ifade edilmektedir[372]. Oy hakkından yoksun pay sahibinin bu menfaati, bilgilendirme sistemine duyulan gereksinimin bireysel temellerinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda dürüstlük kuralının bir yansıması olan, "hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleri" belirtilen sonuca ulaşmayı gerekli kılar. Edimin doğru yerine getirildiğinin anlaşılması için, denetleme gerektiren tüm ilişkilerde, bilgilendirmenin bir gereksinim olduğu ve ilişkinin içinde zaten var olduğu savunulmalıdır[373].

cccc. Bilgi Alma Hakkına İlişkin Düzenlemenin Kıyasen Uygulanması

Tüm payları oy hakkından yoksun paylardan oluşan bir pay sahibinin yukarıda belirttiğimiz gerekçelerle, belirli bir oranda bilgilendirilmeye ihtiyacı olacaktır. Yoksa yasanın ona tanıdığı diğer haklar ciddi oranda anlamını yitirecektir. Oy hakkından yoksun pay sahibine yapılacak bir bilgilendirmeyle ilgili olarak Yeni TTK m. 437/II vd. düzenlemelerden yararlanmak mümkündür[374]. Bu nedenle verilecek bilgi hiçbir zaman (olağan) pay sahibine verilecek bilginin sınırlarını aşamaz (bu anlamda bkz. Yeni TTK m. 437/III).

Hakkın kapsamı, olağan durumdaki pay sahibinden daha dar değerlendirilmelidir. Çünkü yasa koyucu, oy hakkından yoksun pay sahibini bazı haklardan mahrum bırakmıştır. Oy hakkından yoksun pay sahibinin bilgi alma hakkının kapsamı, özellikle onun mahrum olduğu haklar da dikkate alınmak suretiyle belirlenir. Dolayısıyla kıyasen yapılacak bir uygulama, organsal işleyişi de kapsayan kollektif ihtiyaçları kapsamamalıdır. Oy hakkından yoksun pay sahibinin genel

[371] Bu hususla ilgili genel olarak bkz. § 2, II, C, 2, b.
[372] Bkz. **Ebenroth**, s. 4.
[373] Bkz. Yukarıda § 2, II, C, 2, b, bb.
[374] İsviçre hukukunda oy hakkından yoksun pay sahibine tanınan dolaylı bilgi alma hakkının, olağan pay sahiplerine ilişkin OR m. 697/II-III'e uygun olacağı belirtilmektedir (bu yönde bkz. **Zindel**, s. 207). Bu durum OR m. 656c/III'e yapılan kıyasın doğal bir sonucu olarak kabul edilebilir.

kurula katılma, oy ve buna bağlı haklarının olmadığı yasada açıkça düzenlenmiştir. Bu durumda, örneğin, gündem konuları üzerinde müzakere edemeyecek, karar önerisinde bulunamayacak ve oy hakkı kullanamayacak pay sahibinin, bunlara ilişkin bilgi sahibi olmasına kural olarak lüzum yoktur. Ancak yatırımını değerlendirebilmek ve hatta devralmış olduğu payları başka kişilere devredebilmek için gerektiğinde ortaklığın mali durumu ve işlerin gidişatı konusunda bilgi alabilmesi gerekir. Keza oy hakkından yoksun pay sahibinin yönetim kurulunun sorumluluğu yoluna gidebilmesi için, yönetime ilişkin konularda bilgi sahibi olması gerekir.

Yukarıda İsviçre hukukunda kıyasen uygulanan düzenleme ve hukukumuzdaki güncel durum değerlendirilmişti. Hukukumuzda oy hakkından yoksun pay sahibinin durumu hakkında doğrudan uygulanabilecek bir düzenleme olmadığından, Yeni TTK m. 437'de düzenlenen bilgi alma hakkının dava yoluyla kullanılmasına ilişkin hükmün kıyasen uygulanması düşünülebilir. Çünkü tüm payları itibarıyla oy hakkından yoksun pay sahipleri, genel kurul toplantısına katılamazlar. Bu nedenle hakkın genel kurulda kullanımı gündeme gelemez. Ancak yasa koyucunun, söz konusu pay sahiplerinin durumunu, bilgi alma ve inceleme hakları bakımından açıkça düzenlemesinde fayda vardır. Örneğin, ilgili pay sahiplerinin, yukarıda anlatılan kapsam ve sınırlara uygun olmak koşuluyla, genel kurul dışında, yönetim kurulundan yazılı olarak, bilgi talep edebilecekleri ve bunun sonuçları düzenlenebilir.

B. Rehinli Paylar

1. Temel Kural ve Senede Bağlanmamış Paylarla Nama Yazılı Paylarda Durum

Anonim ortaklık payları üzerinde rehin tesis edilebilmektedir. Yeni TTK m. 427/II hükmünde buna işaret edilmiştir[375]. Rehinli paylardan kaynaklanın bilgi alma hakkı, bilgi alma hakkının genel kurul toplantısına katılma hakkıyla olan ilişkisi paralelinde bir değerlendirmeye tabi tutulabilir. Rehinli paylarda genel kurula katılma hakkı MK m. 960 hükmüyle düzenlenmiştir. Buna göre, ortaklık genel kurullarında rehinli payları temsil etme yetkisi, rehin alacaklısına değil, pay sahibine

[375] İsviçre hukuku açısından OR m.689b çerçevesinde bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §45, No: 26, s. 605.

aittir[376]. MK m. 960 hükmünün, genel kurula katılma hakkına sahip olmada temel ilkeyi düzenleyen Yeni TTK m. 425 hükmüyle uyum içinde olduğu belirtilebilir.

Anonim ortaklıklarda senede bağlanmamış paylarla nama yazılı paylarda, genel kurula katılma ve bu bağlamda bilgi alma hakkı bağlamında sorun çıkmayacaktır. Zira bunlardan doğan pay sahipliği haklarının "pay defterine kayıtlı" bulunan "pay sahibi" tarafından kullanılacağına Yeni TTK m. 426 hükmünde yer verilmiştir. Bununla da uyumlu olarak Yeni TTK m. 499/I hükmünde senede bağlanmamış paylarla nama yazılı pay senedi sahiplerinin pay defterine kaydedileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu paylardan kaynaklanan pay sahipliği hakları ve buna dâhil olan bilgi alma hakkı rehin alacaklısı tarafından değil, pay sahibi tarafından kullanılacaktır[377].

2. Hamiline Yazılı Paylarda Durum

a. Hamiline Yazılı Senetlerde Zilyetlikle Senet Sahipliğinin Karıştırılabilmesi

Paylar için hamiline yazılı senet basılması durumunda, hakkın kullanımı bakımından, pay sahibini esas alan temel kuraldan ayrılmayı gerektirecek bir durum yoktur. Ancak hamiline yazılı senetlerin kendine has özellikleri, bazı sorunları beraberinde getirebilir. Bu tip senetlerde bazen zilyetlikle senede sahip olma arasındaki çizgi belirsizleşebilmektedir[378]. Nama yazılı senetlerde pay sahipliğini şeklen ortaya koyan "pay defterine kayıtlı olma" durumuyla maddi anlamda pay sahipliği çoğunlukla örtüşmektedir. Ancak hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi halinde, pay sahibiyle rehin hakkı sahibi dış ilişkide birbirine karışabilir. Zira hamiline yazılı senetlerin rehni için senetlerin rehin alacaklısına teslimi yeterlidir (bkz. MK m. 956/I) ve pay defterinde, hamiline yazılı senetlere ilişkin kayıt da bulunmamaktadır (bkz. Yeni TTK m. 499). Yine Yeni TTK

---

[376] Sadece teminata dayalı malvarlıksal bir hakkı bulunan rehinli alacaklının tamamen yönetsel nitelikte bu hakkı kullanmasının düşünülemeyeceği öğretide ifade edilmiştir (bkz. **Göksoy, Y. Can:** Anonim Ortaklıkta Payın Rehni, Ankara, 2001, s. 305).

[377] Hatta nama yazılı paylarda bu esas değiştirilemez. Dikkat edilirse, Yeni TTK m. 427/II hükmünün lafzı da sadece hamiline yazılı paylara ilişkindir (İsviçre hukukunda benzer durum için bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §45, No: 29, s. 605). Fakat nama yazılı paylar açısından, rehin hakkı sahibine temsil yetkisi verilmesine engel bir durum olmadığı da belirtilmelidir.

[378] Öğretide belirtildiği üzere, başta anılan MK m. 960 ve Yeni TTK m. 427/II hükümlerindeki düzenlemeler aslında nama yazılı pay senetleri üzerindeki rehin hakkından ziyade hamiline yazılı pay senetleri üzerindeki rehin haklarına yöneliktir. Bunun nedeni de, rehin halinde, bu senetlere sahip olmayla rehin hakkına sahip olmanın birbirine karışmasıdır. Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 404, s. 133.

m. 426/II'ye göre, hamiline yazılı senetlerde, ortaklığa karşı pay sahipliğinden kaynaklanan hakları kullanmaya, senede zilyet olduğunu ispat eden kişi yetkilidir. Dolayısıyla hamiline yazılı senet üzerinde rehin tesis edilmesi için alacaklıya teslim edilen senedin zilyedi, rehinli alacaklı olmakta ve ortaklığa karşı da şeklen (özellikle katılım haklarını kullanma bağlamında) yetkili olmaktadır.

Yeni TTK m. 415/III hükmü uyarınca, hamiline yazılı pay senedi sahipleri genel kurul toplantı gününden en geç bir gün önce söz konusu senetlere zilyet olduklarını ispatlayarak giriş kartı alırlar ve bu kartları ibraz ederek genel kurul toplantısına katılırlar. Genel kurul toplantısına katılma hakkıyla ilgili bu düzenlemeler bilgi alma hakkını da etkilemektedir. Çünkü genel kurul toplantısı, bilgi alma hakkı bakımından merkezi bir öneme sahiptir ve hamiline yazılı senetlere ilişkin Yeni TTK m. 426/II ve 415/III hükümleri, hamiline yazılı pay senedinin zilyedini, genel kurula katılma bakımından dış ilişkide yetkili kılmaya müsaittir.

b. Temel Kuralın Uygulanabilirliği ve Yeni TTK m. 427/II Hükmünün İç İlişkiye Yönelik Bir Hüküm Olması

Yeni TTK m. 427/II'ye göre, hamiline yazılı bir senedi rehin sebebiyle elinde bulunduran kimse, pay sahipliği haklarını ancak pay sahibi tarafından "özel bir yazılı belge" ile yetkilendirilmişse kullanabilir. Bu düzenleme, MK m. 960'ta düzenlenen, ortaklık genel kurullarında rehinli payları temsil etme yetkisinin, rehin alacaklısına değil, pay sahibine ait olduğu yönündeki ilke ile uyumludur. Fakat Yeni TTK m. 427/II'nin rehinli alacaklıyla pay sahibi arasındaki iç ilişkiye dönük bir düzenleme olduğunu kabul etmek gerekir. Yoksa ortaklığın, zilyetlik devriyle rehnedilmiş bir hamiline yazılı senedin, hamilinin elinde rehin nedeniyle bulunduğunu anlamasına olanak yoktur. Bu durum, Yeni TTK m. 427/II'nin rehinli alacaklıyla pay sahibi arasındaki iç ilişkiye dair bir hüküm olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla eğer Yeni TTK m. 427/II hükmüne uygun şekilde "özel bir yazılı belge"yle pay sahibi, rehin hakkı sahibini yetkilendirmişse, bu yetkilendirme belgesinin rehin hakkı sahibi tarafından ortaklığa sunulması dahi gerekmemektedir[379]. Hatta ortaklığın böyle bir yetkilendirmeyi inceleme yetkisi de yoktur[380]. Çünkü Yeni TTK m. 426/II uyarınca

[379] İsviçre hukuku açısından bu yönde bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §45, No: 30, s. 605.
[380] Bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Schaad),** BSK, OR II, Art. 689b, No: 19, s. 825.

bu kişinin ortaklığa karşı yetkili olması için pay senedinin zilyedi olduğunu ispat etmesi gerekli ve yeterlidir.

c. Rehin Hakkı Sahibinin Pay Sahibine Rağmen Genel Kurula Katılması Ve Bilgi Alma Hakkını Kullanması

aa. Özel Yazılı Belge Olmadan Genel Kurul Toplantısına Katılmanın Katılımı Yetkisiz Hale Getirmemesi

Rehin hakkı sahibinin, pay sahibine rağmen genel kurula katılıp katılım haklarını ve bunlarla birlikte bilgi alma hakkını kullanması halinde, bu durumun pay sahibiyle rehin hakkı sahibi arasındaki rehin sözleşmesini ihlâl edeceğini ifade edebiliriz. Özellikle MK m. 954/II hükmü alacaklar ve diğer hakların rehniyle ilgili olarak, teslime bağlı rehin hükümlerine atıf yapmaktadır. Teslime bağlı rehin düzenlemeleri de alacaklıya önemli sorumluluklar yüklemektedir. Pay sahibinin belirtilen nedenlerle bir zararı oluşması halinde rehinli alacaklının ona karşı sorumlu olacağı göz ardı edilmemelidir (bkz. MK m. 945). Ancak hamiline yazılı senetlerde rehin hakkı sahibinin, Yeni TTK m. 427/II bağlamında "özel bir yazılı belge" olmaksızın genel kurul toplantısına katılmasının yetkisiz katılım oluşturup oluşturmadığı tespit edilmelidir.

Sorunun, Yeni TTK m. 427/II ve hamiline yazılı senetlerin özelliklerinden ileri geldiği belirtilebilir. Yukarıda yer verildiği üzere, Yeni TTK m. 427/II rehin hakkı sahibi ve pay sahibi arasındaki iç ilişkiye dönük bir düzenlemedir. Yeni TTK m. 427/II, "temsile" ilişkin bir düzenleme izlenimi yaratmasına rağmen, böyle değildir. Hükümde geçen, "özel bir yazılı belge" ifadesinin de, Yeni TTK m. 426/I hükmündeki temsilciyle ilgisi yoktur. Bu sebeple nama yazılı senetlerde temsile ilişkin, ortaklığa ulaştırılması gereken "yazılı" temsil yetkilendirmesinden (bkz. Yeni TTK m. 426/I) açık şekilde ayrılmaktadır. Sonuncusu ortaklıklar hukuku anlamında bir etki yaratırken, Yeni TTK m. 427/II hükmünde yer verilen "özel yazılı belge"nin böyle bir etkisi yoktur[381]. Çünkü ne hamiline yazılı senedin zilyedi söz konusu özel yazılı belgeyi ortaklığa sunmak zorundadır, ne de ortaklığın hamiline yazılı senedi elinde bulunduran kimseden özel yazılı bir belge talep etme hakkı vardır. Öğretide de

[381] Bu çerçevede bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 142, s. 1390.

belirtildiği üzere, aksinin kabulü, hamiline yazılı pay senetleri bakımından, genel kurula katılmaya yetkili olma konusundaki sistemi bertaraf eder[382].

Hamiline yazılı pay senetlerinde, Yeni TTK m. 427/II hükmüne uygun bir şekilde, "özel yazılı bir belge" ile yetkilendirme yapılsa dahi, bu yetkilendirme ifadesinden bunun bir temsil yetkilendirmesi olduğu sonucuna ulaşmak da zordur. Yasa, hükmün düzenlendiği yer ve düzenleniş şekli itibarıyla farklı anlaşılabilse de burada bir temsilden bahsedilemez. Eğer hamiline yazılı payın sahibi, rehin hakkı sahibine anılan hükme uygun olarak "özel" bir yazıyla yetki vermişse, bu, rehin hakkı sahibinin katılım haklarını kullanabilmesi içindir. Yani pay sahibi adına değil, kendi adına kullanım söz konusudur[383]. Çünkü rehin hakkı sahibi, zaten elinde olan senetle toplantıya girdiğinde bir temsilci gibi toplantıya girmemektedir. Verilen özel yetki belgesiyle de pay sahibiyle rehin hakkı sahibi arasındaki iç ilişkiden kaynaklanacak sorunlar çözümlenmiş olmaktadır.

Hamiline yazılı pay senetleriyle genel kurula katılma yetkisinin, senedin zilyedine göre belirlenmesi, rehin hakkı sahibinin hamiline yazılı senede zilyet olduğunu ispatlayarak giriş kartı alabilmesine ve bu surette genel kurula katılabilmesine olanak tanır. Yeni TTK m. 427/II'de yer verilen "özel bir yazılı belge" ile yetkilendirmenin yapılmaması[384] veya öngörülen şekilde yapılmaması[385], zilyedin toplantıya katılımını yetkisiz katılım haline getirmez.

---

[382] Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 143, s. 1390.

[383] Bu hükmün aslında pay sahibinin rehin hakkı sahibi tarafından temsilini değil de, rehin hakkı sahibinin katılım haklarını kendi adına kullanmasını düzenlediği yolunda bkz. **Schott, Bertrand:** Aktienrechtliche Anfechtbarkeit und Nichtigkeit von Generalversammlungsbeschlüssen wegen Verfahrensmängeln, Zürich, 2009, No: 39, s. 226; **Honsell/Vogt/Watter/(Schaad),** BSK, OR II, Art. 689b, No: 19, s. 825. Buradan hamiline yazılı pay senedi sahiplerinin temsil yoluyla katılım haklarını kullanamayacağı sonucu da çıkarılmamalıdır. Hamiline yazılı pay senedi sahibinin yasada belirtilen usule uygun olarak toplantıya katılmaya yetkili olduğunu ortaya koyduktan sonra (bkz. Yeni TTK m. 415/III), genel kurulda temsilci yoluyla oy kullanması olanağı var kabul edilmelidir (İsviçre hukuku açısından bu yönde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 143, s. 1390-1391).

[384] Söz konu yetkilendirmenin olmadığından ortaklığın haberi olsa dahi, kullanılan oyların geçersiz olmayacağı yolunda bkz. **Schott**, No: 40, s. 226.

[385] Örneğin, genel işlem şartları vasıtasıyla böyle bir yetkilendirmeye yer verilmesi, hükümdeki "özel yazılı belge" koşulunu karşılamasa da, hükmün sadece iç ilişkiye dönük olması ve (tüzel kişiler hukuku bağlamında) ortaklıklar hukuku alanında bir etki doğurmaması nedeniyle, ilgili genel kurulda alınan kararların iptali gerekmez (bu bağlamda bkz. **Scherrer, Eric R.:** Die Stimmrechtsausübung durch Depotvertreter, Zürich, 1996, s. 89–90). Buradan da, özel bir yazılı belge olmadan katılan kişinin katılımının yetkisiz katılım olmadığı ortaya konabilir.

bb. Rehin Hakkı Sahibinin Bilgi Alma Hakkını Dava Yoluyla Kullanamaması

Hamiline yazılı pay senetlerinde, ortaklığa karşı yetkili olmanın senede zilyet olmaya bağlanması kıymetli evrak hukukunu da ilgilendirmektedir. Hamiline kaydı, bu pay senetlerine yüksek bir teşhis yeteneği kazandırmaktadır ve bu bağlamda Yeni TTK m. 426/II'nin senedin o anki zilyedi lehine işlev göstereceği kuşkusuzdur. Haliyle senetle iç içe geçmiş olan pay sahipliği hakları da hamil tarafından kullanılmaktadır. Rehin veya benzer sebeplerle senedi elinde bulunduran hamilin, genel kurul toplantısında bilgi alma hakkını kullanması böylece mümkün hale gelir. Aksinin kabulü, genel kurula katılma bakımından, yasanın hamiline yazılı senetler için öngördüğü sistemi bertaraf eder. Ancak MK m. 960 hükmünde düzenlenen ilke gereği, maddi anlamda, bu hakka sahip olmayan zilyedin, söz konusu davranışından bir zarar doğması halinde, bu zararın tazmini gerekecektir.

Pay sahibine tanınan bilgi alma hakkı soyut ve yaptırımsız bir hak değildir. Belirli koşullar altında, pay sahibinin hakkını mahkeme yoluyla kullanması olanaklıdır. Yönetim kurulu, bilgi vermeyi reddederse, uyuşmazlığın mahkemeye taşınması aşamasında, senedi rehin hakkı nedeniyle elinde bulunduran hamilin, hakkı kullanmasına ilişkin ulaşılan sonuç değişir. Zilyedin mahkemeye başvurması durumunda, aktif husumet ehliyeti tartışma konusu yapılabilmelidir. Çünkü hak sahipliği mahkemede çözümlenebilecek bir mevzudur. Eğer bilgi alma hakkını kullanabilecek kişi, yani pay sahibi, bu hakkını kullanmamışsa, hakkın dava yoluyla kullanılmasının koşullarından birisi oluşmamış olacak ve dava reddedilecektir.

C. Pay Üzerinde Hapis Hakkı Olması

MK m. 950/I' de hapis hakkının sadece taşınır ve kıymetli evrak üzerinde kurulabileceği düzenlenmiştir. Bu nedenle hapis hakkının kıymetli evrak niteliğinde senede bağlanmamış paylar bakımından uygulama alanı bulması düşünülemez[386]. Bir pay üzerinde, payın bağlandığı senet vasıtasıyla kullanılan hapis hakkı, bu hakkın sahibine pay sahipliği haklarını taşımaz. Öğretimizde önceki mevzuatımız döneminde de, hapis hakkına konu olan paylar bakımından, oy hakkının "bu hakkın kapsam ve fonksiyonu gereği hapis hakkı sahibine değil, hapis hakkına konu payların

[386] Bu bağlamda bkz. **Kendigelen, Abuzer:** "Anonim Ortaklık Payı (Pay senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paylardan Kaynaklanan Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu", Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl, Makalelerim, İstanbul, 2001, s. 257.

sahibine, yani kısaca pay sahibine ait olduğu…" açıkça belirtilmiştir[387]. Öğretide oy hakkı açısından ulaşılan bu sonuç, genel kurul toplantısına katılmayla bilgi alma ve inceleme hakları bakımından da kabul edilmelidir.

Pay üzerinde hapis hakkı bulunması halinde genel kurul toplantısına yetkili katılımcının belirlenmesi, Yeni TTK m. 426 hükmüne göre gerçekleşmelidir. Hapis hakkının nama yazılı pay senetleri vasıtasıyla kullanılması halinde, genel kurula katılma, oy hakkı, bilgi alma ve inceleme hakları bakımından herhangi bir sorun yaşanmaz. Hapis hakkı bilgi alma hakkına sahiplik bakımından kuralda herhangi bir değişiklik yaratmaz. Pay sahibi genel kurula katılır ve dilerse bilgi alma hakkını kullanır. Burada teori pratiğe yansımada sıkıntı yaratmaz. Çünkü bu olasılıkta ortaklık hak sahipliğini pay defteri aracılığıyla denetleyebilmekte ve yetkili katılımı (ve haliyle bilgi alma hakkına sahipliği de) bu şekilde tespit edebilmektedir.

Hamiline yazılı paylarda, hapis hakkının uygulaması, genel kurul toplantılarına yetkisiz katılımın tespiti açısından sorunlu olabilir. Zira rehin hakkıyla ilgili olarak belirttiğimiz üzere, Yeni TTK m. 427/II düzenlemesi iç ilişkiye dair bir hüküm olarak ele alınmak zorundadır. Bu durumda ortaklık, hamiline yazılı paylar bakımından, toplantıya katılımın meşruiyetini Yeni TTK m. 426/II'ye göre sınayacaktır. Hamiline yazılı bir pay senedini hapis hakkı vesilesiyle elinde bulunduran bir kişinin genel kurul toplantısına katılımı Yeni TTK m. 426/II çerçevesinde meşru bir katılım olabilir. Oysa Yeni TTK m. 427/II, maddi anlamda hak sahibinin, asıl pay sahibi olduğunu doğrulamaktadır. Bu durumda bir pay üzerinde hapis hakkı kullanılması halinde, bilgi alma hakkının halen daha pay sahibine ait olduğunu belirtebiliriz. Fakat bu teorik açıklığın pratiğe yansıması hamiline yazılı senetlerde, nama yazılı senetler kadar kolay olmayacaktır. Yeni TTK'nın genel kurul toplantılarına katılımı düzenleyen hükümleri çerçevesinde hapis hakkı sahibinin elindeki hamiline yazılı senetle, fiili olarak genel kurul toplantısına katılıp oy hakkını ve bilgi alma hakkını kullanması mümkün olabilir. Hapis hakkıyla ilgili bu tartışmalar rehin hakkına ilişkin tartışmalara (çıplak paylar haricinde) paralel olduğundan, ilgili kısıma atıf yapmakla yetiniyoruz.

[387] Bkz. **Kendigelen**, Hapis Hakkı, s. 266.

D. Pay Üzerinde İntifa Hakkı Olması

1. İntifa Hakkı Sahibinin Durumu

Anonim ortaklık payları da MK m. 794 gereği, intifa hakkının konusu olabilir. Pay üzerinde intifa hakkı bulunması halinde, özellikle "oy hakkı"nın kullanımına ilişkin bir esas yasamızda yer almaktadır. Bu şekilde hem paylar üzerinde intifa hakkı tesis edilebileceği teyit edilmiş olmakta hem de intifa hakkının kapsamı konusunda bir düzenlemeye gidilmektedir.

Yeni TTK m. 432/II ile intifa hakkı sahibinin hakkının kapsamı sadece malvarlıksal hakları aşmış ve katılım haklarını da kapsamıştır. Çünkü anılan hükme göre, pay üzerinde intifa hakkı olması halinde, aksi kararlaştırılmamışsa, oy hakkı intifa hakkı sahibi tarafından kullanılır. Bu durum, intifa hakkı sahibinin genel kurula katılma hakkını kullanmasını zaten bir ön koşul olarak getirmektedir[388]. Yasada açık bir hüküm olmasaydı, pay üzerindeki intifa hakkının söz konusu katılım ve kontrol haklarını kapsayıp kapsamayacağı tartışmalı hale gelebilirdi[389]. Oy hakkının, genel kurula katılma, müzakerelere katılma ve öneride bulunma haklarıyla olan bağlantısının yanında, işlevselliği bakımından, bilgi alma hakkıyla yoğun bir bağlantı içinde olduğu yukarıda belirtilmişti[390]. Bu halde, kural olarak oy hakkını haiz olan intifa hakkı sahibinin, oy hakkıyla bağlantılı şekilde bilgi alma hakkına da sahip olduğunu kabul etmek gerekir[391]. Zaten aksinin kabulü[392], intifa hakkı sahibinin oy

---

[388] İntifa hakkı sahibinin genel kurul toplantısına katılma hakkı önceki mevzuatımız döneminde de kabul edilmekteydi (Bkz. **Kendigelen, Abuzer:** Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul, 1994, s. 326-327).

[389] Öğretide bu hakların kapsam dışında olabileceği yolunda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, dipn. 696, No: 408, s. 134. Buna karşın, Yeni TTK m. 432/II hükmünün, intifa hakkı sahibinin hakkının konusunu belirleyen MK m. 803 ile uyumlu olduğu yönünde bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §45, No: 13, s. 603.

[390] Bilgi alma hakkının diğer pay sahipliği haklarıyla bağlantılı, fakat onlara bağımlı olmadığı noktasında bkz. § 4, II.

[391] Önceki mevzuatımız açısından, hukukumuzda, "… gerçekte bilgi alma hakkı olmayan, şirketin faaliyetleri hakkında yeterli şekilde aydınlanmayan intifa hakkı sahibinin oy hakkının bulunmasının tek başına anlam ve yararının" olmayacağı belirtilmiş ve intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkını kullanabileceğine işaret edilmiştir (bu hususta özellikle bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 153). **Kendigelen**, İntifa Hakkı, s. 322'de, "…oy hakkı ile yakın ilişkisi olan ve bu hakkın doğal uzantısı niteliğinde bulunan bilgi alma hakkının da intifa hakkı sahibine ait olacağı…" yönünde görüş bildirmiştir.

[392] Öğretimizde, limited ortaklıklar bakımından, "…intifa hakkı sahipleri gibi ortak sıfatı olmaksızın limited şirket payı üzerinde hak sahibi…" olanların bilgi alma hakkını kullanamayacakları Yeni TTK'nın tasarı haline ilişkin olarak belirtilmiştir (bkz. **Bilge**, s. 436). Benzer görüş hem eski TTK döneminde (bkz. **Baştuğ/Göksoy**, s. 49) hem de Yeni TTK döneminde de (bkz. **Mineliler**, s. 16) savunulmuştur. Yeni TTK m. 600/III, Yeni TTK m. 432/II'ye paralel bir düzenleme getirdiğinden, metindeki gerekçeler limited ortaklık bakımından da geçerli olmalıdır. Dolayısıyla, ilgili görüşe katılamamaktayız. Gerçekten de limited ortaklıklar bakımından, intifa hakkı sahibinin, bilgi alma hakkını kullanabileceği kabul edilmelidir (bu hususta bkz. **Can**, s. 56).

hakkını kullanırken pay sahibinin menfaatlerini de gözetecek şekilde kullanmasını öngören Yeni TTK m. 432/II, cümle 2[393] düzenlemesiyle çelişki oluşturur[394].

2. Pay Sahibinin Durumu

a. Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkını Kullanabilmesi

aa. Yasal Düzenleme ve Yorumu

Pay üzerinde intifa hakkı olması durumunda çözümlenmesi gereken sorunlardan birisi, pay sahibinin durumudur. Paydan kaynaklanan tüm hakların doğal sahibi, payın sahibidir. Pay üzerinde intifa hakkı tesis edilmesi halinde, oy hakkına dair yasada bir düzenlemeye gidilmiş ve bu hak intifa hakkı sahibine tanınmıştır. İntifa hakkı sahibine oy hakkı tanınması ve onun oy hakkı yanında ilişkili diğer hakları kullanabilecek olması, pay sahibinin oy hakkı dışındaki haklarını kullanmasını engellememelidir. Dolayısıyla pay üzerinde intifa hakkı olması halinde, pay sahibinin oy hakkı dışındaki malvarlıksal olmayan hakları kullanması olanaklıdır[395]. Haliyle pay üzerinde intifa hakkı olsa da, pay sahibinin genel kurula katılabileceğini ve bilgi alma hakkını kullanabileceğini kabul etmek gerekir[396]. Önceki mevzuatımız açısından da, pay üzerinde intifa hakkı olması halinde, intifa hakkı sahibiyle pay sahibinin bilgi alma veya inceleme haklarını birbirinden bağımsız kullanıp kullanamayacakları sorunu ele alınmıştır. Öğretiye göre, "intifa hakkı sahibine oy hakkı (ve) bununla bağlantılı olarak kullanılabilecek yönetsel hakların kanunla tanınmış olması, ancak bunun mutlak anlam ifade etmemesi, pay sahibinin de bazı katılma hakları, koruyucu haklar ve hatta mali hakları kullanıyor olması, kuraldan ayrılmayı haklı gösterir"[397].

Öğretide, hem intifa hakkı sahibinin hem de pay sahibinin genel kurul kararlarının iptalini isteyebilmesi ve bununla paralel olarak bilgi alma hakkını kullanıp kullanamayacağı sorunu tartışılmıştır. Söz konusu yaklaşım bir görüşe göre, maddi olarak uygun olmakla birlikte, Yeni TTK m. 432/I ve II'nin lafzıyla

---

[393] Öğretide, intifa hakkı sahibinin oy kullanırken, malikin çıkarlarını hakkaniyete uygun bir şekilde gözetmesi gerektiği, aksi takdirde malike karşı sorumlu olacağı belirtilmiştir. Ancak, malikin menfaatini gözetmeksizin kullanılan oy geçersiz olmamaktadır (bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 1, No: 250, s. 778).

[394] Bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 153.

[395] Bu bağlamda bkz. **Schucany**, Art. 690, No: 2, s. 120.

[396] Önceki mevzuatımız açısından da aynı sonuca ulaşılmaktaydı. Bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 154-155; **Kendigelen**, İntifa Hakkı, s. 323.

[397] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 157.

bağdaşmamaktadır[398]. Gerçekten de özellikle Yeni TTK m. 432/I hükmü dikkate alındığında, yasanın amacının, ortaklık karşısında yalnızca bir hak sahibinin varlığını esas almak olduğu düşünülebilir. Ancak lafzî bir değerlendirme yapılsa dahi, Yeni TTK m. 432/II hükmünde, pay sahibini diğer tüm katılım haklarından mahrum eden bir ifade şeklinin yer aldığı öne sürülemez. Keza lafza sıkı sıkıya bağlı kalınırsa, Yeni TTK m. 432/I hükmünün sadece birlikte pay sahipliği özelinde bir düzenleme olduğu belirtilebilir. Ancak asıl değerlendirme, Yeni TTK m. 432/II'nin uygulanacağı durumlarda, olası menfaatler ihtilafı üzerinden yapılmalıdır. Öğretide özellikle (maddi menfaat uyuşmazlıkları temel alınarak) iptal davası çerçevesinde, bir değerlendirme yapılmaktadır. Pay üzerinde intifa hakkı olması halinde, intifa hakkı sahibinin menfaati, kâr payına yönelik olurken, pay sahibinin ve hatta onunla birlikte ortaklığın menfaati yedek akçe ayrılmasına yönelik olabilecektir. Haliyle intifa hakkı sahibinden, değinilen menfaati karşısında, pay sahibi lehine hareket etmesini beklemek güçtür. Bu nedenle, intifa hakkı sahibi yanında, pay sahibine de bilgi alma ve denetleme hakları tanınmalıdır[399]. Bu sonuca sadece menfaat uyuşmazlıkları değerlendirilerek değil, bilgilendirmeye duyulan ihtiyaç çerçevesinde de ulaşılabilecektir. Bilgilendirme sistemine duyulan hukuki gereksinimin bireysel boyutuna dikkat edilecek olursa, pay sahibi hala pay sahibidir ve yatırım onun yatırımıdır. Dolayısıyla, pay sahibinin bu yatırımının geleceğini tayin edebilmeye müsait bilgilere ulaşabilmesi gerekir. Diğer taraftan, pay sahibi intifa hakkı nedeniyle oy hakkını kural olarak kullanamasa da, genel kurul toplantısına katılma hakkını ve diğer katılım haklarını kullanabilmektedir. Dolayısıyla bilgilendirmeye duyulan hukuki gereksinimin kolektif cephesi de tamamen ortadan kalkmış değildir. Başka bir ifadeyle pay sahibinin bilgi alma hakkı yasadaki kapsam ve şekliyle varlığını korumaktadır.

bb. Yönetmelik Düzenlemesi ve Değerlendirilmesi

Hukukumuzda "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri

[398] Bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §45, No: 13, s. 603.
[399] Söz konusu çerçevede bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Länzlinger),** BSK, OR II, Art. 690, No: 16, s. 856.

Hakkında Yönetmelik"[400] (Tem. Yön.) m. 18/V ile pay sahibinin genel kurul toplantısına katılma hakkını ortadan kaldırabilecek bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre, "bir payın üzerinde intifa hakkı bulunması halinde aksi kararlaştırılmamışsa genel kurula katılma ve oy hakkı intifa hakkı sahibi tarafından kullanılır". Düzenlemenin karşıt kavramı, aksi kararlaştırılmamışsa, pay sahibinin genel kurul toplantısına katılmasını engellemektedir.

Tem. Yön. m. 18/V' in bu halinin yasaya uygun olmadığı belirtilebilir. Yasa, pay sahibinin genel kurul toplantısına katılma hakkını elinden almış değildir. Bunun yönetmelikle yapılması düşünülemez. Tem. Yön. m. 1'e göre, yönetmeliğin amacı, genel kurul toplantısına katılma ve oy hakkının kullanılmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir. Bu amaç çerçevesinde, yasaya göre genel kurul toplantısına katılma hakkına sahip olanların, bu haklarını nasıl kullanacakları yönetmelikle düzenlenmelidir. Yoksa hak sahipleri çevresinin yönetmelikle belirlenmesi yönetmeliğin amacı dâhilinde değildir.

İntifa hakkı sahibinin genel kurula katılıp oy kullanması, yasanın açık hükmü sayesinde gerçekleşmektedir. Söz konusu yasa hükmü olmasa, oy hakkının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılabileceği aynı açıklıkla savunulamazdı. Gerçekten İsviçre hukukuna ilişkin eski öğretide, pay üzerinde intifa hakkı bulunması halinde, genel kurul toplantısına katılma ve oy haklarının pay sahibi tarafından kullanılabileceği belirtilmektedir[401]. İntifa hakkı sahibinin genel kurul toplantısına katılıp oy hakkını kullanması, ancak yasanın açık hükmü sayesinde olabiliyorken, pay sahiplerinin elinden diğer katılım haklarını alacak şekilde yasayı yorumlamak ve bu doğrultuda yönetmelik hükmü getirmek doğru bir yaklaşım olmaz. Böyle bir yorumdan şüphesiz bilgi alma hakkı da etkilenir.

Pay üzerinde intifa hakkı olması halinde, pay sahibinin genel kurul toplantısına kural olarak katılamayacağına yönelik yönetmelik hükmü, pay sahibiyle intifa hakkı sahibi arasındaki menfaat dengesini gözetmemektedir. Ayrıca pay sahibinin genel kurul toplantısına katılma hakkının elinden alınması, bilgi alma hakkından iptal davası açma hakkına kadar, pay sahibinin malvarlıksal olmayan bir çok hakkını olumsuz etkiler. Yönetmeliğe göre, intifa hakkı sahibi "aksi

[400] Bkz. **RG. T. 28/11/2012, S. 28481**.
[401] Bu yönde özellikle bkz. **Zehnder, August:** Die Generalversammlung bei den Aktiengesellschaften, Bern, 1922, s. 49-50.

kararlaştırılmamışsa" genel kurula katılma hakkını kullanmaktadır. Bu düzenleme intifa hakkı sahibiyle pay sahibi arasındaki ilişkiyi ilgilendirmektedir. Bu durumda, söz konusu durumun aksi kararlaştırılırsa, intifa hakkı sahibi toplantıya katılma ve buna bağlı hakları kullanamayacaktır. Dolayısıyla yönetmeliğin bu düzenlemesinin Yeni TTK m. 432/I ve II'yi birlikte ve bir ölçü de lafzî yorumlayan görüş çerçevesinde getirildiği düşünülebilir. Oysa özellikle pay sahibiyle intifa hakkı sahibinin menfaatlerini gözetmediği için bu görüş yasanın amaçlarına uygun bulunmayarak eleştirilmişti. Yönetmeliğin bu hükmü de aynı gerekçeyle yasaya aykırı kabul edilmelidir[402]. Dolayısıyla ilgili yönetmelik hükmüne rağmen, pay sahibinin genel kurul toplantısına katılma hakkının olduğu ve bilgi alma ve inceleme haklarını kullanabileceği kabul edilmelidir.

b. Pay Senetlerine İlişkin Sorunlar

Senede bağlanmış paylar üzerinde intifa hakkı tesis edilmesi halinde, bilgi alma hakkı bakımından ortaya çıkacak olasılıklar değerlendirilebilir. Nama yazılı pay senetleri üzerinde intifa hakkı kurulması halinde, Yeni TTK m. 499/I uyarınca pay defterinde bu hususta bir kayıt bulunur. Dolayısıyla bilgi alma hakkının hem pay sahibi hem de intifa hakkı sahibi tarafından kullanımı bir soruna neden olmaz.

Payın hamiline yazılı senede bağlanması halinde durum değişiklik gösterebilir. MK m. 795 hükmü incelendiğinde, intifa hakkının kurulmasına ilişkin kuralların, mülkiyet hakkı ve alacağın devrine yönelik kurallara paralel kaleme alındığı anlaşılabilir. Dolayısıyla hamiline yazılı bir senet üzerinde intifa hakkı kurulacaksa, bunun devri usulü gereğince, senedin intifa hakkı sahibine teslim edilmesi gerekecektir (bkz. Yeni TTK m. 489/I). Anılan bağlamda zaten senede zilyet olan intifa hakkı sahibi, Yeni TTK m. 426/II hükmü aracılığıyla genel kurul toplantısına girebilecektir. Bu durumda senede zilyet olmayan pay sahibinin toplantıya katılamaması gibi bir sorunla karşılaşmak mümkündür. Çünkü hamiline yazılı pay senetlerinde toplantıya katılmanın koşulu senedin zilyedi olmaktır. Bu durum hem Yeni TTK m. 426/II hem de m. 415/III hükmünün bir gereği olarak

[402] Hukukumuzda pay sahibiyle intifa hakkı sahibi arasındaki menfaatler dengesi önceki mevzuatımız döneminde de incelenmiştir. Buna göre "menfaatler konumunun", paydan kaynaklanan hakların ortaklığa karşı birden fazla kişi tarafından kullanılamayacağına yönelik kuraldan ayrılmayı gerektirdiği ve hem pay sahibi hem de intifa hakkı sahibinin birbirinden bağımsız olarak bilgi alma hakkını kullanmasının mümkün olduğu yönünde bkz. **Kendigelen**, İntifa Hakkı, s. 325.

ortaya çıkmaktadır. Yani, teorik olarak pay sahibinin de toplantıya katılıp bilgi alma hakkını kullanabileceği öne sürülürken, pratik sebeplerle bunun gerçekleşememesi olasılığı da vardır. Söz konusu olasılıkta genel kurul toplantısına pay sahibinin kabul edilmemesi genel kurul kararlarının varlığına ve geçerliliğine etki etmemelidir.

§ 6. HAKKIN KULLANILMA ZAMANI

I. GENEL KURUL TOPLANTISI SIRASINDA KULLANILMASI

Bilgi alma hakkının kullanılma zamanı önemli bir sorundur. Konuyla ilgili olarak Yeni TTK m. 437/II, cümle 1 ve 4 hükümleri referans kabul edilebilir. İki düzenlemenin birbiriyle çeliştiği gibi bir sonuca ulaşılması mümkündür. Bunun nedeni, anılan düzenlemelerin kaynaklarının farklı olmasıdır. Burada, iki hükmün birlikte değerlendirilmesinden bir sonuca ulaşılması gerekmektedir.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 1 lafzen dikkate alındığında, bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılması gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Yasanın ifadesi bir kaynak OR m. 697/I hükmüne paraleldir. Anılan hüküm nedeniyle, yasa koyucunun, bilgi alma hakkının kullanılmasında genel kurulun toplantı zamanını esas aldığı belirtilebilir. Bu hüküm, pay sahiplerinin ortaklık işlerine ilişkin haklarını genel kurulda kullanacaklarına dair temel ilkeyle uyum içindedir[403] (bkz. Yeni TTK m. 407/I, cümle 1). Ayrıca yasa koyucunun, hakkın kullanılması bakımından, olağan ve olağanüstü genel kurul toplantıları arasında bir ayrım yapmadığı da belirtilmelidir[404].

Kollektif bilgilendirme ihtiyacı nedeniyle, genel kurul toplantısı sırasında, karar alınacak konulara ilişkin olarak, pay sahipleri bilgiye ihtiyaç duyabilirler. Keza, genel kurulda alınan belli kararların veya müzakerelerde ortaya çıkan mevzuların, pay sahibinin aklında yatırımının geleceğine ilişkin sorular oluşturması da olasıdır. Genel kurul böyle durumlarda bilgi akışının sağlanacağı en olağan yerdir. Bu nedenle hem kollektif hem de bireysel bilgilendirme açısından sistemin merkezi genel kurul toplantısı olmaktadır. Bu durum genel kurulun "bilgi verme fonksiyonu" ile açıklanabilir. Çünkü genel kurul bir irade oluşumu ve karar alma forumudur[405].

---

[403] Bu bağlamda bkz. **Düggelin**, s. 55.
[404] Bu yönde bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 281.
[405] Bkz. **Akbay, Direnç:** Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Ortaklık Genel Kurulunun Toplanma ve Karar Alma Esasları, İstanbul, 2010, s. 9.

II. GENEL KURUL TOPLANTISI DIŞINDA KULLANILMASI

A. Hakkın Toplantı Dışında Kullanabilmesi Yönündeki Eğilim

Bilgi alma hakkının kullanılma zamanıyla ilgili olarak önemli bir sorun, bilgi alma hakkının sadece genel kurul toplantısıyla sınırlı olarak mı kullanılabileceğidir. Temel kural esas alınarak, bilgi alma hakkının ancak genel kurul sırasında kullanılabileceği savunulabilir. Eski dönem İsviçre öğretisi, Federal Mahkeme'nin bir kararını da temel alarak, bu süreci genel kurulla ilgili talep gerektirmeyen bilgilendirmeyi teşkil eden askı sürecine kadar genişletmekteydi. Genel kurul toplantısı esnasında, sözlü olarak; öncesindeki askı sürecindeyse yazılı olarak bilgi alma hakkı çerçevesinde müracaat edilebileceğinden bahsedilmekteydi[406]. Yani bu görüş, bilgi alma hakkının sadece genel kurul toplantısında kullanılabileceği noktasından bir adım öteye geçmekte ve toplantı öncesi askı sürecini de bilgi alma hakkının kullanılabileceği zaman dilimine dâhil etmektedir. Günümüzdeyse, bilgi alma hakkının kullanılma zamanını sınırlandırmama eğilimi öne çıkmaktadır. Mevcut düzenlememiz, aşağıda değinileceği üzere, hakkın her zaman kullanılabilmesine engel olarak değerlendirilmemelidir. Yasanın bir engelleme amacı taşımıyor olması, bunu tam anlamıyla mümkün kıldığı anlamına da gelmemektedir. Zira bilgi verme borcunun muacceliyeti noktasında, yürürlükteki sistemimiz yine genel kurul toplantısını işaret etmektedir.

B. Genel Kurul Dışında Bilgi Talep Edilmesi

1. Hakkın Kullanılmasıyla Bilgilendirme Yükümlülüğünün Muacceliyetinin Ayrılması

Bilgi alma hakkını kullanma zamanıyla ilgili olarak, pay sahipliği haklarının genel kurulda kullanımını esas alan görüş, bilgi alma hakkının genel kurul dışında kullanımını reddetmektedir. Oysa ele alınan bilgi alma hakkı, soru yoluyla bir bilginin bilgi vermekle görevli kişilerden talep edilmesidir. Bir sorunun sorulabilmesi için sabit bir zaman dilimi ortaya konmasında ne soruyu soranın ne de kendisine soru sorulanın bir menfaati olabilir.

Bilgi alma hakkına dayalı bir bilgilendirme talebe bağlı olduğu için, tüm süreç, hak sahibinin soru sorması ya da bilgi talep etmesiyle başlamaktadır.

[406] Bilgi alma hakkının kullanılma zamanı ve şekliyle ilgili olarak bu çerçevede bkz. **Düggelin**, s. 55; **Widmer**, s. 46; **Schluep**, s.187; **Perret**, s. 127.

Hedeflenen ve yeterli düzeyde bilgi verilmesiyle de süreç sona ermektedir. Yani, bilgi alma hakkının kullanılmasından kasıt, bilgi talebinde bulunulmasıdır. Yoksa talebin karşılanıp karşılanmamış olması ayrı bir sorundur. Dolayısıyla, bilgi alma hakkının kullanılması karşısında, bilgi verme yükümlülüğünün doğması ve muaccel hale gelmesi farklı zaman dilimleri içinde gerçekleşebilir. Hakkın genel kurul dışında kullanımının mümkün olup olmadığı tartışılırken, bu ayrım göz ardı edilmemelidir.

2. Genel kurul Dışında Bilgi Talebinin Mümkün Olması

a. Genel Kurul Dışında Bilgi Talebine Engel Bir Düzenleme Olmaması ve Bunun Taraf Menfaatleri Açısından Önemi

Bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılacağına ilişkin ifade, bilgi alma hakkının genel kurul toplantısı sırasında kullanılmak zorunda olduğu şeklinde anlaşılmamalıdır. İsviçre öğretisinde, eski anonim ortaklıklar hukukuna oranla, daha farklı hale getirilmiş olan ifadenin, bilgi alma hakkının genel kurul vesilesiyle kullanılabileceği şeklinde anlaşılması gerektiği, yoksa bu ifadeyle, pay sahibinin, genel kurul dışında, yönetim kurulu veya denetçilere soru sormasının engellenmediği belirtilmektedir[407]. Dolayısıyla, bilgi alma hakkı sahibinin, genel kurul toplantısından daha önce bilgi talebinde bulunmasına bir engel yoktur[408]. Öğretimizde, "sorunun genel kurul öncesinde genel kurulda cevaplandırılmak üzere yöneltilmesine mani" bir durum olmadığı belirtilmiştir[409].

Bilgi alma hakkı sahibinin genel kurul toplantısından önce bilgi talebinde bulunabileceği kabul edilmelidir. Çünkü bilgi alma hakkının bu şekilde kullanılmasının hem ortaklık, hem hak sahipleri hem de bilgi verme yükümlüleri nazarında çok sayıda faydası olabilir. Öncelikle yönetim kurulu (veya denetçiler), genel kurulda aniden karşılaşıp hazırlıksız olması nedeniyle yanıt veremeyebileceği bir soruya karşı hazırlık yapma fırsatı bulur[410]. Buna karşın, aynı kişiler, konuyla

---

[407] Bu hususta bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 4, s. 877.
[408] Bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 167, s. 504.
[409] Bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 64.
[410] Genel kurul toplantısından önce yapılan yazılı bir başvurunun, yönetim kurulu ya da denetçilerin tatmin edici bir yanıt hazırlayabilmesini olanaklı kıldığı yolunda bkz. **Martinez**, s. 134–135. Özellikle, genel kurul toplantısından önceki askı süresi boyunca yapılacak olan yazılı bilgi alma talepleri bakımından andığımız sonuçlara benzer açıklamalara öğretide değinilmiştir. Buna göre, ortaklık söz konusu ek zaman dilimini değerlendirebilecek, özenli bir bilgi paylaşımının gerektirdiği açıklamaları ve hazırlıkları böylelikle yapabilecektir (bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 453, s. 145). Keza yine öğretide, genel kurul öncesinde yapılan yazılı başvuruların,

ilgili yanıt verilebilmesi için araştırma yapılması gerektiği veya ilgili kayıt ya da bilgilere soru anı itibarıyla ulaşamadıkları gibi mazeretleri genel kurulda öne süremezler. Pay sahibiyse, genel kurul toplantısından önce bilgilenme olanağına kavuşabilir. Bilgi genel kurulda verilecekse, pay sahibi daha iyi formüle edilmiş ve gerekli bilgi ve belgelerle desteklenmiş bir yanıt alma olanağına kavuşur[411]. Böylelikle pay sahibi bilgi talebinin etraflıca yanıtlanmasını temin etmiş olur[412]. Özel açıklama gerektiren hususlara ilişkin olarak, yönetim kurulunun genel kurulda makul bir cevap verebilmesi için, önceden bilgi başvurusunda bulunulmasının arzulanan bir durum olduğu öğretide belirtilmiştir[413]. Dolayısıyla pozitif hukukumuz açısından genel kurul toplantısından önce bilgi talebinde bulunulabileceği kabul edilmelidir. Hatta hak sahibi bilgi alma hakkını ne zaman kullanmak istediği konusunda serbest olmalıdır[414].

b. Genel Kurul Dışında Bilgi Talebinde Bulunmanın Zorunlu Hale Getirilememesi ve İstisnai Bazı Durumlarda Bunun Hak Sahibi Açısından Külfet Oluşturması

aa. Genel Kurul Dışında Bilgi Talebinde Bulunmanın Zorunlu Hale Getirilememesi

aaa. Zorunluluğun Bilgi Alma Hakkını Yasanın Öngördüğü Ölçüden Fazla Sınırlaması ve Müzakerelere Katılma Hakkını Olumsuz Etkilemesi

Pay sahibi genel kurul dışında bilgi alma talebinde bulunabilmelidir ve hatta bu şekilde bir başvuruda bulunmasının önemli yararları vardır. Fakat yukarıda değindiğimiz faydalardan hareketle, bilgi alma hakkının kullanılması bakımından, genel kurul toplantısından önce ortaklığa başvurunun zorunlu olduğu kabul edilemez[415]. Başka bir ifadeyle, bilgi alma hakkı sahibinin genel kurul toplantısından

---

ortaklık bakımından, genel kuruldaki sözlü bilgi alma taleplerinin neden olduğu arzu edilmeyen sürpriz unsurunu ortadan kaldırdığı da belirtilmektedir (bu yönde bkz. **Wyss**, s. 208).

411 Hatta pay sahibi anılan türden bir cevabı, "genel kurullara egemen olan zaman darlığından da etkilenmeden" alacaktır (bkz. **Widmer**, s. 47).

412 Bu yönde bkz. **Widmer**, s. 47; **Gabrielli**, s. 43. Benzer yönde bkz. **Schluep**, s. 188.

413 Bu bağlamda bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 4, s. 877.

414 Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 421, s. 138.

415 Öğretimizde, bilgi alma talebinin önceden yöneltilmesinin hakkın genel kurulda kullanılmasının bir şartı olmadığı belirtilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 281)

önce, sorularını ortaklığa ulaştırma yükümlülüğünden bahsedilemez[416]. Böyle bir yükümlülüğün öngörülmesi, pay sahiplerinin bilgi alma hakkını yasanın öngördüğü ölçüden fazla sınırlayan bir düzenleme teşkil edecektir. Yeni TTK m. 437/VI' ya göre, bilgi alma ve inceleme hakkı, esas sözleşme ve ortaklık organlarından birinin kararıyla kaldırılamamakta ve sınırlandırılamamaktadır. Dolayısıyla bu yönde, bir karar Yeni TTK m. 447/I b gereğince genel kurul tarafından alınamayacağı gibi, ana sözleşme veya iç yönerge hükümleriyle de öngörülemez.

Genel kurul toplantısı dışında bilgi alma talebinin zorunlu olmaması ve zorunlu hale getirilememesinin önemli bir nedeni daha vardır. Genel kurul toplantısında gerçekleşecek müzakereler sırasında, tartışmalara bağlı olarak, pay sahibinin önemli bilgilere ihtiyaç duyması olasıdır. Pay sahibi müzakereler esnasında, önceden bildirmeksizin soru sorabilmelidir. Bu şekilde kullanılan bilgi alma hakkının konusunu önceden bildirmiş olma veya olmamanın, alınacak cevabın kapsamına etkisi, ayrıca değerlendirilmelidir. Zira yönetim kurulu gereken özeni göstermiş, cevap vermiş, ancak beklenmedik soru karşısında cevabı tüm detaylarıyla vermemişse, bunun Yeni TTK m. 437/V anlamında dava yolunu açıp açamayacağı farklı bir tartışmanın konusudur[417]. Müzakerelere katılma hakkı ile bilgi alma hakkının ilişkisi, hakkın kullanımı bakımından da önemini ortaya koymaktadır. Kullanılacak bilgi alma hakkının konusunun ortaklığa önceden bildirilmesinin faydaları esas alınarak, müzakere aşamasında hakkın anlık olarak kullanılamayacağı savunulamaz.

Müzakerelere katılma hakkıyla olan ilişkisi de dikkate alınarak, bilgi alma hakkının kullanımına ilişkin açık bir düzenleme öngörülmesinde fayda varıdır. Örneğin, Alman öğretisinde, Fransız sistemine benzer bir düzenleme önerilmektedir. Buna göre, bilgi alma hakkı genel kurul toplantısı öncesinde yapılacak bir bildirime bağlanmalıdır. Fakat toplantıdaki duruma göre, açıklamaya ihtiyaç duyulması

---

[416] Alman hukuku öğretisinde bu noktaya özellikle temas edilmektedir. Anılan bağlamda bkz. **Hopt, Klaus J./Wiedemann, Herbert/(Decher, Christian E.):** Aktiengesetz Großkommentar, Fünfter Band, Mitbestimmungsgesetz; §118-149, Berlin, 2008, §131, No: 97; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 6, s. 1085; **Schmidt, Karsten/Lutter, Marcus/(Spindler, Gerald):** Aktiengesetz Kommentar, Köln, 2010, §131, No: 26; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 31.

[417] Genel kurul dışında bilgi alma hakkının kullanılmasının davanın olumlu koşulu üzerinde etkisi hakkında bkz. § 16, I, C, 1, b.

halinde, bu ihtiyaç çerçevesinde ek bilgiler istenebilmesine de olanak sağlanmalıdır[418].

bbb. Yönetim Kurulunun Toplantılara Hazırlıklı Gelme Yükümlülüğünün, Böyle Bir Zorunluluğu Gereksiz Kılması

Toplantı dışı bilgi alma talebinin zorunlu olmamasının diğer bir nedeni de, yönetim kurulunun görev ve yükümlülükleriyle önemli bir bağlantı içinde olmasıdır. Genel kurul toplantısına katılma yükümlülüğü olan ve bilgi verme konusunda devredilemez göreve sahip olan yönetim kurulu, genel kurul toplantısına uygun ölçüde hazırlanarak gelmelidir.

Genel kurulda sorulan soru karşısında, o an temin edilemeyen bazı bilgiler olabilir. Alman öğretisi burada önemli bir noktaya dikkat çekmektedir. Bilgi alma hakkı, sadece, ilgili toplantıda yönetim kurulunun duruma göre cevaplayabileceği soruları kapsamaz, bununla birlikte yönetim kurulunun öngörülebilecek sorulara karşı da hazırlıklı olması gerekir[419]. Tabi ki, Alman hukukunda AktG § 131, bilgi alma hakkını gündem konularıyla bağlantılı olarak düzenlediğinden, yönetim kurulunun toplantılara hazırlıklı gelme yükümlülüğü de, öğreti tarafından gündemle ilişkilendirilmektedir[420].

Yeni TTK m. 437, hakkın konusu bakımından Alman hukukundaki gibi bir sınırlama öngörmemektedir. Bu nedenle, yönetim kurulunun, genel kurul toplantısına, özellikle gündem[421] başta olmak üzere, ortaklıkta tartışmalı olan veya sorun teşkil eden hususlara ilişkin olarak hazırlıklı gelmesi gerekir. Hazırlıklı olmadan kasıt, bizzat üyelerin her hususla ilgili bilgi edinip gelmeleri değildir. Yönetim kurulu, örneğin, değişik olasılıklara karşı hazırlıklı olmak adına, danışmanlar veya önemli noktalardaki çalışanlarını, hatta belirli başlı belgeleri

---

[418] Bu bağlamda bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, AktG,, §131, No: 97.
[419] Bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 64.
[420] Özellikle gündem maddelerine ilişkin olarak, bir hazırlık yapmaksızın cevaplanamayacak sorulara karşı yönetim kurulunun hazırlıklı olması gerektiği Alman öğretisinde belirtilmektedir (bkz. **Hüffer**, AktG, Band 3, §131, No: 9). Keza benzer şekilde bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 88.
[421] Hukukumuzda, özellikle genel kurul gündemiyle ilgili gelebilecek sorulara önceden hazırlıklı olunması gerektiği belirtilmiştir (Bkz. **Karasu**, s. 82). Ancak metinde belirtildiği üzere, sistemimizde, bilgi alma hakkı, Alman hukukunda olduğu gibi gündemle ilişkilendirilmediğinden, yönetim kurulunun toplantıya hazırlıklı gelme yükümlülüğünün kapsamı, bu sınırı aşabilecektir.

toplantı zamanı hazır etmelidir[422]. Dolayısıyla yönetim kurulu üyelerinin, toplantıya hazırlıklı gelme yükümlülükleri kapsamında olan soruların, önceden ortaklığa bildirilmemiş olmasının bir etkisi olmamalıdır. Yönetim kurulunun toplantıya hazırlanıp gelme yükümlülüğünün kapsamına, ortaklığın büyüklüğü, faaliyet alanı ve kapsamı gibi somut olaya ilişkin birçok değişken etki edebilir. Kapsama önemli etkisi olan hususlardan birisi de, bilgi alma hakkının konusuna ilişkin "doğrudan" ve "dolaylı" iş kavramlarıdır. Bu ayrımın detaylarına aşağıda yer verildiğinden, burada tekrardan kaçınmaktayız[423].

bb. Genel Kurul Dışında Bilgi Talebinde Bulunmanın Hak Sahibi Bakımından Külfet Oluşturabilmesi

Pay sahibinin bilgi alma hakkı ona sınırsız bir başvuru olanağı sağlamamaktadır. Bunun içeriksel sınırları olabileceği gibi (örneğin bkz. Yeni TTK m. 437/III), kullanımı bakımından hukukun genel ilkeleri vasıtasıyla ulaşılabilecek sınırları olabilir. Örneğin, aşağıda açıklandığı üzere, pay sahibinin sorusunu açık ve anlaşılır hazırlamamasının, bu nedenle de sorusunun anlaşılamamasının bir sonucu olmalıdır[424]. Benzer olarak, pay sahibi bakımından, genel kurul toplantısından önce bilgi talebinde bulunmanın, külfet oluşturması gereken haller de vardır ve bunun yerine getirilmemesinin sonuçları olmalıdır.

Somut olayın koşulları çerçevesinde, karmaşık sorular varsa, bunların genel kuruldan önce ortaklığa bildirilmesi, pay sahibi bakımından külfet halini alabilir. Özellikle cevabı çok kapsamlı bir araştırma gerektiren soruların genel kurul toplantısından önce yönetim kuruluna bildirilmek zorunda olduğu hukukumuz öğretisinde de ifade edilmiştir[425]. Öğretide, bu külfetin yerine getirilmemesi halinde, yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğünün ortadan kalkacağına değinilmektedir[426]. Pay sahibinin anılan külfeti, yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısına hazırlıklı gelme yükümlülüğüyle sınanabilir. Yönetim kurulunun öngörebileceği meselelerin dışına çıkan hususlar bakımından, pay sahibinin sorusunu

---

[422] Hatta öğretide bu ve benzer hususlar toplantıya hazırlıklı gelme yükümlülüğünün bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 89.
[423] Bkz. aşağıda § 9, III, A, 2.
[424] Pay sahibinin sorusunu anlaşılır şekilde sorma külfetiyle ilgili olarak bkz. § 8, I, B.
[425] Bkz. **Karasu**, s. 82 ve s. 94.
[426] Bu yönde bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 26.

toplantı öncesinde ortaklığa bildirme külfeti olduğu belirtilebilir. Aksi takdirde, toplantıda sorunun yanıtlanamaması, Yeni TTK m. 437/V anlamındaki olası bir dava hakkını ortadan kaldırabilir. Zira yönetim kurulunun toplantı sırasında cevaplayabileceği sınırların ötesinde bir soruyla karşılaşması halinde, soruya cevap verememesi olağan bir durumdur. Bilgiye ulaşmak isteyen pay sahibinin bunu öngörebilmesi gerekir. Bu bağlamda, hiçbir pay sahibinin, yönetim kurulunun, genel kuruldaki olağan hazırlıklı olma yükümlülüğünü aşan sorulara yanıt beklememesi gerektiği belirtilmektedir[427].

Genel kurul toplantısından önce bilgi talebinde bulunmanın pay sahibi açısından bir külfet oluşturup oluşturmadığı aynı yönetim kurulunun toplantıya hazırlıklı gelme yükümlülüğünün kapsamı gibi somut olaydaki koşullara göre değişkenlik gösterecektir. Bu külfetin varlığının ve kapsamının tespitinde, bilgi alma hakkının konusuna ilişkin, "doğrudan" ve "dolaylı" iş ayrımları bazı sonuçlara ulaşılmasını kolaylaştırabilir[428]. Ancak söz konusu külfete ilişkin aktardığımız görüşlerin, Alman hukukunda telaffuz edildiğini belirtmek gerekir. Alman hukuku bakımından pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanması AktG § 131/I nedeniyle, gündem maddeleriyle ilişkilendirildiğinden, bu yükümlülüğün ve yine yönetim kurulunun toplantıya hazırlıklı gelme yükümlülüğünün kapsamı daha kolay belirlenebilmektedir. Ancak İsviçre hukukunda da yönetim kurulunun "elinden gelen çabayı" sarf edip etmediğine göre değerlendirme yapılabilmektedir. Buna göre, bir hususta yönetim kurulu ne kadar hazırlıksızsa ve bu (hukuken) kabul edilebilir ise, o hususta yönetim kurulu o kadar yüzeysel ve genel bir cevap verebilecektir[429]. Ancak özellikle gündem maddeleri ve ortaklıkta önemli tartışma konusu teşkil eden meseleler gibi, yönetim kurulunun toplantılara hazırlıklı gelme yükümlülüğünün kapsamında olan hususlarda, pay sahibinin, önceden müracaat etmemiş olsa dahi yasanın öngördüğü özelliklerde bilgi alabilmesi gerekir. Öğretimizde, "belli bir dönemde elde edilen gelire ilişkin bir sorunun cevabı ayrı bir ara bilanço yapımını gerektirdiğinden" önceden ortaklığa sorulacak soru hakkında başvurulması gerektiği örnek olarak verilmiştir. Çünkü öğretiye göre, böyle bir sorunun cevabı kapsamlı bir

[427] Bu çerçevede bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 31.
[428] Bilgi alma hakkının konusunda doğrudan ve dolaylı iş ayrımı için aşağıda bkz. § 9, III, A, 2.
[429] Bkz. **Kunz, Peter V.:** "Das Informationsrecht des Aktionärs in der Generalversammlung", AJP, 8, 2001, s. 894.

araştırmayı gerektirmektedir[430]. Öğretide verilen örneğe katılmakla beraber, hesap istenen dönem, ortaklık içinde tartışma konusu olan ve yönetim kurulunun ilgili hususta dolayı sorgulanacağı önceden kestirilebilen bir dönemse, yönetim kurulunun toplantıya o dönemle ilgili olarak etraflıca hazırlanıp gelmesi beklenmelidir. Bu durumda mahkemeye taşınan olası bir bilgi temelli menfaat uyuşmazlığında, ortaklığın, pay sahibinin önceden haber verme külfetini yerine getirmediğinden bahisle, hakkını usulünce kullanmadığı yönünde bir savunusu, istenilen bilgi karmaşık olsa dahi, kabul edilemez.

C. Bilgi Verme Borcunun Muacceliyeti

1. Borcun Genel Kurulda Muaccel Olması ve Genel Kurul Dışında Bilgilendirme Yapılabilmesi

Hak sahibinin hakkını kullanmasındaki özgürlüğü karşısında, bilgi verme yükümlüsünün de ne zaman yükümlülüğünü yerine getirmek zorunda olacağını tespit etmek gerekir. Yeni TTK m. 437/II hükmü incelendiğinde, genel kurul dışında bilgi talebinde bulunulması halinde, bilginin talep anında verilme zorunluluğu yoktur. Gerçekten de, Yeni TTK m. 437/II, cümle 4, "pay sahiplerinden birine bu sıfatı dolayısıyla bilgi verilmişse …" şeklinde başlamaktadır. Genel kurul dışında gelen bir talebe, bilgi verme yükümlüsü o an bilgi vermekle yükümlü kılınsaydı, bu düzenlemenin farklı kaleme alınması gerekirdi. Örneğin, Yeni TTK m. 367/I, son cümle düzenlemesi, bu yönde bir açıklık içermektedir. Buna göre, yönetimin devri halinde koşulları sağlayan pay sahipleri veya alacaklıların iç yönerge hakkında bilgilendirilmesi genel kurula bağlı değildir. Dolayısıyla Yeni TTK m. 437/II'den farklı kaleme alınmıştır. Söz konusu talep karşılığında, yönetim kurulu, talepte bulunan kişiyi yazılı olarak bilgilendirir. Yeni TTK m. 367/I çerçevesinde yapılmış bir başvurunun, yönetim kurulu tarafından yazılı olarak yanıtlanacağı dikkate alınırsa, talep halinde buradaki bilgi verme borcu, genel kurul dışında muacceldir[431]. Zira genel kurulda aslen sözlülük esastır ve verilen cevap tutanağa geçirilir.

---

[430] Bkz. **Karasu**, s. 94.

[431] İsviçre öğretisinde, söz konusu bilgi talebinin, pay sahibinin bilgi alma hakkından farklı olarak, genel kurul haricinde öne sürülebileceği belirtilmektedir (bkz. **Bertschinger, Urs:** "Organisationsreglement, Orientierungsanspruch über die Organisation der Geschäftsführung und aktienrechtliche Verantwortlichkeit bei Delegation", SZW, 5, 1997, s. 186; **Dettwiller**, s. 63). Hukukumuzda da benzer olarak bkz. **Kortunay**, dipn. 311, s. 90. Kanımızca, pay sahibinin bilgi alma

Yeni TTK m. 367/I' e göre yapılan bir başvurudan farklı olarak, bilgi alma hakkı çerçevesinde, genel kurul dışında bilgi talebiyle karşılaşan bilgilendirme yükümlüsünün önünde iki seçenek vardır. Birincisi genel kurul dışında bilgi verilmesi reddedilebilir. Çünkü düzenleme, bilgi verilmesi gereken bir konu olsa dahi, bilginin genel kurul toplantısında verileceğine yönelik tasarlanmıştır. Bu nedenle, kural, genel kurulda bilgilendirmedir ve dolayısıyla, bilgi verme borcu da genel kurul toplantısında muaccel olmaktadır. Öğretide belirtildiği üzere, "bilgi verme yükümlüleri (yönetim kurulu, denetçiler) bilgiyi kural olarak genel kurulda verebilirler"[432]. Sonuç olarak, ortaklık sürekli bir bilgilendirme yükümlülüğü altında değildir. Başka bir ifadeyle, ortaklığın, genel kurul ve Yeni TTK m. 437/I' de düzenlenen ilân süresi gibi talep gerektirmeyen bilgilendirmeye ilişkin hükümler haricinde, kural olarak bilgi vermek zorunda olmadığı anlaşılır[433]. Haliyle genel kurul toplantısı öncesinde bilgilendirip bilgilendirmemek ortaklığın takdirine bırakılmış bulunmaktadır[434]. Öğretide bu durum, "genel kurul dışında, yönetimin gönüllü bilgi paylaşımı" olarak anılmaktadır[435]. Yani ortaklık organlarının bilgilendirme yükümlülüğü altında olmaması, genel kurul dışındaki bilgi talebini cevaplamaya haklarının olmadığı anlamına da gelmemektedir[436]. Yalnız, genel kurul dışında bilgilendirme yapılacaksa, bilgilendirmede eşitlik ilkesine dikkat edilmesi gerekir. Bu nedenle bilgilendirmenin genel kurulda yapılması kuraldır. Gerçekten de Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 hükmü, aşağıda açıklandığı üzere, genel kurul dışında bilgilendirme yapılmasının olası sonucunu düzenlemektedir. Bu durumda, Yeni TTK, genel kurul dışında bilgilendirme yapılabilmesi gerçeğini görmezden gelmemektedir.

---

hakkının kullanılması açısından, genel kurul dışında müracaat etmesi olanaklıdır. Ancak borcun muacceliyeti bakımından bu iki hak arasında fark oluşmaktadır. Genel kurul dışında bilgilendirme borcu Yeni TTK m. 367 dışında muaccel olmamaktadır.

[432] Bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 64. Atıf yapılan yerde bilgilendirme yükümlüsü olarak anılan yönetim kurulu ve denetçiler, çalışmamızda, bilgi verme görevlileri olarak anılmaktadır. Gerekçesi için bkz. § 7, I

[433] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, dipn. 716, No: 421, s. 138.

[434] Öğretide belirtildiği üzere, "pay sahibi, bilgi alma hakkını genel kurul çerçevesinde kullanmalıdır, yani, toplantıdan önce yazılı, genel kurul toplantısı esnasında sözlü olarak bunu yapmalıdır. Yönetim kurulu, özellikle denetçiler, sadece genel kurulda bilgilendirme yükümlüsü olurlar" (bu anlama gelmek üzere bkz. **Lipp/Müller/Plüss**, s. 590). Aslında bilgilendirme yükümlüsü ortaklıktır. Yönetim kuruluysa, bilgilendirmeyle görevlidir. Ortaklığın bu yükümlülüğü genel kurul toplantısı sırasında muaccel hale gelmektedir.

[435] Bu anlamda bkz. **Schluep**, s. 183.

[436] Bkz. **Dettwiller**, s. 63-64. Benzer bir sonuca Yeni TTK düzenlemesinden önce öğretimizde de işaret edilmekteydi. Bu bağlamda bkz. **Kaya**, Bilgi Alma, s. 286; **Bahtiyar**, s. 172.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 4, aşağıda daha ayrıntılı değinildiği üzere, Alman hukukundan alınmıştır. Bilgilendirme sistemi bakımından kaynak olan İsviçre düzenlemelerine Alman hukukundan yapılan bu eklemenin sonuçları olmalıdır. Sistem bir yandan genel kurul dışında bilgilendirme yapılmasını engellemek istemekte, diğer yandan da bu engele rağmen bilgilendirme yapılırsa, bunun sonucunu Alman sisteminden alınan hükümle tamamlamak istemektedir.

2. Genel Kurul Dışında Bilgilendirme Yapılmasının Sonucu: Yeni TTK m. 437/II, cümle 4

a. Hükmün Tanıtılması ve Bilgilendirmede Eşitlik Kavramı

Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 uyarınca, bir pay sahibi genel kurul toplantısı dışında bilgilendirilmişse, diğer bir pay sahibinin istemi halinde, aynı bilgi, gündemle ilgili olmasa dahi istem sahibine verilecektir. Genel olarak İsviçre sistemini esas alan yasamıza, Alman hukukundan yapılan bu ekleme, sistemle uyum bakımından tenkit edilebilir niteliktedir. Düzenlemenin kaynağı Alman hukukundan AktG §131/IV' tür. Hükümde, dışarıda verilen bilginin, diğer bir pay sahibinin istemi halinde, genel kurulda, "gündemle ilgili olmasa dahi" verileceği düzenlenmiştir. Bilgi alma hakkının kullanılması bakımından, sistemimizde, genel kurul toplantı gündemi sınırlayıcı bir rol üstlenmez[437]. Oysa Alman sisteminde, toplantı gündemi, bilgi alma hakkı bakımından bir sınır işlevi üstlenmektedir (bkz. AktG §131/I). Kaynak olarak merkezine İsviçre sistemini alan düzenlememizin, Alman sisteminden alınan bir hükümle tamamlanmasında sistemlerin farklılığı dikkatle gözetilmelidir. Zira gündem vurgusu, Alman hukukunda, AktG §131 bir ve dördüncü fıkraları arasındaki ilişkiyi kurarken, sistemimiz açısından önemsiz kabul edilmelidir. Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ten hareketle, sistemimizde bilgi alma hakkının gündemle sınırlı olduğu sonucuna ulaşılamamalıdır.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 4, bir pay sahibine genel kurul dışında bilgi verilmişse, bunu takip eden genel kurullardan birinde, başka bir pay sahibinin aynı bilgiyi talep etmesi halinde, ona da bu bilginin verilmesi gerektiğini düzenlemektedir. Buradaki bilgilendirme yükümlülüğü, aynı hükmün son cümlesine

[437] Yönetim kurulu üyelerinin toplantılara hazırlıklı gelme yükümlülüğüyle gündemin bir ilişkisi kurulabilir ve bunun bilgi alma hakkı bakımından dolaylı bir etkisi olabilir (bkz. § 6, II, B, 2, b, aa, bbb). Ancak toplantı gündemi, bilgi alma hakkı bakımından birincil önemde bir rol oynamaz.

göre, bilgi alma hakkının sınırlarını belirleyen Yeni TTK m. 437/III hükmüne dahi, tabi değildir. Hükmün öne çıkan koşul vakıaları, genel kurul dışında bir pay sahibine, pay sahipliği sıfatı nedeniyle bilgilendirme yapılmış olmasıdır.

Bilgilendirme merkezi olarak genel kurul toplantısını benimseyen sistemimizde, bu hükümle birlikte dışarıda yapılabilecek olası bir bilgilendirme dikkate alınmış olmaktadır. Hüküm, dışarıda bilgi alan pay sahibiyle diğer pay sahipleri arasındaki bilgi farklılığını giderme ihtiyacına yasanın verdiği bir cevaptır. Yasa, bilgilendirmenin genel kurulda yapılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak genel kurul dışında bilgi verilmesi olasılığını bir gerçeklik olarak kabul etmekte ve bilgilendirmede eşitliği de gözeterek, bunu bir yaptırıma bağlamaktadır[438].

Genel kurul dışında verilen bilginin diğer pay sahipleriyle genel kurulda paylaşılmasını öngören kural, pay sahiplerine, eşit davranılması gereğinin bir sonucudur[439]. Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün kaynağı olarak ifade edebileceğimiz, Alman AktG §131/IV, Alman öğretisinde de eşit işlem ilkesini düzenleyen, AktG §53a ile birlikte açıklanmaktadır[440]. Yeni TTK m. 357'de de ifadesini bulan eşit işlem ilkesi, hükümle uyum içinde görünmektedir. Bu şekilde bazı pay sahiplerinin bilgi anlamında bir tekel oluşturması engellenmiş ve pay sahiplerine eşit davranılması güvence altına alınmıştır[441]. Başka bir ifadeyle Yeni TTK m. 437/II, cümle 4, eşit işlem ilkesinin bilgilendirme sistemindeki bir görünümüdür [442] . Böylece

---

[438] Alman öğretisinde, bu düzenlemenin, yönetim kurulundan kaynaklanacak bilgilendirme eşitsizliklerine karşı yegâne yaptırım nitelikli düzenleme olduğu ifade edilmektedir (bkz. **Fischer, Julian:** Insiderrecht und Kapitalmarktkommunikation unter besonderer Berücksichtigung des Rahmens für Finanzanalysten, Berlin, 2006, s. 49).

[439] Bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 95.

[440] Alman öğretisinde, iki hükmün ortak kökenine yönelik açıklamalar için bkz. **Zöllner, Wolfgang/Noack, Ulrich/(Kersting, Christian):** Kölner Kommentar zum Aktiengesetz, Band 3, Tellieferung 1, §131-132 AktG, Köln, 2010, §131, No: 334; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 95; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 141; **Hölters, Wolfgang/(Drinhausen, Florian):** Aktiengesetz Kommentar, München, 2014**,** §131, No: 38; **Spindler, Gerald/Stilz, Eberhard/(Siems, Mathias):** Kommentar zum Aktiengesetz, Band 1, §§ 1-149, München, 2015, §131, No: 72; **Meyer-Landrut, Andreas/Heuser, Moritz:** "Rechtliche Aspekte der Kommunikation mit institutionellen Investoren vor der HV", AG, 13/14, 2011, s. R241; **Witt, Carl Heinz:** "Das Informationsrecht des Aktionärs und seine Durchsetzung in den USA, Großbritannien und Frankreich", AG, 6, 2000, dipn. 10, s. 258.

[441] **Drygala/Staake/Szalai**, §21, No: 256, s.491. Yalnız yazar aynı yerde, bunun vasıtasıyla pay sahipleri arasındaki bilgi asimetrisini engelleme olanağının olmadığını belirtmiştir.

[442] Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün olmadığı dönemde, bilgilendirmede eşitlik bakımından bu hükmün esasının hukukumuzda uygulanması gerektiği önerilmiştir. Buna göre, "… anonim ortaklık bir pay sahibine genel kurul dışında, bir bilgi vermişse, aynı bilgiyi genel kurulda diğer pay sahiplerinin talebi üzerine onlara da vermekle yükümlüdür. Verilen bilginin gündemle ilgili olup olmamasının önemi yoktur…" (bkz. **Yıldız**, s. 176). Pozitif dayanak olmadığı halde, bilgilendirmede eşitlik açısından böyle bir yöntemin önerilmesi tartışılabilir. Zira Yeni TTK m. 437/II, cümle 4

bilgilendirmede eşitlik oluşturulmak istenmiştir. Hukukumuzda, her pay sahibinin elde edemediği bilgilere, hâkim ya da yöneticilere yakın olan pay sahiplerinin ulaşabileceği belirtilmiştir. Bu durum pay sahipleri arasındaki dengeyi bozacağından Yeni TTK m. 357'de öngörülen eşit işlem ilkesine aykırı olarak nitelendirilmiştir[443].

Bilgilendirmede eşitlik, ortaklığın işleyişi, pay sahiplerinin malvarlıksal olmayan ve olan haklarının kullanımı gibi birçok hususta önemli işlevler üstlenebilir. Öğretide, ortaklığın bilgilendirmede eşitliğe yönelik uygulamalarını tutarlı hale getirdikçe, pay sahiplerinin genel kurulda alacakları kararların kalitesinin de artacağı belirtilmektedir[444].

Pay sahipleri ve ortaklık açısından önemli bir mesele olan bilgilendirmede eşitlik, anonim ortaklıklarda nasıl anlaşılmalıdır? Anonim ortaklıklarda eşit işlem ilkesinin nispi bir eşitliği gerçekleştirmeye yönelik olduğu ifade edilmektedir[445]. Yeni TTK m. 357'de bu durum "eşit şartlarda, eşit işlem" şeklinde ifade edilmiştir. Dolayısıyla Yeni TTK' nın eşit işlem ilkesine verdiği anlam mutlak bir eşitlik değil, nispi eşitliktir. Fakat kaynak hukuklarda, bilgilendirmede eşitlik kavramı, önemli tartışmalara neden olmuştur. Hukukumuz açısından bir sonuca varmadan, önce bu tartışmaların hukukumuzla birlikte değerlendirilmesinde fayda vardır. Ancak bu şekilde, hukukumuzda bilgilendirmede eşitliğin ölçüsü tespit edilebilir ve Yeni TTK m. 437/II, cümle 4' ün uygulama alanı belirlenebilir.

b. Bilgilendirmede Eşitliğin Ölçüsü

aa. İsviçre Hukuku

aaa. Mutlak Eşitlik Görüşü

İsviçre'de OR m. 717/II, Yeni TTK m. 357'ye paralel bir düzenleme içermesine rağmen, öğreti, bilgilendirmede eşitliğin mutlak mı yoksa nispi bir eşitlik mi olması gerektiğini tartışmaktadır.

---

düzenlemesinin eşit işlem ilkesini tesis etme bakımından yeterli olmadığı, aşağıda ayrıca incelenmiştir.

[443] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 376-377.

[444] Bkz. **Dettwiller**, s. 103.

[445] Bkz. **Jacobs, Claire Huguenin:** Das Gleichbehandlungsprinzip im Aktienrecht, Zürich, 1994, s. 37; **Böckli**, Aktienrecht, No: 680, s. 1809; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §39, No: 51, s. 463; **Honsell/Vogt/Watter/ (Watter/Pellanda),** BSK, OR II, Art. 717, No: 22, s. 1124; **Meier**, s. 172; **von Büren/Stoffel/Weber**, No: 854, s. 205; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 66, s. 527; **Daeniker, Daniel/Dettwiller, Emanuel:** "Selektive Information von Grossaktionären", Kommunikation: Festschrift für Rolf H. Weber zum 60. Geburtstag, Bern, 2011, s. 25.

Bilgi alma ve inceleme hakları, koruyucu haklardandır. Hakkın genel kurulda kullanılması da gözetilerek, koruyucu hakların içinde denetleme hakları bağlamında sınıflandırıldığına değinilmişti[446]. İsviçre öğretisinde, denetleme haklarının ortaklığın (üyeliğin) özünü oluşturduğu ve emredici olarak korunduğu ifade edilmektedir[447]. Gerçekten de bu nedenle Yeni TTK m. 447/I b ve m. 437/VI ile kanun koyucunun bilgi alma ve inceleme haklarını özellikle koruduğu belirtilmelidir. Öğretimizde, bilgi alma ve inceleme hakları vazgeçilmez haklar arasında sınıflandırılmakta ve vazgeçilmez haklarda orantılılık ilkesinin yürümediği, mutlak anlamda bir eşitliğin söz konusu olduğu ifade edilmektedir[448].

Bilgiye yönelik hakları, bizzat pay sahipliği sıfatının belirlediği, yoksa bunun sermayeye katılım oranı ya da bilgi veya inceleme isteyen pay sahibinin rekabet halinde olması gibi ayırıcı kriterlere göre belirlenemeyeceği İsviçre öğretisinde belirtilmektedir. Pay sahipleri, farklı saiklere istinaden anonim ortaklığa katılabilirler ve bu nedenle anonim ortaklıkta farklı amaçlar güdebilirler. Bunlar, sübjektif nitelikte olduğu için, bir anonim ortaklıkla ilgilenilmesi ve buna uygun olarak bilgi talep edilmesi, bilgilendirmede eşitsizliği meşrulaştırabilecek objektif gerekçe oluşturamazlar[449]. Dolayısıyla, pay sahiplerini büyük-küçük, çoğunluk-azınlık, sürekli veya spekülatif pay sahibi gibi ayrımlar üzerinden sınıflandırılarak bilgilendirmede eşitliği nispi değerlendirmek ve bu bağlamda pay sahipleri arasında bilgilendirmede eşitsizlik oluşturmak mümkün değildir. Çünkü hangi gruba dâhil olursa olsun, bir pay sahibinin hangi ihtiyacı nedeniyle bilgi istediğini bilmek ve bu ihtiyacın diğerlerinin bilgi ihtiyacından daha önemli olduğunu objektif olarak değerlendirmek olanaklı değildir. Dolayısıyla öğretide, ortaklığa katılma saikindeki olası farklılıkların, münferit pay sahiplerinin bilgilendirmede imtiyaza veya önceliğe sahip olmasını meşru kılacak gerekçeler olamayacağına işaret edilmektedir[450]. Bu nedenle, her pay sahibinin eşit bilgiye yönelik hakka sahip olduğu ifade edilmektedir[451]. Bu bağlamda bilgilendirmede eşitliğin mutlak eşitlik olduğu

[446] Hakkın anonim ortaklık haklar sistemi içindeki yerine ilişkin olarak bkz. § 4, II.
[447] Bu bağlamda bkz. **Jacobs**, s. 191.
[448] Bkz. Bkz. **Tekinalp**, Butlan, s. 15.
[449] Bkz. **Dettwiller**, s. 106.
[450] Bkz. **Dettwiller**, s. 98.
[451] Bu hususta özellikle bkz. **Jacobs**, s. 191.

sonucuna ulaşılmaktadır[452]. Hukukumuzda da, "bilgi alma ve inceleme hakkının pay sahipliği sıfatına bağlı olması ve kullanılması konusunda başkaca bir şart aranmaması, zorunlu olarak bu hakkın kullanılmasında mutlak anlamda eşit işlem ilkesine uyulması zorunluluğunu" doğurduğu ifade edilmiştir [453] . Pozitif hukukumuzda da, genel kurulda yapılan bilgilendirmenin tutanağa alınmasından[454] (bkz. Yeni TTK m. 422), özel denetim raporunun genel kurulda açıklanması ve her pay sahibinin bu raporun bir suretini isteyebilmesine kadar (bkz. Yeni TTK m. 443) yapılan tüm düzenlemeler bilgilendirmede eşitliğe hizmet etmektedir.

İsviçre hukukunda, bilgilendirmede eşitliğin mutlak olarak mı yoksa nispi olarak mı anlaşılması gerektiği kurumsal yönetim çerçevesinde de tartışılmıştır. Özellikle kurumsal pay sahipleri gibi önemli pay sahiplerinin, işletme yönetimiyle resmi olmayan görüşmelerde bilgi alışverişinde bulundukları bir gerçeklik olarak kabul edilmektedir. Bu görüşmelerde, büyük pay sahiplerine ya da kurumsal yatırımcılara, bazı gizli bilgilerin verilmesi, diğer pay sahipleri açısından nasıl değerlendirilecektir? Bilgilendirmede mutlak eşitliği savunan görüşe göre, ortaklığın bu şekilde gizli bilgileri sadece belirli pay sahiplerine aktarması yanlıştır. Sadece işletme yönetiminin haiz olduğu gizli bilgilerin, münferit pay sahiplerine açıklanması, bu kişilerin, ihlâl etmeleri halinde, sorumlu olacakları, sadakat ve özen yükümlülüğü gibi, (yöneticilerle) aynı türden yükümlülüklere tabi olmamaları nedeniyle mümkün değildir [455] . Bu nedenle, öğretide, (bilgilendirmede) mutlak eşitliğe bir alternatif bulunmadığı belirtilmektedir. Dolayısıyla, tüm pay sahiplerinin erişimine sunulamayacak gizli bilgilerin, herkese karşı saklanması gerektiği ifade edilmektedir[456].

---

[452] Bilgiye yönelik yasal hakların mutlak eşit işlem ilkesine tabi olduğu İsviçre öğretisinde belirtilmiş ve buna OR m. 696'da yer alan talebe bağlı olmayan bilgilendirme düzenlemesi örnek verilmiştir (bkz. **Hofstetter**, s. 223. Ancak talebe bağlı bilgilendirmenin de bu ilkeye tabi olacağı **Jacobs**, s. 192'de açıkça savunulmaktadır. Değişik gerekçelerle, bilgilendirmede mutlak eşitlik yönünde ayrıca bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 66, s. 527; **Martinez**, s. 98; **Gabrielli**, s. 19.

[453] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 130. Hukukumuzda mutlak eşitlik yönünde ayrıca bkz. **Yıldız**, s. 174. Güncel mevzuatımız açısından, bilgi alma ve inceleme hakkı konusunda, pay sahiplerinin "eşit işlem ve mutlak eşitlik ilkesi ile" korunduğu öğretide açıkça belirtilmiştir (bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 62).

[454] Tutanakla ilgili olarak bkz. § 8, V.

[455] Bkz. **Giger, Gion:** Corporate Governance als neues Element im schweizerischen Aktienrecht, Zürich, Basel, Genf, 2003, s. 253.

[456] Bkz. **Giger**, s. 254.

bbb. Nispi Eşitlik Görüşü

İsviçre öğretisinde bilgilendirmede eşitliği, mutlak bir eşitlikten ziyade, nispi eşitlik olarak dikkate alanlar da vardır. Buna göre, eğer eşit işlem yükümlülüğü mutlak olsaydı, yönetim kurulunun, genel kurulda hazır bulunan pay sahiplerine de bilgi paylaşamaması gerekirdi. Kelimenin tam anlamıyla bir "mutlak eşitlik" ortaklıklar hukukunda korunmaz ve dünyada da karşılığı yoktur[457]. Öğretide belirtildiği üzere, bilgilendirmede mutlak eşitlik görüşü, belli pay sahiplerinin ortaklıkla olan ilişkilerinin gösterdiği özel durum nedeniyle, onların diğer pay sahiplerine oranla, daha fazla bilgiye sahip olması gereğini görmezden gelmektedir[458]. Ayrıca, özellikle kurumsal pay sahipleriyle yapılan resmi olmayan görüşmelerde aktarılan gizli bilgilerin, bir anonim ortaklıktaki tüm pay sahiplerine aynı şekilde paylaşılmasının pratik nedenlerle mümkün olamayacağı belirtilmektedir[459]. Bu görüş içinde, eşitsizliği dar olarak yorumlayanlar olduğu gibi, geniş olarak ele alanlar da söz konusudur.

Geniş yorumda asıl amaç, ortaklığa yararlı olabilecek büyük pay sahiplerinin, spekülatif amaçlar gütmeksizin, uzun süre ortaklıkta kalmasını sağlayabilmektir. Bu nedenle, yönetim kurulunun uzun vadeli işletme menfaatleri açısından önemli bulduğu münferit büyük pay sahipleriyle özel olarak yoğun bir iletişim içinde olmasının, eşit işlem ilkesini düzenleyen OR m. 717/II'ye aykırı olmadığı ifade edilmektedir[460]. Yönetim kurulunun bahsedilen yoğun iletişimi, örneğin, büyük pay sahibinin paylarını belirli bir süre devretmemesi ya da olası bir devirden önce yönetim kurulunun onayının alınması gibi koşullara bağlayabileceği belirtilmektedir[461]. Geniş yorum, temel olarak ortaklığın işletme değerini esas almaktadır. Uzun vadede işletmenin değerinde artış olacağı makul olarak

---

[457] Bu bağlamda bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 694, s. 1815.
[458] Bkz. **Daeniker/Dettwiller**, s. 26.
[459] Bkz. **Hofstetter**, s. 230.
[460] Bkz. **Hofstetter**, s. 231.
[461] Bkz. **Hofstetter**, dipn. 87, s. 231. Benzer hususlara **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 107'de değinmiştir. Son yazar, meseleyi benzer çözüme bağlamakla birlikte daha temkinli ifadeler kullanmaktadır. Anılan yerde, yazar, özel koşullarla meşruiyet kazanması halinde ayrıcalıklı bir bilgilendirmenin olanaklı olduğunu belirtmektedir. Özellikle büyük bir pay sahibinin, paylarını belirli bir süre elinde tutmak ya da ancak ortaklıkla anlaşılması koşuluyla paylarını devretmekle yükümlendiği durumlarda bunun kabul edilebilir olduğunu ifade etmektedir. İlk yazar, yönetim kurulunun bilgilendirmede ayrıcalık yapılması halinin anılan koşullara bağlanabileceğini belirtirken, sonuncu yazar bu koşulların olması halinde, olası bir ayrıcalığın meşruiyetinin kabul edilebileceğini ifade etmektedir. İkinci yazar, geniş yorumla dar yorum arasındaki yelpazede ilkine göre daha dar bir yorum tercih etmektedir.

öngörülüyorsa ve işletme değerinin artması hedefi tüm pay sahiplerinin eşit işleme tabi tutulmasıyla gerçekleştirilemeyecekse, olası bir eşitsizlik uygun görülmektedir[462].

Bilgilendirmede nispi eşitliğin daha dar tutulması yönünde görüş de vardır. Buna göre, pay sahipleri arasında seçici bilgilendirme (özellikle büyük pay sahibi lehine), objektif gerekçelerin varlığı halinde mümkündür. Seçici bilgilendirme için gereken objektif sebepler, ortaklık menfaati veya seçici bilgilendirmeyi meşru hale getiren özel bir sözleşmesel ya da organsal ilişki olabilir. Bilgilendirmede nispi eşitliğin dar tutulmasını kabul eden görüşe göre, sadece objektif gerekçelerin varlığı da mutlak eşitlikten ayrılmak için yeterli değildir. Bununla birlikte, pay sahibinin, ayrıcalıklı olarak elinde bulundurduğu bu bilgiyi sır olarak saklayacağına ve kendi lehine kullanmayacağına yönelik yasal ya da sözleşmesel olarak yükümlü olması gerekir[463]. Dolayısıyla, katılımın büyüklüğünün, bir pay sahibinin ayrıcalıklı bir işlem görmesini tek başına mümkün kılmayacağı belirtilmektedir[464]. Gerçekten bu görüşte, bazı objektif sebepler temelinde, bilgilendirmede eşitsizlik kısmen kabul edilse de, salt büyük bir pay sahibi olmak veya hatta hâkim pay sahibi olmak bilgi bakımından ayrıcalıklı olmayı kendiliğinden beraberinde getirmez. Son tahlilde, blok pay sahiplerinin, (stratejik bilgiye sahip olacak ve sürekli bir bilgi avantajından yararlanacak şekilde) bilgi bakımından gerçek anlamda ayrıcalıklı bir durumda olmalarının anonim ortaklıklardaki nispi eşit işlem ilkesiyle bağdaşmayacağı belirtilmektedir[465].

bb. Alman Hukuku

Alman hukukunda, eşit işlem ilkesi, anonim ortaklıklar açısından AktG §53a ile düzenlenmiştir. Alman öğretisinde, genel kurula katılma, müzakerelere katılma, iptal davası açma ve bilgi alma hakkı (AktG §131) gibi "yardımcı haklarda"[466] eşit işlemin, sermayeye katılım oranına göre değil de, kişilere göre sağlanacağı ifade

[462] Bkz. **Hofstetter**, s. 230.
[463] Bu hususlarda bkz. **Daeniker/Dettwiller**, s. 34.
[464] Bkz. **Daeniker/Dettwiller**, s. 27.
[465] Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 703, s. 1818.
[466] Hukukumuz açısından bilgi alma hakkının, diğer haklarla bağlantılı fakat onlardan bağımsız bir karakteri haiz olduğunu belirtmiştik (bu hususa bkz. § 4, II, A, 2)

edilmektedir[467]. Alman öğretisinde yer verilen bu mutlak eşitlik, pay sahiplerinin genel kurulda soru sorabilmesine ilişkindir. Bir pay sahibinin payının büyüklüğü esas alınarak genel kurul toplantısında soru sorup soramayacağı takdir edilemez. Ancak genel kurul toplantısı dışında, bazı pay sahipleri açısından seçici bilgilendirme yapılıp yapılamayacağı aynı açıklıkla cevaplanamamaktadır. Prensip olarak, doğru anlaşılan bir eşit işlem ilkesinin, objektif kriterler çerçevesinde, farklılıklara izin verdiği, ancak AktG §131/IV' ün lafzının buna uygun olmadığı vurgulanmaktadır[468]. Hatta düzenlemenin lafzının mutlak eşitliği çağrıştırdığı ifade edilmektedir[469]. Bu nedenle, kural olarak, (sadece) büyük ve küçük pay sahipleri arasında, yapılacak bir ayrım, AktG §131/IV' e uygun olmayacaktır.

Genel kurul toplantısı dışında, büyük bir pay sahibine "bu sıfatına istinaden" bilgi verilmişse, (diğer pay sahipleri açısından) bilgi alma hakkının oluşacağı kabul edilmelidir[470]. Büyük pay sahipleriyle küçük pay sahiplerinin menfaatlerinin ayrıldığı ve farklı sonuca ulaşılması gerektiği önceden savunulmuşsa da, bu genel olarak kabul edilmemektedir. Buna göre, küçük pay sahibi paylarının değerinin korunmasıyla ilgilenirken, büyük pay sahibi sadece şahsi menfaatiyle değil, ayrıca işletme faaliyetlerine katılımının sorumluluğuyla hareket eder. Ancak, büyük ve küçük pay sahiplerinin durumlarının nitelik farkını gözeten bu yorumun, yasa yapım sürecinde (hükümet gerekçesinde) esas alınmadığı belirtilmektedir. Büyük pay sahibi, bilgi alma hakkı bağlamında, sadece malvarlıksal menfaatlerinin niceliği ayrı olmak üzere, aynı küçük pay sahibi gibi bilgi alabilir[471]. Yani büyük pay sahibiyle küçük pay sahibinin menfaatleri nitelik olarak birbirinden ayrılabilirse de, bunların her zaman farklı menfaatleri gözettiğini ifade etmek doğru olmaz. Bu durumda büyük pay sahibi, sadece malvarlıksal menfaatinin üstünlüğü nedeniyle diğerlerinden farklı bilgi almış olur.

Alman öğretisinde, büyük pay sahiplerinin, kurumsal yatırımcıların veya pay sahiplerinden oluşan birliklerin lehine bilgi imtiyazı sağlanmasının açıklanan

---

[467] Bu yönde bkz. **Hüffer**, AktG, §53a, No: 6-7;
[468] Bkz. **Zöllner/Noack/(Kersting)**, Kölner Kommentar zum AktG, §131, No: 429.
[469] Bu bağlamda bkz. **Fleischer, Holger:** "Investor Relations und informationelle Gleichbehandlung im Aktien-, Konzern- und Kapitalmarktrecht", ZGR, 4, 2009, s. 520. Hukukumuzda AktG §131/IV'ün mutlak eşitliği düzenlediği ifade edilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 130).
[470] Bkz. **Zöllner/Noack/(Kersting)**, Kölner Kommentar zum AktG, §131, No: 440.
[471] Bu açıklamalar için bkz. **Ebenroth,** s. 98.

nedenlerle AktG §131/IV' e aykırı olduğu belirtilmektedir[472]. Buna karşın eşit işlem ilkesi ve bilgilendirmede eşitlik hükümlerinin aynı kökenden geldiği vurgulanarak, objektif sebeplerle yaratılacak bir bilgi farklılığının bilgilendirmede eşitliği zedelemeyeceği belirtilmektedir[473]. Dolayısıyla Alman hukukunda hâkim görüş, sadece büyük paya sahip olmanın bilgilendirmede eşitliğe ilişkin hükmün bir istisnası olarak kabul edilemeyeceğini savunmaktadır. Hükmün uygulanması bakımından bir istisna yapılacaksa bunun objektif sebeplerle desteklenmesi gerekir. Hâkim görüşün, İsviçre hukukundaki, nispi eşitliğin dar yorumuna yakın olduğu belirtilebilir.

Alman öğretisinde, hâkim görüşü tenkit eden yaklaşımlar da vardır. Buna göre bazı pay sahiplerine bilgilendirmede ayrıcalık tanınabilmelidir. Alman öğretisindeki bu görüşün, İsviçre öğretisindeki nispi eşitliğin geniş yorumuna uygun olduğu ifade edilebilir. Öğreti böyle bir sonuca ekonomik gerekçelerle varmaktadır. Özellikle büyük pay sahipleri lehine genel bir bilgi ayrıcalığını makul gören görüşler, "etkin eşitsizlik öğretisi"[474] adı altında anılabilir. Görüşü savunanlar, değişik gerekçeler belirtmektedir. İsviçre öğretisine ilişkin görüşler aktarılırken belirtildiği üzere, böyle bir yaklaşımın, uzun vadeli işletme menfaatlerini esas aldığı ifade edilmektedir[475]. Sürekli bilgi ayrıcalığı tanınmasının büyük pay sahiplerinin yönetim üstünde denetim işlevini üstlenmesini sağlayacağı ve bunun en nihayetinde tüm pay sahiplerinin lehine sonuç doğuracağı yönünde gerekçelendirmeler de vardır[476].

cc. Değerlendirme

Bilgilendirmede eşitliğin ölçüsüne ilişkin tartışmanın pratik değeri, Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün uygulama alanının tespitinde önemli işlev göstermesidir. Kaynak İsviçre hukukundaki bilgilendirmede eşitliğin anlamına ilişkin tartışmalar hukukumuza taşınırken, Yeni TTK m. 437 hükmüne Alman hukukundan getirilen ikinci fıkra, dördüncü cümle düzenlemesi göz ardı edilemez. Bu hükme göre, bir pay sahibine, pay sahipliği sıfatına istinaden, genel kurul dışında bilgilendirme yapılırsa,

---

[472] Bkz. **Spindler/Stilz/(Siems),** AktG, Band 1, §131, No: 78.
[473] Bu yönde bkz. **Fleischer**, s. 520.
[474] Bkz. **Fleischer**, s. 523.
[475] Uzun vadede işletme değerini artırıcı bir önlem olarak bilgilendirmede ayrıcalık tanınması İsviçre hukukundaki gerekçeleriyle yukarda aktarılmıştı. Bu nedenle tekrar etmeye gerek duymuyoruz.
[476] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Fleischer**, s. 524.

toplanacak genel kurulda, yapılan gönüllü bilgilendirmeyle ilgili her hangi bir pay sahibinin soru sorması halinde, bu bilgi aynen verilir. Burada önemli olan husus, bilginin Yeni TTK m. 437/III uyarınca, ortaklığın gizleyebileceği türden bir bilgi olmasının dahi önem arz etmemesidir. Bu durumda, bilgilendirmede nispi eşitliğe ilişkin görüşlerde yer alan, bilgilendirilen pay sahibinin aldığı bilgiyi sır olarak saklayacağına ve kendi lehine kullanmayacağına yönelik yasal ya da sözleşmesel olarak yükümlü olması koşulu gibi koşullar büyük oranda önemini yitirir. Zira bir pay sahibinin genel kurul dışında başka bir pay sahibinin bilgilendirildiğini ve bu bilginin konusunu öğrenmesi halinde, ilk genel kurulda bu hususu sorup, içeriği örneğin ortaklık sırrı teşkil etse bile bunun açıklanmasını sağlaması olanaklıdır. Önemli olan dışarıda verilecek her bilginin bu kurala tabi olup olmadığının tespitidir. Bu da anılan kurala tabi olan ve olmayan durumların saptanmasıyla mümkün olur. İsviçre hukukunda tamamen eşit işlem ilkesine bağlı hüküm çerçevesinde tartışılan bilgilendirmede eşitlik meselesi, hukukumuzda Alman düzenlemesinin etkisi de göz önüne alınarak tartışılmalıdır. Hükmün yer almadığı İsviçre hukukunda, mutlak eşitliğe karşı geliştirilen görüşlerin önemli bir ağırlık kazanmakta olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır.

Mutlak eşitliğe yönelik görüşler, anonim ortaklıklarda uygulama alanı bulan "eşit işlem ilkesi"nin nispi karakteriyle bağdaşmamaktadır. Bu nedenle ulaşılacak sonuç Yeni TTK m. 357 ile çelişmemelidir. Ancak Alman hukukunda ortaya atılan etkin eşitsizlik öğretisi veya bilgilendirmede eşitliğin genişletilmiş nispi yorumu da hukukumuz açısından uygulanabilir görünmemektedir. Öncelikle Yeni TTK m. 437 hükmü, büyük ve küçük pay sahipleri arasında bir ayrım yapmamaktadır. Bilgilendirmede eşitlik nispi yorumlanarak, bir ölçüde ve münferit olmak kaydıyla, ifadenin mutlaklığı aşılabilse de, bunun sürekli bir hale getirilmesi yasanın lafzına açıkça aykırı görünmektedir. Bazı pay sahiplerinin bilgide sürekli ayrıcalıklı hale getirilmesinin, ortaklıkta denetimi güçlendireceği savı öne sürülebilirse de, bu, anonim ortaklık sistemimize uygun olmaz. Bilgi alma ve inceleme hakkıyla özel denetçilik kurumları, ortaklığın genel olarak denetimini sağlamak için öngörülmemiştir. Bu haklar bir ölçüde pay sahiplerinin yönetim üzerinde etkisini göstermesine hizmet eder, ancak yönetimin genel olarak denetimi, sistemimizde bu şekilde gerçekleşmemektedir. Alman öğretisinde, böyle bir durumda hakkın tanındığı

kişi ya da kişilere, bir "yan genel kurul" ve "gölge gözetim kurulu" statüsü verilmiş olacağı belirtilmektedir [477] . Oysa yasamız söz konusu hakları bu amaçlarla tanımamaktadır.

Etkin eşitsizliğin, ana sözleşmeyle yaratılması da mümkün görülmemelidir. Her ne kadar Yeni TTK m. 478/II, paylara tanımlanacak imtiyazları sınırlı saymamış olsa da, pay sahibinin eşit işlem ilkesine yönelik hakkı ve bilgilendirmede eşitliğe ilişkin Yeni TTK m. 437 düzenlemesi yasanın emredici koruması altındadır. Yeni TTK m. 447/I b pay sahibinin bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını kanunun öngördüğü çerçeve haricinde sınırlandıran genel kurul kararlarını kesin hükümsüz kabul etmektedir. Yani bu şekilde bir imtiyaz ana sözleşme değişikliğiyle sağlanamaz. Ayrıca Yeni TTK m. 357'de düzenlenen eşit işlem ilkesi ve m. 437'de düzenlenen bilgi alma, inceleme hakları ve bilgilendirmede eşitlik aynı düzenlemenin son fıkrası uyarınca koruma altındadır. Yeni TTK m. 340 ile düzenlenen emredici hükümler ilkesi nedeniyle, böyle bir imtiyazın ana sözleşmeyle en baştan tanımlanması da mümkün değildir[478].

Sonuç olarak, bilgilendirmede eşitliğin ölçüsü, nispi eşitliğe uygun olarak değerlendirilmeli, ancak buradaki "nispilik" dar yorumlanmalıdır. Alman hukukundaki hüküm aynı şekilde Yeni TTK m. 437'de de yer aldığından, ortaklığın büyük pay sahiplerine bilgi bakımından ayrıcalık tanımak bizim sistemimizle de uyumlu olmaz. Sadece pay sahibinin belirli özellikte bir pay sahibi olması bilgilendirmede eşitsizlik yaratmak bakımından yeterli kabul edilemez. Nispi eşitliğin dar yorumuna uygun olarak buna ek objektif sebepler aranmalıdır. Ancak, objektif sebepler öne sürülerek Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün uygulama alanı aşılmaya çalışılsa dahi, bunun süreklilik arz edemeyeceğini[479] ve bilgilendirmede

[477] Bkz. **Assmann, Heinz-Dieter:** "Rechtsanwendungsprobleme des Insiderrechts", AG, 2, 1997, s. 57. Denetim esas alınarak yapılan bir gerekçelendirmeye, yasanın "gölge gözetim kurulu" gibi bir oluşumu öngörmediği gerekçesiyle aynı yere atıfla **Fleischer**, s. 524-525'te karşı çıkmaktadır.

[478] Alman hukukunda, genel kurul dışında bazı pay sahiplerinin ayrıcalıklı olarak bilgilendirilebilmesini öngören ana sözleşme düzenlemelerinin AktG §23/V'e aykırı olacağı aynı şekilde belirtilmektedir (bu hususta bkz. **Fleischer**, s. 525).

[479] Münferit pay sahiplerinin genel ve sürekli ayrıcalıklı bir muameleye tabi tutulmasının mevcut hukukla bağdaşmayacağı ve bu nedenle yapılmaması gerektiği yolunda Alman hukukunda bkz. **Meyer-Landrut/Heuser**, s. R241. Benzer olarak bkz. **Fleischer, Holger/Strothotte, Christian:** "Ein Stewardship Code für institutionelle Investoren: Wohlverhaltensregeln und Offenlegung der Abstimmungspolitik als Vorbild für Deutschland und Europa?", AG, 7, 2011, s. 227.

imtiyazlı paylar yaratılamayacağını[480] kabul etmek gerekir. Bilgilendirmede eşitliğin ölçüsünde ulaştığımız bu sonuca uygun olarak, aşağıda Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün uygulanmayacağı istisnai haller incelenmiştir.

c. Hükmün Uygulanmayacağı Haller

aa. Objektif Sebepler

aaa. Ön Açıklamalar

Bilgilendirmede eşitliğin her ihlali, Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün uygulanmasını gerektirmez. Bilgilendirmede eşitliğin ölçüsü bağlamında kabul ettiğimiz görüşe göre, Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 eşit işlem ilkesinden tamamen soyutlanamaz. Öğretimizde, genel olarak eşitlik ilkesinin, "yeterli haklı gerekçelerin" varlığı halinde, göz ardı edilebileceği belirtilmiştir[481]. "… Ancak haklı bir amaca ulaşmanın akla uygun ve ölçülü bir aracı olduğu takdirde, uygulamada eşitsizlik kabul edilebilir"[482]. "Şirket amaç ve menfaati ve tüm pay sahiplerinin menfaati" bu yeterli haklı sebeplere örnek olarak verilmiştir. Fakat "üçüncü kişilerin ya da bir pay sahibinin veya pay sahibi grubunun menfaatleri" tek başına haklı sebep olarak kabul edilmemiştir. Ayrıca pay sahipleri arasında eşitsizlik yaratan tedbirin, "söz konusu tedbir ile varılmak istenen amaca uygun ve gerekli" olması gerektiği de ifade edilmektedir[483]. Alman öğretisinde, olası bir eşitsizliği meşru kılan objektif sebepler varsa, AktG §131/IV' ün uygulama alanı bulmayacağı belirtilmektedir[484].

Öğretimiz ve Alman öğretisinde bahsedilen istisnai durumlar, Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 açısından da kabul edilebilir. Ancak bunun etkin eşitsizlik olarak anlaşılması mümkün değildir. Yani objektif bir sebeple genel ve sürekli bir ayrıcalık sağlanmamalıdır. Somut olaya özgü objektif sebeplerin münferit bazı eşitsizlikleri meşru hale getirmesi söz konusudur. Hüküm doğrudan pay sahipliği sıfatına istinaden yapılan bilgilendirmeleri konu aldığından, büyük pay sahibi olmak gibi,

---

[480] Bir pay sahibinin bilgilendirmede imtiyaza sahip olamayacağı önceki mevzuatımız açısından hukukumuzda da belirtilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 130)

[481] Bkz. **Nomer, N. Füsun:** "Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi", Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul, 1998, s. 485.

[482] Bkz. **Birsel, Mahmut T.:** "Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları", İmran Öktem'e Armağan, Ankara, 1970, s. 629.

[483] Bkz. **Nomer**, Eşit İşlem, s. 486.

[484] Bu yönde bkz. **Fleischer**, s. 520; **Krömker, Michael:** "Der Anspruch des Paketaktionärs auf Informationsoffenbarung zum Zwecke der Due Diligence", NZG, 9, 2003, s. 423; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 29, s. 1102; **Hölters/(Drinhausen)**, AktG, §131, No: 38.

salt pay sahipliğine özgü özellikler Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ü aşabilmek için yeterli bir objektif sebep teşkil etmeyecektir. Ancak buna eklenen başka objektif sebepler varsa, durum değişiklik gösterebilir. Ortaklığa katılımı önemli ölçüde olan pay sahiplerine, bazı durumlarda, diğerlerinden ayrı olarak bilgi verilmesini meşru kılabilecek sebepler neler olabilir? Öğretide, bu soru cevaplanmaya çalışılmıştır. Aşağıda sık rastlanma olasılığı olan bazı örnekler incelenmeye çalışılmıştır.

bbb. Önemli Bazı Kararların Alınması

Bir genel kurul kararının hazırlanması için gerekli olan ve ortaklığın gizliliğe yönelik menfaati nedeniyle, diğer tüm pay sahiplerinin bilgilendirilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, ortaklığa katılımı önemli ölçüde olan pay sahibinin ayrıca bilgilendirilmesi düşünülebilir[485]. Bunun en önemli örneği olarak, sermaye artırımı kararları anılmaktadır. Olası bir sermaye artırımının başarısı, büyük pay sahiplerinin katılımıyla yakından ilgilidir. Sermaye artırımı gibi masraflı bir yola girilmeden önce, ortaklığa katılımı önem arz eden pay sahiplerinin (sermaye artırımı konusunda) desteğinin alındığından emin olunması, yönetim kurulunun özen yükümlülüğünün kapsamındadır[486]. Bu amaçla yönetim kurulunun ilgili pay sahipleriyle yaptığı görüşmelerde, diğer pay sahipleriyle paylaşılmayan bazı bilgileri paylaşabileceği belirtilmektedir. Dikkat edilirse, burada sadece payın büyüklüğüne istinaden bir bilgilendirme yapılmamaktadır. Bu bilgilendirmenin objektif olarak gerekli olduğu bir durumun varlığına işaret edilmektedir. Ortaklık menfaati öne çıkmaktadır. Büyük pay sahiplerine yapılan bu tür bilgilendirmeler, etkin eşitsizliğe dönüşmemelidir ve çok dar yorumlanmalıdır.

ccc. Pay Devirlerinde Hukuki İnceleme

Genel kurul kararını ilgilendirmeyen ancak objektif olarak bir hususta ayrıcalıklı bilgi alınabilecek bir durum da pay devriyle ilgili olarak gündeme gelebilir. Özellikle paylarını devretme niyetinde olan pay sahibinin bir hukukî inceleme (due diligence) talep etmesi halinde, önemli bir zorlukla karşılaşılır[487]. Öğretide bir görüşe göre, paylarını devretmek isteyen büyük pay sahibinin bu talebi

[485] Bu bağlamda bkz. **Fleischer**, s. 521; **Meyer-Landrut/Heuser**, s. R241.
[486] Bkz. **Fleischer**, s. 521-522; **Meyer-Landrut/Heuser**, s. R241.
[487] Bkz. **Fleischer**, s. 522.

karşılanmalıdır. Çünkü, hukuki incelemeye konu bilgiler olmaksızın, büyük pay sahibinin payları fiilen bağlamlı bir pay haline gelir[488]. Günümüzde, hukuki inceleme olmaksızın bir anonim ortaklığa önemli miktardaki katılımların devri nadiren gerçekleşmektedir. Böylece büyük pay sahibinin paylarının tedavül kabiliyeti önemli ölçüde sınırlandırılmış olur. Büyük pay sahibi, hukuki inceleme gerçekleşmeksizin, paylarına bir alıcı bulamayacaksa, ortada, "fiili bağlam" tehlikesi vardır[489]. Hâkim görüş, pay sahibinin bu yönde bir hakkının olmadığını öne sürmektedir. Ancak, sorunsuz bir devrin gerçekleştirilebilmesi için, duruma göre, yönetim kurulunun, önemli bazı bilgileri paylaşmaya hakkı olduğu savunulmaktadır[490].

Büyük pay sahiplerinin pay devrinde hukuki inceleme (due diligence) talebine ilişkin hangi görüş kabul edilirse edilsin, eğer, bu hukuki inceleme sağlanmışsa, bilgilendirmede eşitlik kuralının diğer pay sahipleri bakımından uygulama alanı bulamayacağı Alman öğretisinde belirtilmektedir. Zira, devir için hukuki inceleme taleplerini yönetim kurulunun takdirine bırakan görüşe göre, parçalı payların devrinde, bilgi bakımından derin bir değerlendirmeye gerek yoktur[491]. Devir için hukuki incelemeyi bir hak olarak kabul eden görüşe göreyse, büyük pay sahibinin buradaki bilgi alma hakkı onun paylarını tehdit eden fiili bağlamdan kaynaklanmaktadır. Salt büyük pay sahibi sıfatına istinaden bilgilendirilmemekte, diğer pay sahiplerinin sahip olmadığı bir bilgilendirme ihtiyacına istinaden bilgilendirilmektedir[492]. Dolayısıyla Alman hukukunda savunulan her iki görüş de farklı gerekçelerle AktG §131/IV' ün hukuki inceleme (due diligence) neticesinde edinilen bilgi bakımından uygulanamayacağını kabul etmektedir[493].

Hukukumuz bakımından, bağlamsız payların devirleriyle ilgili hukuki inceleme taleplerinde, pay sahibiyle paylaşılacak bazı önemli bilgilerin, genel kurulda sorulması halinde, diğer tüm pay sahiplerine verilemeyeceğini kabul etmek yerinde olur. Alman hukukunda öne sürülen gerekçeler, hukukumuz açısından da geçerlidir. Ayrıca Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'te "pay sahipliği sıfatı" esas alınarak

---

[488] Bkz. **Krömker**, s. 421.
[489] Bkz. **Krömker**, s. 420.
[490] Bkz. **Fleischer**, s. 523.
[491] Bu yönde bkz. **Fleischer**, s. 523.
[492] Bu bağlamda bkz. **Krömker**, s. 423.
[493] Hukuki inceleme talepleri neticesinde edinilen bilginin AktG §131/IV çerçevesinde değerlendirilemeyeceği yolunda genel olarak bkz. **Kirchner, Jörg/Iversen, Malte:** "Rechtliche Hürden außerbörslichen Verkauf eines Aktienpakets", NZG, 24, 2008, s. 923; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 98; **Hüffer**, AktG, §131, No: 37.

yapılan bilgilendirmeler hükmün kapsamına alınmıştır. Burada payını devretmek isteyen kişi alelade olarak pay sahipliği sıfatıyla değil, ortaklık paylarını devretmek isteyen önemli bir satıcı olarak da hareket etmektedir. Hükmün öngörüsünü aşan bu durumun kaynağa uygun olarak yorumlanmasında fayda vardır[494].

bb. Özel Hukuki İlişkiler

Bir pay sahibinin ortaklık karşısında, salt pay sahipliği sıfatından başka sıfatları da olabilir. Bu sıfatlara istinaden yapılan bilgilendirmeler hükmün kapsamı dışında kalmalıdır. Örneğin, bir pay sahibinin, yönetim kurulu üyesi olması gibi bir durumda, ilgili pay sahibinin, diğer pay sahiplerine oranla daha fazla bilgiye sahip olması kaçınılmazdır. Yalnız bu genişletilmiş bilgiye yönelik hakkın sıkı bir şahsi sorumluluk rejimine tabi olma karşılığında verilmiş olduğunu da belirtmek gerekir[495]. Keza, pay sahibinin ortaklığın çalışanı olması olanaklıdır. Bu nedenle, pay sahibinin işini yapabilmesi için, bazı bilgilere sahip olması gerekebilir. Örneğin, aynı zamanda işçi konumunda bulunan bir pay sahibinin, iş sözleşmesindeki borcunu ifa edebilmesi için ona gereken bilgilere sahip olması doğaldır. Tabi ki pay sahibiyle ortaklık arasında, üçüncü kişiymiş gibi yapılan bu sözleşmelerden bir sır saklama yükümlülüğü doğabilir[496]. Pay sahibinin bu şekilde edineceği bilgi, üçüncü bir kişinin çalışan olarak görevini yerine getirebilmesi için gereken bilgi kadardır[497].

d. Hükmün Amaca Uygunluk Bakımından Değerlendirilmesi

aa. Bilgilendirmenin Yeri ve Usulü Açısından Değerlendirme

Genel kurul dışında bir pay sahibine bilgi verilmesinin ardından, eşit işlem ilkesinin gerçekleştirilebilmesi bazı koşulların varlığını gerektirmektedir. Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün eşit işlem ilkesine uygun bir düzenleme ortaya koyup

---

[494] **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 29, s. 1101-1102'de pay sahibinin, bilgiyi "pay sahibi" veya "büyük pay sahibi" gibi sıfatlarla almadığını belirtmekte, aksine burada, ortak sıfatını aşan bir menfaatin söz konusu olduğuna işaret etmektedir. Keza, **Schiessl, Maximilian:** "Auf der Suche nach dem "Ankeraktionär" - "PIPE"-Transaktionsmodelle und Organpflichten, AG, 11, 2009, 391'de menfaat sahibinin, "pay sahipliği sıfatı nedeniyle" değil, planlanan bir hukukî işlemin hazırlığı için bilgi aldığını belirtmektedir. Bunun sonucu olarak diğer pay sahiplerinin aynı bilgiyi talep etmeye yönelik haklarının oluşmayacağı savunulmaktadır.

[495] Bu yönde bkz. **Dettwiller**, s. 107-108.

[496] Örneğin hizmet sözleşmesi bakımından, Yeni BK m. 396, işçinin özen ve sadakat borcunu düzenlerken, son fıkrasında hizmet ilişkisinin devamında veya sonrasında işçinin sır saklama yükümlülüğü olabileceğini de öngörmüştür.

[497] Bu hususta özellikle bkz. **Dettwiller**, s. 110.

koymadığı şu kriterlere göre sınanabilir: Bilgilendirmenin yapılma yeri, usulü, bilgiye ulaşabilmenin zorluk derecesi ve bilgilendirme zamanı.

Öncelikle, genel kurul toplantısı dışında, bir pay sahibinin sorusu yanıtlanmışsa, başka pay sahiplerinin de sorularına genel kurul toplantısı haricinde yanıt alma hakkı olmalıdır. Ardından, eşit işlemin, sadece örtüşen bilgi taleplerine aynı içerikte yanıtların verilmesini ifade etmediği hususu ortaya konmalıdır. Verilecek cevap, bilgilendirme sürecinde eşitliğe özen gösterilerek verilmelidir. Yani aynı iletişim araçlarıyla verilmelidir[498]. Pay sahipleri bu anlamda ayrı muamele görmemelidirler.

Genel kurul dışında verilen bilginin diğer pay sahiplerine de aktarılmasını öngören Yeni TTK m. 437/II, bilgilendirme sürecinde eşitliği sağlayacak nitelikte değildir. Çünkü hüküm, bir pay sahibine genel kurul dışında bilgi verilmesi halinde, diğerlerinin de genel kurul dışında bilgi alabileceğini düzenlememektedir, tam tersine, diğer pay sahiplerinin talep etmesi halinde bu bilginin genel kurulda verilmesini öngörmektedir. Bu durumda, söz konusu düzenleme, bilgilendirme yeri ve usulü açısından bir eşitliği sağlayamamaktadır. Bir pay sahibinin sorusuna, genel kurul toplantısı dışında yanıt verilmesi halinde, başka pay sahiplerinin (bir öncekinden bağımsız olarak) kendi sorularına genel kurul dışında yanıt isteyebilme hakkı olmalıdır. Böyle bir sonuca Yeni TTK m. 357 hükmünden ulaşılabilmelidir. Fakat Yeni TTK m. 437/II, cümle 4, bu sonuca ulaşmaya yönelik değildir. Hatta bir pay sahibine genel kurul dışında verilen bilginin, başka pay sahiplerine verilebilmesi için en yakın genel kurula kadar beklenmesi gerektiği bu hükümle öngörülmüştür.

bb. Uygulanabilirlik Açısından Değerlendirme

Yeni TTK m. 437/II ile ilgili olarak anılan kuralın, eşit işlem ilkesinin gerçekleştirilmesi bakımından bir diğer zayıf yönü de pratik alanda uygulanabilirliğinin güç olmasıdır[499]. Bizce pratikte uygulanabilirliği güçleştiren en önemli neden, dışarıda verilen bilgiye ulaşılabilmesinin, diğer pay sahiplerinin talebine bağlanmış olmasıdır. Öğretimizde, Yeni TTK m. 437/V uyarınca açılacak bir davada, "bazı pay sahiplerinin bilgilendirildiklerinin ispatı halinde", söz konusu

[498] Bu anlamda özellikle bkz. **Dettwiller**, s. 64-65.
[499] Bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 95.

hükmün "umulanın ötesinde etkili" olabileceği belirtilmiştir[500]. Ancak mesele, bir pay sahibinin, başka pay sahiplerinin genel kurul toplantısı haricinde, belirli bir konuyla ilgili olarak bilgilendirildiklerini öğrenmek, bunu iddia ve sonra da ispat etmek noktasındaki zorluktur.

Hüküm, pay sahiplerine haberdar olmadıkları bir konuda bilgi alabileceklerine dair bir hak vermektedir[501]. Gerçekten de bu düzenlemeye göre, genel kurul dışında bir pay sahibine, bu sıfatı nedeniyle, bilgi verilmiş olmalıdır ve diğer bir pay sahibinin de bu hususta haberi olmalıdır. İlgili pay sahibinin, aksi takdirde bunu genel kurulda talep etme olanağı ve olasılığı yoktur. Hüküm bu yönüyle Alman öğretisinde eleştirilmekte ve kör bir bıçak olarak nitelenmektedir. Buna göre, pay sahibi, önce genel kurul dışında bilgi verildiğini bilmelidir. Ancak bu bilgi, bir başka pay sahibine genel kurul dışında bilgi verilip verilmediğini ve verildiyse hangi bilgilerin söz konusu olduğunu, genel kurul toplantısında sormak suretiyle edinilememektedir. Aksine, pay sahibinin, hakkında bilgi istediği hususu somut olarak ifade edebilmesi ve kendinden önce genel kurul toplantısı dışında bu bilgiyi alan pay sahibini açıklaması gerekir[502].

cc. Bilgilendirme Zamanı Bakımından Değerlendirme

Yeni TTK m. 437/II'nin eşit işlem ilkesinin gerçekleşmesi açısından eksik olarak anılabilecek diğer bir yönü de, bilgilendirmenin zamanı bakımından eşitsizliğe neden olmasıdır. Bilgilendirmede eşit işlemin sağlanabilmesi için, bilgilendirmenin aynı zaman diliminde olması gerekir. Bu durum da söz konusu düzenlemede çözümlenmesi gereken bir sorun olarak ele alınmalıdır[503]. Hükmün kaynağı olan Alman hukukunda, düzenlemenin bu yapısı nedeniyle pratikte çok büyük bir anlam ifade etmeyeceği belirtilmektedir. Özellikle bilginin sonraki bir genel kurul toplantısında telafi edilecek olması karşısında, bilginin verildiği zamana göre, pay sahibinin artık bilgiye yönelik menfaatinin ortadan kalkabileceği ya da azalabileceği,

[500] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 377.
[501] Bu bağlamda bkz. **Dettwiller**, s. 65. Benzer olarak bkz. **Fischer J.**, s. 49.
[502] Söz konusu eleştiri ve niteleme için bkz. **Wilde**, s. 462.
[503] Bu hususta bkz. **Dettwiller**, s. 65.

ifade edilmektedir[504]. Ayrıca o zamana kadar bilginin açıklanması artık muhtemelen önemsiz hale gelebilir[505].

Bilgilendirmede eşitliği sağlanması bakımından tartışılan zaman bakımından eşitlik sorunu, başka sorunları beraberinde getirebilir. Eğer zaman bakımından koşulsuz bir eşitlik sağlanırsa, dışarıda herhangi bir pay sahibine verilen her bilgi, diğer pay sahipleri açısından talep gerektirmeyen bilgi haline gelecek ve talebe gerek olmaksızın ortaklık tarafından paylaşılacaktır. Öğretide, paylaşılan her bilginin, tüm pay sahiplerine iletilmesinin, pay sahiplerine yönelmiş bir bilgi dalgası şeklinde, onlara yardımcı olmaktan çok, zararlı olabileceği belirtilmektedir[506]. Bu nedenle, dışarıda yapılan bilgilendirmeyle ilgili diğer pay sahiplerine yapılacak açıklamalar bakımından, bir ayrım önerilmektedir. Ana hatlarıyla bilinen vakıa ve verilere ilişkin detaylandırıcı soruların söz konusu olduğu durumlar ile ortaklığın o ana kadar hiç açıklamadığı işlere ilişkin sorular farklı değerlendirilmektedir. İlk durumda, pay sahiplerinin ana hatlarıyla bildiği bir husus olduğu için, detaylandırıcı soruların cevaplanmasının kural olarak eşit işlem ilkesini bozmayacağı kabul edilebilir[507]. Ancak ikinci durumda, pay sahipleri sorunla ilgili temel bir bilgiden yoksun oldukları için, bilgi talebini dayandırabilecekleri bir husus da yoktur[508]. İsviçre öğretisinde, eşit işlem ilkesinin, tüm pay sahiplerinin aynı bilgi düzeyine sahip olmasını amaçlamadığı, ancak tüm pay sahiplerine aynı imkânın tanınması amacında olduğu belirtilmektedir[509].

Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 bilgilendirmenin zamanlaması bakımından eşitliği sağlamamaktadır. Ancak bu hükmün öğretiden kısaca aktarılan tespit de değerlendirilerek, eşit işlem ilkesiyle birlikte uygulanması düşünülebilir. Genel kurul dışında verilen bilgi, salt genel olarak bilinen bir vakıanın detayı değil de, ortaklığın tüm pay sahiplerine yaptığı bilgilendirmelerden ana hatlarıyla çıkarılamayacak yeni bir hususu ilgilendiriyorsa, pay sahiplerine o vakıaya ilişkin genel bir bilgilendirme talep gerektirmeksizin yapılmalıdır. Bu, Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün değil, Yeni

[504] Bu bağlamda bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 95.
[505] Bkz. **Wilde**, s. 462.
[506] Bkz. **Dettwiller**, s. 66.
[507] Yönetim kurulunun, bilinen ya da kendisi tarafından duyurulmuş hususlarda, soru üzerine, açıklayıcı, derinleştirici ve detaylandırıcı bilgileri, özellikle önemli pay sahiplerine verebileceği, ancak ortaklık sırlarını veya hisse değerleri bakımından önemli olan bilgileri vermemesi gerektiği yönünde bkz. **Lipp/Müller/Plüss**, s. 589.
[508] Bu bağlamda bkz. **Dettwiller**, s. 67.
[509] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Dettwiller**, s. 67.

TTK m. 357'de düzenlenen eşit işlem ilkesinin bir gereğidir. Bu sayede, pay sahibine en azından ilgili hususa dair detaylı bilgi isteme imkânı tanınmış olur. Fakat Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün bilgilendirmede eşitlik ilkesini gerçekleştirmek üzere tekrar düzenlenmesinde önemli bir gereklilik olduğu, özellikle yöntem ve zamanlamada eşitlik nedeniyle ortadadır.

dd. Pay sahiplerinin Üçüncü Şahıslar Karşısındaki Bilgi Düzeyinin Korunması Bakımından Değerlendirme

Alman öğretisinde, bilgilendirmede eşitliğe ilişkin düzenleme bakımından, önemli bir çelişkiye dikkat çekilmektedir. Dikkat edilirse, Yeni TTK m. 432/II, cümle 4, pay sahiplerinden birisine ve bu sıfatına istinaden genel kurul dışında yapılan bilgilendirmeleri kapsamaktadır. Bu hükmün, ortaklığa yabancı üçüncü kişileri ve analistleri kapsamadığı Alman öğretisinde ifade edilmektedir[510]. Hükmün lafzı, pay sahiplerinin üçüncü kişiler karşısındaki bilgi düzeyini korumaya elverişli değildir. Bu nedenle Alman hukukundan alınan düzenlemenin amaca uygunluk çerçevesinde değerlendirilip tekrar kaleme alınmasında büyük önem vardır. Üçüncü kişilere yapılacak olası bilgilendirmelerle pay sahiplerinin bilgiye ulaşma imkânları arasındaki ilişki de düşünülerek bir düzenleme yapılması bu noktada bir çözüm olabilir. Ancak ana sorun, yukarıda işaret edilen ve pay sahiplerinin kendi arasında bilgiye ulaşma imkânı bakımından ortaya çıkan eşitsizliklerin giderilmesidir. Üçüncü şahıslarla pay sahipleri arasındaki bilgilendirme farklılıkları, ana soruna oranla tali görünmektedir ve ayrıca haklı bir sebebe de dayanabilir. Örneğin, iş ilişkisi içinde olunan bir üçüncü şahıs, ortaklığın üretim faaliyetiyle ilgili önemli bilgilere sahip olabilecektir.

e. Farklı Düzenlenme Önerileri

aa. Yazılı Başvuru Yoluyla Bilgi Alma Hakkı Tanınması ve Diğer Pay Sahiplerinin Konuyla İlgili Bilgilendirilmesi

Genel kurul dışında yapılacak bilgilendirmeler açısından Alman hukukunda öngörülen düzenlemeye benzer bir düzenleme de bazı önemli farklarla İsviçre'de tasarı olarak gündeme gelmiştir. Özellikle borsaya kote edilmemiş olan anonim ortaklıklar bakımından, pay sahibinin her zaman ve yazılı olarak yönetim kurulundan

[510] Bkz. **Wilde**, s. 463.

bilgi talep edebilmesi tasarlanmaktadır[511]. Talep üzerine, yönetim kurulunun doksan gün içinde yazılı olarak bilgi paylaşması öngörülmektedir[512].

Genel kurul dışında bilgi paylaşabilmesini açıkça öngören tasarı çerçevesinde, bilgilendirmede eşit işlem ilkesi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Buna göre, verilen cevaplar gelecek genel kurulda incelemeye hazır bulundurulmalı veya vakit kaybetmeksizin elektronik olarak yayınlanmalıdır[513]. İsviçre öğretisindeyse konuya ilişkin önemli bir noktaya dikkat çekilmektedir. Bilgilendirmede eşit işlemin sağlanabilmesi açısından, tasarıda öngörülen kuralın lafzına sıkı sıkıya bağlı kalınmamalıdır. Öğretiye göre, yönetim kurulunun, verilen cevapların bir sonraki genel kurula hazır bulundurulması veya elektronik olarak vakit kaybetmeden ilanı noktasında sınırsız bir takdir hakkı olamaz. Bilginin konusu ve anlamı, zamanlaması gibi durumlar, diğer pay sahiplerinin de acilen bilgilendirilmesini yükümlülük haline getirebilir. Öğreti tasarıda öngörülen kural hakkındaki bu sonuca ulaşırken özellikle özen yükümü ve eşit işlem ilkesinden faydalanmaktadır[514]. Görece olarak çok pay sahibi olan ve kote edilmemiş ortaklıklarda, yıl içinde pay sahipleriyle yazılı olarak paylaşılan bilgilerin, izleyen ilk genel kurulda incelemeye açılacak olması, öğretide çok yetersiz bulunmaktadır. Bilgide eşitliğin böyle sağlanamayacağı belirtilmektedir[515]. Örneğin, özellikle bilgi paylaşımıyla genel kurul toplantısı arasında uzun bir zaman diliminin olduğu durumlarda, yönetim kurulu izleyen genel kurulda bilginin (diğer pay sahipleriyle) paylaşılmasına karar verirse, fiilen eşit işlem ilkesinin sağlanıp sağlanmadığı sorgulanmalıdır[516]. Çünkü bu durumda, genel kurul dışında talepte bulunup bilgi alan pay sahibi, diğer pay sahiplerine kıyasla önemli bir bilgi avantajına sahip olacaktır. Öğretide, böyle bir durumda, kote edilmemiş

[511] Her zaman bilgi talebine olanak tanıyan tasarının, kote edilmemiş ortaklıklar bakımından oyunun kurallarını önemli ölçüde değiştirdiği belirtilmektedir. Öğretide, azınlık pay sahiplerinin, ortaklığın yüksek duvarlarının ardında ne olduğunu iş yılı boyunca öğrenme olanağına kavuşacakları belirtilmektedir (bkz. **Böckli, Peter:** "Zum Vorentwurf für eine Revision des Aktien- und Rechnungslegungsrechts - Eine kritische Übersicht", GesKR, 1, 2006, s. 9).

[512] İsviçre hukukunda gündeme gelen bilgi alma hakkının her zaman kullanılabilmesine ilişkin tasarı hakkında bu bağlamda bkz. **Lambert, Claude/Schleiffer, Patrick:** "Auskunfts- und Einsichtsrecht", GesKR, Sondernummer, 2008, s. 99. Tasarıda öngörülen ve yönetim kuruluna tanınan doksan günlük cevap süresinin ön tasarı halindeyken altmış gün olarak önerildiği belirtilmelidir (bu hususta bkz. **Böckli**, Vorentwurf, s. 9).

[513] Bu düzenleme önerisinin eşit işlem ilkesini sağlamak amacıyla getirildiğine dair bkz. **Lambert/Schleiffer**, s. 99.

[514] Bahsedilen konuyla ilgili olarak bkz. **Vogt, Hans-Ueli/Schiwow, Emanuel/Wiedmer, Karin:** "Die Aktienrechtsrevision unter Corporate-Governance Aspekten", AJP, 11, 2009, s. 1363.

[515] Bu hususta bkz. **Böckli**, Vorentwurf, s. 9.

[516] Bkz. **Lambert/Schleiffer**, dipn. 9, s. 99.

ortaklıklarda, (pay defterinde) kayıtlı tüm pay sahiplerine yıl boyunca paylaşılan bilgilerin verilmesi gerektiği belirtilmektedir[517]. Bu nedenle verilen bilgilerin aslında tüm pay sahiplerinin elektronik erişimine açılması bilgilendirmede eşitliğe daha uygun görünmektedir.

Pay sahibine yazılı başvuru yoluyla genel kurul dışında bilgi alma hakkının tanınması, mevcut sistemimizdeki bir düzensizliği ortadan kaldırmış olur. En azından pay sahipleri açısından genel kurul dışında bilgi alma yolunun açık olduğu yasal statüye kavuşmuş olur. Fakat bunun eşit işlem ilkesine uygunluğu noktasında getirilen öneri yine teorinin duyduğu ihtiyacı karşılamamaktadır. Özellikle yönetim kuruluna bilgi paylaşımı konusunda verilebilecek bir takdir hakkı eşitsizliklere neden olabilir. Öğretinin işaret ettiği, böyle bir halde durumun özen yükümü ve eşit işlem ilkesiyle birlikte değerlendirilmesine ilişkin görüşe katılmak gerekir. Bu durumda olası bir düzenlemede, ilgili ilkelere hükümde atıf yapılması daha açık bir yaklaşım olur. Çünkü pay sahipleri açısından öğrenilmesinde aciliyet olan bir bilginin, bir pay sahibine verilmesinin ardından, diğer pay sahiplerine genel kurula kadar verilmemesi, diğer pay sahiplerinin zarar görmesine neden olabilir ve eşit işlem ilkesini de zedeler.

İsviçre hukukundaki tasarı ve buna ilişkin önerilerden çıkarılması gereken iki önemli sonuç vardır. Birincisi, dışarıda bilgi verilmesi bir düzene bağlanmalıdır. İkincisi de mevcut sistemimizdekinin aksine, dışarıda verilen bilginin diğer pay sahiplerine talebe bağlı olarak değil, talep gerektirmeksizin paylaşılması gerekliliğidir. Yani bu konuda bir talep aranmamalı, yönetim kurulu talebe ihtiyaç olmaksızın diğer pay sahiplerine ilgili bilgiyi vermelidir. Çünkü belirtildiği üzere, diğer pay sahipleri dışarıda verilen bilgiden somut olarak haberdar olmadıkları sürece, yönetim kurulundan genel kurulda ilgili bilgiye yönelik bir talepte de bulunamazlar.

Alman öğretisinde, İsviçre hukukundaki tasarıdan farklı olarak, sermaye piyasası hukukunda yer alan bilgilendirme düzenlemelerinin genişletilmesi önerilmektedir. Örneğin, üç ayda bir, ortaklığın gizliliğe yönelik önemli menfaatlerini ihlâl etmemesi kaydıyla, pay sahipleri veya özellikle üçüncü kişilere önceden verilmiş bilgileri özetleyen bilgilendirme mektupları gönderilmesine dair,

[517] Bu yönde bkz. **Böckli**, Vorentwurf, s. 9.

ortaklıklar hukukuna özgü bir yükümlülük öngörülmesi tavsiye edilmektedir[518]. Burada amacın, anonim ortaklıklar ya da sermaye piyasası hukukuna özgü yapılacak yeni düzenlemeler sayesinde, diğer pay sahiplerinin olası bir bilgi akışından haberdar edilmesini sağlamaktır. Çünkü öğretide AktG §131/IV' ün (yani Yeni TTK m. 432/II, cümle 4'ün) bu görevi layıkıyla üstlenmediği belirtilmektedir[519].

bb. Özellikle Borsaya Kote Olmayan Ortaklıklar Açısından Bilgi Alma Hakkının "Her Zaman" Kullanılabilmesi

Bilgi alma hakkının kullanılması zamanı açısından öğretide güncel öneriler de vardır. Bilgi alma hakkının kullanılma zamanı açısından Yeni TTK sisteminde de farklı bir esas benimsenebilirdi.

Bilgi alma hakkının kullanılma zamanının, kurumsal bilgilendirme kültürü ve şeffaflıkla büyük bir bağlantısı vardır[520]. Örneğin, bilgi alma hakkının her zaman aktif olarak kullanılmasını sağlayan bir sistem düşünülebilir. Böyle bir sistem, iktisadın ve rekabet hukukunun ortaya koyduğu asimetrik bilgi sorununun çözülmesi noktasında da yardımcı rol üstlenebilir. Ayrıca bu yönde düzenlemelerin, pay sahibinin, özellikle azınlık pay sahiplerinin, yönetim kurulu karşısındaki konumunu güçlendireceği öğretide belirtilmektedir[521]. Fakat hakkın her zaman kullanılmasını esas alan bir sistemde, ciddi anlamda hakkın kötüye kullanılması sorunlarıyla karşılaşmak olasıdır[522]. Öğretide, bilgi taleplerinin işleme konmasının yönetim kuruluna önemli bir yük teşkil edebileceği belirtilmektedir[523].

Bilgi alma hakkının her zaman kullanılabilmesi önerisine karşı getirilen eleştiri, özellikle borsaya kote olmamış ortaklıklar açısından, aynı şekilde savunulamaz. Bu tip ortaklıklarda borsa rejiminin getirdiği şeffaflık ve açıklama yükümlülükleri de yoktur. Bu ortaklıklar, yapısallaşmış olan çoğunluk ilişkileriyle birlikte düşünüldüğünde azınlık pay sahiplerinin ek bilgiye olan menfaatinin büyüklüğü ortaya çıkacaktır[524]. Dolayısıyla borsaya kote olmamış ortaklıklar

[518] Bkz **Wilde**, s. 463.
[519] Bu bağlamda özellikle bkz. **Wilde**, s. 465.
[520] Her zaman kullanılabilecek bir bilgi alma hakkının, genel olarak yönetim kurulunun bilgilendirme kültürü üzerinde olumlu bir etki yaratacağı noktasında bkz. **Vogt/Schiwow/Wiedmer**, s. 1361.
[521] Bkz. **Vogt/Schiwow/Wiedmer**, s. 1361; **Lambert/Schleiffer**, s. 102.
[522] Bkz. **Böckli**, Vorentwurf, s. 9; **Lambert/Schleiffer**, s. 102.
[523] Söz konusu hususta bkz. **Weber**, s. 210; **Vogt/Schiwow/Wiedmer**, s. 1361.
[524] İsviçre hukukunda küçük ve orta ölçekli işletmeler bakımından bu yönde bkz. **Weber**, s. 211.

açısından yapılan bir menfaat karşılaştırması, bilgi alma hakkının her zaman kullanılabileceği bir sistem lehine sonuç doğurmaktadır. Gerçekten, örneğin limited ortaklıklarda Yeni TTK m. 614, hakkın sonuç verecek şekilde kullanımına zaman bakımından bir kısıtlama getirmiş değildir[525].

Bilgi alma hakkının, özellikle borsaya kote edilmemiş ortaklıklar bakımından taşıdığı önem de gözetilerek, hakkın her zaman kullanımına yönelik getirilen bir öneri önem taşıyabilir. Fakat bu önerinin de eşit işlem ilkesine uygun bir şekilde tamamlanması gerekir. Ayrıca, öneriye getirilen eleştiri, önemli bir gerçeği ortaya koymaktadır. Bilgi alma hakkının pay sahipleri tarafından her zaman kullanılabilmesine yönelik bir sistem içerisinde, hakkın kötüye kullanılması ve yönetimin gereksiz bilgilendirme talepleriyle işlemez hale getirilmesine dönük bir çözüm de hükmün içeriğinde yer almalıdır. İsviçre hukukundaki tasarı bağlamında, kötüye kullanımları veya yönetim kurulunun fazla iş yüküyle yüklenmesini aşabilmek için, bilgi alma hakkının koşullarının sıkı bir değerlendirmeye tabi tutulması gerektiği belirtilmiştir. Örneğin, genel kurul dışında vuku bulan bilgi talepleri bakımından, sorunun, o andaki "somut" pay sahipliği haklarının kullanımı bakımından gerekli olması gibi koşullar önerilebilmektedir[526].

cc. Bilgi Alma Hakkının Kullanılması İçin Belirli Bir Zaman Diliminin Belirlenmesi

Menfaatleri dengelemeye çalışan bir öneriye göre, bilgi alma hakkının kullanılma anı bakımından belirli bir zaman dilimi getirilebilir. Örneğin genel kurul toplantısından iki ay önce veya iş yılı sonu itibarıyla başlamak üzere, bahsedilen şekilde bir "iletişim penceresi" açılabilmelidir[527]. Böylelikle pay sahipleri bilgiye yönelik haklı menfaatleri çerçevesinde genel kuruldan önce hareket edebilme şansı yakalar ve yönetim kurulu da büyük bir yük altına girmiş olmaz. Ayrıca hem

[525] Öğretide, limited ortaklıkta ortakların "her zaman ve her yerde", "sözlü veya yazılı" olarak müdürlerden bilgi talep edebileceği belirtilmektedir (bkz. **Bilge**, s. 437). Keza limited ortaklıklarda, bilgi alma ve inceleme hakkının kural olarak genel kurulda kullanılacağı, fakat Yeni TTK m. 614/II'den hareketle her iki hakkın genel kurul dışında da kullanılabileceği yönünde bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 578. Benzer yönde bkz. **Mineliler**, s. 17.

[526] Kötüye kullanımı, mevcut İsviçre tasarısı içinde önlemeye yönelik olarak bu yönde bkz. **Lambert/Schleiffer**, s. 102.

[527] Bu yönde bkz. **Vogt/Schiwow/Wiedmer**, s. 1362; **Weber**, s. 211.

yönetim kurulu sorulan sorular çerçevesinde, hem de pay sahipleri edindikleri bilgiler doğrultusunda genel kurula hazırlanma fırsatı bulacaktır.

Bilgi alma hakkının kullanımı bakımından bir "iletişim penceresi" açılmasına ilişkin öneri, pay sahipleri ve ortaklık arasında, hakkın kullanılma zamanı açısından dengeleyici bir çözüm önermektedir. Ancak, bu görüşün, birinci önerideki gibi pay sahiplerinin haklarını nasıl kullanacağına yönelik bir esasla tamamlanması daha işlevsel olacaktır. Belirli bir zaman diliminde ve örneğin, yazılı olma zorunluluğu gibi, belirli bir şekilde hakkın kullanılabilmesi, hakka işlerlik kazandırabilecektir. Ancak hakkın kullanılma zamanı ve cevaplanma anı itibarıyla, diğer pay sahiplerinin de konudan haberdar edilmesi gerekir. Bilginin verilmesi anıyla eşit işlem ilkesi arasındaki ilişki burada sorun olabilir. Bilgilendirmede eşitliğe yönelik bu sorunun çözümü, ilk önerideki gibi, bilginin yönetim kurulu tarafından elektronik ortamda diğer pay sahiplerine duyurulması şeklinde olabilir. En azından bir pay sahibine genel kurul dışında bilgi verildiği ve verilen bilginin hangi hususta olduğu diğer pay sahiplerine aktarılabilir.

§ 7. BİLGİ ALMA TALEBİNİN MUHATAPLARI VE BİLGİ VERMEKLE GÖREVLİ OLANLAR

I. BİLGİLENDİRME YÜKÜMLÜSÜ, BİLGİLENDİRME TALEBİNİN MUHATAPLARI VE BİLGİ VERME GÖREVLİLERİNİN AYRILMASI

Bir bilgi alma talebi karşısında, bilgi verme borçlusu, bilgi vermekle görevli olanlar ve bilgi alma talebine muhatap olanlar farklı kişiler olabilmektedir. Bilgi verilmesinin reddedilmesi veya söz konusu talebin tamamen cevapsız bırakılması halinde, bu hakkını mahkeme yoluyla kullanmak isteyen pay sahibinin açacağı davada davalı taraf anonim ortaklık olacaktır. Yoksa ortaklık adına hareket eden ve somut olayda bilgi vermekten kaçınan ortaklık organı değildir. Bu durum anonim ortaklığın tüzel kişiliği haiz yapısının doğal bir sonucu olmaktadır[528]. Dolayısıyla bilgilendirme yükümlüsü aslında ortaklığın kendisi olmaktadır[529].

[528] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 731, s. 226.

[529] Alman hukuku açısından bu yönde bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 16; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, AktG,, §131, No: 90; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 19; **Wilde**, s. 441. Hukukumuzda anonim ortaklıklar açısından bkz. **Karasu**, s. 81. Hukukumuzda limited ortaklıklar açısından bkz. **Bilge**, s. 436; **Can**, s. 61; **Mineliler**, s. 16.

Ortaklığın kendisinin bilgilendirme konusunda asıl yükümlü olması, bilgi alma hakkının kullanılması bakımından sorunları çözmez. Çünkü ortaklık bir tüzel kişidir ve ona gerçek kişilerdeki gibi soru sorulamaz. Keza ortaklığın vereceği cevaplar da gerçek kişilerde olduğu şekilde olamaz. Dolayısıyla bilgi alma hakkının kullanılması aşamasında, hak sahibinin kim veya kimlerden talepte bulunacağı ve kim ya da kimlerden cevap beklemesi gerektiği ortaya konabilmelidir.

Bilgi alma hakkının sahibi karşısında, bilgilendirme yükümlülüğünü ortaklık adna kimin yerine getireceği yasada düzenlenmiştir. Yasaya göre, bilgi verme görevi, yönetim organı ve denetçilere yüklenmiştir (bkz. Yeni TTK m. 437/II, cümle 1). Genel kurul ise, her zaman bilgiye muhatap olan, başka bir ifadeyle bilgiyi alan organdır, hiçbir zaman bilgi verme görevi ya da yükümlülüğü altında değildir[530]. Yasada düzenlenen ve bilgi vermekle görevli olan kişiler ile bilgi alma talebine muhatap olacak kişiler, her zaman aynı olmayabilir. Bilgi alma talebinin muhatabı çoğu durumda bilgi vermekle yükümlüdür. Ancak bilgi alma talebini kabul etme ve bilginin paylaşılması işlevlerinin aynı görevlide birleşmesi zorunluluğu da yoktur[531]. Burada öncelikle, bilgi alma talebinin muhataplarından sonra da bilgi vermekle görevli kişilerden bahsedeceğiz. Bu kişiler bazen örtüşmekteyse de bazen ayrılmaktadır.

II. BİLGİ ALMA TALEBİNİN MUHATAPLARI

A. Genel Kurul Toplantısında Gündeme Gelen Bilgi Alma Talepleri

Bilgi alma hakkının olağan kullanma yeri ve zamanı genel kurul toplantısıdır. Genel kurul toplantısı toplantı başkanı tarafından yönetilir (Yeni TTK m. 419/I, cümle 1). Toplantı başkanının en önemli görevlerinden birisi, genel kurul toplantısının önceden ilân edilen gündeme uygun olarak yönetilmesidir. Bu durumda gündemde yer alan konuların tamamının yeterli bir şekilde tartışılması ve karara bağlanması gerekir[532]. Gündemde ilân edilen konularla ilgili kararların alınabilmesi için, toplantı da bir düzen dâhilinde sürmelidir. Bu nedenle, toplantı başkanı,

[530] Bu bağlamda bkz. **Wilde**, s. 427.
[531] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 423-424, s. 139; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 166.
[532] Bkz. **Akbay**, s. 141.

toplantının mevzuat ve iç yönergeye (bkz. Yeni TTK m. 419/II) uygun yürütülmesinden sorumlu kişi olarak tanımlanabilir.

Bilgi alma hakkı sahibi, toplantıda işleyen düzene uygun bir şekilde, talebini, toplantı başkanına yöneltmelidir. Toplantı başkanı ise, üstlendiği görevin gereğini gözeterek, toplantı esnasında gelen bilgi taleplerini uygun bir anda cevaplamakla görevli kişilere yöneltmeli ve cevaplamasını istemelidir. Böylece hem toplantının düzeni sağlanmış olur hem de ilgililerin bilgi alma talepleri uygun bir zamanda karşılık bulur.

Bilgi alma talebinin toplantı esnasındaki muhatabının, toplantı başkanı olması, sadece toplantının yürütümüne ilişkin esaslar bakımından fayda sağlamaz. Bilgi alma talepleri bakımından, tek yetkili kişi olarak, toplantı başkanını kabul eden çözüm, hem kolaydır, hem pay sahipleri yararınadır, hem de bilgi vermekle görevli kişinin tespiti bakımından ortaklığa bir hareket alanı açar[533]. Toplantı başkanı pay sahiplerinin talebini işleme koymakla yükümlüdür, yoksa başkanın bu talepleri karşılamak gibi bir yükümlülüğünden bahsedilemez[534]. Öğretimizde, toplantı başkanının bu talebi bizzat karşılaması halinde, verilen bilginin Yeni TTK m. 437'ye uygun bir bilgi olmayacağı, bunun sadece toplantı başkanının kişisel görüşü olacağı ve ortaklığı bağlamayacağı belirtilmektedir[535].

Bilgi alma hakkı sahibinin, söz konusu talebini doğrudan toplantı başkanına yöneltmemiş olması da sorun çıkarmamalıdır. Örneğin, müzakerelere katılma hakkının kullanılması çerçevesinde konuşma sırasında herhangi bir ortaklık çalışanına sorulan bir soru olabilir. Böyle bir durumda, soru toplantı başkanına yöneltilmiş kabul edilmelidir[536]. Gerçekten de toplantı başkanı, toplantı sırasında söz almak isteyenlerin ve bunların sırasının belirlenmesinde görev sahibi olduğu gibi, getirilen önerilerin gruplandırılması, sıralanması ve oylamaya sunulması gibi konularda da önemli görevlere sahiptir[537]. Bu esaslar bilgi alma hakkının kullanılmasında da uygulanabilecek esaslardır. Doğrudan bir şahsa yöneltilmiş olan soru karşısında, ilgili şahsa söz vermek ya da toplantıda sorunun kim tarafından cevaplandırılacağına dönük bir yöntem belirlemek toplantı başkanının işi olmalıdır.

---

[533] Bu manada bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 428, s. 140.
[534] Bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 167.
[535] Yeni TTK'nın tasarı dönemine ilişkin olarak bu yönde bkz. **Karasu**, s. 81.
[536] Soruna ilişkin olarak bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 429, s. 141.
[537] Bkz. **Akbay**, s. 142.

Belirtilen örnekte, toplantı başkanı yönetim kurulu üyeleriyle konuşup sorunun kim tarafından cevaplanacağını tespit ettikten sonra o kişiye söz verebilir. Gerçekten de böyle bir yaklaşım hem toplantı düzeni açısından olumludur hem de soruyu en iyi cevaplayacak kişinin tespiti açısından yarar sağlar.

B. Genel Kurul Dışında Gündeme Gelen Bilgi Alma Talepleri

1. İsviçre Hukukunda Yapılan Değerlendirme Ve Bunun Hukukumuzda Uygulanamaması

Genel kurul toplantısı dışında bilgi talebinde bulunmak mümkündür. Ancak, genel kurul toplantısı sırasındaki bilgi talepleri açısından söz konusu olan kolaylık, genel kurul toplantısı dışında bilgi talep edilmesi halinde söz konusu değildir. Zira toplantı başkanı gibi talebi ilgilisine yönlendirecek bir kişi yoktur. Genel kurul dışında pay sahibinin bilgi almak istemesi halinde talebini kime yönlendireceğini belirlemek gerekir.

Kaynak İsviçre hukukunda, genel kurul toplantısı dışında bilgi alma talebinin kime yöneltileceği hususunda ikili bir ayrım yapılmaktadır. Birincisi genel kurul toplantısından önce, askı süresi boyunca bilgi talep edilmesidir; ikincisi de genel kurul toplantısından sonra askı süresi dışında gündeme gelen bilgi alma başvurularıdır.

İsviçre sisteminde pay sahiplerinin bilgi alma hakkını kural olarak genel kurulda kullanabileceği belirtilmektedir. Yukarıda yer verilen Federal Mahkeme kararının da etkisiyle, bu hakkın genel kurul dışında da kullanılabileceği kabul edilmektedir[538]. İsviçre hukukunda, askı süresi boyunca gündeme gelen bilgi taleplerinin yönetime ve/veya denetçilere yöneltilmesi gerektiği savunulmaktadır[539].

İsviçre öğretisinin yaptığı ayrımın ikinci yarısı, askı süreci haricindeki zaman dilimini konu almaktadır. Askı süresi haricinde, genel kurul dışındaki bilgi taleplerinin yönetime yöneltilmesi gerektiği belirtilmektedir[540]. Birinci ayrımda yönetim ve/veya denetçilere başvurudan bahsedilirken, ikinci ayrımda sadece yönetime başvurulabileceği ifade edilmektedir.

---

[538] Bkz. § 6, II, A.
[539] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 430, s. 141.
[540] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 436, s. 142.

İsviçre hukukunda yapılan ayrımın yürürlükteki sistemimize taşınması mümkün değildir[541]. Çünkü genel kurul dışında bilgi alma talebinde bulunulup bulunulamayacağı, hâkim öğretinin daha önce değindiğimiz olumlu cevabına rağmen, İsviçre sisteminde önceleri tartışmalı bir konuydu. Hukukumuzda Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 ile genel kurul dışı bilgilendirme bir yaptırıma bağlanmıştır, ancak bu yaptırım bilgilendirmede eşitliği sağlama amacına yöneliktir. Yoksa genel kurul toplantısı dışında bilgilendirme engellenmek istense doğrudan bir yasak hükmü getirilebilir ve buna karşı caydırıcı bir yaptırım öngörülebilirdi. Dolayısıyla anılan hükmün genel kurul dışı bilgilendirmeyi bir gerçeklik olarak kabul ettiği öne sürülebilir. Hukukumuza Alman düzenlemesinden ithal edilen Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 [542], İsviçre sistemiyle bizim sistemimiz arasındaki gelişimi farklılaştırmaktadır.

Hukukumuzda askı süresine göre bir ayrıma gerek olmamasının ikinci nedeni de, İsviçre'de yapılan ayrımın önemli bir yönünün bizim sistemimize taşınamamasıdır. İsviçre sisteminde askı süresi boyunca denetçilere de müracaat edilebileceğine değinilmiştir. Oysa bizde genel kurul dışında denetçilere müracaat etmek, mümkün olmaz[543]. Çünkü İsviçre hukukunun aksine[544], hukukumuzda denetçilerin organ niteliğinden bahsedilemez. Dolayısıyla, pay sahibinin, genel kurul dışında denetçiye doğrudan müracaat edebileceği bir sistem, yasal yapımıza uygun olmayacaktır.

2. Kural: Taleplerin Ortaklık Yönetimine Yöneltilmesi

Pay sahibi karşısında bilgi vermenin asıl yükümlüsü ortaklığın kendisidir. Ancak anonim ortaklık bir tüzel kişidir ve organları aracılığıyla hareket eder. Bu durumda pay sahibinin talebine kimi muhatap olarak belirleyeceği hususu önem kazanır. Eğer pay sahibine genel kurul dışında bilgi verilecekse, doğru kişinin tespiti, ona cevap alma konusunda hız kazandıracaktır. Çünkü ortaklık içinde konuyla kimin ilgileneceği aranmamış olacaktır.

---

[541] İsviçre hukukunda yapılan bu ayrım, önceki mevzuatımız döneminde öğreti tarafından kabul görmüştür (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 167, keza aynı eserde bkz. s. 281-283). Güncel düzenlememiz açısından da askı süresine göre ayrım yapılabilmektedir (bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 65).

[542] Bilgilendirmede eşitlik düzenlemesiyle ilgili olarak ayrıca bkz. § 6, II, C, 2.

[543] Bu hususta aşağıda ayrıca bkz. § 7, II, B, 4.

[544] İsviçre anonim ortaklıklar hukuku bakımından denetçilerin de zorunlu organlardan olduğu noktasında bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §20, No: 31, s. 181.

Hukukumuzda İsviçre hukukunda yapılan ayrıma gerek olmaksızın, genel kurul dışındaki taleplerin muhatabı ortaklık yönetimi olmalıdır. Burada ortaklığa yapılacak başvurunun olası muhataplarına göre açıklamalar yapılacaktır.

Yönetim kurulu, ortaklık adına bilgi verme görevini haizdir. Dolayısıyla, genel kurul dışında, bilgi talep ederken, pay sahibinin yönetim kurulunu muhatap göstermesinde fayda vardır. Talep tek bir yönetim kurulu üyesine yöneltilebileceği gibi, ortaklığın yönetim kuruluna da yöneltilebilir. Pay sahibinin ortaklıktan bilgi almak amacıyla yönetim kuruluna başvurmasıyla, üyelerden herhangi birine talebini yöneltmesi arasında fark görmemek gerekir. Öğretide de belirtildiği üzere, yönetim, sadece kurul organ işleviyle bilgi alma talebini kabul etmeye yetkili değildir, aksine kurulun her üyesi kabul makamı sıfatıyla görev yapabilir[545]. Bunun nedeni, yönetim kurulunun temsil yetkisinin birlikte temsille sınırlandırılmış olduğu durumlarda[546] dahi yönetim kurulu üyelerinin tek başına pasif temsil yetkisine sahip olmasıyla açıklanabilir[547].

Her yönetim kurulu üyesinin bilgi alma talebine muhatap olabileceğini kabul etmek, onun kendiliğinden bilgilendirmeye karar verme yetkisinin de olduğunu kabul etmek anlamına gelmez. Yeni TTK m. 437/II hükmüne göre bilgi verme görevi genel anlamda yönetim kuruluna aittir. Aşağıda daha ayrıntılı belirtildiği üzere, yönetim kurulu bir organ olarak bilgilendirme görevini yerine getirecektir[548]. Yeni TTK m. 359/I çerçevesinde, yönetim organı sadece tek kişiden ibaretse, yönetim kurulu üyesiyle organ vasfı aynı kişide birleşmiş olmaktadır. Buna karşın, yönetim organı birden fazla kişiden oluşuyorsa, bir kurul organdan bahsedilir ve bilgi verme görevi de yönetim kuruluna ait olur. Oysa burada sadece, pay sahibinin genel kurul dışında

---

[545] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 430, s. 141. Yazar aynı yerde denetçiler için de belirtilen açıklamayı yapmaktadır. Sistemimiz açısından denetçiler organ olmadığı için söz konusu açıklama denetçiler bakımından doğru kabul edilemez. Yönetim kurulu üyelerinden birisinin dahi bilgilendirme talebini kabul edebileceği bağlamında hukukumuz açısından bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 167.

[546] Bu, temsile ilişkin yasal esas olan, çift imza kuralı olabileceği gibi (bkz. Yeni TTK m. 370/I); onu da aşan ve tescil ve ilanı gereken bir birlikte temsil sınırlaması (bkz. Yeni TTK m. 371/III) şeklinde olabilir.

[547] Bu hususta bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Watter),** BSK, OR II, Art. 718a, No: 24, s. 1144. Aynı ilkenin ticari temsilciler bakımından da geçerlidir (bu yönde bkz. **Şener, Oruç Hami:** Ticari Temsilci ve Ticari Temsil Yetkisi, Ankara, 2015, s. 296). Yalnız bu esas birlikte temsile ilişkin olarak getirilen sınırlamalara uygulanmaktadır. Bunun dışında temsil yetkisinin Yeni TTK m. 371/III'e göre, merkez veya şube işleriyle sınırlandırılması söz konusu olursa, pasif temsil yetkisinin de sadece merkez ve o şubenin işlemleri için var olduğu kabul edilir (bu hususta bkz. **Şener, Oruç Hami:** Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2015, s. 377-378).

[548] Bkz. § 7, III, A, 2, b.

ortaklıktan bilgi istemesine değinilmektedir. Pay sahibi, ortaklık yönetim kuruluna başvurabileceği gibi, yönetim kurulu üyelerinden sadece birisine de talebini yöneltebilir. Bu durum, ilgili üyenin kendi başına talebe ilişkin karar verebileceği anlamına gelmez.

Birden fazla üyesi olan bir yönetim kurulu var ve üyelerden birisi genel kurul dışında bilgi alma talebine muhatap olmuşsa, izlenecek yol tespit edilmelidir. Söz konusu üyenin gelen talep konusunda organ içi bilgi eşitliğini sağlamak amacıyla, talebi kurula iletmesi gerekir[549]. Çünkü ortaklık, üyelerin her biri tarafından değil, "yönetim kurulu" tarafından yönetilmektedir (bkz. Yeni TTK m. 365). Bu durumda söz konusu bilgi talebinin kurulda ele alınması gerekir. Öğretide, pratik sebeplerle, genel kurul toplantısından önceki bilgi taleplerinin, yönetim kuruluna izafeten yönetim kurulu başkanına veya doğrudan doğruya yönetim kurulu başkanına yöneltilmesi tavsiye edilmektedir[550]. Bu tavsiyenin, hukukumuz açısından da yerinde olduğu belirtilebilir. Çünkü bir kurul organ olarak çalışan yönetim kurulunun, işlevselliğini yönetim kurulu başkanı sağlamaktadır. Öncelikle, yönetim kurulunu toplantıya çağırma görev ve yetkisi esasen yönetim kurulu başkanındadır[551]. Diğer üyelerse yönetim kurulunun toplantıya çağrılmasını ancak başkandan isteyebilmektedir (Yeni TTK m. 392/VII). Bu durumda pay sahibinin genel kurul dışındaki bilgi talebini yönetim kurulu başkanına yöneltmesi isabetli olur. Yönetim kurulunun toplanmasından, toplantı gündeminin belirlenmesine kadar, başkanın, kurulun çalışması üzerindeki etkisi, bu tavsiyeyi haklı kılmaktadır.

3. Yönetim Kurulu Dışındaki Ortaklık Görevlilerine Başvuru

a. Ön Açıklamalar ve İsviçre Hukukunda Durum

Genel kurul toplantısı dışındaki bilgi talebi yönetim kurulu üyeleri veya başkanı haricinde bir ortaklık çalışanına yönelmiş olabilir. Örneğin ortaklığın yönetim organizasyonunda yönetici konumunda bulunmakla birlikte, aslında yönetim kurulu gibi şekli bir organ sıfatı olmayan kişilere başvurulması böyledir. Pay sahibi,

---

[549] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 431, s. 141. Limited ortaklıkta müdürler kurulu yerine, tek bir müdüre bilgi alma talebi yöneltildiyse, talebin müdürler kuruluna yöneltilmiş olduğunu kabul etmek gerekeceği yönünde bkz. **Can**, s. 64. Yazar aynı yerde, talebi alan müdürün, bunu derhal müdürler kuruluna iletmesi gerektiğini ve ondan bizzat bilgi vermesinin beklenemeyeceğini de belirtmektedir.

[550] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 438, s. 142; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 167.

[551] Bu hususta bkz. **Şener,** Ortaklıklar Hukuku, s. 401.

böyle bir ortaklık görevlisinden talepte bulunup bulunmamakta özgürdür. Fakat başvurulan kişinin, pay sahibinin talebini yönetim kuruluna ulaştırma yükümlülüğü olup olmadığı ayrı bir konudur.

Bilgi alma talebinin ortaklık tüzel kişisine yöneltilmesi halinde, sorun yoktur. Başvurunun yazılı yapıldığı durumlarda, ortaklık adına pasif temsil yetkisiyle donatılmış bir ortaklık görevlisinin yazıyı alması yeterlidir. Fakat ortaklıktan ziyade, özellikle yönetim kurulu dışındaki ortaklık görevlilerinin şahsına yapılan başvurular değerlendirilmelidir. Yönetim kurulu üyeleri ve başkanı dışındaki şahısların, kendilerine yöneltilen bu talepler karşısında nasıl davranabileceği ortaya konmalıdır.

İsviçre hukukunda, pay sahibinin, ortaklığın direktörüne[552] ulaştırdığı bir bilgi talebini, bu kişinin, ilgilisine iletmekle yükümlü olmayacağı ifade edilmektedir. Dolayısıyla, genel kurul toplantısı dışında bilgi alma talebini ortaklığa ulaştırmak isteyen pay sahibine, yönetim kurulunu, hatta yönetim kurulu başkanını, muhatap olarak seçmesi özellikle önerilmektedir[553]. Aşağıda hukukumuz açısından iki örnek üzerinden sorunu değerlendirmeye çalışacağız.

b. Ticari Temsilci ve Vekillere Başvuru

Genel kurul dışında, yönetim kurulu başkan veya üyeleri haricinde birisinden, bilgi talep edilirse, başvurulan kişinin talebi yönetim kuruluna iletmekle yükümlü tutulup tutulamayacağı tartışılabilir. Özellikle ticari işletme işleten anonim ortaklıklarda, ticari işletmenin işleyişiyle, tüzel kişilik yapısının işleyişi birbirinden ayrılabilmektedir. Ticari işletmenin yönetimi ve üçüncü kişilerle olan ilişkileri bakımından ticari temsilciler (bkz. Yeni BK m. 547) veya ticari vekiller (Yeni BK m. 551) atanabilir. Anonim ortaklıkta, ticari temsilci ve vekiller, yönetim kurulu

[552] Direktörle ifade edilmek istenen, kendisine yönetim yetkisi de devredilmiş olan üçüncü kişiler olmalıdır (bu bağlamda bkz. **Meier**, s. 269; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §29, No: 48, s. 329). OR m. 718/II'de kendisine temsil yetkisi devredilmiş üçüncü kişiler bu şekilde anılmaktadır. Fakat İsviçre öğretisinde, bahsedilen ifadenin, yönetim yetkisinin devri bağlamında olabileceği de kabul edilmektedir. Gerçekten İsviçre hukukunda "direktör" kelimesinin, yasada sadece temsil yetkisinin devri bağlamında kullanılmış olması eleştirilmektedir. Çünkü doktrinde günlük hayatta söz konusu kelimenin hiyerarşik bir mevkiyle bağlantılı olarak kullanıldığı, yoksa imza yetkisi anlamında kullanılmadığı ifade edilmektedir (bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Watter),** BSK, OR II, Art. 718, No: 15, s. 1131).

[553] Bu anlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 440, s. 143.

tarafından atanabilmekte ve atanmaları da kural olarak[554] herhangi bir ana sözleşme hükmü ya da iç yönerge gerektirmemektedir (bkz. Yeni TTK m. 368).

İşletmenin yönetimi ve bu bağlamda ortaklığın temsili için atanmış ticari temsilci ve ticari vekillerin, pay sahibinden gelen bir bilgi alma talebine, "şahsen" muhatap olmaları halinde, söz konusu talebi yönetim kuruluna ulaştırma yükümlülüğü olmamalıdır. Pay sahibinin bu şekilde ticari temsilciyi yükümlendirebilmesi düşünülemez. Zira burada pay sahibinin talebinin kaynağı ortaklığın tüzel kişilik düzenine ilişkindir. Dolayısıyla İsviçre'de öne sürülen görüşe bu cephesiyle katılmak olanaklıdır. Çünkü ticari temsilci, tüzel kişilik düzeninin bir parçası olarak değil, ticari işletmedeki işlerin yürütümü bakımından atanmaktadır. Burada pay sahibinin ortaklığa yönelen bir talebinden değil, doğrudan ticari temsilcinin şahsına yönelen bir talepten bahsedilmektedir.

c. Yönetim Yetkisi Devredilmiş Kişilere Başvuru

Pay sahibinin, yönetimin devri yoluyla yönetim yetkisini elinde bulunduran kişilerden birisine başvurması halinde, bu kişilerin talebi yönetim kuruluna ulaştırma yükümlülüğünün olup olmadığı, İsviçre'de ulaşılan sonuçtan farklı ele alınabilir. Yeni TTK m. 367 anlamında yönetim yetkisinin devri, sıradan bir karar alma yetkisini ifade etmemektedir. Uyulması gereken maddi ve şekli koşullar neticesinde, yönetim kurulu üyelerinden bazılarına ya da üçüncü kişilere, yasal sınırlar çerçevesinde, önemli bir karar alma yetkisi tanınmaktadır. Yeni TTK m. 367, yönetimin kısmen veya tamamen devrinden bahsederken, aslında bununla birlikte organsal yetkilerin devrini öngörmektedir[555]. Organlara özgü işlevleri üstünde taşıyan bu kişiler, anonim ortaklık yönetiminin önemli bir parçasıdır ve organsal işleyişe uygun bir düzende çalışmalıdırlar. Bu yüzden Yeni TTK m. 367 hükmünde yönetimin devri için bir iç yönerge hazırlanması ve bu yönergede yönetim şemasının nasıl şekillendiğinin ortaya konması gereklidir. Özellikle yönetim şeması içinde

[554] 6552 sayılı Kanun ile Yeni TTK m. 371/VII'de yer verilen "sınırlı yetkiye sahip ticari vekil" veya "diğer tacir yardımcıları"nın atanması için Yeni TTK m. 367'ye göre hazırlanacak iç yönergede hüküm bulunmalıdır.

[555] İsviçre hukuku açısından özellikle, OR m. 716a/II ve 716b/I karşılaştırması yapılırken buna değinilmektedir (bu hususta bkz. **Forstmoser**, Organisation, No: 22–23, s. 39). Benzer karşılaştırma Yeni TTK m. 366/II ve 367 bağlamında hukukumuza da taşınabilir. Yeni TTK m. 366/II ile 367'nin dayandığı ayrım temel olarak ilkinin yardımcı işlevlerin devrine, ikincisinin karar alma yetkisinin devrine ilişkin olmasıdır (konuyla ilgili olarak aynı yerde bkz. No: 12, s. 37–38).

kimin kime bağlı olduğu ve bilgi sunmakla yükümlü olduğu belirlenmelidir. Yönetimin tamamının devri halinde, yönetim kurulu gereksiz bir organ halini almaz ve varlığını korur. Hatta söz konusu devir yönetim kurulunun devredemeyeceği görevleri kapsamaz (bu hususta özellikle bkz. Yeni TTK m. 375). Yönetim kurulunun, üst yönetim ve bunlarla ilgili talimatların verilmesi gibi görevleri; defter düzenine ilişkin görevlerle yıllık faaliyet raporunun düzenlenip genel kurula sunulması, genel kurul toplantılarının hazırlanması ve kararların yürütülmesi gibi görevleri devam etmektedir (bkz. Yeni TTK m. 375/I a ve f). Haliyle bu durum yönetim kurulu ve kendisine yönetim devredilen kimseler arasında bir bağın varlığını gerektirir.

Yönetimin devri yoluyla yönetim yetkisini haiz kişilerin, genel kurul dışında, pay sahibinin bilgi talebine muhatap olması halinde, bu talebi yönetim kuruluna ulaştırma yükümlülüğü olduğu kabul edilmelidir. Kendisine yönetim yetkisi devredilmiş kişilerle ticari temsilci veya vekiller arasında farklı bir sonuca ulaşmamızı gerektiren neden, yönetimi devralmış kişilerin aslında organsal düzenin bir parçası olmalarıdır. Bunların yetkisi, bir işletmenin işletilmesi kapsamında değil, hülasa ortaklık tüzel kişiliğinin yönetimi kapsamında olmaktadır. Ayrıca ortaklık yönetiminin bir parçası olarak, söz konusu yöneticiler, görevlerinin icrası için yönetim kuruluyla iletişim halinde olacaklardır. Şekli anlamda organ sıfatını haiz olmasa da, maddi olarak, organlar tarafından yerine getirilebilen işlevleri üstlenen, karar alıp ortaklık iradesinin belirlenmesinde önemli rol oynayan bu kişilerin[556], pay sahibinin genel kurul dışındaki bir bilgi alma talebine muhatap olması halinde, bunu yönetim kuruluna bildirme yükümlülüğü altına gireceklerini kabul etmek gerekir.

4. Denetçilere Başvurma Olanağının Olmaması

Genel kurul dışında gündeme gelen bilgi talepleri bakımından pay sahibinin denetçileri muhatap alıp alamayacağı tartışılabilir. Çünkü Yeni TTK m. 437/II hükmünde pay sahibinin genel kuruldaki olası bir bilgi alma talebi karşısında

[556] Kendisine yönetim devri yapılan üçüncü kişiler, bu organsal işlevlerin devriyle birlikte "fiili organ" olarak nitelenebilir. Bu kişiler, kendilerine devredilen görev alanı çerçevesinde, ortaklık içindeki şekli organlarla aynı yükümlülüklere tabi olacaklardır (bu anlamda bkz. **Forstmoser**, Organisation, No: 9, s. 142). Keza yine yönetimin üçüncü kişilere devrinin, devralanı "fiili organ" konumuna getireceği noktasında bkz. **Roth Pellanda, Katja**: Organisation des Verwaltungsrates, Zürich, St. Gallen, 2007, No: 759, s. 360. Benzer olarak bkz. **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 1239, s. 301.

denetçilerin de denetimin yapılma şekli ve sonuçlarıyla ilgili olarak bilgi verme görevi olduğu düzenlenmiştir.

İsviçre öğretisinde, genel kurul dışında (özellikle askı süresince) pay sahibinin denetçilere başvurması halinde, söz konusu başvurunun yönetime iletilmesi gerektiği belirtilmektedir. Böylelikle yönetim, genel kurul öncesinde bilgi talebinde bulunan pay sahiplerinin bilgi ihtiyacı hakkında genel bir fikir sahibi olabilecek, gerektiğinde bilgilendirme yapabilir bir duruma gelecek veya ek bilgiler alabilecektir[557]. Karşı taraftan da, genel kurul dışında bilgi verilmese dahi, pay sahibinin genel kuruldan önce istediği bilgilerden hareketle, genel kurula iyi hazırlanmış bir yönetimden daha rafine ve anlaşılabilir bilgi alma olasılığı yadsınmamalıdır. İsviçre hukukunda savunulan görüş çerçevesinde, pay sahibinin genel kurul dışındaki bilgi talebine denetçilerin de muhatap olabileceğini düşünmek mümkündür. Fakat Yeni TTK sisteminin bütünü dikkate alındığında, bu sonuca ulaşmak güç görünmektedir.

Denetçilerin genel kurul toplantısı dışında bilgi alma talebine muhatap olabileceğini öngören görüşün hukukumuzda kabul edilmesi mümkün değildir. İsviçre sisteminde, denetçiler ortaklıkta bir organ olarak ele alınmaktadır[558]. İsviçre hukukunda yapılan değişikliklerden sonra, her ne kadar bazı durumlar için denetçilerden serbestçe vazgeçebilme olanağı tanınmış olsa da, öğreti denetçileri halen anonim ortaklığın zorunlu organlarından birisi olarak nitelemektedir[559]. Oysa Yeni TTK ile hukukumuzda denetçiye organ vasfı tanınmamaktadır[560]. Bu durumda denetçi, organsal hak ve yükümlülüklere sahip olamayacaktır. Başka bir ifadeyle, denetçi ortaklık yapısının dışında tutulmuştur ve anonim ortaklık tüzel kişisinin bir

---

[557] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 432, s. 141.

[558] Bkz. **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 450a, s. 122; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §20, No: 31, s. 181. Guhl'e ait organ tanımı temel alınırsa, anonim ortaklık için bağımsız yönetim ve temsil yetkilerini, denetçilerin ne kullandığı ne de kullanmaya yetkisi olduğu, bu nedenle de organ olmadığı ifade edilmektedir. Ancak İsviçre geleneğinde denetçilerin organ olarak nitelenmesinin ciddi anlamda kökleşmiş olduğu ve bunun sorumluluk hukukuna da yansıdığı belirtilmiştir (bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 31–32, s. 2038). Gerçekten de İsviçre hukukunda anonim ortaklık genel kurulunun toplantıya çağrılmasında ve ortaklığın açıkça borca batık durumda olması halinde, yönetim kurulu durumu mahkemeye bildirmediyse, durumun mahkemeye bildirilmesinde denetçilere "ikincil" yetkiler verilmiştir (bkz. OR m. 699 ve m. 728c/III). İşte bu gibi yetkiler İsviçre hukukunda denetçileri organ olarak niteleme eğilimini desteklemektedir (konuya ilişkin olarak sonuncu eserde bkz. No: 32, s. 2039).

[559] Bkz. **Meier-Hayoz/Forstmoser**, No: 349, s. 481; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §20, No: 31, s. 181.

[560] Bu hem Yeni TTK m. 397/IV hem de m. 397/V'e göre denetlenecek ortaklıklar açısından aynı şekilde değerlendirilmektedir. Bu yönde bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 499.

parçası değildir. Ortaklıkla yapılan sözleşme çerçevesinde ortaklığa karşı denetim yükümlülüğünü yerine getirmektedir. Yani denetçi, bu ilişkide ortaklıkla muhatap olur. Tüzel kişiliğin bir parçası olmayan bağımsız dış denetçinin, yasanın öngördüğü düzenlemeler dışında pay sahibinin taleplerine muhatap olması düşünülemez. Çünkü, pay sahibinin "pay sahipliği" sıfatını dahi denetleyebilecek verilere doğrudan ulaşması olanaklı değildir. Dolayısıyla pay sahibinin genel kurul toplantısı dışında bilgi alma talebinde bulunmak istemesi halinde, denetçilere bu talebini ulaştırması ve denetçilerin burada muhatap olabileceğini kabul etmek mümkün değildir. Bu talebin muhatabı her halde ortaklık organları veya o işlevleri üstlenenler olmalıdır.

III. BİLGİ VERMEKLE GÖREVLİ OLANLAR

A. Yönetim Kurulu

1. Yönetim Kurulunun Bilgilendirme Görevinin Özellikleri

a. Aslî Görev Olması

Bilgi alma talebine muhatap olabilen kişilerin tamamının şahsen bilgi vermesi veya bilgi vermekle görevli olması kabul edilemez. Bu nedenle, bilgi alma talebine muhatap olabilecek kişilerle bilgi vermekle görevli olanlar ayrılmaktadır. Yasa, bilgi alma talebinin muhatapları hususunda, bir düzenleme yapmamışsa da, bilgi verme konusunda görevi olanları düzenlemiştir.

Yeni TTK m. 437/II hükmü, pay sahiplerinin genel kurulda, yönetim kurulundan ortaklık işleri hakkında bilgi alabileceğini düzenlemiştir. Ortaklık işleri tabirinin genişliği karşısında, ortaklığın asıl bilgi verme görevlisinin yönetim kurulu olduğu anlaşılabilir[561]. Öngörülen kuralın söz konusu yapısı, gerçeğe de uygundur. Çünkü iç ilişkide yönetim ve dış ilişkide organsal temsil yetkisi sayesinde yönetim kurulu ortaklığın bilgi merkezidir. Hatta öğretide, yönetimin bilgilendirme yükümlülüğü (görevi) olmaksızın, pay sahibinin bilgi alma hakkının sahipsiz bir mektup gibi olacağı benzetmesi yapılmıştır[562]. Bu benzetme, yönetim kurulunun bilgilendirme görevinin önemini ortaya koymaktadır.

Hukukumuzda, "şirketin faaliyetleri ve malvarlığının idaresi konusunda birinci dereceden bilgisi ve aynı zamanda bu kapsamda hesap verme yükümlüsü de olan yönetim kurulunun öncelikle bilgi verme yükümlüsü" (görevlisi) olması

[561] Bilgi alma hakkının konusu olarak "ortaklık işleri" kavramı hakkında bkz. § 9, III, A.
[562] Bkz. **Wyss**, s. 69.

gerektiği eski mevzuatımız açısından da belirtilmiştir[563]. Alman öğretisinde de, yönetim kurulunun, yönetim organı olarak, diğer ortaklık organlarının bilgilendirme yükümlülüklerinin yararlananı konumunda olamayacağı belirtilmektedir. Öğretiye göre, zaten buna ihtiyaç da yoktur, çünkü yönetim kurulu, yönetim organı olarak, ortaklık ve bağlı işletmelere ilişkin bilgilere ulaşma imkanını elinde bulundurmaktadır[564].

Özen ve bağlılık yükümünün bir parçası olarak ortaklığın menfaatini gözeten ve sır saklamakla yükümlü olan (bkz. Yeni TTK m. 369 ve m. 437/III) yönetim kurulu üyeleri, ortaklığın yapısı itibarıyla bilginin saklanıp saklanmayacağına karar verebilecek konumdadırlar. Yasanın hükmü lafzen dikkate alındığında, yönetim kurulunun bir bilgiyi gizlemesi, iki nedenle meşrulaşabilmektedir. Birincisi, bilginin ortaklık sırrı teşkil etmesidir. İkincisi de pay sahibinin bilgiye olan menfaatinin, ortaklığın gizliliğe olan menfaati karşısında önemsiz olmasıdır (bu anlamda bkz. Yeni TTK m. 437/III). Özen ve bağlılık yükümlülüğünün doğal bir sonucu olarak, bilginin saklanmasına ilişkin değerlendirmeyi bu hüküm çerçevesinde yapacak organ kural olarak yönetim kuruludur. Çünkü bunun sorumluluğunu söz konusu organın üyeleri taşımaktadır. Bir hususun gizli kalıp kalmayacağına karar veren organ, bilginin paylaşılıp paylaşılmaması konusunda karar vermiş olmaktadır. Bu nedenle anonim ortaklıklarda asıl bilgi verme görevlisi, organ olarak yönetim kuruludur.

b. Devredilemez Görev Olması

Bir bilginin sır olarak nitelenip gizli tutulması veya tam tersine açıklanması noktasındaki takdir yetkisi, kaynağını yönetim kurulunun üst yönetim görevinden alır. Yeni TTK m. 375/I a uyarınca, ortaklığın üst düzeyde yönetimi ve bununla ilgili talimatların verilmesi, yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkisidir. Ortaklık işleri hakkında bilgi verme konusunda, asıl görevlinin yönetim kurulu olması, bu görevin üst yönetimin bir parçası olmasıyla ilgilidir. Yönetim kurulu, ortaklıkta gizli kalması gereken hususların güvenliğini sağlama noktasında sorumluluk altındadır.

[563] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 179. Eski TTK açısından, "bilgi verme yükümlüsü"nün denetçiler olduğu, yönetim kurulunun böyle bir yükümlülüğü olmadığı anlamı çıkmasına rağmen asıl bilgi verme "yükümlüsünün" yönetim kurulu olduğuna dikkat çekilmektedir (bkz. **Bahtiyar**, s. 172).
[564] Bu bağlamda bkz. **Wilde**, s. 426-427.

Yeni TTK m. 437'de aslen yönetim kurulundan bilgi istenebileceğinin düzenlenmesi, şekli bir organ olarak yönetim kuruluyla, onun bilgilendirme görevi arasında bir bağlantı kurmaktadır. Çünkü, yasa koyucu, pay sahibinin talebine istinaden bilgilendirilip bilgilendirilmeyeceğine, nihai olarak yönetim kurulunun karar vereceği noktasından hareket etmektedir. Bilgi verme görevi, yönetim kurulunun şekli organ sıfatına bağlanmaktadır[565]. Dolayısıyla, ortaklıkta organa özgü işlevler üstlenen, maddi anlamda organ niteliğini haiz görevlilerin, böyle bir görevi yoktur ve onlara yönetimin devri yoluyla da bu görev devredilemez. Devir yasağının, hem yönetim kurulu üyelerini hem de kurul dışındaki kişileri kapsadığını belirtebiliriz[566]. İsviçre öğretisinde, bilgilendirme yükümlülüğü bağlamında, yönetim kurulunu "devredilemez görevlerden" muaf tutmanın bir an için anlamlı olabileceğine değinilmektedir. Ancak, OR m. 716a'nın bilgi alma hakkı hususunda bir muafiyet sağlamayacağı, başka bir ifadeyle, bu düzenlemede bahsedilen maddi hususların aynı zamanda (bilgi alma hakkı ve sınırlarına ilişkin) OR m. 697/I-II hükümlerinin de konusunu oluşturduğuna işaret edilmektedir[567]. Dolayısıyla, bilgilendirme görevinin yönetim kurulunun devredilemez görevlerinden olduğu kabul edilmektedir. Tabi ki bu bağlamda bahsedilen bilgilendirme, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakları bağlamında teknik olarak ortaya konan Yeni TTK m. 437 çerçevesindeki bilgilendirmedir. Örneğin Yeni TTK m. 367 çerçevesinde yapılacak bir bilgilendirme aynı şekilde değerlendirilmeyebilir. Çünkü burada yönetim kurulu, verilecek bilginin ortaklık menfaatlerini talepte bulunanın menfaatleri karşısında tehlikeye atıp atmadığını değerlendirmemektedir. Yasanın bu bağlamda ortaklığın organizasyon şemasını Yeni TTK m. 437/III kapsamından çıkardığı kabul edilebilir[568]. Dolayısıyla her bilgilendirme veya bilgilendirmeme kararı yönetim kurulunun devredilemez görevleri arasında sayılamaz. Pay sahibinin bilgi alma hakkının konusunun sınırsızlığı, kapsamının genişliği ve hakkın

[565] Bu bağlamda detaylı olarak bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 510, s. 162.
[566] Özellikle bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 512, s. 163.
[567] Bu yönde bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 890.
[568] Yeni TTK m. 367/I, son cümle düzenlemesinin, ortaklığın iç organizasyonunu Yeni TTK m. 437/III'e tabi bir iş sırrı olmaktan çıkardığı yönünde bkz. § 10, II, B, 3, b, cc, bbb.

sınırlarının ciddiyeti bu durumu Yeni TTK m. 367 gibi bazı özel bilgilendirme hükümlerinden farklı kılmaktadır[569].

Bilgilendirme görevinin yönetim kurulunun şekli organ sıfatına bağlandığı önceki mevzuat döneminde hukukumuzda da ifade edilmiştir. Öğretide, "yönetim ve temsilde terhis olanaklı olmakla birlikte, bilgi verme yükümünün terhis veya tevkil suretiyle" devrinin mümkün olmadığı açıkça belirtilmiştir[570]. Günümüzdeki duruma paralel olarak, yönetim kurulunun, yardımcı şahısların, örneğin, bilgi istenen konuda etraflı bilgi sahibi olan memurun, hizmetinden yararlanabileceğine işaret edilmiştir. Fakat bu halde dahi sorumluluğun yönetim kurulunun üzerinde olacağı belirtilmiştir [571] . Ayrıca güncel hukukumuz bakımından öğretimizde, yönetim kurulunun "ister yönetim yetkisini devretmiş olsun ister olmasın, şirket işleri hakkında bilgi sahibi olmak ve bu bilgiyi talep halinde (Yeni TTK) m. 437 kapsamında pay sahiplerine vermek mecburiyetinde…" olduğu ifade edilmiştir[572].

2. Bilgilendirme Görevinin Özelliklerine Bağlanan Sonuçlar

a. Bilgilendirme Görevinin Yönetim Kurulunu Bilgilendirme Yükümlüsü Yapmaması

Yeni TTK m. 437/II'de pay sahibinin yönetim kurulundan bilgi isteyebileceği açıkça düzenlenmiştir. Ancak sırf buradan hareketle yönetim kurulunun bilgilendirme yükümlüsü olduğu sonucuna ulaşmak mümkün değildir. Çünkü bilginin asıl sahibi, tüzel kişinin bizzat kendisidir. Haliyle asıl bilgilendirme yükümlüsü de anonim ortaklık tüzel kişisi olmalıdır.

Yönetim kurulunun, özellikle ortaklık sırları üzerinde tasarrufta bulunabilmesi ve bir bilginin gizlenip gizlenmeyeceğine karar verebilmesi, onun sır sahibi olarak nitelenmesini bir an için makul kılar[573]. İsviçre öğretisinde ve hatta

---

[569] Yeni TTK m. 367/I, son cümlesinin İsviçre hukukundaki karşılığı olan OR m. 716b/II, cümle 2'nin, yönetim kurulunun devredilemez görevleri arasında olmadığı noktasında bkz. **Bertschinger**, Organisationsreglement, s. 186.

[570] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 164.

[571] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 184.

[572] Bkz. **Ulusoy, Erol:** "Azınlık Hakları-Anonim Şirket Genel Kurul Toplantıları: Doğrular ve Yanlışlar", içinde: Ulusoy, Erol: Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Ankara, 2016, s. 57.

[573] Oysa aşağıda belirtildiği üzere, sır sahibi ve sır tutan kavramları farklı kavramlardır. Bu hususta bkz. § 10, II, A, 4.

hukukumuzda[574], buna paralel olarak yönetim kurulunun "bilgi borçlusu" ya da "bilgilendirme yükümlüsü" olduğu ifade edilmektedir[575]. Yasanın ifadesi ve yönetim kurulunun söz konusu yetkisi, İsviçre öğretisinin bilgilendirme yükümlüsüne dair tespitini gerçekçi hale getirmektedir. Ancak yönetim kurulu, ortaklık gibi bir tüzel kişiliğe sahip değildir. Tam tersine ortaklığın bir parçasıdır. Yönetim kurulunda oluşan irade, ortaklığın iradesi olmaktadır. Dolayısıyla bilgilendirme yükümlülüğünün ortaklığa ait olduğunu ve bu yükümlülüğü yerine getirme görevinin yönetim kurulunda olduğunu belirtmek yerinde olur. Bu çerçevede, üst yönetim göreviyle bağlantılı olarak, bilgi verme konusunda "ifa borçlusunun" yönetim kurulu olduğuna öğretide işaret edilmektedir[576]. Keza, yönetim kurulunun bilgilendirme yükümlülüğünün ifasında anonim ortaklığı temsil ettiği de belirtilebilir[577].

Alman hukukunda, bilgi borçlusunun ortaklık olduğu kabul edilir[578]. AktG § 131/I, cümle 1, bilginin yönetim kurulu tarafından verileceği anlamında kaleme alınmıştır. Öğretide, bunun sadece ortaklığın söz konusu yükümlülüğünü yerine getirmesine ilişkin, işlevsel bir yetki alanı düzenlemesi olduğu belirtilmektedir[579]. Bu sonuç isabetlidir. Çünkü yönetim kurulu bilgilendirme yaparak devredilemez bir görevini yerine getirmiş olmaktadır.

Sonuç olarak, ortaklığın bilgilendirme yükümlüsü (ya da borçlusu), yönetim kurulununsa bu yükümlülüğü yerine getirecek bilgilendirme görevlisi olduğunu belirtebiliriz. Zira somut olayda, Yeni TTK m. 437/V çerçevesinde açılacak olası davada, davalı ortaklık olacaktır[580], yoksa yönetim kurulu veya üyeleri değil.

---

[574] Önceki mevzuatımız döneminde, öğretide, yönetim kurulunun, kurul organ olarak bilgi alma talebinin gerçek yükümlüsü olduğu belirtilmiştir (bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 166). Benzer olarak bkz. **Bahtiyar**, s. 172.

[575] Konuya ilişkin olarak bkz. **Kunz, Peter V.:** Die Klagen im Schweizer Aktienrecht, Zürich, 1997, s. 43–44; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 168, s. 504; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 98; **Druey**, Information contra Geheimnisschutz, s. 106; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 504, s. 161.

[576] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 139.

[577] Bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, AktG,, §131, No: 90; benzer olarak bkz. **Drygala/Staake/Szalai**, §21, No: 257, s.491.

[578] Alman hukukunda bilgi verme yükümlülüğünün ortaklığa ait olduğu yönünde bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 16.

[579] Bu bağlamda bkz. **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 5, s. 1083.

[580] Davalı sıfatıyla ilgili olarak aşağıda özellikle bkz. § 17, I, B. Esasında, bilgi borçlusu olarak yönetim kurulunu kabul eden İsviçre öğretisinde de bunun pasif husumetle karıştırılmaması gerektiğine değinilmektedir (bkz. **Martinez**, dipn. 754, s. 139). Yine yönetim kurulunun bilgi borçlusu olmakla birlikte, pasif husumetin yönetim kurulu veya denetçilerde değil anonim ortaklıkta olacağı yönünde bkz. **Kunz**, Klagen, s. 44.

b. Bilgilendirmenin Yönetim Kurulu Kararı Gerektirmesi

Anonim ortaklıklar, tüzel kişilik oluşturmaları nedeniyle kurumsal bir yapı arz ederler. Söz konusu kişiliğin işlevlerini organlar yerine getirir. Tüzel kişiler, organ işlevini üstlenen kişi ya da kişiler sayesinde varlık gösterirler. İşte bilgilendirme yükümlülüğünde de hareket noktası, organ işlevidir[581]. Organlar, kişi organ olabileceği gibi kurul organ da olabilir. Yeni TTK m. 359/I gereği, yönetim kurulu, birden fazla kişiden oluşuyorsa, kurul organ olarak çalışır ve buna uygun karar alma mekanizması işler. Bir kurul organın varlığı halinde, bilgilendirme taleplerine yönetim kurulu "kurul" olarak karar vermelidir[582]. Pay sahibiyle olan ilişkide, herhangi bir yönetim kurulu üyesinin doğrudan doğruya bilgilendirme yükümlülüğü altında olması düşünülemez[583]. Ayrıca, bilgilendirme hususunda karar vermenin yönetim kurulunun devredilemez görevlerinden olduğu tespit edildiğinde başka bir önemli sonuca daha ulaşılacaktır. Devredilemez görevler, yönetim kurulu içinden üyelere ya da dışarıdan üçüncü kişilere Yeni TTK m. 367 bağlamında devredilemezler. Bu durumda üyelerin, bir pay sahibinin bilgilendirilmesi konusunda münferit olarak karar vermeleri, yönetimin devriyle dahi olanaklı değildir[584]. Bilgilendirme talepleri konusunda, yönetim kurulunun tek bir üyesi karar veremez[585]. Bu nedenle, genel kurul toplantısı dışında, bir pay sahibi yönetim kurulu üyelerinden birisini muhatap alarak bilgilendirme talebinde bulunursa, üyenin başkanı konuyla

---

[581] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 508, s. 162.

[582] İsviçre hukuku açısından bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 508, s. 162. Alman hukuku açısından bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, AktG,, §131, No: 90; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 16 ve 17. Hukukumuz açısından benzer yönde bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 164-165.

[583] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 509, s. 162.

[584] Yeni TTK m. 367 çerçevesinde, ortaklık iç yönergesi bağlamında yapılacak bilgilendirme, görev olarak devredilemez bir görev olmasa da, eğer devri söz konusu olmamışsa, yönetim kurulunun görevidir. Yeni TTK m. 367/I, son cümle, yönetim kurulunun istem üzerine bilgilendirme yapacağından bahsettiğine göre, bu görev de organsal bir görevdir ve kurul kararı gerektirir. Bu hususta ayrıca bkz. **Bertschinger**, Organisationsreglement, s. 186.

[585] Yeni TTK m. 437/II'de geçen "yönetim kurulu" ifadesiyle, bilgi istendiğinde genel kurulda hazır bulunan yönetim kurulu üyelerinin kastedildiği, yönetim kurulu üyelerinden sadece birisi hazırsa, o üyenin karar vereceği yönünde bkz. **(Ulusoy)/Ulusoy**, s. 58. Burada aslen, yönetim kurulu üyelerinden sadece birisinin katılması ve verdiği bilginin ortaklık menfaatlerini zarara uğratacak bir bilgi olması halinde yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna gidilip gidilemeyeceği değerlendirilmelidir. Yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarına katılması özen ve sadakat yükümlülüklerinin bir gereğidir. Eğer üyelerin birisi dışında hiç birinin katılmadığı bir toplantıda verilen bilgi ortaklık menfaatlerini zarara uğratıyor ve bundan sadece bilgiyi veren üyenin sorumlu olduğu düşünülüyorsa, ortaklık işlerine ilgisiz yönetim kurulu üyelerinin lehine bir durum yaratılmaktadır. Yasa koyucunun bunu amaçladığını savunmak güçtür. Aşağıda yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarına katılma yükümlülükleri ayrıca değerlendirilmiştir.

ilgili bilgilendirip, kurulun toplanmasını sağlaması gerektiği yukarıda belirtilmişti[586]. Kurul kararı olmadan üyenin kendi inisiyatifiyle bilgilendirmeye karar vermesi sorumluluğunu gerektirebilir. Özellikle genel kurul toplantısı dışında vuku bulan bilgi alma talepleri bakımından, bilgilendirme borcu ancak genel kurulda muaccel olduğundan pay sahibi talep anında yönetim kurulunun toplantı yapıp karar vermesini, yönetim kurulundan bekleyemez. Dolayısıyla genel kurul dışında yoğun ve gereksiz bilgilendirme talepleriyle yönetim kurulunun iş yapamaz duruma düşmesi sistemimiz açısından olanaklı değildir.

Bilgi alma talebinin konusu kendilerinden önceki döneme ait olsa bile, talep zamanında görevde olan yönetim kurulu üyeleri karar almalıdır[587]. Bilgilendirme konusundaki kararın devredilemez görevlerden olması, burada büyük önem taşır. Yönetim kurulu üyelerinin, söz konusu taleple ilgili olarak, karar vermeleri için, yönetim kurulunun toplanma ve karar alma esaslarına uygun hareket etmeleri gerekir. Yeni TTK m. 390/I hükmüne göre de, eğer ana sözleşmede herhangi ağırlaştırıcı bir hüküm yoksa, yönetim kurulu, üye tam sayısının çoğunluğuyla toplanır ve toplantıda hazır bulunanların çoğunluğuyla karar alır[588]. Ayrıca kararların geçerliliği yazılıp imza edilmiş olmasına bağlıdır (Yeni TTK m. 390/V). Yeni TTK' nın yönetim kuruluna ilişkin bu yapısı, kurumsal ve kurallı bir işleyişi öngörmektedir. Bilgi alma taleplerinin karara bağlanması noktasında da bu esaslara uyulmalıdır.

---

[586] Bkz. § 7, II, B, 2.

[587] Alman hukuku bakımından ilgili yükümlülüğün genel kurul sırasında görevdeki yönetim kurulu tarafından yerine getirileceği noktasında bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 16; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 5, s. 1083; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, AktG,, §131, No: 90. Hukukumuzda bu yönde bkz. **Kaya**, Bilgi Alma, dipn. 160, s. 166; **Karasu**, s. 82. Hukukumuzda limited ortaklık müdürleri açısından benzer yönde bkz. **Mineliler**, s. 16.

[588] Yönetim kurulunun genel kurulda bilgilendirme yapmasını temel alan Alman sisteminde bu yetersayılar tersine çevrilmiş durumdadır. Konuya ilişkin Alman öğretisinde, ana sözleşme veya iç yönerge aksini düzenlememişse AktG §77 gereğince, yönetim kurulunun ancak oy birliğiyle bilgi paylaşabileceğine değinilmektedir (bu hususta bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 90, aynı yönde bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 17).

c. Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurul Toplantılarına Katılma Yükümlülüklerinin Doğması

aa. Yeni TTK m. 407/II Düzenlemesi ve Hükme Uymamanın Genel Kurul Kararlarının Geçerliliğine "Doğrudan" Etki Etmemesi

aaa. Yeni TTK m. 407/II Düzenlemesi

Genel kurulda pay sahibinin soru sorması halinde, yönetim kurulu bilgi verip vermemek konusunda karar almalıdır. Bu durumda, genel kurulda, en azından, yönetim kurulunun toplantı yetersayısına ulaşacak kadar üyesinin bulunması önemlidir. Oysa Yeni TTK m. 407/II uyarınca, murahhas üyelerle en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurulda bulunması şarttır[589]. Hükmün lafzı dikkate alınırsa, "murahhas" üyelerle, en az bir yönetim kurulu üyesinin bulunması gerekmektedir.

Yeni TTK m. 370/II düzenlemesi "murahhas" tabirini, kendisine temsil yetkisi devredilen kişilerle ilgili olarak kullanmaktadır. Yeni TTK sisteminde yönetimin devriyle temsil yetkisinin devri kesin olarak ayrılmış olduğundan, kendisine yönetim devredilmiş, ancak temsil yetkisi devredilmemiş bir kişi "murahhas" sıfatını taşımaz. Anılan hükme göre, "murahhas üye" tabiri, yönetim kurulu üyelerinden kendilerine temsil yetkisi devredilmiş olanları ifade etmektedir. Buna karşın, yönetim kurulu dışından temsil yetkisi devredilen kişiler "murahhas müdür" olarak adlandırılmaktadır[590]. Dolayısıyla Yeni TTK m. 407/II hükmü lâfzen değerlendirilirse, kendisine temsil yetkisi devredilen yönetim kurulu üyelerinin tamamının ve bir yönetim kurulu üyesinin genel kurula katılması gerekmektedir. Burada anlaşılması güç olan nokta, neden sadece "murahhas üye"lere genel kurula katılma yükümlülüğünün yüklendiğidir. Düzenlemenin bu yapısının bazı sonuçları olacaktır. Birincisi temsil yetkisi devredilmediyse, yönetim kurulundan sadece bir kişinin genel kurula katılması yeterli görülmüştür. İkincisi, temsil yetkisi yönetim kurulu dışındaki kimselere devredildiyse, yine sadece yönetim kurulundan bir üyenin katılması yeterli olacaktır. Çünkü Yeni TTK m. 370/II hükmüne göre, kendisine temsil yetkisi devredilen üçüncü kişiler, "murahhas müdür"dür, "murahhas üye" değildir. Üçüncüsü yönetim kurulu üyelerinden sadece bir kişiye temsil yetkisi devredilmişse, o kişinin genel kurul toplantısına katılması yeterli olacaktır. Çünkü Yeni TTK m. 407/II hükmünde bahsedilen iki grubun da özelliği bir kişide toplanmış

[589] Aynı ifade Tem. Yön. m. 17'de de tekrarlanmıştır.
[590] Söz konusu terminolojik saptama için bkz. **Şener,** Ortaklıklar Hukuku, s. 369.

olmaktadır. Başka bir ifadeyle, murahhas üye zaten hali hazırda yönetim kurulu üyesi olan kişidir.

Yeni TTK' nın çözümlemeye çalıştığı sorun, genel kurula en az bir üyenin katılımını sağlamak olmamalıdır. Çünkü bize göre, Yeni TTK m. 407/II hükmünün lafzına rağmen, tüm yönetim kurulu üyelerinin toplantıya katılma yükümlülüğü altında olduğu kabul edilmelidir. Bunun gerekçelerine aşağıda değinilmiştir[591]. Yasada çözümlenmesi gereken, ortaklıkta pay sahibi olmayan yönetim kurulu üyelerinin, genel kurula katılabilmelerini meşrulaştırmak olmalıdır. Çünkü genel kurula katılma hakkı, kural olarak pay sahiplerine tanınmıştır (bkz. Yeni TTK m. 407/I, m. 415/I). Yeni TTK m. 407/II bu sorunu çözmeye çalışmıştır.

İsviçre hukukunda OR m. 702a hükmünde, tüm yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısına katılmaya "hakkı" olduğu ve karar önerilerinde bulunabileceği düzenlenmiştir. Kaynak hukuktaki bu düzenleme, dışarıdan belirlenmiş olan yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısına ve müzakerelere katılma hakkına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Önceki yasal sistemimizde olan, yönetim kurulu üyelerinin (göreve başlama koşulu olarak) pay sahibi olma zorunluluğu İsviçre hukukunda da kaldırılmıştır ve öğreti aktarılan hükmü bununla birlikte yorumlamaktadır[592]. Yani, OR m. 702a ile pay sahibi olmayan yönetim kurulu üyelerinin toplantıya katılabilmesine dönük bir zemin hazırlanmaktadır. Aynı gereksinim bizim sistemimiz açısından da hissedilmiş olmalı ki, Yeni TTK m. 407/II, cümle 2 hükmüyle, diğer yönetim kurulu üyelerinin de genel kurul toplantısına katılabileceği öngörülmüş bulunmaktadır.

bbb. Hükme Uymamanın Genel Kurul Kararlarının Geçerliliğine "Doğrudan" Etki Etmemesi

Yeni TTK m. 407/II ve 370/II hükmünün lâfzen değerlendirilmesinden hareketle ulaşılan sonuçların, ilgili hükmün öngörülme amacıyla ne ölçüde örtüştüğü tartışılır. Bir an için hükümdeki "murahhas üye" tabirinin geniş yorumlanıp, murahhas müdürleri de içerecek şekilde değerlendirilmesi düşünülebilir. Fakat bizce

[591] Bkz. § 7, III, A, 2, c, bb.
[592] Bu bağlamda bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 171, s. 1403; **Honsell/Vogt/Watter/(Dubs/Truffer),** BSK, OR II, Art. 702a, No: 1, s. 963 ve daha detaylı olarak bkz. Art. 702a, No: 3, s. 964.

asıl olması gereken, tüm yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısına katılma yükümlülüğü altında olduğunu kabul etmektir.

Yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısına katılma yükümlülüklerine değinmeden önce, belirtmeliyiz ki, hükümde aktarılan kurala "lâfzen" dahi uyulmaması, genel kurul toplantısının yokluğunu veya o toplantıda alınan kararların tamamının iptal edilebilirliğini sonuçlamamalıdır[593]. Yani murahhas üyelerin veya yönetim kurulu üyelerinden birisinin toplantıya katılmaması, genel kurul kararlarının geçerliliğine doğrudan doğruya etki etmez. Çünkü bu düzenleme toplantı usulüne ilişkin bir düzenlemedir. Yine yönetim kurulu üyeleri ya da murahhaslara bu şekilde genel kurulu işlemez hale getirme fırsatı da verilmemelidir. Bu hükümlere uymamanın yaptırımı, aşağıda değinilen koşullar oluştuysa, yani dolaylı olarak, iptal edilebilirlik olurken, esasen hükmün kapsamındaki kişilerin sorumluluğuna yönelik olmalıdır[594].

Yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarına katılma yükümlülüklerini yerine getirmemeleri genel kurul kararlarının geçerliliği konusunda tek başına etki sahibi olmasa da bazı koşullar altında etki sahibi olabilir. Yeni TTK m. 445 hükmüne göre, bir genel kurul kararı yasa, ana sözleşme veya dürüstlük kuralına aykırı olursa iptal edilebilir bir karardır. İptal edilebilirliğe ilişkin ana ilkeyi düzenleyen bu kural, iptal yaptırımını tamamen kararın içeriğine göre düzenlemiş bulunmaktadır. Oysa karar alma sürecinde meydana gelebilecek olası sorunların kararlar üzerindeki etkisi bu hükmün düzenleme alanı dışındadır.

Hukuka aykırı bir karar, içeriği itibarıyla, kolaylıkla iptal yaptırımına tabi olabilir. Karar alma sürecindeki sorunlar nedeniyle iptal edilebilirlikse, ancak ek olarak "nedensellik" koşulunun sağlanmasıyla mümkün olur[595]. Bunun anlamı, toplantı usulüne ilişkin kural ihlalinin, kararın alınmasına neden olması veya karar sonucuna etki etmesi durumunda, ilgili kararın iptal edilebilir olmasıdır. İsviçre hukukunda savunulan "nedensellik" koşulu hukukumuzda da savunulabilir.

---

[593] Genel olarak bu anlamda bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §23, No: 93, s. 216.

[594] Önceki mevzuatımız bakımından da **Teoman, Ömer:** "Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurul Toplantılarına Bizzat Katılmak Yükümü Var Mıdır?", Otuz Yıl Ticaret Hukuku -Tüm Makalelerim-, C. I, 1971-1982, İstanbul, 2000, s. 382'de, yönetim kurulu üyelerinin şahsen genel kurul toplantılarına katılma yükümlülüğü olduğunu kabul etmekle birlikte, buna aykırılığın kural olarak kararların geçerliliğini etkilemeyeceğini, ancak üyelerin sorumluluğunu gerektirebileceğini belirtmektedir.

[595] Bu anlamda bkz. **Schott,** No: 4, s. 30. Benzer yönde bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §25, No: 18, s. 250.

Gerçekten sistemimizde "etki kuralı" olarak adlandırılan ve aslında iptal davası açabilecek kimseleri tanımlayan Yeni TTK m. 446/I b düzenlemesi, genel olarak usul kurallarına aykırılığın genel kurul kararlarının alınmasında etkili olması koşuluyla iptale neden olabileceğini düzenlemiş olmaktadır. Yasada tanımlanan etki kuralından farklı olarak, burada sonucun hesaplanmasını fiilen etkileyen bir nedensellikten bahsedilemez. Böyle bir durumda gündeme gelecek olan nedensellik, normatif nedenselliktir. Başka bir ifadeyle, usule aykırılığın, sayısal etkisi değil, normatif etkisi iptal edilebilirlik bakımından esas alınmaktadır. Yani usul hatasının, pay sahiplerinin irade oluşumunu etkileyip etkilemediği denetlenecektir. Pay sahiplerinin irade oluşumunu etkileyen usul ihlallerinde, iptal soncunun bağlandığı nedensellik koşulu, ihlal ile objektif olarak değerlendirilen bir pay sahibinin oy davranışı arasında aranır. Objektif değerlendirilen bir pay sahibinin, oyunu, söz konusu ihlâl olmasaydı farklı yönde kullanabileceği sonucuna ulaşılırsa, ilgili kararın iptali mümkün olur[596].

Bilgi alma hakkının yönetim kurulundan kimsenin toplantıya katılmaması nedeniyle kullanılamaması söz konusuysa, genel kurulda alınan kararla nedensellik ilişkisi kurulması kaydıyla, ilgili karar iptal edilebilir[597]. Yani yönetim kurulu üyelerinin yükümlülüklerine aykırı olarak genel kurul toplantısına katılmaması, doğrudan bir etki göstermese de karar üzerinde dolaylı bir etki gösterebilir. Bu durum bilgi alma hakkının oy hakkıyla olan bağlantısı ve genel kurula işlerlik kazandıran yapısıyla birlikte değerlendirildiğinde olağan bir sonuçtur[598]. Ayrıca her karar için bilgi alma hakkının kullanılamamasının yarattığı etki ayrı değerlendirilmelidir.

---

[596] Bu yönde açıklamalar için bkz. **Schott,** No: 75, s. 49. Normatif illiyet görüşü, nitelik itibarıyla hukuka aykırılıklar bakımından bizim sistemimiz için de savunulmaktadır (bkz. **(Kırca)/Şehirali Çelik/Manavgat**, s. 157).

[597] Konuya ilişkin olarak bkz. **Schott,** No: 89, s. 205–206. Normatif nedensellik gibi bir gerekçelendirmeye gidilmemiş olsa da, genel kurula katılmakla yükümlü olan kişilerin bu yükümlülüklerine aykırı davranmalarının, pay sahiplerinin bilgi alma haklarını gereği gibi kullanamadıkları gerekçesiyle iptal davalarına konu olabileceği öğretimizde de vurgulanmıştır (bkz. **Teoman, Ömer:** "Yürürlükteki Hukukumuza ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar", Batider, 4, 12/2009, s. 33).

[598] Önceki mevzuatımız bakımından yönetim kurulunun genel kurul toplantısına katılmamasının iptal sonucunu doğurabileceği kısmen savunulmuştur. Buna göre, "yönetim kurulunun genel kurula bizzat katılmak suretiyle aynı zamanda geniş anlamda bilgi verme yükümünün ifası biçiminde tezahür eden hesap verme yükümünü yerine getirmemesi, somut gündem maddesi ile bağlantılı olarak bir erteleme istemini veya iptal davası açılması sonucunu doğurabilir" (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 185).

bb. Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurula Katılma Yükümlülüğünün Kabul Edilmesi

Yeni TTK m. 407/II hükmünün ilk ve ikinci cümleleri lâfzen dikkate alındığında, genel kurula yönetim kurulunun (pay sahibi olsun olmasın) tüm üyelerinin katılabileceği, ancak sadece bir üyenin bulunmasının yeterli olduğu anlaşılır. Oysa yönetim kurulu üyelerinin tamamının genel kurula katılma yükümlülüğü altında olduğu kabul edilmelidir[599].

Yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarına katılma yükümlülüğü altında olmaları gerekçelendirilebilir. Yeni TTK m. 375/I f dikkate alınırsa, yönetim kurulu, genel kurul toplantısının hazırlanmasından, genel kurul toplantı ve müzakere defterlerinin tutulmasına kadar olan süreçte devredilmez görevlere sahiptir. Bu durum yönetim kurulunun temsil işlevinden ziyade yönetim işlevini ilgilendirmekte ve hem kurul içinden hem de kurul dışından kişilere devredilememektedir[600]. Önceki mevzuatımız açısından, denetçilerin genel kurul toplantılarına katılma zorunluluğu öngörülmüş, fakat yönetim kurulu üyeleriyle ilgili böyle bir yükümlülüğe açıkça yer verilmemişti. Öğretide, yönetim kurulunun genel kurul toplantılarının gerçekleştirilmesi ve yürütülmesine ilişkin önemli görevler üstlendiği gerekçesiyle, yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarına katılmakla yükümlü olduğu sonucuna ulaşılmaktaydı. Bu gerekçelendirme günümüzde anlamını yitirmiş değildir[601]. Keza bunlarla ve yönetim kurulunun devredilemeyen "üst yönetim" göreviyle bağlantılı olarak, bilgilendirmeye ya da bilgi vermemeye karar verme de devredilemeyen görevler arasındadır ve olası bir talep karşısında yönetim kurulunun karar almasını gerektirir. Yönetim kurulu üyeleri, yönetim kurulunun ortaklık içindeki görevini eksiksiz yerine getirebilmesi amacıyla seçilirler.

Yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısına katılma yükümlülüğü olduğunun en önemli gerekçelerinden bir diğeri, Yeni TTK m. 369 hükmünde de yer bulan "özen ve bağlılık" yükümlülüğüdür. Kaynak İsviçre hukukunda da bu hususa temas edilmektedir. Öğretide, yönetim kurulunun özen (OR m. 717/I) ve hesap

[599] Önceki mevzuatımız bakımından, yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarında hazır bulunma zorunluluğu olduğuna yönelik bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 185; **Teoman**, Yönetim Kurulu, s. 382.

[600] Yeni TTK'nın tasarı dönemine ilişkin olarak, yönetim kurulunun anılan devredilemez görevlerine atıfla Yeni TTK m. 407/II ile m. 359/I arasında açık bir çelişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (bkz. **Teoman**, Genel Kurula Katılmak Zorunda Olanlar, s. 29.

[601] Bu bağlamda bkz. **Teoman**, Yönetim Kurulu, s. 379-380.

verme yükümlülüklerinden hareketle, üyelerin (genel kurul toplantısına) katılma yükümlülüklerinin olduğu belirtilmektedir[602]. Hatta yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısına katılma yükümlülüklerinin yönetim kurulu toplantısına katılma yükümlülükleriyle aynı düzeyde olduğu savunulmaktadır[603]. Buna karşın, üyelerin genel kurula katılma yükümlülüğünü reddetmemekle birlikte, yaygın görüşe göre, yönetim kurulunun hesap verme yükümlülüğünün, genel kurulda tam olarak bulunmalarını gerektirmediği de ifade edilmektedir. Aktarılan bakış açısına göre, toplantıya bazı üyeler katıldıysa, bu üyelerin, gelmeyen üyelerin görev alanıyla da ilgili bilgi verebilecek durumda olabilmeleri gerekir[604]. Özen ve bağlılık yükümü temelinde düşünüldüğünde, sonuncu yaklaşım kabul edilememelidir. Ayrıca pratik sebeplerle de, kimin toplantıya katılıp katılmayacağı noktasında sorunlar çıkması olasıdır. Burada "bilgi verme" görevinin devredilmezliğinden hareket edildiği için, tüm üyelerin toplantıya katılmakla yükümlü olduğu savunulmaktadır. Bu durum, ayrıca değinileceği üzere, yönetim kurulu üyelerinin yönetim kurulu toplantılarına katılmakla yükümlü olmalarına paraleldir. Fakat yönetim kurulu üyelerinin en azından "yönetim kurulunun" toplantı yetersayısını oluşturacak çoğunlukta genel kurulda bulunmalarını yeterli kabul etmek makul görünmektedir. Yönetim kurulu üyeleriyle ortaklık arasındaki hukuki ilişkiden kaynaklanan bilgilendirme ve hesap verme yükümlülüklerinin, "…genel kurul toplantılarına bizzat katılarak, pay sahiplerinin sorularının cevaplandırılmasını, gereğinde ortaklık faaliyetleri konusunda ek ve ayrıntılı bilgiler verilmesini…" kapsadığı öğretimizde de vurgulanmıştır[605].

Yeni TTK m. 407/II'de murahhas üyelerle yönetim kurulu üyelerinden en az birisinin katılma zorunluluğunun öngörülmesi, yönetim kurulu üyelerinin tamamının genel kurula katılma yükümlülüğü altında olduğu görüşüyle çelişmez. Yönetim kurulu üyelerinden sadece birisinin toplantıya katılmasının kararlaştırılması ve bunun da katılması halinde, toplantıda olacaklardan ve o üyenin alacağı kararlardan dolayı yönetim kurulunun sorumluluğu gerekebilir. Çünkü burada Yeni TTK m. 367 anlamında bir yönetim devri yoktur. Zaten devredilmezlik nedeniyle, böyle bir devir

[602] Bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §23, No: 93, s. 216; **Schott,** No: 88, s. 205. Keza özen yükümlülüğüyle bağlantılı olarak bkz. **Tanner**, Zürcher Kommentar, Art. 702, No: 114, s. 161.
[603] Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 172, s. 1403.
[604] Bu yönde açıklamalar için bkz. **Schott,** No: 88, s. 205.
[605] Eski TTK açısından bu yönde bkz. **Teoman**, Yönetim Kurulu, s. 381.

mümkün de değildir. Yönetim kurulu üyelerinin en az birinin genel kurulda hazır bulunmalarının öngörülmesiyle ilgili olarak, öğretide şu tespite yer verilmiştir: "…bu yükümlülük ayrı ayrı her bir üye için geçerli olacağına göre, toplantıya katılmayan üye kusurlu sayılacak ve (Yeni TTK) Tasarı m. 407/II'deki "en az biri" ibaresine sığınma olanağından yararlanamayarak genel kurul toplantısına katılmamasından kaynaklanan zarar nedeni ile bilgi alma hakkından gereği gibi yararlanamadığını ileri süren pay sahibine karşı sorumlu olacaktır"[606].

Genel kurulda ortaklıkla ilgili önemli işlerin tartışılacağını ve değişik konularda yönetim kurulundan bilgiler istenebileceğini öngörmek yönetim kurulu açısından zor bir iş teşkil etmez. Zira Yeni TTK m. 369 uyarınca, yönetim kurulu, yönetim görevini "tedbirli bir yöneticinin özeniyle" yerine getirmelidir[607]. Tedbirli bir yönetici, ortaklık genel kurulunda kendilerini ilgilendiren meselelerin tartışılabileceğini kestirebilir. Özellikle olağan genel kurullar için bu bir öngörü meselesi dahi değildir. Yeni TTK m. 409 hükmü uyarınca olağan genel kurulun zorunlu gündemi çerçevesinde, organların seçimi, finansal tablolarla yıllık faaliyet raporu ve yönetim kurulu üyelerinin ibralarına ilişkin kararlar alınmaktadır. Bu bağlamda, tedbirli bir yönetici, toplantıda yönetim kurulundan bilgi istenebileceğini ve verilen bilgi nedeniyle sorumlu olabileceğini bilerek hareket etmelidir. Pay sahibinin öğrenmek istediği konuya ilişkin bilgilendirme veya gizlilik kararı alınması, yönetim kurulun devredilemez bir görevini oluşturduğundan, genel kurul esnasında yönetim kurulunun hazır bulunması ve bir anlamda toplantı halinde olması gerekir. Bu durum yönetim kurulu üyelerinin "organsal katılma yükümlülükleri" çerçevesinde değerlendirilmelidir. Yasada açıkça anılmamış olsa da, seçimi kabul etmekle, yönetim kurulu üyeleri, kurul organın (yani yönetim kurulunun) toplantılarına katılma ve söz konusu yürütme organının irade oluşumuna etki etme yükümlülüğü altındadırlar[608].

---

[606] Bkz. **Teoman**, Genel Kurula Katılmak Zorunda Olanlar, s. 30.

[607] Yönetim kurulu üyelerinin, genel kurul toplantılarına katılma yükümlülüklerinin gerekçelerinden birisi olarak, özen yükümlülüğü, Eski TTK dönemi öğretisinde açıkça anılmıştır (bkz. **Teoman**, Yönetim Kurulu, s. 380).

[608] Özellikle organsal katılma yükümlülüğü konusunda bu çerçevede bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §28, No: 68, s. 303. Öğretimizde, yönetim kurulu üyelerinin organsal faaliyetlere katılma yükümlülüğünün yasada açıkça ortaya konmamış olsa da "yönetimin tüm üyelere ait olduğu" yönündeki Yeni TTK m. 367/II'nin bir sonucu olduğu ifade edilmektedir (bkz. **Kortunay**, s. 196).

Yönetim kurulu üyelerinin organsal katılma yükümlülüğünün genel kurulu kapsamadığı sonucuna Yeni TTK m. 407/II'nin lafzının karşıt kavramından ulaşılamamalıdır. Bu, doğrudan yönetim kuruluna ilişkin düzenlemelerle dahi tenkit edilebilir bir yaklaşım olur. Örneğin, Yeni TTK m. 390/I hükmüne göre, yönetim kurulu kural olarak üye tamsayısının çoğunluğuyla toplanır. Yönetim kurulu üyelerinin tamamının toplantıya katılmamış olması toplantı yetersayısını sağladıkları sürece, karar almayı engellememektedir. Bu durumda yönetim kurulu üyelerinin yönetim kurulu toplantılarına katılma yükümlülüğünün olmadığı savunulabilecek midir? Şüphesiz, yönetim kuruluna seçilen ve bu görevi kabul eden yönetim kurulu üyelerinin yönetim kurulu toplantılarına katılma yükümlülüğünün olduğu kabul edilmeli ve soru olumsuz yanıtlanmalıdır. Gerçekten ilgili yönetim kurulunun aldığı bir karar nedeniyle ortaklık zarara uğrarsa, toplantıya katılmamış olan üye, ancak "kabul edilebilir ve ispatlanabilir bir mazeret" sunmuşsa sorumlu tutulamaz[609]. Eğer yönetim kurulu üyesinin yönetim kurulu toplantısına katılma yükümlülüğü olmasaydı, böyle bir sonuca ulaşılamazdı. Oysa bu yükümlülük yasada açıkça yer almadığı gibi, toplantı yetersayısı düzenlemesi de üye tamsayısının çoğunluğudur. Haliyle tamamı değildir[610]. Eğer Yeni TTK m. 407/II hükmü yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısına katılma yükümlülüklerinin olmadığı şeklinde yorumlanırsa, Yeni TTK m. 390/I hükmü de benzer şekilde yorumlanabilir. Bu da bizi yönetim kurulu üyelerinin tamamının, yönetim kurulu toplantılarına dahi katılma yükümlülüğünün olmadığı sonucuna ulaştırır, ki böyle bir sonuç kabul edilemez. Yönetim kurulu üyelerinin yönetim kurulu toplantılarına katılma yükümlülüğü vardır ve bu Yeni TTK m. 390/I' in lafzına rağmen ulaşılan makul bir sonuçtur[611]. Çünkü üyeler zaten bu amaçla seçilmektedir. Toplantılara katılacaklar ve ortaklık iradesinin oluşumuna katkıda bulunacaklardır. Aynı sonuca yönetim kurulu üyelerinin genel

[609] Bu anlamda bkz. **Şener,** Ortaklıklar Hukuku, s. 419-420.

[610] Önceki mevzuatımıza uygun öğretide de, yönetim kurulu üyelerinin "yönetime katılma" görevinden bahsedilmektedir. Buna göre, "yönetim kurulu üyeleri sadece toplantıya katılmakla yönetim görevlerin yerine getirmiş olmazlar, ayrıca toplantıda görüşülen konularda görüşlerini açıklamak, ortaklığın yararına gördükleri önerilerde bulunmak, ortaklığın zararına veya yasa ve esas sözleşmeye aykırı buldukları önerilere karşı fikirlerini beyan etmek zorundadırlar" (bkz. **İmregün**, s. 235).

[611] Önceki mevzuatımız bakımından, yönetim kurulu üyelerinin "yönetim kurulu toplantılarına" şahsen katılımını zorunlu kabul eden ve temsili yasaklayan yasa koyucunun, bu üyelerin genel kurul toplantılarına temsil yoluyla katılımına olanak verdiğini düşünmenin yanlış olacağını ve bu nedenle yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarına şahsen katılma yükümlülüğü altında olduğunu öğreti vurgulamaktaydı (bkz. **Teoman**, Yönetim Kurulu, s. 380).

kurul toplantısına katılmaları bakımından da ulaşılmalı ve Yeni TTK m. 407/II'nin lafzı bu sonucu değiştirmemelidir[612].

B. Denetçiler

1. Sınırlı Bilgilendirme Görevi ve Genel Kurul Toplantılarına Katılma Yükümlülüğü

Sınırlı bilgilendirme yükümlülüğüne rağmen denetçiler genel kurul toplantısında bilgi vermekle görevli olanlar arasında sayılmaktadır. Yeni TTK m. 437/II uyarınca, pay sahipleri, genel kurulda, denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilir. Pay sahiplerinin genel kurulda denetçilerden bilgi isteyebilmesi, konu olarak "denetimin yapılma şekli ve sonuçları" ile sınırlandırılmıştır.

Denetçilerin bilgilendirme sistemi içinde, dolaylı ancak önemli etkileri vardır. Örneğin Yeni TTK m. 437/I' e göre, denetim raporu genel kurul toplantısından en az on beş gün önce pay sahiplerinin incelemesine açık bulundurulur. Bu bağlamda, denetim raporu talep gerektirmeyen bilgilendirmenin bir konusunu oluştururken, diğer taraftan da denetçilere toplantıda soru sorulabilmesi öngörülmüş bulunmaktadır. Yani denetçiden talep üzerine bilgi alınması da olanaklı kılınmıştır. Bunun olanaklı kılınabilmesi için, Yeni TTK m. 407/II, cümle 3 hükmü öngörülmüş ve denetçilerin genel kurul toplantısında hazır bulunması zorunlu hale getirilmiştir.

Denetçinin Yeni TTK m. 407/II hükmü çerçevesinde genel kurul toplantısında bulunması, hem Yeni TTK m. 398 uyarınca denetime tabi anonim ortaklıklar bakımından hem de Yeni TTK m. 397/V uyarınca denetime tabi ortaklıklar açısından söz konusudur. Dolayısıyla her anonim ortaklık bakımından denetçiler toplantıda bulunmalı ve pay sahiplerinin olası sorularını yanıtlamalıdır. Yasada bu konuda açıklık yoktur ve denetim türleri bakımından da fark gözetilmemiştir[613].

---

[612] Öğretimizde Yeni TTK'nın tasarı dönemi itibarıyla, hükmün bu hali yanlış bulunmuş ve genel kurul toplantılarında tüm üyelerin hazır bulunmalarını zorunlu kılan bir düzenlemenin getirilmesinin kaçınılmaz olduğu ifade edilmiştir (bu yönde açık olarak bkz. **Teoman**, Genel Kurula Katılmak Zorunda Olanlar, s. 31.

[613] İsviçre hukukunda denetime ilişkin olarak getirilen sistemde, belirli ilkelere ve özellikle ortaklığın büyüklüğüne göre, denetim iki türlü olmaktadır. Bunlar, düzenli denetim ve sınırlı denetim olarak anılabilir. Bir de belirli koşullar altında anonim ortaklığın denetimden vazgeçmesi gündeme gelebilmektedir (konuya ilişkin olarak bkz. **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 722, s. 181 vd.). İsviçre

Yeni TTK m. 398 uyarınca denetime tabi olacak ortaklıklar Yeni TTK m. 397/IV' e göre belirlenir ve ilgili hüküm de bu ortaklıkların Bakanlar Kurulunca belirleneceğini düzenlemiştir[614]. Bu şekilde bağımsız denetime tabi olacak ortaklıklar belirlenmiş bulunmaktadır. Yeni TTK m. 398'e göre denetlenmeyecek ortaklıklar Yeni TTK m. 397/V' e göre denetlenecek olmakla birlikte, bunun nasıl gerçekleşeceği henüz belli değildir. Zira anılan hüküm, bu denetimi yapacak denetçilerin niteliğinden seçilme ve görevden alınmalarına kadar neredeyse tüm hususların yönetmelikle belirleneceğini düzenlemiştir, fakat henüz böyle bir yönetmelik çıkarılmış değildir. Dolayısıyla aşağıda yer verilenler kural olarak Yeni TTK m. 397/IV uyarınca, Yeni TTK m. 398 hükmüne göre denetlenen ortaklıklar açısından değerlendirilmelidir.

2. Bilgilendirme Görevinin Genel Kurul Toplantı Türleri Bakımından Değerlendirilmesi

Denetçinin, genel kurul toplantısına katılma yükümlülüğü ve pay sahiplerine bilgi verme görevi, özellikle olağan genel kurul toplantıları bakımından büyük önem taşır. Yeni TTK m. 409 gereğince olağan genel kurul toplantılarının zorunlu gündemi çerçevesinde, finansal tablolar ve yönetim kurulunun yıllık raporu ele alınacaktır. Ayrıca bunlarla yoğun ilgisi bulunan kârın kullanım şekli ve dağıtımına ilişkin hususlar da tartışılıp karara bağlanacaktır. Organların seçimi ve yönetim kurulu üyelerinin ibraları da olağan genel kurul toplantısının zorunlu gündemi içinde kabul edilmektedir.

Yeni TTK m. 409, düzenlediği zorunlu gündem maddeleri aracılığıyla, olağan genel kurul toplantısını, adeta ortaklığın finansal forumu haline getirmektedir. Bu maddelerin gündemde olması, talep gerektirmeyen bilgilendirmenin bir parçası olan denetim raporuyla anlam kazanmaktadır. Zira finansal tablolar ve denetim raporu,

---

hukukundaki iki denetim türünden birisi olan "sınırlı" denetim için denetçinin genel kurul toplantısına katılma yükümlülüğü olmadığı öğretide kabul edilmektedir ve denetçinin toplantıya katılma yükümlülüğü "düzenli" denetime hasredilmektedir. (bkz. **Schott,** No: 90, s. 206). İsviçre öğretisi bu ayrımı yaparken OR m. 731/II hükmü doğrultusunda OR m. 697 hükmünü dar yorumlamaktadır. Oysa yasal sistemimiz bakımından ne Yeni TTK m. 407'de, ne m. 397'de ne de m. 437'de bu şekilde bir ayrımı haklı gösterecek bir düzenleme vardır.

[614] "Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar" **T. 23/01/2013, S. 28537 RG.**'de yayınlanmıştır. İlgili kararda yayınlandığı zamandan bu güne kadar değişiklikler yapılmıştır. Karar en son **T. 19/03/2016, S. 29658 RG.**'de yayınlanan 2016/8549 numaralı karar ile değişikliğe uğramıştır.

Yeni TTK m. 437/I uyarınca, talep gerektirmeksizin pay sahiplerine duyurulmaktadır. Finansal tablolar ve yıllık faaliyet raporu, her ne kadar düzenlenip anlaşılır kılınmışsa da, bir çok pay sahibi nazarında, bilgiden çok veri kavramına yakındır. Denetim raporu, bunları finansal boyutuyla işlenmiş bir "bilgi" haline getirip pay sahipleri bakımından daha anlaşılır kılar. Gerçekten de Yeni TTK m. 397/I, cümle 2'ye göre, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu içinde yer alan finansal bilgilerin, denetlenen finansal tablolarla tutarlı olup olmadığı ve gerçeği yansıtıp yansıtmadığı denetimin kapsamı içinde olacaktır (buna ilişkin aynı yönde ve daha ayrıntılı olarak bkz. Yeni TTK m. 402). Denetim bu boyutuyla bazı verilerin işlenip bilgi haline dönüşmesini sağlamaktadır. Finansal tablolar ve yıllık faaliyet raporuyla denetim arasındaki ilişki yasa koyucu tarafından reddedilemez şekilde ortaya konmuştur. Yeni TTK m. 397/II, son cümle ve m. 397/VI hükümleri denetlenmemiş olan yıllık faaliyet raporu ve finansal tabloları düzenlenmemiş saymaktadır[615].

Olağan genel kurul toplantılarına denetçilerin katılımına yönelik değerlendirmelerin hepsi olağanüstü genel kurul toplantıları için geçerli olamaz. Çünkü olağanüstü genel kurul toplantılarının zorunlu bir gündemi yoktur. Ancak Yeni TTK m. 437/I'e göre, denetim raporu yine diğer belgelerle birlikte, olağanüstü genel kurul toplantısından önce, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulacaktır. Denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında, olağan genel kurul olmasa dahi, pay sahipleri bilgi alma ihtiyacı hissedebilirler. Örneğin, Yeni TTK m. 364 hükmü uyarınca, yönetim kurulu üyeleri gündemde ilgili bir madde olmasa bile haklı sebep varsa görevden alınabilmektedir. Bu haklı sebebin finansal nedenleri ilgilendirmesi durumunda, genel kurulda denetçinin alanıyla ilgili bir soruya muhatap olması olasılığı vardır. Dolayısıyla olağan genel kurul toplantıları açısından gündeme gelen katılma yükümlülüğü olağanüstü genel kurul toplantıları bakımından da gündeme gelebilir. Çünkü en baştan genel kurul toplantılarında denetçilerin bilgi verme görevlilerinden kabul edilmesi, olağan ve olağanüstü genel kurul toplantıları bakımından bir ayrımı olanaksız kılar. Bu durumda olağan genel

[615] Ancak yukarıda belirtildiği üzere, Yeni TTK m. 397/V'e göre denetlenecek ortaklıkların denetimlerine ilişkin usul ve esaslar henüz belirlenmediğinden, Yeni TTK m. 397/VI ilgili hükme göre denetlenecek ortaklıklar açısından (Yeni TTK m. 398'e göre denetlenen ortaklıklar haricindeki anonim ortalıklar) uygulanabilecek durumda değildir.

kurul toplantılarında olduğu kadar olağanüstü genel kurul toplantılarında da denetçilerin toplantıya katılma yükümlülüğü vardır. Bu da denetçilerin ilgili toplantılarda, yasanın çizdiği sınırlarda bilgi verme görevini yerine getirmek zorunda olduğunu gösterir.

3. Denetçinin Bilgilendirme Görevinin Bağımsız Dış Denetçilik Sistemiyle Uyumu ve Yerine Getirilmesi

Yasanın, denetçilere, toplantıya katılma ve bu toplantılarda denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi verme yükümlülüğü yüklemiş olması, sistemimizin bağımsız denetçilik yapısı karşısında sorgulanabilir. Ayrıca Yeni TTK m. 407/II, son cümlede denetçilerin genel kurulda görüş bildirebilecekleri de düzenlenmiştir. Bu düzenleme de denetimin bağımsız ve dışarıdan olmasıyla tam olarak bağdaşmamaktadır.

Denetçinin bir organ olduğu durumlarda, ortaklık genel kurul toplantısına katılması ve doğrudan pay sahiplerini bilgilendirebilmesi olağan kabul edilebilir[616]. Oysa denetçinin organ kabul edilmediği sistemimizde denetçiye toplantıya katılma yükümlülüğü getirilmesi, müzakerelere katılma hakkı sağlanması ve bilgi verme görevleri verilmesi kolaylıkla açıklanamaz. Denetçinin bu konumu, ortaklıkla arasındaki hukuki ilişkiden ziyade, yasanın açık hükmünden kaynaklanmaktadır. Öğretimizde, denetçinin bilgi verme yükümlülüğünün hem kanundan hem de denetleme sözleşmesinden doğduğu belirtilmektedir. Bunun gerekçesi olarak, denetleme sözleşmesinin hem kamusal nitelikli hem de üçüncü kişiyi korumaya etkili bir sözleşme olması gösterilmektedir[617]. Ancak burada denetçinin genel kurulda yapacağı bir bilgilendirme vardır ve ortaklığın genel kuruluna katılması söz konusudur. Bunlar pay sahibine karşı değil, aslında ortaklığa karşı üstlenilen edimlerdir. Dolayısıyla denetçi bu olasılıkta bile pay sahibinin şahsına değil, pay sahibinin organ üyesi (genel kurul üyesi) sıfatıyla istediği bilgiyi vermektedir ve bu ortaklığa yapılan bir bilgilendirmedir. Sonuçta böyle bir bilgilendirme yapılmazsa, denetçinin ortaklığa karşı sorumlu olması gerekir. Eğer bağımsız bir "dış"

[616] Gerçekten de İsviçre hukukunda denetçi, organ kabul edilmektedir. Buna ilişkin olarak bkz. **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 450a, s. 122; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §20, No: 31, s. 181.

[617] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 375. Ayrıca denetçinin bilgi verme yükümlülüğünün denetçi olarak yüklendikleri görevden doğmakta olduğu da Yeni TTK m. 437 gerekçesine atıfla öğretimizde belirtilmektedir (bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 313, s. 1504).

denetimden bahsedilecekse, denetçinin toplantıya ve müzakerelere katılma haklarıyla bilgi verme görevleri kural değil, istisna haline getirilmelidir[618].

Denetçinin genel kurula katılımı ve bilgi vermesine ilişkin olarak yasamızda yer alan hükümler olabildiğince dar yorumlanmalıdır. Örneğin, denetçilerin genel kurul toplantısının tamamında bulunması yerine, divan başkanının yönetim yetkisi çerçevesinde toplantının ilgili kısmında salona alınmaları düşünülebilir. Özellikle ortaklık içi ilişkilerin tartışıldığı mevzuların, denetçilerin ne denetleme ne de bilgilendirme göreviyle bir bağlantısı vardır. Haliyle bu tartışmalarla ilgili olarak, onların genel kurulda bulunmasının, üçüncü kişilerin genel kurulda bulunmasından çok büyük bir farkı yoktur. Buna karşın, denetim kapsamına giren gündem maddelerinin tartışılması sırasında ve pay sahiplerinin denetime ilişkin mevzularla ilgili olarak soru sorması halinde, genel kurulda bulunmaları yasanın açık düzenlemesi gereğidir.

C. Tasfiye Memurları

1. Bilgilendirme Görevinin Gerekçesi: Organ Niteliği

Herhangi bir sebeple sona eren anonim ortaklık, tasfiye haline girer (bkz. Yeni TTK m. 533/I). Burada artık tüm organlar tasfiye amacına dönük bir çalışma sergilerler ve yetkileri de bu amaca uygun şekilde sınırlanır (Yeni TTK m. 533/II). Ana sözleşme veya genel kurul kararıyla aksi belirlenmedikçe tasfiye yönetim kurulu tarafından yapılır. Fakat ana sözleşme ya da genel kurul kararıyla tasfiyenin gerçekleştirilmesi tasfiye memurlarına bırakılabilir. Keza yine mahkemenin ortaklığın feshine karar verdiği durumlarda da mahkemece tasfiye memuru atanabilecektir (bkz. Yeni TTK m. 536/I ve III).

Ortaklık tasfiyesinin tasfiye memurları aracılığıyla yapıldığı durumlarda, bir organ olarak yönetim kurulu ortadan kalkmamaktadır. Tersine tasfiye memurları da onların yanında bir organ olarak yer almaktadır. Tasfiye memurları da, yönetim kurulu gibi, "gerçeklik teorisi"ne uygun olarak düzenlenmiştir. Yeni TTK m. 539/IV

[618] Örneğin Alman hukukunda, genel kurulun istisnai olarak yıllık hesapların tespitine ilişkin karar verdiği durumlarda, hesap denetçilerinin toplantıya katılmakla yükümlü olduğu belirtilmektedir (bkz. **Drygala/Staake/Szalai**, §21, No: 242, s.486). Yani denetçinin toplantıya katılma yükümlülüğü istisnai olmaktadır. Keza yine AktG §176/II, cümle 3 hükmüne atıfla hesap denetçisinin pay sahiplerine bilgi vermekle yükümlü olmadığı da aynı sistem için belirtilmektedir (bkz. **Hölters/(Drinhausen)**, AktG, §176, No: 21; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 91).

uyarınca, tasfiye memurunun görevini yaparken işlediği haksız fiillerden, ortaklık da sorumlu olmaktadır[619]. Keza yine tasfiye memurları, tasfiye işlerinin gereklerinden olan hususlarda karar vermek üzere genel kurulu toplantıya çağırma yetkisini de haizdir.

Tasfiyenin yönetim kurulu tarafından yapıldığı durumlarda, bilgilendirme görevine ilişkin herhangi bir sorun çıkmayacaktır. Ancak tasfiye memurları tarafından yapıldığı durumlarda tasfiye memurlarının organ işlevinin bir sonucu olarak bilgilendirme yükümlülüğü (görevi) olduğu kabul edilmelidir[620].

Öğretide tasfiye memurlarının organ işlevinin bir sonucu olarak kabul edilen bilgilendirme görevi, yasal dayanak da bulmuştur. Yeni TTK m. 542/I i, tasfiye memurlarının "pay sahiplerine tasfiye işlerinin durumu hakkında bilgi ve istedikleri takdirde bu konuda imzalı belge" vermeleri gerektiğini düzenlemektedir[621]. Bu hükümden hareketle, yönetim kurulunun yanında ayrıca belirlenmiş tasfiye memurlarının olduğu düşünülürse, ana bilgilendirme görevinin tasfiye memurlarına ait olduğu kabul edilmelidir. Henüz yönetim kurulu ve devredilemez görevleri ortadan kalkmış değildir, fakat ortaklık tasfiye aşamasına geçmekle tasfiye amacıyla çalışmaya başlamıştır. Zira Yeni TTK m. 535/I'e göre, ortaklık tasfiye aşamasındayken "organların görev ve yetkileri, tasfiyenin yapılabilmesi için zorunlu olan, ancak nitelikleri gereği tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemlere özgülenir". Bilgilendirme görevi de nitelikleri gereği tasfiye memurları tarafından yapılabilecek işlerdendir ve Yeni TTK m. 542/I i de bunu doğrulamaktadır.

Tasfiyenin yönetim kurulu tarafından yapılmadığı durumlarda, tasfiye memurları yanında, ayrıca yönetim kurulu da varlığını sürdüreceğinden, onun da bilgilendirme görevinin devam ettiği kabul edilmelidir[622]. Ancak, ortaklığın işlemleri genel olarak tasfiyeye yönelik olduğundan, yönetim kurulunun bilgilendirme görevi, tasfiye memurlarına göre ikincil önemde olur. Ayrıca tasfiyeyi ve denetimi

---

[619] Tasfiye memurlarının organ sıfatı hakkında bu yönde bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §56, No: 48, s. 854; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 505, s. 161. Keza tasfiye memurları için "olağan üstü yasal organ" nitelemesi de yapılmaktadır (bkz. **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 1332, s. 323.

[620] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 505, s. 161.

[621] Yeni TTK m. 547'de ek tasfiye memurlarının yükümlülükleri düzenlenmemiştir. Ancak öğretide belirtildiği üzere, Yeni TTK m. 542/I i, ek tasfiye memurları hakkında da uygulanır (bu yönde bkz. **Şener, Oruç Hami:** Anonim Ortaklıkta Ek Tasfiye (İhya), Ankara, 2015, s. 139).

[622] Önceki mevzuatımız açısından bu yönde bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 189.

ilgilendirmeyen hususlarda yönetim kurulunun bilgilendirme görevi varlığını sürdürmelidir.

2. Tasfiye Aşamasında Bilgilendirme Borcunun Kapsamı, Muacceliyeti ve Bunun Bilgilendirmede Eşitlik İle Bağlantısı

Tasfiye aşamasındaki bilgilendirme görevini yönetim kurulunun bilgilendirme görevine paralel olarak değerlendirmek gerekir. Çünkü tasfiye memurlarının yapamayacağı türden işler (bkz. Yeni TTK m. 535) bir yana bırakılırsa, tasfiye memurları yönetim kurulunun yerine görev yapmaktadır ve yönetimle aynı çerçevede bilgi verme görevi olmalıdır[623]. Yeni TTK m. 437 hükmü çerçevesinde pay sahipleri genel kurulda, yönetim kurulundan ortaklığın işleri hakkında bilgi alabilmektedir. Tasfiye aşamasında ortaklığın işleri tasfiyeye dönük olduğundan bu bilginin tasfiye memurlarından alınması gerekecektir. Ayrıca bilgi alma hakkının sınırlarına ilişkin Yeni TTK m. 437/III hükmü, tasfiye memurları bakımından da uygulama alanı bulacaktır.

Yeni TTK m. 542/I i düzenlemesinin akla getirdiği önemli bir sorun vardır. Düzenlemeye göre, tasfiye memurları, pay sahiplerine tasfiye işlerinin durumu hakkında bilgi ve istem üzerine konuyla ilgili imzalı belge vermeleri gerekecektir. Değinildiği üzere, bilgi verme borcunun muacceliyeti Yeni TTK m. 437/II ile aslında genel kurul toplantısına bağlanmıştır[624]. Haliyle genel kurul toplantısından önce başvurulsa bile asıl bilgi verme görevlisi olan yönetim kurulu, genel kurul toplantısına kadar bilgi vermeyebilecektir. Fakat Yeni TTK m. 542/I i hükmünün bu borcu tasfiye aşamasında talep anında muaccel kabul ettiği anlamı çıkmaktadır. Eğer cevaplanması Yeni TTK m. 437/III hükmünü ihlal etmiyorsa, pay sahiplerinin tasfiye memuruna tasfiye işlerinin durumu hakkında yönelttiği sorular, toplantı olmaksızın dahi cevaplanmalıdır. Bu sonuca, yine aynı hükmün, tasfiye memurlarının istem üzerine konuyla ilgili imzalı belge verme yükümlülüğü içermesinden ulaşmak olanaklıdır. Zira eğer muacceliyet genel kurul toplantısına bağlansaydı, toplantıda sorulan sorular ve verilen cevaplar, toplantı tutanağında yer alacağından (bkz. Yeni TTK m. 422), ayrıca bu şekilde imzalı belge verilmesine ilişkin bir düzenlemeye gidilmezdi.

---

[623] Söz konusu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 505, s. 161.
[624] Bkz. § 6, II, C, 1.

Tasfiye memurlarının yanında yönetim kurulunun da bilgilendirme görevinin devam etmekte olduğunu belirtmiştik. Tasfiye aşamasında da olsa, yönetim kuruluna yöneltilebilecek sorular bakımından, ortaklığın bilgilendirme borcunun muacceliyetinin genel kurul toplantısına denk geleceğini kabul etmekte fayda vardır. Çünkü sistemimiz kural olarak bunu esas almıştır. Tasfiye aşamasındaki bilgilendirme görevlileri, görev alanlarının dağılımı ve bilgilendirmenin muacceliyeti bakımından, yasanın açık bir düzenleme yapması faydalı olur.

Açık yasal düzenlemeyle ortaya konulması gereken başka bir esas da, tasfiye aşamasında bilgilendirmede eşitlik hususudur. Tasfiye memurlarının genel kurul toplantısı dışında bilgilendirme yapması halinde, Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 düzenlemesinin uygulama alanı bulabileceği kabul edilmelidir. Bilgilendirmede eşitlik sağlanması için getirilmiş kuralın tasfiye aşamasında uygulanmamasını gerektirecek bir durum yoktur. Ancak hükmün bilgilendirmede eşitliğin sağlanması bakımından yetersiz oluşu, diğer pay sahiplerinin durumunu olumsuz etkiler[625]. Bu nedenle, özellikle dışarıda tasfiye memuru tarafından bir pay sahibine bilgilendirme yapıldığının diğer pay sahiplerince bilinmesi sağlanmalıdır.

§ 8. BİLGİ ALMA HAKKININ KULLANILMASI USULÜ

I. BİLGİ ALMAK AMACIYLA SORU SORULMASI

A. Sorunun Kural Olarak Yönetim Kuruluna Sorulması

Bilgi alma hakkı sahibi, hakkından soru sorarak faydalanır. Genel kurul toplantısında kural olarak divan başkanının muhatap alınması gerekmekle birlikte[626], sorunun doğrudan doğruya bilgi verme görevlilerine yöneltilmiş olması da ihtimal dâhilindedir. Çünkü soruyu cevaplayacak asıl görevliler bunlardır. Her iki durumda da, yönetim yetkileri çerçevesinde, toplantı başkanı sorunun cevaplanacağı zamanı belirleyecektir.

Pay sahibi sorusunu herhangi bir kişiyi muhatap almaksızın da sorabilir. Alman hukukunda şüpheli bir durumda arzu edilen bilginin yönetim kurulundan istendiği kabul edilmektedir. Hatta öğretiye göre, anılan konuda açık olmayan noktalar varsa, divan başkanının toplantıyı yönetim yükümlüğü çerçevesinde bunları

[625] Bilgilendirmede eşitlik bakımından anılan hükmün yetersizliği hususunda bkz. § 6, II, C, 2, d.
[626] Bkz. yukarıda § 7, II, A.

gidermesi gerekmektedir [627] . Alman hukukundaki söz konusu esaslar bizim sistemimiz açısından da uygulanabilir. Asıl bilgi verme görevlisi yönetim kurulu olduğuna göre, sorulan soruların kural olarak yönetim kuruluna yönlendirildiği kabul edilmelidir. Bu konuda bir açıklık yoksa divan başkanı toplantıyı yönetim yetkisi çerçevesinde sorunun denetçilere mi yoksa yönetim kuruluna mı yönelik olduğunu tespit etmeli ve uygun zamanda cevaplamalarını istemelidir.

B. Hakkın Kullanılmakta Olduğunun Anlaşılabilir Durumda Olması

1. Anlaşılabilir Soru Sorma Külfeti

Hak sahibinin sorusu mümkün olduğunca anlaşılır olmalıdır. Öğretide hangi şekilde olursa olsun, talebin, yanlış anlaşılmalara izin vermeyen, açık ve anlaşılır nitelikte olması ve muhataplarınca kavranabilecek somutlukta bir soru içermesi gerektiğine değinilmektedir[628]. Ancak bu şekilde istenilen bilgiye en rahat şekilde ulaşılabilir. Bilgi verme görevlilerinin farklı şekillerde anlayıp cevaplayabileceği sorulardan kaçınılmalıdır. Bilgi alma hakkı sahibi sorusunu anlaşılabilir olarak sorma külfeti altındadır. Bu nedenle, bilgi alma hakkı sahibi soru sorarken, söz konusu haktan faydalanmakta olduğunu belli etmelidir[629]. Bunun dışında, pay sahibinin soru formunda gündeme getirdiği öneriler veya konuşmasında etkili olmak amacıyla kullandığı sorular bilgi alma hakkı çerçevesinde değerlendirilemez[630].

Öğretimizde, pay sahibinin "bilgi talebini açıkça ve talebinin unsurlarını ferdileştirerek" ortaya koyması gerektiği belirtilmiştir[631]. Belirtmek gerekir ki, genel kurul toplantısı sırasında, soru hep aynı açıklıkta sorulamayabilir[632]. Soru, bazen müzakereler esnasında örtülü olarak sorulmuş olabilir. Hak sahibinin anlaşılabilir soru sorma külfetine ilişkin bir ölçüt belirlenmelidir. Hak sahibi, belirlenen ölçüte uygun hareket etmez veya etmemekte direnirse, bunun sonuçlarına da katlanmalıdır. Karışık ve birçok anlama gelebilecek bir soru karşısında, bilgi verme görevlilerinin

---

[627] Son iki husus için bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 26.

[628] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 457, s. 147. Keza yine talebin anlaşılır olması noktasında bkz. **Wyss**, s. 209.

[629] İsviçre öğretisine göre, sorulan sorunun, ortaklık açısından hızla OR m. 697 anlamında bir bilgi talebi olarak nitelenmesi gerektiği anlaşılacak şekilde formüle edilmesi gerekir (**Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 458, s. 147).

[630] Örtülü talepler ve soru formundaki konuşmalara ilişkin olarak bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 96; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 23.

[631] Bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 286.

[632] Bkz. aşağıda § 8, I, B, 2.

cevap vermemiş veya eksik cevap vermiş olmaları mümkündür. Ayrıca, sorulmak istenen soruya, tam olarak anlaşılamaması sebebiyle, farklı bir konuda cevap verilmiş olabilir. Böyle durumlarda, pay sahibinin bilgi alma hakkını dava yoluyla kullanmasının mümkün olup olmadığı sorgulanabilir. Soruyu sormada kendi üstüne düşen külfeti yerine getirmeyip, istediği bilgiye dava yoluyla ulaşmak isteyen pay sahibinin, genel kurulda bilgi alma hakkını kullanmamış olduğunu kabul etmek akla daha uygundur. Aynı esaslar yeterli ölçüde ferdileştirilmemiş, çok genel nitelikli sorular için de geçerlidir[633]. Bu şekildeki sorular dikkate alınmayabilir. Fakat pay sahibinden henüz bilmediği bir hususta çok detaylı bir soru sorması da beklenemez[634].

Anlaşılmaz ve karmaşık bilgi taleplerinin önemli bir kısmının davalar yoluyla ortaklığı ve yönetimi meşgul etmeyi amaçlaması da olasılıklar dâhilindedir. Bu hallerde de, talebin MK m. 2 kapsamında değerlendirilmesi mümkündür[635]. Öğretide belirtildiği üzere, bilgi alma hakkını kullanmak suretiyle, genel kurul toplantısının düzenli akışını bozmaya çalışan pay sahibine karşı, müzakerelere katılma hakkının kötüye kullanılmasına ilişkin olarak toplantı yönetiminin alabileceği önlemler[636] uygulama alanı bulabilmelidir[637].

2. Anlaşılabilir Soru Sorma Külfetinin Değerlendirmesi

a. Somut Olayın Dikkate Alınması Ve Örtülü Taleplerin Durumu

Pay sahibinin, bilgi alma hakkını kullanmak üzere, soru sorması her zaman bu amaçla konuştuğu bir sırada gerçekleşmez. Çünkü bilgi alma hakkının kullanılması müzakerelere katılma hakkıyla birlikte gerçekleşmektedir. Pay sahibi bu hakkını kullanarak, toplantıda söz almakta ve toplantı ortamında görüşlerini dile getirmektedir. Müzakereler esnasında pay sahibinin sorusu her zaman aynı açıklıkta

---

[633] Örneğin, "şirket işleri hakkında bilgi verin" veya "şirket hakkında bir şeyler anlatın" gibi yeterince somut olmayan taleplerin dikkate alınmayacağı limited ortaklıklar açısından belirtilmektedir (Bkz. **Bilge**, s. 437). Limited ortaklıklar bakımından, soruların "olabildiğince" somut olarak sorulması yönünde bkz. **Mineliler**, s. 17.

[634] Dava aşamasında da benzer sorunlarla karşılaşılır. Dava aşamasında taleplerin açıklığı ilkesi hakkında bkz. § 17, II, B, pay sahibinin somutlaştırma yükü hakkında bkz. § 17, VI, C, 2.

[635] Bilgi alma hakkının dava yoluyla kullanılabilmesi için, talebin, hakkın kötüye kullanılması yasağını ihlal etmemesi gerekir. Buna ilişkin olarak bkz. aşağıda § 16, III, B.

[636] Tem. Yön.'ün 5 no'lu ekini oluşturan "iç yönerge örneği"nin 8. maddesinin g bendinde "toplantı düzenini sağlamak ve bunun için gereken önlemleri almak" divan başkanının görevleri arasında yer almaktadır.

[637] Bu bağlamda bkz. **Wyss**, s. 209.

olmayabilir. O yüzden pay sahibinin külfetini yerine getirip getirmediği değerlendirilirken, dikkatle davranılmalıdır. Bunun için de somut olaya göre bir değerlendirme yapmak gerekir. Pay sahibinin bir bilgiye ulaşmaya çalıştığının anlaşılabildiği durumlarda, örtülü bir talebin dahi yeterli olduğu kabul edilmelidir[638].

İsviçre öğretisinde, bilgi talebini nitelendirmenin, somut olayda sorun olabileceğine değinilmektedir. Hatta bu sorunların sadece ortaklık bakımından değil, (olası dava karşısında) karar verecek hâkim bakımından da gündeme gelebileceği ifade edilmektedir. Öğretiye göre, soru bilgiye ilişkin bir öğe içeriyorsa, bunun OR m. 697 (Yeni TTK m. 437) anlamında bilgi alma talebi olarak değerlendirilmesi gerekir. Ortaklığa bu konuda başka bir yorum olasılığı tanınmamalıdır[639]. Buna rağmen bir bilgi talebinin hukukî nitelendirmesinde şüphe varsa, bilgilendirme görevlilerinin, uygun karşı sorularla, talebin amacını ve yönünü pay sahibine açıklatmaları gerekir[640]. Pay sahibinin de böyle bir istek karşısında, sorusunu açık hale getirmesi gerekir[641]. Bu durum yukarıda anılan külfetin bir parçası olarak kabul edilebilir. Böylelikle ortaklık yönetimine, pay sahibinin anlaşılabilir soru sorma külfetinin arkasına sığınma olasılığı bertaraf edilmiş olur.

Örtülü bilgi taleplerinin, bilgi alma hakkının kullanımı olarak değerlendirilmesi yukarıdaki çerçevede mümkündür. Müzakereler esnasında, pay sahibinin bilgi talebinde bulunduğu bir şekilde anlaşılabiliyorsa, ortaklığın burada sorunun açıkça sorulmamasından kendine bir fayda sağlamaması gerektiği savunulabilir[642]. Bilgi talebi konusunda şüphe varsa, bilgi alma hakkının kullanıldığı yolunda yorum yapılmakta ve konuyla ilgili olarak, divan başkanına ve bilgilendirme görevlilerine durumu açıklığa kavuşturma yükümlülüğü yüklenmektedir. İsviçre öğretisindeki görüşlere uygun bir değerlendirme yaparken, pay sahibinin anlaşılabilir soru sorma külfetinin tamamen etkisiz bir ayrıntıdan ibaret olmadığını belirtmemiz gerekir. Bunun için, pay sahibinin, soruyu, genel kurulun yapısına uygun formüle edip etmediğini ortaya koyacak bir ölçüt geliştirilmelidir. Esas alınan ölçüt sayesinde, hangi durumda pay sahibinin üzerine düşen külfeti yerine getirmiş ve

---

[638] Alman hukuku açısından bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 96.
[639] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 459, s. 147.
[640] Bu anlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 459, s. 147. Aynı yönde bkz. **Wyss**, s. 209.
[641] Bkz. **Perret**, s. 128
[642] Öğretimizde, bilgi talebinin açık olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 286.

genel kurulda bilgi alma hakkını kullanmış olduğu ortaya çıkarılabilecektir. Böylelikle, örtülü bilgi taleplerinin, bilgi alma hakkı anlamında bir talep teşkil edip etmediği anlaşılabilecektir.

b. Sorunun Değerlendirilmesinde Ölçüt

Alman öğretisine göre, şüpheli durumlar, ulaşması gerekli irade beyanlarına ilişkin kuralların kıyasen uygulanması yoluyla çözümlenmelidir[643]. Hukukumuzda irade beyanlarının yorumlanması noktasında, güven teorisinin ve özellikle yeni güven teorisinin hâkim olduğu belirtilmektedir. Teoriye dayanak olan doğrudan bir hüküm olmasa da bunun temelini MK m. 2'den aldığı ifade edilmektedir[644]. Söz konusu teoriye göre, "hâkim kendisini muhatabın yerine koyacak ve muhatabın, makul ve dürüst bir muhatabın yapacağı gibi iradenin açıklanıp beyan edildiği yer ve zamanda bildiği veya bilmesi gereken bütün şartları dikkate alarak söz konusu irade beyanını, dürüstlük kurallarına göre, ne şekilde anlamaya mezun ve mecbur olduğuna karar verecektir"[645].

Borçlar hukuku öğretisinin ortaya koyduğu ölçütte geçen "muhatap" tabirinin bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılması bakımından kime dönük uygulanacağıysa ayrı bir sorun oluşturur. Burada pay sahibinin soracağı sorunun teknik anlamda muhatabı, toplantı başkanıdır, fakat sorunun hem toplantıdaki diğer pay sahiplerince hem de yönetim kurulu üyelerince de anlaşılması beklenmektedir. Doğrudan veya dolaylı olarak bunlar da söz konusu sorunun muhatapları olmaktadır. Alman öğretisinde, ölçünün objektif düşünen ortalama bir pay sahibi temelinde belirlenmesi gerektiğine değinilmektedir. Buna göre, bilgi isteyen pay sahibinin tartışılan ifadesinin gerçekleştiği sırada toplantıda bulunan, ifadeyi duymuş olan ve aynı hususta diğer pay sahipleriyle yönetim kurulunun açıklamalarını da dinlemiş olan bir pay sahibi değerlendirmede esas olmalıdır[646]. Ayrıca objektif düşünen ortalama bir pay sahibi kıstası, somut olayın gelişimine göre değerlendirildiğinde daha adil bir sonuca ulaşılır. Çünkü bir kişinin toplantının başındaki dikkat ve dinçlik

[643] Anılan bağlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 28.
[644] Bkz. **Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2012, s. 152.
[645] Bkz. **Eren**, Borçlar Hukuku, s. 155.
[646] Bu anlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 28.

düzeyiyle, özellikle tartışmalı bir toplantının ortaları ya da sonlarındaki dikkat ve dinçlik düzeyi aynı olmayacaktır. Bilgi alma hakkını kullanmakta olan pay sahibinin de somut olaya göre değerlendirilecek olan kıstasa uygun bir şekilde hakkını kullanması beklenmelidir. Somut olayın koşullarını dikkate alan ve muhatapların çokluğu karşısında ortalama bir pay sahibine göre tespitte bulunan son görüş, ortaklıklar hukukumuz bakımında da uygulanabilmelidir.

II. HAKKIN KULLANILMA ŞEKLİ

A. Genel Kurul Toplantısında

1. Hakkın Sözlü veya Yazılı Kullanılması

Genel kurul toplantısında bilgi alma hakkı, müzakereler esnasında soru sorarak kullanılır. Divan başkanı yönetim yetkisi çerçevesinde soruyu ilgilisine yöneltir. Dolayısıyla, bilgi alma hakkının genel kurul sırasında, bilginin sözlü olarak istenmesi suretiyle kullanıldığı belirtilmelidir[647]. Bu durum, bilgi alma hakkının, genel kurul toplantısına ve müzakerelere katılma hakkıyla olan bağlantısını ortaya koymaktadır.

Bilgi alma hakkının kullanım şekline ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Hakkın, genel kurul merkeze alınarak tasarlanmış olması nedeniyle, sözlü kullanılma şeklinin ön plana çıkması olağandır. Zira genel kurulda müzakerelere katılma hakkı ile birlikte sözlü bir süreç işlemekte ve bununla uyumlu olarak hak sahibinin sözlü olarak bilgi isteyebileceği kabul edilmektedir. Genel kurul toplantısı sırasında, bilgi alma hakkının sözlü olarak kullanılacak olması, hakkın buna ek olarak yazılı şekilde kullanılmayacağı anlamına gelmez. Sözlü olarak sorulan sorunun aynı içerikte yazılı olarak iletilmesi düşünülebilir. Hatta böyle bir yöntem faydalı da olabilir. Çünkü sorulan soru bilgi verme görevlilerine yazılı olarak iletildiğinde daha anlaşılır olacak ve sorunun içeriğine uygun bir cevap daha iyi verilebilecektir[648].

Genel kurul toplantısı sırasında sözlü şekilde bilgi alma hakkının kullanılmasına alternatif olarak hakkın yazılı olarak kullanılması noktasında ise daha dikkatli davranılmalıdır. Alman hukukunda, hakkın, kural olarak, sözlü "veya" yazılı

---

[647] Bilginin genel kurulda kural olarak sözlü isteneceği yönünde İsviçre hukuku açısından bkz. **Wyss**, s.208–209; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 445, s. 144; **Perret**, s. 128; **Widmer**, s. 46; **Gabrielli**, s. 42; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 287.

[648] Bu yönde açıklamalar için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 446-447, s. 144. Benzer olarak bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 287.

olarak kullanılabileceğine değinilmektedir[649]. Fakat genel kurul toplantısında hakkın sadece yazılı kullanılması ve bu bağlamda sorunun ilgililerce cevaplanması halinde, diğer katılımcılar sorusunu bilmedikleri bir konunun cevabını dinlemiş olurlar. Verilen cevabın tam anlaşılabilmesi için, sorunun genel kurulca bilinmesi sağlanmalıdır. Çünkü bilginin muhatabı sadece soru soran pay sahibi değil, aksine tüm genel kuruldur[650]. Aksi olasılık, bilgi alma hakkının genel kurulun kolektif irade oluşumunu olanaklı kılma amacıyla bağdaşmayacaktır[651]. Dolayısıyla, somut olayda salt yazılı bir kullanım söz konusuysa, hukukumuz bakımından da Alman hukukundaki esas kabul edilebilir.

2. Yazılılığın Zorunlu Hale Getirilememesi

a. Ana Sözleşme ve İç Yönerge Bakımından Değerlendirme

Genel kurul toplantısı sırasında pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanma şekline ilişkin bir düzenlemeye gidilip gidilemeyeceği düşünülmelidir. Örneğin, genel kurul toplantısı sırasında, pay sahiplerinin bilgi alma hakkını sadece yazılı soru yoluyla kullanabileceklerine yönelik bir toplantı düzeni oluşturulabilecek midir? Pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanması, özellikle üç hususla önemli bir ilişki içindedir. Bunlar, divan başkanının genel kurul toplantısını yönetme yetkisi (bkz. Yeni TTK m. 419/I, cümle 1), iç yönerge (bkz. Yeni TTK m. 419/II) ve ana sözleşmedir. Bilgi alma hakkının genel kurul toplantısında sadece yazılı olarak kullanılmasına dair bir koşulun divan başkanının yönetim yetkisiyle, iç yönergeyle veya ana sözleşmeyle getirilebilmesi olanaksız kabul edilmelidir[652].

Bilgi alma hakkının kullanılması konusunda yasa herhangi bir şekil koşulu öngörmemiştir. Bu durumda hakkın yazılı kullanılması zorunluluğuyla ilgili olası bir ana sözleşme hükmü Yeni TTK m. 340'ı ihlal edebilir. Çünkü formaliteler ve bu bağlamda şekil kuralları arttıkça hakkın kullanımı da zorlaşmaktadır. Yasanın bu

---

[649] Bu yönde bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 98; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 6, s. 1084; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 24. Buna karşın, Alman hukuku açısından, genel kurulda yazılı bilgi isteminin AktG §131/II, cümle 2 hükmündeki değişiklikten sonra mümkün olmadığı da savunulmaktadır (bu yönde bkz. **Hüffer**, AktG, §131, No: 8; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 29).

[650] Bkz. **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 6, s. 1084.

[651] Benzer durumda böyle bir sonuca işaretle bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 29.

[652] Bu bağlamda Alman hukuku açısından bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 98. İsviçre hukuku açısından aynı yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 449, s. 145.

yöndeki tercihinin bilinçli bir tercih olduğu düşünülebilir. Diğer yandan, sözleşmeler dahi, geçerliliği için şekil kuralı öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir (Yeni BK m. 12).

Yeni TTK m. 447/I b'ye göre pay sahibinin, bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını yasal olarak izin verilen ölçü dışında sınırlandıran genel kurul kararları kesin hükümsüzdür. Bu hüküm karşısında bahsedilen yönde bir ana sözleşme hükmünün kesin hükümsüz kabul edilmesi gerekir[653]. Çünkü pay sahibinin bilgi alma hakkı yasanın öngördüğü ölçünün ötesinde sınırlandırılmış olmaktadır[654]. Ayrıca genel kurul toplantısının sözlü yapısı da bu şekilde bir kısıtlamaya uygun değildir. Zira çoğu durumda bilgi alma hakkının kullanımı müzakerelere katılma hakkıyla birlikte ortaya çıkacaktır. Sorular, gündem maddelerinden birisi tartışılırken de sorulabilecektir.

Ana sözleşmede genel kurul sırasında bilgi alma hakkının yazılı olarak kullanılmasını zorunlu kılmayan fakat bu yönde bir yönlendirme yapan hükümler varsa, bunların "düzenleyici kural" olarak değerlendirilmesi mümkün olabilir. Fakat böyle bir düzenlemeye dayanarak, pay sahibinin bilgi alma hakkını sözlü kullanması engellenemez[655].

Bilgi alma hakkının genel kurulda sadece yazılı olarak kullanılabileceğine dönük bir koşulun iç yönergeyle de öngörülmesi olanaklı değildir. Esasında ana sözleşmeyle getirilemeyecek bir düzenlemenin iç yönergeyle getirilmesi düşünülemez[656]. Gerçekten de Tem. Yön. m. 40 gereğince, iç yönerge, pay sahibinin

---

[653] Alman hukuku bakımından "ana sözleşmeyle", bilgi alma hakkının yazılı şekilde kullanımı gerekliliği getirilemeyeceği yönünde bkz. **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 4, s. 1083.

[654] Alman hukukunda, ana sözleşmenin, bilgi alma hakkında ne bir genişleme ne de bir sınırlama getirebileceği belirtilmektedir. Bu ilkeye AktG §131/II, cümle 2 ile istisnai bir düzenleme eklenmiş olmasına rağmen, hakkın kullanılması şekline ilişkin bir zorlaştırma yapılamayacağı belirtilmektedir. Bu nedenle de ana sözleşmeyle bir yazılılık zorunluluğunun getirilemeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır (bu yönde bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 8; yine benzer olarak bkz. **Hüffer**, AktG, §131, No: 2a). İsviçre hukukunda da, bilgi alma hakkının genel kurul toplantısında (yazılı olarak kullanım dışında) başka türlü kullanılamayacağı yolunda bir ana sözleşme hükmünün hukuka aykırı olacağı belirtilmiştir (bkz. **Widmer**, s.47). Eski TTK bakımından böyle bir düzenlemenin geçersiz olacağı hukukumuzda da belirtilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 287).

[655] Bilgi taleplerinin yazılı olarak yapılabileceği yönündeki ana sözleşme hükümlerinin ancak "düzenleyici kural" olarak değerlendirilebileceği yolunda bkz. **Widmer**, s. 47. Hukukumuzda da önceki mevzuatımız bakımından aynı değerlendirme yapılmıştır (bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 286-287).

[656] Alman hukuku açısından da, iç yönergenin düzenleme alanının, ana sözleşmenin düzenleme alanından daha geniş olamayacağı belirtilmektedir (bkz. **Hüffer**, AktG, §131, No: 2a).

bilgi alma, inceleme ve denetleme gibi haklarını sınırlandıran ya da ortadan kaldıran hükümler içeremeyecektir.

b. Divan Başkanının Yönetim Yetkisi Bakımından Değerlendirme

Bilgi alma hakkının kullanılmasında, yazılılık koşulu, divan başkanının yönetim yetkisi çerçevesinde de açıklanamaz. Fakat, divan başkanının genel kurul toplantısını yönetim yetkisinden kaynaklanan bazı tedbirlerinin dolaylı olarak bilgi alma hakkının kullanılmasını etkilemesi olanaklıdır. Özellikle bir şekilde genel kurul toplantısında pay sahiplerinin konuşma sürelerinde sınırlandırmaya gidilmişse durum böyledir[657]. Yani ilgili konuşma süresinden pay sahibinin bilgi alma hakkı da etkilenir. Böyle bir durumda pay sahibinin soracağı soruları yazılı olarak divan başkanına verip konuşma süresinde tartışılan gündem maddesine ilişkin görüşlerini aktarması daha iyi bir tercih olabilir, ancak zorunlu kılınamaz.

Divan başkanının toplantı yönetimini yerine getirmesi, bilgi alma hakkının kullanılması bakımından bazı önlemlerin alınmasını zorunlu kılabilir. Bilgi alma hakkını çok fazla soru sorarak kullanmak isteyen bir pay sahibinden, divan başkanının, soruları yazılı olarak ulaştırmasını istemesi mümkün olmalıdır. Zira tüm soruların sadece genel kurula katılanlar tarafından değil, aynı zamanda soruların muhatapları tarafından da iyi anlaşılması gerekir. Divan başkanının bu yönde bir talebini yönetim yetkisi dâhilinde kabul etmek gerekir. Burada bilgi alma hakkının kullanımını olanaksız kılma ya da sınırlandırmadan ziyade, hakkın daha işlevsel kullanılmasını temin etme iradesinin ön planda olduğunu kabul etmek gerekir. Bir uyarıya rağmen, pay sahibinin soruları yazılı olarak vermeyi reddetmesi halinde, sözlü olarak sorduğu çok sayıda sorunun düzenli olarak yanıtlanmaması ya da bazı soruların tam olarak yanıtlanamaması söz konusu olduysa durum değerlendirilmelidir. Ardı arkasına sözlü olarak sorulmuş ve sorulan soruların yazılı olarak iletilmesi talebi de reddedilmişse, soruların yanıtlanmasında görev sahibi olan (özellikle) yönetim kurulu üyelerinin yanıtlamada gerekli özeni gösterip göstermediği dikkate alınmalıdır. Pay sahibinin bilgi alma hakkını Yeni TTK m. 437/V anlamında dava yoluyla kullanması halinde, bu durum etkisini göstermelidir.

[657] Tem. Yön.'ün 5 no'lu ekini oluşturan "iç yönerge örneği"nin 11. maddesine göre başkanın veya pay sahiplerinin önerisi çerçevesinde genel kurulda kararlaştırılmak suretiyle böyle bir sınırlandırmaya gitmek olanaklıdır.

Çünkü bilgi alma hakkının kullanımında, amaç yöneticileri zor ya da cevap veremez konumda bırakmak değil, bilgiye ulaşmaktır. Pay sahibi genel kurulda bilgi isterken, bu amaca uygun hareket etmelidir. Böyle hareket etmemiş olan bir pay sahibinin sorusu, yönetim kurulu üyeleri tarafından gereken özen gösterilmesine rağmen yanıtlanmamış ya da yanıtlanamamışsa, pay sahibinin dava yoluyla bunu istemesi kabul edilmemelidir. Çünkü pay sahibi kendi külfetini yerine getirmiş değildir[658]. Bilgi alma hakkının dava yoluyla kullanılabilmesi için önce bu bilginin genel kurulda usulünce istenmiş olması gereklidir. Haliyle bu durumda Yeni TTK m. 437/V anlamında bilgi alma talebinin cevapsız bırakılmasından bahsedilememelidir. Tam tersine genel kurulda bilgi istenmemiş sayılmalıdır.

B. Genel Kurul Dışında

Pay sahibinin genel kurul dışında bilgi talep edip alması olasılığı vardır. Fakat yukarıda belirtildiği üzere, Yeni TTK sisteminde bu durum sistemli olarak düzenlenmemiştir. Sadece dışarıda bilgi verilmesi olasılığına karşı, eşit işlem ilkesi ışığında Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 hükmüyle bir düzenleme getirilmiştir. Bu düzenleme bir yandan genel kurul dışında bilgi talep edilebileceğini ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan da bilgi talep edilse dahi, bu bilginin genel kurul dışında verilmesi zorunluluğu olmadığını hükme bağlamaktadır. Başka bir deyişle, "genel kurul dışında yönetimin gönüllü bilgi paylaşımı" [659] esas alınmıştır. Bu nedenle bilgilendirme sisteminin merkezinde genel kurul bulunmaktadır.

Pay sahibinin genel kurul toplantısı dışında ortaklıktan bilgi istemesi halinde bunu hangi şekilde yapabileceği yasada düzenlenmemiştir. Yukarıda değinildiği üzere, genel kurul dışındaki talebin muhatabı, kural olarak yönetim kurulu ve

[658] Alman hukukunda benzer açıdan bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 98.
[659] Bkz. **Schluep**, s. 187.

özellikle yönetim kurulu başkanı olmalıdır[660]. Öğretide[661], genel kurul toplantısı dışında yapılacak bu yönde bir başvurunun yazılı olması gerektiği belirtilmektedir[662].

Genel kurul toplantısı dışında ortaklığa başvurunun yazılı olması gerektiğine ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Hatta genel kurul dışında gönüllü bilgi paylaşımı söz konusu olduğuna göre, yazılı şeklin, hakkın kullanımına dair bir geçerlilik koşulu olduğu da savunulamaz. Buna rağmen başvurunun yazılı yapılmasında, hem ortaklık hem de özellikle başvuran açısından önemli yararlar mevcuttur. Dolayısıyla, genel kurul toplantısı dışında, geçerlilik koşulu olmadığı halde, bilgi alma talebinde yazılı bir başvurunun esas alınması tavsiye edilir.

Genel kurul toplantısı dışında ortaklıktan yazılı olarak bilgi talep edilmesinin disipline edici işlevi olduğundan bahsedilmektedir. Böylelikle, genelde ciddi olarak nitelendirilebilecek bilgi alma talepleri ortaklığa ulaşacaktır. Çünkü ortaklıkta adından söz ettirmek ya da benzer saiklerle hareket etmek isteyen pay sahiplerinin önemli bir kısmı, yazılı başvuru yapılması ve bunun ispata en elverişli şekilde ortaklığa ulaştırılmasının masraflarına katlanmaktan kaçınacaklardır[663]. Bu masraflara özellikle ciddi soruları ve gerçekten bilgi alma gereksinimi olan bir pay sahibinin katlanacağı düşünülebilir. Dolayısıyla bilgi alma hakkının kullanılma zamanı bakımından bir sisteme bağlanması gereği yanında, kullanma şekli bakımından da yazılılığın esas alınması noktasında önemli bir ihtiyaç vardır. Ancak yukarıda belirtildiği üzere, bu hususun yasada açıkça düzenlenene kadar geçerlilik koşulu olarak kabul edilmesine olanak yoktur.

Bilgi alma hakkının kullanılma zamanına ilişkin olarak değindiğimiz üzere, genel kurul dışında başvurunun önemli bir faydası da, özellikle karmaşık bilgi talepleri karşısında pay sahibinin dışarıda veya genel kurul toplantısında daha iyi hazırlanmış ve anlaşılabilir bilgi almasına olanak tanımasıdır. Böylelikle talep daha iyi değerlendirilebilecek ve verilecek cevap belgelerle desteklenmiş daha açık,

---

[660] Bkz. § 7, II, B, 2.

[661] İsviçre öğretisinde, genel kurul toplantısı dışında yapılacak bilgi taleplerinin "askı süresi boyunca ve askı süresi dışında" olmak üzere ikiye ayrılarak incelendiğini belirtmiştik (bkz. § 7, II, B, 1). Aynı öğretide, başvurunun şekli bakımından bu ayrımın bir etki yaratmayacağına işaret edilmektedir (bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 455, s. 146). Sonuçta her iki halde de başvuru toplantı haricinde gerçekleşmektedir.

[662] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 455, s. 146 ve No: 450, s. 145; **Schluep**, s. 187; **Perret**, s. 128; **Widmer**, s. 46; **Gabrielli**, 42; **Düggelin**, s. 55; **Wyss**, s. 207–208; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 98; **Studer**, s. 30; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 287.

[663] Bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 452, s. 145.

anlaşılır bir cevap olabilecektir. Genel kurul dışında bir bilgi talebine herhangi bir cevap verilmemiş ve pay sahibi sorusunu genel kurulda yinelemiş olabilir. İşte böyle bir durumda genel kurulda verilecek cevabın çok daha özenli, anlaşılır ve iyi hazırlanmış olması gerekir. Aksi takdirde pay sahibinin bu yönde bir bilgiye dönük dava açarak bilgiyi beklenilen düzeyde talep edebilmesi Yeni TTK m. 437/V uyarınca olanaklı olmalıdır. Çünkü yönetim kurulunun önceden bilgisinin olduğu bir hususta genel kurulda, gereken evrakın hazır edilememesi veya sorunun ayrıntılı teknik analiz gerektirmesi gibi mazeretler öne süremeyeceğini kabul etmek gerekir. Olası bir bilgi alma davası sırasında, ortaklığın ilgili hususa dair önceden haberinin olduğunun ispatı, yazılı bir başvuru varsa çok daha kolay olacaktır. Yazılı başvurunun ispat işlevi sayesinde, hak sahibi, özellikle verilen bilginin yeterliliğine yönelik davalarda önemli bir ispat kolaylığına sahip olacaktır.

III. BİLGİ TALEBİNİ GEREKÇELENDİRME ZORUNLULUĞUNUN OLMAMASI

Pay sahibinin bilgi alma talebini gerekçelendirmesine gerek yoktur[664]. Bu, hem hukukî menfaat hem de saik bakımından değerlendirilebilir. Pay sahibi, cevabını istediği hususlara ilişkin, özel bir hukukî menfaati olduğundan bahisle, sorularını gerekçelendirmek zorunda değildir[665]. Bilgi talebine yönelik hak, pay sahipliğinden kaynaklanmaktadır ve özel bir hukukî menfaat koşuluna bağlı değildir[666].

Bilgi alma hakkı sahibinin, hakkını kullanması için, özel bir hukuki menfaate ihtiyacı olmadığı gibi, kendisini bu bilgiye ulaşmaya sevk eden nedenleri açıklama zorunluluğu da yoktur. Bilgi almanın ardında yatan ve belki de pay sahibini şahsen ilgilendiren nedenlerin, bilgi alma hakkının kullanılması bakımından, bir koşul olarak ortaya konması düşünülemez. Böyle bir koşul, uygulamada hakkın kullanımını ciddi anlamda zorlaştırabilir. Dolayısıyla soru sorulmasının arkasında yatan saik (sadece) pay sahibini ilgilendirmektedir[667]. Başka bir ifadeyle, pay

---

[664] Özellikle Alman öğretisi bakımından açıkça bu yönde bkz. **Hüffer**, AktG, §131, No: 8; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 100; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 25; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 30. Öğretimizde bu yönde bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 286; **Karasu**, s. 82.

[665] Benzer olarak bkz. **Perret**, s. 128.

[666] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 464, s. 149

[667] Benzer olarak bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 30.

sahibinin, bilgi alma hakkını hangi nedenle kullandığına dair, talebi oluşturan soruları gerekçelendirme yükümlülüğü yoktur[668]. Ortaklığın da pay sahibinin niyetini sorgulama hakkı ve yetkisi yoktur. Bu nedenle öğretide, bilgi alma ya da incelemenin "aydınlanma amaçlı" olabileceği belirtilmektedir. Dolayısıyla, "hakların kullanılabilmesi için, yolsuzluk, kötüye gidiş, aciz hali emareleri gibi olumsuz bir durumun" şart olmadığı vurgulanmaktadır[669]. Bu durumda istenilen bilginin anılan hususların araştırılması saikiyle talep edildiğinin açıklanması ya da ortaya konması ortaklık tarafından istenememelidir.

Gerekçelendirme zorunluluğunun olmamasıyla kast edilen husus, pay sahibinin bilgi almakta özel bir hukuki menfaatinin varlığını veya bilgi istemesinin altında yatan saikleri açıklama zorunluluğunun olmamasıdır. Ancak pay sahibinin bilgiyi istediği kapsamda alabilmesi için, bilginin ilişki içinde olduğu pay sahipliği haklarıyla bilgi alma hakkının kullanılması arasındaki bağlantıyı ortaya koyması önem kazanabilir[670]. Fakat bu, hakkın varlığının özel bir hukuki menfaatin varlığına bağlanması ya da talebin arkasında yatan saiklerin açıklanması zorunluluğu anlamına gelmemektedir.

Bilgi alma hakkının kullanılmasında gerekçelendirmenin zorunlu olmaması, Yeni TTK'nın benimsediği sisteme de uygundur. Yeni TTK bilgi alma hakkının kullanımını en kolay hale getirmeyi amaçlamaktadır. İsviçre hukukunda OR m. 697/II, cümle 1'de düzenlenen, bilgi alma hakkının "pay sahipliği haklarının kullanımı bakımından gerekli olması" koşulu, yasamızda lafzen yer almamaktadır. Yeni TTK m. 437'nin gerekçesi, böyle bir koşulun, pay sahiplerinin haklarını kullanmasını zorlaştıracağını ifade etmekte ve bu nedenle düzenlemeye dâhil edilmediğini açıklamaktadır. Gereklilik koşulunun yeni düzenlemeye alınmamasındaki isabet tartışılır[671]. Ancak madde gerekçesinin bu ifadesinden, yasanın, bilgi alma hakkının kullanımını olabildiğince kolaylaştırmayı amaçladığı çıkarılabilir. Bu anlamda, genel kurulda hakkın kullanımı sırasında, pay sahibinin talebini gerekçelendirmesi istenememelidir. Zira yasa koyucu, bu tür talepleri hakkın kullanımını zorlaştırma olarak mütalaa etmektedir. Yeni TTK m. 437/VI, bilgi alma

[668] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 465, s. 149.
[669] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 375.
[670] Kapsam ve gereklilik koşulu arasındaki ilişki hakkında bkz. § 11, II.
[671] Buna ilişkin olarak aşağıda bkz. § 11, II, A, 1, b.

ve inceleme haklarının esas sözleşme ya da ortaklık organlarının kararıyla kaldırılamayacağını ve sınırlandırılamayacağını açıkça hükme bağlamıştır. Hakkın kullanımının, gerekçe gösterilmesi koşuluna bağlanması, bu düzenleme uyarınca, hakkın sınırlandırılması olarak değerlendirilebilecektir. Ancak sınırlama teşkil etmemek üzere, verilecek bilginin kapsamının belirlenmesi için, bilgi talebiyle, istenen bilginin ilişki içinde olduğu pay sahipliği hakları arasındaki bağlantının ortaya konması, özellikle dava aşamasında bir anlam ifade edebilir.

Bilgi alma talebini gerekçelendirme zorunluluğunun olmamasıyla örtülü bilgi taleplerinin divan başkanı tarafından açıklattırılması ve pay sahibinin sorusunu anlaşılabilir şekilde hazırlaması külfeti bazen birbirine yakınlaşabilir. Divan başkanı, bilgi talebinde bulunan pay sahibinin sorusunun anlaşılır hale gelmesi amacıyla bazı sorular yöneltmişse, bunun hassasiyetle değerlendirilmesi gerekir. Eğer sorulan sorular, bir saik sorgulaması veya gerekçe talebine dönüşmüşse ve pay sahibi bunu yanıtlamamışsa, artık pay sahibinin sorusunu anlaşılabilir hazırlama külfetinden hareketle dava açma hakkının oluşmadığı sonucuna ulaşılamamalıdır. Dolayısıyla somut olayda, özellikle divan başkanının, pay sahiplerinden gelen soruyu titizlikle değerlendirmeleri ve yanlış anlaşılmalara mahal vermemeleri gerekir.

IV. BİLGİ TALEBİNİN GERİ ALINMASI

Pay sahibi, genel kurul toplantısında, soru sorduktan sonra, sorusu henüz cevaplanmadan bilgi alma talebini her zaman geri çekebilir[672]. Bunun nedeni, bilgi alma hakkının pay sahibinin bireysel haklarından olmasıdır[673]. Böylelikle pay sahibine, sorduğu soru üzerinde tasarruf yetkisi tanınmış olmaktadır[674].

Bilgi alma hakkının hem bireysel hem de kolektif temeli olduğundan, bilgi alma talebinin geri alınması dikkatle değerlendirilmelidir. Çünkü, sorulan soruya verilecek cevaba göre genel kurulun iradesinin değişmesi olasıdır. Başka bir ifadeyle bilgi alma hakkının genel kuruldaki kolektif irade oluşumuna etkisi yadsınamaz.

---

[672] Bu yönde bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 27; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 6a, s. 1085; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 32; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 100.

[673] Bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 100; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 32.

[674] Bu bağlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 32; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 6a.

Pay sahibinin genel kurulda sorduğu soruyu açık bir şekilde geri alması halinde bir sorun ortaya çıkmayacaktır. Zira genel kurulda verilen cevapların iyi anlaşılabilmesi için, soruların da anlaşılması lazımdır. Bu nedenle de genel kurulda sorulan soru diğer pay sahiplerinin de haberdar olabileceği şekilde sorulmaktadır. Soruyu soran pay sahibi, sorduğu soruyu açık bir şekilde geri alırsa, bundan rahatlıkla haberdar olabilecek durumda bulunan diğer pay sahipleri, içeriğini bildikleri soruyu kendi soruları gibi yineleyebilirler. Bu nedenle bilgi alma talebinin açık bir şekilde geri alındığı durumlarda, genel kuruldaki kolektif irade oluşumu olumsuz etkilenmemektedir[675].

Bilgi alma talebinin geri alınmasına dair önemli sorunlardan birisi, bilgi alma talebinin örtülü olarak geri alınmasıdır. Bir başka bakış açısıyla burada bilgi verme görevlileri pay sahibinin bilgi alma talebinden vazgeçtiğini var saymaktadır. Örneğin, usulüne uygun talebe rağmen, objektif anlamda eksik cevaplanmış veya hiç cevaplanmamış bir sorunun ihmali olarak tekrar sorulmaması, ilgili pay sahibinin örtülü bir vazgeçmesi[676] olarak kabul edilebilecek midir?

Cevap verilmemesi veya eksik cevap verilmesi karşısında pay sahibinin susmasının vazgeçme şeklinde değerlendirilmesi genel olarak mümkün değildir. Belirtildiği üzere, Yeni TTK'nın önceliklerinden birisi pay sahibinin bilgiye ulaşmasının kolaylaştırılmasıdır. Dolayısıyla, pay sahibinin olası susmasını bilgi alma talebinden vazgeçme olarak değerlendirmek, öncelikle bu iradeye ters düşer. Alman öğretisinde, pay sahibinin susmasının vazgeçme şeklinde değerlendirilmesinin ne bilgi alma hakkını düzenleyen AktG § 131 hükmünün amacıyla ne de ulaşması gerekli irade beyanlarının içeriğine ilişkin genel kurallarla bağdaşacağı belirtilmiştir[677]. Bu nedenle pay sahibinin örtülü vazgeçmesinin, özellikle hukuken önem gösteren bir susmanın değerlendirilmesinde, ulaşması gerekli irade beyanlarının yorumuna ilişkin genel kuralların uygulama alanı bulacağı belirtilmektedir[678]. Yeni TTK açısından da, buna paralel bir sonuca ulaşılabilir. Pay

[675] Bu bağlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 32; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 27; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 100.
[676] Bu anlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 33.
[677] Bu yönde bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 33.
[678] Bu manada bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 27.

sahibinin örtülü bilgi alma taleplerinin değerlendirilmesine ilişkin yukarıda belirtilen ölçüte susmanın değerlendirilmesi açısından da başvurulabileceğini ifade edebiliriz[679].

Bilgi talebinin geri alınmasıyla bağlantılı olarak değerlendirilebilecek bir mesele, toplantıda soru sormuş olan pay sahibinin sorusu cevaplanmadan toplantıdan çıkmasıdır. Bilgi alma hakkının bireysel hak niteliğinde olması nedeniyle böyle bir vazgeçme (yani terk) sonucunda, bilgi verme görevlilerinin ortadan kaybolan pay sahibinin sorusunu yanıtlamak zorunda olmadıkları düşünülebilir. Fakat öğretide bu sonuca doğrudan doğruya ulaşılamayacağı da belirtilmektedir[680].

Bilgi alma hakkının bireysel haklardan olması ve bunun ona kattığı özellikler bilgi alma hakkının kollektif yönü nedeniyle farklı bir şekil alabilir. Pay sahibinin bilgi talebini açıkça geri aldığı durumlarda, diğer pay sahiplerinin geri alınan soruyu benimseyip sormaları olanağı vardır. Fakat toplantının terki halinde diğer pay sahiplerinin böyle bir olanaktan yoksun olduğu belirtilebilir. Dolayısıyla diğer pay sahiplerine ortadan kaybolan pay sahibinin sorusuna verilecek cevabı öğrenme olanağı tanınmalıdır[681].

Bilgi verme görevlisinin veya divan başkanının toplantıda diğer pay sahiplerini konuyla ilgili olarak bilgilendirmesi yeterli kabul edilebilir. Yapılacak bilgilendirmenin içeriği ve kapsamı üzerinde de durmak mümkündür. Toplantıdaki pay sahiplerine, soruyu soran pay sahibinin toplantıda bulunmadığı duyurulup sorunun içeriğine ilişkin bir bilgilendirme yapılabilir ve dileyen pay sahiplerinin bu sorunun cevabını alabileceği belirtilebilir[682]. Öğretide, ancak buna benzer şekilde, diğer pay sahiplerine ilgili soruyu kendilerininmiş gibi sorma olanağının verilmesi ve bunların da durumu devam ettirmemesi halinde soruyu cevaplama yükümlülüğünün ortadan kalkacağı belirtilmektedir[683]. Böylelikle sorunun cevaplanmamasının kollektif irade oluşumuna etkisi de giderilmiş olur. Buna karşılık, öğretide, genel kurula katılanlara ana hatlarıyla başka sorularının olup olmadığının sorulmasının da

[679] Bkz. § 8, I, B, 2, b.
[680] Bu çerçevede bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 34.
[681] Bu bağlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 34.
[682] Bu sonuç için bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 34; **Hüffer**, AktG, §131, No: 8.
[683] Bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 27.

yeterli olduğu belirtilmektedir. Yoksa divan başkanının diğer pay sahiplerine, soruyu soran pay sahibinin genel kurulu terk ettiğini ve bu sorunun onlar tarafından sahiplenilip sahiplenilmeyeceği yolunda bir bilgilendirmede bulunup olanak tanımasına gerek yoktur[684].

Toplantıyı terk edenin sorusuna ilişkin, toplantıda bulunan pay sahiplerine yapılacak bilgilendirmeye dair görüşlerden ilkine ağırlık verilmesi isabetli olur kanısındayız. Zira Yeni TTK sistemi, yukarıda belirtildiği üzere, bilgilendirmeyi işlevsel ve kolay engellenemeyecek bir şekilde tasarlamak istemiştir. Bu nedenle, pay sahiplerinin soru sorup çıkan bir başka pay sahibinin durumundan haberdar olamaması, özellikle büyük ve tartışmalı genel kurullarda olasıdır. Divan başkanı ve bilgilendirme görevlilerine bu nedenle önemli bir görev düşmektedir. Ayrıca bilgi alma talebinin konusu bir genel kurul kararının alınması bakımından önem taşıyabilir. Bu durumda, diğer pay sahiplerinin sorulan sorunun cevaplanmamış olmasını sonradan fark etmeleri mümkündür. Yapılmamış bilgilendirme nedeniyle diğer pay sahiplerinin ilgili karar hakkında iptal davası açmaları, normatif nedensellik çerçevesinde mümkün olabilir.

V. TUTANAK

A. Bilgilendirme Sürecinin Tutanakta Somutlaşması

Pay sahibi açısından genel kurulda karar alınması süreci, genel kurula katılma hakkının kullanımıyla başlamakta, müzakerelere katılma hakkıyla devam etmektedir. Bu aşamada bilgi alma hakkının kullanımı ve ondan bağımsız olarak veya olmayarak oy hakkının kullanımı gerçekleşmektedir. Sözlü gelişen toplantıda, alınan kararların, kararların nasıl alındığının, sorulan soruların ve verilen cevapların, toplantı neticesinde tüm açıklığıyla ortaya konulabilmesi gerekir. Yani, genel kurulda sözlü olarak cereyan eden irade oluşumu faaliyeti, daha sonradan bütünüyle anlaşılabilir bir hale gelmeli, somutlaştırılmalıdır. Bunun için de ortaklıklar hukukundaki en etkili araçlardan birisi toplantı tutanağıdır (bkz. Yeni TTK m. 422).

Öğretide talep edilen bilginin sözlü veya yazılı olarak verilmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir[685]. Bu noktada dikkatle davranmak gerekir. Yasa koyucunun Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ü getirme amacı bilgilendirmede eşitliğin

[684] Bu görüş bağlamında bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 108.
[685] Bkz. **Karasu**, s. 83.

sağlanabilmesidir[686]. Bu nedenle genel kurul toplantısında yapılacak bilgilendirmede tüm pay sahipleri ve temsilcilerinin sorulan soruya verilen cevabı duyma hakları vardır. Sadece soru soran pay sahibine yazılı olarak cevap verilmesi, Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 ve Yeni TTK m. 422 karşısında kabul edilememelidir. Kaldı ki, Yeni TTK m. 367/I, son cümle uyarınca, yönetim devri halinde, pay sahipleri ve korumaya değer menfaatlerini ikna edici biçimde ortaya koyan alacaklılara, yönetim organizasyonu hakkında bilgilendirme "yazılı" olarak yapılmaktadır. Yasa koyucu bunu ayrıca düzenlemiştir. Eğer Yeni TTK m. 437 çerçevesinde yapılacak bir bilgilendirmenin yazılı yapılacağı kabul edilirse, aynı cevabın genel kurul toplantısında okunması ya da ana hatlarıyla pay sahiplerine toplantıda izah edilmesi gerekir. Ayrıca bunun yapılması tutanaklaştırma zorunluluğunu da ortadan kaldırmaz. Soru ve verilen cevabın tutanağa işlenmesi gerekir.

B. Bilgi Alma Hakkı Bakımından Tutanağın İşlevleri

1. İspat İşlevi

a. Tutanağın Asgari İçeriğinin Bilgi Kaynaklı Menfaat Uyuşmazlıklarını Kapsaması ve Bunun İspat İşleviyle Bağlantısı

Yeni TTK m. 419 hükmü uyarınca toplantı başkanı, bir tutanak yazmanı belirler. Dolayısıyla, tutanak toplantı yönetiminin sorumluluğu altında tutulur. Toplantı yönetimi tutanağın içeriğini tamamen kendi takdirine göre belirleyemez. Bu bağlamda tutanakta bulunması gereken asgari unsurlar yasal olarak düzenlenmiştir. Yeni TTK m. 422 uyarınca, genel kurulda sorulan sorular ve verilen cevaplar, tutanağın asgari içeriğine dâhildir[687].

Bilgi alma hakkının kural olarak sözlü kullanılması, genel kurulun kollektif irade oluşumunu amaçlayan yapısına uygundur. Ancak sistem her zaman olması gerektiği gibi işlemeyebilir. Bu durumda da bilgiden kaynaklanan bir menfaat uyuşmazlığı gündeme gelir. Daha açık bir ifadeyle, pay sahibi bir bilgiye ulaşmak istemekte ve ortaklık tarafından herhangi bir nedene dayalı olarak ya da olmayarak bilgi paylaşılmamaktaysa, bilgi kaynaklı bir menfaat uyuşmazlığı oluşacak ve bunun çözümü gerekecektir. Bilgi alma hakkının kim tarafından kullanıldığı, ulaşılmak

[686] Bilgilendirmede eşitlikle ilgili olarak bkz. § 6, II, C, 2.
[687] Eski TTK'da bu yönde açık bir hüküm olmamasına rağmen, öğretide, pay sahibinin, en azından, soru ve cevabın tutanağa yazılmasını isteyebileceği belirtilmekteydi (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 288).

istenen bilgi ve bu talebin bilgi verme görevlileri tarafından nasıl karşılandığı hususlarının ortaya çıkarılması gerekir. Bu noktada, toplantı tutanağı, sözlü cereyan etmiş olan toplantı sürecini, önemli noktalarıyla ortaya koyabilecek bir işlev üstlenir.

Toplantı tutanağının bilgi alma hakkının kullanımına ilişkin ayrıntıları içermesi zorunluluğu önemlidir. Özellikle sorulan sorunun bir yerde somut olarak yer alması, pay sahibinin müracaat edeceği diğer hukukî çareler açısından büyük önem taşır. Mesele somutlaştırılabilir. Örneğin özel denetim açısından ikincillik koşulunun (bkz. Yeni TTK m. 438/I) gerçekleşmesi denetlenirken, özel denetimle ulaşılmak istenen bilgiyle genel kurulda kullanılan bilgi alma hakkının konusu özdeş olmalıdır. Keza bilgi alma hakkı, Yeni TTK m. 437/V çerçevesinde dava yoluyla kullanılmak istendiğinde, genel kurulda kullanılan bilgi alma hakkının konusuyla davadaki talep konusu bilginin özdeş olması gerekir. Sorulan soruya verilen cevabı yetersiz bulan bir pay sahibinin, bilgiyi dava yoluyla talep etmesi halinde, verilen cevabın kapsamının, asgari içerik kuralına uygun tutulmuş bir tutanaktan anlaşılabilmesi gerekir. Yeni TTK m. 422 hükmüne uygun olarak tutulmuş bir tutanak, bilgiden kaynaklanan menfaat uyuşmazlıklarının dava yoluyla çözümünde önemli bir rol üstlenmektedir. Zira genel kurulda cereyan eden bilgilendirme süreci, bu tutanakta somutlaşmaktadır.

İsviçre hukuku ve hukukumuza göre, genel kurul toplantı tutanağı, aslında bir karar tutanağı olarak tasarlanmıştır[688]. Dolayısıyla tutanağın öncelikli işlevinin, alınmış kararların ve seçim sonuçlarının belgelenmesi olduğuna işaret edilmektedir[689]. OR m. 702/II hükmünün önceki halinde, toplantı tutanağının, müzakere tutanağı değil de bir karar tutanağı şeklinde tasarlanmış olduğu çok açıktı. Bu nedenle öğretide, karara ilişkin olanlar dışında, tutanağa, ancak pay sahibi tarafından "açıkça" istenen hususların geçirilebileceğine değinilmekteydi. Bilgi alma hakkının kullanımı da bu çerçevede değerlendirilmekteydi[690]. Eski İsviçre öğretisi, bilgi alma talepleri bakımından tutanağın önemine işaret etmekte, ancak pay sahibinin söz konusu hususları tutanağa geçirtmesi gereğine de özellikle yer

[688] Bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Dubs/Truffer),** BSK, OR II, Art. 702, No: 26, s. 961; **Tanner**, Zürcher Kommentar, Art. 702, No: 209, s. 177.
[689] **Tanner**, Zürcher Kommentar, Art. 702, No: 206, s. 177; **Akbay**, s. 250.
[690] Bu bağlamda bkz. **Schucany**, Art. 702, No: 2, s. 137.

vermekteydi[691]. Başka bir ifadeyle, bilgi alma talebinde bulunulması vakıasını, onun şeklini ve ortaklık tarafından paylaşılan bilgiyi, ileride mahkeme sürecinde belgeleyebilmek için, bilgi talebinin, paylaşılan bilginin veya bunun reddinin tutanağa geçirtilmesi istenmelidir[692].

İsviçre hukukunda önceden egemen olan durumun benzerinin Alman hukuku bakımından halen güncel olduğu belirtilebilir. AktG § 131/V düzenlemesi, pay sahibinin bilgi alma isteminin reddedilmesinden hareket etmektedir. Buna göre, pay sahibi, sorusunun ve talebin reddedilme nedeninin tutanağa geçirilmesini isteyebilir. Alman öğretisinde de bu düzenlemenin gerekçesi asıl olarak ispata yönelik değerlendirilmektedir ya da ispat sorunlarıyla birlikte anılmaktadır[693].

İsviçre öğretisindeki, tutanağın bilgi taleplerinin ispatına yönelik anılan işlevi ve önemi sonradan daha fazla dikkate alınmış olmalı ki, OR m. 702/II'de yapılan bir değişiklikle, bilgi talepleri ve verilen cevaplar, toplantı tutanağının asgari içeriğine dâhil edilmiştir. Bu düzenleme şekli Yeni TTK m. 422 hükmüne de yansımıştır.

Yeni TTK m. 422'nin gelişim süreci dikkate alındığında, bunun arkasında yatan en önemli nedenlerden birisi tutanağın ispat işlevidir. Öğretide (bu bağlamda öngörülen) yazılılığın olmaması halinde, davalık bilgi taleplerinin tamamının ya da bunların somut içeriğinin ihtilaflı olacağına değinilmektedir[694]. Pay sahibinin, sorulan soru ve verilen cevabın tutanağa işlenmesini isteme hakkı olduğu savunulan Eski TTK dönemi öğretisinde, bunun açılacak bir ifa davası ya da özel denetçi atanması isteminde somut ve yazılı delil fonksiyonu icra edeceği belirtilmiştir[695].

---

[691] Örneğin, **Düggelin**, s. 55'de genel kurulda vuku bulan sözlü bilgi taleplerinin ispatı açısından tutanağın zorunlu olduğuna değinmektedir. **Schluep**, s. 188'de, dava açılması için tek koşulun, pay sahibinin, bilgiyi genel kurulda bilgi alma hakkını kullanmak suretiyle istemesi ve bunun olumsuz sonuçlanması olduğuna işaret etmektedir. Bunun için de bilgi alma talebi, talebin reddi ya da bilgi paylaşımının tutanağa yazdırılmasının önerilmesi gerektiğine değinmiştir. Yine **Perret**, s. 129'da, ileride mahkeme aşamasında, ispat sorunları yaşanmaması için, bilgi talebinin, bilgi paylaşımının veya bunun reddinin tutanağa geçirilmesi gereğine öğretinin değindiğini belirtmiştir.

[692] Bkz. **Wyss**, s. 209.

[693] Bu bağlamda bkz. **Hüffer**, AktG, §131, No: 43; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 162; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 33, s. 1103; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 107; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 370.

[694] Bu çerçevede bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, dipn. 761, No: 460, s. 147–148.

[695] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 288.

b. Bakanlık Temsilcinin Katıldığı Toplantılar Bakımından Tutanağın İspat İşlevinin Güçlenmesi

Genel kurul toplantılarının bazılarına bakanlık temsilcisi katılmaktadır[696]. Yeni TTK m. 422'ye göre, tutanak, toplantı başkanlığı ve bakanlık temsilcisi tarafından imzalanmalıdır. Toplantı başkanının yanında bakanlık temsilcisinin imzaladığı bir tutanağın MK m. 7 anlamında, resmi senet olarak değerlendirilmesi mümkündür[697].

Resmi bir makam veya memurun katılmasıyla düzenlenen senetlere resmî senet denmekte ve buna ilgili makam ya da memurun, herhangi bir şekilde katılmış olması yeterli kabul edilmektedir[698]. MK m. 7/I hükmüne göre, resmi senetler belgeledikleri olayın doğruluğuna kanıt oluştururlar. Yine HMK m. 204/II hükmüne göre, yetkili memurların görevleri içinde usulüne uygun olarak düzenledikleri belgeler, aksi ispatlanıncaya kadar kesin delil sayılırlar. Bu durumda, bakanlık temsilcisinin de imzaladığı tutanak, bilgi alma talebinin tutanakta yer aldığı şekilde vuku bulduğuna da MK m. 7/I ve HMK m. 204/II uyarınca kanıt oluşturur. Fakat bu, aksi ispatlanabilir bir durumdur. MK m. 7/II uyarınca, resmi senetlerin içeriğinin doğru olmadığının ispatı, yasalarda başka bir hüküm olmadıkça, herhangi bir şekle bağlı değildir. Yani böyle bir durumda pay sahibi hukukî çareden yoksun değildir. Pay sahibi, açtığı olası bir davada, usul hukuku çerçevesinde, resmi senet teşkil eden tutanağın içeriğinin doğru olmadığını ispat edebilir.

Genel kurul toplantısına bakanlık temsilcisinin katılmadığı durumlarda, yukarıda ulaşılan sonuç değişecektir. Öğretide, resmi olarak belgelenmeyip sadece yazılı olarak düzenlenmiş bir genel kurul toplantı tutanağının, yalnızca onda imzası olanlar leh ve aleyhine delil olabileceği belirtilmiştir[699]. Tutanak, böyle bir durumda pay sahibinin aleyhine bir adi senet olarak delil işlevi göstermeyecektir. Çünkü öğretide senet, "bir kimsenin vücuda getirdiği (veya getirttiği) ve kendi aleyhinde

---

[696] Yeni TTK m. 407/III düzenlemesine göre, m. 333'de belirlenen ortaklıkların genel kurullarına bakanlık temsilcisi katılmalıdır. Bunlar dışındaki ortaklıklarda, bakanlık temsilcisinin katılması gerektiği durumlar içinse Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın çıkaracağı bir yönetmeliğe atıfta bulunmuştur. Tem. Yön. m. 32 ile hangi durumlarda toplantıya bakanlık temsilcisi katılacağı düzenlenmiş bulunmaktadır.

[697] İsviçre hukuku bakımından da benzer bir sonuca ulaşılabilmektedir (bkz. **Tanner**, Zürcher Kommentar, Art. 702, No: 234, s. 181).

[698] Bu bağlamda bkz. **Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder:** Medenî Usul Hukuku, Ankara, 2011, s. 394.

[699] Bkz. **Tanner**, Zürcher Kommentar, Art. 702, No: 235, s. 181.

delil teşkil eden yazılı belge" şeklinde tanımlanmıştır[700]. Tutanak, pay sahibi tarafından vücuda getirilmemektedir. Tutanağın olası bir bilgi uyuşmazlığında pay sahibi aleyhine adi senet gibi kullanılabilmesi bu nedenle olanaklı değildir. Çünkü tutanakta toplantı başkanının imzası vardır ve dolayısıyla tutanak ortaklık tarafından düzenlenmiş olmaktadır. Hukukumuzda, bakanlık temsilcisinin katılacağı toplantılar Yeni TTK m. 407/III'ün atfıyla m. 333 ve Tem. Yön. m. 32 ile belirlendiğinden, istisnai bir niteliği haizdir. Buradan hareketle, bilgi kaynaklı menfaat uyuşmazlıkları bakımından, tutanağın kural olarak pay sahibi aleyhine delil işlevi gösteremeyeceğini belirtmek yanlış olmaz.

c. Tutanağın İspat İşlevine Hizmet Eden Düzenlemeler

Yeni TTK toplantı tutanağının ispat işlevinin etkinliğini artıracak düzenlemeler de içermektedir. Bilgi kaynaklı menfaat uyuşmazlıklarının çözümü bakımından önemli bulunan toplantı tutanaklarının, saklanması ve mahkemeye ibrazı ayrıca düzenlenmiş bulunmaktadır.

Genel kurul toplantı tutanakları Yeni TTK m. 82/V uyarınca en az on yıl saklanmalıdır. Keza bununla bağlantılı olarak, olası uyuşmazlıkta mahkeme, taraflardan birisinin istemi üzerine veya re'sen toplantı tutanağının ibrazına Yeni TTK m. 83 çerçevesinde karar verebilmelidir. On yıl saklama yükümlülüğünü öngören Yeni TTK m. 82/V hükmü, Yeni TTK m. 82/I hükmüyle bağlantı içerisinde açıkça genel kurul toplantı tutanaklarına işaret etmemektedir. Yine, Yeni TTK m. 83 hükmü ticari defterlerin ibrazına ilişkin genel bir düzenleme yapmakta ve toplantı tutanakları konusunda bir açıklık içermemektedir.

Yeni TTK m. 64/IV hükmü uyarınca, pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler de ticari defterlerden sayılmaktadır. Keza, Yeni TTK m. 64/III'te, "genel kurul toplantı ve müzakere defteri yeterli yaprakları bulunmak kaydıyla izleyen faaliyet dönemlerinde de açılış onayı yaptırılmaksızın kullanılmaya devam edilebilir" düzenlemesi yer almaktadır. Burada dikkat çeken husus, Yeni TTK m. 64/III-IV hükümlerinin "genel kurul toplantı ve müzakere defteri"nden bahsediyor olmasıdır. Böyle bir defterin varlığına ilişkin olarak Yeni TTK'da

[700] Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 388.

ortaklıklar hukuku içerisinde herhangi bir düzenlemeye gidilmemiştir[701]. Anılan hükümler ve özellikle defterin adı değerlendirildiğinde, Yeni TTK m. 64/III ve IV ile kast edilen defterin, içeriği genel kurul toplantı tutanaklarına dayanan bir defter olarak anlaşılması gerekir. Anılan defterin kayıtları toplantı tutanaklarına dayanacağı için, Yeni TTK m. 82/V uyarınca toplantı tutanaklarının saklanması gerekecektir. Çünkü, Yeni TTK m. 82/I d düzenlemesine göre, "64 üncü maddenin birinci fıkrasına göre yapılan kayıtların dayandığı belgeler" de saklama yükümlülüğünün kapsamındadır. Her ne kadar hüküm doğrudan Yeni TTK m. 64/I düzenlemesine atıf yapsa da, Yeni TTK m. 64/IV ile genel kurul toplantı ve müzakere defteri ticari defterlerden kabul edilmiştir. Dolayısıyla bunlar da ticari defterleri düzenleyen Yeni TTK m. 64/I hükmü kapsamında kabul edilmelidir.

2. Bilgilendirme İşlevi

Genel kurul toplantı tutanağı, bilgilendirme sistemi içinde sadece ispat amaçlı bir işlev üstlenen belgeleme aracı değildir. Toplantı tutanağı, ispat işlevinin yanında, bilgilendirme işlevi de üstlenen bir araçtır. Gerçekten de, öğretide, toplantı tutanağının, organların karşılıklı olarak bilgilenmesi, görevleriyle ilgili birbiriyle uyum sağlaması ve toplantıya katılmayan ortakların toplantı konusunda bilgilenmeleri için yardımcı bir araç işlevi üstlendiğine değinilmiştir[702].

Toplantı tutanağının bilgilendirme işlevinin en az ispat işlevi kadar önemli olduğu belirtilebilir. Çünkü genel kurul toplantısına katılmamış pay sahiplerinin toplantıda verilen bilgiye göre hareket etmeleri mümkün kılınmalıdır. Genel kurul toplantısı dışında verilen bilgi bakımından (amaca uygunluğunu eleştirdiğimiz) Yeni TTK m. 437/II cümle 4 hükmünün getiriliş amacı, bilgilendirmede eşitliğin sağlanmasıdır. Bunun tersi de genel kurul toplantısına katılmamış veya katılamamış pay sahipleri açısından geçerli olmalıdır. Yani toplantıya katılmamış olan pay sahiplerinin toplantıda verilen bilgilere ulaşabilmesi sağlanmalıdır. Gerçekten de öğretide, bilgi alma talebi ve bilginin tutanağa geçirilmesinin, toplantıya katılmamış pay sahipleri bakımından bir bilgilenme olanağı sunduğuna işaret edilmiştir[703].

[701] Ortaklıklar hukukuna ilişkin düzenlemeler içerisinde, anılan hükümde geçen yönetim kurulu karar defterine dair doğrudan düzenlemeler olmasa da, ilgili deftere ilişkin dolaylı düzenlemeler yer almaktadır. Örneğin bkz. Yeni TTK m. 390/IV.
[702] Bkz. **Tanner**, Zürcher Kommentar, Art. 702, No: 206, s. 177; aynı yere atıfla, **Akbay**, s. 251.
[703] Bu yönde bkz. **Eppenberger**, s. 135.

Tutanağın içeriği çerçevesinde gündeme gelebilecek olası bilgilendirme, pay sahibinin, genel kuruldaki güç ilişkilerini öğrenebilmesini sağlayacaktır[704].

Tutanağın bilgilendirme işlevini sağlayacak bir sistemin Yeni TTK içinde mevcut olup olmadığı da ele alınmalıdır. Bilgilendirme sistemine ilişkin özel düzenlemelerden birisini genel kurul toplantı tutanaklarının ortaklık web sitesinde ilânı oluşturmaktadır. Yeni TTK m. 422/II hükmüne göre, tutanak hemen ortaklığın internet sitesine konmalıdır. Bu hükmün doğrudan Yeni TTK m. 1524 ile bağlantı içinde olduğunu kabul etmek gerekir. Yeni TTK m. 1524/I düzenlemesine göre internet sitesi kurma zorunluluğu Yeni TTK m. 397/IV hükmüne göre denetlenen ortaklıklar açısından söz konusudur. Bu durumda tutanağın internet sitesinde ilânı sadece bu kategorideki ortaklıklar için zorunluluk teşkil edecektir.

Yeni TTK m. 397/IV hükmüne göre denetlenen ortaklıklar bakımından, toplantı tutanağının internet sitesine konması zorunluluğu sayesinde, ilgili ortaklıkların pay sahipleri spontan olarak bilgilendirilmektedir. Buna karşın, Yeni TTK m. 397/IV'e göre denetlenmeyen anonim ortaklıklarda pay sahiplerinin tutanaklara ilişkin bilgilendirilmesi düzenlenmemiştir. Pay sahibinin, tutanakların içeriğine ulaşabilme noktasındaki menfaatinin iki tip ortaklık arasında bir fark göstereceğini düşünmek bizce yanlış olur ve en azından yukarıda değinildiği üzere, bilgilendirmede eşit işlem bakımından eleştirilebilir bir durum oluşturur.

Yasanın amacının, pay sahibinin toplantı tutanağına en hızlı şekilde erişimini olanaklı kılmak olduğu düşünülürse, buna benzer bir mekanizmanın Yeni TTK m. 397/IV hükmüne göre denetlenmeyen ortaklıklar açısından da kabulü gerekir. Konuya dair açık bir düzenleme yapılana kadar, ilgili ortaklıkların, toplantı tutanağını, pay sahiplerinin bilgilenmesine açık tutmaları gerektiği belirtilmelidir. İnceleme hakkı bağlamında detaylı olarak açıkladığımız üzere, pay sahiplerinin Yeni TTK m. 422/II ve m. 35 bağlantısı nedeniyle, toplantı tutanaklarını sicilden görebilme olanakları her zaman mevcuttur. Buna ek olarak pay sahiplerinin, genel kurul dışında, tutanakları incelemek için ortaklıktan talepte bulunabileceğini kabul etmek gerekir. Ancak bunların hiç birisi, Yeni TTK m. 397/IV'e tabi ortaklıklarda öngörülen web sitesi açma zorunluluğu ve tutanakların burada incelemeye açık olması esası kadar pratik ve etkili değildir.

[704] Bu çerçevede özellikle bkz. **Stückelberger**, s. 26.

§ 9. HAKKIN KONUSU

I. BİLGİ

A. Bilgi Kavramı

Günümüzde sık kullanılan bir kavram olan "bilgi", hukuk içinde de önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Her alan açısından bilginin farklı tanımlamaları yapılabilir. Bu yüzden bilgi kavramı o kadar geniş kapsamlıdır ki, tüm alanları aşan ve genel geçerlilik taşıyan bir tanım yapılabilmesi olanağı neredeyse yoktur[705]. Bu kavram, bir yandan sorgulanan hususa bir yandan da onunla ilgilenen bilim dalının bilgi kavramı altında ne anlamak istediğine bağımlıdır[706]. Öğretide hukuk biliminin de kendine özgü ve tek bir bilgi kavramına sahip olmadığı[707] ve aslında hukuk biliminin söz konusu fenomeni, bu bağlamda çok da sorgulamadığı belirtilmektedir[708].

Bilgi kavramının tarihi, insanlık tarihine paraleldir. Bugünün bilgi çağı olarak anılmasının nedeni, başta bilginin kullanımı ve kaydedilmesi olmak üzere, bilgiye ulaşımı kolaylaştıran bilgi teknolojilerinin gelişmesidir[709]. Bilgi çağının dönüştürdüğü toplum da bilgi toplumudur. Bu dönemde, insanların ilgilendiği hususlarla bağlantılı olarak daha fazla bilgiye ulaşmak istemeleri de artık modern dönem insanının bir gereksinimi halini almaktadır.

Bilginin ekonomiden, psikolojiye ve simge bilime kadar birçok alanda farklı tanımları ve etkileriyle karşılaşılabilir. Aslında bilgi, en başta soyut bir kavramdır, ne aktarılabilen ve kaydedilebilen ne de algılanabilen bir şeydir. Bu soyut yapı, bazı işaretlere bağlandığı anda insanlarca algılanabilen bir varlık kazanır. Bu işaretler, kelime, cümle, sayı, renk, ton, dil, ısı, akım gibi çok değişik şekilde karşımıza çıkabilir. İşte ancak dışarıdan algılanabilecek şekilde vücut bulan bu yapı hukukun konusu olabilir veya hukukla bağlantılı bir hal alır[710]. Bilgi, (bahsedildiği şekilde) bazı işaretlerin (örneğin, resimler, harfler, ses tonları, hareketler gibi) göndericiden

---

[705] Bu bağlamda bkz. **Stückelberger**, s. 2; benzer olarak bkz. **Martinez**, s.7.
[706] Bu hususta bkz. **Druey, Jean Nicolas:** Information als Gegenstand des Rechts, Entwurf einer Grundlegung, Zürich, 1995, s. 3.
[707] Hukuki anlamda bilginin ne olduğuna dair bugün dahi kavramsal bir açıklık oluşmadığına dair bkz. **Daeniker/Dettwiller**, s. 22.
[708] Bu hususta bkz. **Druey**, Information, s. 3; hukuk bilimi açısından kavramın muğlâk kaldığı yönünde ayrıca bkz. **Dettwiller**, s. 5.
[709] Bu hususta bkz. **Stückelberger**, s. 2.
[710] Bu hususta bkz. **Stückelberger**, s. 3.

alıcıya iletilmesiyle oluşur ve bu nedenle alıcısında söz konusu işaretlerin neden olduğu yapısal değişiklik olarak adlandırılabilir[711].

B. Bilginin Kendine Yakın Kavramlardan Farkı

Bilgi iletişim sayesinde oluşmaktadır. Ancak iletişime konu olan her hususun burada anılan anlamda bir bilgi teşkil etmesi söz konusu olmaz. Bahsedilen iletişimin konusunun "bilgi" olabilmesi için, karşı tarafta bir etki oluşturması beklenir. Burada bilginin en temel özelliklerinden birisiyle karşılaşılır. Vücut bulmuş bilginin değiştirici bir etkisi vardır. Değiştirici etki muhatabın bildiklerine kıyas yapılarak anlaşılabilir. Çünkü hali hazırda bilinenle burada aktarılan kavram olarak "bilgi" arasında fark vardır. "Bilinen", verilmiş bilgiler toplamıdır. Oysa "bilgi" bilinende değişiklik oluşturmaktadır[712]. Burada bilgi kavramını ortaya koyan önemli bir ölçütle karşılaşılır. O da bilginin, bir bilinç yaratması veya mevcut bilineni değiştirmesidir. Bilginin önemli bir özelliği de, kavramsal olarak insanla ilişkilendirilmesi zorunluluğudur[713]. Ancak bu şekilde bilginin belirli bir amaca yönelmesi olanaklı hale gelir. Yani bilgi bir amaç izler ve bilinende değişiklik yaratır. Eğer bilgi bir amaç odaklı değilse, haberden; bilginin insanla bağlantısı kurulamıyorsa, veriden bahsedilebilir[714].

Aktarılan temel özellikleriyle bilgi bir sürece denk düşmektedir. Bu süreç, bilinende değişiklik yaratan bir süreçtir ve bir eylem veya kararın hazırlığını amaçlamaktadır. Bu şekilde, şüpheli veya tereddütlü durumlar artar ya da azalır. Böylelikle, ileride vuku bulabilecek olaylara, bunlarla ilgili davranış alternatiflerine ve ortaya çıkacak sonuçların tahminine ilişkin olarak, bireylerin beklentilerinin oluşmasına katkıda bulunulur[715].

---

[711] Bkz. **Dettwiller**, s. 5; **Druey**, Information, s. 3. Keza, muhataptaki yapısal değişikliğe değinmeksizin, bilginin bazı işaretlerin gönderenden muhataba aktarılması olarak tanımı da yapılmıştır (bu hususta bkz. **Martinez**, s. 7).

[712] Bkz. **Grohmann, Uwe:** Das Informationsmodell im Europäischen Gesellschaftsrecht, Berlin, 2006, s. 26.

[713] Bu hususta bkz. **Stückelberger**, s. 3.

[714] Bu hususta bkz. **Stückelberger**, s. 4.

[715] Bu yönde bkz. **Grohmann**, s. 26.

C. Bilgi Kavramının Ortaklıklar Hukukundaki Yansımaları

Bilginin bir amaç izleyip bilinende değişiklik yapıyor olması ve bu nedenle insanla bağlantısının kurulabilmesi onu hukuk alanında da önemli kılar. Çünkü hukuk da insanlığın hizmetine yönelmiştir ve insan ile ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla hukuk, bilgiyle, hukuk öznelerinin onunla ilgilendiği ölçüde ilgilenecektir[716].

Ortaklıklar hukuku anlamında bir hususun bilgi niteliği taşıması için, onun öncelikle hukuk özneleriyle ilişkilendirilebilmesi gerekir. Bilgilendirme sistemi özeline indirgenecek olursa, bilginin pay sahipleriyle ilişkisi kurulabilmelidir. Yani onlara yönelik olması gerekir. İkinci husus da bunun haberden ayrılabilmesi için bir amaç izlemesidir. Bu bağlamda bilgi paylaşıldığı kişinin bilgi düzeyinde değişiklik yapacak bir etkiye sahip olmalıdır. Gerçekten de anonim ortaklıklar açısından, verilen veya istenilenin, bilgi olarak tasnif edilebilmesi için bir amaç takip etmesi gerekmektedir. Örneğin Yeni TTK m. 438/I'de özel denetçi atanması için, "pay sahipliği haklarının kullanımı" bakımından gerekli olma koşulu aranmaktadır. Demek ki, özel denetimle alınmak istenen bilginin öncelikli amacı, pay sahipliği haklarının kullanımına dönüktür. Pay sahibinin istediği bilginin ardında yatan amaç, ortaklığa yaptığı yatırımın geleceğini tayin edebilmeye dönük de olabilir. Böyle bir durumda pay sahibi alacağı bilgiye göre, paylarını devredip etmemeye de karar verebilecektir. Genel olarak belirtmek gerekirse, bilginin pay sahibinin bazı görüşlerinde değişiklik yaratabilecek ya da en azından onu aydınlatabilecek düzeyde olması da önemlidir. Aksi takdirde istenilen ya da paylaşılan hususun bilgi olduğu şüphe götürür.

II. BİLGİ ALMA HAKKINDA KONU KAVRAMI VE SINIRSIZLIK İLKESİ

A. Konu Kavramı

Bilgi alma hakkının konusu, hakkın içeriksel değerlendirilmesinde dikkate alınacak ilk kavramdır ve hakkın içerik sınırlarını ifade etmek üzere kullanılır. Yani konu kavramının ortaya konmasında amaç, bilgi alma hakkının en geniş kapsamını tespit edebilmektir[717]. Bir koruyucu hak olarak bilgi alma hakkı, denetleme haklarına ilişkin özellikleri bünyesinde barındırır. Dolayısıyla öncelikle, denetleme haklarının

[716] Bu noktada pragmatik bir bakış açısı için bkz. **Druey**, Information, s. 9; **Stückelberger**, s. 4.
[717] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 467, s. 150.

konusu daha yakından tanımlanmalıdır ki, bilgi alma hakkının en geniş sınırları ortaya konabilsin. Denetleme hakları, pay sahibinin ortaklık üzerindeki etkisine ilişkin olduğundan, ortaklığın denetim konusuyla karıştırılmamalıdır. Dolayısıyla bilgi alma hakkının konusu, sadece ortaklık hesaplarına ilişkin bilgiyle sınırlı değildir, aksine bunu aşacak şekilde, denetleme haklarının kullanımı bakımından gerekli olan tüm vakıalarla ilişkilidir[718].

Bilgi alma hakkının konusu, hakkın pay sahibi açısından içeriksel sınırıdır. Böylelikle, bilgi ihtiyacında sonsuzluk sorununa karşı alınmış bir önlem özelliği de gösterir. Çünkü ihtiyacın neye yönelik olduğunu belirler. Buna karşılık, aşağıda değinildiği üzere[719], bilgi alma hakkının kapsamından bahsedildiğinde anlaşılması gereken, bilginin aktarılma ölçüsüdür. Yani ortaklığın pay sahibini ne ölçüde bilgilendireceğidir. Bu bağlamda hakkın konusuyla kapsamı ayrılmaktadır[720]. Keza hakkın sınırları da konu ve kapsamdan farklı bir kavramı ifade eder. Hakkın sınırlarında konunun sınırlandırılması değil, bizatihi hakkın kendisinin sınırlandırılması söz konusudur. Yoksa aşağıda yer verildiği üzere, hakkın yasada tanımlanan konusu, hakkın amaçları çerçevesinde sınırsızlık esasına göre belirlenmiştir.

Hakkın kapsamı ve sınırları genelde somut olayın koşullarını ilgilendirirken, bu ilgi bilgi alma hakkının konusu bakımından daha zayıftır. Zira öğretide de belirtildiği üzere, hakkın konusu bir "çerçeve sorunudur"[721].

B. Hakkın Konusuna İlişkin İlke: Sınırsızlık

1. Sınırsızlık İlkesinin Anlamı

Bilgi alma hakkına konu teşkil edebilecek hususlar sınırsızdır[722]. Yeni TTK m. 437/III'te bilgi talebinin reddinin hangi durumlarda haklı bir red olacağı

---

[718] Anılan kapsamda bkz. **Düggelin**, s. 49.

[719] Bkz. § 11, I.

[720] Öğretide değişik amaçlarla da olsa, bilgi alma hakkının konusu-kapsamı ve sınırlarına yönelik ayrıma değinilmektedir. Bu bağlamda örneğin **Gabrielli**, s. 21'de "bilgi paylaşımının kapsam ve sınırlarına değinilmeden önce, denetim konusu belirlenmelidir" şeklinde bir ifadeye yer vermiştir. Burada da bilgi alma hakkının kapsamı ve sınırları ayrı tutulurken, konusu da denetim konusu olarak ele alınmıştır. Hukukumuzda, "uzun zaman boyunca, bilgi alma hakkının, konusu ve kapsamı arasında bir fark gözetilmeksizin birlikte değerlendirildiği" belirtilmiş ve hakkın konu bakımından bir sınırının olmadığı ifade edilmiştir (bkz. **Usluel**, s. 166).

[721] Bu bağlamda bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 194.

[722] İsviçre öğretisinde bilgi alma hakkının konusunun sınırsızlığına işaret edilmektedir. Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 479, s. 154; **Kostkiewicz, Jolanta Kren/Nobel,**

düzenlenmiştir. Ancak bu, bilgi alma hakkının konusuna yönelik bir sınırlandırma değildir. Yasamız bilgi taleplerinin içeriğini belirleyen özel bir sınır öngörmemiştir. Keza Yeni TTK m. 437/II, cümle 1 de, hakkın içeriğini özel olarak sınırlandırmamaktadır. Bu düzenleme, bilgi alma hakkının ana amaçlarından birisini ortaya koymaktadır.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 1, bilgi alma hakkının konusunu ortaklık işleriyle ilgili olarak değerlendirmiştir. Yani, pay sahibi sorusunu ortaklık işleriyle ilişkilendirerek sormalıdır. Ortaklık işleriyle ilgili olduğu sürece, her hususa ilişkin soru sorulabilir[723]. Yani, hakkın amacı çerçevesinde, konu bakımından sınırsızlık esas alınmıştır[724]. Sınırsızlık ilkesi Yeni TTK'ya hâkim kamuyu aydınlatma ilkesiyle uyum içindedir. Bu uyum "tam şeffaflık ve bilgi verme" kavramı altında öğretide değerlendirilmiştir. Buna göre, "hem anonim ortaklığın hem ortaklar topluluğunun finansal tabloları, hem tüm ilişkiler hem de iş ve işlemler ile bunların sonuçları, tam şeffaflık ve (dürüst) resim ilkesine uygun bilgi vermenin kapsamındadır"[725]. Yeni TTK m. 437/II, cümle 1'in bir diğer işlevi de, denetçilerle yönetim kurulu arasında bilgi verme görevi bakımından iş bölümü yapmasıdır. Düzenlemenin bir sonucu olarak, asıl bilgi verme görevlisi yönetim kurulu olmaktadır[726].

Bilgi alma hakkının konusunda sınırsızlık ilkesi, bilgi alma hakkının bağımsız bir hak olması bakımından anlamlıdır. Yukarıda değinildiği üzere, sadece oy hakkının kullanımı bakımından yardımcı bir hak gibi değerlendirilemeyen bilgi alma hakkı, içeriksel olarak da oy hakkının kullanımını gerektiren konulara indirgenemez. Başka bir ifadeyle, bilgi alma hakkının bağımsız karakteri nedeniyle, konu temelinde bir sınırlama bu hakka uygun olmayacaktır[727]. Sadece karar almaya ya da katılım haklarının amaca uygun kullanımını sağlamaya yönelik hususlar çerçevesinde, bilgi

---

Peter/Schwander, Ivo/Wolf, Stephan/(Kunz, Peter V.): OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht, Zürich, 2009, Art. 697, No: 7. Hukukumuzda **Karahan/(Bozgeyik)**, s. 665'te, bilgi alma hakkının "içerik bakımından" sınırlandırılamayacağını belirtmiştir. Sınırsızlık esası, önceki mevzuatımız açısından da savunulmuştur (bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 194; **Usluel**, s. 166).

[723] Yeni TTK m. 407/I uyarınca, pay sahipleri ortaklık işlerine ilişkin haklarını genel kurulda kullanılırlar. Önceden beri öğretide, genel kurulun ortaklık işleriyle ilgili olarak toplanacağı belirtilmektedir. Buna göre, genel kurul, bir pay sahibine ya da tüm pay sahiplerine ilişkin işler için toplanamaz (bu bağlamda bkz. **Zehnder**, s. 15).

[724] Öğretide bu hususta neredeyse hiçbir mutlak sınırlayıcı kriterin olmadığı belirtilmektedir (bkz. **Studer**, s. 30)

[725] Bkz. **Tekinalp**, Yeni Hukuk Politikaları, s. 236.

[726] Bununla ilgili olarak bkz. § 7, III, A, 1, a.

[727] Bu çerçevede bkz. **Wyss**, s. 193; **Schluep**, s. 183.

alma hakkının konusuna getirilecek herhangi bir sınırlamanın reddedilmesi gerektiği öğretide vurgulanmaktadır. Zira bilgi alma hakkının bağımsızlık niteliği böyle bir sınırlamaya engel olur[728].

Bilgi alma hakkının bireysel bir hak oluşu da konunun sınırsızlığı bakımından önem taşır. Hakkın konusunun, payın değerine ve esas sermayeye oranına göre bilgi tespiti de olanaklı değildir. Bilgi alma hakkının konusunun sınırsızlığını ihlal eden ana sözleşme hükümleri veya organ kararları Yeni TTK m. 437/VI'ya aykırılık oluşturur ve kesin olarak hükümsüzdür. Buna karşın, hakkı pay sahibi lehine genişleten veya kolaylaştıran kararların alınabileceği veya hükümlerin getirilebileceği önceki mevzuatımız döneminde, hükümlerin nisbi emrediciliğine atıfla belirtilmiştir[729]. Mevcut sistemimizde, de Yeni TTK m. 437/VI, hakkın kaldırılması ya da sınırlandırılmasını yasaklamış, aynı husus Yeni TTK m. 447/I b ile de teyit edilmiştir. Dolayısıyla önceki dönem öğretisinde tespit edilen husus bugün de geçerlidir. Fakat belirtmek gerekir ki, bu tespitin bilgi alma hakkının konusu bakımından pratik değeri zayıftır. Zira hakkın konusu zaten sınırsızdır. Yani genişletilebilecek bir noktadan bahsedilemez. Fakat hakkın kapsamı ya da sınırları açısından bu hususun dikkate alınması düşünülebilir. Ayrıca bunların dışında, özellikle hakkın kullanımı bakımından kolaylıklar getirilen düzenlemelerin nispi emredicilik sayesinde getirilmesi mümkündür. Öğretide özellikle kurumsal yönetim bakımından, bilgi alma yollarını artıran hükümlerin ana sözleşmelere konmasının yararlı sonuçlar vereceği belirtilmektedir[730].

2. Sınırsızlık İlkesinin Gündeme Bağlılık İlkesiyle İlişkisi

a. Hakkın Kullanımı Bakımından Değerlendirme

Yeni TTK m. 413/II hükmüne göre, gündemde bulunmayan konular, genel kurulda müzakere edilemez ve karara bağlanamaz. Böylelikle genel kurul toplantısında gündeme bağlılık ilkesi düzenlenmiştir. İlkenin bilgi alma hakkıyla birlikte değerlendirilmesi iki sorunu beraberinde getirir. Birincisi, pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanması için gündeme bağlılık koşulu var mıdır? İkincisi de pay

[728] Bu doğrultuda bkz. **Wyss**, s. 193.
[729] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 199.
[730] Bkz. **Paslı**, s. 76.

sahibinin soracağı soruların içeriği ilân edilen gündeme bağlı olmalı mıdır? Her iki soruya da vereceğimiz yanıt birbirine paralel olacaktır.

Hem genel kurulda bilgi alma hakkının kullanımı bakımından hem de bilgi alma hakkının içeriği bakımından gündeme bağlılık ilkesi bir engel teşkil etmemelidir. Öğretide, genel kurulda bilgi alma ve inceleme haklarının kullanımının gündemde yer alma zorunluluğuna tabi olmadığı ifade edilmektedir[731]. Aksi bir yaklaşım, hakkın konu bakımından sınırsızlık ilkesine uygun kullanılmasını imkânsız bir hale getirecektir[732]. Ayrıca hakkın bireysel ve bağımsız karakteriyle de çelişecektir. Yeni TTK m. 411/I hükmü, belirli koşullar altında, azınlığa gündeme madde eklenmesini sağlama hakkı vermektedir. Pay sahiplerinin bu haktan faydalanarak soru sorabilmek için önce gündeme madde ekletmelerini beklemek, bilgi alma hakkının bireysel hak olması boyutuyla çelişecektir. Zira Yeni TTK m. 411/I hükmü bu hakkı teknik anlamda azınlığa tanımıştır. Yasayla bağımsız olarak düzenlenen bireysel bir hakkın kullanımının, bir azınlık hakkının kullanımına bağlanması çelişkili bir durum ortaya koyar[733].

b. Hakkın Konusu Bakımından Değerlendirme

Genel kurulda pay sahibinin soracağı soruların, genel kurulun önceden ilân edilmiş olan gündemine bağlı olması zorunluluğu da yoktur. Burada soru sorulabilmesi değil, sorulan sorunun içeriği ele alınmaktadır. Sorulan sorunun içeriğinin gündeme bağlılık ilkesinden ayrı değerlendirilmesinin iki önemli gerekçesi vardır. Birincisi, bilgi alma hakkının konu bakımından sınırsız olması ve buna paralel olarak hakkın bağımsız bir karakteri haiz olmasıdır. Bu nedenle bilgi alma hakkının kullanımı ve içeriği gündeme bağlılık ilkesinden ayrı değerlendirilmelidir.

---

[731] Bu bağlamda bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 893; **Tanner**, Zürcher Kommentar, Art. 700, No: 69–70, s. 109; **Studer**, s. 30; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 284; **Kaya**, Özel Denetim, s. 64; **Altaş, Soner:** Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketler, Ankara, 2013, s. 477.

[732] İnceleme ve bilgi alma taleplerinin özellikle olağan genel kurul gündemine en geniş anlamda ve doğal olarak dâhil olduğu Eski TTK döneminde, öğretide ifade edilmiştir. Bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 284.

[733] Önceki TTK döneminde, özel denetim bakımından, gündeme bağlılık ilkesi azınlık hakları bağlamında tartışılmıştır. **Teoman, Ömer:** "Anonim Ortaklıkta Azınlığın Genel Kuruldan Özel Denetçi Seçilmesini İsteme Hakkı ve Gündeme Bağlılık İlkesi", Otuz Yıl Ticaret Hukuku -Tüm Makalelerim-, C. I, 1971-1982, İstanbul, 2000, s. 442'de, gündemde madde yoksa, azınlığın özel denetçi incelemesi istemini önce gündeme madde koydurmak suretiyle gündeme eklettirmesi gerektiği yönündeki görüşü benzer şekilde eleştirmiştir. Buna göre, söz konusu durum "…yasada bağımsız maddede düzenlenen bir azınlık hakkını (Eski TTK m. 348/II) bir diğer azınlık hakkına (Eski TTK m. 366-367) bağlamak anlamına geldiği için…" kabul edilmemelidir.

Alman hukukunda bilgi alma hakkı açık olarak gündem ile ilişkilendirilmiştir[734]. AktG § 131/I uyarınca, her pay sahibine, talebi üzerine, genel kurulda, yönetim kurulu tarafından, "gündem konusunun amaca uygun olarak değerlendirilmesi için gerekli olduğu ölçüde", ortaklık işleri hakkında bilgi verilmelidir [735] . Anılan türden bir hüküm hukukumuzda yer almamaktadır. Hukukumuzda, benzer bir sistem önermek, bilgi alma hakkının öncelikle bireysel hak karakterini zedeleyebilir. Çünkü böyle bir durumda, söz konusu bireysel hak, dolaylı olarak çoğunluk gücünün altında konumlandırılmış olur[736]. Zira genel kurul toplantısının hazırlık aşamasında devredilemez görevlere sahip olan (bkz. Yeni TTK m. 375/I f) ve kural olarak gündem hazırlayıp toplantıya çağrı sürecini yürüten organ yönetim kuruludur (bkz. Yeni TTK m. 410/I). Yönetim kurulu da genel kurulda çoğunluk tarafından seçilmektedir. Yönetim kurulu gündemi belirlerken bir yandan pay sahiplerinin bilgi alma haklarının konu çerçevesini de belirlemiş olacaktır. Yönetim kurulunun, kendini seçen çoğunluğun veya en azından bizatihi üyelerinin menfaatine uygun hareket etmesi rastlanılmayacak bir durum değildir. Böyle bir bilgilendirme sisteminin, hukukumuz bakımından amaca ne ölçüde uygun işleyeceği şüphelidir.

Bilgi alma hakkının gündeme bağlılık ilkesinin kapsamı dışında ele alınmasını gerektiren ikinci gerekçe de gündeme bağlılık ilkesinin getiriliş amacıyla ilgilidir. Yeni TTK m. 413/II'de lâfzen "müzakere" ifadesi kullanılmasına rağmen, gündeme bağlılık ilkesine tâbi hususların, karar almayı ilgilendiren hususlar olması gerekir[737]. Çünkü, gündeme bağlılık ilkesi sayesinde, pay sahipleri, mevcut gündem

---

[734] Avusturya hukukunda da durum farklı değildir. Avusturya hukukunda bilgi alma hakkının gündem maddeleriyle ilişkilendirildiği yolunda 2009 değişikliklerinden önce bkz. **Kalss/Wessely**, s. 8. Değişiklik sonrası da hakkın gündem maddeleriyle ilişkisi devam etmektedir. Bu yönde bkz. **Pucher, Michael/Zwick, Christian:** "Das Auskunftsrecht des Aktionärs nach dem AktRÄG 2009", 24, 2, 2010, s. 55.

[735] Bilgi alma hakkını gündem ile açıkça ilişkilendiren Alman sisteminde, söz konusu ilişki bakımından bir ölçüt de önerilmektedir. Buna göre, istenen bilginin, objektif düşünen bir pay sahibinin, ilgili gündem maddesi konusunda bir karara ulaşması için önemli bir unsur teşkil edip etmediği denetlenmelidir (bkz. **Prußer**, s. 179).

[736] Bu bağlamda Alman hukukunun önceki hali açısından fakat benzer olarak bkz. **Wyss**, s. 193.

[737] Önceki TTK döneminde de gündeme bağlılık ilkesi lafzen "müzakereler" ile ilişkilendirilmişti. Bunun neticesi olarak, öğretimizde gündem dışı hususların karar alınmasa bile müzakere edilemeyeceği görüşü öğretimizde savunulmaktaydı. Bu görüşte bkz. **Arslanlı, Halil:** Anonim Şirketler, C. II-III, Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, İstanbul, 1960, dipn. 63, s. 22; **Yiğit, İlhan:** Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İşleyişi ve Ortaya Çıkan Sorunlar, İstanbul, 2005, s. 166. Buna karşın, gündeme bağlılık ilkesinin "müzakere" ile ilişkilendirilmeksizin doğrudan genel kurulda karar alınmasına yönelik ifadelerle değerlendirilmesi de söz konusu olmuştur (örneğin bkz. **Türk,**

konuları dışında bir konuda karar alınmayacağından emin olurlar. Böylelikle pay sahiplerinin oldubittilerle karşılaşması da engellenmiş olur[738]. Bir husus hakkında herhangi bir karar alınmaması diğer pay sahiplerini oldubittilerle karşı karşıya bırakmaz. Bunun olumsuz etkisi, genel kurul gündeminin uzayan tartışmalar neticesinde gereği gibi tartışılamaması ve gündem dışı konular nedeniyle, gündemdeki bazı hususların yeteri kadar tartışılamaması olabilir[739]. Fakat bu nedenle, toplantı başkanının toplantıyı gündeme uygun ve düzenli bir şekilde yürütme görevi vardır. Gündem maddeleri usulünce tartışılıp karara bağlandıktan sonra, ortaklık işleriyle ilgili gündem dışı bazı tartışmaların karar alınmaksızın yapılmasının diğer pay sahiplerine ve ortaklığa olumsuz etkisi yoktur. Yeni TTK m. 437 uyarınca kullanılan bilgi alma hakkı nedeniyle, genel kurul toplantı gündemine dâhil olsun olmasın herhangi bir genel kurul kararı alınmamaktadır[740]. Sadece genel kurulda pay sahibi tarafından bilgi verme görevlilerine soru yöneltilmektedir. İsviçre öğretisinde, bilgi alma hakkının her gündem maddesinde, bu maddeyle somut bir ilişki içinde olması koşuluyla kullanılabileceği belirtilmektedir. Bundan başka, bilgi alma hakkı, geniş bir kapsamda olmak üzere, gündemin "diğer hususlar", "çeşitli hususlar" gibi (ihtiyarî) maddeleri çerçevesinde kullanılabilecektir[741]. Aslında öğretide aktarılan bu görüş, gündeme bağlılık ilkesinin getiriliş amacıyla ilgili açıklamalarımızla uyumludur. Toplantının düzgün yürütümü bakımından, toplantı başkanı, gündem maddelerinin tartışılmasını, gündem maddelerinden bağımsız sorularla böldürmeyecektir. Fakat ortaklık işlerine ilişkin diğer soruları, gündem maddelerinin tartışılmasından sonra ilgililerine yöneltecek ve cevaplamalarını isteyecektir. Bunu gündeme bağlılık ilkesinin bir istisnası olarak değil, gündeme bağlılık ilkesinden bağımsız bir durum olarak düşünmek gerekir[742]. Zira soru ve cevaba dayalı bilgi alma hakkında gündem dâhili veya harici bir herhangi bir genel kurul kararı alınmamaktadır. Dolayısıyla diğer pay sahiplerinin oldubitti bir kararla

---

Hikmet Sami: "Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Gündeme Bağlılık İlkesi ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Azil veya Seçimi", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara, 1984, s. 180).

738 Konuyla ilgili olarak bkz. **Türk**, s. 180; **Akbay**, s. 87.

739 Bkz. **Yiğit**, s. 167

740 Karar alınmasına gerek de yoktur (bu bağlamda bkz. **(Ulusoy)/Ulusoy**, s. 57).

741 Bu çerçevede bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 893.

742 Öğretimizde, gene kurulun bilgi alma hakkının kullanılıp kullanılmamasıyla ilgili karar alma yetkisi olmadığından, bunun gündeme bağlılık ilkesinin istisnası olarak yorumlanamayacağı açıkça belirtilmiştir (bkz. **(Ulusoy)/Ulusoy**, s. 59).

karşılaşmaları söz konusu olamaz. Ancak pay sahibinin, sormak istediği soru için, tam olarak onunla ilgili bir gündem maddesi içeren toplantıyı beklemesi, hakkın kullanılmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla, gündeme bağlılık ilkesinin müzakerelere olan etkisine ilişkin tartışmayı bir de bu yönüyle değerlendirmenin isabetli olacağı belirtilebilir.

Bilgi alma hakkının kullanımı ve içeriğinin, gündeme bağlılık ilkesi kapsamında olmamasının en önemli yasal yansıması özel denetimdir. Bilgilendirme sistemi içerisindeki unsurlar birbiriyle uyum içinde düzenlenmiştir. Bilgi alma hakkının kullanımının netice vermemesi üzerine, pay sahibi genel kurulda tamamen çaresiz değildir. Bu çerçevede pay sahibi, genel kuruldan, özel denetçi atanmasını isteyebilecektir. Genel kurul da özel denetçi talebini karara bağlayacaktır. Özel denetim için genel kurulun bir karar alması gerekeceğinden, bu karar önerisi ve alınacak kararın gündeme bağlı olmayacağı Yeni TTK m. 438/I hükmünde açıkça düzenlenmiştir. Aynı düzenlemenin bilgi alma hakkının kullanılması ve içeriği bağlamında yapılmamasının nedeni, bilgi alma hakkının kullanılmasının bir genel kurul kararı alınmasını gerektirmemesidir. Böylelikle özel denetim ile bilgi alma ve inceleme hakları arasındaki bağlantı kuvvetlendirilmiştir. Ayrıca bilgilendirme sisteminin bir bütün olarak işlev göstermesi sağlanmıştır.

3. Hakkın Konusunun Yeni TTK m. 437/I Hükmünden Bağımsızlığı

Yeni TTK'da talebe bağlı olan ve olmayan bilgilendirmeye ilişkin düzenlemeler aynı hükümde yer almaktadır. Talebe bağlı olmayan bilgi sayesinde, muhatapta temel bir bilgi düzeyi oluşturulur ve daha sonra edinilecek bilgilerin değerlendirilmesine zemin hazırlanır. Bu nedenle, yukarıda belirtildiği üzere, talebe bağlı olmayan bilgiyle talebe bağlı bilgi önemli bir ilişki içerisindedir. Yalnız her ikisinin aynı yerde düzenlenmesinden ve aradaki ilişkiden hareketle, talebe bağlı olan bilgi, diğerine bağımlı kılınamaz. Başka bir ifadeyle, dar anlamda Yeni TTK m. 437/II hükmüyle düzenlenen bilgi alma hakkının konu sınırlarını Yeni TTK m. 437/I düzenlemesinde yerini bulan belgeler ve onların içeriği oluşturamaz.

Öğretide, bilgi alma hakkının konusunda sınırsızlık eğilimine şüpheyle yaklaşıldığı olmuştur. Örneğin İsviçre öğretisinde, bilgi alma hakkının kapsamının (buradaki anlamıyla konusunun) günümüz öğreti ve yargısının tutumuna göre, pozitif

olarak tanımlanmaması ve ortaklığın sır saklanmasına yönelik menfaatinin, bilgi alma talebinin ilk ve tek sınırını oluşturduğu görüşünün, hukukî belirsizliğe neden olacağı belirtilmiştir[743]. Anılan nedenle de bilgi alma hakkının konusunun pozitif olarak talebe bağlı olmayan bilgiyle sınırlandırılması gerektiği öne sürülmüştür. Yeni TTK sistemi bakımından bu sınırla ifade edilmek istenen özellikle Yeni TTK m. 437/I hükmü olmaktadır[744]. Böylelikle, Yeni TTK m. 437/II'ye göre kullanılacak bilgi alma hakkının konusu, Yeni TTK m. 437/I hükmünde yer verilen belgelere ve onların içeriğine ilişkin olmalıdır. Söz konusu yaklaşım öğretide "yansıma teorisi" olarak anılmaktadır[745]. Çünkü Yeni TTK m. 437/II'ye göre sorulacak soru, ilân edilen belgelerin içeriğini yansıtacaktır. Dolayısıyla Yeni TTK m. 437/II, pay sahibine konu olarak yeni bir bilgi noktasında yardımcı olamayacak, spontan paylaşılmış bilginin açıklanmasına hizmet edecektir[746]. Önceki mevzuatımıza yönelik öğretide, "pay sahibine özellikle oy hakkının sağlıklı kullanmasına faydalı olacak bilgilerin" verilmesi gerektiği, hatta, "özellikle bilançoya yansımış hususlarla ilgili bilgilerin verilmesi" gerektiği belirtilmiştir[747].

Talebe bağlı olmayan bilginin talebe bağlı bilgiye pozitif bir sınır teşkil edeceği yaklaşımı günümüzde kabul edilemez. Çünkü talebe bağlı olmayan bilginin önemli amaçlarından birisi, talep gerektiren bilgi için bir zemin oluşturmaktır, ona sınır oluşturmak değildir. Diğer taraftan günümüzde, bilgilendirmenin alanı genişlemekte ve buna karşın sır alanı göreceli olarak dar yorumlanmaktadır. Aksi türlü bir yaklaşım, Yeni TTK m. 437/II hükmünü, Yeni TTK m. 437/I hükmüne yönelik salt bir açıklama talebi halinden öteye taşımaz[748]. Eski TTK m. 363 hükmünde, pay sahiplerinin "şüpheli gördüğü noktalara" denetçilerin dikkatini çekebilecekleri ve "lüzumlu izahatı" isteyebilecekleri düzenlenmişti. Buradaki "şüpheli noktalar" ifadesinin hangi noktalar olarak anlaşılacağı tartışma yaratabilir. Eski sistemimizde 362. maddeyle spontan bilgi düzenlenmişti. Bu iki maddenin birlikte yorumlanmasından –kabul etmek güç olsa da- lâfzen, hükümde geçen şüpheli noktalar ifadesinin 362. maddede değinilen belgelerde yer alan hususlar olabileceği

[743] Bu bağlamda bkz. **Eppenberger**, s. 144.
[744] OR m. 696 hükmü çerçevesinde bu yönde bkz. **Eppenberger**, s. 144–145.
[745] Bu yönde terminoloji için bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 888; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697; No: 12, s. 880; **Martinez**, s. 132.
[746] Anılan manada bkz. **Eppenberger**, s. 142–143.
[747] Bkz. **Nomer,** Sadakat Yükümlülüğü, s. 99.
[748] Bu bağlamda bkz. **Kunz**, Informationsrecht, dipn. 73, s. 888.

sonucuna ulaşmak olanaklıydı. Haliyle pay sahibinin bu konuda "denetçilerden" gerekli açıklamayı istemesi düzenlenmişti[749]. Ancak Eski TTK'nın bu düzenlemesine rağmen, öğretide, bilgi alma hakkının konusunun 362. maddeye sınırlı bir şekilde yorumlanamayacağı açıkça savunulmaktaydı[750].

Yeni TTK sisteminin öngördüğü düzenleme, lafzen dahi "yansıma teorisi" çerçevesinde bir sınırlama getirmeye müsait değildir. Tam tersine yasanın eğilimi, pay sahibinin bilgi alma hakkını olabildiğince rahat kullanılabilir hale getirmek yolundadır. Yani yansıma teorisi, yasa koyucunun amaçlarıyla uyuşamayacak ölçüde dardır[751]. Sonuç olarak, Yeni TTK m. 437/I, tüm pay sahipleriyle paylaşılan ve temel bilgi düzeyi oluşturacak bir yapıyı ortaya koymaktadır. Yoksa Yeni TTK m. 437/II'de düzenlenen bilgi alma hakkına pozitif bir sınır oluşturmamaktadır.

III. HAKKIN KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ

A. Ortaklık İşlerine İlişkin Olması

1. Ortaklık İşleri Kavramı Ve Bunun Yorumu

Bilgi alma hakkının konusunda sınırsızlık ilkesi, özel bir sınırlandırmanın olmamasını ifade etmektedir. Sınırsızlık, mutlak, kayıtsız-koşulsuz bir sınırsızlık anlamında değildir. Yeni TTK m. 437/II'ye göre, pay sahipleri yönetim kurulundan ortaklığın işleri hakkında bilgi isteyebilecektir. Ortaklık işleriyle ilişkilendirildiği sürece, pay sahibi her hususta bilgi isteyebilir. Ortaklık işleri bakımından aranan bağlantı, pay sahiplerini, sadece ortaklığın faaliyetine ilişkin hususlarda bilgi talep etmeye yöneltmek içindir[752]. Bilgi alma hakkının konusunun ortaklık işleriyle ilişkili olmak kaydıyla "sınırsızlık" özelliği göstermesinin ardında, bilgi alma hakkının

---

[749] Eski sistemimizde yapılabilecek bu ve benzeri yorumların kaynağı aslında İsviçre'nin önceki sistemidir. Orada da OR m. 696–697 ilişkisi içinde böyle yorumların varlığına işaret edilmiştir (bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 469–470, s. 151). Fakat önceki İsviçre sistemindeki benzer lafza rağmen, bu bakış açısı aşılmıştır (yine aynı yerde bkz. No: 482, s. 155).

[750] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 204. Keza aynı eserde, yansıma teorisinin reddi için ayrıca bkz. s. 234. Yeni TTK'nın tasarı döneminde de, pay sahibinin "sadece mali tablo ve raporlar hakkında" bilgi istemek zorunda olmadığı belirtilmiştir. Bu da yansıma teorisinin reddi anlamını taşımaktadır (bkz. **Karasu**, s. 84).

[751] Bu yönde bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697; No: 12, s. 880; **Martinez**, s. 132–133.

[752] Benzer noktada İsviçre hukuku için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 489, s. 156–157. Avusturya hukukunda da bilgi alma hakkının ortaklık işleriyle ilişkilendirilmesi gerekmektedir (bu bağlamda bkz. **Kalss/Wessely**, s. 8). Öğretimizde, Alman limited ortaklıkları bakımından, bilgi alma hakkının konusunun ortaklık işlerine ilişkin olduğu ifade edilmiştir (**Baştuğ, İrfan/Göksoy, Y. Can:** "Limited Şirkette Ortakların Denetleme Hakları", Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul, 1998, s. 47)

bireysel yönünü aramak gerekir. Bu bağlamda, bilgi alma hakkı, sadece ortaklık işlerine ilişkin olarak doğru karar alınmasını sağlamak için değil; pay sahibinin, getirdiği sermayenin nasıl yönetildiğini ve yönetimin nasıl bir başarıya sahip olduğunu, ortaklık sermayedarı olarak öğrenmeye hakkı olduğu için vardır[753].

Pay sahibinin isteyeceği bilginin ortaklık işleriyle ilişkili olması zorunluluğu, "ortaklık işleri" kavramının açıklığa kavuşturulmasını gerektirir. Yeni TTK m. 437/II'deki "ortaklık işleri" kavramı, pay sahibinin, ortaklığın durumunu esaslıca değerlendirebilmesi için önemli olan her hususu ifade etmektedir[754]. Öğretide, bilgi alma hakkının konusu olarak "ortaklık işleri" kavramı farklı şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Bir görüşe göre, "pay sahipliği haklarının kullanımıyla ilişki sergileyen ve ortaklığın durumunun değerlendirilmesi bakımından gerekli olan her husus" bilgi alma hakkının konusunu oluşturmalıdır[755]. Yine soyut olarak, "ortaklık işleri" kavramını, anonim ortaklık ve onun faaliyetiyle ilgili her şeyi ifade etmek üzere kullanmak da olanaklıdır[756]. Bu, bir taraftan, ortaklığın genel finansal hali, net kârı, yönetim giderleri, sahip olduğu kendi payları gibi, ortaklığın malvarlığı durumuna ilişkin vakıaları; diğer taraftan da, üretim, maliyetler, ciro, stok, kapasite kullanım oranları gibi iş etkinliğine yönelik tüm vakıaları kapsamaktadır[757]. Ortaklık işleri kavramının içinde, yönetim dâhil, ortaklığın tüm meseleleri yer alır. Bu çerçevede, personel politikası, işletme stratejisi ve araştırma-geliştirmeye ilişkin temel nitelikli sorular gibi, işletme için esaslı tüm hususlar anılmalıdır[758].

Pay sahibi nezdinde, işletmenin ticari ve finansal durumları ile faaliyetinin somutlaşabilmesi için, aktif olarak bilgi toplanan aşamada, pay sahibine ortaklığa özgü meselelere ilişkin ek bilgiler alabilme olanağı sağlanmalıdır[759]. Bu bağlamda, bilgi alma hakkının amacının gerçekleştirilebilmesi için "ortaklık işleri" kavramının

---

[753] Bu yönde bkz. **Schluep**, s. 183; **Gabrielli**, s. 23.
[754] Bkz. **Martinez**, s. 138.
[755] Bkz. **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 92.
[756] Alman hukuku açısından bkz. **Hüffer**, AktG, §131, No: 11; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 114. Alman hukukunda ortaklık işleri kavramı, gündemdeki hususların değerlendirilebilmesi için önem arz eden tüm vakıalar olarak da tanımlanmıştır (bkz. **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 7, s. 1085). Alman hukukunda AktG §131'de düzenlenen bilgi alma hakkının gündemle ilişkisi bakımından bu tanım bir anlam ifade etse de, hukukumuzda yasa koyucunun bunu gündem ile ilişkilendirmemiş olması karşısında anılan tanım bizim hukukumuz açısından kabul edilemez.
[757] Buna ilişkin olarak bkz. **Martinez**, s. 138.
[758] Konuya ilişkin olarak bkz. **Gabrielli**, s. 23; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 234; **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 268, s. 1491.
[759] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 490, s. 157.

geniş yorumlanması gerekir[760]. Ortaklık işlerinin geniş anlaşılması nedeniyle, bu kavramın bilgi alma hakkını ancak ana hatlarıyla sınırladığı öğretide ifade edilmiştir[761]. Bilgi alma hakkının konusunun ortaklık işleriyle ilişkilendirilmesi zorunluluğu, bu hakkı geniş ölçüde sınırlandırma amacı taşımaz. Karşıt kavramla açıklamak gerekirse, ortaklık yaşamıyla ilişkilendirilemeyen işlerin bilgi almaya yönelik bir talebin konusu yapılamaması amacını taşır[762]. Bu amaç doğrultusunda, örneğin, "işlerin gidişatıyla ilgili olmadığı sürece", organların veya ortaklık çalışanlarının özel işleri, bilgi alma taleplerinin konusu olamaz[763]. Oysa, ortaklık işleriyle ilişkilendirilebildiği sürece, bunun gibi birçok husus bilgi alma hakkının konusunu oluşturabilecektir.

2. Doğrudan ve Dolaylı İş Ayrımı

a. Doğrudan İş

Ortaklık işleri kavramı, doğrudan ve dolaylı iş olarak ayrılabilmektedir. Bilgi alma hakkının konusunun ortaklık işleriyle ilişkilendirilmesi bakımından bu ayrımın etkileri vardır. Doğrudan ve dolaylı iş ayrımı, ortaklıklar hukukunda sıkça kullanılan iç ilişki-dış ilişki ayrımını andırmaktadır.

Bilgilendirme yükümlüsü işletmenin, iç ilişkilerini ilgilendiren tüm vakıalar "doğrudan iş" kavramı içinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda ortaklığın tüm malvarlığı, finans ve verimlilik durumuna dair hususlar doğrudan iş kavramı içinde sayılmaktadır[764]. Yine bunlara ek olarak, ortaklığın fiili ve hukuki ilişkileri, iş politikası, risk yönetimi, esaslı ve istikrarı tehlikeye düşüren riskler, hangi riskin ne ölçüde dikkate alındığı da bu kategoride anılmaktadır[765]. Ortaklığın, özellikle müşteri

---

[760] Kavramın geniş yorumuna dair olarak İsviçre hukukunda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 490, s. 157. Aynı yönde Alman hukuku açısından bkz. **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 7, s. 1085–1086; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 114. Alman limited ortaklıkları açısından öğretimizde bkz. **Başтuğ/Göksoy**, s. 47.

[761] Anılan yönde bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 28.

[762] Bu yönde açıklamalar için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 492, s. 158.

[763] Bkz. **Gabrielli**, s. 23; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 235.

[764] Bu hususlarda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 36.

[765] Bu bağlamda bkz. **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 7, s. 1085–1086; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 36; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 114. Son eserde, mesele "doğrudan" iş kavramı adıyla anılmamıştır. Aksine genel kavram olan "ortaklık işleri" kavramı altında değerlendirilmiştir. Fakat aynı eserde, farklı bir terminoloji kullanıldığına dikkat çekilebilir. Alman öğretisinde yer verilen "dolaylı" iş kavramına giren hususlar, son eserde "yabancı" ya da "başkasını ilgilendiren" işler

ve tedarikçileri gibi, sözleşme partnerleriyle olan "ilişkileri" de bu kapsam içindedir. Üçüncü kişilerle hem fiili hem de hukukî alandan kaynaklanan ilişkiler bu bağlamda anılmaktadır[766]. Doğrudan işler kategorisindeki işler, "ortaklık işleri" kavramı içinde değerlendirmekte şüphe duyulmayacak halleri kapsamaktadır. Ortaklığın doğrudan doğruya şahsına ya da ilişkilerine dair meseleler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Öğretimizde, bilgi alma hakkının "ortaklığın diğer işletmelerle hukuki ve ortaksal iş ilişkileri ile bağlı ortaklıklarla olan ilişkiler de dâhil tüm iş ve işlemleri kapsadığı" ifade edilmiştir [767] . Öğretimizdeki bu tespit, hakkın konusunun doğrudan iş kavramıyla özdeş görüldüğünü düşündürmektedir. Keza verilen örnekler de, bunu ortaya koymaktadır. Öğretide, "şirketin geleceğe dönük faaliyetleri ve bunların masrafları ile planları; şirket danışmanları, mali denetçiler, özel denetçi veya resmi makamlarca hazırlanmış rapor, ücretler, huzur hakları[768] ya da gizli yedek akçelerin kendileri ve sarf yerleri, ortaklığın vergi yükümlülüğüne ilişkin hususlar ya da şirketin sektörel bazda iştigal konusunun çeşitlendirilmesi, bilinen dışında başka üretimlerin yapılması"[769] gibi konular örnek verilmiştir. Bu hususların doğrudan iş kavramı içinde anılabileceğini belirtmek yanlış olmaz. Anılan örneklerden anlaşılabileceği üzere, ortaklık işleri kavramı, sadece geçmişe yönelik bir bilgilendirme hedeflememektedir. Kavram geleceğe dönük ortaklık işlerini de

---

şeklinde adlandırabileceğimiz bir çerçevede değerlendirilmektedir. Dolayısıyla buradan yazarın, atıf yapılan mevzuları "doğrudan" iş kavramı içinde değerlendirdiğini anlıyoruz.

[766] Konuyla ilgili olarak bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 36.

[767] Bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 235.

[768] Bir yönüyle ortaklığın yatırımcısı konumunda olan pay sahiplerinin, yatırımlarının yönetiminden kaynaklanan masrafları öğrenebilmeleri gerekir. Estonya hukukunda temyize konu olmuş bir olay bu noktada çok ilginç bir örnek teşkil etmektedir. Davaya konu olayda, çoğunluk pay sahipleri ve yönetimi bir ailenin üyelerinden oluşan bir anonim ortaklık vardır. Aynı ortaklığın azınlık payları da bir rakip ortaklık tarafından kontrol edilmektedir. Azınlık pay sahibi, ortaklık yönetinden, ortaklık yöneticisi ve ortaklık arasındaki sözleşmenin koşulları hakkında (özellikle ödenen maaş, huzur hakkı gibi yönetim giderleri hususunda) bilgi istemiştir. Talep ayrıca, yöneticiye bağlı kişilere (özellikle akrabalara) yönelik harcamaları da kapsamaktadır. Ortaklık yönetimi, ortaklıkla ilgili kişiler arasındaki sözleşmelerin koşullarına ilişkin detayların açıklanamaycağı cevabını vermiştir. İlgili yere mahkeme ve istinaf mahkemesi, bilgi isteyen pay sahibinin ortaklığın bir rakibi tarafından kontrol edilmekte olduğunu ve bu sebeple bilginin verilmesinin ortaklığı zarara uğratabileceğini öne sürerek talebi reddetmiştir. Temyiz mahkemesiyse, ortaklık ile yönetim kurulu arasında bağıtlanan sözleşmelerin koşullarını, özellikle ücrete ilşkin hususları, her pay sahibinin, öğrenme hakkı bulunduğu gerekçesiyle kararı bozmuştur. Çünkü pay sahiplerinin yatırımarının yönetimine ilişkin masrafları öğrenebilmesi gerekmektedir (**Vutt/Vutt**, s. 66-67).

[769] Örnekler için bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 235. Alman limited ortaklıklarına ilişkin düzenleme çerçevesinde verilen benzer örnekler için bkz. **Baştuğ/Göksoy**, s. 47. Hukukumuzda limited ortaklıklar açısından aynı örneklendirme için bkz. **Mineliler**, s. 18.

kapsamına almaktadır[770]. Kamuyu aydınlatma ilkesi çerçevesinde verilen bilgilerin dahi geçmişe yönelik olma niteliğinin zamanla değiştiği öğretimizde vurgulanmıştır[771]. Bu durumda pay sahibinin bilgi alma hakkının sadece geçmişe dönük ortaklık işlerini kapsayacağı da savunulamaz.

b. Dolaylı İş

aa. Dolaylı İş Kavramı

Ortaklık (kendine) yabancı, başka ortaklık ya da şahısları ilgilendiren işler hususunda, kural olarak, bilgi borçlusu değildir[772]. Ortaklık dışından konular, (ortaklığın) kendi işletmesiyle hukukî ya da fiili bir ilişki ortaya konulabildiği nispette, "ortaklık işleri" kavramı içinde değerlendirilebilir[773]. Başka bir ifadeyle, ortaklığa yabancı kabul edilen işlerin ortaklık üzerinde etkisi olmalı ve bu etki de ortaklık bakımından bir önem arz etmelidir[774]. İşte bu kategorideki işler öğretide "dolaylı iş" kavramı altında anılmaktadır. Ana hatlarıyla yapılan tespitten de anlaşılacağı kadarıyla, dolaylı işler, "ortaklık işleri" içinde değerlendirilmektedir. Buna karşın, ortaklığın tamamen dışında olan ve ortaklıkla hukuken veya fiilen bağlantı kurulamayan işler artık dolaylı iş teşkil etmeyecek ve bilgi alma hakkının konusu dışında kalacaktır.

Dolaylı işlerin önemli bir sonucu, "ortaklık işleri" kavramının genişliğini ortaya koymasıdır. Gerçekten de dolaylı iş kavramı sadece üçüncü kişileri değil, ortaklık dışı farklı mevzuları bile kapsayabilir. Örneğin, yurtdışında bulunan bir üretim merkezinin bulunduğu çevrenin siyasi ve ticari durumu dahi "ortaklık işleri" çerçevesinde değerlendirilebilmektedir[775]. Pay sahibi bu tip sorularla ortaklığın ticari gidişatını sınama ve öngörme olanağına kavuşabilecektir.

---

[770] Limited ortaklıklar bakımından da, ortaklığın sadece geçmişteki ve güncel işlerinin değil, geleceğe ilişkin planlarının ve gelecekte yapılacak anlaşmaların da hakkın kapsamında olacağı belirtilmiştir (bu bağlamda bkz. **Bilge**, s. 440; **Can**, s. 70.

[771] Bkz. **Yanlı, Veliye:** Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması, İstanbul, 2005, s. 98.

[772] Bu anlamda bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 114.

[773] Bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 37.

[774] Bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 115.

[775] Bu yönde bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 37.

bb. Dolaylı İşe İlişkin Somut Örnekler

aaa. Pay Sahipleri ve Organ Üyelerine İlişkin İşler

Ortaklık dışı konuların, bilgi alma hakkının konusu olarak "ortaklık işi" teşkil etmesinde, ana kural yukarıda ifade edilmişti. Bu noktada, pay sahipleriyle ortaklık organ üyelerinin şahsi durumlarının, bazen bilgi alma hakkının konusunu oluşturabileceğine dikkat çekilebilir[776]. Örneğin öğretide bu kişilerin devam eden ceza yargılamalarının, şahsi, özellikle ticari bağlantılarının "ortaklık işleri"ne dönüşebileceği belirtilmektedir[777]. Tabi ki burada ana kural her zaman gözetilmelidir. Yani söz konusu şahsi meselelerin, ortaklık üzerinde bir etkisi olmalı ve bu etkinin ortaklık bakımından bir önem arz etmesi gereklidir[778]. Yönetim kurulu üyesinin şahsen ibrası veya azli gibi hususlar söz konusu olmadıkça, onun hakkındaki olası ceza yargılaması tedbirleri Yeni TTK m. 437 kapsamında değerlendirilememelidir[779]. Ancak bu kişilere ilişkin bazı ceza yargılamaları, ortaklık işlerini ilgilendirebilir. Örneğin, Yeni TTK m. 364/I hükmüne göre, yönetim kurulu üyeleri gündemde konuyla ilgili bir madde olmasa bile genel kurul tarafından haklı sebeple her zaman görevden alınabilir. Burada yer verilen haklı sebebin her zaman ortaklık içi bir nedenden kaynaklanması gerekmez. Ortaklık dışı bazı sebeplerin de haklı sebep olarak gündeme gelmesi olasıdır. Bunların ortaklığı etkilemesi söz konusu olabilir. İşte söz konusu endişe ve arayışta olan pay sahibi, yönetim kurulu üyesinin ortaklık dışı durumu hakkında bunun ortaklığı etkilemesi muhtemelse bilgi alabilmelidir. Böylelikle ilgili toplantıda yönetim kurulu üyelerinin genel kurul tarafından haklı sebeple azli gündeme gelebilir.

Ortaklık yönetim kurulu üyelerinin seçimi ya da azli nedeniyle üyelerin bazı kişisel özellikleri pay sahipleri tarafından, öğrenilmek istenebilir. Bu bağlamda, üyelerin kendilerine verilen görevi yerine getirmeye müsait sağlık durumlarının olup

---

[776] Öğretimizde, şirketle bağlantılı kimselerin kişisel nitelikteki işlerinin, "şirket faaliyeti/işi zımnında" bilgi alma hakkının konusunu oluşturmayacağı belirtilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 235, benzer yönde limited ortaklıklarla ilgili olarak bkz. **Baştuğ/Göksoy**, s. 47; **Mineliler**, s. 18). Burada temel olarak aynı husus savunulmakla birlikte, bu şahsi işlerin ortaklık işleri üzerinde önemli etkileri olabilmesi halinde, ispat edilmek kaydıyla, dolaylı iş kabul edilip, bilgi alma hakkının konusunu oluşturabileceği savunulmaktadır.

[777] Bu bağlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 37.

[778] Yönetim kurulu üyelerine yönelse de bir suç duyurusunun "ortaklık işleri" kapsamında değerlendirilemeyeceği yönünde bkz. **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 7, s. 1086.

[779] Alman öğretisinde AktG §131/I 1'e ilişkin olarak buna yakın anlamda bkz. **Hüffer**, AktG, §131, No: 11; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 28.

olmadığı, eğitim durumu gibi hususlar pay sahipleri tarafından sorulabilmelidir. Keza, pay sahiplerinin yöneticilerin daha önce mali suçlar işleyip işlemediklerini de sorabilmesi gerektiğine öğretide değinilmiştir[780].

bbb. Ortaklıkla İş İlişkisi İçindeki Kişilere İlişkin İşler

Ortaklık organı veya pay sahibi olmamakla birlikte, tamamen ortaklığın dışında, ancak ortaklıkla çalışan kişiler hakkında bilgi alma hakkı çerçevesinde bilgi alınması mümkün olabilecek midir? Ortaklığın, müşteri ve tedarikçileri gibi kimselerle sözleşmesel ilişkilerinin zaten doğrudan iş kapsamında olduğunu belirtmiştik. Burada sorun anılan kimselerle ilgili sözleşmesel bir ilişkiyi ilgilendirmeyen hususlarda bilgi istenebilip istenemeyeceğidir.

Kural olarak, sadece iş ilişkisinde olunan bir kişinin alanında gerçekleşen hadiseler, "ortaklık işleri" kavramı altında değerlendirilemezler. Fakat öğretide iş ilişkisinde bulunulan kişinin alanında gerçekleşen hadisenin, ortaklığa da önemli etkileri olacaksa farklı yönde bir sonuca ulaşılması gerektiği belirtilmektedir[781]. Aslında ulaşılan bu sonuç, dolaylı işlere ilişkin ana kuralın, üçüncü kişilere uyarlanmasıdır. Örneğin, iş ilişkisinde olunan bir kişinin ekonomik durumu olağan koşullar altında bilgi alma hakkının konusunu oluşturamamalıdır. Fakat bu kişilerin ortaklığa karşı olan yükümlülüklerini artık yerine getiremeyecek olması[782], onların ekonomik durumunu "ortaklık işleri" kavramı altında bilgi alma hakkının konusu haline getirmeye olanaklı kılar. Yine öğretimizde, ortaklıkta çalışan işçilerin kişisel işlerinin ortaklık işlerinden sayılabileceği belirtilmiştir[783]. Bu örneğin de, dolaylı iş teşkil edeceğini ve ancak ortaklık üzerinde önemli etkileri olması kaydıyla "ortaklık işleri" olarak değerlendirilebileceğini belirtmeliyiz.

Ortaklıkla iş ilişkisi içinde bulunan üçüncü kişilere ait işler bakımından, yönetim kurulunun bilgilendirme görevi noktasında, toplantılara hazırlıklı gelme yükümlülüğünün değerlendirilmesi gerekir. Yönetim kurulunun toplantılara hazırlıklı gelme yükümlülüğünün kapsamını aşan ölçülerde sorulmuş bir sorunun

---

[780] Limited ortaklık müdürleri açısından bu yönde bkz. **Bilge**, s. 441; **Baştuğ/Göksoy**, s. 47; **Mineliler**, s. 18.
[781] Bu yönde bkz. Bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 116.
[782] Örnek için bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 116.
[783] Bkz. Alman limited ortaklıklar hukuku açısından bu yönde bkz. **Baştuğ/Göksoy**, s. 48. Yazarlar aynı yerde, ortaklığın işveren olarak işçilerin özel alanına ne ölçüde müdahale edebileceğinin iş hukukunda belirlenen kriterler çerçevesinde belirleneceğini ifade etmektedir.

cevaplanmaması ya da cevaplanamaması, bilgi alma hakkının dava yoluyla kullanılmasını engelleyebilecektir. Çünkü pay sahibinin genel kurul dışında bilgi talebinde bulunması külfeti bu noktada gündeme gelebilir. Yönetim kurulunun hazırlanma yükümlülüğünü aşacak seviyede bir sorunun önceden yönetim kuruluna bildirilmesi pay sahibi açısından bir külfet oluşturur[784]. Söz konusu külfetin yerine getirilememesi halinde, yönetim kurulunun bilgi paylaşmaya yönelik yükümlülüğü ortadan kalkacaktır. Dolaylı işlerin bir kısmının, özellikle üçüncü kişilerle ilgili olarak, yönetim kurulunun öngörebileceği meselelerin dışına çıkan mevzulardan oluşacağı göz ardı edilmemelidir ve pay sahibinin buna yönelik külfetiyle yönetim kurulunun toplantıya hazırlıklı gelme yükümlülüğü dikkatle değerlendirilmelidir.

ccc. Bağlı Ortaklıklara İlişkin Olup Yeni TTK m. 437 ve m. 200 Bağlantısı Dışında Kalan Hususlar

aaaa. "Ortaklar Topluluğu"na İlişkin Düzenlemelerle Bilgi Alma Hakkının İlişkisi

Bağlı ortaklıklara ilişkin bilgi alma hakkı ayrı bir çalışmanın konusunu oluşturabilecek niteliktedir. Fakat biz burada, bilgi alma hakkının konusuyla ilgili olduğu oranda meseleye değinmek istiyoruz. Birisi hâkim diğeri bağlı en az iki ortaklık varsa ortaklıklar topluluğundan söz edilebilmektedir[785]. Yeni TTK m. 195/IV, cümle 2 uyarınca, hâkim ortaklık, ana; bağlı ortaklıklarsa yavru ortaklık olarak anılmaktadır.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 2 hükmüne göre, "bilgi verme yükümü, 200. madde çerçevesinde" ortaklığın, bağlı ortaklıklarını da kapsar. Yeni TTK m. 200, Yeni TTK m. 195 ve devamında düzenlenen "ortaklıklar topluluğu" hükümlerinin bir parçası olduğundan, Yeni TTK m. 437/II, cümle 2 hükmünde kullanılan "bağlı ortaklıklar" ifadesinin teknik anlamda bir bağlı ortaklığa işaret ettiğini kabul etmek gerekir.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 2, Yeni TTK m. 200'e atıfta bulunduğundan ve bu düzenleme de aslında "ortaklıklar topluluğu"na ilişkin olduğundan, hükmün uygulama alanı bulabilmesi için, bir "hâkimiyet ilişkisi" mevcut olmalıdır. Çünkü ortaklıklar topluluğuna ilişkin kuralların uygulanması, "hâkimiyet" ilişkisinin

[784] Konuyla ilgili olarak bkz. § 6, II, B, 2, b, bb.
[785] Bu bağlamda bkz. **Şener,** Ortaklıklar Hukuku, s. 172.

varlığına bağlıdır[786]. Hakimiyet kavramı Yeni TTK m. 195'te düzenlenmiştir. Bu bağlamda, Yeni TTK m. 437/II, cümle 2'de yer alan, "bilgi verme yükümü, 200. madde çerçevesinde şirketin bağlı şirketlerini de kapsar" ifadesindeki, ilk "ortaklık" tabiriyle ortaklıklar topluluğundaki "hâkim ortaklık" kastedilmektedir. Yani Yeni TTK m. 437/II, cümle 2, hâkim ortaklık pay sahiplerinin bağlı ortaklıklar hakkında bilgi alabilmesini düzenlenmiştir.

bbbb. Yeni TTK m. 437/II, cümle 2'nin Tanıtılması

Ortaklıklar topluluğuna dâhil ortaklıklar, birlikte hareket etseler veya bu yönde izlenim oluştursalar da aslında tek bir kişi değillerdir. Bu nedenle, ortaklık pay sahiplerinin bağlı işletmelerle ilgili bilgi alma hakkına değinilirken, Alman öğretisinde, söz konusu hususa özel bir vurgu yapılmaktadır. Buna göre, genel olarak, ortaklıkla onun bağlı işletmeleri eşite indirgenemez. Dolayısıyla, bağlı işletmenin her işi de, her zaman, AktG § 131/I, cümle 1 anlamında ortaklığın işi olmaz[787].

Bağlı ortaklıklar ayrı birer tüzel kişilik olduğundan, hâkim ortaklık pay sahiplerinin, bağlı ortaklıklar hakkında bilgi alması, bazı durumlarda "dolaylı iş" teşkil edebilecektir[788]. Ancak, "dolaylı iş" kavramına girmeye gerek olmadan, meselenin "doğrudan iş" kavramı çerçevesinde değerlendirilmesini gerektiren durumlarla karşılaşmak olanaklıdır. Yeni TTK m. 437/II, cümle 2'nin 200. maddeyle olan bağlantısı, bu nedenle önemlidir. Çünkü bu bağlantı, dolaylı işin tabi olduğu koşullara uygun bir bilgi talebinin, doğrudan iş kavramı içinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini sorgulanır hale getirmektedir.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 2'nin bir benzeri, bağlı işletmelerle ilgili olarak Alman yasa koyucusu tarafından AktG § 131/I, cümle 2 ile düzenlenmiştir. Buna göre, "bilgilendirme yükümlülüğü, ortaklıkla bağlı işletmelerin hukukî ilişkilerini ve iş ilişkilerini de kapsar". Düzenlemede yer alan, ortaklığın bağlı işletmeyle olan hukukî ilişkileri ve iş ilişkileri vurgusu Alman öğretisinde farklı yorumlanmaktadır. Öğreti, hükmün ortaklık-bağlı işletme "ilişkilerine" vurguyla burada doğrudan işlerin

[786] Bkz. **Şener,** Ortaklıklar Hukuku, s. 174.
[787] Konuya ilişkin olarak bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 117.
[788] Alman öğretisinde bağlı işletmelerin durumuna dolaylı işler kategorisinde yer verilmektedir. Bu bağlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 37; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 8, s. 1086.

kastedildiğini belirtmektedir. Bu durumda bağlı ortaklığın kendi işleri, hâkim ortaklık bakımından ancak "dolaylı iş" koşulları oluşmuşsa "ortaklığın işleri" kavramı çerçevesinde değerlendirilebilecektir[789]. Yani, (AktG § 131/I, cümle 2 çerçevesinde) bağlı işletmenin işleri, anlamı itibarıyla ana ortaklığın kendi işleri gibi nitelendirilebilecek önemdeyse, hükmün kapsamında olacaktır[790].

Yeni TTK m. 437/II, cümle 2 hükmü AktG § 131/I, cümle 2 hükmüne benzer ifadeler içermekteyse de ondan önemli ölçüde ayrılmaktadır. Yeni TTK m. 437/II, cümle 2, m. 200 hükmüne atıf içermektedir. Bilgi verme yükümünün bu çerçevede ortaklığın bağlı ortaklıklarını kapsamasının ne ifade ettiği ortaya konmalıdır.

cccc. Yeni TTK m. 437/II, cümle 2'nin Yorumu

Yeni TTK m. 437/II, cümle 2'de yanlış anlaşılmaması gereken ilk husus, burada hâkim ortaklık ve onun pay sahiplerinin arasındaki ilişkinin düzenlenmiş olmasıdır. Yani bilgi verme yükümü bağlı ortaklıkları da kapsar derken, hâkim ortaklığın pay sahibinin kendi yönetim kuruluna sorduğu bir soru söz konusudur. Yoksa bağlı ortaklığın yönetim kurulundan bilgi istemesi söz konusu değildir. Hükmün kaleme alınışı bunun farklı şekilde anlaşılmasına müsaittir. İlgili pay sahibi, bağlı ortaklıkta pay sahibi değilse, o ortaklıktan "bilgi alma hakkı" çerçevesinde doğrudan bilgi isteyememelidir.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 2 ile m. 200 bağlantısının önemli bir diğer sonucu da, hükümlerin "bilgi alma hakkı" özelinde düzenlenmiş olmalarıdır. Bu nedenle hâkim ortaklık pay sahiplerinin, kendi genel kurul ya da yönetim kurullarından bağlı ortaklıkların defter ve yazışmalarına yönelik bir inceleme talebinde bulunmaları düşünülemez. Başka bir ifadeyle Yeni TTK m. 437/II, cümle 2 inceleme hakkı için uygulama alanı bulmayacaktır[791].

Yeni TTK m. 437/II, cümle 2'de, 200. maddeye yapılan atıf da ayrıca değerlendirilmelidir. Yeni TTK m. 200, hâkim ortaklığın pay sahibinin bağlı ortaklıklarla ilgili bilgi alabilmesini düzenlemektedir. Yeni TTK m. 200'de yer alan,

---

[789] Bu yönde açıklamalar için bkz. **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 8, s. 1086. Yazar hükmü açıklarken, doğrudan ve dolaylı iş kavramlarını kullanmaktadır, fakat Alman öğretisinde bu kavramları kullanmadan, dolaylı işin koşullarını anarak durumu açıklayanlar da mevcuttur. Konuyla ilgili olarak bkz. **Hüffer**, AktG, §131, No: 16; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 41; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 119.

[790] Bu bağlamda bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 41.

[791] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 381.

hâkim ortaklık pay sahibinin, bilgi alma hakkının konusu, bir gruplandırmaya tabi tutulabilir. Birinci olarak bağlı ortaklıkların finansal ve malvarlıksal durumları hükmün kapsamındadır. Bu hususta herhangi bir düzenleme olmayan Eski TTK döneminde dahi, öğretide, özellikle bağlı ortaklıkların finansal durumları ve idaresiyle ilgili soruların sorulabilmesi gerektiği belirtilmekteydi [792] . İkinci kategorideyse, ortaklıklar topluluğu içindeki ilişkiler yer almaktadır. Yasa bunu, "hâkim şirketin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle" ilişkileri şeklinde düzenlemiştir. Üçüncü grubu da, ortaklıklar topluluğu içindeki pay sahipleri, yöneticiler ve bunların yakınları arasındaki ilişkiler oluşturmaktadır. Yasa, bu grubu, "hâkim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri, yöneticileri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri, yaptıkları işlemler ve bunların sonuçları" şeklinde anmıştır.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 2 düzenlemesinde 200. maddeye yapılan atıf olmasa dahi 200. madde ortaklıklar topluluğu için uygulama alanı bulacaktır. Bu nedenle atfın buradaki yer alma amacı konusunda iki olasılık düşünülebilir. Birincisi, atıf sadece 200. maddeye dikkat çekme amaçlı kabul edilebilir. İkincisi de Alman hukuku bakımından AktG § 131/I, cümle 2'ye ilişkin yukarıda aktarılan görüşe benzer bir yorum yapılarak, hükme farklı bir anlam kazandırılabilir. Biz, yapılan göndermenin, sadece şekli amaçla yapılmadığını, maddi sonuçları da beraberinde getirebileceğini düşünmekteyiz. Öncelikle belirtmek gerekir ki, Yeni TTK m. 200'ün amacı, hâkim ortaklık pay sahiplerinin bağlı ortaklıklarla ilgili bilgi alma hakkını, yukarıda belirttiğimiz üç kategoriye indirgeyip sınırlamak değildir. Ortaklıklar topluluğundaki hâkim ortaklık pay sahiplerine ait bilgi alma hakkının, bağlı ortaklıklar bakımından ve konu yönünden 200. maddede anılan kategorilerle sınırlandırılmasının, bilgilendirme sistemine uyan bir gerekçesinin olabileceğini zannetmiyoruz[793]. Çünkü bilgi alma hakkının "konusu" bakımından sınırsızlık ilkesi bu ortaklıklar bakımından da yürürlüktedir[794]. Zaten hüküm hâkim ortaklık pay sahiplerinin bağlı ortaklıklarla ilgili bilgi alma hakkını sınırlama maksadıyla

[792] Bu bağlamda özellikle bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 246.

[793] Alman öğretisinde, AktG §131 dışında pay sahiplerinin bağlı ortaklıklara ilişkin değişik hükümlerle düzenlenmiş bilgi alma hakları olduğuna dikkat çekilmektedir. Ancak aynı öğretiye göre, ne AktG §131/I, cümle 2 ne de diğer özel düzenlemeler, pay sahibinin AktG §131/I, cümle 1'deki bilgi alma hakkını kısıtlamaktadır. Dolayısıyla bu düzenlemeler dışında, AktG §131/I, cümle 1 hükmüne göre, bağlı ortaklıklarla ilgili olarak bilgi paylaşılamayacağını, karşıt kavram (agumentum e contrario) yoluyla savunmak doğru olmayacaktır (Bu doğrultuda bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 118).

[794] Bkz. § 9, II, B.

getirilmiş olsa, Yeni TTK m. 437/II, cümle 2'de buraya gönderme yapılmazdı. Çünkü Yeni TTK m. 437 hükmü konuda sınırsızlık ilkesini benimsemiş durumdadır.

Hukukumuzun farklılıkları değerlendirilince, Alman öğretisi tarafından yapılan yorumlar doğrudan doğruya Yeni TTK bakımından savunulamaz. Ancak menfaatler dengesi ve amaca uygunluk gözetilerek, anılan hukuk sistemindeki yorum tarzı, bizim sistemimize uyarlanabilir. Buna göre, hâkim ortaklık pay sahiplerinin, bağlı ortaklıklara ilişkin bilgi alma hakkı bakımından 200. maddede anılan tüm hususlar hâkim ortaklık açısından "ortaklığın işleri" olarak değerlendirilebilir. Başka bir deyişle, bunlar doğrudan işler kapsamında ele alınmalıdır. Böylelikle, ortaklıklar topluluğunda, hâkim ortaklık pay sahiplerinin bağlı ortaklıklar hakkında bilgi alabilmesi açısından "doğrudan işler" grubunda değerlendirebileceğimiz işlerin kapsamı genişletilmiş olmaktadır. Çünkü, 200. maddede yer alan, örneğin bağlı ortaklıkların birbiriyle ya da bağlı ortaklıkların yöneticilerinin yakınlarıyla olan ilişkileri, olağan koşullarda dolaylı iş olarak değerlendirilmelidir. Fakat artık 200. madde ve Yeni TTK m. 437/II, cümle 2 bağlantısı sayesinde, bu hususlar doğrudan iş kapsamında ele alınacaktır. Dolaylı işler ancak, meselenin ortaklık üzerinde bir etkisi olması ve bu etkinin de belli bir önemi haiz olması koşuluyla "ortaklık işleri" olarak ele alınabilir. Aşağıda yer verildiği üzere, dava yoluyla bilgi alma hakkının kullanılması halinde bu koşul vakıanın bilgi isteyen pay sahibi tarafından ispat edilmesi gerekecektir[795]. Oysa iki hüküm arasındaki bağlantı sayesinde, bazı dolaylı işler, yasal olarak doğrudan iş kapsamına alınmış ve pay sahibinin bu bilgiye ulaşmasında kolaylık sağlanmıştır.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 2 ve m. 200 ilişkisine dair yer verilen hususlar somutlaştırılabilir. Bağlı ortaklığın üçüncü bir kişi olan bir tedarikçiyle önemli bir sözleşmesi veya hükümde sayılan ilişkilerden bağımsız gerçekleştirilen büyük meblağlı bir projesi, çoğu durumda Yeni TTK m. 200 çerçevesinde değerlendirilemez. Fakat bu durum, hâkim ortaklık pay sahibinin Yeni TTK m. 437/II çerçevesinde bilgi alamayacağı anlamına gelmemektedir. Bunun için pay sahibinin ilgili hususların, hâkim ortaklık üzerinde bir etki sahibi olacağını ve bunun da önemli bir etki teşkil edeceğini ortaya koyabilmesi gerekecektir. Çünkü Yeni TTK m. 200'e giren hususlar, bilgi alma hakkının konusu bakımından, doğrudan iş teşkil

[795] Hakkın konusuna ilişkin koşul vakıaların ispatı ile ilgili sorunlar için bkz. § 17, VI, C.

ederken, bu kapsam dışında kalan konular, hâkim ortaklık pay sahibi bakımından ancak dolaylı iş teşkil edecektir. Dolayısıyla, bunların hakkın konusunu oluşturabilmesi için hâkim ortaklık üzerinde etki sahibi olması gerekecektir.

Öğretimizde, doğrudan ve dolaylı iş ayrımı gözetilmeksizin, benzer sonuçlara ulaşılabilmektedir. Pay sahiplerinin bağlı ortaklıklar hakkında aydınlanmasının finansal ve malvarlığı durumlarıyla hesap sonuçlarına inhisar ettiği belirtilmektedir. Buradaki hesap sonuçları ifadesinin, bağlı şirketlerin yatırımlarını, günlük yönetim şeklini ve işlemlerini, politikalarını araştıran soruları kapsamayacağına değinilmektedir. Bunun gerekçesi olarak da, "işler", "faaliyetler" ve "yatırımların", sadece o ortaklığın ortaklarını ilgilendirdiği ifade edilmektedir[796]. Biz de Yeni TTK m. 437 ve m. 200 ilişkisi nedeniyle doğrudan - dolaylı iş ayrımı kapsamında aynı sonuca ulaşmaktayız. Yeni TTK m. 200'de sayılan hususlar yasayla Yeni TTK m. 437 anlamında doğrudan iş haline getirilmiştir. Bunun dışındaki meseleler, kural olarak Yeni TTK m. 437'nin konusunu oluşturamaz. Fakat anılan hususların hâkim ortaklığın üzerinde önemli bir etkisi olması söz konusuysa, bu işler artık dolaylı iş olarak bilgi alma hakkının kapsamına istisnaen girebilecektir.

c. Doğrudan-Dolaylı İş Ayrımının Uygulamada Etkisi

Bilgiye dayalı bir menfaat uyuşmazlığının temeli, bilgi alma hakkının konusuyla bağlantılı olabilir. Bir anonim ortaklık, usulüne göre bilgi isteyen bir pay sahibinin bilgi talebini, ilgili konuda bilgi vermekle yükümlü olmadığı gerekçesiyle reddederse, aslında bilgi alma hakkının konusuna ilişkin bir uyuşmazlık gündemdedir. Bu uyuşmazlık bilgi alma hakkına yönelik bir davaya konu olursa, doğrudan ve dolaylı iş ayrımının önemi kendini gösterir.

Doğrudan iş kapsamındaki meseleler, her halükârda bilgi alma hakkının konusunu oluşturur[797]. Dolayısıyla ortaklık, reddini, istenilen bilginin bilgi alma hakkının konusunu oluşturamayacağı noktasına dayandırıyorsa, bu durum kabul edilemez. Tabi ki ortaklık, bilgi alma hakkının "sınırları" çerçevesinde (örneğin bkz. Yeni TTK m. 437/III) bir savunu yapıyorsa, bu ayrı bir değerlendirmenin konusudur.

[796] Bu bağlamda özellikle bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 375.

[797] Burada konu-kapsam ve sınırların farklı kavramlar olduğuna tekrar dikkat çekmek isteriz. İlgili bilginin bilgi alma hakkının konusunu oluşturuyor olması, bilgi alma hakkının sınırları olmadığı anlamına gelmez. Örneğin, istenilen bilgi ortaklık sırrı içeriyorsa, Yeni TTK m. 437/III hükmü nedeniyle bu bilgi verilmeyebilir. Burada bahsedilen husus, doğrudan konunun kendisine yöneliktir.

Ancak pay sahibi ortaklık işlerini ilgilendiren hususlarda bilgi istemişse ve bu doğrudan bir iş teşkil ediyorsa, ortaklığın kural olarak sorulan hususla ilgili bilgi vermesi gerekir.

Pay sahibinin istediği bilgi, ortaklık dışından bir konuya ilişkinse veya başka şahıs ya da ortaklıklarla ilgiliyse, durum değişir. Böyle bir bilginin ancak dolaylı iş teşkil etmesi halinde "ortaklık işleri" kavramına dâhil olacağı belirtilebilir. Bu da ancak, istenilen bilginin, (ortaklığın) kendi işletmesiyle hukukî ya da fiili bir ilişki sergilemesi kaydıyla mümkündür. Özellikle dolaylı iş kategorisindeki hususlara ilişkin bilgi temelli menfaat uyuşmazlıklarının, çözüm yeri kuvvetle muhtemel mahkeme olacaktır. Davacı talep konusunun hakkın konusuyla uyumlu olduğunu ispat etmelidir[798]. Başka bir ifadeyle, şüphe halinde, burada talebe temel oluşturan türden bir koşul vakıa (hakkın doğumuna ilişkin koşul vakıa) olduğu için, anılan özellikte bir ilişkiyi soru soran pay sahibinin ispatlaması gerektiği Alman hukukunda belirtilmektedir[799]. Yani doğrudan iş kategorisinde değerlendirilemeyecek bir husus, ancak istenilen bilginin, ortaklığın işletmesiyle hukuken veya fiilen bir bağlantı sergilemesi koşuluyla hakkın konusunu oluşturabilir. Bu bağlantı da ortaklıktan bilgi isteyen pay sahibi tarafından ortaya konulacaktır.

Doğrudan ve dolaylı iş ayrımı, bir etkisini, yönetim kurulunun toplantılara hazırlıklı gelme yükümlülüğünün kapsamının belirlenmesi bakımından gösterecektir. Bu konuda somut olayın koşulları büyük önem taşısa da, bilgi istenen mesele doğrudan iş teşkil ediyorsa bunun yönetim kurulunun toplantılara hazırlıklı gelme yükümlülüğünün kapsamında olma olasılığı büyüktür. Bu kategorideki işlere ilişkin olarak, yönetim kurulunun, pay sahibinin kendilerine önceden haber verme konusunda bir külfeti olduğu savunusunu yapamaması gerekir. Dolayısıyla genel kurul toplantısında, doğrudan iş teşkil eden meselelere ilişkin bir sorunun yanıtlanmaması halinde, pay sahibinin soruyu sormak konusunda üzerine düşen külfetleri yerine getirmediği ve dolayısıyla dava açma hakkının henüz oluşmadığı noktasından hareket etmek genellikle güçtür. Ancak bu genel bir kural değildir ve somut olayın koşulları dikkatle değerlendirilmelidir. Oysa dolaylı işlerde durum daha farklıdır. Özellikle ortaklığın faaliyet alanı ve ölçeği büyüdükçe, muhatap olacağı

[798] Bkz. § 17, VI, C, 1.
[799] Bu bağlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 37.

kitle çoğalacak ve haliyle bunların her birine ilişkin bilginin genel kurul toplantısı anında hazırlık kapsamında değerlendirilmesi güçleşecektir. Burada dolaylı işe bağlı olarak yönetim kurulunun hazırlık yapma yükümlülüğünün kapsamı daralacak, buna karşılık pay sahibinin soruyu sormasına yönelik, önceden haber verme, soruyu açık ve anlaşılabilir sorma gibi külfetlerinin alanı genişleyecektir[800]. Dolaylı işin ortaklık üzerindeki etkisi ve somut olayda sorunun genel kurulda beklenebilirlik düzeyine göre, ortaklığın sorulacak soru konusunda önceden bilgilendirilmemesi halinde pay sahibi üzerine düşen külfeti yerine getirmediğinden bilgi alma hakkını dava yoluyla kullanamayabilecektir. Çünkü böyle bir durumda davadan önce bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılmış olması koşulu gerçekleşmemiş olacaktır.

B. Denetimin Yapılma Şekli ve Sonuçları Hakkında Bilgi İstenmesi

Pay sahibinin sınırsızlık ilkesi çerçevesinde tüm ortaklık işlerini bilgi istemine konu etmesi mümkündür. Yukarıda değinilen sınırsızlık ilkesine ilişkin esaslar, bilgi verme görevlisi olan yönetim kurulu açısından geçerlidir. Talep gerektiren bilgi bakımından daha tali konumda bulunan denetçilerin bilgilendirme görevi, aynı esasa tabi değildir.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 1, denetçilerin bilgilendirme görevini, konu bakımından sınırlandırmıştır. Buna göre, pay sahipleri genel kurulda, denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebileceklerdir. Özellikle Yeni TTK m. 397/IV çerçevesinde denetime tâbi olan ortaklıklarda, denetçinin düzenleyeceği denetim raporu, zaten yapılan denetimin türü, kapsamı ve sonuçları hakkında bilgileri içerecektir[801] (Yeni TTK m. 402/I). Ayrıca bu rapor, Yeni TTK m. 437/I nedeniyle, talep gerektirmeksizin pay sahipleriyle paylaşılacaktır. Öğretimizde, denetimde uygulanan yöntem, kaç uzman çalıştırıldığı, yerinde yönetim yapılıp

[800] Pay sahibinin soru sormaya yönelik taşıdığı külfetlerle ilgili olarak bkz. § 6, II, B, 2, b, bb ve § 8, I, B.

[801] İsviçre hukukunda bu noktada denetçinin organ niteliğine vurgu yapılmaktadır. Örneğin, **Martinez**, s. 138'de, "denetçiler, denetim raporunda, genel kurul için, özlü bir şekilde, yasal-organsal yükümlülükleri temelinde bir denetimin yapıldığını ve bu denetimin hangi sonuçlara ulaştığını belirtirler" şeklinde bir ifadeye yer vermiştir. İki sistem arasında benzer bir görünüm olsa da, özdeşlikten bahsedilemez. Zira Yeni TTK'da denetim, bağımsız dış denetim olarak tasarlanmıştır ve denetçilerin "organsal" yükümlülüklerinden bahsedilemez.

yapılmadığı, sondaj yoluyla denetime hangi sıklıkta yer verildiği gibi soruların denetçilere sorulabileceği bu bağlamda birer örnek olarak ifade edilmiştir[802].

Denetçinin faaliyetine ilişkin hususların, talep gerektirmeyen bilgi teşkil etmesinin yanı sıra, talebe bağlı bilgi olarak Yeni TTK m. 437/II'de yer almasının pratik bir önemi olmalıdır. Pay sahibinin, sınırsızlık ilkesi çerçevesinde, özellikle yönetim kuruluna yönelttiği bir sorunun ve ona verilen cevabın denetim sonucuna yansıyıp yansımadığını ve bu bağlamda denetimin şüpheye yer vermeyecek şeffaflıkta yerine getirilip getirilmediğini de sınaması bu yolla mümkün olabilir. Yani hem yönetim kurulunun çalışması ve başarısı hem de denetçilerin başarı ve güvenilirlikleri karşılıklı sınanabilecektir. Gerçekten de dikkat edilirse, hem yönetim kurulunun seçimi ve görevden alınması (bkz. Yeni TTK m. 408/II b) hem de kural olarak denetçilerin seçimi ve görevden alınması (bkz. Yeni TTK m. 408/II c; ayrıca bkz. Yeni TTK m. 399) genel kurulun devredilemez görevleri arasındadır. Dolayısıyla yönetim kurulu ve denetçilerin çalışmaları genel kurul aracılığıyla pay sahibinin denetimine açılmış bulunmaktadır. Ancak ortaklığa yabancı bir kişi olan denetçinin, kendi yürüttüğü faaliyetin sınırlarını aşar bir şekilde ne bilgi verebilme yetkisi ne de kapasitesi vardır. Dolayısıyla denetçinin genel kuruldaki bilgilendirme görevinin konu bakımından sınırlandırılması anlamlıdır. Aktardıklarımızdan hareketle, Yeni TTK m. 437/II, cümle 1 hükmünün bilgi alma hakkının konusunu sınırlandırdığı öne sürülemez. Sadece denetçinin bilgi verme görevinin konu bakımından sınırlarını ortaya koymuştur. Yoksa bu konu sınırlamasını aşan ve ortaklık işleriyle ilgili her meselenin muhatabı asıl bilgilendirme görevlisi olarak yönetim kuruludur.

§ 10. HAKKIN SINIRLARI

I. HAKKININ SINIRINDA ÜST KAVRAM: "ORTAKLIK MENFAATLERİ"

Pay sahibi, bilgi alma hakkını ortaklık işleriyle ilişkilendirebildiği sürece her konuda kullanabilmektedir. Hakkın konusunun ortaklık işleriyle ilgili her hususu kapsaması, hakkın sınırlandırılmasını gerektirmiştir. Bilgi alma hakkında konu ve sınırlar gibi bir ayrıma gitmeksizin, bilgi alma hakkının olumlu ve olumsuz unsurları şeklinde ayrımı kabul eden görüşe göre, bilgi alma hakkının sınırları, bilgi alma

[802] Örnekler için bkz. **Karasu**, s. 85; **Altaş**, Anonim Şirketler, s. 477.

hakkının olumsuz unsurlarını oluşturmaktadır[803]. Yani bilgi alma hakkı, bu alanı kapsamaz.

Bilgi alma hakkının sınırları, Yeni TTK m. 437/III ile düzenlenmiştir. Buna göre, istenen bilginin verilmesi, ortaklık sırlarının açıklanacağı ya da korunması gerekli diğer ortaklık menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesiyle reddedilebilecektir. Yeni TTK m. 437/III'e göre, bilgi alma hakkının sınırını "ortaklık sırları" ve "ortaklığın korunabilir diğer menfaatleri" oluşturmaktadır.

Bilgi alma hakkının konusu gibi sınırları da anlamlandırılması zor, soyut kavramlarla düzenlenmiş bulunmaktadır[804]. Yeni TTK m. 437/III'te yer verilen iki kavramdan, hükmün aslında "ortaklık menfaatleri" temelinde bilgi alma hakkını sınırlamaya çalıştığı ifade edilebilir. Düzenleme böyle bir kavrama açıkça yer vermemekle birlikte, ortaklık sırları ve ortaklığın korunabilir diğer menfaatlerinden bahsetmektedir. Buradan sadece sır olan hususların korunmadığı ve sır teşkil etmese bile başka vakıaların da hükümle korunduğu sonucuna ulaşılacaktır. Sınırlamaya ilişkin bu iki kavram, ortaklık menfaatleri üst başlığı altında birleştirilebilir[805]. Zira düzenlemenin lafzı da buna uygundur. Düzenleme ortaklık sırlarını, ortaklığın menfaatlerinden birisi olarak görmekte ve bununla birlikte korunması gerekli diğer menfaatlerin de hakkın kapsamından çıkarıldığını ifade etmektedir.

Hukukumuzda, bilgi alma hakkının konu ve kapsamının geniş tutulmasında ortaklık açısından en büyük güvenceyi, anonim ortaklığın menfaatinin oluşturduğu belirtilmiştir. Bununla beraber, anonim ortaklık menfaati ile ortaklığın ticari sırrı kavramlarının birbirinden bağımsız değerlendirildiği ve bunlara farklı anlamlar yüklendiği belirtilmiştir. Bu görüşe göre, "anonim şirket menfaati ve anonim şirketin ticari sırrı kavramlarının aynı olduğu ve aynı olguları karşıladığı" kabul edilmelidir.

---

[803] Bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 23, s. 829; **Kunz**, Informationsrecht, s. 888; **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 10–11.

[804] Yasa koyucumuzun, bilgi alma hakkını düzenleme şekli özellikle İsviçre yasa koyucusunun yöntemine paraleldir. Kaynak öğretide, OR m. 697 hükmünün (ortaklık işleri, gerekli olma, ortaklığın korunabilir menfaatleri, iş sırları… gibi) esnek kavramlar içerdiğine dair tespitler vardır (bu yönde bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 885). Benzer tespitler bizim sistemimiz için de geçerli hale gelmiştir.

[805] İsviçre öğretisinde de bilgi alma hakkının sınırını, "ortaklık menfaatleri" üst başlığı altında inceleyip, bunları da sır teşkil eden vakıalar ve sır teşkil etmeyen vakıalar olarak ayırma eğilimi olduğu belirtilebilir (bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 783, s. 245). Yine **Gabrielli**, s. 29'da, "iş sırları veya korunabilir diğer menfaatler ifadeleri ortaklık menfaatleri kavramı altında özetlenebilir" şeklinde meseleye temas etmiştir. Keza benzer olarak bkz. **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 34. Hukukumuzda Eski TTK bakımından bu yönde bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 254.

Dolayısıyla hakkın sınırlarından anlaşılması gerekenin, anonim ortaklığın "ticari sırları" olması gerektiği ifade edilmiştir[806]. Yasa koyucu ortaklık sırrı ve ortaklığın korunması gereken diğer menfaatlerinden bahsettiği için, çalışmamızda üst kavram olarak ortaklık menfaatlerini kullandığımızı belirtebiliriz. Zira sırrın haiz olduğu özellikleri taşımasa dahi bilgilendirmenin engellenebileceği hallerle karşılaşmak olanaklıdır. Ortaklık sırrı ve korunması gereken menfaatler gibi kavramların soyutluğu karşısında, aşağıda eşit zeminde menfaatlerin karşılaştırılarak bir sonuca ulaşılması gerektiği belirtilmiş ve bunun nasıl yapılabileceği konusunda bir yöntem önerilmeye çalışılmıştır.

Yasanın lafzen ortaklık menfaati olarak ifade ettiği "ortaklık sırları" kavramı incelenmeden önce, genel olarak "sır" kavramı ele alınacaktır. Zira ortaklık sırrı nihayetinde bir sırdır ve genel olarak sırrın taşıması gereken özellikleri taşımalıdır. Ancak özellikle sır gibi kavramların muğlaklığı karşısında, burada açıklığa kavuşturulmaya çalışılan husus anonim ortaklıklarda "gizlilik menfaati" olacaktır. Böylelikle, pay sahibinin bilgiye olan menfaati karşısında, ortaklığın gizliliğe yönelik menfaati somutlaşır. Çalışma içinde ele alınan ortaklık sırrı ve ortaklığın korunması gereken diğer menfaatleri gibi kavramların belirsizliği, ortaklık menfaatlerinin, pay sahiplerinin menfaatleri karşısında değerlendirilmesindeki güçlükleri ortaya koyacaktır. Yeni TTK m. 437/III'e göre, ortaklık menfaatlerinin, tehlikeye girme olasılığı, bilgi alma hakkının sınırını teşkil eder. Ortaklık menfaatlerinin hangi durumlarda tehlikeye düşeceğini soyut ve kavramcı yaklaşımlarla çözümlemek hem güçtür hem de bilgilendirme sisteminin amaçlarına uygun sonuçlar vermekten uzaktır. Bu nedenle, bilgi alma hakkının sınırlarının belirlenmesi bakımından, önemli ölçüde objektifleştirilmiş, ancak somut olayın koşullarını da göz ardı etmeyen bir değerlendirme yöntemi ortaya konabilmelidir. Hakkın sınırlarıyla, ortaklık menfaatleri korunmakta olduğundan, çalışmada, bir yöntem olarak, menfaatlerin karşılaştırılarak değerlendirilmesi önerilmektedir. Yöntem, yasanın, ortaklık sırrı ve ortaklığın konması gereken diğer menfaatleri ifadelerinin, aslında ortaklık menfaatlerini esas alması üzerine kurulmuştur. Somut olayda, ortaklığın gizliliğe yönelik menfaatinin, hangi durumda pay sahibinin bilgiye yönelik menfaatinin önüne geçeceği tespit edilmelidir.

[806] Bkz. **Usluel**, s. 167.

II. SIR VE ORTAKLIK SIRRI

A. Sır

1. Şeffaflığın Sınırlandırılması ve Gizlilik

Günümüzde hukuk bilimi ve politikası açısından, şeffaflık, kamuya açık olma, bilgi gibi tabirler, anlamsal içeriği açık olmasa dahi sıklıkla kullanılmaktadır[807]. Şeffaflık tabiri, çoğunlukla üst kavram olarak ele alınmakta ve genelde bilgi ve iletişim kavramları bağlamında kullanılmaktadır. Söz konusu kullanım, öğretide bir madalyonun iki yüzü olarak tarif edilmektedir. Bilgiyle, içerik; iletişimle de, öncelikle bilginin paylaşılması veya dağıtılması ifade edilmektedir[808]. Haliyle iletişim yoksa, bilgiden de bahsedilemez. Değinildiği üzere, bilgi talebe bağlı olarak veya olmayarak paylaşılabilir. Paylaşım usulü, şeffaflık ilkesinin iletişim cephesinde, Yeni TTK m. 437/I, II ve IV düzenlemelerindeki gibi daha alışılmış bir yöntemlerle olabileceği gibi, Yeni TTK m. 1524'te olduğu gibi, günümüzün getirdiği yeni iletişim yöntemleriyle de olabilir.

Bilgi temini, pay sahibi cephesinden düşünüldüğünde, pay sahibinin buna olan menfaatinin karşısında, anonim ortaklığın belirli bilgilerin saklanmasına yönelik menfaati yer alır. Bu nedenle şeffaflığın sınırlarının belirlenmesi gerekecektir[809]. Şeffaflığın sınırlarına yönelik sorun, doğrudan doğruya ortaklığın bir giz alanına sahip olup olamadığının tespitiyle ilgilidir.

Anonim ortaklıklara özgü bilgilendirme sisteminde, sır kavramının, gizlilik üst başlığı altında değerlendirilmesi olanaklıdır. Gizlilik, Yeni TTK m. 437/III, m. 442/I gibi hükümlerden de anlaşılacağı üzere, öncelikle bir sır alanı tesisini zorunlu kılar. Dolayısıyla yasamız, ortaklık menfaati bağlamında, öncelikle "ortaklık sırrı" kavramını anmıştır. Yalnız gizliliğin tek konusu ortaklık sırrı da değildir. Yeni TTK m. 437/III'e göre, ortaklığın korunması gereken diğer menfaatleri de, giz alanının kapsamına girmektedir. Şeffaflığın ve bu bağlamda anonim ortaklıklardaki bilgilendirme sisteminin sınırını da gizlilik oluşturmaktadır

---

[807] Bu hususta bkz. **Kunz**, Transparenz, s. 128.

[808] Şeffaflık tabirinin aktarılan bağlamda kullanımı için yine bkz. **Kunz**, Transparenz, s. 128. Hukukumuzda, "şeffaflık ilkesi" anonim ortaklıklar hukukuna hâkim ilkeler arasında anılmıştır. Buna göre, şeffaflık ilkesi "…ilk olarak pay sahiplerinin doğru bilgiye istedikleri an, hatta istedikleri yerde ulaşabilmeleri üstünlüğünü…" ifade etmektedir (bu bağlamda bkz. **Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/(Poroy/Tekinalp)**, s. 289).

[809] Söz konusu yönde bkz. **Martinez**, s. 29.

Öğretimizde, anonim ortaklıkların bir kişisel ekonomik gizlilik alanı olduğu ve ortaklıkların hiçbir şekilde camdan bir evde oturmadığı ifade edilmiştir[810]. Aşağıda açıklanacağı üzere, bu durum anonim ortaklığın "kişiliğinin" işlevsel olarak korunmasının bir sonucudur. İşlevsel bakış açısı, ortaklıkta bilginin korunmasının temel bir dayanağını oluşturur. Yani, ortaklık "kişiliğinin" işlevsel olması için bazı bilgilere erişim engellenmektedir. Yasanın bilgi hareketliliğini engellediği hallerde, gizlilikten bahsedilir[811]. Bu şekilde, bazı bilgilerin sınırlar dâhilinde kalması amaçlanmaktadır. Başka bir ifadeyle, belirli bilgilerin sınırı geçmesi engellenmektedir[812]. Bunlar içinde sır olan hususlar olabileceği gibi, sır özelliği taşımayan hususlar da olabilmektedir.

Gizlilik kavramıyla örtüşen tabir, "gizleme" ifadesidir. Buna karşın "sır saklama" ifadesinin sadece "sır" bağlamında kullanılması gerekir. Yani gizlenen bilgilerin hepsi "sır" teşkil etmeyebilir[813]. Örneğin Yeni TTK m. 437/III hükmüyle "ortaklık sırrı" teşkil etmeyen hususların da gizlenebilmesi olanaklı görülmüştür. Bu bağlamda yasa, ortaklığın korunan diğer "menfaatleri"nden bahsetmektedir. Bir bilgi, durumuna göre sır teşkil etmesi ya da ortaklığın korunabilir diğer bir menfaatine ilişkin olması nedeniyle pay sahibinden gizlenebilmektedir.

2. Sırrın Anlamı, Sır Alanı Oluşturulmasının Faydaları ve Sır Alanının Korunmasının Hukukî Temeli

a. Sırrın Anlamı

Gizlilik kavramına göre bazı vakıalar saklı tutulur. Açıklanmayan söz konusu vakıaların önemli bir bölümü sır niteliği taşır. "Sır saklamanın" konusu, sır teşkil eden vakıaların tamamıdır. Sırrın saklanmasıyla münferit sırlar korunmaz. Sır sahibinin, sırların gizli tutulmasına yönelik hakkı korunmaktadır[814].

Yasa koyucu, anonim ortaklıklar bakımından gizliliğin de gerekli olabileceğini var saymış ve şeffaflığı sınırlandırmıştır. Gizliliğin önemli bir bölümünü "sır" oluşturduğuna göre, bu kavram, bilgilendirme sistemini düzenleyen hükümler içinde anlamı aranması gereken bir kavram haline gelmektedir. Yasa

[810] Bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 235.
[811] Bkz. **Martinez**, s. 31.
[812] Bu hususta bkz. **Martinez**, s. 31.
[813] Gizleme ve sır saklama arasındaki bu bağlamdaki fark için bkz. **Stückelberger**, s. 59.
[814] Bu hususta bkz. **Martinez**, s. 31-32.

koyucu, bilgilendirme sisteminde istisnaları düzenlerken, "ortaklık sırrı" kavramından faydalanmaktadır (bkz. Yeni TTK m. 437/III). Keza aynı kavram özel denetimde ikincillik koşulu (bkz. Yeni TTK m. 438/I) nedeniyle, özel denetimin de bir sınırı ve sorunu haline gelmektedir. Gerçekten de özel denetçi bir rapor taslağı hazırlarken, ortaklık sırlarını korumaktadır (bkz. Yeni TTK m. 442/I). Diğer yandan özel denetim raporunun arındırılma sürecinde de ortaklık sırları ayrı bir önem kazanmaktadır (bkz. Yeni TTK m. 442/II).

Yasanın bilgilendirme sisteminde "ortaklık sırrı" kavramına kilit bir rol vermesi karşısında, genel olarak sır kavramı ve onun nasıl bir anlam ifade ettiği incelenirse, ilgili hükümlerin yorumlanması kolaylaşacaktır. Sır tutma, bazı vakıaların bilgi kavramının dışına çıkarılmasını sağlar. Bu anlamda bilgi, hali hazırda bilinmekte olan hususlardan kullanılması mümkün olanları ifade eder[815].

Bilgilendirme sistemi dışında bırakılan hususlardan olan "sır", hukuken iki yönlü[816] olarak anlaşılabilir. Birincisi, sır kavramından, gizli olan ve özellikle gizli tutulması gereken vakıalar anlaşılabilir. İkincisi, içeriksel bir anlamlandırmayla, açıklanmamış olan hususlar şeklinde ifade edilebilir. Bu manasıyla sır, onu bilmemesi gereken kişiler tarafından, olumsuz olarak değerlendirilebilecek hususların, bilinçli bir şekilde saklanmasını ifade eder. Başka bir bakış açısına göreyse sır, bilinen hususların saklanmasının, korunmaya değer bulunduğu durumlarda, bilginin gizlenmesidir. Sırrın bağlantılar kuran bir anlamı da vardır. Sır saklayan ve sırrın içeriğinin yanında, bilgiden haberdar olmaması gereken kişi veya kişiler de sırrın önemli bir unsuru olarak dikkate alınır. Bu bağlamda, bilgiden mahrum bırakılan pay sahipleri, sır ilişkisinin kurucu bir unsurunu oluşturmaktadır[817].

Sırrın oluşmasında, sır saklayanın, belirleyici bir özelliği vardır. Zira, şeffaflıkta, taraflarından birisinin şeffaflığın iletişim cephesinde çekimser davranmasıyla, sır veya sırlar oluşmaya başlayacaktır. Sır saklayan, bilginin açıklanıp açıklanmayacağını değerlendirir ve karar verir. Sır saklayan, değişik karar alternatiflerini değerlendirecektir. Buna göre sırrın özellikle nispi mi yoksa mutlak

[815] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 32.
[816] Bu bağlamda bkz. **Druey**, Information, s. 252; **Martinez**, s. 33.
[817] Sır kavramına ilişkin bu tespitler için bkz. **Martinez**, s. 33.

temelde mi olduğu önem kazanır[818]. Ancak, sır saklayanın dikkatle değerlendirmesi gereken en önemli husus, gizlenilen bir vakıanın, daha sonra açıklanabilecek olmasıdır. Oysa bir vakıa açıklandıktan sonra, açıklanma anı itibarıyla bir daha gizlenemez[819]. Bu gerçeğin sır saklamayı teşvik edeceği belirtilebilir.

Ortaklıklar hukuku bakımından değerlendirme yapıldığında, pay sahiplerine karşı bilgi verme yükümlülüğü altında olan ortaklıktır. Ortaklığın bazı bilgilerin sır olarak saklanmasındaki menfaatinin korumaya değer olması gerekir. Ancak bu menfaatin korunabilir olup olmadığının tespiti ciddi bir değerlendirme gerektirir. Anılan değerlendirmenin yapılmasında, ortaklıkla pay sahibi arasındaki hukukî ilişkinin büyük önem taşıdığı belirtilmelidir[820]. Bilgilendirme yükümlülüğünün, ortaklığın sır alanına olan etkisinin yoğunluğuna göre bir sonuca ulaşılır. Bilginin açıklanması, ortaklığın sır alanını güçlü şekilde etkiliyorsa, ortaklığın sır saklanmasına olan menfaatinin, pay sahibinin bilgilendirmeye olan menfaatine oranla daha ağır olduğu kabul edilmelidir[821].

b. Sır alanı Oluşturulmasının Faydaları

Anonim ortaklıkta gizlilik, etkin bir yönetimin ön koşullarından birisi olmaktadır. Anonim ortaklık yasanın yasaklamadığı her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabilmektedir (bkz. Yeni TTK m. 331). Ortaklığın işletme konusu, ana sözleşmede, esaslı noktaları belirtilmiş biçimde yer alır (bkz. Yeni TTK m. 339/I b). Pay sahipleri, ana sözleşmedeki konu doğrultusunda yapılan işlemlerin ve yönetilen ortaklığın, ortak amaca ulaşabileceğini esas almışlardır. Başka bir ifadeyle, yatırımlarını bunu dikkate alarak yapmışlardır. Yani pay sahibi ortak amacın gerçekleştirilebilmesiyle de ilgilenir[822]. Pay sahibinin bu özelliği onun beklentilerini ortaklık alacaklılarının beklentilerinden farklı kılar[823]. Zira bir ortaklığın faaliyetini finanse etmek için sadece belirli bir parasal kaynağı ortaklığın emrine amade bulunduran alacaklıdan farklı olarak pay sahibinin beklentisi anonim ortaklığın

[818] Mutlak ve nispi sır ayrımları için bkz. § 10, II, B, 2 ve 3.
[819] Konuyla ilgili olarak bkz. **Martinez**, s. 34.
[820] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 35.
[821] Bu anlamda bkz. **Martinez**, s. 35.
[822] İşletme konusunun, ortaklığın amacına ulaşması için bir araç olduğu doğrultusunda bkz. **Uzunallı, Sevilay:** Anonim Şirkette İşletme Konusu, Ankara, 2013, s. 8.
[823] "Anonim şirketler genellikle kazanç elde etme ve bu kazancı paylaşma amacıyla kurulur ve TTK'da anonim şirketlere -ve diğer ticaret şirketlerine- ilişkin pek çok hüküm de bu amaca göre düzenlenmiştir" (bkz. **Uzunallı**, s. 7).

değerinin artması yönündedir. Ekonomik bir bakış açısıyla pay sahibi yaptığı yatırımla menfaatini artırmayı beklemektedir[824]. Değer kazanan ve kârlı bir hale gelen anonim ortaklık, pay sahibini iki açıdan olumlu etkiler. Birincisi, işletmelerin değeriyle birlikte, pay sahibinin olası pay devirleri açısından payının değeri de yükselecektir. İkincisi kâr elde etmiş bir anonim ortaklık, kâr dağıtımıyla da pay sahibine kazandırabilecektir[825].

Pay sahipleri yatırımlarının değerlenmesindeki menfaatleri önemseyeceklerdir. Bu durumda fırsatları değerlendirebilen bir yapıya gereksinim vardır. Zira ticari ilişkilerin yapısı hızlı karar alma ve bunu uygulayabilme yeteneğini gerektirmektedir. İşte anılan nedenle etkin bir yönetim ve başarılı bir işletmesel faaliyetin yürütülebilmesi için, yönetimin hareket edebildiği serbest bir alan yaratılmalıdır. Anonim ortaklıklar hukukuna ilişkin tüm sistemler, yönetim organının inisiyatif kullanabilmesi için serbest bir alan oluşturma çabasındadır[826]. Çalışmamızda bu serbest alan, yönetim kuruluna tanınan "takdir alanı" olarak adlandırılmıştır[827]. Yönetimin etkin şekilde işlemesi, yeni teknolojik gelişmeler, ortaklığın stratejik yönelimleri gibi makul bazı mahremiyet alanlarının korunmasıyla olanaklıdır. Dolayısıyla ticari sır alanının korunması yukarıda bahsedilen başarının temel koşullarından olmaktadır[828]. Öğretimizde, "bir şirketin ekonomik gizlilik ve özel yaşam alanının bulunması, aynen gerçek kişilerde olduğu gibi, onun başarılı olmasının olmazsa olmaz (condictio sine qua non) şartı" olarak nitelendirilmiştir[829]. Bu alanın sınırlarını, bilgilendirme sistemine dâhil haklar oluşturmaktadır.

c. Sır alanının Korunmasının Hukukî Temeli

Sır alanı, ortak alan ve özel alanın yanında, öğretinin gerçek kişiler için öngördüğü alanlar modelinin en iç bölümünü oluşturmaktadır. İnsan yaşamındaki hassasiyet dereceleri esas alınarak, bu üçlü ayrım benimsenmiştir[830]. Alanlar

[824] Bu hususta bkz. **Martinez**, s. 29.
[825] Bu anlamda bkz. **Martinez**, s. 29-30.
[826] 1936 yılındaki İsviçre sisteminin de bunu sağladığı yönünde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 2, s. 2255.
[827] Bkz. § 3, I.
[828] Bu hususta bkz. **Gabrielli**, s. 8; yine benzer yönde bkz. **Martinez**, s. 30.
[829] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 264. Benzer olarak bkz. **Karasu**, s. 90.
[830] Bu bağlamda bkz. **Stückelberger**, s. 41.

modelinin, tüzel kişilere de uygulanabileceği belirtilmektedir[831]. Dolayısıyla tüzel kişiler için de kişiliğin korunması söz konusudur. MK m. 48 uyarınca, "tüzel kişiler, cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler". Bu nedenle, tüzel kişilerde kişiliğin korunması, hukukî dayanaktan yoksun değildir[832]. Klasik yaklaşım, MK m. 48'i esas alarak, tüzel kişinin, kişiliğinin, sırf kişi sıfatından dolayı korunması gerektiğini savunmaktadır. Bu nedenle alanlar modeli gereğince, anonim ortaklığın sır alanı koruma altındadır. Öğretimizde, anonim ortaklıkların gizlilik alanının bulunması ve bunun korunmasının temeli kişilik haklarının korunmasını düzenleyen MK m. 23 vd. hükümlerinde aranmıştır. Buna göre, "kişilik haklarının ve gizlilik alanının korunması sadece şahsiyet haklarını değil, ekonomik özgürlüğün korunmasını da kapsar ve aynı zamanda tüzel kişiliklere de şamildir (MK m. 48)"[833].

Anonim ortaklıklar açısından kişiliğin korunması, onun sadece bir tüzel kişi olması temelinde yorumlanmamalıdır. Çağdaş görüşler bu bakış açısını eleştirmektedir. Çünkü sadece kavramsal olarak tüzel kişi temelinde yapılacak bir değerlendirme, ekonomik ve ticari bakış açısından uzak kalabilir[834]. Öğretide, tüzel kişinin, kişi niteliğine göre değil, işlevine göre, kişiliğinin korunmasının gerektiği belirtilmektedir[835]. Başka bir ifadeyle, tüzel kişinin nasıl bir korumaya sahip olduğunun değil, aksine, bir işletme işletilmesinin ticari hayatta nasıl bir korumayı gerektirdiğinin sorgulanması gerekir[836].

Ticaret hukukunun işlevsel korumaya yönelik talebi, sır alanın korunmasının kişiler hukuku temelinde bir değişiklik yaratmaz. Çünkü kişiler hukuku, varlığı koruduğu gibi faaliyeti de korumaktadır[837]. Sır alanı, tüzel kişinin hak ehliyetine ve MK m. 48 uyarınca kişilik haklarına sahip olması nedeniyle korunmamaktadır. Bilakis, tüzel kişinin, kişilik haklarının ona sağladığı serbestçe ticari faaliyette bulunabilme hakkını kullanabilmek için, işletmesiyle bir ticari faaliyet yürütmesi ve bununla belirli koruyucu kurumlara ihtiyaç duyması nedeniyle korunmaktadır. Sözü

---

831 Bu hususta bkz. **Martinez**, s. 30.
832 İsviçre hukukunda anılan hükmün karşılığı olan ZGB m. 53'e dayalı tespit için bkz. **Stückelberger**, s. 43.
833 Eski MK m. 46'ya atıfla bu açıklama için bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 264.
834 Bu hususta bkz. **Stückelberger**, s. 43.
835 Özellikle ekonomi hukukuna göre işlevsel koruma bağlamında bkz. **Martinez**, s. 30–31; **Stückelberger**, s. 43.
836 Bkz. **Stückelberger**, s. 43.
837 Bu hususta bkz. **Stückelberger**, s. 43.

edilen bu kurumlardan birisi de sır alanının korunmasıdır[838]. Hatta öğretide bu alan ekonomik kişilik alanı olarak da anılmıştır[839]. Ancak sorun bu alanın varlığını kabul etmekten ziyade, bu alanın nasıl bir korumaya ihtiyaç duyduğunu tespit etmektedir. İşte bu noktada, çağdaş yaklaşım bir çözüm sunabilmektedir.

Anonim ortaklıklarda sır alanının korunmasına dair tüzel kişilere paralel olarak ortaya atılan görüşlerden çağdaş yaklaşım, klasik yaklaşımın teorik temelini reddetmemektedir. Onun öngördüğü sıkı kavramcılık yerine, işlevselliği öne çıkarmaktadır. Anonim ortaklığın serbest ticari faaliyette bulunabilmesi için, ihtiyaç duyulan hususlardan birisinin, sır alanının korunması olduğunu kabul etmektedir. Yoksa her iki yaklaşımın da pozitif temeli aynıdır. Çağdaş yaklaşım, korumanın amacını ortaya koymaktadır ve bu sayede korumanın sınırlarını tespit etmemizde yol gösterici bir işlev üstlenir. Sır alanının korunmasının hukuki temelini işlevsellikle birleştiren bu yaklaşım, hukukumuz açısından da kabul edilebilir. Zira genel olarak, pay sahipleriyle ortaklık arasındaki ilişkide bilgilendirme esastır. Yasanın esas aldığı şeffaflık karşısında, gizliliğin sınırlarının açıklanabilmesi gerekir. Çağdaş yaklaşım, "serbest ticari faaliyette bulunabilme" amacı gibi, işleve dönük kıstaslara vurgu yaptığından, ilgili sınırların belirlenmesi kolaylaşacaktır.

3. Sırrın tanımı ve Unsurları

a. Sırrın Tanımı

Sır kavramı incelendiğinde, öğretide birçok özelliğe değinildiği ve durumun gereklerine uygun farklı tanımlara yer verildiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar farklı tanımlamalarla karşılaşılsa da sır kavramına ilişkin bazı ortak unsurlar vardır. Anonim ortaklıklar hukukuna ait bilgilendirme sistemi içinde bir istisna teşkil eden ve bu sistemden ayrı tutulan "ortaklık sırrı" kavramına ulaşmadan önce, temel alınacak bir tanım doğrultusunda, sır kavramının unsurlarının tespitinde fayda vardır. Zira bir husus sır değilse ortaklık sırrı da teşkil edemez.

Sırrın tanımı ve sır kavramının unsurları, İsviçre hukukunda, özellikle üretim sırları bağlamında verilmiş olan bir federal mahkeme kararına dayandırılmaktadır. Başka bir ifadeyle, yüksek mahkemenin kararında üretim sırları açısından yer verdiği

[838] Bu anlamda bkz. **Stückelberger**, s. 43; yine bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 30–31.
[839] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 265.

tanım kıyasen sır kavramının unsurlarının belirlenmesinde kullanılmaktadır[840]. İsviçre Federal Mahkemesi'nin verdiği kararlar temelinde sır, "üretici veya tacirin, gizlenmesinde özel bir menfaate sahip olduğu ve fiilen gizlemek istediği, aleni olmayan veya genel olarak erişilemeyen vakıalara ilişkin özel bilgi" olarak tanımlanmaktadır[841].

Federal mahkeme kararında verilen sır tanımından hareketle sırrın unsurları belirlenmektedir. Ancak öğreti, ulaşılan bu unsurları eleştirel olarak ele almaktadır. Zira sır kavramını açıklamak için tanımda kullanılan bazı soyut kavramlar, daha yeni ve sonu gelmeyen soruların önünü açabilmektedir. Federal mahkemenin tanımındaki bazı unsurlar objektifken, bazıları sübjektif niteliklidir. Objektif unsur olarak, nisbi anlamda bilinmeyen bir vakıanın olması aranmaktadır. Bu vakıa ya aleni değildir ya da genel olarak erişilemez durumdadır. Sübjektif unsur ile sır sahibinin gizliliğe yönelik haklı bir menfaatinin olması ve gizleme iradesine sahip olması kastedilmektedir.

b. Sırrın Unsurları

aa. Nispi Bilinmezlik

aaa. Aleni Olmama

aaaa. Aleni Olmama Kriteri ve Bunun Yetersiz Olması

Bir vakıanın sır olarak değerlendirilmesinde ilk unsur, nispi bilinmezliktir. Nispi bilinmezlik bakımından iki ölçüt vardır. Bunlardan birisi aleni olmama, diğeri de genel olarak erişilememedir[842]. Bir vakıa, sır sahibinden bağımsız kaynaklarca öğrenilmediği sürece, yani aleni olmadığı sürece, bilinmeyen bir vakıa olarak kabul edilir[843]. Başka bir ifadeyle, bir vakıa aleniyse, sır olarak nitelendirilemez[844]. Öğretimizde, sırrın bir unsuru olarak, bir hususun "esasen bilmesi gerekenler dışında başka şahıslar tarafından bilinmemesi"[845] zikredilmiştir. Öğretimizde anılan bu koşul,

---

[840] Bu bağlamda bkz. **Margiotta, Adriano:** Das Bankgeheimnis - Rechtliche Schranken eines bankkonzerninternen Informationsflusses?, Zürich, 2002, s. 12.

[841] Bu hususta bkz. **Jung, Peter/Spitz, Philippe/(Mabillard, Ramon):** Stämpflis Handkommentar, Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG), Bern, 2010, Art. 6, No: 8, s. 607.

[842] Öğretimizde nispi bilinmezlik üst başlığı anılmadan, bu hususa temas edilmiştir. Buna göre, "bilginin gizli olduğunun söylenebilmesi için bilgiye ulaşmanın mümkün olmaması ya da kamuya açık olmaması gerekir" (bkz. **Usluel**, s. 8).

[843] Bkz. **Jung/Spitz/(Mabillard),** SHK UWG, Art. 6, No: 9, s. 607

[844] Bkz. **Stückelberger**, s. 45.

[845] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 264.

nispi bilinmezlik koşulunun hukukumuzda, aleni olmama kriterine göre değerlendirildiğini çağrıştırmaktadır. Bu nedenle nispi bilinmezlik koşulu bakımından "aleni olmama" kriterinin yeterli olup olmadığını ortaya koymakta fayda vardır. İlk izlenim itibarıyla, aleni olmama koşulu, açık ve basit görünmektedir, ancak aleniyet kavramı sorun teşkil eder ve aslında daha detaylı inceleme gerektirir[846].

Sırrı bilen kişi çevresinin genişliği ve sır teşkil eden bilginin niteliği, aleniyetin tespitinde işe yarayabilecek kriterlerdir. Her iki bakımdan bazı ölçütler önerilebilirse de, bunların hiç birisi tek başına bir ilke olarak değerlendirilemez. Bu yüzden somut olaydaki bilginin sır niteliği ele alınırken, aleni olmama unsuru tüm ölçütlere göre değerlendirilmelidir. Öğretide, aleni olmama unsurunun, sırla ilgili soruları yanıtlamaktansa daha fazla soru ortaya çıkardığı ve bu nedenle sırra ilişkin asli bir unsur olarak kullanılamayacağı belirtilmektedir[847]. Bu eleştiri haklıdır. Nispi bilinmezliğin değerlendirilmesi açısından, aleni olmama kriteri, ancak yardımcı bir işlev üstlenmelidir. Nispi bilinmezlik bakımından, ele alınan aleni olmama kriterinin somutlaştırılmasındaki sorunlara aşağıda kısaca yer verilmiştir. Bu nedenlerle, nispi bilinmezlik unsurunun tespitinde, ilgili bilginin genel olarak erişilemez olması, daha rahat ve objektif bir ölçüt olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, aşağıda değinildiği üzere, nispi bilinmezlik bakımından asli ölçüt "genel olarak erişilememe" olmaktadır. Aleni olmama kriteriyse, yardımcı bir kriter olarak dikkate alınmalıdır.

bbbb. Bilen Kişi Çevresi Bakımından Nispilik Sorunu

aaaaa. Bilen Kişi Çevresinde Nispiliğe Yönelik Ölçütler

Bir vakıanın sadece sınırlı bir çevre tarafından bilinmesi, onun sır kabul edilmesini etkilemez[848]. Yani bir vakıanın sır olarak kabulü için, vakıadan kimsenin bilgisinin olmaması veya vakıayı sadece bir kişinin bilmesi gibi bir gereklilik yoktur. Sınırlı bir çevrenin bilmesi, vakıanın sır niteliğine etki etmez. Burada sorun, sır olup olmadığı tartışılan vakıanın, hangi büyüklükte bir çevre tarafından bilindiğidir. Öğretide, vakıayı bilenler çevresini belirlemek üzere, sabit anlamda sayısal bir değer

[846] Bu hususta bkz. **Margiotta**, s. 15. Benzer anlamda bkz. **Martinez**, s. 37; **Stückelberger**, s. 45.
[847] Bu hususta bkz. **Stückelberger**, s. 47.
[848] Bu anlamda bkz. **Stückelberger**, s. 45-46.

verilmesinin olanaksız göründüğü belirtilmektedir[849]. Önceden belirlenemeyecek bu değer için her somut olay temelinde ayrıca bir inceleme yapılması gerekecektir[850].

Aleni olmama kriterinin tespiti bakımından önce bilen kişi çevresi tartışılmıştır. Vakıayı bilenler çevresinin hangi ölçüde genişlemesinin aleniyet getireceği ve dolayısıyla vakıayı sır olmaktan çıkaracağı alenilik bakımından önemli bir sorun olarak değerlendirilmiştir.

Aleni olmamanın tespitinde, bir ölçüt olarak, "sınırlı" veya "kapalı" çevre ölçütü önerilmiştir. Buna göre, vakıanın nispi anlamda bilinmezliği için, "sınırlı bir kişi çevresi" içinde kalması kurucudur. Sınırlı kişi çevresinin tespitinde, sorgulanan bilgiyle önemli sayıda kişinin potansiyel olarak ilgilenip ilgilenmediği dikkate alınır. Bilginin, onunla potansiyel olarak ilgilenen kişi çevresinde öğrenilmesinin ardından, sır sahibinin, bu sırrın sınırlı kalmasını sağlayıp sağlayamayacağı veya bunun üzerindeki hâkimiyetini kaybedip kaybetmediği sorunu gündeme gelir [851] . Dolayısıyla, ilgili çevrenin yasal veya sözleşmesel olarak, sır saklama yükümlülüğü altında olup olmadığı gibi hususların sorgulanması gerekir.

Aleni olmamayı, sınırlı kişi çevresi tabirine benzer şekilde, "kapalı kişi çevresi" kavramıyla açıklamaya çalışan görüşler de söz konusu olmuştur. Aslında aradaki terminoloji değişimi maddi anlamda bir farklılığı beraberinde getirmemektedir. "Kapalı kişi çevresi", söz konusu vakıalara ilişkin bilgiye sahip olan kişilerin, hukuki bir yükümlülük, teamül veya özel bir anlaşma nedeniyle, bilgiyi paylaşmalarının sınırlamalara tabi olmasını ifade eder. Keza, kapalı çevrenin, araştırılan vakıaya ilişkin bilgiyi bilenlerin, ortak bir menfaat alanında olmasını kurucu unsur olarak kabul edenler de vardır[852]. Dolayısıyla bu menfaat çevresinin dışında bilgi öğrenildiğinde, artık o bilginin sır niteliği sorgulanmaya başlayacaktır. Çünkü bu görüşlere göre, bilgi aleni hale gelecektir.

Kapalı veya sınırlı çevre ölçütlerinin, sır saklama yükümlülüğü veya geniş anlamda sadakat yükümlülüğünü esas aldığını belirtebiliriz. Bu bağlamda, öğretide, belirli bir ilişkiden veya karşı tarafın davranışlarının, dürüstlük kuralı uyarınca oluşturduğu beklentiden çıkarılan ve bir bilginin, özellikle, sır saklama

[849] Bu bağlamda bkz. **Stückelberger**, s. 46.
[850] Bu hususta bkz. **Martinez**, s. 37.
[851] Konuyla ilgili ayrıntılı olarak bkz. **Margiotta**, s. 17–18.
[852] Kapalı çevre ölçütüne ilişkin değişik görüşler için bkz. **Margiotta**, s. 18.

yükümlülüğünün, ortaya koyduğu genişlikten ulaşılan sonuca göre, ortada sır mı yoksa aleni bir husus mu olduğunu anlaşılabilmektedir[853].

Aleniyetin tespiti, kapalı veya sınırlı kişi çevresi esas alındığında, belirli ölçüde objektif bir hal alacaktır. Bu görüş, sırra vakıf kişi çevresinin, yasal veya sözleşmesel sır saklama yükümlülükleriyle kontrol altında tutabileceği varsayımından hareket etmektedir. Buna karşılık, sırrın aleni olmama özelliği içinde tartışılan, kapalı ya da sınırlı çevre sorununu daha sübjektif ölçütlere dayanarak ortaya koyma çabaları da olmuştur. Buna göre, sır sahibinin vakıayı kimin bilgisine sunabileceğine dair karar verebildiği durumlarda halen vakıa bilinmemektedir. Yoksa bu bilginin sözleşmeyle bağlı çok dar bir kişi çevresiyle sınırlı olması aranmaz[854]. Yani, fiilen konuyla ilgili olarak kişilerin bilgisizliği, sır sahibinin vakıanın bilinmemesi yönündeki iradesine göre gerçekleşiyorsa, ilgili vakıanın sır karakteri devam etmektedir[855]. Anılan bu ölçüt kişi çevresinde sınırı sır sahibinin iradesine dayandıran bir ölçüttür.

bbbbb. Ölçütlerin Değerlendirmesi

Federal mahkemenin öngördüğü unsurlardan ilki olan aleni olmama unsuru, yukarıda aktarıldığı üzere, beraberinde birçok sorunu taşımaktadır. Unsur incelenirken karşılaşılan sorunları çözmek için getirilen her açıklama da beraberinde başka sorunlar getirmektedir. Somut olayda mevcut kıstasların hepsi belirli ölçüde değerlendirmelidir. Birine verilen sırrın, korunması gereken çevre dışına çıktığı gerekçesiyle aleniyet kazandığı ve sır teşkil etmediğine karar verebilmek için ilgili çevrenin dikkatlice incelenmesi gerekir. Bu, özellikle sır saklama yükümlülükleri çerçevesinde gündeme gelebilir. Ayrıca sırrın birisine verilmesine yönelik sır sahibinin iradesinin de önemli bir rolü olabilir. Söz konusu irade, somut ilişkide oluşan haklı bir beklentinin parçası olabilir[856]. Burada sırrın saklanma amacı da dikkate alınmalıdır. Sır sahibi ve sır tutan ya da sırra vakıf olan üçüncü kişiler arasındaki ilişki somut olayda incelendikten sonra bir sırrın türü ve saklanma amacı da değerlendirilerek aleniyet noktasında bir sonuca ulaşılmalıdır. Çünkü bilgiyi konu

[853] Değinilen son hususla ilgili olarak bkz. **Margiotta**, s. 20.
[854] Bkz. **Jung/Spitz/(Mabillard),** SHK UWG, Art. 6, No: 9, s. 608.
[855] Bu bağlamda bkz. **Margiotta**, s. 19.
[856] Konu bağlamında bkz. **Margiotta**, s. 19.

alan birçok ilişkinin en azından MK m. 2 temelinde bir sır saklama yükümlülüğüne mahal verebileceğini de dikkate almak gerekir. Dolayısıyla aleni olmama unsurunun araştırılmasında, sırrın sahibi ve sırra muhatap olan kişi arasındaki ilişki ve bu ilişkideki haklı beklentilerle sırrın korunma amacı göz önünde bulundurularak bir sonuca ulaşılmalıdır.

Sonuç olarak, bilen kişi çevresi bakımından bir değerlendirme yapılırken, tüm ölçütler ve somut olaydaki sorun dengeli bir şekilde dikkate alınarak sonuca ulaşılmalıdır. Örneğin bilen kişi çevresi bakımından nispilik sorununa ilişkin "sınırlı ya da kapalı kişi çevresi" görüşünün ortaklıklar hukuku bakımından değerlendirilmesi sırasında ayrıca dikkatli olunmalıdır. Zira anonim ortaklıklar hukukumuz bakımından yürürlükte olan eşit işlem ilkesi nedeniyle bir pay sahibine, pay sahipliği sıfatı nedeniyle özel bilgilendirme yapılması diğer pay sahiplerinin de aynı bilgiye ulaşabilmesini haklı kılabilir. Bu durumda ilk pay sahibiyle bir sır saklama sözleşmesi yapılması da durumu etkilemeyebilir. Yeni TTK m. 357 ve m. 437/II, cümle 4 hükümleri bu sonuca ulaşmayı gerektirir. Dolayısıyla bilen kişi çevresi bakımından nispilik sorununun çözümünde bu ölçütü tek başına değerlendirmek yerine somut olayın tüm koşulları ve ortaklığın sırra olan hâkimiyeti de değerlendirmede esas alınmalıdır.

cccc. Bilginin Kendisi Açısından Nispilik Sorunu

Nispi bilinmezlik unsurunu açıklamaya çalışan aleni olmama ölçütü, sadece bilen kişi çevresi bakımından nispilik sorununu değil, verilen bilginin kendisi bakımından da nispilik sorununu ele almıştır. Bir bilginin verilmesi, sır olduğu tartışılan vakıayı sırlıktan çıkarmayabilir. Dolayısıyla, bir sırrın ifşasından bahsedebilmek için, ne kadar bilginin verilmesi gerektiği de tartışılabilmektedir. Örneğin, bir kişinin bir sırrı bildiğini açıklaması ya da sadece onaylaması, o bilginin sır niteliğini ihlal edecek midir? Yoksa bu kişinin, daha fazla hususu, mesela sırrın içeriğinin tamamını veya bir kısmını, söylemesi ya da onaylaması mı gereklidir? Bir kısmının söylenmesi yeterliyse, ne kadarlık kısmın paylaşılmasıyla aleniyet gerçekleşmiş olacaktır[857]?

[857] Konu bağlamında bkz. **Margiotta**, s. 21.

Aleni olmama unsuru bilginin kendisi açısından değerlendirilirken, aslında meselenin bilginin değerine ilişkin aşağıda [858] değinilen konuya paralel olduğu belirtilmelidir[859]. Bilgi değer olarak nötrdür. Bilginin değeri aktarılan kişinin yani muhatabının bilgi düzeyine göre ve onu değerlendirebilme kapasitesine göre değişmektedir. Bu açıdan bilginin değerlendirilmesinde sübjektivite ön plandadır. Dolayısıyla bilgi muhatabına göre, bazen pozitif, bazen negatif değer alabilir. Diğer taraftan, verilen bilgi, bir veri yığını içerisinde ve anlaşılabilirlikten uzak olabilir. Federal mahkemenin sırrın bilinmezliğinde aleni olmama ölçütünü, bilgi odaklı değerlendirmek güç görünmektedir. Fakat bir sırrın onu değerlendiremeyecek veya bunun anlamını kavrayamayacak kişilerce öğrenilmiş olmasının bazı durumlarda ona aleniyet kazandırmayacağı kabul edilebilir. Aleni olmama ölçütünün değerlendirmesinde, bilginin kendisi bakımından bir sonuca ulaşılırken, somut olayda bilginin nasıl paylaşıldığı ve paylaşılan kişinin bunu değerlendirme kabiliyeti de dikkate alınmalıdır.

bbb. Genel Olarak Erişilememe

aaaa. Kavram

Bir vakıa, esaslı bazı engellerin aşılmasına gerek olmaksızın, öğrenilebiliyorsa genel olarak erişilebilir durumdadır[860]. Öğretimizde, ticari sırlarla ilgili olarak "genel olarak bilinme" sorununa değinilmiştir. Buna göre, "genel olarak bilinme" meselesi, bilginin hukuka uygun yollardan kolaylıkla edinilip edinilemeyeceği sorunudur[861]. Bir sır, olağan yollarla, zorluklarla karşılaşılmadan, herkes tarafından öğrenilebiliyorsa veya başka bir ifadeyle, pratik olarak, tüm menfaat sahipleri bunu öğrenme olanağına sahipse, o hususun genel olarak erişilebilir olduğunu kabul etmek gerekir [862] . Bilgiye yönelik bir işlemde bulunmaksızın, bir vakıa hakkında yüksek olasılıkla bilgi edinilebiliyorsa, burada artık aleniyetin olduğu belirtilebilir. Dolayısıyla bu durumdaki bir vakıanın sır olarak kabul edilmesi düşünülemez. Buna karşılık ilgili kişinin (ya da menfaat sahibinin)

[858] Bkz. § 11, III, A, 1.
[859] Bilginin baştan bir değer arz etmemesine ilişkin tartışma noktasında bu konuyla ilgili olarak bkz. **Margiotta**, s. 22.
[860] Bu hususta bkz. **Martinez**, s. 38. Yine benzer bağlamda bkz. **Stückelberger**, s. 46.
[861] Bkz. **Usluel**, s. 33.
[862] Bu hususta bkz. **Margiotta**, s. 23.

derhal emrine amade bulundurulmayan her bilginin de "sır" teşkil edeceği sonucuna ulaşılmamalıdır. Böyle bir yorum, sır kavramını çok genişletir ve sır olanla olmayan arasındaki sınırı kaldırır[863]. Bu nedenle öğreti, sırrın nispi bilinmezlik unsurunun tespiti için önerilen "genel olarak erişilememe" kavramını dar yorumlama taraftarıdır[864].

bbbb. Anonim Ortaklıklar Hukuku Bakımından Değerlendirme

Sır niteliği araştırılan bilginin "nispi bilinmezlik" unsuru açısından değerlendirilmesinde, "genel olarak erişilememe" ölçütünün, "aleni olmama" ölçütüne tercih edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz[865]. Çünkü "aleni olmama" ölçütü cevaplayabileceğinden çok daha fazla sorunu ortaya çıkarabilmektedir[866]. Yalnız bununla "aleni olmama ölçütü"nün tamamen göz ardı edilmesini kast etmemekteyiz. Tam tersine "genel olarak erişilememe" ölçütüne yardımcı bir esas olarak dikkate alınabileceğini belirtebiliriz.

"Genel olarak erişilememe" ölçütü, Yeni TTK m. 437/III'te yer verilen "ortaklık sırrı" bakımından uygulanacaksa, dar yorum ilkesine tabi tutulmalıdır. Aksi halde, pay sahiplerinin ortaklık karşısındaki durumu, sırrın kapsamının büyük ölçüde genişlemesi nedeniyle kötüleştirilmiş olur. Geniş bir yorumun, şeffaflık ilkesiyle çelişeceği de belirtilmelidir. Çünkü anonim ortaklıklar hukukunda, birçok açıdan işlevsel bir bilgilendirme sistemi kurulmuştur. Bu sistem, bilgilendirmeyi kural, gizliliğiyse istisna olarak düzenlemiştir. Sırrın ve bununla birlikte "ortaklık sırrı" kavramının genişlemesi, sistemimizin tesis ettiği kural ve istisna ilişkisini olumsuz etkiler. Ayrıca ortaklık sözleşmesinin unsurları açısından hem ortakların hem de ortaklığın ortak amaca ulaşma hedefi vardır. Dolayısıyla, ortaklıkla pay sahipleri veya pay sahiplerinin kendi aralarındaki menfaat uyuşmazlıkları, özellikle iki tarafa borç yükleyen hukukî ilişkilerden farklı değerlendirilmelidir. Çünkü bir ortaklığın ortağı (ya da anonim ortaklığın pay sahibi) olmakla, ortak amaca ulaşmak da

[863] Bkz. **Stückelberger**, s. 47.
[864] Bu görüşte bkz. **Stückelberger**, s. 47; **Martinez**, s. 38
[865] Genel olarak erişilememe ölçütü, hukukumuza yabancı değildir. Örneğin, öğretimizde, "rakiplerin ulaşabileceği, çeşitli kaynaklar aracılığı ile elde edebileceği, verileri ve bilgileri kullanarak yorumlama/değerleme ile çıkarabileceği" bilgilerin sır olamayacağı belirtilmiştir (bkz. **Altaş**, Anonim Şirketler, s. 478). Bu örnekte, adı anılmamakla birlikte, sır kavramı, genel olarak erişilememe ölçütüne göre tanımlanmıştır.
[866] Bkz. **Stückelberger**, s. 47.

istenmektedir. İlişkinin bu özelliği tamamen göz ardı edilip, taraf menfaatlerinin katı olarak ayrılması, doğru değildir. Haliyle bir meselenin sır kavramı içine dâhil olup olmadığı incelenirken, öğretinin önerdiği dar yorum esası, ortaklıklar hukukunun yapısına daha uygundur. Bu nedenle sır kavramı, nispi bilinmezlik unsuru bakımından, genel olarak erişilememe ölçütüne göre değerlendirilirse, dar yorum yapılması anonim ortaklıklar hukukuna daha uygun olacaktır.

bb. Sır Saklanmasına Yönelik Haklı Menfaat

aaa. Sır Saklama Menfaatinin Haklılığı

Bilginin gizli kalmasının sahibine sağladığı menfaat, öğretide gizli bir bilgiye sır niteliği kazandıran unsurlardan birisi olarak anılmaktadır[867]. Federal mahkeme de sır kavramının unsurlarına değindiği kararında, sır sahibinin sır saklanmasına yönelik haklı bir menfaate sahip olması gerektiğini ifade etmiştir[868].

Sır sahibinin menfaatinin hangi niteliğe sahip olması gerektiği tespit edilmelidir. Sırrın saklanmasına yönelik menfaatin haklılığı yapılacak bu tespite göre belirlenebilir. Öğretimizde, "gerçekliği olan ve sır telakki edilen hususun saklanmasında özellikle ekonomik anlamda bir menfaatin, yararın bulunması"[869] gerektiği ifade edilmiştir.

Bir vakıanın sır olarak kabulü, onun gizlenmesi için haklı bir menfaatin varlığını şart koşar. "Sır saklanmasına yönelik menfaat" olgusu sübjektif bir unsur[870] olmasına rağmen, keyfî nitelikli özel menfaatler söz konusu bağlamda değerlendirilemez[871]. Öğretide ilgili vakıanın kamunun menfaati açısından da korunabilir kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir[872]. Başka bir ifadeyle, sübjektif anlamdaki sır saklama menfaatinin kamusal bakımdan korunabilir kabul edilmesi koşuluyla, sır saklama iradesi hukuk düzeni tarafından korunur[873]. Anonim ortaklıklar, toplumun ekonomik hayatında önemli bir rol oynarlar ve serbest pazar

[867] Bkz. **Usluel**, s. 10.
[868] Öğretimizde, bu menfaat "hukuken korunmaya değer, haklı bir menfaat olarak" ifade edilmektedir (Bkz. **Usluel**, s. 11).
[869] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 264. Sırrın sahibine, ekonomik menfaat yanında manevi menfaat de sağlayabileceği belirtilmiştir (bkz. **Usluel**, s. 11).
[870] Unsurun objektif olduğuna dair bkz. **Stückelberger**, s. 47.
[871] Bkz. **Martinez**, s. 39. Gizlilik üzerindeki hakkın ilk planda topluluk menfaatlerine hizmet ettiği ve keyfî bireysel menfaatlerin bu yolla korunmak istenmediği bağlamında bkz. **Stückelberger**, s. 47.
[872] Bkz. **Martinez**, s. 39.
[873] Bu bağlamda bkz. **Stückelberger**, s. 47.

ekonomisinin önemli aktörüdürler. Bu sebeple, öğretide, anonim ortaklıklar açısından gizliliğin, rekabet edebilirliğin korunması bağlamında bir menfaat teşkil ettiği belirtilmektedir [874] . Anonim ortaklıkların rekabet edebilirliklerinin korunmasının ekonomik dengeler ve dolayısıyla toplumsal menfaat açısından önemi büyüktür[875].

İsviçre anonim ortaklıklar hukukunda, federal mahkemenin ilgili menfaati tespit ediş şekline öğretide değinilmektedir. Buna göre, gizlenecek bilginin ekonomik seyre etkisi olabilecek veya sır sahibi sırrın açığa çıkmasıyla zarara uğrayacak ya da soyut bazı olumsuzluklarla karşılaşacaksa gizliliğe ilişkin menfaatin korunabilir olduğu kabul edilmelidir[876]. Federal mahkemenin bu bakış açısı, sır saklayanın sübjektif menfaatlerini de dikkate almaktadır. Zira sırrın açığa çıkmasıyla sır sahibinin zarara uğraması hususundan bahsedilmektedir. Öğretide belirtildiği üzere, böyle bir durumda, bir vakıanın açığa çıkmasının sadece somut olayda değil, tipik ve olağan bir sonuç olarak malvarlıksal zarar ya da soyut bazı olumsuzluklara neden olması gerekir. Ancak bu sonuca ulaşılabiliyorsa sır saklanmasında bir menfaat olduğu kabul edilebilir[877]. Öğretimizde, ortaklık sırlarının gizli tutulmasında haklı bir menfaatin mevcut olup olmadığı hususunun dar bir ölçüte bağlanmaması gerektiği savunulmaktadır. Buna göre, açıklandığı takdirde ortaklığın menfaatine zarar verebilecek her olay veya hususun gizli tutulmasında ortaklık menfaatinin varlığı kabul edilmelidir[878]. Ortaklığın sır saklama menfaatinin tamamen sübjektif dikkate alınıp, geniş yorumlanması, pay sahibinin bilgiye olan menfaatinin hep ikinci planda takdir edilmesine neden olabilir. Bu yüzden, yukarıda değinildiği üzere, sadece somut olayda bir zararın oluşması değil, bilginin açığa çıkmasının tipik ve olağan bir sonuç olarak zarara neden olması olasılığı denetlenmelidir.

Sır saklanmasına olan menfaatin korunabilir olması için, bunun nitelikli bir temeli olmalıdır. Örneğin ilgili kişinin gizlilik konusunda hukukî bir menfaate sahip olması yeterli kabul edilmelidir. Bizzat hukuk ilgili kişinin sırrını korumaktaysa,

---

[874] Bu hususta bkz. **Martinez**, s. 39; benzer yönde bkz. **Jung/Spitz/(Mabillard),** SHK UWG, Art. 6, No: 11, s. 610; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 13.

[875] Rekabet edilebilirliğin korunmasında bilhassa kamusal menfaat de olduğu yolunda bkz. **Stückelberger**, s. 47. Kamusal menfaat ile ilişkilendirilmeksizin, öğretimizde, menfaat unsurunun belirlenmesinde sır sahibinin, bu sır sayesinde rakiplerine karşı nasıl bir üstünlük sağladığının önemli olduğu ifade edilmektedir (bkz. **Usluel**, s. 11).

[876] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 39; **Stückelberger**, s. 47–48.

[877] Bkz. **Stückelberger**, s. 48.

[878] Bu hususta bkz. **Karasu**, s. 89.

artık söz konusu kişinin gizlilik konusunda başka bir menfaati ispat etmesi gerekmez[879]. Yoksa öğretimizde de ifade edildiği üzere, bir hususun sır olduğunu iddia eden kişi ya da organın, buna yönelik menfaatini ispat etmesi gerekecektir[880].

bbb. Anonim Ortaklıklar Hukuku Açısından Değerlendirme ve Özellikle Menfaatlerin Ölçülmesi Gerekliliği

Anonim ortaklıkta pay sahibi ve ortaklık arasındaki ilişki, ortaklık için önem arz eden hususlarla ilgili olarak, pay sahibi ve ortaklık arasında iletişimi gerektirir[881]. Buna rağmen, belirli vakıaların gizli tutulmasında anonim ortaklık hak sahibi kılınmıştır. Burada, anonim ortaklığın işlevsel olarak korunduğundan bahsedebiliriz[882]. Anonim ortaklığın açıklamak istemediği husus, mutlak olarak korunmadığı sürece menfaatler arasında bir ölçme gerekli olur[883]. Gerçekten de bu noktada, sır saklamaya yönelik menfaat, sır kavramının önemli bir unsuru olarak gündeme gelecektir. Belirtildiği üzere, çoğunlukla anonim ortaklıklarda sır vasıtasıyla rekabet edebilirlik korunmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda bir koruma için "ortaklık sırrı"nın özel içeriğinin bir önemi yoktur[884]. Keza yine, üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması amacıyla sır saklanmasının bir zorunluluk arz etmesi söz konusu olabilir. Böyle bir durumda da aslında sır, yukarıda bahsedilen birinci anlamına yakınlaşmaktadır[885]. Yani gizli olması gereken hususları ifade eder. Sırrın içeriği, saklanması için bir gerekçe teşkil etmez.

Sırrın içeriği nedeniyle saklanılmak istendiği durumlar da olabilir. Sırrın içeriğinin önem kazandığı ve bu nedenle saklanması gerekli bir bilgi halini aldığı durumlarda, sır saklamaya olan menfaatin önemi gündeme gelecektir. Çünkü bu menfaat, pay sahibinin bilgi almaya olan menfaatiyle karşılaştırılacaktır. Bir bilginin, içeriği nedeniyle korunması, anonim ortaklıklar hukukumuz bakımından sadece sır kavramına özgü değildir. Yani ikinci anlamıyla sır, bir bakıma ortaklığın korunması gereken diğer menfaatlerine denk düşmektedir. Bu noktada, sırrın objektif

[879] Bu konuyla ilgili olarak bkz. **Martinez**, s. 39.
[880] Bu yönde bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 264.
[881] Bkz. **Martinez**, s. 39.
[882] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 39.
[883] Bu hususta bkz. **Martinez**, s. 39.
[884] Bu konuda bkz. **Martinez**, s. 40.
[885] Bkz. § 10, II, A, 2, a.

unsurlarından ziyade, sübjektif unsuru önem kazandığından, menfaatlerin karşılaştırılması bir anlamda zorunluluk halini alır.

Yeni TTK m. 437/III, pay sahibine verilmesi "ortaklığın korunması gerekli diğer menfaatleri"ni tehlikeye düşürme olasılığı olan bilgilerin de gizlenmesini öngörmüştür. Bu durumda pay sahibiyle ortaklık arasındaki bilgi kaynaklı menfaat uyuşmazlığına sistemimiz yabancı değildir. Sırrın "kavram" olarak korunmadığı, içerik temelinde korunduğu durumlarda sır saklama menfaati öne çıkar. İşte bu halde, ortaklığın sır saklama menfaatinin genel anlamdaki gizlilik menfaatinden büyük bir farkı yoktur ve aynı temelde değerlendirilebilir. Çünkü böyle bir durumda sır, "saklanması gerekli vakıa" olarak ilk anlamıyla korunmamaktadır. Bunun yerine, içeriği üzerinden bir değerlendirme yapılması gerekecektir. Dolayısıyla içeriği nedeniyle paylaşılmak istenmeyen bazı bilgilerin sır oluşturabilmesi için, sır saklanmasına yönelik haklı bir menfaatin varlığı gerekmektedir. Haliyle bu tip bilgilerin açıklanması halinde ortaklığın, tipik ve olağan bir sonuç olarak malvarlıksal zarar ya da soyut bazı olumsuzluklara maruz kalabilme olasılığı araştırılmalıdır. Sırrın daha özel bir hali olan "ortaklık sırrı" kavramının, sırrın ikinci anlamına uygun olarak ele alındığı durumlarda, Yeni TTK m. 437/III'te yer verilen "ortaklığın korunması gereken diğer menfaatleri" gibi değerlendirilmesi gerekecektir. Aşağıda bunun pratik farkı incelenmiştir[886].

cc. Sır saklama İradesi

aaa. Kavram

Sırrın (veya gizliliğin) bir unsuru da bu yönde bir iradenin varlığıdır. Bundan, sır saklamakla görevli şahsın bazı vakıaların gizlenmesi konusundaki fiili iradesi anlaşılır[887]. Sır ancak sır sahibi tarafından istenmişse var olabilir. Bu nedenle öğretimizde, sırrın hukuki korumadan istifade edebilmesinin bir koşulu olarak, "sırrın sahibi gerçek veya tüzel kişinin gerçekte onun gizli tutulması yönündeki

[886] Örneğin, sırrın "saklanması gerekli vakıa" olarak saklandığı bir durum "mutlak sırlar"dır. Çalışmada, mutlak sırların Yeni TTK m. 437/III'e tabi olmadığı savunulmuştur (bkz. § 10, II, B, 2, c). Zira ortaklığın bu sırları saklaması gereklidir. Pay sahibiyle paylaşması kural olarak düşünülemez. Ancak sırrın içeriği nedeniyle paylaşılmak istenmediği "nispi sırlar"da durum farklıdır. Burada menfaatlerin karşılaştırılması yöntemine başvurulur (bkz. § 10, IV vd.).

[887] Bkz. **Martinez**, s. 40.

iradesinin varlığı (gizli tutma iradesi)"[888] önemle belirtilmektedir. Başka bir ifadeyle, "bir bilginin sır olarak saklanması sahibinin iradesine bağlıdır"[889].

Sır saklama iradesi, ifade ediliş şeklinden de anlaşılabileceği üzere, sırrın iradeye dayalı unsurunu oluşturur ve o olmadan hukukî anlamda sırdan da bahsedilemez[890]. Söz konusu irade olmaksızın sırdan değil, olsa olsa herkesin erişimine açık, gizli kalmış veya bilinmeyen bir vakıadan bahsedilebilir[891].

Bazen sır saklama iradesi sır kavramının bile önüne geçebilmektedir. Öğretide haklı olarak, sır saklama iradesinin sadece sırrın korunması koşullarından biri olmadığı, ayrıca korunan hususun kendisi olduğu da belirtilmektedir[892]. Bu nedenle sır saklama iradesi, açık ve anlaşılabilir görüntüsüne rağmen, tartışmalı bazı hususları da beraberinde getirmektedir. Sır saklama iradesine ilişkin tartışmalı hususlar, sır kavramının somutlaşmasında ve anlaşılmasında kolaylık sağladığından, öğretide yer bulan tartışmalara aşağıda kısaca değinilecektir.

bbb. Sır saklama İradesinin Açıklanması

aaaa. Sır Saklama İradesinin Açıklanmasına İlişkin Görüşler

Sır saklama iradesi özel bir niteliği haizdir ve hukukî işlem iradesiyle aynı olarak anlaşılmamalıdır[893]. Sır saklama yönünde bir iradenin açıkça bildirildiği durumlarda sorun yoktur. Bu şekilde sırrın bir tarafının gizliliğe yönelik bir iradeyi açıkça ortaya koyduğu anlaşılır. Ancak "sır sahibinin, söz konusu sırrı gizli tutma yönündeki iradesi açık ya da zımnî olabilir"[894]. Gerçekten de, öğretide, sır saklama yönündeki iradenin her zaman açıkça bildirilmesine gerek olmadığı, fark edilebilir olmasının yeterli olduğu belirtilmiştir[895]. Başka bir ifadeyle, söz konusu iradenin, açıkça beyan edilmesi ya da mevcut koşullar altında irade sahibinin davranışlarından anlaşılabilmesi gerekir[896]. İşte, iradenin açıkça anlaşılamadığı durumlarda, sır niteliği tartışılan bilginin buna uygun bir iradeyle gizli tutulup tutulmadığının tespit edilmesi önemlidir.

---

[888] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 263-264.
[889] Bkz. **Usluel**, s. 9.
[890] Bkz. **Jung/Spitz/(Mabillard),** SHK UWG, Art. 6, No: 12, s. 611.
[891] Bu hususta bkz. **Stückelberger**, s. 48.
[892] Bkz. **Druey**, Information, s. 262.
[893] Bu hususta bkz. **Druey**, Information, s. 262.
[894] Bkz. **Usluel**, s. 10.
[895] Bu yönde bkz. **Martinez**, s. 40.
[896] Bu bağlamda bkz. **Jung/Spitz/(Mabillard),** SHK UWG, Art. 6, No: 12, s. 611.

Sır sahibinin hangi davranışıyla sır saklama iradesini ortaya koyduğu noktasında önemli sorunlarla karşılaşılmaktadır. Sırrın tespiti için önemli olabilecek bu meseleye karşı öğretide, sır saklama iradesini var sayma eğilimi mevcuttur[897]. Tabi bu varsayımın sınırları da ortaya konmalıdır. Sır sahibinin objektif olarak bir menfaatinin olduğu hallerde veya somut olayda sır saklamanın olağan olduğu durumlarda, saklama iradesinin varsayımsal olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir. Böylelikle, farazi sır saklama iradesi dürüstlük ilkesi çerçevesinde objektifleştirilmeye çalışılmaktadır[898]. Örneğin öğretimizde, "sır teşkil eden gizli bilginin işletmenin rekabet gücü açısından önem taşıması ve sır sahibi ile rakipler açısından değerli olması" gizli tutma iradesinin belirlenmesinde önemli olarak nitelenmiş ve "genellikle bu durumda" iradenin var olduğunun kabul edileceği belirtilmiştir[899].

Öğretide objektifleştirmeye ilişkin görüş eleştirilmektedir. Eleştirinin asıl dayanağı, bu şekilde bir objektifleştirmenin aslında sır saklama iradesi unsurunu iradi bir unsur olmaktan çıkardığı şeklinde anlaşılabilir. Özellikle sır saklama iradesi tamamen sır saklamaya yönelik menfaate bağlanılmakta ve onunla açıklanmış olmaktadır[900]. Aslında sır saklama iradesine yönelik önceden bir kural koyabilmek veya genelleme yapabilmek çok zordur. Dolayısıyla sır niteliği araştırılan hususun her somut olay bazında sır sahibi tarafından gizlenmeye çalışılıp çalışılmadığı hususu araştırılmalıdır. Bu bağlamda sır saklama iradesinin açık bir beyanla ortaya konulup konulmadığı veya örtülü davranışlarla sır saklanmaya çalışılıp çalışılmadığı, somut olayın koşulları çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Sır saklama iradesinin tespiti bakımından kolaylık sağlayabilecek farklı bir görüş daha mevcuttur. Görüş, işlevsel sır saklama iradesi olarak anılabilir. Bu görüş, işletme sırlarının saklanmasında, sır saklama iradesinin tersinden hareketle, bu yönde bir iradenin olup olmadığı sonucuna ulaşmaktadır. Bu görüşe göre, sırların etkin korunabilmesi için, her vakıa sır olarak saklanmasına yönelik bir iradeye gerek olmaksızın, işletmenin sır alanına dâhil olur. Var sayılan bu sır saklama iradesi,

---

[897] Bu yönde bkz. **Martinez**, s. 41; **Jung/Spitz/(Mabillard),** SHK UWG, Art. 6, No: 12, s. 611–612.
[898] Söz konusu hususta bkz. **Martinez**, s. 41. Farazi sır saklama iradesinin sınırları konusunda başka açıklamalar için ayrıca bkz. **Jung/Spitz/(Mabillard),** SHK UWG, Art. 6, No: 12, s. 611–612; **Stückelberger**, s. 49.
[899] Bkz. **Usluel**, s. 10.
[900] Sır saklama iradesini objektifleştiren görüşün eleştirisi için bkz. **Stückelberger**, s. 49.

ancak açıklama iradesi varsa bozulmuş sayılabilir. Bu görüşe göre, modern işletme faaliyeti çerçevesinde, sır saklama iradesi kavramı yerine, aslında açıklama iradesinin eksik olması kavramı getirilmektedir. Böylelikle işlevsel olan bu çözümde, aslında sırrın "iradi unsuru"ndan da vazgeçilmiş olmamaktadır[901]. İşletme odaklı bu görüşe göre, sır saklama iradesinin oluşumuna katkıda bulunan tüm şahıs ve organların, işletmenin yararına hareket etmeleri gerektiği nispette sır saklama iradesi objektifleştirilmektedir. Dikkat edilirse sır saklama iradesinin oluşumuna katkıda olan herkes, bu görüş tarafından esas alınmaktadır. Görüşün bu anlamdaki hareket noktasının, özellikle büyük ve kapsamlı işletmelerde her şeyin tek merkezden yönetilemeyeceği esası olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda işletme içinde aslında bilgi yönetimini sağlayan bir görev düzenlemesi olduğu ortaya konulmaktadır. Dolayısıyla öğretide, sır saklama konusundaki anılan özerk karar alma yetkisinin, işletme içindeki bilgi yönetimine dair görev düzenine uygun olarak kullanılması gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle söz konusu görüş çerçevesinde, "sır sahipliği" kavramından ziyade "sır yetkililiği" kavramından bahsedilmektedir[902].

bbbb. Görüşlerin Anonim Ortaklıklar Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi

Anonim ortaklıklar hukukunun pay sahipleri açısından öngördüğü bilgilendirme sistemi, bilgi ekonomisi ve bilgi toplumu kavramlarıyla gelişen bilgilendirme düzeninden soyutlanamaz. Yasa koyucu bilgilendirme sistemini oluştururken bu gerçekleri göz önüne almıştır. Ancak sır saklama iradesinin varlığı ve açıklanmasına ilişkin görüşlerin anonim ortaklıklar hukukunun pay sahipleri için öngördüğü bilgilendirme sistemi bakımından doğrudan doğruya her zaman uygulama olanağının olmadığı ifade edilebilir. Ancak işlevsel görüşün temel aldığı "açıklama iradesinin eksikliği" formülü yasal sistemimizde uygulama alanı bulabilir. Bunda özellikle, öngörülen sistemin anonim ortaklık genel kurulunda soru sorulması esasına dayanmasının etkili olduğu belirtilebilir. Pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin bir örnekle mesele somutlaştırılabilir.

Yeni TTK m. 437/II, cümle 1 hükmü uyarınca, "pay sahibi genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilir". Pay sahibinin bilgi alma talebi karşısında

[901] Bu hususta bkz. **Stückelberger**, s. 50.
[902] Konuya ilişkin olarak bkz. **Stückelberger**, s. 51.

yönetim kurulu istisnai durumlar yoksa bilgi vermelidir. Bu noktada sır saklama iradesinin işlevsel görüşün öne sürdüğü "açıklama iradesinin eksikliği"ne göre tespiti gündeme gelebilecektir. Bilgi alma talebi karşısında, bilginin verilmesi reddedilirse, açıklama iradesinin eksikliği gündeme gelir. Aslında bu, işlevsel görüş uyarınca sır saklama iradesinin varlığına işaret etmektedir. Özellikle yetersiz bilgi verilmesi veya reddetmek yerine cevap vermemek gibi davranışlarda bulunulması halinde bu ölçüt anlam kazanır. Böyle durumlarda açıklama iradesinin eksikliği söz konusudur. Dolayısıyla ortaklığın bu anlamda sır saklama veya gizlilik iradesi olduğu anlaşılabilir. Yalnız, sır saklama iradesinin, diğer unsurlarla birlikte değerlendirilmesi gerektiği gözden kaçmamalıdır. Zira sadece sır saklama iradesinin varlığı, sır vasfı araştırılan bilginin sır olarak nitelendirilmesini sağlamaz. Sır saklama iradesinin yöneldiği bilgide, sır sahibinin sırrın saklanmasına yönelik menfaati olmalı ve bu menfaati de haklı bir menfaat olmalıdır. Ayrıca ilgili bilginin nispi bilinmezlik özelliği de araştırılmış olmalıdır. Yanı sır saklama iradesinin tespiti, sır niteliği araştırılan bilginin sır olduğuna dair kendi başına bir veri oluşturmaz.

Ortaklığın, genel kurul dışında bir vakıa hakkında, bir pay sahibine bilgi vermesi de işlevsel sır saklama iradesi görüşüne göre değerlendirilebilir. Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 ve 5'e göre, bir bilgi, pay sahiplerinden birisine bu sıfatı nedeniyle verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemi üzerine, aynı bilgi, genel kurulda paylaşılmalıdır. Yönetim kurulu bu durumda Yeni TTK m. 437/III hükmüne dayanamayacaktır. Burada aynı menfaat grubundan bir kişiye, ilgili vakıa hakkında bilgi verilmekle birlikte, açıklama iradesinin ortaya çıktığı ve o vakıayla ilgili sır saklama iradesinin ortadan kalktığı düşünülebilir. Yani anılan hüküm sadece yaptırım niteliği ve bilgilendirmede eşitlik ilkesi gözetilerek getirilmiş bir hüküm değildir. O vakıayla ilgili sır saklama veya geniş anlamda gizlilik iradesinin ortadan kalktığını savunmak olanaklıdır. Dolayısıyla ortaklığın Yeni TTK m. 437/III'e dayanması bu çerçevede hukuka aykırı olacaktır.

4. Sır İlişkisinde Kişiler

a. Sır Sahibi

Sır kavramı, belirli bir kişi çevresini ilgilendirir. Kavramın muğlaklığı sırrın özneleri bağlamında da bazı sorunları beraberinde getirir. Sırrın ilgili olduğu kişi

çevresini, sır sahibi ve sır tutan olarak ayırmayı tercih ediyoruz. Sır sahibi ve sır tutan şahıslar olmasa, sır kavramından da bahsedilemeyeceğinden, sırla ilgili kişi çevresi ayrıca sırrın unsurlarından olmaktadır.

Sır sahibinin sır konusundaki en yetkili şahıs olduğunu ifade etmek yanlış olmaz. Gerçekten de, sır sahibi, sırrın kaderi konusunda söz sahibi olan kişidir[903]. Sır sahibi, kendi iradesine bağlı olan sır üzerinde, onu açıklamak istediği zaman tasarrufta bulunur[904]. Bu nedenle, sır sahibi, sır üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan kişi şeklinde tanımlanmaktadır[905]. Tanımda, sır üzerinde bir obje (ya da eşya) gibi tasarruftan ziyade, sırrın içeriğinin açıklanmasından bahsedilmektedir[906]. Başka bir ifadeyle, buradaki tasarruf tabiriyle kast edilen, sır sahibinin sırrın ya saklanması ya da açıklanarak ortadan kaldırılması hususundaki yetkisidir[907]. Tasarruf yetkisi tabirinin eşya hukuku terminolojisini andırdığı ve buradan alındığı belirtilebilir. Özellikle bilgi ve sır kavramlarının sahiplik temelinde değerlendirilmesi, onun eşya hukukundaki kavramlarla karşılaştırılmasını çoğu durumda olanaklı kılabilir. Yalnız bunların özellikle eşya hukukunda düzenlenen hakların konusu olabilmeleri söz konusu değildir. Zira bilgi ve bununla birlikte sır kavramlarının cisim bulmuş eşya olarak değerlendirilmeleri olanağı yoktur[908]. Dolayısıyla sır sahipliğini açıklamak için kullanılan, "tasarruf yetkisi" kavramını eşya hukukunda kullanılan kavrama birebir denk kabul edemeyiz. Hemen yukarıda belirtildiği gibi, sırda hâkimiyet, bir nesne üzerinde değildir. Aksine bilinmeyen bir vakıanın açıklanmasıyla ilişkili bir hâkimiyet söz konusudur[909]. Terminolojik sorunlar nedeniyle, yukarıda değinildiği üzere[910], sır sahipliği veya tasarruf yetkisi gibi kavramlar yerine, sır yetkililiği kavramı da öğretide önerilmektedir[911].

Sır sahibinin menfaatleri çok yönlü korunmaktadır. Sır sahibi, bazı vakıaların gizlenmesiyle, bir taraftan sırrın içeriğinin açıklanmamasını amaçlar. Diğer taraftan

---

[903] Bkz. **Stückelberger**, s. 44.
[904] Bu hususta bkz. **Martinez**, s. 41. Bu
[905] Tanım için bkz. **Druey**, Information, s. 269.
[906] Bu anlamda bkz. **Martinez**, s. 41–42.
[907] Bu anlamda açıklama için bkz. **Stückelberger**, s. 44; keza benzer yönde bkz. **Druey**, Information, s. 269.
[908] Bu bağlamda bkz. **Stückelberger**, s. 45.
[909] Bu anlamda bkz. **Stückelberger**, s. 45.
[910] İşlevsel sır saklama iradesi görüşü çerçevesinde "sır yetkililiği" kavramı için bkz. § 10, II, A, 3, b, cc, bbb, aaaa ve § 10, II, A, 4, a.
[911] Bkz. **Stückelberger**, s. 45.

da sırrın üçüncü kişilere ne zaman açıklanacağına kendisinin karar verebilmesini hedefler[912].

b. Sır Tutan

Sır sadece sahibi tarafından bilinmez. Bir açıdan bu durum, nispi bilinmezlik unsuruyla ilgilidir. Sır belli bir çevre tarafından bilinmektedir. Bu çevre her zaman sırla doğrudan ilgili kişiler olmayabilir. Dolayısıyla sır sahibinin dışında, sır kavramıyla ilgili başka kişiler de olabilir. Bunlara "sır tutan" ya da "sır saklayan" adı verilebilir.

Sır tutan, saklanılan vakıayla ilgilenmediği ve saklanılan vakıa doğrudan ona ilişkin olmadığı halde belli bir sır konusunda bilgisi olan kişiyi ifade eder[913]. Sır bir nedenle sır tutan kişiye açıklanmaktadır. Dikkat edilirse, sır sahibinden farklı olarak, sır tutan sadece gizlenilen vakıaya ilişkin bilgiye sahiptir. Yoksa, sır üzerinde bir tasarruf yetkisini haiz olması söz konusu değildir[914]. Belirtildiği üzere, eşya hukuku kavramlarını, bu alana aktarmak doğru olmamakla birlikte, kolaylaştırıcı olması bakımından, öğretide bir örnek verilmektedir. Buna göre, sır sahibinin konumu, mülkiyet hakkı sahibininkine paralelken, sır tutanın konumuysa zilyedin konumuna paralellik gösterir[915].

Sır tutan olma anlamında, her ne kadar zorunluluk teşkil etmese de, sırrın, sır tutana açıklanması, genelde sır tutanın sır saklama yükümlülüğü altında olması nedeniyledir[916].

c. Anonim Ortaklıklar Hukuku Bakımından Değerlendirme

Yeni TTK m. 125/I uyarınca ticaret ortaklıkları tüzel kişiliğe sahiptir. Anonim ortaklıklar ticaret ortaklığı olmalarından dolayı (bkz. Yeni TTK m. 124/I) tüzel kişiliği haizdir. İnsana özgü olanlar dışında, bütün hak ve borçlara ehil olabilen (bkz. MK m. 48), kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla, fiil ehliyetini kazanan (MK m. 49) anonim ortaklıkların, bir gizlilik alanı olması ve sırlarıyla ilgili olarak da "sır sahibi" olmaları olağandır. Daha açık bir

[912] Konuyla ilgili olarak bkz. **Martinez**, s. 42.
[913] Bkz. **Martinez**, s. 42.
[914] Bkz. **Stückelberger**, s. 44.
[915] Söz konusu örnekleme için bkz. **Stückelberger**, dipn. 273, s. 45.
[916] Bu doğrultuda bkz. **Martinez**, s. 42.

ifadeyle, pay sahiplerine özgü bilgilendirme sisteminde, saklanılan bilgiler nedeniyle sır sahibi bizatihi anonim ortaklıktır[917].

Anonim ortaklığın, sır sahibi olduğunu tespit etmek, teorik bir önem taşıyabilir. Ancak, pratik gerçeklik karşısında, bu tespitin önemi tartışılabilir. İşlevsel sır saklama iradesine ilişkin görüşte "sır yetkisi" ve "sır yetkililiği" gibi kavramlar öne çıkarılmaktadır. Buna göre, aslında anonim ortaklığın gerçek kişiler gibi kendine ait bir iradesi yoktur. Dolayısıyla sır yetkisinin onda olduğunu kabul etmek, sanıldığı gibi çözüm getiren bir yöntem olmayacaktır[918]. Anonim ortaklığın iradesi organları aracılığıyla açıklanır (bkz. MK m. 50/I). Anonim ortaklıkta irade oluşumunun gerçekleştiği organ genel kuruldur. Ancak özellikle pay sahibinin bilgi alma hakkı çerçevesinde değerlendirme yapıldığında, pay sahibinin genel kuruldaki sorusu karşısında, bir hususun –haklı veya haksız şekilde- sır olarak nitelendirmesini yapacak organ, kural olarak, yönetim kurulu olmaktadır.

Ortaklığın sır alanının, hatta geniş anlamda kişiliğinin, korunmasının temelini işlevsel olarak değerlendiren çağdaş görüşlere göre, işletme işletilmesi, ticari hayatta nasıl bir korumayı gerektiriyorsa, ortaklığın kişiliği de bu çerçevede korunacaktır[919]. İşlevsel sır saklama iradesi görüşünün, kişiliğin işlevsel korunmasına paralel olarak, sır sahibi kavramını da somutlaştırma eğiliminde olduğu belirtilebilir. Dolayısıyla bu görüşün, ortaklığın işletmesi bakımından "sır sahibi"ni yönetim kurulu olarak esas aldığı da akıllara gelebilir. Fakat işlevselliği ön plana çıkaran görüşler bu yaklaşımı da reddeder. Çünkü özellikle büyük ve kapsamlı işletmelerde her şeyin tek merkezden yönetilemeyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle, sır saklama yetkisinin tek bir organ veya kişi üzerinde sabit kılınamayacağı görüşü kabul edilmektedir[920].

İşlevsel sır saklama iradesini esas alan görüş, anonim ortaklığı işletmesi üzerinden değerlendirmektedir. Ancak, anonim ortaklıklarda pay sahiplerinin bilgilendirilmesine ilişkin sistem değerlendirildiğinde, yönetim kurulunun merkezi rolü reddedilemez. Özellikle bilgi alma hakkı ele alındığında, Yeni TTK m. 437 uyarınca ortaklığın işleri hakkında yönetim kurulundan bilgi istenebilecektir. Yönetim kurulu, bu bağlamda ortaklık adına sır saklama iradesini açıklayan organ

[917] Bu yönde bkz. **Martinez**, s. 43.
[918] Görüş bağlamında bkz. **Stückelberger**, s. 45.
[919] Bkz. Yukarıda § 10, II, A, 2, c.
[920] Bu bağlamda bkz. **Stückelberger**, s. 45.

olmaktadır. Yönetim kurulunun ortaklık sırrı üzerindeki hâkimiyeti buradan kaynaklanır ve onu sır sahibi haline getirmez. Çünkü, sır saklama iradesinin korunmasında yasal dayanak oluşturan, "kişiliğin korunması" kurumunda, korunan, anonim ortaklık tüzel kişiliğidir. Yönetim kurulunun hem tüzel kişiliği yoktur, hem de yasanın koruması ona yönelik değildir. Yönetim kurulunun sır üzerinde tasarrufta bulunurken aldığı kararlar, aslında ortaklığın iradesini yansıtmaktadır. Dolayısıyla teorik olarak ortaklık kendi sırları üzerinde tasarrufta bulunmaktadır.

Anonim ortaklıklarda, işletmesel bilgi düzeninin hâkimi, yönetim kuruludur. Çünkü Yeni TTK m. 365/I'e göre, anonim ortaklığı yönetim kurulu yönetir ve bu organ eğer birden fazla kişiden oluşuyorsa, kural olarak yönetim, kurulun tüm üyelerine aittir[921]. İç organizasyonun başında olan yönetim kurulunun ortaklık sırlarına vakıf olmaması düşünülemez. Bu açıdan yönetim kurulu üyeleri "sır tutan" konumunda kabul edilmelidir. Yönetim kurulu üyeleriyle ortaklık arasındaki hukuki ilişkinin, Yeni TTK m. 369'da düzenlenen sadakat yükümlülüğü nedeniyle "sır saklama yükümlülüğünü"[922] de içeriyor olması, üyelerin bu konumunun yasal dayanağı olarak düşünülebilir. Burada olağan sır ilişkisinden farklı olan husus, yönetim kurlunun bir vakıanın sır olup olmadığını takdir edebilecek konumda olmasıdır. Yani, yönetim kurulu üyeleri, aldıkları kararlar yoluyla, ortaklığa ait sırlar üzerinde tasarrufta bulunabilmektedir. Yönetim kurulu üyelerinin "sır sahipliği" sıfatının tartışılması, ancak anılan gerekçeyle gündeme gelebilir. Öğretide, yönetim kurulunun, bir işletmenin "sır tutan sır sahibi" olarak nitelendiğine rastlamak mümkündür[923].

İşlevsel sır saklama iradesini temel alan bakış açısının "sır sahipliği", "sır tutan" gibi kavramlar yerine "sır yetkililiği" kavramını ikame etmeye çalışması, işletme düzeyinde dikkate alındığında gerçekçi görünmektedir. Çünkü işletmeleriyle çok büyük bir hal almış olan bir anonim ortaklıkta, yönetim kurulunun hangi bilginin sır teşkil edeceğini ve hangi bilginin pay sahiplerine verilebileceğini tespit etmesi zor

[921] Yukarıda § 7, III, A, 1, b'de yer verildiği üzere, bilgi verip vermeme konusunda karar almak, yönetim kurulunun devredilemez görevlerindendir. Dolayısıyla bu alanda üyelerin tamamı sır tutan konumunda olacaktır.

[922] İsviçre hukuku bakımından, yönetim kurulu üyesinin sır saklama yükümlülüğünün yasada açıkça düzenlenmemiş olsa bile, bunun anonim ortaklıklar hukukuna özgü sadakat yükümünden çıkarılabileceği belirtilmektedir (Bu yönde bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §28, No: 40, s. 299).

[923] Söz konusu niteleme için bkz. **Martinez**, s. 43.

olabilir. Ancak yönetim kurulunun yönetim organizasyonunu belirleyen ve çalışmasını sağlayan bir organ olduğu ve hatta bu konuda devredilemez göreve sahip olduğu da unutulmamalıdır (bkz. Yeni TTK m. 366/II ve m. 375/I b). Yeni TTK, bilginin kural olarak genel kurulda paylaşılacağını düzenlemekte, ancak toplantıda bilgi verme görevlisi olarak, "yönetim kurulu"nu kabul etmektedir. Yine açıklandığı üzere, bilgilendirme kararı yönetim kurulunun devredilemez bir görevidir. Dolayısıyla işlevsel sır saklama iradesi temelli görüşün, sır saklama yetkisinin tek bir organ veya kişi üzerinde sabit kılınamayacağı şeklindeki açıklaması pozitif açıdan temelsiz kalır. Haliyle sistemimiz, işlevsel sır saklama iradesinin "sır sahibi" ve "sır tutan" gibi kavramlarını kabul etmeyen yapısına uygun olmamaktadır. Bizce "sır sahibi" ve "sır tutan" kavramları halen günceldir.

İşlevsel sır saklama iradesini temel alan bakış gibi, yönetim kurulunun süreçteki etkinliğinden yola çıkarak, yönetim kurulunu "sır tutan sır sahibi" şeklinde tanımlamak da güç görünmektedir. Zira en nihayetinde, "yönetim kurulu" ortaklığın bir parçasıdır, yani kendisidir. Burada sır sahibi yine ortaklık olmaktadır. Yönetim kurulunun ortaya koyduğu irade, bizatihi ortaklığın iradesidir. Sır tutansa, yönetim kurulu üyeleri olmaktadır. Üyelerin tek başına bu sırlar üzerinde tasarruf etme yetkisi de (kurul organdan bahsedildiği oranda) yoktur. Keza yönetim kurulunun tek kişiden oluştuğu hallerde dahi, yönetim kurulu üyesinin ortaklık iradesini ortaya koyacak şekilde bilgilendirme konusunda bir karar alması gerekir (örneğin bkz. Yeni TTK m. 390/V). Burada da ilgili üyenin ortaya koyduğu irade ortaklığın iradesi olmaktadır. Sonuç olarak Yeni TTK sistemi incelendiğinde, sır sahibi, anonim ortaklık tüzel kişisi; sır tutan da yönetim kurulu üyeleri olmaktadır.

B. Ortaklık Sırrı

1. Genel Anlamda Bir Sırrın Taşıması Gereken Özellikleri Taşıması

Yeni TTK m. 437/III uyarınca, bilgi isteminin ortaklık sırlarını açığa çıkarma tehlikesi varsa, ortaklık bilgi vermekten kaçınabilecek, başka bir deyişle istemi reddedebilecektir. Ortaklık sırrının, bilgi alma hakkını sınırlandırmada, tek kavram olmadığını, ayrıca ortaklığın korunması gereken diğer ortaklık menfaatlerinin de bir sınır teşkil ettiğini tekrar vurgulamakta fayda görüyoruz. Bu nedenle çalışmamızda, üst kavram olarak "ortaklık menfaatleri" esas alınmış ve yöntem olarak da

menfaatlerin karşılaştırılarak değerlendirilmesi önerilmiştir. Ancak bilgi alma hakkının sınırlandırılması bakımından, ortaklık sırrı kavramının açıklanması gerekir. Kavramın sınırlandırmada yeteri kadar işlevsel bir rol oynayıp oynamadığı ayrıca değerlendirilecektir.

Yeni TTK m. 437/III, genel olarak sırdan değil, ortaklık sırrından bahsetmektedir. "Sır" kavramı altında konumlandırılması nedeniyle, ortaklık sırlarının, genel olarak "sır" kavramının sahip olması gereken tüm unsurları içermesi gerekir [924] . Bunlar, nispi bilinmezlik, sır saklama iradesi ve sır sahibinin sır saklanmasına yönelik haklı bir menfaate sahip olmasıdır. Gerçekten de öğretide bir Alman Federal Mahkemesi kararına atıfla verilen "ortaklık sırrı" tanımı da bu yaklaşımı desteklemektedir. Buna göre, ortaklık sırrı kavramı, "işletmeyle ilgili, sınırlı bir çevre tarafından bilinen, başkaları tarafından kolaylıkla öğrenilemeyecek, gizli tutulmasında şirketin haklı bir menfaati bulunan ve şirketçe gizli tutulması arzu edilen iktisadi yaşama ait olguları" ifade etmektedir[925].

Sır kavramı açıklanırken, sırrın iki yönüne değinilmişti. Buna göre, sır kavramı birinci olarak, gizli olan ve özellikle gizli tutulması gereken vakıaları ifade edebilir. Yani burada saklanılan vakıanın içeriği önemli değildir. Vakıa saklanması gerektiği için saklanmaktadır. İkincisi, içeriği değerlendirilmek suretiyle açıklanmamış olan hususları ifade etmektedir.

Sır kavramının iki yönünün yansıması, etkilerini "sır tutan-sır sahibi" ayrımında ve yine sırrın unsurlarından olan "sır saklamaya yönelik haklı menfaat" kavramı içinde gösterecektir. Anonim ortaklık, bazı sırları, kayıtsız-koşulsuz saklamak zorundadır. Çünkü, ortaklık bu sırların gerçek anlamda sahibi değil, tam tersine sır tutan konumundadır. Bazı sırlarsa, içeriği değerlendirildiğinde önemine binaen saklanmaktadır. İçeriği değerlendirileceğine göre, aslında burada ortaklık sır tutan değil, tam tersine sır sahibi konumundadır ve kendi menfaati gereği sırrı açıklamamaya yönelmektedir. İşte ortaklık sırrı kavramı değerlendirilirken, genel anlamda sırrın iki yönü önem kazanacaktır. Ortaklık sırrı kavramının değerlendirilmesinde sistematik açıdan, mutlak sır ve nispi sır ayrımından yararlanmamız olanaklıdır.

[924] Ortaklık sırrı kavramı hakkında, Türk, İsviçre ve Alman hukukunda yasal bir tanım olmadığı hakkında bkz. **Karasu**, s. 88.
[925] Bkz. **Karasu**, s. 89.

2. Mutlak Sırlar

a. Kavram

Mutlak sır kavramını ortaya koyabilmek için öğretide birbirine benzeyen değişik tanımlar yapılmıştır. Öğretimizde, mutlak sırlar, "ortaklığın üçüncü şahıslarla arasındaki bir sözleşme veya genel hükümlerden hareketle açıklamama yükümü altında olduğu" sırlar olarak tanımlanmıştır[926]. Bir tanıma göre, mutlak sırlar, ortaklığın, üçüncü kişilere karşı, saklamakla yükümlendiği vakıalardır[927]. Başka bir tanıma göre, mutlak sırlardan, saklanmasında ortaklığın kendi başına karar vermeye yetkili olmadığı vakıaların anlaşılması gerekmektedir[928]. Bu sırlar, ortaklığın, üçüncü kişilerin menfaatine olarak saklaması gereken ve hiçbir durumda açıklanamayan sırlar şeklinde de tanımlanmaktadır[929].

Son tanımlamada yer verilen mutlak sırların "hiçbir durumda açıklanamayan" sırlar olduğu ifadesi dikkatle karşılanmalıdır. Bu ifadenin son tanımlamada yer almasının nedeni, sır saklama menfaatinin ait olduğu kişiyle ilgilidir. Mutlak sırların da en önemli özelliği buradadır. Yani, bu sırrın saklanmasında menfaati olan kişi ortaklıktan ziyade (genelde) üçüncü bir kişidir. Dolayısıyla, bu sırların saklanmasına ilişkin hukukî yükümlülük, ortaklığın yetki çerçevesinin dışında kalmakta ve ortaklığın (bahsedilen anlamdaki sırrı) oluşturma iradesinden bağımsız oluşmaktadır, bu nedenle de hiçbir durumda bu sır açıklanmamalıdır[930]. Öğretimizde de, mutlak sırların bu özelliğine vurgu yapılmış ve mutlak sırların "ortaklığın tasarruf alanının" dışında olduğu ifade edilmiştir[931].

Mutlak sırlar, ortaklığın üzerinde serbestçe tasarruf edemediği sırlardır. Bu sırlar üçüncü kişileri ilgilendirmektedir. Çoğunlukla müşterilere ilişkin hassas verilerden oluşmaktadır[932]. Bunların ortaklık tarafından bilinmesinin nedeni, ortaklığın bahsedilen sırların "sahibi" konumunda olması değildir. Burada sır, yukarıda değinilen birinci boyutuyla saklanmaktadır. Saklanma nedeni içeriğinden

---

[926] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 267; **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 295, s. 1498. **Usluel**, s. 15'de, mutlak sırrı, "ya bir kanun hükmü gereği ya da sır sahibi veya sahipleri ile sırrın verildiği kişi, kurum ya da kuruluş arasında yapılan bir sözleşmeye dayanan ve sırrın verildiği kişi, kurum ya da kuruluşça açıklanamayacak olan sır" şeklinde tanımlamıştır.

[927] Mutlak "ortaklık" sırları ve "iş sırları" bağlamında benzer tanımlar yapılmıştır (bu hususta bkz. **Wyss**, s. 156; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 176, s. 505; **Nobel**, s. 181).

[928] Bkz. mutlak "ortaklık" sırları bağlamında bkz. **Perret**, s. 88.

[929] Bkz. **Martinez**, s. 156.

[930] Bkz. **Wyss**, s. 156.

[931] Bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 295, s. 1498.

[932] Örnek için bkz. **Nobel, Peter:** Unternehmenskommunikation, Bern, 2009, s. 181.

bağımsızdır. Yani mutlak sırlarda, sır, içeriğinin ortaklık açısından arz ettiği önem nedeniyle değil, saklanması gerektiği için saklanmaktadır. Ortaklıkla karşı taraf arasında bir sır ilişkisi vardır ve bu ilişkide ortaklık "sır tutan" konumundadır. Yani başka birisine ait olan sır, ortaklık tarafından saklanmaktadır. Sır saklamaya ilişkin menfaatin sahibiyse "sır sahibidir". Ancak "sır sahibi" olarak üçüncü kişinin rıza göstermesi, "sır tutan" konumundaki ortaklığı, anılan mutlak sır saklama yükümlülüğünden kurtarabilir[933]. Dolayısıyla tanımlamalar arasında dikkat çekilen mutlak sırların "hiçbir durumda" açıklanamayacağı ifadesine bu yönde bir istisnayı eklemek gerekir. Yani sır sahibi sırrın açıklanmasına izin verebilir. Menfaat sahibi sırrın açıklanması yönünde izin vermişse, ortaklığın bu sırrı pay sahiplerine açıklamaması için bir neden de kalmaz[934]. Bunun dışında, mutlak ortaklık sırları, ortaklık tarafından her zaman dikkate alınmalıdır[935].

b. Yasal ve Sözleşmesel Mutlak sır ayrımı

aa. Yasal Mutlak Sırlar

Ortaklık sır saklama konusunda bir üçüncü kişiye karşı sözleşmesel bir yükümlülük altına girmiş olabileceği gibi, sır başka özel sebeplerle de saklanmak zorunda olabilir[936]. Yani mutlak sırda, sır saklama yükümlülüğünün sözleşmesel bir temeli olabileceği gibi yasal bir temeli de olabilir[937]. Son duruma ilişkin olarak, açıkça sır saklama yükümlülüğü öngören özel yasalar nedeniyle, kamunun menfaatine[938] sır olarak saklanması gereken vakıalar düşünülmelidir[939]. Örneğin, sigortacılık sektöründe faaliyet gösteren, özellikle sigorta şirketleri, aracılar ve eksperlerin tâbi olduğu 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nda bu kanuna tâbi kişiler açısından (özellikle bkz. Sigortacılık Kanunu m. 1/II) hem özel hem de genel nitelikli

---

933 Bkz. **Wyss**, s. 156; **Düggelin**, s. 51. Benzer olarak bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 267, **Usluel**, s. 15.

934 Öğretimizde, ortaklığın üçüncü kişilerle aralarındaki akde dayanan ve/veya akdin içeriğini oluşturan ve ona karşı muhafaza yükümü altına girdiği sırları, üçüncü kişinin muvafakati olmadan açıklamasının mümkün olmayacağı belirtilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 267). Alıntı yaptığımız yerdeki "üçüncü kişi" tabirinden aslında sır sahibi anlaşılmaktadır.

935 Bkz. **Nobel**, s. 182; **Schluep**, s. 184–185.

936 Bu yönde bkz. **Perret**, s. 88.

937 Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 156. Keza benzer olarak bkz. **Düggelin**, s. 51; **Schluep**, s. 184.

938 Daha ayrıntılı olarak, "kamusal, ulusal veya iktisadi menfaatler" gereği sır saklanmasının gündeme gelebileceği yönünde bkz. **Wyss**, s. 156–157.

939 Bu yönde bkz. **Perret**, s. 88; **Schluep**, s. 184; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 267. Kamunun menfaatine sır saklanması durumunun da mutlak sırra mahal verebileceğine öğretiye atıfla yer verilmesi noktasında bkz. **Widmer**, s. 37.

sır saklama yükümlülükleri öngörülmüştür. Sigortacılık Kanunu'nda, örneğin brokerlar için m. 21/V'te, sigorta eksperleri için m. 22/XV'te, sigorta acenteleri için m. 23/XVII'de [940] özel sır saklama yükümlülükleri öngörülmüştür. Yine aynı kanunun m. 31/A düzenlemesinde, anılan yasaya tabi kişiler ve hatta bunlarla ilgili başka bazı kişiler sır saklama yükümlülüğüne tabi tutulmuştur.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda banka ve müşteri sırrı adları altında düzenlemelere gidilmiştir. Bankacılık Kanunu'nun 73. maddesi "sırların saklanması" başlığını taşımaktadır. Anılan hükmün üçüncü fıkrasına göre, "sıfat ve görevleri dolayısıyla bankalara veya müşterilerine ait sırları öğrenenler, söz konusu sırları bu konuda kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar". Yine anılan sır saklama yükümlülüğü 159. maddeyle cezaî yaptırımla da korunmaktadır.

Öğretimizde, kamu yararının ayrıca dikkate alındığı mutlak sırların korunmasıyla ortaklık yanında ve başka üstün menfaatlerin korunacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda, anonim ortaklık şeklinde örgütlenmiş, kamusal amaçlı faaliyet gösteren veya faaliyet sahası itibarıyla, kamusal ve ulusal iktisadi menfaatlere - örneğin kimya veya silah sanayi gibi - hizmet eden şirketin bu meyandaki sırlarının mutlak sır kapsamına gireceği belirtilmiştir[941].

bb. Sözleşmesel Mutlak Sırlar

Mutlak sırlar sadece özel yasa hükümlerinden çıkarılamaz. Tanımlarda yer verildiği üzere, mutlak sırların sözleşmesel bir zemini de olabilir. Yani mutlak sırrın varlığından bahsedebilmek için her zaman özel bir yasal düzenlemeye gerek yoktur. Bu bağlamda, sır saklama yükümlülüğünün sözleşmeyle kararlaştırıldığı durumlara dayanan sırlar, mutlak sırlardır[942]. Yeter ki burada, sır saklanmasına yönelik menfaat,

---

[940] Sigortacılık Kanunu'nun acentelere ilişkin m. 23/XVII hükmü bir açıdan ilginçtir. Buna göre, "sigorta acenteleri ile bunların yanlarında çalışanlar, işleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları ilgililerin izni olmaksızın açıklayamaz". Burada ilgililerin izni olmadan anılan sırların açıklanamayacağı hüküm altına alınmış bulunmaktadır. Söz konusu hükümde geçen "ilgili" ifadesinden, aslında "sır sahibi" anlaşılacaktır. Acente sadece "sır tutan" konumundadır ve kendinin olmayan bir sır üzerinde tasarrufta da bulunamayacaktır.

[941] Bu açıklama için bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 267. Yazar aynı yerde, dipn. 276'da Türkiye örneğinde, Aselsan'ın fabrika sırlarının bu bağlamda değerlendirilebileceğine değinmiştir. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 295, s. 1498'te kamusal veya ulusal iktisadi menfaatlere -silah, uçak veya kimya sanayi gibi- hizmet eden anonim şirketin bu bağlamdaki sırlarının mutlak nitelikli ortaklık sırrı olması gerektiğini belirtmiştir.

[942] Bu yönde bkz. **Widmer**, s. 37.

anonim ortaklık tüzel kişiliği dışında birine ait olsun. Öğretide, üçüncü kişinin[943], saklanan vakıada tek taraflı olarak sır sahibi olmasıyla birlikte bir mutlak sözleşmesel ortaklık sırrının oluşabileceğine değinilmektedir[944].

Anonim ortaklık yaptığı bazı sözleşmelerle açıkça sır saklama yükümlülüğü altına girmiş olabilir[945]. Sözleşmede açıkça olmasa bile, sözleşmenin hukukî niteliğinden hareketle, sır saklama yükümlülüğünün var olduğu sonucuna ulaşılabilir. Anonim ortaklığın bir vekâlet sözleşmesi çerçevesinde iş gördüğü durumlar buna örnek verilebilir. Anılan çerçevede anonim ortaklık vekil olarak vekâlet verenin bazı sırlarını saklamak zorunda kalabilecektir. Yeni BK m. 506/II hükmüyle, vekâlet sözleşmesinde vekilin sadakat borcu genel olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Öğretide vekâlet sözleşmesi bağlamında belirtildiği üzere, sır saklama ve gizlilik yükümlülüğü, sadakat yükümlülüğünün somutlaşmış halleri arasındadır[946]. Bu durumda, bir anonim ortaklık, bir vekâlet sözleşmesinde, vekâlet verene ilişkin önemli bazı bilgileri sır saklama yükümlülüğü nedeniyle vekil sıfatıyla öğrenebilir. Ortaklık genel kurulunda, anılan hususun, pay sahibinin bilgi alma hakkı çerçevesinde açıklanması, vekâlet ilişkisinde, ortaklığın sır saklama yükümlülüğünü ihlal etmesi sonucunu doğurabilir. Bunun önemli nedenlerinden birisi, ortaklıkla pay sahibi arasındaki ilişkidir. Ortak sıfatı kavramı, ortaklıkla üyesi arasındaki hak ve (bununla birlikte) yükümlülükleri içeren bir bağı ifade etmektedir. Anonim ortaklıkta bu bağın yükümlülük kanadında özellikle tek borç ilkesi etrafında şekillenen bir sistem kurulmuş bulunmaktadır[947] (bkz. Yeni TTK m. 480/I). Bu sistem diğer ortaklık türleriyle kıyaslandığında pay sahibiyle anonim ortaklık arasındaki ilişkide sadakat yükümlülüğünü olumsuz yönde etkilemiştir. Haliyle pay sahibinin genel kuruldaki hususları sır olarak saklaması, anonim ortaklıkla vekâlet veren arasındaki vekâlet ilişkisinden doğan sır saklama yükümlülüğü gibi tasarlanmamış veya aynı

---

[943] Bununla sır sahibi ifade edilmektedir.

[944] Mutlak sözleşmesel iş sırları bağlamında bkz. **Martinez**, s. 156.

[945] Öğretide belirtildiği üzere, sözleşmeyle ortaklığa getirilmiş gizlilik hükümlerine uyulmalıdır. Bunun tipik örneği olarak da, bir işletme devri sözleşmesinde devir bedelinin gizliliği konusunda tarafları bağlayan bir koşul öngörülmesi verilmiştir (bu bağlamda bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 155a, s. 1396).

[946] Bkz. **Gümüş, Mustafa Alper:** Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, Cilt 2, İstanbul, 2010, s. 147. Keza yazar aynı yerde, tarafların açık anlaşmalarıyla sözleşmede bir sadakat yükümlülüğü belirlememişlerse, bunun var olup olmadığı ve varsa konu ve kapsamının vekâlet sözleşmesinin yorumu ve tamamlanması sorunu olduğu yönünde açıklama yapmaktadır.

[947] Bu ilke hukukumuzda tamamen istisnasız da sayılmaz. Örneğin Yeni TTK m. 480/IV, anonim ortaklıkta belirli koşullar altında ikincil yükümlülükler öngörülmesini olanaklı kılmıştır.

katılıkta düşünülmemiştir[948]. Dolayısıyla ortaklık dışı şahsa ait sırrın genel kurulda açıklanması, ortaklığın anılan kişiyle arasındaki vekâlet ilişkisinden doğan sır saklama yükümlülüğüne kural olarak aykırılık teşkil edecektir. Çünkü pay sahibinin genel kurulda öğrendiklerini saklamaması, ortaklığın tazminatla yükümlü olmasını gerektirebilir. Öğretide, bilgi alma ve inceleme hakkını kullanan pay sahibinin sır saklama yükümlülüğüne ilişkin bir hükmün Yeni TTK m. 437 ile bağlantılı olarak düzenlenmemesi eleştirilmiştir [949] . Ancak sistemimizin esasen menfaatlerin karşılaştırılması esasına dayandığını belirtmek gerekir. Bu çerçevede ortaklığın önemli menfaatlerini, pay sahibinin menfaatine kıyasla ihlal edecek bilgilerin zaten pay sahibine verilmemesi gerekmektedir. Bu anlamda bir "sırra" ulaşma olanağı olmayan pay sahibi için özel bir sır saklama yükümlülüğüne yer verilmemesi olağan kabul edilebilir. Ayrıca olası özel bir düzenlemenin anonim ortaklıklarda cari olan tek borç ilkesiyle uyumu da ayrı bir sorun oluşturabilir (bkz. Yeni TTK m. 480).

Bilginin genel kurulda açıklanıyor olması, onun sadece pay sahipleriyle paylaşıldığı anlamına da gelmemektedir. Zira, genel kurulda sorulan sorular ve verilen cevaplar, toplantı tutanağına işlenmektedir (bkz. Yeni TTK m. 422/I). Yönetim kurulu tutanağın noterce onaylanmış bir örneğini, derhal ticaret siciline verir ve internet sitesi kurma zorunluluğu olan ortaklıklar bakımından, tutanak siteye de konulur (bkz. Yeni TTK m. 422/II). Hem internet sitesinden hem de Yeni TTK m. 35/II nedeniyle sicilden, verilen cevapları pay sahipleri dışındaki kişilerin de öğrenmesi olanaklıdır[950]. Genel kurul toplantısında, mutlak sözleşmesel bir sırrın, sır sahibinin rızası olmadan açıklanmasının, ortaklıkla sır sahibi arasındaki sözleşmeyi ihlâl etmesi kaçınılmaz bir hal almaktadır.

Mutlak sırrın açıklanması, sadece ortaklığın tazminat sorumluluğunu gündeme getirmez. Ortaklıkta bu sırrı muhafaza etme görevi taşıyan organ üyelerinin sorumluluğu da gündeme gelir. Bu organ da, ortaklığın yönetimi ve bilgilendirmeye karar verme noktasında devredilemez görevlere sahip olan yönetim kuruludur.

[948] Örneğin Yeni TTK m. 613 hükmüyle limited ortaklık ortakları, açıkça sır saklama yükümlülüğüne tabi tutulmuşlardır.
[949] Bkz. **Bilgili/Demirkapı**, s. 508.
[950] Ticaret sicilinin, pay sahibinin inceleme hakkıyla olan ilgisi ve tutanaklara ilişkin olarak bkz. § 14, I, B, 1, b, aa, ccc.

Yönetim kurulu üyelerinin sadakat yükümü Yeni TTK m. 369'da açıkça düzenlenmiştir ve bu yükümlülük sır saklama yükümlülüğünü de kapsamaktadır[951].

Mutlak sırrın korunmasında sır sahibinin menfaati asıldır. Ancak yukarıda değindiğimiz örneklerden hareketle, tüzel kişinin de dolaylı bir menfaati söz konusu olmaktadır. Özellikle sözleşmesel mutlak sırlarda, sırrın ifşası, ortaklığın sözleşme ihlalini ve neticede tazminat sorumluluğunu beraberinde getirecektir. Yani mutlak sırlarda, sırrın ifşasının doğuracağı sonuçlar nedeniyle sır tutan konumundaki ortaklık da menfaat sahibi olabilmektedir. Yönetim kurulu Yeni TTK m. 369 ile düzenlenen sadakat yükümlülüğü gereği ortaklığın bu anlamdaki menfaatini düşünmek zorundadır. Özellikle sözleşmesel mutlak sırlar "mutlak sır" kavramının alanını esnekleştirmekte ve ciddi anlamda genişletebilmektedir. Bu esneklik, yönetim kurulunun sözleşmelerde ortaklık aleyhine sır saklama yükümlülüğü öngörmesini olanaklı kılar. Yönetim kurulunun ortaklık için yaptığı sözleşmelerde mutlak sır yaratabilmesi olanağı sınırsız değildir. Öğretide haklı olarak, ortaklığın, üçüncü kişilerle sözleşmesel sır saklama yükümlülüğünü, pay sahiplerinin bilgi alma taleplerini etkisiz hale getirmek amacıyla oluşturamayacağı ifade edilmektedir[952].

c. Mutlak Sırların Yeni TTK m. 437/III Kapsamında Olmaması

Yeni TTK m. 437/III değerlendirildiğinde, ortaklığın takdirine bırakılmış bir düzenleme şekli dikkat çekmektedir. Buna göre, ortaklık sırlarının açıklanma tehlikesi varsa, pay sahibinin bilgi talebi reddedilebilecektir. Yeni TTK m. 437/III'ün öngördüğü, ortaklığın takdirine bağlı düzenleme şekli, mutlak sırların niteliğine, yukarıda açıklanan gerekçelerle, uygun değildir. Özellikle sözleşmesel mutlak ortaklık sırları dikkate alındığında, bunun açıklanabilmesi ancak sır sahibinin, yani sözleşmenin karşı tarafının izniyle olanaklıdır. Böyle bir izin olmaksızın ilgili sırrın ifşa edilmesi ortaklık için başta tazminat hukukundan kaynaklanan sorumlulukların doğmasına neden olabilecektir. Bunun nedeni, aslında mutlak sırlarda, ortaklığın

[951] İsviçre hukukunda OR m. 717'de yer verilen sadakat yükümünün, münferit olarak yönetim kurulu üyelerinin üçüncü kişilere karşı sır saklama yükümlülüğünü de kapsadığına, öğretide değinilmektedir. Bu bağlamda örneğin bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Watter/Pellanda),** BSK, OR II, Art. 717, No: 20, s. 1121; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §28, No: 40, s. 299.

[952] Bu yönde bkz. **Martinez**, s. 156. Yine Alman hukukunda AktG §133/I 1 çerçevesinde, üçüncü bir kişiyle kararlaştırılmış sözleşmesel bir sır saklama yükümlülüğünün, sır saklamaya ve bunun kararlaştırılmasına yönelik objektif bir gereklilik varsa bilgi talebinin reddine gerekçe olabileceği belirtilmektedir (bu bağlamda bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 298).

kural olarak sır tutan konumunda olmasıdır. Ortaklık burada sır sahibi değildir ki bu sırlar üstünde tasarruf edebilsin. Dolayısıyla "mutlak sırlar" Yeni TTK m. 437/III'de düzenlenen hükme tabi olmamalıdır ve her durumda dikkate alınmalıdır. Yeni TTK m. 437/III'ün lâfzî yapısı, bilgilendirme talebinin reddinin ortaklığın takdirine bırakıldığı izlenimini uyandırdığından, mutlak ortaklık sırlarının saklanmasının bir zorunluluk olduğunu belirtmekte fayda vardır. Bununla bağlantılı olarak, mutlak sırların anonim ortaklıklara ilişkin bilgilendirme sisteminin, esaslı ve gerçek bir sınırını oluşturduğunu belirtmek yanlış olmaz[953].

3. Nispi Sırlar

a. Kavram

Yeni TTK m. 437/III'te bilgi alma hakkının sınırı olarak düzenlenmiş bulunan ortaklık sırları ifadesinin anlamı araştırılırken, nispi ortaklık sırrı kavramı da irdelenmelidir. Sır, mutlak ortaklık sırları bağlamında değerlendirilirken, "saklanması gerekli" hususları ifade etmektedir. Buna karşılık, sır, bazen içeriği esas alınarak saklanmaktadır. Böyle durumlarda nispi ortaklık sırlarından bahsedilebilir.

Nispi ortaklık sırları, ortaklığın menfaatine olarak saklanan sırlardır[954]. Bu sırlarda ortaklık, sırların sahibidir. Haliyle mutlak ortaklık sırlarındaki sır tutan konumundan farklı olarak, sırrın ifşası ortaklık dışı şahısların zarar görmesine ya da bir sözleşme ihlâline neden olmaz. Tam tersine, sır saklanmasına yönelik menfaat, ortaklığın kendisine ait olduğundan, sırrın ifşası ortaklığın kendi menfaatlerini zedeleyebilir. Dolayısıyla bunların bilgi olarak paylaşılması veya reddedilmesi gerektiğine dair karar, ortaklığın, özellikle bununla görevli olan organın takdirindedir[955]. Anonim ortaklıkta, devredilemez nitelikteki bilgilendirme ve üst yönetim görevleri esas alındığında burada kastedilen organ yönetim kurulu olmaktadır.

---

[953] Başka bir ifade ile, bilgi alma hakkının sınırlarına ilişkin düzenleme anlamında uyuşmazlık konusu olabilecek sırlar mutlak sırlar değildir. Bu nedenle öğretide, "bilgi alma hakkının sınırını nispi şirket sırrının" oluşturduğu belirtilmiştir (bkz. **Usluel**, s. 169). Burada söylem farkı olmakla birlikte, aynı hususların kastedildiği belirtmek yanlış olmaz. Dolayısıyla Yeni TTK m. 437/III'ün, esas olarak mutlak sırlar değil, nispi sırlar bakımından uygulanacağını ifade edebiliriz.

[954] Bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 177, s. 505; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 95; **Gabrielli**, s. 31; **Nobel**, s. 182; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 267; **Usluel**, s. 16.

[955] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 156–157. Benzer olarak bkz. **Schluep**, s. 185; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 267; **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 296, s. 1498.

Mutlak ortaklık sırlarından farklı olarak, nispi ortaklık sırları daha muğlâk bir zemine oturmaktadır. Öğreti, kavramın derinliği açısından bazı ayrımlar yapmış ve nispi ortaklık sırlarını irdelemiştir. Bu ayrımlara ilişkin açıklamalara geçmeden önce, nispi sırların da sonuç itibarıyla "sır" olduğunu belirtmek gerekir. Haliyle "sır" kavramında hukuken aranması gereken özelliklerin nispi sırlar veya bunun temelinde yapılacak alt ayrımlar bakımından da aranması gerekecektir. Nispi ortaklık sırları bakımından ikili bir ayrım yapılmaktadır. Bunlar iş sırları şeklinde gündeme gelebileceği gibi fabrikasyon sırları şeklinde de gündeme gelebilir[956]. Nispi ortaklık sırlarının tespiti açısından yapılan bu ayrıma ve ayrımın işlevselliğine temas etmekte fayda vardır.

b. Fabrikasyon Sırları

aa. Kavram

Fabrikasyon sırları, bir fabrikasyon sürecine denk gelen, sürece hâkim olan kimsenin, saklamakta haklı bir menfaate sahip olduğu ve fiilen de saklamak istediği, ne aleni ne de genel olarak erişilebilir durumda olan tüm vakıaları ifade etmektedir. Bu tanımlama, sır kavramı için geliştirilen unsurları esas almakta ve fabrikasyon sırlarının içeriğini, bir üretim süreciyle, yani ticari bir faaliyetin teknik tarafıyla sınırlandırmaktadır[957]. Fabrikasyon sırlarına ilişkin öğretiye atıfla verilen ilk tanımda geçen "sürece hâkim olan kimsenin" menfaati ve ilgili sırrı "fiilen saklamak istemesi" gibi hususlar, nispi sır-mutlak sır ayrımına işaret etmektedir. Nispi ortaklık sırları bakımından, buradaki menfaat sahibi de, fiili sır saklama iradesini ortaya koyan da ortaklığın ta kendisidir.

Fabrikasyon sırları, teknik işletme ve özellikle üretim süreciyle ilgili, ortaklığın iradesiyle gizli tutulan tüm vakıa ve süreçleri kapsar[958]. Öğretimizde, de "üretimde doğrudan kullanılan teknik kurallar, ürün derlemesi, makine konstrüksüyonu gibi teknik bilgiyi içeren sırlar" olarak tanımlanmaktadır [959] . Fabrikasyon sırlarının kavramsal olarak açıklanmasında, üretim süreci, fabrikasyon süreci ve/veya işletmelerin teknik olarak işletilmesi gibi ifadelere sıklıkla yer

[956] Bkz. **Schluep**, s. 185; **Gabrielli**, s. 31; **Wyss**, s. 157; **Düggelin**, s. 51; **Perret**, s. 88; **Widmer**, s. 37; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 268. Dolaylı olarak aynı yönde bkz. **Stückelberger**, s. 56.
[957] Tanım ve tespit için bkz. **Stückelberger**, s. 51–52.
[958] Bkz. **Perret**, s. 89.
[959] Bkz. **Usluel**, s. 13-14.

verilmektedir[960]. Bu nedenle öğreti, fabrikasyon sırlarında, teknik-işletmesel vakıaların[961] söz konusu olduğuna değinmiştir. Buna göre, fabrikasyon sırlarının, üretim know-how'ı, üretim süreci ve ayrıca yeni ürün ve süreçler üzerine araştırmaları kapsadığı ifade edilmektedir[962]. İşleme yöntemleri ve üretim için teknik veriler gibi, fabrikasyon ve işletmenin teknik olarak işletilmesiyle ilgili gizli tutulması gereken her vakıanın fabrikasyon sırlarına girdiği belirtilmektedir[963]. Somutlaştırmak gerekirse, makine veya tesis inşası gibi proje planları, araştırma sonuçları, kimyasal formüller gibi üretim süreçleri, üretim malzemeleri, duruma göre teknik beceriler ve know-how, fabrikasyon sırlarına örnek olarak gösterilmektedir[964]. Ortaklığın üretim faaliyetleri bakımından, fabrikasyon sırlarının önemli bir yerde olduğu belirtilebilir. Ticari varlığının devamı için, ortaklığın, üretim yöntem ve donanımıyla ilgili ayrıntılarının saklanmasında, yaşamsal önemde menfaati olduğu belirtilmiştir[965].

bb. Koşulsuz Koruma Görüşü ve Eleştirisi

Bir anonim ortaklığın üretim sürecine ilişkin detayların, pay sahibinin ilgi alanına girmeyeceği veya giremeyeceği noktasından hareket edilerek, Yeni TTK m. 437/III'de yer verilen "ortaklık sırları" kavramının önemli bir kısmını, "fabrikasyon sırları"nın oluşturduğu belirtilebilir. Dolayısıyla öğretide, fabrikasyon sırlarının koşulsuz olarak korunması gerektiği ilkesinden bahsedilmiştir[966]. Koşulsuz koruma görüşünün, ortaklığın fabrikasyon sırlarına yönelik menfaatinin, diğer her menfaat grubunun bu sırlara yönelik menfaatinden fazla olduğu ön kabulüne dayandığı belirtilebilir.

Fabrikasyon sırlarının koşulsuz olarak korunması görüşünün, pratikte uygulama sorunlarıyla karşı karşıya kalacağı aşikardır. Ayrıca, görüşün, bilgi temelli menfaat uyuşmazlığının somutlaştırılmasına ne ölçüde katkı sağlayacağı da belirsizdir. Çünkü fabrikasyon sırlarının sınırlarını neyin oluşturacağı belli değildir.

---

[960] Örneğin, **Wyss**, s. 157'de, fabrikasyon sırlarının, fabrikasyonu, bir işletmenin teknik olarak işletilmesine ilişkin gizli tutulması gereken tüm vakıaları, kapsadığını belirtmektedir.
[961] Bkz. **Schluep**, s. 185.
[962] Son iki hususla ilgili olarak bkz. **Martinez**, s. 158.
[963] Bu yönde bkz. **Gabrielli**, s. 31.
[964] Bkz. **Stückelberger**, s. 52. Yine benzer yönde bkz. **Widmer**, dipn. 113, s. 38; **Jung/Spitz/(Mabillard),** SHK UWG, Art. 6, No: 15, s. 614.
[965] Bkz. **Perret**, s. 89.
[966] Bkz. **Wyss**, s. 158.

Üretim sürecine ilişkin en ufak bilginin dahi fabrikasyon sırrı sayılıp koşulsuz korumadan yararlanması kabul edilecek midir?

Fabrikasyon sırlarını önemle değerlendiren ve koşulsuz korumaya tabi tutan görüşe göre, fabrikasyon bölümlerinde, işlerin gidişatı ve işletmenin teknik gelişimine dair genel veriler fabrikasyon sırları içinde anılmazlar[967]. Bu bağlamda, bir vakıa veya süreç, bir fabrikasyon sürecine ilişkin detaylar içerdikçe, onun saklanması ihtiyacı artarken, müzakereye açık genel nitelikli verilere ilişkinse onun saklanma ihtiyacı azalır[968]. Yani fabrikasyon sırlarına dayalı ayrımları ortaya koyup, çıkarımlarını özellikle bu ayrım üzerinden yapan görüşler, fabrikasyon sırlarının çok geniş yorumlanmamasından yanadır[969]. Bu yorum esası çerçevesinde "fabrikasyon sırrı" kabul edilen hususların "ortaklık sırrı" olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle Yeni TTK m. 437/III uyarınca ortaklığın bunları açıklama yükümlülüğü yoktur. Ancak koşulsuz koruma görüşünün uygulamasını güçleştiren husus, fabrikasyon sırları kavramının bizatihi kendisi olacaktır. Çünkü aşağıda değinileceği üzere, fabrikasyon ve iş sırları arasındaki sınır muğlaktır.

cc. Fabrikasyon Sırları ve Patent Hukukundaki Buluş Kavramının İlişkisi

Fabrikasyon sırlarının patent hukukundaki buluş kavramıyla olan yakınlığına öğretide dikkat çekilmektedir[970]. Öğretide fabrikasyon sırlarının, ticari sırlardan birisini oluşturduğu ve ilk bakışta patent hukukundaki buluş gibi teknik bir faaliyete ilişkin öğreti şeklinde tarif edilebileceği belirtilmiştir[971]. Haksız rekabet hukukunda fabrikasyon sırlarına ilişkin yapılan bu tanımdan da anlaşılabileceği üzere, fabrikasyon sırları bir noktada patent hukukundaki buluşla örtüşebilmekteyse de bundan farklıdır. Aslında, hem patent koruması hem de sırların korunması, özel bir teknikle edinilmiş olan ticari menfaatlerin güvence altına alınmasına hizmet eder[972]. Öncelikle, bir fabrikasyon sırrının her zaman buluş teşkil edip etmemesi meselesi gündeme getirilebilir. Fabrikasyon sırları nispi sırlar içinde incelenmektedir ve

[967] Bkz. **Wyss**, s. 158.
[968] Bu bağlamda bkz. **Perret**, s. 89.
[969] Bu yönde bkz. **Wyss**, s. 158.
[970] Bu konuda bkz. **Stückelberger**, s. 52.
[971] Bu yolda bkz. **Jung/Spitz/(Mabillard),** SHK UWG, Art. 6, No: 15, s. 614.
[972] Bkz. **Stückelberger**, s. 52.

ortaklığın sır sahibi konumunda olduğu teknik işletme ve üretim sürecine ilişkin sırları kapsamaktadır. Fabrikasyon sırlarının birer sır olması nedeniyle, taşıması gereken özellikler, genel olarak sırrın unsurlarına ilişkin özelliklerdir. Bir buluş, bu özellikleri taşıdığı sürece sır teşkil edebilir. Bir şekilde sırra ilişkin özellikleri taşımadığı tespit edilirse sır teşkil etmeyen bir buluş olacaktır. Ayrıca fabrikasyon sırrının konusu her zaman buluş olmayabilir.

Öğretimizde, fabrikasyon sırları, "üretime yönelik tüm usul ve ürün patent bilgileri veya sair know-how türü sırlar" şeklinde de tanımlanmıştır[973]. Bu tanım, fabrikasyon sırlarıyla patent arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. Ancak patent korumasının ve fabrikasyon sırlarının korunmasının farklı şekilde tasarlandığına vurgu yapılmalıdır. Teknik bir usule ilişkin bir bilgi; yenilik, tekniğin bilinen durumunun aşılması ve sanayiye uygulanabilirlik gibi patent koruması için aranan koşullar gerçekleşmese dahi sır korumasından faydalanabilir[974]. Özellikle tekniğin bilinen durumunun aşılması veya yenilik gibi unsurlar sır için zorunlu bir unsur değildir[975].

Bir buluşun patentlenmesiyle birlikte, hatta bunun için başvuru sürecinin işlemesiyle, sır korumasından faydalanması olanaksızlaşacaktır. Yani bir buluş potansiyel olarak fabrikasyon sırrı teşkil edebilecekken, patentleme süreciyle birlikte sır olmaktan çıkacaktır. Çünkü bu süreçte gizlilikten ziyade açıklık hâkimdir. Gerçekten de SMK m. 90'da başvuru unsurları arasında "tarifname"ye yer verilmiştir. SMK m. 92 uyarınca tarifname, uzman bir kişinin buluşun uygulanabilmesini sağlayacak açıklıkta olmalıdır ve m. 97 uyarınca da başvuru belirli koşullarda yayınlanacaktır. Yayınlama yoluyla buluşun açıklanması gündeme gelecek, haliyle buluş da sır özelliğini ve bu bağlamda ona özgü korumayı kaybedecektir[976]. Yani patentleme süreci, sırrın "nispi bilinmezlik" unsuruyla çelişecektir.

[973] Tanım için bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 268.
[974] Bu bağlamda bkz. **Stückelberger**, s. 52. Yazarın İsviçre hukuku çerçevesinde yaptığı bu tespit, 551 sayılı KHK m. 5–7 hükümlerine paralelliği nedeniyle hukukumuz açısından da kabul edilebilir.
[975] Ticari sır ve patent arasındaki ilişki bağlamında bu açıdan bkz. **Usluel**, s. 34.
[976] Bu yönde bkz. **Stückelberger**, s. 52–53.

c. İş Sırları

aa. Kavram

Nispi ortaklık sırları bakımından ikinci grubu iş sırları oluşturmaktadır. İş sırrı da, kavramsal olarak, genel anlamdaki sır kavramıyla bağlantılıdır[977]. İş sırları, ortaklığın genel iş ve ticari ilişkilerini kapsar[978]. Başka bir ifadeyle fabrikasyon sırlarının tersine, bir ekonomik faaliyetin teknik kısmını değil, işe ilişkin, ticari kısmını ilgilendirmektedir[979]. Bu nedenle öğretimizde, iş sırlarının "ticari nitelikli" olduğu da belirtilmiştir[980]. Genel olarak, iş sahibinin iradesine göre, işletme dışındaki kişilere ya da kamuya açıklanmaması gereken, iş niteliğindeki belirli vakıa ya da süreçler söz konusu olmaktadır[981]. İş sırları öğretimizde, "genel olarak müşteri çevresi veya satış alanı ve şartları gibi iştigal konusu kapsamındaki tüm iş müktesebatı ve sair bilgiler" olarak tanımlanmıştır[982].

Ortaklık sırrı bağlamında, iş sırlarına çok sayıda örnek verilebilir. Pazarlama koşulları, pazarlama bölgeleri, müşteri çevresi, ciro değerleri, gelen siparişler, hesaplamalar, satın alma maliyetleri, maliyet hesapları, satış koşulları, münferit olarak müşterilerle yapılan ıskonto anlaşmaları, fiyat belirleme usulleri, envanter, malların uygun zaman ve fırsatta hızla piyasaya sürülmesine ilişkin planlar, özel bir reklam faaliyeti yürütülmesinin amaçları gibi örnekler iş sırları bağlamında anılabilir[983]. Anılan örneklere, akdedilmek üzere olan sözleşmelere ilişkin bilgiler, ulaştırma ve montaj süreleri, yatırım planları, etkili kişilerle olan ilişkiler, yönetim kademesindeki anlaşmazlıklar, ürün geliştirilmesindeki gecikmeler, ürünlerin avantaj ve dezavantajları gibi hususular da eklenebilir[984].

---

977 Bkz. **Stückelberger**, s. 53.
978 Bkz. **Wyss**, s. 158. Benzer ifade için bkz. **Gabrielli**, s. 31.
979 Bkz. **Stückelberger**, s. 53. Keza benzer yönde bkz. **Wyss**, s. 159; **Perret**, s. 89.
980 İş sırlarının ticari nitelikli olduğu noktasında bkz. **Karasu**, s. 89.
981 Bu bağlamda bkz. **Wyss**, s. 158–159.
982 Tanım için bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 268.
983 Anılan örnekler için bkz. **Wyss**, s. 159. Benzer olarak bkz. **Widmer**, dipn. 113, s. 38, aynı yere atıfla bkz. **Gabrielli**, s. 31 ve özellikle dipn. 134; **Druey**, Geheimsphäre, s. 134; **Karasu**, s. 89. **Wyss**, s. 159'da, ticari defterlerin tutulmasına da örnek olarak değinmiştir. Ancak meseleye dikkatle yaklaşmak gerekir. Ticari defterlere dayalı içeriğin bir kısmı zaten Yeni TTK m. 437/I'de düzenlenen spontan bilgilendirmeyle talep dahi olmaksızın açıklanmaktadır. Diğer bir mesele de ticari defterler, belirli koşullar altında inceleme hakkının konusunu oluşturabilmektedir.
984 Bkz. **Stückelberger**, s. 53; **Druey**, Geheimsphäre, s. 134. Tekrarlardan kaçınmak amacıyla atıf yapılan yerdeki örneklerin tamamı alınmamıştır. **Stückelberger**, s. 53'de iş sırlarına örnek olarak "işletmenin finansal durumuna ilişkin bilgileri" de anmıştır. Ortaklıklar hukuku bakımından böyle bir örneğe şüpheyle bakılmalıdır. Zira pay sahibiyle ortaklık arasındaki ilişki sadece tüzel kişiliğe katılım temelinde değildir. Pay sahibi aynı zamanda ortaklığın finansörü konumundadır. Bu nedenle, pay

Öğretimizde, ortaklık sırrı kavramının, ortaklığın "üçüncü kişilerle ticari muamele yapma imkanları ile ilgili bilgileri" de kapsadığı belirtilmiştir. Buna göre, "ticari muamelelerin yapılıp yapılmaması konusunda henüz karar verilmemiş ise, bu konudaki bilgilerin gizli tutulması, şirket için büyük önem arz eder"[985]. Üçüncü kişilerle işlem yapma olanağına dair öğretide değerlendirilen bu hususun yapılan ayrımda iş sırları grubunda incelenmesi olanaklıdır.

bb. İş Sırlarının Organizasyon Sırlarını Büyük Ölçüde Kapsamaması

İş sırlarının, alım, satım ve işletme organizasyonuna ilişkin soruları kapsayan bir alan olduğu ifade edilmiştir[986]. Gerçekten öğretiden aktarılan örnekler de bu kapsam belirlemesini doğrulamaktadır. Dolayısıyla, işletme veya ortaklık organizasyonunun (organizasyon sırrı) bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Buna karşılık, dışarıya yansıdığı ve haliyle gizli tutulamayacağı için, satış organizasyonu ya da personel eğitimi yöntemlerinin anılan çerçevede değerlendirilemeyeceği de belirtilmiştir[987]. İşletme veya ortaklık organizasyonunun iş sırrı kapsamında değerlendirilip, nispi sır olarak dikkate alınması, konuyla ilgili bilgi isteyen pay sahibinin talebinin reddedilmesini ve bu reddin haklılığını sonuçlar. Fakat bu kabulün modern hukukların pay sahibine tanıdığı bilgi alma hakkı ve ortaklıklar hukukundaki şeffaflık akımı karşısındaki yerindeliği tartışılır.

İç organizasyonu, özellikle pay sahipleri ve hatta konuyla ilgili menfaate sahip olan kişiler açısından, sır olmaktan çıkaran bir düzenleme pozitif hukukumuzda mevcuttur. Özellikle yönetim kurulunun yönetim yetkisini devrine paralel olarak, ortaklık ve bu bağlamda işletme organizasyonuna ilişkin önemli bir kural Yeni TTK m. 367 ile öngörülmüştür. Buna göre, anonim ortaklıkta yönetimin devri söz konusuysa, düzenlenecek iç yönerge, yönetim organizasyonuna ilişkin ayrıntıları içerecektir. Yeni TTK m. 367/I, son cümlesine göre, "yönetim kurulu, istem üzerine,

---

sahibiyle ortaklık arasındaki ilişki ne sadece olağan anlamıyla mülkiyet hakkıyla (örneğin **Martinez**, s 64'te pay sahibi için "sui generis" malik konumundan bahsetmektedir) ne de alacak hakkıyla (bkz. bkz. **Schluep,** dipn. 8, s. 98; aynı yere atıfla bu görüşte olarak bkz. **Eppenberger**, s. 41.) açıklanmaktadır. Pay sahibiyle ortaklık arasındaki ilişkinin ekonomik boyutu, pay sahibinin ortaklık ve işletmelerinin finansal durumu konusunda fikir edinme arzusunu meşru kılar. Haliyle pay sahibinin ortaklık ve işletmelerinin finansal durumu hakkında önemli ölçüde bilgi almasının olanaklı olduğu kabul edilmelidir. Bu, özellikle pay sahibinin payını devretmesinde, yönetim kurulu üyelerinin yeniden seçilmesi, azli ve ibraları gibi konularda çok önemli olabilecektir.

[985] Bu hususta özellikle bkz. **Karasu**, s. 89-90.

[986] Bkz. **Perret**, s. 89.

[987] Son iki tespite ilişkin olarak bkz. **Wyss**, s. 159.

pay sahiplerini ve korunmaya değer menfaatlerini ikna edici bir biçimde ortaya koyan alacaklıları", iç yönerge hakkında, yazılı olarak bilgilendirmelidir. Bu hüküm ile yukarıda özellikle eski öğretiye atıfla yer verdiğimiz iş sırları içindeki organizasyon sırları kavramı değişmiştir. Zira Yeni TTK m. 367/I, son cümle hükmü, Yeni TTK m. 437/III hükmündeki gibi durumu ortaklığın takdirine bırakmamıştır. Adeta pay sahipleri açısından açıklanması zorunlu bir bilgi haline getirmiştir. Dolayısıyla, Yeni TTK m. 367'nin kapsamına giren bilgi taleplerinin Yeni TTK m. 437/III hükmüne dayanarak reddi mümkün değildir. Bu bağlamda, ortaklık organizasyonunun şeffaflık ilkesine tabi olacağı belirtilebilir.

d. İş ve Fabrikasyon Sırları Ayrımının Muğlâklığı ve Hakkın Sınırları Bağlamında Bir Ölçüt Oluşturamaması

İş sırları ortaklığın işletmesel yapısının ticarete ait kısmını kapsarken, fabrikasyon sırları da teknik kısmını kapsamaktadır. Ancak, ortaklığın işletme yapısı içinde, bir sırrın teknik nitelikte mi, yoksa ticarete ilişkin mi olduğunun tespiti sorun yaratabilir. Bu nedenle, iş sırlarının alanını fabrikasyon sırları dışında kalanlara bağımlı olarak tanımlayanlar da mevcuttur. Buna göre, fabrikasyon sırrı oluşturmayan, ancak yine de bir sır korumasına ihtiyaç duyan her tür bilginin iş sırlarının koruma alanına girmesi söz konusudur[988]. Böylelikle iş sırları kavramı daha muğlâk bir hâl alır. Fabrikasyon sırrı oluşturmayan, korunmaya değer diğer sırlar için toplayıcı bir işlev üstlenir[989]. Bu nedenle, öğretide sayılan örneklerin, fabrikasyon sırlarına kıyasla açık olan, güvenli bir dar alandan verildiği, yine öğreti tarafından belirtilmektedir[990]. Yukarıda iş sırlarına ilişkin verilen örnekler artırılabilir ve bu da iş sırları kavramının yeterli açıklıkta bir kavram olmadığını ortaya koyar[991].

İş sırları-fabrikasyon sırları ayrımına yüksek önem yükleyen öğreti dahi, bir noktada iş sırları kavramının muğlâklığını kabul etmektedir. İş sırları kavramının fazla geniş ele alınmaması gerektiği belirtilmiştir. Bunun, kural olarak sadece, açıklanması halinde ortaklığı zarara uğratabilecek, iş yaşamına ilişkin ayrıntıları,

[988] Bkz. **Stückelberger**, s. 53; **Druey**, Geheimsphäre, s. 134.
[989] Bu yolda bkz. **Druey**, Geheimsphäre, s. 134.
[990] Bu yönde anlam için bkz. **Druey**, Geheimsphäre, s. 134.
[991] Bu görüşte bkz. **Stückelberger**, s. 53.

yani münferit işleri kapsadığı, buna karşın daha geniş anlamda ve bütünüyle ortaklığın işlerinin gidişatını kapsamadığı ifade edilmektedir[992].

İş ve fabrikasyon sırları ayrımı nispi sırların örneklendirilmesi ve öneminin anlaşılması bakımından faydalı bir rol üstlenebilir. Ancak bu ayrım, Yeni TTK m. 437/III'de yer verilen "ortaklık sırrı" bakımından bir kavram kargaşasını berberinde getirmekte ve bir sonuca da tam olarak ulaşamamaktadır. Çünkü fabrikasyon sırlarını iş sırlarından ayıran çizgiler birçok durumda belirsizleşmektedir. Ayrımdan hareket edenler, her ne kadar fabrikasyon sırlarının pay sahiplerine verilemeyeceğini belirtse de, iş sırlarıyla fabrikasyon sırlarının birbirine karıştığı noktada, kavramların geniş yorumlanmaması gerektiği gibi ifadelerle meselenin zor kısmını çözüme kavuşturamamaktadır[993]. Dolayısıyla Yeni TTK m. 437/III'ün uygulanmasında, nispi sırlar bakımından, iş-fabrikasyon sırları gibi ayrımların, yetersiz kalacağını kabul etmek gerekir.

III. ORTAKLIĞIN KORUNMASI GEREKEN DİĞER MENFAATLERİ

A. Kavram

Yeni TTK m. 437/III'te, bilgilendirmenin başka bir sınırı olarak, "korunması gereken diğer şirket menfaatleri" kavramına yer verilmiştir. Yani, ortaklık sırlarının açıklanması veya ortaklığın korunması gereken diğer menfaatlerinin zarar görmesi tehlikesi varsa, ortaklık bilgi talebini geri çevirebilecektir.

Yeni TTK m. 437/III'te yer verilen "korunması gereken diğer ortaklık menfaatleri" kavramı, pay sahibinin bilgi talebinin sınırlarına ilişkin önemli bir sonuca ulaşmamızı sağlamaktadır. Bilgilendirme sisteminde ortaklığın korunması tamamen sır temelinde değildir. Eğer öyle olsaydı, hükümde sadece ortaklık sırlarından bahsedilirdi. Yukarıda belirtildiği üzere, sistemimiz aslında ortaklığın menfaatlerini korumaktadır. Yasada korunan ortaklık menfaatleri iki kategori olarak anılmıştır. Bunlar sır karakterine sahip olan ve olmayan vakıalardır[994]. Sır karakterine sahip olan vakıalar, Yeni TTK m. 437/III içinde "ortaklık sırları" adı altında düzenlenmiştir ve bu hükme tabi olan sırlar nispi sırlardır. Sır karakterine

[992] Bu bağlamda bkz. **Wyss**, s. 159. Benzer olarak bkz. **Neidhardt**, Ensichtsrecht, s. 106.
[993] İş-fabrikasyon sırları ayrımının modern öğretide talihsiz ve elverişsiz bir ayrım olarak ele alındığı yönünde bkz. **Stückelberger**, s. 55.
[994] Bu bağlamda sonuç için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 783, s. 245.

sahip olmayan menfaatler de yasada "korunması gereken diğer ortaklık menfaatleri" ifadesiyle düzenlenmiştir.

İş ve fabrikasyon sırları, nispi sırların en önemli ve en çok rastlanılanlarını oluşturmakla birlikte, bunlar ortaklık menfaatlerinin tek olası görünüm şekli değillerdir[995]. Ortaklık sır teşkil etmeyen bazı hususları bilgi olarak vermekten kaçınabilmelidir. Fakat bu hususlar gelişigüzel belirlenebilen ve bilgi alma hakkı kurumunu anlamsız hale getirebilecek hususlar olmamalıdır. Öğretide, "ortaklığın korunması gereken diğer menfaatleri" kavramıyla ortaklığın alelade menfaatlerinin kastedilmediği belirtilmiştir. Tam tersine, bunun, bilgi alma hakkının koruma alanının daralmasına neden olmayacak şekilde[996], ortaklık sırlarıyla karşılaştırılabilecek düzeyde bir menfaat yoğunluğu göstermesi gerektiği ifade edilmiştir[997].

B. Ortaklığın "Sır Alanı"nın Münferit Sırları Aşması

Ortaklığın, sırları dışında kalan, yani bir sırda olması gereken (örneğin, nispi bilinmezlik gibi) unsurları haiz olmayan bazı bilgileri pay sahiplerine vermemesi hangi temelde korunmakta ve ne ölçüde mümkün olmaktadır? Burada "sır alanı" ile münferit "sır"lar arasındaki fark ortaya çıkmaktadır[998]. Daha geniş bir anlatımla, burada bir sır bağlamında, bilinmeme durumu korunmamaktadır. Tam tersine aslında ortaklığın bilgilendirmeme hakkı korunmaktadır[999,1000]. "Sır alanı" kavramı münferit sırları aşabilmekte ve teknik anlamda "sır" teşkil etmen hususları da kapsayabilmektedir. Yeni TTK m. 437/III hükmünde öngörülen "ortaklığın korunabilir diğer menfaatleri" kavramıyla ortaklığın "bilgilendirmeme hakkı" ortaya konmuştur. Çünkü bilgilendirmenin sınırları "sır" kavramının ötesine taşınmıştır.

---

995 Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 780, s. 244.

996 İsviçre hukukunda OR m. 697 hükmüne "ortaklığın korunabilir diğer menfaatleri" ifadesinin 1991 reformuyla getirildiği ve bunun bilgi alma hakkının koruma alanını daraltma amaçlı olmadığı belirtilmektedir (bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697; No: 8, s. 878–879). Hukukumuzda da aynı hususa dikkat çekilmiştir (bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 267, s. 1491).

997 Bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 889; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 224, s. 830; **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 10.

998 Bu bağlamda bkz. **Druey**, Geheimsphäre, s. 78.

999 Bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 780, s. 244.

1000 Terminolojik olarak bilgilendirmeme hakkı ifadesinin, sır alanının korunmasına denk olarak kullanıldığına rastlanılabilir. Bu bağlamda öğretide, sır alanı üzerindeki hakkın, herhangi bir kişinin bilgi düzeyinin artırılmasına karşı devreye girdiği belirtilmekte ve bunun bilgilendirmeme üzerindeki bir hak olduğu ifade edilmektedir (bkz. **Druey**, Geheimsphäre, s. 79).

Mesele "sır alanı" üzerindeki hakla bağlantılıdır. Öğretide, bilgi akışının durmasının gerekçesi olarak, tüzel kişinin hukuken bir kişiliğinin bulunması ve kişisel haklara sahip olması gösterilmiş ve bu nedenle somut olayda, işletmeye özgü nedenlerle sır niteliğini haiz olmayan vakıaların dahi açıklanmamasında meşru bir menfaati olabileceğine işaret edilmiştir[1001]. Öğretinin işaret ettiği bu noktayı sır alanının korunmasını temellendiren hukuki görüşlerle açıklamak olanaklıdır. Yukarıda ifade edildiği üzere[1002], sır alanının tüzel kişilerdeki korunmasında klasik yaklaşımdan ziyade çağdaş yaklaşımı esas almaktayız. Yeni TTK m. 437/III'teki "korunması gereken diğer ortaklık menfaatleri" ifadesi, bu çerçevede bir anlam kazanmaktadır. Sır alanının korunmasında çağdaş yaklaşım, tüzel kişiyi, sırf hukuken kişi kabul edildiği için değil, işlevi çerçevesinde, sır alanı bakımından korumaktadır. Anonim ortaklık da işlevini yerine getirebilecek düzeyde bir sır alanına sahip olmalıdır. Başka bir ifadeyle öğretide değinildiği üzere, tüzel kişinin nasıl bir korumaya sahip olduğunun değil, aksine, bir işletme işletilmesinin ticari hayatta nasıl bir korumayı gerektirdiğinin sorgulanması gerekir[1003]. Bu bağlamda anonim ortaklık, serbest ticari faaliyette bulunabilecek ve varlığını sürdürebilecek düzeyde bir sır alanına sahip olmalıdır. Yani sır teşkil etmeyen hususların açıklanmasına, ortaklığın ihtiyaç duyduğu bu işleve zarar verdiği durumlarda izin verilememelidir.

C. Somut Örnekler

Hem nispi sırlarda hem de "ortaklığın korunabilir diğer menfaatlerinde" ortaklıkla pay sahibinin menfaatleri karşılaşmaktadır. Dolayısıyla, somut bir olayda bilgi alma hakkının sınırlarının aşılıp aşılmadığının tespiti, ciddi bir değerlendirme gerektirecektir. Hemen aşağıda, bilgi alma hakkının sınırlarının tespiti bakımından önerilen, menfaatlerin karşılaştırılarak dengelenmesi yöntemine değinmeden önce, ortaklığın korunması gereken diğer menfaatleri kavramını somutlaştıracak örnekler verilebilir.

Bir işletmenin goodwill'i veya işletmenin rekabette direnme gücünün değerlendirilebilmesi bakımından esaslı olan genel unsurlar (kapasite) bu kategoride örnek olarak verilmektedir. Keza çeşitli anlaşmazlıklar gibi ortaklık içi olumsuz

[1001] Bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 782, s. 245.
[1002] Bkz § 10, II, A, 2, c.
[1003] Bkz. **Stückelberger**, s. 43.

olaylar, personel sıkıntısı, teknik ya da mali sıkıntılar veya organizasyonel uyumsuzluklar yahut başarısızlığa uğramış araştırma projeleri de bu çerçevede anılmaktadır[1004]. Yukarıda belirtildiği üzere, sır teşkil etmeyen hususların "ortaklığın korunabilir diğer menfaatleri" çerçevesinde değerlendirilebilmesi için, ortaklık sırlarıyla karşılaştırılabilir düzeyde bir önemi haiz olması gerekir. Gerçekten de bu bağlamda anılan örnekler, ortaklık bakımından yüksek önemi haiz olabilir. Mesele, özellikle sır alanının korunmasına ilişkin işlevselliği öne çıkaran görüş çerçevesinde değerlendirildiğinde, ortaklığın serbest ticari faaliyette bulunabilmesi, varlığını devam ettirebilmesi ve geliştirebilmesi açısından, sır teşkil etsin etmesin bazı vakıaların açıklanmaması önemliyse, ona göre sonuçlandırılmalıdır. Yukarıda anılan örneklerden sır özelliği taşıyanlar da olabilir. Örneğin, ortaklık içi bazı olumsuz olaylar bir sırrın taşıması gereken özellikleri taşıyabilir. Ancak nispi bilinmezliğini yitirmişse, bunun sorulan soru üzerine derhal genel kurulda açıklanması ortaklığı zarara uğratabilecektir. Zira ortaklığın sır alanının korunmasına dair ihtiyaç duyduğu işlevsel koruma bu yolla aşılırsa, ortaklığın menfaatlerinin ciddi anlamda zarara uğraması söz konusu olacaktır. Bu nedenle ortaklık sırrı da (nispi sırlar), ortaklığın sır teşkil etmeyen korunabilir menfaatleri de, korumaya değer özellikler gösterebilir. Bunun tespiti için pay sahiplerinin bilgiye olan menfaatiyle ortaklığın gizliliğe olan menfaati karşılaştırılacaktır.

Öğretimizde, pay sahibinin sorusunun, yönetim kurulu üyeleri veya denetçilere hakaret içermesi halinde, bu kişilerin ve ortaklığın itibarının zedelenmesi, dolayısıyla da şirket menfaatinin zarar görmesinin söz konusu olacağı belirtilmiştir[1005]. Anılan örnekte pay sahibi müzakerelere katılma hakkını kötüye kullanarak, ilgili kişilere hakaret etmektedir. Bu durumda, genel kurul toplantı başkanının toplantıyı yönetme yetkisi çerçevesinde müdahale etmesi düşünülebilir. Ancak bu örneğin bilgi alma hakkıyla ilişkilendirilmesi kanımızca zor görünmektedir. Dolayısıyla hakaret içerikli beyan, soru teşkil etse de, buna cevap verilmemesinin Yeni TTK m. 437/III'e, bu bağlamda korunması gereken diğer ortaklık menfaatlerine dayanarak açıklanmasının olanak dâhilinde olmadığı ifade edilebilir.

[1004] Örnekler için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 782, s. 245.
[1005] Örnek için bkz. **Karasu**, s. 91.

IV. SINIRLARIN TESPİTİNDE YÖNTEM: "MENFAATLERİN KARŞILAŞTIRILMASI"

A. Düzenlemenin Soyutluğu

Yönetim kurulunun bir bilgiye, içeriği itibarıyla sır niteliği vermesi ve bu konuda sahip olduğu takdir alanı, bilgilendirme sistemine dâhil hakların sınırlandırılmasında önemli bir sorundur. Nispi sırların saklanmasında, sır saklamasına yönelik haklı bir menfaatin olup olmadığının ve sır olmayan meselelerle ilgili bilgilendirme yapılmamasında, ortaklığın korunabilir bir menfaatinin bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bunlar tespit edildikten sonra, istenen bilginin verilmesi, bir sırrın açıklanması veya ortaklığın korunması gereken diğer menfaatlerini zarara uğratması tehlikesini doğuruyorsa, bilgi alma hakkının sınırına gelinmiş olacaktır. Bu sınıra uygun olarak reddedilmiş bir bilgi talebi haklı olarak reddedilmişken, bu sınıra uygun olmayan bir red kararı haksız olacaktır.

Sır saklama menfaatinin haklılığına veya ortaklığın korunabilir diğer menfaatlerinin sırra yakın düzeyde bir menfaat olup olmadığının tespitine ilişkin olarak yasa herhangi bir açıklık içermemektedir. Yasanın bilgi alma hakkının sınırlanmasına ilişkin kullandığı kavramlar doğrudan doğruya bir sorunu çözmektense yeni soruların gündeme gelmesine neden olabilecek niteliktedir[1006]. Bilgilendirme sisteminin amaçlarından birisi, bilgi temelli menfaat uyuşmazlıklarının dengelenmesidir[1007]. Mevcut kurallar içerisinde, bu amacın gerçekleştirilmesinin yolları araştırılmalıdır. Yeni TTK m. 437/III'te, bilgi alma hakkının sınırlarının, "ortaklık sırrı", "korunması gereken diğer ortaklık menfaatleri", "tehlikeye girme" gibi çok soyut[1008] ifadelerle düzenlenmiş olduğu ortadadır. Ayrıca düzenleme bir kesinlik içermemekte bilgi talebinin "reddedilebileceğinden" bahsetmektedir.

Yasal düzenlemelerin, genel ve soyut nitelikli olması, olası bir sorunun hukuken çözümünün somut olaydaki koşullara olan bağımlılığını artırmaktadır[1009].

[1006] Yasa koyucunun bu noktadaki lâfzî tercihi, İsviçre öğretisinde ciddi anlamda eleştirilmektedir (bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 885).

[1007] Bkz. § 3, II, B.

[1008] **Karahan/(Bozgeyik)**, s. 698'e göre, "yasal düzenlemeyi muğlâk hale getiren en önemli husus 'şirket sırrı' ve 'korunması gereken şirket menfaati' kavramlarının tanımlanmamış olmasıdır".

[1009] Örneğin, öğretide, bilgi alma hakkının sınırı olarak "ticari sır" kavramı önerilmiş ve tanımlanmıştır (bu hususta özellikle bkz. **Usluel**, s. 170). Ancak bu kavramlar önemli ölçüde soyuttur ve yasa koyucu tarafından ayırt edici şekilde tanımlanmadıkça, doğrudan sınır olarak kullanılması çok güçtür. Nitekim **Usluel**, s. 171'de, ortaklığın menfaatlerini tehlikeye sokan durumların tespitinde, "somut olayın özellikleri, şirketin yapısı ve hatta bilgi almak isteyen pay sahibinin kişiliği"nin önem

Dolayısıyla, bilgi alma hakkının sınırlarındaki soyutluk, somut olaydaki taraf menfaatlerinin değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Tarafların menfaatleri karşılaştırılmalı ve buna göre bir sonuca ulaşılmalıdır[1010]. Eğer sınırlandırıcı kurallar daha somut ve ayrıntılı olsaydı, menfaatlerin karşılaştırılması bağlamında bir uygulamaya daha az hareket alanı kalabilirdi[1011]. Menfaatlerin karşılaştırılarak değerlendirilmesi, pozitif olarak ilk yasa koyucu tarafından bilgilendirme sistemi bağlamında yapılmaktadır ve sistemin amaçlarına uygun düşmektedir. Öğretide, menfaatlerin karşılaştırılması yönteminin pozitif bir örneği olarak, özel denetim kurumu anılmaktadır[1012].

B. Hakkın Sınırları Bağlamında Karşılaşan Menfaatler

1. Pay Sahibi ve Ortaklığın Menfaatlerinin Karşılaşması

Bir bilgi talebinin reddinin haklı veya haksız olmasına ilişkin sınırın tespitinde çeşitli menfaatler karşı karşıya gelmektedir. Bilgi alma hakkının sınırlarında, ortaklık içi çeşitli hukuki ve ekonomik ilişkilerin sistemi etkilemesi söz konusudur. Birincisi, pay sahibi çift yönlü bir yapıda ortaklığa bağlıdır. Hem ortaklığın sermayedarıdır hem de kişi birliğini oluşturan üyelerden birisidir. Pay sahibi, bir yandan getirdiği sermayenin nasıl yönetildiğini denetlemeye ve gerekirse sermayesini farklı yönde değerlendirmeye olanak verebilecek haklara ihtiyaç duyacaktır. Diğer yandan da ortak sıfatından kaynaklanan haklar nedeniyle ortaklığın

---

taşıyacağını belirtmektedir. Hukuki uyuşmazlığın çözümünün, tamamen somut olayın koşullarına bağlı kalıyor olması bu kavramların soyutluğunu ortaya koymaktadır. Keza **Karasu**, s. 91'de bilgi alma talebinin reddedilmesi için ortaklık menfaatlerinin zarar görmesinin şart olmadığını, zarar görme tehlikesinin yeterli olduğunu belirtmektedir. Bir zarar veya zarar tehlikesinin olup olmadığının tespitinde ise "somut olayın özelliklerinin" dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir. Öğretide bilgi alma hakkıyla ilgili olarak somut olaya sıklıkla yapılan göndermelerin bir nedeni, düzenlemenin çok soyut kavramlar üzerinden ortaya konmuş olmasıdır.

[1010] Önceki dönem öğretimizde de, "… şirketin menfaati ile pay sahiplerinin bilgi alma hususundaki menfaatlerinin bağdaştırılması…" gereğinin, bilgi alma hakkının sınırlarını çizeceği ifade edilmiştir (bkz. **Ansay**, s. 250-251).

[1011] Menfaatlerin karşılaştırılması bağlamında, yasa yapmanın uygulamayı nasıl etkilediği konusunda bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 14, s. 549–550. Hukukumuzda, "şirket sırrı" ile "korunması gereken şirket menfaati" kavramlarının tanımlanmamasının sebebi açıklanmaya çalışılmıştır. **Altaş**, Anonim Şirketler, s. 478'de bunun nedenini, "uygulamayı dondurmamak" veya "genişletmemek" konusunda gösterilen özen olarak izah etmektedir.

[1012] Gerçekten de, yasa koyucunun, burada karşılaşan menfaatlere uygun olarak, bir denge ve kontrol sistemi tesis ettiği ifade edilmektedir. Bu nedenle, pozitif olarak, menfaatlerin karşılaştırılmasının söz konusu olduğuna işaret edilmektedir (bu yönde bkz. **Kunz**, Subsidiarität, s. 1).

yönetimine katılabilmesi için gerekli olanaklara sahip olmalıdır[1013]. Pay sahibi bilgiye hem kollektif hem de bireysel nedenlerle gereksinim duyacaktır[1014].

Pay sahibinin bilgiye yönelik menfaatinin karşısında, ortaklığın gizliliğe yönelik menfaati yer almaktadır[1015]. Her iki menfaat de meşrudur ve yasayla korunmaktadır. Ortaklık kişiliğinin işlevsel olarak korunması, onun bir sır alanına sahip olmasını gerektirir. Oluşturulan sır alanı, ekonomik sebeplerle yönetim kuruluna tanınmış takdir alanını da anlamlı kılar. Bu durumda, pay sahibiyle ortaklık arasında bilgi temelli menfaat uyuşmazlığı vardır ve çözümlenmesi için her iki tarafın menfaatlerini gözeten ve değerlendiren bir yöntem belirlenmelidir.

Anonim ortaklıkla pay sahibi arasındaki hukuki ilişkinin "kendine özgü" karakteri önemli bir soruna neden olmaktadır. Değinilen ilişkide, pay sahibinin sadakat yükümü çok zayıftır[1016, 1017]. Bu durum da pay sahibinin ortaklıktan öğrendiği sırrı ortaklık dışı amaçlarla değerlendirip değerlendiremeyeceği noktasında soru işaretlerine neden olmaktadır[1018]. Keza, İsviçre öğretisinde açıkça, pay sahibinin, ortaklık hakkında kendisiyle paylaşılan bilgileri değerlendirmede tamamen özgür olduğu belirtilmektedir. Hatta bunun rekabet amaçlı olarak kullanılabileceğine

---

[1013] İsviçre öğretisinde bu yönde vurgu için bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 146, s. 502.

[1014] Gerçekten öğretide, bilgi üzerindeki hakkın, pay sahiplerinin haklarını esaslı olarak kullanabilmesinin temel koşulu olduğu belirtilmektedir (bu yönde bkz. **Böckli, Peter/Bühler, Christoph B.:** "Vorabinformationen an Grossaktionäre: Möglichkeiten und Grenzen nach Gesellschafts- und Kapitalmarktrecht", SZW, 3, 2005, s. 104).

[1015] Bkz. **Böckli/Bühler**, s. 104; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 148, s. 502.

[1016] Bilgi temelli menfaat uyuşmazlıklarında İsviçre öğretisi, pay sahibinin sadakat yükümlülüğü ve buna bağlı olarak sır saklama yükümlülüğünün olmadığını öne sürmekte ve anılan hususa da bilgi temelli menfaat uyuşmazlıkları bağlamında birçok sonuç bağlamaktadır. Örneğin bkz. **Gabrielli**, s. 11; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697; No: 9, s. 879; **Kunz**, Informationsrecht, s. 898; **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 3; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 14, s. 825; **Schluep**, s. 185–186; **Meier**, s. 183; **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 927, s. 220; **Weber, Rolf H/Willi, Anette:** "Informationsrechte im privaten Bereich Aktuelle Entwicklungen bei der Offenlegung von Informationen", digma - Zeitschrift für Datenrecht und Informationssicherheit, 4, 2004, s. 155. Hukukumuz açısından, İsviçre öğretisine atıfla aynı yönde bkz. **Özkan**, s. 27.

[1017] İsviçre öğretisinde pay sahibinin sadakat yükümü altında bulunmadığının yoğun olarak savunulma nedeninin OR m. 680 hükmünde düzenlenmiş bulunan tek borç ilkesi olduğu belirtilebilir (örneğin bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Kurer/Kurer),** BSK, OR II, Art. 680; No: 7, s. 742; **Gabrielli**, s. 10; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §42, No: 24–29, s. 539–540).

[1018] Örneğin, İsviçre hukukunda, pay sahibi sadakat yükümü altında "olmadığı"ndan, sağlanan bilgilerin ortaklık aleyhine –yani rekabet için- kullanılabileceği gerekçesiyle, gizliliğin tüm pay sahiplerinin anonim ortaklığın verimli çalışması üzerindeki menfaatini koruyabileceği belirtilmiştir (bu yönde bkz. **Meier**, 183). Benzer olarak bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 148, s. 502.

dahi değinilmektedir[1019]. İsviçre hukukunda bilgiye dayalı menfaat uyuşmazlıklarının en önemli kaynağı ve örneği olarak bu husus öne çıkarılmaktadır. Pay sahibinin sadakat yükümünün olmamasından hareket eden kaynak hukuk öğretisi, bu durumu, somut olayda hakkın sınırlarının menfaatlerin karşılaştırılarak tespit edilmesi gerektiğine dayanak olarak göstermektedir [1020] . Dolayısıyla, buradaki menfaat uyuşmazlığının kaynağı, (İsviçre hukukundaki) hâkim öğretiye göre, pay sahibinin ne sadakat ne de sır saklama yükümü altında bulunması karşısında, ortaklığın veya diğer pay sahiplerinin yararlanabileceği bir sübjektif hak olmayışıdır[1021].

Hukukumuza göre, bilgi temelli menfaat uyuşmazlıklarının nedenlerinden birisi, pay sahibinin sadakat yükümlülüğünün zayıflığıdır. Şahıs ortaklıkları ve hatta limited ortaklık ortakları karşısında, anonim ortaklık pay sahibinin ortaklığa zayıf bir sadakat yükümüyle bağlı olduğu ortadadır. Gerçekten de örneğin limited ortaklıklara ilişkin olarak pay sahibinin sadakat ve buna bağlı olarak sır saklama yükümlülüğü olduğundan dolayı, ortaklık sırrı teşkil etsin veya etmesin her hususun bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamına gireceği belirtilmiştir[1022]. Eski TTK m. 363/II, cümle 3'te yer alan "her ortak, her ne suretle olursa olsun öğrenmiş olduğu, şirkete ait iş sırlarını, sonradan ortaklık hakkını zayi etmiş olsa dahi, daima gizli tutmaya mecburdur" düzenlemesi Yeni TTK'da yer almamıştır. Kaldı ilgili dönem öğretisinde, bu hükmün "lex im perfecta" bir düzenleme teşkil ettiği, anonim ortaklıklar hukukuna egemen temel ilkeler ışığında uygulanma olanağının olmadığı dahi belirtilmiştir[1023].

Anonim ortaklık genel kurulunda, sorulan sorular ve bunlara verilen cevaplar tutanaklaştırılmalıdır. Tutanağın noter onaylı bir örneği de, derhal ticaret siciline verilir. Yeni TTK'nın benimsediği sicil sisteminde, açıklık ilkesi benimsendiğine göre, müdürlükte saklanan bu tutanak herkes tarafından görülebilir (bkz. Yeni TTK m. 35/II). Yani sistemimiz, genel kurulda pay sahibi tarafından öğrenilen bir bilginin, üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesinde bir sakınca görmemektedir. Bu durumda

[1019] Bu yönde bkz. **Gabrielli**, s. 10; **Casutt**, Praktische Erfahrungen, s. 506. Hukukumuzda da bu mümkün görülmüştür (bu hususta bkz. **Kaya**, Bilgi Alma, s.13).
[1020] Örneğin bu yönde bir gerekçelendirme için bkz. **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 935, s. 222.
[1021] Bu anlamda bkz. **Böckli/Bühler**, s. 104–105.
[1022] Tabi bu noktada pay sahibinin ilgili hususları ortaklık zararına olacak şekilde kullanma tehlikesi bir istisna olarak dikkate alınmaktadır. Limited ortaklıklara ilişkin ilgili açıklamalar için bkz. **Can**, s. 115.
[1023] Bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 257.

İsviçre hukukunda, pay sahibiyle ortaklık arasındaki ilişkiye dayanılarak öne sürülen bilgiye dayalı menfaat uyuşmazlığı hukukumuz açısından da değerlendirilebilir. Bir pay sahibinin anonim ortaklıkla rekabet halinde olması olasılığı vardır[1024] ve bu bilgi temelli menfaat uyuşmazlıkları bakımından önemlidir.

Ortaklıkla olan ilişkisinde pay sahibinin sadakat yükümünün zayıf olması, sınırsız bir özgürlüğü beraberinde getirmez. Pay sahibinin, sadece özel hükümlerle sıkı sıkıya ortaklığa bağlanmadığı belirtilebilir. Yoksa, aşağıda değinileceği üzere, hiçbir hakkın açıkça kötüye kullanımı hukuk tarafından korunmamaktadır. Dürüstlük kuralının anonim ortaklıkla pay sahibi arasındaki ilişkide uygulama alanı bulmayacağı düşünülemez. Dolayısıyla sadece ortaklığa zarar verme veya rekabet amaçlı bilgi istenmesi durumu, kaynak hukuk açısından da dürüstlük kuralı istisnasıyla birlikte değerlendirilmelidir. Hakkın açıkça kötüye kullanıldığı durumlarda bilgi alma taleplerinin reddedilmesi haksızlık teşkil etmeyecektir.

2. Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğünün Menfaat Uyuşmazlığına Etkisi

Anonim ortaklıklarda bilgiye dayalı menfaat uyuşmazlıklarının kaynakları arasına bir hususu daha eklemekte yarar görüyoruz. Hem bilgilendirme hem de sır saklama yönetim kurulu üyeleriyle ortaklık arasındaki ilişkinin bir gereği olarak yükümlülük şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Vekâlet benzeri bu ilişkide bir yandan bilgilendirme yükümlülükleri oluşurken diğer yandan da ilişkinin içerdiği sadakat ve özen yükümlülükleri (bkz. Yeni TTK m. 369) nedeniyle sır saklama yükümlülüğü de oluşacaktır. Bu durumda yönetim kurulu üyesinin gereğinden fazla bilgilendirme yapması, diğer koşulları oluşmuşsa, onun sorumluluğuna neden olabilecektir. Çünkü sırların ifşası ortaklığın zarar görmesine neden olabilir. Eğer ortaklığın zarar görmesi beklenebiliyorsa, yönetim kurulunun sessiz kalması sadece bir hak değil, Yeni TTK m. 369'da düzenlenen sadakat ve özen yükümlülükleri nedeniyle bir yükümlülüktür [1025] . Diğer taraftan anonim ortaklığın organsal yapısı dikkate alındığında, yukarıda belirtildiği üzere, pay sahiplerinin bilgilendirilmesi noktasında

[1024] Keza Eski TTK açısından açıkça bu yönde bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 259.
[1025] İsviçre hukukunda OR m. 717 bağlamında bu yönde bkz. **Gabrielli**, s. 32. Benzer yönde bkz. **Schluep**, s. 186. Keza yine, haklı bir reddin gerekçeleri oluştuğunda, yönetimin bilgi talebini reddetmeye sadece hakkı olmadığı, ayrıca yükümlü olduğu yönünde bkz. **Wyss**, s. 180.

yönetim kurulunun devredilemez bir görevi vardır. Bilginin pay sahibine verilip verilmemesi hususunda yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu gündeme gelebileceğinden, uyuşmazlığın önemli faktörlerinden birisinin yönetim kurulu üyelerinin olması kaçınılmazdır. Dolayısıyla yönetim kurulu üyelerinin durumu, ikincil önemde de olsa, bilgi temelli menfaat uyuşmazlığını etkilemektedir. Yönetim kurulunun devredilemez görevi ve vurgulanan sorumluluğu nedeniyle, bilgiye dayalı menfaat uyuşmazlıklarında, Yeni TTK m. 369 hükmü, bilgi paylaşımı bakımından objektif bir ilke halini almaktadır[1026]. Zira talebin sınırlara uyup uymadığı noktasında ilk menfaat karşılaştırılmasını aslında yönetim kurulu yapmaktadır.

C. Karşılıklı Menfaatlerin Eşit Kabul Edilmesi ve Ortaklık Menfaatini Üstün Tutan Görüş

1. Menfaatlerin Karşılaştırılması İçin Ön Şart: Karşılıklı Menfaatlerin Eşit Kabul Edilmesi

Yeni TTK m. 437/III, ortaklık sırrının veya ortaklığın korunması gereken diğer menfaatlerinin tehlike içinde olmasından bahsetmektedir. Öncelikle ortaklığın doğrudan işi olmayan veya dolaylı iş olup da ortaklık üzerinde önemli bir etkisi olmayan konularda bilgi istenemeyecektir. Ortaklığın işleri hakkında olup da mutlak sır teşkil eden konularda, ortaklık bilgilendirme yapamayacaktır. Ancak nispi sırlar ve sır teşkil etmeyen diğer hususlarda bilgilendirme yapılmaması noktasında, yasal düzenlemenin soyutluğu nedeniyle yukarıda anılan menfaatlerin değerlendirilmesi gerekir. Bu da somut olayın özelliklerinin ulaşılacak sonucu önemli ölçüde etkileyebileceği anlamına gelir. Somut olayda, pay sahibinin durumu ve ortaklık içindeki konumundan anonim ortaklığın yapısına kadar birçok faktör bilgi alma talebinin reddinin haklı veya haksız olması noktasında etki gösterebilecektir. Bilgilendirme sisteminde bir çözüme ulaşılabilmesi için çatışan menfaatlerin karşılaştırılması ve buna uygun bir karara ulaşılması gerekmektedir.

Gerçek anlamda menfaatlerin karşılaştırılmasından bahsedilebilmesi için, karşılıklı menfaatlerin prensip olarak eşit değerde olması gerektiği vurgulanmaktadır[1027]. Yani yasa, bir menfaati diğerine üstün tutmamalıdır ki, çatışan

[1026] Bu yönde bkz. **Gabrielli**, s. 32–33.
[1027] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 837, s. 264.

menfaatler arasında karşılaştırma yapılarak bir sonuca ulaşılabilsin[1028]. Bu bağlamda menfaatlerin karşılaştırılması için yasa koyucunun ortaklığın gizliliğe olan menfaatiyle pay sahibinin bilgiye olan menfaatini aynı değerde kabul edip etmediğini tartışmak gerekecektir. Yasa koyucu acaba bilgi temelli menfaat uyumazlıklarında menfaatlerden birisini diğerine tercih etmekte midir, yoksa pay sahibinin bilgiye yönelik menfaatiyle ortaklığın gizliliğe yönelik menfaatini eşit düzlemde mi kabul etmektedir?

2. Ortaklık menfaatini Üstün Tutan Görüş

a. Görüşün Açıklanması

Yeni TTK m. 437/III, bilgi alma hakkına sınır çizmektedir. Bunu yaparken ortaklık sırları ve ortaklığın korunabilir diğer menfaatleri kavramlarını ön plana çıkarmaktadır. Geniş anlamda bu iki kavramı ortaklık menfaatleri altında toplamış olmamız nedeniyle, bilgi alma hakkının kullanımının, ortaklığın hiçbir menfaatiyle çelişmemesi gerektiği, çeliştiği noktada da bilgi alma hakkının sınırının aşılmış olduğu öne sürülebilir. Böyle bir kabulden devam edilirse, ortaklığın gizliliğe yönelik menfaatiyle, pay sahibinin bilgi paylaşılmasına yönelik menfaati arasında, üstün olanın lehine karar verilecek şekilde herhangi bir karşılaştırma yapılamamalıdır[1029]. Çünkü, bu görüşe göre, ortaklığın menfaatleri, bilgi paylaşımı isteminde bulunan pay sahibinin menfaatlerine oranla daha korunabilirdir. Dolayısıyla somut olayda üstün gelen menfaate göre bir tespitte bulunmak mümkün olmamalıdır[1030].

Somut olayda ortaklığın menfaatiyle pay sahibinin menfaatinin karşılaştırılması ve ona göre bir karara varılmasına karşı çıkılması yasal düzenlemeden de bir anlamda destek almaktadır. Çünkü yasada ortaklığın korunması gereken menfaatleri sınır olarak tespit edilmektedir. Öğretide, ortaklık menfaatlerinin korunmasının içinde pay sahiplerinin menfaatlerini de konumlandıranlar vardır. Buna göre, ortaklığın korunması kural olarak pay sahibinin korunmasının önüne

[1028] Hâkimin, pay sahibinin bilgi alma hakkını ve şirketin bazı bilgileri gizli tutmaktaki menfaatini karşılıklı olarak hassas biçimde tartması gerektiği yönünde bkz. **Yasaman, Hamdi:** "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda Hâkimin Genişleyen Rolü", Batider, 4, 12/2009, s. 90
[1029] Bkz. **Perret**, s. 87.
[1030] Bkz. **Neidhardt**, Ensichtsrecht, s. 110.

geçmelidir[1031]. Bununla, ortaklığın amacından bağımsız, objektifleştirilmiş herhangi bir ortaklık menfaati korunmamaktadır, aksine, ortaklık menfaatinden anlaşılması gereken, mevcut ve gelecekteki pay sahiplerinin yararına olacak şekilde, ortaklığın ve işletmesinin, sürerli olarak iyi işlemesine yönelik bir menfaattir[1032].

Ortaklık menfaatinin üstünlüğünden hareket eden görüşe göre, ortaklığın menfaatleriyle pay sahibinin bireysel menfaati arasında herhangi bir değerlendirme yapmaya gerek kalmamaktadır [1033] . İsviçre hukukunda, OR m. 697/III'ün değişiklikten önceki halini esas alan bu görüşün, hükmün değişmesinden sonra da güncelliğini koruduğu belirtilmektedir[1034]. Buna göre, somut olayda bir sınırın var olup olmadığına dair karar, somutlaştırıcı ve ayrıştırıcı kriterler esas alınarak verilmelidir, yoksa pay sahibiyle ortaklığın farklı menfaatlerini doğrudan karşı karşıya getirerek değil[1035].

b. Görüşün Eleştirisi

Yeni dönem öğretisi, ortaklık menfaatini üstün tutan görüşü reddetmektedir. Öğretide, ortaklık menfaatlerini tek taraflı olarak vurgulayan bakış açısı eskimiş bir bakış açısı olarak nitelendirilmeye başlamıştır [1036] . Bilgilendirme sistemine olan gereksinim, sadece pay sahibiyle anonim ortaklık arasındaki hukukî ilişkiden kaynaklanmaz [1037] . Burada, menfaat uyuşmazlığının odak noktası olarak, anılan hukukî ilişki büyük bir önem taşımaktaysa da, iktisadî bakış açısı ve hukukun yeni

[1031] Ortaklığın menfaatini mutlak bir şekilde vurgulayıp, menfaatlerin bu şekilde karşılaştırılmasına gerek duymayan görüşler yanında, nihai anlamda aynı sonuca ulaşabilecek görüşler de vardır. Buna göre, şüphe halinde ortaklığın sır saklanmasına yönelik menfaatinin pay sahiplerinin bilgiye yönelik menfaatlerinden öncelikli kabul edilmesi gerekmektedir (bu bağlamda bkz. **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 88).
[1032] Bkz. **Wyss**, s. 191.
[1033] Eski TTK döneminde, hukukumuzda, ortaklık menfaatinin pay sahiplerinin menfaatine üstün tutulması gerektiği yönündeki görüşün hem mahkemeler hem de öğreti tarafından benimsendiği belirtilmiştir (bkz. **Birsel**, s. 628).
[1034] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 841, s. 267. Öğretimizde de önceki sistemimiz bakımından, ortaklık menfaatlerini üstün tutma eğilimi olduğu belirtilebilir. Bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 259-262 ve özellikle s. 355.
[1035] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 842, s. 268. Aslında buradaki bakış açısı somut olay bakımından önem arz edebilecek bazı kriterleri en baştan tespit edip ona göre bir sonuca ulaşmaktadır. Menfaatlerin karşılaştırılmasına yönelik bir temelde hareket edilmese de somut olaydaki ortaklığın yapısı, pay sahibinin özellikleri gibi kriterler de aslında hep bir menfaat durumuna işaret etmektedir. Dolayısıyla bir ölçüde menfaatler dengesi burada da dikkate alınmaktadır.
[1036] Bu bağlamda bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 156, s. 1396–1397.
[1037] Bkz. § 2, I.

alanları sisteme etki etmektedir. Özellikle kurumsal yönetimin anonim ortaklıklara etkileriyle de sorunların tespiti ve çözümü değişiklik göstermektedir.

Yeni TTK m. 437/III'ün lafzından hareketle, bilgiye dayalı bir menfaat uyuşmazlığında ortaklığın menfaatlerinin öncelikli kılındığı anlamı çıkarılamaz. Şöyle ki, hükme göre, ortaklık sırlarının açıklanması veya ortaklığın korunması gereken diğer menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesiyle istenen bilgi reddedilebilir. Burada bir olasılık öne çıkarılmıştır, zorunluluk değil. Hükümde ret bir mecburiyet olarak yer almamaktadır[1038]. Dolayısıyla pay sahibiyle ortaklığın menfaatlerini eşit düzlemde kabul edip menfaatlerin karşılaştırılması yoluyla sorunun çözülebileceği hususu yasanın lafzına aykırılık teşkil etmemektedir.

Hüküm eğer ortaklık menfaatlerini üstün tutmak üzere yazılsaydı, reddi bir zorunluluk olarak öngörürdü. Ayrıca, hükümdeki, "korunması gereken diğer ortaklık menfaatleri" ifadesinden hareketle, ortaklık menfaatlerinin pay sahibinin menfaatlerinden üstün tutulmaya çalışıldığı anlamı çıkarılamamalıdır. Öğretide, İsviçre hukukuna 1991 değişiklikleriyle giren benzer ifadenin, bilgi alma hakkının koruma alanının daraltılması olarak görülemeyeceği, keza aynı ölçüde ortaklık menfaatleri lehine bir varsayım da teşkil etmeyeceği belirtilmektedir[1039]. Hatta, şüphe halinde, ortaklığın sır saklama menfaatinin, pay sahibinin bilgiye yönelik menfaatinden üstün tutulması gerektiği bağlamındaki görüşler [1040] bile reddedilebilmektedir[1041].

Ortaklık menfaatlerinin her zaman üstün tutulması ve bireysel menfaatlerin bunlarla karşılaşması halinde hiçbir durumda tercih edilmemesi önemli bir soruna yol açar. Bu sorun sadece bilgi alma hakkı özelinde değildir. Hukuki niteliği gereği bilgi alma hakkının nispi müktesep haklardan olduğunu belirtmiştik. Bu haklar özü itibarıyla korunan haklardır. Dolayısıyla sınırlanabilmektedir. Örneğin Yeni TTK m. 437/III hükmü bilgi alma hakkını sınırlamaktadır. Özü itibarıyla korunan nispi

[1038] İsviçre sisteminde, dönemi bakımından, OR m. 697/II kuralından, bilgilendirmeyi "reddetme" yükümlülüğü çıkarılamayacağı, buna uygun açık bir ifadenin eksik olduğu yolunda bkz. **Gabrielli**, s. 38. İfade yapısının benzerliği nedeniyle aynı husus hukukumuz bakımından da öne sürülebilir.
[1039] Bu anlamda bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697; No: 8, s. 878–879. Aynı yönde bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 887; **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 267, s. 1491.
[1040] Gerçekten de, öğretide, ortaklığın bilgi paylaşılarak asla zarara uğratılamayacağı ve şüphe halinde bilgilendirme talebinin reddedilmesi gerektiği önceki dönemlerde ifade edilmiştir. Bu yönde bkz. **Wyss**, s. 183; **Widmer**, s. 45; **Gabrielli**, s. 35. Hukukumuz açısından da bu esas Eski TTK döneminde ifade edilmiştir (bu bağlamda bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 276; **Usluel**, s. 173).
[1041] Bu bağlamda bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 886.

müktesep haklar, pay sahibinin elinden tamamen de alınamazlar. Somut olayda, bilgi alma hakkının sıklıkla ortaklık menfaatleriyle karşı karşıya gelmesi, aslında bu nedenledir[1042]. Bunun sonucu da pay sahibinin bireysel menfaatiyle bireysel-üstü ortaklık menfaatlerinin karşılaştırılmasıdır[1043].

Ortaklık menfaatlerinin hiçbir şekilde zedelenmemesi kabulüyle hareket edilirse, nispi müktesep hak kavramının anlamsal içeriği büyük ölçüde daralır[1044]. Çünkü bu hakların sınırı genelde, ortaklıkla pay sahibinin menfaatlerinin karşı karşıya geldiği noktadır. İsviçre hukukunun önceki dönemlerinde, federal mahkemenin doğrudan doğruya ortaklık menfaatlerini üstün tutan yaklaşımı nedeniyle, öğreti, meseleyi değerlendirmiştir. Müktesep bireysel hakların, ortaklık menfaatlerine mal olmak suretiyle tatmin edilebilmesi halinde, bunların her zaman geri plana konulması gerektiğine dair mahkemelerce kabul edilen ölçüt, öğretide eleştirilmiştir. Böylesi bir kabulün anılan hakların tamamen reddedilmesi anlamına gelebileceği belirtilmiştir[1045]. Dolayısıyla nispi müktesep hakların korunan özünün tespitinde, ortaklık menfaatlerinin tartışmasız üstün olduğu ön kabulünden hareket edilememelidir.

c. Görüşün Reddedilmesi

Yasanın anonim ortaklıklar hukukunda pay sahibinin bilgi ama hakkının sınırlarını düzenlerken açık ve kesin bir şekilde menfaatler hiyerarşisi düzenlemediği

---

[1042] İsviçre hukukunda önceden beri bu duruma işaret edilmiştir: "Modern hukukta sıklıkla vurgulanan müktesep hakların çoğunun nispiliği, bugün OR m. 696 ve 697'de düzenlenen denetleme hakları bakımından da genel olarak kabul edilmektedir. Bu durum, onların, somut olayda sıklıkla ortaklık menfaatiyle karşı karşıya geleceği anlamına gelmektedir" (bkz. **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 39).

[1043] Bkz. **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 39. Buna mukabil, yazar aynı yerde devamla, yargılama hukukunda, bireysel pay sahibinin durumunun zor olduğunu belirtmektedir. Çünkü pay sahibine bunun temeline vakıf olma olanağı tanınmazken, yönetimse kolaylıkla "ortaklık menfaatlerini" öne sürebilecektir. Aynı yere atıfla önceki dönem mevzuatımız açısından hukukumuzda aynı yönde bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 260-261.

[1044] Öğretimizde tam tersine, pay sahibinin menfaatlerinin ortaklık bağlamında birey üstü bir menfaat düşüncesiyle sınırlanmasının bilgi alma hakkını nispi müktesep hak haline getirdiğine işaret edilmiştir (bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 260).

[1045] Bu hususta özellikle bkz. **Bürgi, W. F.:** "Bedeutung und Grenzen der Interessenabwägung bei der Beurteilung gesellschaftsrechtlicher Probleme", Etudes de Droit Commercial En L'Honneur De Paul Carry, Geneve, 1964, s. 16–17. Yazar aynı eserde s. 17'de İsviçre'de ilgili dönemde yürürlükte olan hukuka göre bir örnek de vermiştir. Gerçekte pay sahiplerine yapılan her ödeme ortaklığın zararına sonuç doğurmaktadır. Hatta yazar bunun çoğunlukla iddia edildiğini ve belli bir nispette de inandırıcı hale getirilebildiğini belirtmektedir. Zira kâr payı pahasına da olsa, artan yedek akçeler bireysel üstü menfaatlere hizmet edebilecektir.

ortadadır. Yasa koyucunun kesinlik taşımayan düzenlemeleri nedeniyle, bilgi temelli menfaat uyuşmazlıklarında sonuca nasıl ulaşılacağı muğlâk bir hal almaktadır[1046].

Yasada menfaatler hiyerarşisi öngörülmemesinin önemli bir sonucu, menfaatlerin karşılaştırılarak değerlendirilmesi ve sonuca ulaşılması gereğidir. Yeni TTK m. 437/III'ten, menfaatlerin karşılaştırılmasına yönelik açık bir tercih, başka bir ifadeyle, öncelik kuralı çıkarılamaması, somut olayda menfaatlerin karşılaştırılması ihtiyacını doğurmaktadır[1047]. Böylelikle bilgi alma hakkıyla gizlilik arasındaki sınır tespit edilirken, somut olayda karşılıklı olarak menfaatlerin ortaya konup değerlendirme yapılmasının ön koşulu oluşmuş olmaktadır. Yani ortaklıkla pay sahibinin menfaatleri eşit bir düzlemde kabul edilecektir. Bu da, kesin surette ortaklığın zararına olsa dahi, sırların açıklanabilmesi olasılığını gündeme getirir[1048].

Öğretide menfaat eşitliğine dayalı olarak savunulan görüş ilk bakışta, çok abartılı ve hatalı görülebilir. Gerçekten de öğretimizde, ortaklığın "hiçbir şekilde ve hiçbir kuralla kendisi için zararlı olabilecek bir açıklamaya" zorlanamayacağı hem önceki mevzuatımız[1049] hem de güncel mevzuatımız[1050] bakımından belirtilmiştir. Keza Yeni TTK'nın tasarı döneminde, ortaklığın bilgi paylaşılması neticesinde bir zarar ya da zarar tehlikesi karşısında olması durumunda, somut olayın dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Anılan dönem öğretisine göre, bu durumda, "özellikle yönetim kurulu veya denetçilerin sübjektif değerlendirmesi değil, ticari teamüller ölçü olarak alınmalıdır. Buna göre makul bir tacirin, pay sahibine verilen bilginin ortaklığın menfaatine zarar verebileceğini görüp anlayacağı hallerde, bilgi vermekten kaçınmanın haklı olduğunu kabul etmek gerekir"[1051]. Öğretiden aktarılan her iki görüş de, öğretimizin ortaklık menfaatlerine üstünlük tanıma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ancak bu görüşün yeni sistemimizle olan uyumu

---

[1046] İsviçre öğretisinde bu durum yasanın geneline yönelik olarak, değişik dönemlerde ifade edilmiştir. Yasanın açık ve kesinlik taşıyan kural içermediği birçok olayda, farklı menfaatlerin karşılaştırılması için etkili bir yol olarak hizmet edecek genel geçer bir kritere sahip olmadığına öğretide değinilmiştir (bkz. **Binder, Andreas:** Die Verfassung der Aktiengesellschaft, Grüsch, 1988, s. 62–63).

[1047] Aslında, menfaatlerin karşılaştırılarak dengelenmesi, ilk önce yasa koyucu tarafından yapılmaktadır. Yasa koyucunun en baştaki belirlemesi, uygulama aşamasında sonucu da belirlemektedir. Öğretide bu ilişkiye dikkat çekilmektedir: "Somut düzenleme ne kadar ayrıntılıysa, buna bağlı uygulamaya menfaatlerin karşılaştırılması hususunda o kadar az hareket alanı kalmaktadır" (bu anlamda bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 16, s. 549).

[1048] Bu yönde bkz. **Gabrielli**, s. 38.

[1049] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 255. Benzer olarak bkz. **Usluel**, s. 173.

[1050] Bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 307, s. 1501.

[1051] Bkz. **Karasu**, s. 92.

tartışılabilir. Zira örneğin, bilgilendirmede eşitlik çerçevesinde, ortaklık, ortaklık sırrı veya ortaklığın korunması gereken diğer menfaatleri gibi kavramlara dayanamamaktadır (bkz. Yeni TTK m. 437/II, cümle 5). Yani, dışarıda bir pay sahibine pay sahipliği sıfatı nedeniyle bilgi verilmiş ve bir pay sahibi genel kurulda bu bilgiyi istemişse, ortaklık içeriği sır teşkil etse ve ortaklığa zarar verme olasılığı olsa bile, bu bilgiyi genel kurul toplantısında vermek zorunda bırakılmaktadır. Dolayısıyla ortaklığın kendi zararına olan bir bilgiyi paylaşmak zorunda bırakılamayacağı düşüncesi, pozitif açıdan artık sorgulanabilir hale gelmiştir. İlgili hükümde, bilgilendirmede eşitlik temelinde, yasa koyucunun bizzat yaptığı menfaat karşılaştırması söz konusudur[1052].

Menfaatlerin karşılaştırılmasından bahsedilmek için, karşılıklı olarak tarafların menfaatleri birbirine denk tutulmalıdır. Bu durumda bazen bilginin paylaşımı ortaklığın zararına neden olabilecektir, ancak menfaatler dengesi değerlendirildiğinde, bu durum kabul edilebilir bir seviyede olmalıdır.

D. Menfaatlerin Karşılaştırılmasında İzlenecek Yöntemin Özellikleri ve Aşamaları

1. Menfaatlerin Karşılaştırılmasında İzlenecek Yöntemin Özellikleri

Bilgi temelli menfaat uyuşmazlıklarında yasa koyucunun somut olayda adalet sağlanmasına dönük bir kapı açması, hukuk güvenliğini tehlikeye atmamalıdır. Başka bir ifadeyle, sorunun çözümü gelişi güzel ele alınmamalıdır. Yani somut olaydaki menfaatlerin dengelenebilmesi için, menfaatlerin karşılaştırılıp bir sonuca ulaşılması gerekecektir. Bunun belirli ilke ve esaslar çerçevesinde, daha önemlisi bir yöntem dâhilinde yapılması gerekir.

İsviçre hukukunda, Kunz'un, azınlığın korunmasında, menfaatler çokluğunu temel alarak, anonim ortaklıklarda sorun çözümüne yönelik önerdiği yöntem, burada

[1052] Bilgilendirme sistemine ilişkin hükümler getirilirken, yasa koyucu, menfaat karşılaştırmasını bu örnekte olduğu gibi bizzat yapabilmektedir. Ancak çoğunlukla bunu somut olayın koşullarına göre hâkime bırakmış bulunmaktadır. Örneğin özel denetime ilişkin Yeni TTK m. 442 hükmünde, rapor hâkime sunulmakta, hâkim ortaklığın raporla ilgili kaygılarını da dinleyerek ortaklık menfaatleri bakımından bir değerlendirme yapıp karar vermektedir. Öğretimizde **Yasaman**, s. 90'da mahkemece gerçekleştirilen bu ayıklama işleminin hükmün menfaatler dengesini sağlayan en önemli özelliği olduğunu vurgulamıştır. Yasa burada da, taraflardan birinin menfaatini normatif olarak diğerine üstün tutmamış, aksine durumun değerlendirilmesini öngörmüştür.

kullanılabilir[1053]. Bilgi alma hakkının sınırlarının somut olayda aşılıp aşılmadığının tespiti ancak bu şekilde ortaya konabilir.

Yasa koyucunun bilgi temelli menfaat uyuşmazlığının çözümünü somut olaya bırakması, meselenin kontrol dışı kaldığı anlamına gelmemelidir. Uygulama birliğini sağlayacak, sistemli bir çözüm yöntemine ihtiyaç vardır. Burada yasanın genel olarak ortaya koyduğu sistem ve kurallar değerlendirilerek objektifleştirme sağlanmalıdır. Objektif sonuçlar, somut olayın kendine özgü koşulları ile sınanmalı ve şekillendirilmelidir. Bilgi alma hakkının sınırlarının tespiti bakımından her somut olayı kapsayan bir ilke ortaya konulamaz. Ancak belirli aşamalardan oluşan ve somut olaydaki menfaat uyuşmazlığını dengeleyici şekilde çözüme ulaştırma amacı taşıyan bir sorun çözme yöntemi önerilebilir. Sorun bir yöntem dâhilinde çözülmeye çalışıldığından, uygulamada birlik sağlanması da mümkün hale gelecektir.

Çalışmamızda, menfaatlerin karşılaştırılarak sınır uyuşmazlıklarının çözülmesi, bir yöntem haline getirilmeye çalışılmıştır. Yöntem beş temel aşamadan oluşmaktadır. İlk dört aşama, sorunu objektif olarak ele almaktadır. Son aşamada, somut olayda değerlendirilmesi gereken özel durumlar dikkate alınarak, meselenin sübjektif boyutu değerlendirilmiştir. İlk aşamada, uyuşmazlık taraflarının "tipik" menfaatleri tespit edilecek ve takip eden ikinci aşamada bunlar gruplandırılacaktır. Üçüncü aşamadaysa, söz konusu tipik menfaatler, belirli ölçütler esas alınarak değerlendirilecektir. Dördüncü aşama olarak, ölçütlere göre yapılan değerlendirme somutlaştırılacaktır. Yöntemin son aşamasındaysa, objektif sonuç, somut olaya özgü koşullar çerçevesinde sınanacaktır.

2. Menfaatlerin Karşılaştırılmasında İzlenecek Yöntemin Aşamaları

a. Karşılaşan Tipik Menfaatlerin Tespiti ve Gruplandırılması

Menfaatlerin karşılaştırılmasının ilk aşamasında, hangi tipik menfaatlerin karşı karşıya geldiğinin tespiti gerekir[1054]. Anonim ortaklıkta ortaya çıkabilecek her sorun çeşitli menfaat gruplarını ilgilendirir. Ortaklığın menfaatleri, pay sahiplerinin menfaatleri, alacaklıların ve hatta işçilerin menfaatleri gibi birçok grup karşı karşıya

[1053] Anonim ortaklıklarda, menfaatlerin karşılaştırılarak bir çözüme ulaşılmasını öneren ve "bakiye metodu" olarak adlandırılan yöntemin esasları ve ayrıntısı için bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 1–140, s. 543–594. Anılan yöntem temel alınarak burada bilgi temelli menfaat uyuşmazlıklarının çözümüne yönelinecektir.

[1054] Bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 125, s. 591.

gelebilir. Hatta, bir menfaat grubu içinde, bireysel menfaatlerin uyuşmazlığı söz konusu olabilir. Örneğin, ortaklıkta, pay sahiplerinin karşılıklı olarak menfaatleri çatışabilir. İlk aşamada, öncelikle hukuken önem arz eden tipik menfaatlerin ortaya konabilmesi gerekir[1055]. Bilgi temelli bir menfaat uyuşmazlığında karşı karşıya gelen tipik menfaatler, ortaklığın gizliliğe, sır saklamaya yönelik menfaatiyle, pay sahibinin bilgi almaya yönelik menfaatidir.

İkinci aşamada hukuken önem arz eden menfaatlerin gruplandırılması gerekecektir. Bilgi temelli bir menfaat uyuşmazlığında karşı karşıya gelen ve birinci aşamada tespit edilen menfaatler birincil menfaatlerken, bunlar yanında dikkate alınacak ikincil menfaatler de olabilir. Bunlar talep sahibi olmayan diğer pay sahiplerinin tipik menfaatleri, kamu menfaatleri ve meselenin sorumlulukla bağlantısı nedeniyle yönetim kurulu üyelerinin menfaatleri gibi menfaatlerdir.

b. Tipik Menfaatlerin Önem Sırasının Belirli Kriterlere Göre Dikkate Alınması

aa. Pay Sahibinin Durumu

Üçüncü aşamada, gruplandırılan tipik menfaatlerin öneminin değerlendirilmesi için, bazı kriterler tespit edilecektir. Bilgi alma hakkının sınırlarının tespiti bakımından, tarafların tipik menfaatlerinin gösterdiği özellikler de dikkate alınarak, yer verdiğimiz kriterlere göre, bir değerlendirme yapılabileceğini düşünüyoruz. Bu aşamada, tarafların objektif olarak ele alınan "tipik" menfaatlerinin yine tespit edilen bazı objektif kriterlere göre değerlendirilmesi söz konusudur.

Üçüncü aşamada ele alınabilecek kriterlerden birincisi, pay sahiplerinin durumudur. Menfaat karşılaştırmasının ilk aşamasında pay sahibinin “tipik” menfaati belirlenmişti. Tipik menfaatin değerlendirilmesi, çalışmada önerilen yöntemin objektif boyutunu vurgulamaktadır[1056]. Pay sahibinin “tipik” menfaati ortaya

[1055] Örneğin, bir genel kurul kararının iptali davasında ya da özel denetçi atanmasına yönelik talepte alacaklının fiili menfaatleri genel anlamda hukuken önemli kabul edilmemektedir ve bunlara ilişkin davada karşılaştırılan menfaatlerin dışında kalmaktadır. Bu bağlamda bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 125, s. 591.

[1056] Menfaatlerin karşılaştırması bağlamında önceden İsviçre hukukunda yoğun bir tartışma yaşanmıştır. Tartışma özetlenecek olursa, taraflardan birisi, menfaatlerin karşılaştırılmasında ölçüt olarak “tipik pay sahibinin” menfaatini esas alırken, tipolojiye karşı çıkan diğer tarafsa işletme menfaatlerini esas almıştır (tartışmaya ilişkin olarak bkz. **Martinez**, s. 174–175; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 49–50, s. 562–563; **Lambert**, s. 45–49; **Binder**, s. 63–67; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §3, No: 16–19, s. 34). Menfaatlerin karşılaştırılması çerçevesinde çalışmamızda, hiçbir ölçüt tek başına esas alınmamakta, ancak her ölçütten yararlanılmaktadır. Belirtmek gerekir ki, menfaatlerin karşılaştırılmasında, sadece tipik pay sahibinin menfaatine göre

konulurken, anonim ortaklıktaki "tipik" pay sahibi figürü esas alınmıştır. Tipik pay sahibinin menfaati, menfaatlerin karşılaştırılmasında soyut anlamda en dışta kalan çemberi oluşturmakta ve somut olay dâhilinde, bu da somutlaşıp daralmaktadır.

Tipik pay sahibiyle ifade edilmek istenen, güç değil, kâr elde etmeye çalışan, fakat kısa süreli spekülasyonda bulunmayan, tersine değerini koruyan bir yatırım amaçlayan pay sahibidir[1057]. İşte bu anlamdaki tipik pay sahibinin, bilgi temelli menfaat uyuşmazlıklarında menfaati, yatırımının değerlenmesi, kâr elde etmesinin süreklilik göstermesi amacına yönelik olacaktır[1058]. Ancak bu aşamada, pay sahibinin kategorisine göre tipik menfaatinin değişebileceği göz önünde bulundurulacaktır. Yani en başta, pay sahibinin tipik menfaatiyle çizilmeye başlayan çember, pay sahibi özelinde daraltılacaktır. Bunun için pay sahibi türü belirlenmelidir. Örneğin, tek başına pay sahibi, küçük pay sahibi, büyük pay sahibi, azınlık pay sahibi, çoğunluk pay sahibi ve en büyük payın sahibi gibi ayrımlar yapılabilir. Hatta bilgi temelli menfaat uyuşmazlıkları dışında, genel olarak bu ayrımlara dayalı çeşitli karineler oluşturulmaktadır. Anonim ortaklıklarda temel kural olan çoğunluk ilkesinin söz konusu karinelerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığı belirtilebilir.

Ortaklık özelinde, pay sahiplerinin tipik menfaatleri değerlendirilerek, öğretide oluşturulmuş bazı karine örnekleri şu şekildedir: Küçük pay sahibinin menfaati büyük pay sahiplerinin menfaatlerine göre az takdir edilir. Çoğunluk pay sahiplerinin menfaatleri kendiliğinden ortaklık menfaatine denk tutulamaz, ancak bu yönde bir emare teşkil edebilir. En büyük pay sahibinin menfaati prensip olarak nötrdür, ancak bunun pay sahibi olarak azınlık mı çoğunluk mu teşkil ettiği değerlendirilmelidir. Menfaatlerin karşılaştırılması temelinde, öğretide ortaya konulan bu karineler, birer var sayım teşkil etmediğinden, aksinin ispatı her zaman mümkündür. Hatta somut olaydaki karşılaştırmada farklı karinelere ulaşmak da olanaklıdır. Tabi (herhangi bir) kararda, olağan durumdan ayrılan bir karinenin

---

hareket edilmesi, anonim ortaklıklarda menfaatlerin çokluğu gerçeğine ters düşecektir (bu yönde önemli bir eleştiri için bkz. **Lambert**, s. 59).

[1057] Bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 49, s. 562–563; **Martinez**, s. 175; **Binder**, s. 66; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §3, No: 17, s. 34.

[1058] Öğretimizde **Ansay**, Türk Anonim Şirketleri, s. 75'te, genel olarak, sürekli pay sahibi ve spekülatif amaçlı pay sahibi ayrımı yapmış ve özellikle halka açık anonim ortaklıklar bakımından tipik pay sahibi olarak nitelediği sürekli pay sahibinin menfaatinin korunmaya değer olduğu belirtmiştir.

somut özellikleriyle açıklanması ve detaylı olarak gerekçelendirilmesi gerektiği belirtilmektedir[1059]

Üçüncü aşamada esas alınan pay sahipliğine ilişkin kriterler objektif bir bakış açısının devamıdır. Somut olayda, pay sahibinin türü belirlenecek ve buna göre tespitte bulunulacaktır, fakat somut olaydaki pay sahibinin somut olaydaki menfaatleri henüz dikkate alınmamaktadır. Burada yapılan, anonim ortaklıklara hâkim ilkelerden hareketle, somut olayda talepte bulunan pay sahibi türünün tipik menfaat durumunun değerlendirilmesidir. Örneğin, (çoğunluk oluşturmayan) bir büyük pay sahibinin bilgi talebi, tek bir paya sahip pay sahibinin talebine oranla daha dikkat çekici olabilir ve objektif bakıldığında daha önemli de görülebilir. Böylelikle çoğunluk oluşturmayan ancak büyük pay sahibi olan bir kişinin bilgi talebiyle karşılaşıldığında, ortaklığın değil pay sahibinin menfaatine ağırlık vermek gerekebilir. Ancak bu genel geçer bir kural değildir. Aşağıda ele alınan farklı kriterlerin durumu etkilemesi mümkündür. Keza somut olayın özellikleri de ulaşılan sonucu değiştirebilmektedir. Çünkü burada önerilen yönteme göre, sonraki aşamalarda "somut olaya özgü" menfaatler de dikkate alınacaktır. Somut olaydaki sübjektivitenin, objektif aşamada ulaşılan sonucu değiştirmesi olanaklıdır.

bb. Çoğunluk İlişkilerinin Değerlendirilmesi

Üçüncü aşamada önerilen kriterlerden birisi de çoğunluk ilişkilerini dikkate almaktadır. Burada nicelik temelinde bir değerlendirme yapılmaktadır. Nicelik arttıkça, çoğunluğun menfaati uygulamacılar tarafından daha güçlü değerlendirilmelidir. Yine bunun tersine de öğretide değinilmektedir. Yani, azınlık küçüldükçe, temsil ettiği menfaatler bakımından –en azından karine olarak- mahkemece daha güçsüz kabul edilmelidir[1060]. Burada anonim ortaklıklar hukuku bakımından temel ilkelerle pek uyumlu görünmese de menfaatlerin değerlendirilmesi bakımından önemli bir hususa değinilmektedir. Bazen çoğunluk ilişkilerine göre yapılan menfaat değerlendirmesini "kafa sayısı" etkileyebilmektedir. Azınlık veya çoğunluğu oluşturan pay sahiplerinin sayısı arttıkça, menfaatlerinin pozitif değerlendirilmesi gerektiğine dair tespit de güçlenir. Biraz daha basite indirgenecek

[1059] Karine örnekleri ve buna ilişkin açıklamalar için bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 35, s. 556.
[1060] Bu yönde bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 107, s. 584.

olursa, birçok küçük pay sahibi, oy güçleri az olsa da, bir büyük pay sahibine denk tutulabilir[1061].

Çoğunluk ilişkilerinin dikkate alınmasına dair kriter, bilgi temelli menfaat uyuşmazlıkları özelinde örneklendirilebilir. Örneğin tek paya sahip bir pay sahibinin bilgi talep etmesiyle, toplam yüzde kırk paya sahip birden fazla pay sahibinin bilgi talep etmesi arasında, menfaatlerin değerlendirilmesi bağlamında bir fark oluşması mümkündür. Bilgi isteyen pay sahiplerinin payları, anonim ortaklık bakımından çok önemli bir boyutta olmasa dahi, bu pay sahipleri sayı olarak dikkat çekiciyse, bilgiye yönelik menfaatleri somut olay çerçevesinde, büyük bir pay sahibinin menfaati gibi değerlendirilebilir. Tabi ki, yukarıda da belirttiğimiz üzere, somut olayın kendine özgü koşulları, bu karinelerden değişik sonuçlara ulaşmayı da gerektirebilir. Son aşamada buna ilişkin değerlendirmelere yer verilecektir.

cc. Ortaklığın Yapısı ve Uyuşmazlık Geçmişinin Değerlendirilmesi

Üçüncü aşamada menfaatlerin değerlendirilmesi bakımından karşımıza çıkan diğer bir kriterse, ortaklığın yapısıdır. Anonim ortaklıklar yapı itibarıyla çok çeşitli özellikler gösterebilmektedir. Kapalı bir anonim ortaklık olabileceği gibi, halka açık anonim ortaklıklar da olabilir. Keza kapalı anonim ortaklıklar da büyüklüğüne göre veya aile tipi anonim ortaklık olmasına göre değişik özellikler gösterebilirler. Halka açık anonim ortaklıklarla kapalı anonim ortaklıklar arasında, öğretide işaret edilen bir fark esas alınarak, menfaatlerin karşılaştırılması bağlamında bir ölçüt geliştirilebilir. Halka açık anonim ortaklıklarda, kural olarak, pay sahibinin korunması, ortaklıktan çıkmaya yönelik haklar zemininde sağlanırken, kapalı ortaklıklarda katılma hakları zemininde sağlanmaktadır[1062]. Buradan hareketle, kapalı tipteki anonim ortaklık pay sahiplerinin daha fazla korumaya ihtiyaç duydukları belirtilebilir[1063]. Çünkü anılan pay sahiplerinin kolaylıkla paylarını devredip yatırımlarını farklı yönde değerlendirmeleri olanaklı olamamaktadır.

Bilgi temelli menfaat uyuşmazlıkları özelinde bir değerlendirme yapacak olursak, pay devrinin daha zor olduğu kapalı tip anonim ortaklıklarda pay sahibinin

[1061] Bu yönde bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 108, s. 584-585.
[1062] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 111, s. 586.
[1063] İsviçre hukukunun önceki halinde dahi benzer görüşler ifade edilmiştir. Buna göre kapalı bir pay sahipliği çevresinde, bilgi paylaşımı diğerine göre daha geniş olacaktır (bu manaya gelebilecek tespit için bkz. **Schucany**, Art. 697, No: 6, s. 129.

bilgiye yönelik menfaati daha önemli kabul edilmelidir. Aynı düşünceden hareketle, kapalı anonim ortaklıklarda, serbest devredilebilirlik ilkesinden uzaklaşan durumlar bilgiye yönelik menfaat lehine değerlendirilmelidir. Başka bir ifadeyle, anonim ortaklıkta paylar nama yazılı ve bağlamlıysa, pay sahiplerinin bilgiye yönelik menfaatleri daha yüksek takdir edilebilir. Bilgi alma hakkı özelinde bu durum, bilgi alma hakkının sınırlarının daralması anlamına gelir[1064].

Kapalı anonim ortaklıklar bağlamında, ortaklığın büyüklüğü ve gösterdiği yapısal özellikler de değerlendirilebilir. Küçük ortaklıklarda pay sahiplerinin hakları üzerinden bir menfaat değerlendirmesi yapmak gerekirken, büyük ortaklıklarda temelde ticari menfaatlerin yer aldığını belirtebiliriz[1065]. Menfaatler arasında ortaklığın yapısına göre ortaya çıkabilecek bu çeşitlilik ilginç sonuçları beraberinde getirebilmektedir. Örneğin, özellikle aile tipi anonim ortaklıklar gibi, şahsi unsurları önem kazanan küçük ortaklıklarda, şahıs ortaklıklarına benzer bir menfaat uyumu ortaya çıkar[1066]. Bu nedenle aile tipi anonim ortaklıklarda, pay sahipleri arasındaki ilişkilerin şahsi nitelikleri de dikkate alınmalıdır[1067]. Bilgi alma hakkı bağlamında bu durumun yansıması olacaktır. Aile tipi bir anonim ortaklıkta, bilgi temelli bir menfaat uyuşmazlığı nedeniyle menfaatlerin karşılaştırılması yapılırken, somut olay aksini gerektirmiyorsa, pay sahibinin bilgi alma hakkının daha geniş, hakkın sınırlarınınsa daha dar değerlendirilmesi gerekir.

Üçüncü aşamadaki değerlendirme kriterlerinden bir diğeri de uyuşmazlık geçmişidir. Aslında fiilen birçok durumda bu kriter bir tarafın menfaatini diğerine üstün tutmaya yetecek emare teşkil etmeyecektir, yani nötr olacaktır[1068]. Ancak bazen menfaatler dengesi hakkında fikir verebilir. Örneğin bir pay sahibinin sürekli

---

[1064] Ayrıca bir hususa dikkat çekmek gerekmektedir. Halka açık ortaklıklar önemli ölçüde talep gerektirmeyen bilgilendirmeye yönelik yasal yükümlülüklere tabidir. Bunların öngörülme nedeni, kapalı veya aile tipi ortaklıkların pay sahiplerinin bilgiye yönelik ihtiyaçlarının açık ortaklıkların pay sahiplerinin bilgiye yönelik ihtiyaçlarından az olması değildir. Tam tersine, kapalı ya da aile tipi ortaklıklarda pay sahibinin tartışmasız olarak bilgiye daha kolay ulaşabileceği varsayımıdır. Açık ortaklıkların pay sahiplerinin bu olanaktan yoksun olacağı gerekçesiyle, açık ortaklıklar bakımından sürekli bilgilendirme yükümlülükleri öngörüldüğü belirtilebilir (Yeni Zellanda hukuku bakımından buna yönelik açıklamalar için bkz. **Gardyne**, s. 214-215).

[1065] Bu noktada meseleye işaretle bkz. **Bürgi**, Interessenabwägung s. 21.

[1066] Bu bağlamda bkz. **Bürgi**, Interessenabwägung s. 21; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 114, s. 586–587.

[1067] Bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 114, s. 587.

[1068] Bu yönde bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 115, s. 587.

aynı veya benzer konularda bilgi istemesi, hatta davalar açıp kaybetmesi, uyuşmazlık geçmişi bağlamında onun menfaati aleyhine dikkate alınabilmelidir[1069].

c. Menfaati Ağır Basan Tarafın Objektif Olarak Tespiti

Bilgi alma hakkının sınırlarının belirlenmesinde sürecin objektif yönünü yansıtan son aşama, bu ana kadar dikkate alınan hususların değerlendirilmesidir. Dördüncü aşamada eldeki objektif kriterler bakımından bir döküm yapılmalıdır. Buna göre, objektif olarak olayda bilgi alma hakkının sınırları ortaya konmuş olacaktır. Azınlığın korunması bağlamında, menfaatlerin karşılaştırılarak değerlendirilmesini ve dengelenmesini genel olarak bu yönteme göre öneren Kunz, dördüncü aşamada, bir puanlama yapılabileceğini ifade etmektedir. Buna göre, sorun teşkil eden menfaatlerin karşılaştırılması çerçevesinde, üçüncü aşamada belirtilen kriterlere göre bir puanlama yapılır[1070]. Yapılan puanlamaya göre bir sonuca ulaşılacak ve menfaatlerin karşılaştırılmasının objektif aşaması tamamlanmış olacaktır. Yani objektif olarak hangi tarafın menfaatinin ağır bastığı ortaya çıkmış olacaktır. Burada bir puanlama yapılmasa dahi, anılan kriterler çerçevesinde objektif olarak bilgi temelli bir menfaat uyuşmazlığında, sınır ihlâli söz konusu olup olmadığı tespit edilebilir. Örneğin, kapalı bir anonim ortaklıkta pay sahibinin bilgiye yönelik menfaati önem kazanacaktır. Yine aynı ortaklık içinde bilgiyi isteyen pay sahibi veya sahiplerinin kafa sayısı olarak belli bir önemde görülmeleri veya büyük bir azınlık teşkil etmeleri onların menfaati lehine değerlendirilecektir. Dolayısıyla objektif olarak pay sahibinin menfaatinin ağır olduğuna yönelinecektir.

d. Somut Olayın Özel Koşullarının Değerlendirilmesi

İlk dört aşamada, bilgi alma hakkının sınırlarının tespiti bağlamında yapılan objektifleştirmenin yanında, beşinci aşamada uyuşmazlığın somut olaydaki boyutu da dikkate alınarak, meselenin sübjektif yönüne eğilmek gerekir. Bu aşamada yapılacak değerlendirme, objektif kriterler çerçevesinde gelinen noktadan sapmayı gerektirecek somut olaya özgü koşulların araştırılması ve ulaşılan sonucun buna göre düzeltilmesidir. Öğretide, bu bağlamdaki düzeltmelerin istisnaî nitelik taşıyacağı ve

[1069] Bu bağlamda bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, dipn. 333, No: 117, s. 588.
[1070] Bu yönde bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 118, s. 588–589.

ayrıntılı gerekçelendirilmesi gerektiği özellikle belirtilmektedir[1071]. Gerçekten bazı durumlarda somut olay adaletine ağırlık vermek ve ilgililerin somut olaya özgü menfaatlerini daha farklı değerlendirmek olanaklı olmalıdır. Bu noktada sübjektifleştirmeyi gerektirecek haklı koşulların oluşup oluşmadığı dikkatle ele alınmalıdır.

Hukukun ekonomik analizi çerçevesinde, bilgi alma hakkının sınırlarına ilişkin önerilen bir kıstasa burada kısaca değinebiliriz. Bu değerlendirme, menfaatlerin karşılaştırılması yönteminde, son aşamaya bir örnek teşkil edebilir. Yeni kurumsal iktisadın ortaya koyduğu tespitler çerçevesinde, "ortaklığa olan ilginin yitirilmesi" ve "bedavacılık" sorunlarının çözümü için, pay sahiplerinin bilgiye ulaşmasının ucuz hale getirilmesi önerilmiştir[1072]. Aynı öneri fayda-maliyet analizi çerçevesinde menfaatlerin karşılaştırılması için de vurgulanmaktadır[1073].

Bilgilendirme sistemiyle, pay sahiplerinin bilgiye ulaşmasının ucuz hale getirilmesi amaçlanırken, kanımızca, somut olayda, bu amacın ortaklığa getireceği maliyet de dikkate alınmalıdır. Çalışmada önerilen menfaatlerin karşılaştırılması yönteminde, somut olaya özgü koşullar çerçevesinde, bilginin toplanmasına ilişkin maliyet, sübjektif değerlendirme olarak dikkate alınabilmelidir. Yöntemin son aşamasında, olaydaki sübjektif koşulların, ulaşılan objektif sonuçları değiştirmeye yetebilecek güçte olup olmadığına karar verilecektir. Pay sahibinin istediği bilginin, veri olarak derlenip toplanması ve bilgi niteliğine kavuşacak şekilde formüle edilmesi, sağlayacağı yarara kıyasla, büyük maliyetler gerektiriyorsa, bu durum ortaklığın gizliliğe olan menfaati lehine değerlendirilebilir. Böyle bir durumda, somut olayda hâkim, ilk dört aşamada ulaşılan sonuçtan farklı bir sonuca ulaşabilmelidir. Fakat belirtildiği üzere, sübjektifleştirme daha istisnaidir ve bu nedenle ciddi anlamda gerekçelendirilmesi gereklidir.

[1071] Bu manada bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 132, s. 592.

[1072] Tespit için bkz. **Martinez**, s. 24. Bu öneri haklıdır. Çünkü, bilgiye ulaşmak masraflı ve zahmetli oldukça ve teşvik edilmedikçe, pay sahiplerinin bir çoğu diğerlerinin bu zahmete ve masrafa katlanmasını bekleyecektir. Çünkü en nihayetinde bilgiyi genel kurul vesilesiyle öğrenebileceklerdir. Bu nedenle öğretide, münferit pay sahiplerinin aktif pay sahiplerinin bu yöndeki emeklerinden bedavaya yararlanmaya çalışacaklarına işaret edilmektedir (bu manaya gelmek üzere bkz. **Giger**, s. 45). Bedavacılık sorunu karşısında pay sahipliği haklarının organize edilebilmesi ve oy haklarının bilinçli kullanılabilmesi de dar şekilde sınırlanmış olacaktır (bkz. **Ruffner**, s.176).

[1073] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 176.

§ 11. HAKKIN KAPSAMI

I. KAPSAM SORUNUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Sorunun Konu ve Sınırlardan Sonra İncelenmesi

Bilgi alma hakkının kapsamı ile pay sahibinin alabileceği bilginin oranı ifade edilmektedir. Kapsam, pay sahibinin bilgi alma hakkının konu ve sınırlar bakımından var olduğu bir noktada sorun olarak gündeme gelebilir. Konusu bilgi alma hakkının koşullarını taşımayan veya bilgi alma hakkının sınırlarını ihlal eden bir bilgi talebinin kapsam yönüyle ele alınması gerekmeyecektir. Çünkü pay sahibinin bu yöndeki talebini reddetmek ortaklık açısından haklı bir red teşkil eder. Kapsam sorununun özellikle mahkemeye intikal etmiş bilgi alma talepleri bakımından önem kazanacağı belirtilebilir. Mahkemeye taşınmış bir bilgi alma talebinde, hâkim talebin reddinin (özellikle konu ve sınırlar bakımından) haksızlığına karar verirse, kapsam sorunuyla karşılaşır. Böyle bir durumda, bilgi alma hakkının somut alanı veya bilgilendirme yükümlülüğünün ölçüsü tespit edilmelidir[1074]. Yine hâkimin kapsam sorunuyla doğrudan karşılaşması olasılığı da mümkündür. Bu olasılık, pay sahibinin sorusuna aldığı cevabı yeterli bulmaması durumunda gündeme gelebilir. Yeni TTK m. 437/V'e göre, bu "fıkra anlamında bilgi alamayan" pay sahibi, bilgi talebiyle mahkemeye başvurabileceğinden, yeterli kapsamda bilgi verilmediği sorununun da doğrudan doğruya mahkemeye taşınabileceği sonucuna ulaşılabilir.

B. Kapsamın Belirlenmesinde Pay Sahibinin Etkisi

Bilgi alma hakkının kapsamı, öncelikle bizzat pay sahibi tarafından belirlenmektedir. Pay sahibi sorduğu soruya cevap alabilecektir. Yani kapsamın en geniş hali, sorulan soruya verilebilecek en ayrıntılı cevap olmaktadır. Pay sahiplerinin öyle bazı bilgi talepleri olabilir ki, bunlar konu ve sınır incelemesine takılmamışlarsa, kapsam incelemesi yapılmasını gerektirmezler. Yani pay sahibi doğrudan doğruya şüpheye yer vermeyecek ve kapsam incelemesi gerektirmeyecek şekilde soruyu belirlemiştir. Öğretide bunlara, kapsam belirleyici etkili bilgi talepleri denilmiştir[1075]. Örneğin pay sahibi, yönetim kurulu başkan ve üyelerinin mali

[1074] Bu yönde bir tespit için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 1029, s. 327. Konunun tespitinden sonraki aşamada ancak sınırlardan önce, yani ikinci adımda, kapsamı inceleyenler de vardır. Bu bağlamda bkz. **Gabrielli**, s. 24.

[1075] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 1034, s. 329.

haklarına ilişkin bir soruyu çok somut olarak sorabilir[1076]. Alınan huzur hakları veya maaş miktarı gibi yoruma açık olmayan bir soru yöneltebilir. Bu durumda, eğer pay sahibinin bilgi alma hakkını sınırlar bakımından engelleyen herhangi bir sorun yoksa (ki verdiğimiz somut örnekte böyle bir sorunla karşılaşılmamalıdır[1077]), kapsam soruyla belirlenmiştir. Özellikle dava aşamasına bu nedenle gelinmişse, hâkimin ayrıntılı olarak kapsam belirlemesine gerek kalmayacaktır.

Pay sahibinin bilgi talebi her zaman kapsam belirleyici etkide olmayabilir. Kapsam belirleyici etkide olmayan bilgi taleplerinin kapsamı çoğunlukla hâkim tarafından belirlenecektir. Çünkü, pay sahibinin bilgi talebi reddedilmiş ve pay sahibi bu hakkını dava yoluyla kullanmışsa, konu-sınır değerlendirmesinin ardından pay sahibinin alacağı bilginin hangi kapsamda olacağı hâkim tarafından karara bağlanacaktır. Yine pay sahibi genel kurulda sorduğu sorusuna bir cevap almış ancak bu cevabı yetersiz bulup dava açmışsa, hâkim, sorunun cevabının yeterli bir kapsamda olup olmadığına karar verecektir. Örneğin, ortaklığın çalıştığı bir kişiyle olan ilişkileri ve bunun ortaklık hesaplarıyla bağlantılarını konu alan bir soru sorulması halinde, hangi düzey ve ayrıntıda bilgi verileceği bir uyuşmazlık konusu olabilir. Özellikle ortaklık işleriyle bağlantı kurulabildiği nispette bilgi alma hakkının konusunu teşkil edebilen dolaylı işlerin birçoğunda kapsam sorunuyla karşılaşmak olasıdır. Ancak bu bir kural teşkil etmez. Doğrudan ortaklık işi olan meselelere ilişkin kapsam belirleyici etkide olmayan bilgi talepleriyle karşılaşmak ihtimal dâhilindedir ve bunların da kapsamı belirlenmek zorundadır. Örneğin bir pay sahibinin, ortaklığın araştırma-geliştirme yatırımları ve geleceğe dönük projeleri bağlamında bilgi istemesi bu anlamda değerlendirilebilir. Aşağıda ele alınan bilgi alma hakkının kapsamının belirlenmesine yönelik hususlar, aslında özellikle ikinci kategoride yer verdiğimiz, kapsam belirleyici etkide olmayan bilgi talepleri içindir.

[1076] İsviçre hukukundan alınan benzer örnek için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 1035, s. 329.

[1077] Gerçekten huzur hakkı ve yönetim maaşları gibi anonim ortaklığın önemli meselelerinin bilgi alma hakkına konu olabileceği yolunda bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 7, s. 878.

II. KAPSAMIN BELİRLENMESİNDE GEREKLİLİK KOŞULU

A. Gereklilik Koşulunun Düzenlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar

1. Koşulun Düzenlenmesine İlişkin Açıklamalar

a. Kaynak Düzenlemede Gereklilik Koşulu

Bilgi alma hakkının kapsamı, pay sahipliği haklarının kullanımı ve bunun amaçlarıyla birlikte açıklanabilir. Kaynak hukuklardan olan İsviçre hukukunda, bunu olanaklı kılan pozitif bir düzenleme mevcuttur. OR m. 697/II, cümle 1'e göre, bilgi, pay sahipliği haklarının kullanılabilmesine gerektiği nispette/takdirde paylaşılmalıdır. "Gereklilik" koşulu olarak adlandırılabilecek bu düzenlemenin paraleline OR m. 697a ile özel denetim bakımından da yer verilmiştir. Kaynak hukuktaki bu durum, bilgi alma hakkıyla buna ilişkin dava ve özel denetim yollarının bir bütün olarak değerlendirilmesinin bir sonucudur ve birbiriyle uyumludur.

Yeni TTK m. 437'de, kaynak hukuktaki "gereklilik" koşulunun yer almadığı belirtilmelidir. İsviçre hukukunda, hüküm, birbirine yakın iki kurumun (yani özel denetim ve bilgi alma hakkının) aynı uygulama alanına hitap ettiği şeklinde yorumlanmaktadır. Keza özel denetimdeki gereklilik koşulunun yorumunda, bilgi alma hakkıyla ilgili öngörülen gereklilik koşulundan da yararlanılabileceği belirtilmektedir[1078].

İsviçre hukukunda yer verilen "gereklilik" koşulunun işlevi tartışmalıdır. Gereklilik koşulunun bilgi alma hakkının pozitif bir koşulu olduğu belirtilebilmektedir[1079]. Bunun bir yandan bilgi alma hakkının sınırlandırılması noktasında, sınırlama işlevi gösterdiği düşünülmektedir. Diğer yandan, (bilgi alma) konusunun belirlenmesi ve bilgi alma hakkının somut kapsamının tespiti için kriter olduğu da ortaya konmaktadır. Haliyle bu durum "gereklilik" koşulunun işlevine yönelik bir belirsizlik olarak değerlendirilmektedir[1080]. İsviçre öğretisinde hâkim olan görüşün, gereklilik koşulunun bilgi alma hakkının özel bir sınırlaması olduğu yolundadır[1081].

[1078] Bu hususta bkz. **Casutt, Andreas:** Die Sonderprüfungen im künftigen schweizerischen Aktienrecht, Zürich, 1991, No: 9, s. 39.
[1079] Bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 17, s. 826.
[1080] Konuyla ilgili olarak bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 794, s. 250.
[1081] İsviçre öğretisindeki konuya ilişkin genel durum için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 795-799, s. 250-252.

b. Sistemimizdeki Durum ve Eleştirisi

Bilgi alma hakkında gereklilik koşuluna yasada yer verilmemesinin bilinçli bir tercih olduğu belirtilebilir. Çünkü Yeni TTK m. 437'nin gerekçesinde, gereklilik koşulunun hakkın kullanımını tehlikeye sokacağı belirtilmektedir. Yasa koyucumuzun bu tercihi, öğretimizde de olumlu karşılanmıştır. Öğretiye göre, "böyle bir şart kabul edilmiş olsaydı, bilgi talebinde bulunan kişi, talebini tanımlamak ve ihtilaf halinde gerekliliğini ispatlamak zorunda kalacaktı"[1082]. Yukarıda belirtildiği üzere, gereklilik koşulu, kaynak hukukta, çoğunlukla bilgi alma hakkı için özel bir sınırlama hükmü olarak nitelense de, her durumda sınır şeklinde değerlendirilmemektedir. Hukukumuzda, gereklilik koşuluna, en azından, bir kapsam hükmü teşkil etmek üzere yer verilebilirdi. Ayrıca gereklilik ilkesinin salt Yeni TTK m. 437'de öngörülmemesi, aşağıda açıklandığı üzere, yasal sistemimizde gereklilik koşulunun olmadığı ve bilgi alma hakkı bakımından uygulanma olasılığının bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Öğretimizde Yeni TTK'ya gereklilik koşulunun alınmamış olması sadece savunu bulmamaktadır, buna karşı eleştiriler de getirilmektedir[1083].

Yeni TTK m. 437 gerekçesinin, iki yönden eleştirilmesi olanaklıdır. Birincisi, pay sahiplerinin bilgilenmeye olan menfaati gerçekten önemlidir. Fakat bu yapılırken, ortaklığın gereksiz bilgilendirme talepleriyle karşı karşıya kalması ve istenilen bilginin hangi noktada kullanılacağı hususu da karşı denge unsuru olarak dikkate alınmalıdır. Zaten ortaklıkla pay sahibinin bilgi sorunu üzerinden çatışan menfaatleri, bilgi alma hakkının sınırları bağlamında menfaatlerin karşılaştırılarak dengelenmesi yöntemiyle çözüme ulaşacaktır. Ayrıca hakkın kötüye kullanımı teşkil eden veya hukukî menfaat getirmeyen bilgi talepleri de karşılıksız kalacaktır. Ancak bunlar, gereklilik koşulunun anlamsız olduğunu veya bu koşulun pay sahiplerinin haklarını kullanmasını engellemek için öngörüldüğünü ifade etmez. Kaynakta düzenlenen “gereklilik koşulu”nu bilgi alma hakkının bir sınırından ziyade kapsamı olarak değerlendiren görüşler de dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede devam edilecek olursa, bilgi alma hakkının gerçek anlamdaki sınırı, zaten bizde de yer alan, ortaklık

[1082] Bkz. **Karasu**, s. 87.

[1083] "…Yargıcın gerekçedeki bağlayıcı olmayan ifadenin aksine, İsviçre ve Alman yasalarındaki düzenlemelere uygun olarak 'bilgi isteme hakkının kullanılmasında, pay sahipliği haklarının kullanılması için gerekli olma koşulu' araması…" gerektiği yönünde bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No:265, s. 1490.

sırrı ve ortaklığın korunması gereken diğer menfaatlerini konu alan Yeni TTK m. 437/III hükmüdür. Öğretide gereklilik koşulunun işlevini bilgi alma hakkının koşulları veya unsurları içinde niteleyen görüş esas alınırsa, bilgi alma hakkının sınırı, bilgi alma hakkının olumsuz unsurlarını ifade ederken; gereklilik koşulu da bilgi alma hakkının olumlu unsurlarındandır[1084]. Aynı, bilgi alma hakkının konusunun ortaklık işlerine ilişkin olması gibi[1085]. Olumlu unsurlardan birisi hakkın kullanımını tehlikeye sokuyorken, diğerinin aynı etkide olmadığı nasıl açıklanabilecektir?

Birinci eleştiriye bağlı önemli eleştiri noktalarından birisi de Yeni TTK m. 438 hükmüyle, bir gereklilik koşulunun özel denetim açısından öngörülmüş bulunmasıdır. Çünkü özel denetim de bilgilendirme sistemine hizmet eden kurumlardan birisidir ve bilgi alma hakkıyla birlikte bir bütün teşkil eder. Bu durumda bir bütün teşkil eden kurumlar arasında bir uyumsuzluk yaratılmış olmaktadır. Zira özel denetim isteme hakkı bilgi alma ve inceleme hakkının mahkeme yoluyla kullanılmasının (bkz. Yeni TTK m. 437/V) alternatifidir[1086]. İkincillik koşulu (bkz. Yeni TTK m. 438/I) çerçevesinde bilgi alma talepleri haksız olarak reddedilen pay sahibinin başvurabileceği iki yol arasında bu farkın yaratılmasının yerindeliği tartışılabilir. Eğer mesele gerekçedeki gibi anlaşılacaksa, bilgilendirme sisteminin bir parçası olan özel denetim için bu koşulun öngörülme nedeni açıklanamaz. Zira buradan yasa koyucunun, söz konusu kuruma yer verdiği halde, pay sahiplerinin bunu kullanmasını engellemeye çalıştığı gibi bir ikilem ortaya çıkar.

İkinci eleştiri, gereklilik koşulunun bilgi alma hakkı bakımından öngörülmemiş olmasının, pay sahibini genel kurulda hemen bilgiye ulaştırabilecek olduğu algısına ilişkindir. Bu algı doğru değildir. Gerçekten de, gereklilik koşuluna hükümde yer verilmemesinin, bilgi alma hakkının genel kurulda kullanımı bakımından (Yeni TTK m. 437/II) pay sahiplerinin lehine bir sonuç doğuracağı her durumda düşünülemez. Genel kurulda bilgi alma hakkını kullanan pay sahibinin, söz konusu talebinin hukuka aykırı olarak reddedilmesini yine genel kurulun içinde

[1084] Bu bağlamda açıklayıcı olarak bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 6, s. 877.
[1085] Öğretide buna da bilgi alma hakkının olumlu unsurları arasında yer verilmiştir. Bu bağlamda bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 888.
[1086] Bu hususta bkz. **Horber**, Sonderprüfung, s. 166.

engelleyebilecek bir mekanizma zaten yoktur. Yönetim kurulunun (veya denetçilerin) herhangi bir bilgi vermeyi gerekçe dahi göstermeksizin reddetmesini, genel kurulun içinde engellemek olanaklı değildir. Başka bir ifadeyle, genel kurul toplantısında bilgi vermeyi reddeden bir yönetim kurulu, yasada gereklilik koşuluna yer verilmediği için, toplantıda bilgi vermeyi kabul edecek değildir. Zaten hukuka aykırı redlere veya yetersiz bilgilendirmelere karşı, bilgi alma hakkının mahkeme yoluyla kullanılması veya özel denetim kurumunun işletilmesi çare olarak öngörülmüştür. Olası bir davada da gereklilik koşulunu amaca uygun yorumlamak ve pay sahibinin istediği konuda bilgi alıp alamayacağına karar vermek de mahkemenin işi olacaktır.

2. Yeni TTK m. 437 Bakımından Gereklilik Koşulunun Uygulanması

a. Uygulama Olanağı

Bilgi alma hakkında, gereklilik koşulunun, en azından kaynak düzenlemede olduğu şekilde yasamıza alınmasının yerinde olacağı belirtilebilir. Kaynak hukukta hükme verilen sınırlayıcı işlev, bir yorum meselesidir. Gereklilik koşulu, ister sınırlayıcı bir işlev üstlensin ister salt bir kapsam hükmü olarak değerlendirilsin, pay sahipliği haklarının kullanılmasıyla bilgi alınması arasında bir bağ kurmaktadır[1087]. Bunun da olumsuz olarak algılanması doğru olmaz. Çünkü pay sahipleri anonim ortaklıklara özgü haklar sistemi içinde, haklarını kullanarak hareket ederler.

Yeni TTK m. 437 düzenlemesinde yer verilmemiş olan "gereklilik" koşulu, aşağıda açıklandığı üzere, bilgi alma hakkının kapsamını belirlemede önemli bir işlev üstlenebilirdi. Gelecekte bir yasal değişiklikle, anılan yönde bir hükmün ya da en azından bir kapsam hükmünün, Yeni TTK'ya eklenmesinde fayda vardır. Ancak belirtmek gerekir ki, mevcut sistemimiz içinde de gereklilik koşulunun uygulanma olanağı vardır. Bunun pozitif dayanağı özel denetime ilişkin Yeni TTK m. 438'dir. Hükme göre, "pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olduğu takdirde" özel denetim yoluna gidilebilecektir. İki kurumun da bilgilendirme sisteminin bir parçası olduğu ve aynı amaca hizmet ettiği düşünülerek, yasada yapılan bilinçli tercihe rağmen, Yeni TTK m. 437 açısından da gereklilik koşulunun uygulanması

[1087] OR m. 697/II, cümle 1 hükmünün bilgi talebiyle pay sahipliği haklarının kullanımı arasında nesnel bir bağı şart koştuğu noktasında bkz. **Martinez**, s. 141–142.

gerekir[1088]. Yoksa genel kurulda bilgi alma hakkının kullanılmasının ardından gelebilecek ikinci aşamada, birbirinin alternatifi olan dava yolu ve özel denetim yolları arasında, sebepsiz bir ayrım yapılmış olacaktır.

b. Uygulama Koşulu

Yeni TTK m. 438'de yer verilen gereklilik koşulunun, kaynak hukuktaki hâkim öğretinin görüşü doğrultusunda, bilgilendirme sistemimizde genel olarak uygulanması, mümkün değildir. Zira yasa koyucu bilinçli olarak Yeni TTK m. 437 hükmünde gereklilik koşuluna yer vermezken, bunun sebebini ortaya koymaktadır. Gereklilik koşulunun yasaya alınması halinde, bilgi alma hakkının kullanımının tehlikeye gireceği düşünülmüştür.

Yasa koyucunun iradesi, "ortaklık menfaatleri" dışında bir sınırlayıcı hükme yer vermemek yönündedir. Bu durumda, Yeni TTK m. 438'den kıyas yoluyla Yeni TTK m. 437 için uygulama alanı bulacak olan "gereklilik" koşulu, hukukumuzda, sınırlayıcı işlev üstlenecek şekilde uygulanamamalıdır[1089]. Çünkü yasa koyucumuz bilgi alma hakkının sınırlarını Yeni TTK m. 437/III ile sınırlamak istemiştir. Yeni TTK m. 437 ve 438'in amaç ve kurumsal birliği düşünülerek her iki hüküm için de gereklilik koşulu uygulanırken, bunun getireceği sınırlama işlevi göz ardı edilmelidir. Aksine, bilgi alma hakkının varlığı tespit edildikten sonra, gereklilik koşulu verilecek bilginin kapsamını belirlemek için bir ilke olarak kabul edilmelidir[1090]. Yani Yeni TTK m. 438'de yer bulan gereklilik koşulu, bir sınırlama hükmü olarak

[1088] Eski TTK m. 363'te yer almamasına rağmen, öğretide, gereklilik koşulunun "pay sahibinin talebinin kabul edilebilirliğinin bir şartı ve bu çerçevede bilgi alma hakkının kapsamının belirlenmesinde, (Eski) TTK m. 363/I hükmünün yorumu ve tamamlanmasında temel ölçüt" olduğu belirtilmiştir (bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 230)

[1089] Önceki mevzuatımız döneminde, gereklilik koşulunun bilgi alma talebinin "kabul edilebilirliğinde", "onların sübjektif bakış açısıyla, hakkın maddi içeriğini belirlemede" temel bir ölçüt olduğu belirtilmiştir (bu bağlamda bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 233). Gerekliliğin, talebin kabul edilebilirliğinde bir koşul olarak ele alınması, bu koşulun hakkı sınırlayıcı işlevinin kabulü anlamına gelmektedir. Aslında bu yaklaşım güncel kaynak öğretiye de uygundur. Fakat yasa koyucumuzun bu koşulu yasaya almama nedenini açık şekilde ortaya koyması karşısında, gereklilik koşulunun sınırlayıcı işlevini bugün kabul etmeyi güçleştirmektedir.

[1090] İsviçre öğretisinde, OR m. 697/II düzenlemesinin, pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olmaya, bilgi paylaşımının içeriksel kapsamı bağlamında, açıkça temel bir kriter olarak yer verdiği yönünde bkz. **Martinez**, s. 142. Benzer olarak İsviçre hukukunda önceden ve daha dar anlaşılacak şekilde düzenlenmiş olan "gereklilik koşulunun, kapsamın belirlenmesinde yol gösterici olduğu bağlamında bkz. **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 32. Aynı öğretide, gereklilik koşulunu, bilgi alma hakkının sınırı kabul eden ve somut olayda bilgi alma hakkının oluşup oluşmadığını değerlendirme amaçlı olarak bu ilkeden yararlanan görüş, gereklilik koşulunun bilgi alma hakkının kapsamının belirlenmesiyle herhangi bir ilgisi olamayacağını savunmaktadır (bu bağlamda özellikle bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 1056, s. 335).

değerlendirilemez. Hem özel denetim hem de bilgi alma hakkı bakımından ancak bir kapsam hükmü olarak dikkate alınabilir.

B. Hakkın Kapsamını Belirlemede Gereklilik Koşulundan Faydalanılması

1. İstenen Bilgi ve Pay Sahipliği Hakları Arasında Bağlantı Kurulması

Bilgi alma hakkının bağımsız bir hak teşkil etmesi ve konusunun icabında sınırsız olabilmesi, verilecek bilginin kapsamının belirlenmesini zorunlu kılar. Pay sahibinin bilgi alma hakkının kapsamı, özünü bilgi alma hakkının kollektif ve bireysel temellerinde bulur. Kollektif bilgi alma hakkı, tüzel kişinin bir parçası olması nedeniyle pay sahibinin muhatap olduğu bilgiyi ifade eder. Bireysel bilgi alma hakkıysa, pay sahibinin ortak sıfatının gerektirdiği ve onun sermayedar olma özelliğini de kapsayan bilgiye yönelik haktır. Pay sahibinin bu iki yönü, kendisiyle ortaklık arasındaki hukukî ilişkiyi de şekillendirmiş ve pay sahibini buna uygun haklara sahip kılmıştır. Pay sahibi, yatırımının geleceğini ilgili anonim ortaklıkta görmezse payını başkasına devredebilecek, tersi durumda yatırımını olası sermaye artırımlarına katılarak artırabilecek veya doğrudan tüzel kişinin yönetimine katılmak isteyecek ya da ortaklık yönetimi üzerinde denetim yetkilerini kullanarak ortaklığın işleyişine katkıda bulanabilecektir. Bunların hepsi pay sahibine sağlanan haklar sayesinde olur. Salt teorik olarak bu hakların varlığı yetmez, kullanımı da olanaklı olmalıdır ve pay sahipliği haklarının kullanımı için hareket noktası bilgidir. Yani bilgi alma hakkının kapsamı, amacı doğrultusunda ortaya konabilir. Bilgi, pay sahipliği haklarının kullanımına hizmet edecek kapsamda verilmelidir.

Bilgi alma hakkı, pay sahipliği haklarının kullanımıyla ilişkilendirildiğinde, bu ilişki bilgi alma hakkının kapsamını belirlerken diğer yandan da bilgi alma hakkının somut olayda kullanılıp kullanılamayacağı sorununu yaratabilir. Dolaysısıyla söz konusu ilişkilendirmenin bilgi alma hakkının bağımsız karakterini zedeleyip zedelemediği sorunu ortaya çıkar. Hemen belirtmek gerekir ki, bu ilişkilendirme bilgi alma hakkının "bağımsız" karakterini zedelemez. Zira çalışmamızda gereklilik koşulu bir sınırlama olarak değil, öncelikle kapsam hükmü olarak ele alınmaktadır. Bilgi alma hakkının bağımsızlığıyla özellikle, bilgi alma hakkının diğer yönetim haklarına bağlı olmadığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda, sistemimizdeki bilgi alma hakkının sadece genel kurula getirilen işlerle bağlantılı

olarak oy hakkının kullanılması için öngörülmediği belirtilebilir[1091]. Ancak bilgi alma hakkının bağımsızlığı, bizatihi bilginin kendisinin amaç edildiği anlamına da gelmez. Bu nedenle, pay sahibinin, bilgiyi herhangi bir pay sahipliği hakkının kullanımıyla birlikte değerlendirmesini beklemek yanlış bir tutum olmaz. Böyle bir durumda bilgi alma hakkı, yukarıda anılan amaçlarından bağımsız soyut bir hak olmaktan çıkmış olur. Bilgi isteyen pay sahibinin söze konu olan hakları ortaya koyabilmesi ve uygun bir bilgiye yönelik menfaatini gösterebilmesi gerekir[1092]. Böylelikle olası uyuşmazlık esnasında, somut olayda verilen bilginin kapsamının pay sahipliği haklarının kullanımına uygun oranda olup olmadığı denetlenebilir hale gelecektir. Dikkat edilirse, burada bilgi alma hakkının kullanımı için bir ön koşuldan bahsedilmemektedir. Kapsamın uygunluğunun tespiti açısından bu husus önem kazanmaktadır. Zaten verilecek olan bilginin kapsamının belirlenmesi ya da verilmiş bilginin kapsamının denetlenmesi bakımından bu ilişki önem kazanacaktır. Yoksa bilginin verilip verilmemesi sorunu bu noktaya kadar aşılmış olmalıdır.

"Gereklilik koşulu"nu bilgi alma hakkının pozitif koşulları ya da unsurlarından biri olarak kabul eden görüşler dahi bu noktada esnek davranmaktadır. Buna göre, pay sahibinden beklenen pay sahipliği haklarının kullanımıyla istenen bilgi arasındaki ilişkinin ispatı, çok yüksek beklentileri beraberinde getirmemelidir. Hele ki, şüphe halinde anılan hususun çok katı anlaşılmaması gerektiğine dair görüşler ifade edilmektedir[1093]. Eski TTK dönemindeki öğretimizde de, bu gereklilik değerlendirilmiş ve temkinli olarak ele alınmıştır. Buna göre, "…gerekliliğin ispatı noktasında aşırıya kaçmamak icap eder. Talebin karşılanmasının pay sahipliği haklarının kullanılması için, tabii ve muhtemel olduğunu ortaya koymak, kısaca bilgi verilmesi ile pay sahipliği hakkı/hakları arasında ilgiyi ve gerekliliği tabii ve muhtemel gösteren bir ispat bu noktada yeterlidir"[1094]. Dolayısıyla, gereklilik koşulunu bilgi alma hakkı bakımından pozitif bir koşul/unsur kabul eden görüşlere

[1091] Anılan hususta bkz. **Druey**, Geheimsphäre, s. 208. Aynı husus, açıkça gereklilik koşuluna bağlanmış bulunan özel denetim için de kabul edilmelidir. Burada özel denetimle ilişkilendirilecek "pay sahipliği hakları" ifadesi sadece katılma hakları ve özellikle oy hakkıyla sınırlı olarak yorumlanmamalıdır. Geniş olarak değerlendirilmelidir (farklı yönde bkz. **Altaş**, **Soner**: "Yeni TTK'ya Göre Anonim Şirket Pay Sahiplerinin Özel Denetim İsteme Hakkı ve Özel Denetçi, Terazi, S. 69, Mayıs 2012, s. 50.

[1092] Bu anlamda bkz. **Gabrielli**, s. 26.

[1093] Örneğin bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 7, s. 878; **Gabrielli**, s. 26; **Martinez**, s. 147.

[1094] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 232.

göre dahi, şüphe halinde pay sahipliği haklarının kullanımı bakımından bilginin gerekli olduğu kabul edilmelidir[1095].

Pay sahibinin bilgi almak istediği mesele ile kullanmak istediği pay sahipliği haklarının arasındaki bağlantıyı ortaya koyması, gereklilik koşuluna sınırlayıcı işlev tanıyan görüşlerden farklı olarak, kapsamın belirlenmesinde yardımcı olacaktır. Yoksa pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanması için herhangi bir gerekçe gösterme zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak özellikle bilgi alma hakkının mahkeme yoluyla kullanılmasının söz konusu olması halinde, pay sahibinin istediği kapsamda bir bilgiye ulaşabilmesi için, bu ilişkiyi ortaya koyması onun yararınadır[1096]. Pay sahibinin alması gereken bilgi miktarının, sübjektif olarak belirleneceği öğretide ifade edilmektedir[1097]. Yani bu noktada doğrudan pay sahibinin menfaatleri önem kazanır. Ancak bilgi almanın merkezi olan genel kurulda, diğer pay sahiplerinin de olduğu ve aynı sürece katıldıkları düşünülerek, temelde sübjektif olan bu sorunun, objektif ölçütlere bağlanabilmesi gerekir. Bu nedenle, kapsam uyuşmazlığına ilişkin olası bir davada, pay sahibinin ispat faaliyetinin, ortalama bir pay sahibinin ihtiyaç duyacağı kapsama yönelik olması gerekir. Aşağıda bu soruna ayrıca yer verilecektir. Kapsam sorunu dikkate alınırken, pay sahipleri bakımından değerlendirme yapılması, adaletsiz bir sonuç doğurmaz. Çünkü ortaklığın bilgilendirmemeye dönük menfaati zaten Yeni TTK m. 437/III bağlamında bilgi alma hakkının sınırları incelenirken dikkate alınmış olacaktır[1098]. Kapsamın belirlenmesinde pay sahibinin menfaatleri önem kazandığından, pay sahibi, menfaatini, ne kadar açık olarak ortaya koyabilirse, aldığı bilginin yeterli olup olmadığı o kadar iyi ve ayrıntılı olarak denetlenebilecektir. Yani bir kapsam uyuşmazlığı söz konusuysa, pay sahibinden ihtiyaç duyduğu bilginin kapsamını somutlaştırması istenecektir. Yoksa o ortaklığın ortalama bir pay sahibinin ihtiyaç duyacağı kapsamda bilgi verilmesi yeterli kabul edilebilir[1099].

[1095] Bu yönde bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 888.

[1096] Öğretimizde de, bilgi talebinin bir gerekçelendirmeyi zorunlu kılmadığı ancak "talebin muhatabının bilgi verebilmesi veya hangi ölçüde bilgi vereceğini belirleyebilmesi ve bu hakkın olup olmadığını takdir edebilmesine olanak sağlayacak ölçüde muayyen olması" gerektiği belirtilmektedir (bu bağlamda bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 286; **Karasu**, s. 82-83).

[1097] Bu bağlamda bkz. **Gabrielli**, s. 24.

[1098] Anılan yönde bkz. **Gabrielli**, s. 27.

[1099] Gereklilik koşulunun değerlendirilmesinde kabul edilebilecek ölçüt hakkında bkz. § 11, II, C.

2. Gereklilik Koşuluna Göre Pay Sahipliği Haklarının Anlamı

Gereklilik koşulu pay sahipliği haklarının kullanılmasıyla istenilen bilgi arasında bir köprü vazifesi üstlenmektedir. Bilgi alma hakkının bağımsız karakteri gözetildiğinde, burada yer verilen "pay sahipliği hakları kavramı" geniş olarak değerlendirilecektir. Söz konusu kavramın sistematik yorumu yoluna gidilirse, Yeni TTK m. 438 ve dolayısıyla m. 437 hükümlerinin yerlerinin pay sahiplerinin denetleme hakları içinde olmasından hareketle, koşulun da sadece buna yönelik olduğu şeklinde bir kanı oluşabilir [1100] . Fakat gereklilik kavramının tespiti bakımından bunun yerindeliği tartışılır. Çünkü böyle bir yaklaşım, bilgi alma hakkının (ve dolayısıyla özel denetimin) bilgilendirmeye dönük amacını gereğinden fazla kısıtlar. Bilgi alma hakkının bağımsızlık karakterini zedeler. Bir açıdan da pay sahiplerinin bilgilenmeye olan menfaatini şekilciliğe terk etmek anlamına gelir.

Bilgi alma hakkının öncelikli amaçlarından birisi de, pay sahiplerine pay sahipliği haklarını amaca uygun bir şekilde kullanabilmeleri için gereken tüm ek bilgiyi sağlamaktır[1101]. Bu bağlamda, pay sahipliği haklarının kullanımı bakımından gerekli olma tabiri, sadece bazı pay sahipliği haklarının kullanımı bakımından gereklilik olarak anlaşılamaz. Yani, gereklilik ifadesi, yasada belirlenmiş tüm pay sahipliği haklarının kapsamına göre değerlendirmelidir[1102]. Dolayısıyla, bilgi alma talebinin, neticede, sadece sorumluluk davasına yol açıp açmadığına göre, gereklilik koşulu sınanamaz [1103] . Pay sahibinin yönetim kurulunun performansını belirleyebilmek için sorular sorabilmesi de olanaklıdır[1104]. Oy hakkının kullanımı ve iptal davası açılması bakımından görüş oluşturması dahi, gereklilik koşulu için

---

[1100] İsviçre hukukunda tarihsel ve sistematik bir yorumla bu yönde bir kanıya ulaşılabileceği bağlamında bkz. **Martinez**, s. 143. Yalnız belirtmek gerekir ki, yazar meseleye amaçsal olarak bakmakta ve pay sahipliği hakları ifadesini geniş olarak değerlendirmektedir. İsviçre sisteminin önceki halinde gereklilik koşulu "pay sahiplerinin denetleme hakları" bağlamında düzenlenmişti. Bu nedenle eski öğretide sadece denetleme haklarına bağlı bir savununun pozitif bir dayanağı vardı (konuya ilişkin olarak bkz. **Düggelin**, s. 50).

[1101] Bu hususta bkz. **Martinez**, s. 143. Hukukumuzda talep üzerine yapılan bilgilendirmenin, talep gerektirmeyen bilgilendirme aşamasında elde edilen bilgileri daha somut hale getirdiği, bunları tamamladığı ya da bilgilendirme sistemine entegrasyonu sağladığına işaret edilmiş ve bu "ilave bilgilenme kaynağı" olarak nitelenmiştir (bu bağlamda açıklamalar için bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 71).

[1102] Tespitle ilgili olarak İsviçre hukukunda bkz. **Martinez**, s. 143–144; **Jänig, Ronny:** Aktienrechtliche Sonderprüfung, Baden-Baden, 2005, s. 50.

[1103] Özel denetime ilişkin olarak bu hususta bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §35, No: 28, s. 404.

[1104] Bkz. **Watter, Rolf:** "Die Informationsversorgung des Aktionärs, insbesondere die SWX-Richtlinie betr. Information zur Corporate Governance, içinde: Bühler, Christoph B.: Informationspflichten des Unternehmens im Gesellschafts- und Börsenrecht, Bern, Stuttgart, Wien, 2003, s. 37.

yeterli kabul edilmelidir[1105]. Keza yıllık hesapların onaylanmaması, yönetim kurulunun azli gibi hususlar da geniş yorumlanmakta olan "pay sahipliği haklarının kullanımı" ifadesine dâhildir[1106].

Genel bir tespit yapmak gerekirse, pay sahipleri ortaklığın bazı işleri hakkında yeterli olarak bilgilendikleri takdirde, özellikle yönetsel haklar, koruyucu haklar ve malvarlıksal haklardan yararlanabilirler. Böylelikle hukukî konumlarını durumun bilincinde olarak belirleyebilirler[1107]. Yani hükümde geçen "pay sahipliği hakları" ifadesi, malvarlıksal hakların yanında, yönetsel hakları ve özellikle oy hakkını da kapsamaktadır[1108]. Ayrıca, pay sahibinin paylarını devretme hakkı da bu bağlamda değerlendirilmelidir[1109]. Hakikaten özellikle payları borsaya kote edilmemiş ortaklıklar açısından, pay sahibinin, ortaklığın bağlı nama yazılı paylarla ilgili uygulamalarına veya payların gerçek değerinin belirlenmesine yönelik, bilgi alma hakkı çerçevesinde[1110] sorduğu sorular olabilir[1111]. Söz konusu soruların yanıtlanmaması veya yetersiz yanıtlanması halinde, pay sahibinin diğer koşullar da varsa, bilgi alma hakkını dava yoluyla kullanması ya da özel denetim yoluna başvurması düşünülebilir.

Bilgi alma hakkının (veya özel denetimin) pay sahipliği haklarının kullanımına yönelik bir bağlantıyla birlikte ele alınması, sadece merak ile hareket eden pay sahiplerinin bilgi (ya da özel denetim) talep edememesini sonuçlar[1112].

[1105] İsviçre hukukunda bu yönde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 152, s. 1395.
[1106] Bu örnekler için bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697a, No: 26, s. 892.
[1107] Bu anlamda bkz. **Martinez**, s. 145.
[1108] Bu hususta bkz. **Jänig**, s. 50.
[1109] Bkz. **Casutt**, Sonderprüfung, No: 9, s. 39; **Martinez**, s. 144; **Watter**, Die Informationsversorgung, s. 37. Öğretide "gereklilik koşulu"na atıfla, payları devir hakkı çerçevesinde, orta düzeydeki bir pay sahibinin paylarının gerçek değeri hakkında genel bir fikir edinebilmesi gerektiğine değinilmektedir (bu yönde bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 7, s. 878).
[1110] Bu tarz soruların, "pay sahipliği haklarının kullanımı bakımından gerekli olma" koşulunu barındıran İsviçre hukukunun bilgi alma hakkı düzenlemesi çerçevesinde olanaklı olduğu yolunda bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 152a, s. 1395.
[1111] Önceki dönem öğretimizde bu durum "pay sahipleri edindikleri bilgilere göre hisse senetlerinin gerçek değerini bilebilirler" şeklinde ifade edilmiştir (bkz. **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 250). Öğretimizde, Alman limited ortaklık düzenlemeleri çerçevesinde yapılan bir değerlendirmede, bilgi alma talebinin payların gerçek değerinin belirlenmesine yönelik olabileceği ifade edilmiştir (bkz. **Baştuğ/Göksoy**, s. 47).
[1112] Bkz. **Casutt**, Sonderprüfung, No: 11, s. 40. Yazar bunu sadece özel denetim açısından ifade etmiştir, fakat şüphesiz aynı husus bilgi alma hakkı açısından da geçerlidir. Yine yazara göre, rakiplerin menfaatine bilgi temin etmek için, bazı olayların açıklığa kavuşturulması gibi hususlar da özel denetime (bu bağlamda bilgi alma hakkına) konu teşkil edemez. Yalnız bu sonuncu hususun "gereklilik" koşulundan daha çok bilgi alma hakkının ve özel denetimin sınırlarını ilgilendirdiğini kabul etmek gerekir.

Çünkü bu durumda, pay sahibinin, herhangi bir hakkının kullanımıyla bilgi arasında bağlantı kurabilmesine olanak yoktur. Pay sahibi, pay sahipliği haklarına hizmet ettiği oranda bilgi alabilecektir. Yoksa bilgi ihtiyacında sonsuzluk esastır[1113]. Bunun kapsamının, bilgilendirme sistemi bakımından, pay sahipliği haklarının kullanımıyla ilişkilendirilmesi makuldür.

Pay sahibinin bilgi almak suretiyle kendine sağlanan, özellikle malvarlıksal nitelikteki, hakları da denetleyebildiği dikkatlerden kaçmamalıdır. Bu nedenle pay sahibinin ortaklığın durumuyla birlikte, kendine sağlanan hakları denetleyebilmesi için, ona denetime yetecek oranda bilgi verilmelidir. Özellikle kendine ödenen kâr payının doğruluğunu sınamak ve dağıtımı incelemek üzere pay sahibinin yeterli bilgiye sahip olması gerekir. Bu durum, yukarıda da anılan ortaklığın "hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleri"nin bir gereğidir[1114].

Pay sahipliği haklarının kullanımına yönelik "gereklilik" koşulu, doğrudan doğruya geniş anlamda ele aldığımız "pay sahipliği haklarının" kapsamının belirlenmesiyle ilgilidir. Öğretide, gereklilik koşulu dışında, bilgi alma talebinde bulunan kişinin, ibra oylamasında olumsuz oy verip vermediği veya bir sorumluluk davası açmış olup olmamasının önemi bulunmadığı belirtilmektedir[1115]. Gereklilik koşulunu, sınırlayıcı işleviyle yorumlayan İsviçre öğretisinden aktarılan bu görüş, hukukumuz açısından evleviyetle kabul edilebilir. Zira bizim açımızdan gereklilik koşulu, sınırlayıcı fonksiyon göstermemektedir. Bu bağlamda önemli olan, verilecek bilginin ölçüsünün pay sahipliği haklarının kullanımını olanaklı kılması veya bunu olumlu yönde etkilemesidir. Hakların kullanımıyla ilişki kurulamadığı noktaya kadar bilgi paylaşılabilecek, o noktada bilgi akışı kesilecektir. Paylaşılacak bilginin kapsamı, ilgili veya önceki genel kurullarda, talepte bulunan pay sahibinin haklarını nasıl kullandığına göre de belirlenemez.

C. Gereklilik Koşulunun Değerlendirilmesinde Ölçüt

Bilgi alma hakkının kapsamını belirlemede yararlandığımız gereklilik koşulu, bir ölçüt dâhilinde uygulanmalıdır. Böyle bir ölçüte özellikle iki nedenle gereksinim duyulur. Birincisi, bilgi talebiyle pay sahipliği haklarının kullanımı arasındaki

---

[1113] Bkz. § 11, III, A, 1, c.
[1114] Bkz. § 2, II, C, 2, b.
[1115] Özel denetim bakımından bu yönde bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697a, No: 25, s. 892.

bağlantının olası bir davada ortaya konabilmesi açısından bir ölçüte ihtiyaç vardır. İkincisi, doğrudan hakkın kapsamına yönelik bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda, verilen bilginin yeterli olup olmadığı noktasındaki tespiti olanaklı kılacak bir ölçüt gereklidir.

Pay sahibinin alması gereken bilgi miktarının belirlenmesinde sübjektifliğin ön plana çıktığını belirtmiştik. Burada kullanılan sübjektiflik ifadesi yanlış anlaşılmamalıdır. Kapsamın belirlenmesi açısından sübjektiflikle ifade edilmek istenen, bilgi talebinde bulunan pay sahibinin ve diğer pay sahiplerinin menfaatlerine odaklı bir değerlendirmedir. Yani hakkın kapsamı belirlenirken, bilgi talep eden tarafın ihtiyacı değerlendirilecektir, ancak bu değerlendirme şahıs bazında değil, ilgili menfaat grubu içinde yapılacaktır. Sadece bilgi talebinde bulunan pay sahibinin şahsi durumu dikkate alınamaz. Çünkü bilgilendirmenin merkezi genel kuruldur ve bilginin burada paylaşılacağı var sayımı esas alınmıştır. Sistemimiz pay sahipleri arasında bilgilendirmede eşitliği bu şekilde sağlamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla, kapsam tespiti, sübjektif bir özellik taşımaktaysa da, ilgili menfaat grubu içinde bir objektifleştirme kaçınılmaz olmaktadır. Bilgi alma hakkının sınırına yönelik incelemede, pay sahibinin menfaatiyle ortaklığın menfaatleri karşılaştırılırken, burada pay sahiplerinin menfaatinin hangi ölçüt çerçevesinde gerçekleştirilebileceği ortaya konacaktır. Bu nedenle kapsamın tespitindeki sübjektiflikten kastımız, tarafların karşılıklı menfaatlerinin değerlendirilmeyip, bir menfaat grubunun ihtiyaçlarının esas alınmak suretiyle tek yanlı değerlendirme yapılmasıdır.

Bilgi alma hakkı bakımından uygulama alanı bulabileceğini düşündüğümüz, gereklilik koşulu, yukarıda belirttiğimiz üzere, hukukumuzda hakkı sınırlayıcı bir işlev üstlenememektedir. Kaynak hukukta, bunu sınırlayıcı olarak ele alan ve bu nedenle istenen bilginin pay sahipliği haklarının kullanımına hizmet ettiğinin ispatlanması gerektiğini belirten görüşler, bir ölçüt ortaya koymaktadır. Buna göre, "genel olarak ortalama bir pay sahibi" açısından istenen bilgiyle pay sahipliği haklarının kullanımı arasında bir ilgi kurulabilmesi yeterli olmalıdır[1116]. Başka bir ifadeyle, istenen bilgi, "makul davranan ortalama bir pay sahibinin, haklarını bilinçli

[1116] İsviçre öğretisi uygulamaya da atıf yaparak, böyle bir durumda, pay sahibinin istediği bilginin, pay sahipliği haklarının kullanımı için gerekli olduğu yolunda doğal bir karine oluşacağını belirtmektedir (bu anlama gelmek üzere bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 153, s. 1395).

olarak kullanabilmesi" için zorunluluk arz ediyorsa, "gerekli" kabul edilmelidir[1117]. Gereklilik koşulunun sınırlayıcı şekilde yorumlanmasının mümkün olduğu İsviçre hukukundan aktarılan ölçüt, kapsam bakımından da değerlendirilebilir. Pay sahipliği haklarının, bilinçli olarak kullanılmasının gerektirdiği ölçüde bilgi paylaşımı açısından kıstas, "genel olarak ortalama bir pay sahibi" veya "makul davranan ortalama bir pay sahibi" olabilir. Başka bir ifadeyle pay sahibinin sorduğu soruya karşılık olarak verilen cevap, "ortalama bir pay sahibinin" pay sahipliği haklarını bilinçli şekilde kullanmasına yetecek orandaysa, cevap kapsam açısından uygun kabul edilebilir[1118].

"Gereklilik" koşulu bakımından andığımız ölçüt, kaynak hukuklardan sadece İsviçre hukukuna özgü değildir. Bilgi alma hakkının konu ve sınırlarını, hatta bu bağlamda kapsamını da önemli farklarla düzenlemiş olan Alman sisteminde, bir ölçüte ihtiyaç duyulmuştur. AktG § 131'de bilgi alma hakkı gündem ile ilişkilendirilmiştir. Buna bağlı olarak, gündemdeki konuların uygun bir şekilde değerlendirilmesi için gerekiyorsa bilgi verileceği düzenlenmiştir. Böylelikle İsviçre hukukunda yer verilmiş olan gereklilik koşuluna, Alman hukukunda da sisteme özgü farklılıklar gözetilerek yer verilmiş olmaktadır. Anılan hüküm nedeniyle ortaya çıkan ölçüt gereksinimi, Alman hukukundaki hâkim görüş tarafından, "objektif düşünen ortalama pay sahibi" olarak yanıtlanmıştır. Bu pay sahibinin ortaklığın ilişkilerini, genel olarak bilinen vakıalar temelinde bildiği kabul edilmektedir[1119]. Öğretide ifade

[1117] Bu yönde bkz. **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 94. Keza, **Kunz**, Informationsrecht, s. 888'de bu ölçüte atıf yapmakla birlikte, aynı yerde, şüphe halinde gereklilik koşulunun oluştuğunun kabul edilmesini önermektedir. Bu yaklaşımlar, çoğunlukla, "gereklilik koşulunu" sınırlayıcı veya bilgi alma hakkının olumlu bir koşulu olarak değerlendirenlerce ifade edilmektedir. Sistemimiz bakımından böyle değerlendirme yapılamayacağından, söz konusu hususlar, ilgili öğretiden uyarlanmak suretiyle bir ölçüt olarak önerilmektedir.

[1118] Öğretimizde, özel denetimdeki gereklilik koşulu bakımından, bir ölçüte yer verilmiştir. Buna göre, pay sahibi, "kendisinin aydınlatılmasının, pay sahipliği haklarının kullanılması açısından -objektif olarak yararlı- olduğunu genel kurulun önünde ortaya koymak durumundadır" (bkz. **Üçışık/Çelik**, s. 684).

[1119] Bu ölçüt hakkında bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 41; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 11, s. 1088; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §131, No: 141; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 30; **Hüffer**, AktG, §131, No: 12; **Drygala/Staake/Szalai**, §21, No: 256, s.491; **Pulaşlı**, Corporate Governance, s. 44. 2009 yılında yapılan değişikliklerle, Avusturya hukukunun da Alman hukukuna benzer hale getirildiği ve benzer ölçütün Avusturya'da da benimsendiği yönünde bkz. **Pucher/Zwick**, s. 55 ve s. 63.

edildiği şekliyle, bu pay sahibinin karara varabilmesi için, istenen bilginin esaslı bir unsur teşkil etmesi gerekir[1120].

Gereklilik koşulundan kapsam hükmü olarak faydalanırken, gündeme gelen "ortalama pay sahibi" ölçütü neye göre belirlenecektir? İşte bu noktada, menfaatlerin karşılaştırılması yöntemine ilişkin yer verdiğimiz hususlar yardımcı olabilecektir. "Ortalama pay sahibi"nin anlamı somut olayın özellikleri dikkate alınarak belirlenecektir. Pay sahibinin durumu, ortaklıktaki çoğunluk ilişkileri, ortaklığın yapısal özellikleri ve bilgi alma talebinde bulunulan zaman gibi somut olayın özellikleri dikkate alınarak, "ortalama pay sahibi" ve onun pay sahipliği haklarını kullanması için gereken bilgi oranı ortaya konmalıdır[1121]. Hatta ortalama pay sahibi belirlenirken, ortaklığın spontan olarak pay sahiplerine sunduğu bilgiler ve bu bağlamda oluşması beklenen pay sahiplerinin temel bilgi düzeyi de dikkate alınmalıdır. Bilgi alma hakkının sınırları bağlamında değindiğimiz üzere, örneğin, kapalı bir anonim ortaklık ve bağlı nama yazılı paylar söz konusuysa, sınırlar daralmaktadır. Bununla doğru orantılı olarak, bilgi alma hakkının kapsamının da genişleyeceğini kabul etmek gerekecektir. Tabi ki, kapsamın sınırlara kadar genişleyeceğini en baştan ortaya atmak doğru sonuç vermeyebilir. Anılan ortaklıkta, ortaklığın yapısı ve pay sahiplerinin durumuna göre belirlenmiş "ortalama pay sahibinin" pay sahipliği haklarını kullanması için gereken miktarda bilgi sağlanmalıdır. Bu tip ortaklıklarda pay sahiplerinin ortaklıktan çıkmaya dönük olanakları (özellikle pay devri) sınırlı olduğundan, katılım ve bu bağlamda denetleme haklarının geniş olarak değerlendirilmelidir. Bu tip ortaklıkların pay sahipleri katılım ve denetleme haklarını daha yoğun kullanacakları için, bilginin kapsamı da onların bu ihtiyacına cevap verebilecek genişlikte olmalıdır. Ancak anılan denge halka açık anonim ortaklıklara yaklaşıldıkça farklılaşmaktadır.

[1120] Bkz. **Hüffer**, AktG, §131, No: 12.

[1121] Gereklilik koşulunu, sınırlayıcı olarak değerlendirdiği için ondan bağımsız bir kapsam belirlemesi yapıp, somut olaydaki benzer kriterlerin dikkate alınması gerektiği yönünde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 1048–1049, s. 332–333. Yazar "ortalama pay sahibi" kıstasını bu bağlamda kullanmamaktadır.

III. BİLGİNİN DEĞERİ İLE KALİTESİ VE BUNLARIN HAKKIN KAPSAMIYLA İLİŞKİSİ

A. Bilginin Değeri ve Kalitesi

1. Bilginin Değeri

a. Bilginin Başta Bir Değere Sahip Olmaması

Pay sahipleri, birçok hususu merak edebilirler. Söz konusu merakın bilgiyle giderilmesine belli bir önem de atfedilebilir. Ancak bilgi en baştan bir değere sahip değildir. Çünkü verilen bilgi pay sahibi tarafından baştan biliniyor veya anlaşılamıyor olabilir. Bilginin muhatabının (burada pay sahibinin) seviyesini aşması da olasıdır. Verilen bilginin karmaşıklığı buna neden olabilir. Ancak bilgi, muhatabını (pay sahibini), sadece karmaşıklığıyla aşmaz; bazen de fazla olması nedeniyle aşar. Bu durumlarda aşırı bilgiden veya veri kalabalığından bahsedilebilir[1122]. Pay sahibinin baştan bildiği, anlaşılamayan veya aşırılık arz eden hususların her somut olayda ayrıca değerlendirmeye tabi tutulması gerekir. Yani bilgi en başta bir değere sahip değildir.

Günümüzde bilgilendirme kanallarının çoğalması ve şeffaflığın önem kazanması her bilginin öğrenilmek istenmesi noktasında bir akım yaratmıştır. Bilgi kendi başına bir değer oluşturmaz. Münferit bazı kıstaslarla bilginin değeri belirlenir ve anlaşılır. Bunlar bilginin kalitesi, işlenmişliği veya açıklanma zamanı gibi hususlardır. Ayrıca muhatabın şahsı ve onun sosyo-ekonomik eğilimi de bilginin değeri bakımından önem taşıyacaktır. Dolayısıyla bilgi, öz haliyle, bir değere sahip değildir. Ancak bir değer olasılığını beraberinde getirir[1123]. Bazı durumlarda bilginin paylaşıldığı an bile, onun değerinin tespitine ilişkin önemli bir kıstas halini alabilir.

b. Bilginin Değerinde Görecelilik

aa. Pay Sahiplerinde Temel Bir Bilgi Düzeyi Oluşturmaya Yönelik Hükümler Öngörülmesi

Bilginin değerinin muhatabın özelliklerine göre değişkenlik göstermesi, onu göreceli yapar. Zira bilgi, iletilmesiyle muhatabındaki ön bilgiye göre değer kazanır[1124]. Bilginin değerinin göreceli olması, bir sonucu ve bir sorunu beraberinde

[1122] Bu konuyla ilgili olarak bkz. **Dettwiller**, s. 6.
[1123] Bu hususta bkz. **Druey**, Information, s. 73; **Dettwiller**, s. 7.
[1124] Bu hususta bkz. **Eppenberger**, s. 111.

getirir. Göreceliliğin bir sonucu olarak, bilginin kendi başına verilmesi o bilgiyi değerli kılmamaktadır. Bunun için bilgi muhatabının, bunu değerlendirebileceği verilere veya bilgiye sahip olması gerekir. Dolayısıyla bilgi, muhatabındaki değerlendirebilme kabiliyeti ve ön bilgiyle işlenince değerli olabilecektir. Göreceliliğin beraberinde getirdiği sorun ise, bilgi borçlusunun borçlandığı bilgiyi doğru olarak aktarmasının yanında muhatabının bunu değerlendirebilmesi için gereken ek bazı bilgileri de aktarmasının zorunlu olup olmadığı noktasındadır. Yani sadece bilginin yalın ve doğru olarak aktarılması yeterli midir[1125]? Bilgi göreceli bir değere sahip olmasının neden olduğu sonuç ve sorun konumuz bakımından değerlendirilecektir.

Bilginin değerinin, özellikle muhataptaki bilgi düzeyine göre değişiyor olması, anonim ortaklıklar hukukundaki bilgilendirme sisteminde gözetilmiştir. Bilgi alma ve inceleme hakkı neticesinde ulaşılan bilginin değerli bir bilgi olabilmesi sağlanılmaya çalışılmıştır. Anonim ortaklıkta talep gerektirmeyen bilgilendirmenin düzenlenmiş olması bu amaca da hizmet etmektedir.

Yeni TTK m. 437/I hükmüne göre, "finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi" genel kurulun toplantısından en az onbeş gün önce, ortaklık merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulur. Burada bilgi verme borçlusu olan ortaklığın, pay sahibinin herhangi bir talebine gereksinim olmadan, genel kurul toplantısından önce bazı bilgileri pay sahiplerine hazır bulundurması gerekliliği düzenlenmiştir. Keza hükmün devamında, finansal tablolar ve konsolide tabloların bir yıl süreyle merkezde ve şubelerde pay sahiplerinin bilgi edinmelerine açık tutulacağı belirtilmiştir. Yine her pay sahibi, gideri ortaklığa ait olmak üzere gelir tablosuyla bilânçonun bir suretini isteyebilecektir.

Yeni TTK m. 437/I, pay sahiplerinin, ortaklığın temel finansal bilgilerini, talep etmeksizin öğrenmelerini sağlamaktadır. Bu şekilde pay sahiplerinde bir önbilgi oluşturulacak ve daha sonra talep edilerek alınan bilgiler hep bu temel üzerine inşa edilmiş olacaktır. Burada, söz konusu bilgilendirmenin muhatabında nasıl bir önbilgi oluşturabileceği sorgulanabilir. Yine bilgi alacaklısının sorularına ne

[1125] Bu hususta bkz. **Eppenberger**, s. 111.

ölçüde muhatap kalınacağı ve temin edilen ön bilgilerin üzerine hangi bilgilerin verilebileceği soruları gündeme gelecektir. Bilgi alma hakkı ve inceleme hakkı sayesinde ulaşılabilecek bilginin değerini, ortaklığın pay sahiplerini ulaştırdığı bu "temel bilgi düzeyi" belirleyecektir[1126].

bb. Verilen Bilginin Anlaşılması ya da Değerlendirilmesini Olanaklı Kılan Davranışta Bulunma Yükümlülüğü

Bilgilendirme sistemi içinde temin edilen bilgiyi değerli kılan husus, onun muhatabı tarafından anlaşılıp değerlendirilebilecek özellikte olmasıdır. Bu noktada, ortaklığın, paylaşılan bilginin anlaşılması ya da değerlendirilmesini olanaklı kılan davranışta bulunma yükümlülüğü altında olup olmadığı sorunu gündeme gelir. Bilgilendirme sistemi içinde değerlendirebileceğimiz özel denetçilik kurumundan bir örnekle meseleyi açıklamaya çalışacağız. Özel denetçinin de bilgi alma ve inceleme hakları vardır (bkz. Yeni TTK m. 441). Özel denetçinin görevini yaparken bilgi verme yükümlülerinden bazı bilgiler istemesi veya bazı bilgilere ulaşmak amacıyla incelemeler yapması olanaklıdır. Özel denetçinin inceleme hakkıyla ilgili Yeni TTK m. 441/II'de bilgi verme yükümlülerinin incelemeye müsaade etme şeklinde pasif bir görevi varmış gibi görünebilir. Ancak bu hükümden yönetim kurulunun özel denetçiye aktif olarak denetiminde yardımcı olma, onun işini kolaylaştırma yükümlülüğü olduğu sonucuna ulaşılmalıdır[1127]. Dolayısıyla, örneğin elektronik ortamda tutulmuş kayıtlar veya yapılmış yazışmalar varsa bunların çözülmesi için gerekli araç-gereç yönetim kurulu tarafından temin edilmelidir[1128]. Keza üçüncü kişilerde bulunan ortaklık belgelerine, mesela başka bilgi işlem merkezlerinde veya sunucularda saklanan belgelere, erişimin sağlanması gerekir[1129]. Yine bunun gibi incelemeyi kolaylaştırıcı başka bazı bilgiler de asıl bilgiye ek olarak verilmelidir. Ancak bu şekilde verilen bilgi bir değeri haiz olur, daha doğrusu değerlendirilebilir hale gelir. Böylelikle bilgi muhatabının (bu örnekte, özel denetçinin) değerlendirebileceği bir hal alır. Özel denetçiden hareketle aktarılan örnek

[1126] Bkz. § 11, III, A, 1, b, aa.
[1127] Bu bağlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Schröer)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §145, No: 7; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §145, No: 8.
[1128] Bkz. **Hüffer**, AktG, §145, No: 2; **Wulf/Habersack/Kalss/(Schröer)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §145, No: 7.
[1129] Bkz. **Hüffer**, AktG, §145, No: 2; **Wulf/Habersack/Kalss/(Schröer)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §145, No: 7; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §145, No: 8.

genelleştirilmelidir. Bilgilendirme sisteminin amaca ulaşması, bilgi almak isteyenlere verilen cevapların ilgili kişiler tarafından değerlendirilebilmesiyle olanaklıdır. Dolayısıyla, pay sahipleriyle paylaşılan husus, bir veri yığını değildir. Yukarıda değinilen temel özelliklere uygun bir şekilde, bilgi isteyen pay sahibine verilen bilginin, anlaşılmasını olanaklı kılan ek hususlar da varsa, onların da sağlanması gerekir. Bu husus pay sahipleri açısından özellikle Yeni TTK m. 437/IV'te düzenlenen inceleme hakkı bakımından önem kazanır. İnceleme sağlanırken, ortaklığın, incelemeyi gerçekleştiren pay sahibi ya da uzmana, incelemeyi yapabilmesi için gerekli araç-gereç ve kolaylığı aktif olarak sağlanmalıdır. Bilgi alma hakkı bakımından da bilgi verme görevlilerinin böyle bir yükümlülük altında olduğu belirtilebilir. Bilgi verme görevlileri yapacakları bilgilendirmenin, pay sahiplerine verilen diğer bilgilerle uyumlu olmasına dikkat etmelilerdir. Ayrıca, verilen bilginin değerlendirmesini kolaylaştıracak ek veriler de pay sahiplerine sunulmalıdır.

cc. Değerlendirme

Bilginin değerlendirilmesinde görecelilik ve temel bilgi düzeyinin önemi, yasa koyucuyu, anonim ortaklıklarda talep dahi olmaksızın belirli temel bilgilerin paylaşılması noktasına götürmüştür. Yeni TTK m. 437/I, bilgi toplumu hizmetleri çerçevesinde Yeni TTK m. 1524 gibi hükümler temel bilgi düzeyi oluşturmaya yöneliktir ve talebe dayalı bilginin değeri bakımından önem taşır. Böylelikle, pay sahipleri, ortaklık işleri konusunda fikir sahibi olabileceklerdir. Dolayısıyla, Yeni TTK m. 437/II çerçevesinde daha isabetli sorular sorulabilecek ve verilen cevaplar[1130] daha iyi değerlendirilebilecektir. Talep gerektirmeyen bilgilendirmeye ilişkin düzenlemelerin, birer asgari standart teşkil ettiği veya nisbi emredici olduğu kabul edilmeli ve fazlasının paylaşılabilmesi mümkün olmalıdır. Fakat söz konusu paylaşımın, ortaklık sırlarını ve ortaklığın korunabilir diğer menfaatlerini zedelememesi gerekir (bkz. Yeni TTK m. 437/III). Aksi halde bilgi verme görevlileri (özellikle yönetim kurulu üyeleri) bundan sorumlu olacaktır.

[1130] Temel bir bilgi düzeyi oluşturulması, sadece bilginin değeri değil, özellikle bilginin kalitesiyle ilgilidir. Aşağıda daha detaylı değinildiği üzere (bkz. Bkz. § 11, III, A, 2, b, bb), bilgilendirilecek kişiye ne kadar az ön bilgi verilmişse, soru karşısında verilecek bilgi o derece ayrıntılı olmalıdır (bu bağlamda özellikle bkz. **Daeniker/Dettwiller**, s. 23).

Verilen bilginin anlaşılması veya değerlendirilmesini olanaklı kılan davranışta bulunma yükümlülüğü bilgi alma ve inceleme haklarının konusu bakımından önemli bir işlev üstlenmektedir. Yukarıda özel denetçilikle ilgili verilen örnekten faydalanarak, bilginin göreceliliğinin çıkardığı sorunların ancak bu şekilde aşılabileceği ortaya konmuştur. Ulaşılan sonucun anonim ortaklıklara özgü bilgilendirme sistemi bakımından genelleştirilmesi gerekmektedir. Pay sahibinin istediği bilginin "veri" olarak yalın bir şekilde verilmesi, sistemimize göre bir bilgilendirme olarak değerlendirilememelidir. Pay sahibinin bunu anlaması ve değerlendirebilmesi için gereken ek veriler veya başka hususlar varsa, onlar da pay sahibine sunulmalıdır. Yani, aktarılan veriler, anlaşılabilir ve fikir ya da karar oluşturmaya müsait bir forma sokulmalı, başka bir deyişle "bilgi"ye dönüştürülmelidir. Yoksa bilinende bir değişiklik yapılması mümkün olmaz. Ortaklığın bu süreçte aktif olarak hak sahibine yardımcı olması gerekmektedir. Verilen bilginin anlaşılması veya değerlendirilmesini olanaklı kılan davranışta bulunma yükümlülüğü, en başta inceleme hakkı olmak üzere, bilgi alma hakkı bakımından da özel bir öneme sahiptir.

c. Bilgi Gereksiniminde Sonsuzluk Sorunu

Bilginin değerinde görecelilik, bilgi gereksiniminde sonsuzluk sorununu beraberinde getirir. Muhatabın bilgisiyle birleşen her bilgi, başka bilgi açığını doğurur. Bu da "bilgi gereksiniminde sonsuzluk" sorunu olarak adlandırılır. Yani bilgi, bilgi gereksinimini besler[1131]. Pay sahibi, talep gerektirmeyen bilgilendirme sayesinde aldığı ve ayrıca başka kaynaklardan edindiği bilgiler neticesinde, daha farklı bilgilere ihtiyaç duyabilir. Bunun için kendisinin aktif olduğu ve soru sorabildiği "bilgi alma hakkı" ve hatta doğrudan bilgi edinmesine yönelik olduğunu belirtebileceğimiz "inceleme hakkı" düzenlenmiştir (bkz. Yeni TTK m. 437/II ve IV). Bu safhalarda edinilen her bilgi, diğerleriyle birleşip yeni bilgi açıklarına ve hatta taleplerine neden olabilecektir. Dolayısıyla pay sahibinin bilgiye olan gereksinimi uzayıp gidecektir. Bilgi gereksiniminde sonsuzluk sorununun aşılması gerekmektedir. Bu, hem ortaklığın ticari başarısıyla hem de tüzel kişilik olan ortaklığın sahip olacağı giz alanıyla yakın bağlantı içindedir.

[1131] Söz konusu terminoloji ve tespit için bkz. **Eppenberger**, s. 112.

Sonsuzluk sorununun ortaklığın menfaatleri doğrultusunda sınırlandırılabilmesi gerekir. Yasa koyucu da bilgilendirmeye belirli sınırlar getirmeye çalışmıştır. Çalışmanın ilerleyen aşamalarında daha derin incelenecek olan bu sınırlamaların temelinde yatan gerekçelerden birisi de budur. Örneğin Yeni TTK m. 437/III uyarınca, "bilgi verilmesi, sadece, istenilen bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği" gerekçeleriyle reddedilebilmektedir. Yeni TTK sisteminin öngördüğü bilgilendirme yapısı içindeki gerçek bir sınır olarak bu hükümden bahsedilebilir. Keza benzer bir sınırlamaya özel denetim açısından Yeni TTK m. 442/I-II hükümlerinde de rastlanmaktadır. Bunun dışında özel denetimde, Yeni TTK m. 438/I hükmünde, özel denetim talep edilebilmesi "pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından" gerekli olma kriterine bağlanmıştır. Söz konusu kriterin aslında bahsettiğimiz bilgi gereksiniminde sonsuzluk kavramına bir sınır oluşturduğu belirtilebilir. Biz gereklilik koşulunun, hakkın kapsamının belirlenmesi açısından işlev üstlenebileceğini düşünmekteyiz[1132].

Bilgi gereksiniminde sonsuzluk sorunu, her zaman sınırlama hükümleriyle çözülemez. Yasa koyucu bilgi alma hakkının konusunda sınırsızlık ilkesini benimsemekle birlikte[1133], hakkın kullanım amacıyla konuya yön vermiştir. Zira, pay sahipleri denetçilerden, denetime ilişkin; yönetim kurulundansa, ortaklık işlerine ilişkin bilgi isteyebilmektedirler. Bu bağlamda konuda sınırsızlık, "ortaklık işleri" içinde olmak koşuluyla bir sınırsızlıktır. Sonuç olarak, bilgi gereksiniminde sonsuzluk sorununun çözümüne yönelik üç husus öne çıkmaktadır. Bunlar hakkın konusunun belirlenmesi, hakka sınır getirilmesi ve verilecek bilginin kapsamına yönelik kriterlerin tespit edilmesidir.

[1132] Örneğin, İsviçre hukuku bakımından "idarenin üst denetimi için önemli" olma gibi bir kriterin bilgi gereksiniminde sonsuzluk karşısında bir sınırlama oluşturamayacağı belirtilmektedir. Çünkü her bilgi idarenin üst denetimi için önem arz edebilecektir (bu hususta bkz. **Eppenberger**, s. 112). Benzer bir husus Yeni TTK m. 438/I hükmündeki "gereklilik koşulu" bakımından da dile getirilebilir. Ancak bu koşulun bilginin kullanım amacı ve kapsamını belirlemesi bakımından da ilkesel bir işlev üstlendiği de belirtilmelidir. Biz hakkın kapsamının belirlenmesi bakımından gereklilik koşulundan yararlanılabileceğini düşünmekteyiz (bkz. § 11, II)

[1133] Bkz. § 9, II, B.

2. Bilginin Kalitesi

a. Kavram

Bilgi kavramıyla ilgili önemli sorulardan birisi de bilginin kalitesidir. Bilginin kalitesi, sadece pay sahibinin bilgi alma hakkı bakımından önem gösteren bir kavram değildir. Ortaklığın düzgün işlemesi, ortaklık organları ve organların üyeleri arasında iletişimin konusunu oluşturan bilginin belirli kalitede olmasını gerektirir.

Ortaklığın bilgi merkezi konumunda olan yönetim kurulu, ortaklıkta oluşturulan bilginin kalitesinden sorumludur. Çünkü bilginin kalitesi, yönetim kurulunun stratejik yönetim görevini yerine getirebilmesinde önemli bir rol oynar. Bilgi temini iyileştikçe, güvensizliğin azalacağı belirtilmektedir[1134]. Bu nedenle öğretide, iyi bir bilgi akışı için, bilgi temininin, kapsamı, kalitesi ve zamanına ilişkin kriterlerin yönetim kurulu tarafından belirlenmesi gerektiği belirtilmektedir[1135].

Çalışma konumuz bakımından pay sahibiyle paylaşılan bilginin kalitesi temelinde bir değerlendirme yapılacaktır. Ancak bu vesileyle, ortaklık içinde oluşturulan bilginin kalitesinden kural olarak yönetim kurulunun sorumlu olduğu belirtilebilir.

Bilginin kalitesi belirli ölçütlere göre değerlendirilebilmektedir. Bilginin kalite açısından değerlendirilmesinde üç kriterden bahsedilmektedir. Bunlar genel olarak, içeriğin doğruluğu, ayrıntı ölçüsü ve bilginin işlenmişlik derecesi olarak belirtilebilir[1136]. Ortaklığın pay sahiplerine vereceği bilginin, bu üç kritere göre değerlendirilmesi gerekir. Genel kurul toplantısında, yönetim kurulunun bilgi talebini olumlu karşılayıp, pay sahibine yasanın öngördüğü kapsamda bilgi vermemesi halinde, bilginin değeri kadar, kalitesi de sorgulanmalıdır. Aşağıda görüleceği üzere, yasa bilginin kalitesini de önemsemekte ve buna uygun düzenlemelere yer vermektedir. Yeni TTK m. 437/II, cümle 3 düzenlemesi, bu konuda referans bir düzenlemedir[1137]. Aşağıda, yasanın bilginin kalitesi bağlamındaki düzenlemeleri de ele alınarak, andığımız kriterler değerlendirilecektir.

[1134] Bu hususlarda bkz. **Biland**, s. 1016.
[1135] Bkz. **Biland**, s. 1016.
[1136] Bu hususta bkz. **Dettwiller**, s. 7; **Daeniker/Dettwiller**, s. 23.
[1137] İsviçre sisteminden farklı olarak sistemimizde yer verilen Yeni TTK m. 437/II, son cümlenin (yazar son cümle olarak ifade etmekle birlikte kanımızca 3. cümleyi kast etmektedir) "verilmesi gereken bilginin düzey ve niteliği (kalitesi)" ile ilgili olduğu noktasında bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 266, s. 1490.

b. Bilginin Kalitesinin Tespitine Yönelik Ölçütler

aa. İçeriğin Doğruluğu

Bilgi geçerli ve bununla birlikte doğru olabileceği gibi, (kasıtlı olarak ya da olmayarak) yanlış veya aldatıcı da olabilir. Doğru olan ve olmayan arasındaki geniş yelpazede birçok olasılıkla karşılaşmak mümkündür[1138]. Verilen bilginin kalitesini tespit amacıyla içeriği doğruluk bakımından sınanırken, içeriğin tam ya da eksik olmasına veya açık-anlaşılır bilgi verilip verilmediğine göre değerlendirmeler yapılabilir.

Bilgi veren, bilgi verdiği konuda eksik bilgi vermiş olabilir. Doğru bilginin tam olarak aktarılmadığı bu durumda, aktarılanın yanlış bilgi olarak sınıflandırılması olanaklıdır. Bir ifadenin anlaşılır ya da açık olması da onun doğruluğuyla ilgili olabilir [1139] . Bir ifadenin açıklıktan uzak, dolambaçlı olması, muhatabının değerlendirmesi sırasında onu yanlış bir yoruma ulaştırabilir. Böylece içeriğin doğruluğu açısından bilginin kalitesi etkilenebilir. Dolayısıyla bilgi içeriğinin doğruluğu bakımından bir tespit yapılırken, bilginin kalitesinin, onun tamlığına ve açıklığına bağlı olduğu belirtilebilir[1140].

Bilginin kalitesine ilişkin içeriğin doğruluğu kriterine Yeni TTK kayıtsız kalmış değildir. Yeni TTK m. 437/II, cümle 3'e göre, verilecek bilgilerin "gerçeğe uygun" olması gerekir. Öğretide ve Yeni TTK gerekçesinde ifade edildiği üzere, "gerçeğe uygunluk" kavramı, gerçeği aynen yansıtan, doğru, yalan ve aldatıcı olmayan bilgileri ifade etmektedir[1141]. Keza, Yeni TTK m. 437/I uyarınca genel kurul toplantısından belli bir süre önce ilân edilecek olan finansal tablolar, "dürüst resim ilkesi"ne sadık kalınarak hazırlanacaktır. Öğretide, içeriği güçlü bir hesap verebilirliğin lüks olmadığı, aksine, etkili bir yönetimin ve bununla birlikte küçük bir işletmenin dahi ticari başarısının temeli olduğu, bu ilke bağlamında ifade edilmektedir[1142]. Yeni TTK m. 515 gereğince, dürüst resim ilkesinin en önemli esaslarından birisi de "gerçeği dürüst, aynen ve aslına sadık surette" yansıtmaktır. İçeriğin doğruluğu anlamında, bilginin tamlığı, açık ve anlaşılabilir olması Yeni TTK m. 515 hükmünde özellikle vurgulanmıştır. Her ne kadar aynı ifadelere Yeni TTK m.

[1138] Bu hususta bkz. **Dettwiller**, s. 7–8.
[1139] Sonuncu hususa ilişkin bkz. **Dettwiller**, s. 8.
[1140] Bu hususta bkz. **Dettwiller**, s. 8.
[1141] Bkz. **Karasu**, s. 83; **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 376.
[1142] Bu bağlamda bkz. **von der Crone,** 21. Jahrhundert, s. 165.

437/II, cümle 3'te yer verilmese de, hükümde, verilecek bilginin özenli olması gerektiğine işaret edilmiştir. Bu ifadeden, bilginin açık ve anlaşılabilir olması gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Öğretimizde de, bilginin "özenli" olmasından, "baştan savma olmayan, sorunun cevabı niteliği taşıyan, ilgisiz konuları içermeyen" bilgilerin kastedildiği belirtilmektedir[1143]. Keza benzer olarak, özenli bilgi vermenin, "bilgiyi yasak savmak için değil, sorunun tam karşılığı olan ve içerik itibarıyla tatmin edici bilgi vermek" anlamına geldiği de ifade edilmiştir[1144]. Buradaki açıklamamızda yer verilen düzenlemeler olmasaydı dahi, aynı sonuca bilgilendirme sisteminin amaçları çerçevesinde ulaşılabilirdi.

bb. Ayrıntı Düzeyi

Bilginin kalitesinin belirlenmesinde ikinci kıstas, ayrıntı düzeyidir. Verilmiş olan her bilgi, daha ayrıntılı hale getirilebilir. Öğretide, ayrıntı düzeyinin bilginin kalitesine olan etkisinin, daha çok muhataba bağlı olarak değişebileceğine işaret edilmektedir. Bu durum bilginin değerinin göreceli olmasıyla ilgilidir[1145]. Aynı sorun bilginin kalitesi incelenirken de gündeme gelir. Ayrıntı düzeyinin yeterli olup olmaması, bilgi verilen muhataba göre tespit edilir.

Bilginin kalitesinin iyi olduğundan bahsedilebilmesi bağlamında, kimi muhatap temel bilgiyle yetinebilirken, kimisi ise daha fazla ayrıntının temin edilmesini istemektedir[1146]. Öğretide muhataptaki, konuyla ilgili temel bilgi düzeyi ne kadar az olursa, bilgide ayrıntıya olan gereksinimin o kadar fazla olacağına değinilmektedir [1147] . Ayrıntılı bir bilgilendirme yapılırken, gereksiz ayrıntılarla bilginin özünün zedelenmemesine dikkat edilmelidir. Bunun dışında, ayrıntılı bir bilgilendirme yapılmasının, öğrenilmek istenen olaylarla ilgili daha iyi bir fikir vereceği belirtilebilir.

Bilginin kalitesinde ayrıntı düzeyi, yasa koyucunun da önemsediği bir ölçüttür. Yeni TTK m. 437'de verilecek bilginin "hesap verme ilkesine" uygun

---

[1143] Bkz. **Karasu**, s. 83.
[1144] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 376.
[1145] Bkz. § 11, III, A, 1, b.
[1146] Bu bağlamda bkz. **Dettwiller**, s. 8.
[1147] Bu yönde bkz. **Daeniker/Dettwiller**, s. 23. Bu durum, genel kurul öncesinde talep gerektirmeksizin yapılan bilgilendirmenin önemini ortaya koymaktadır. Çünkü § 11, III, A, 2, b, bb'de belirtildiği üzere, talep gerektirmeksizin yapılan bilgilendirmenin amaçlarından birisi de muhatapta temel bir bilgi düzeyi oluşturmaktır.

olması gerektiği belirtilmektedir. Öğreti ve yasa gerekçesinde, "hesap verme ilkesine uygun" bilgi kavramının, hesap verme konumunda bulunan bir kişinin hesap vereceği, yani sorumlu olduğu kişiye vermekle yükümlü olduğu kapsamlı ve belgeli bilgiyi ifade ettiği belirtilmektedir[1148]. Hesap verme kavramı öğretide, "görevleri gereği hesap verme yükümlülüğü altında bulunanların, görevlerini kanuna ve esas sözleşmeye göre ve görevin icap ettirdiği şekilde ve sorumluluklarının bilincinde olarak yerine getirdikleri, bu sebeple soruyu soranları ibraya ikna eder tarzda yaptıkları açıklama" olarak tanımlanmıştır[1149]. Bu nedenle "hesap verme ilkesine" uygun bir bilgilendirme, pay sahibini, işlerin düzgün yürütüldüğüne ikna edecek detayı ve açıklığı içeren bir bilgilendirme olarak ayrıntı düzeyi ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca bilgilendirme sistemiyle yöneticilerin sorumluluğu ve ibrası arasındaki ilişkinin de bir vurgusu olarak değerlendirilebilir.

Yasa koyucunun ayrıntı düzeyine ilişkin beklentisi, özel denetçilik üzerinden somutlaştırılabilir. Bilgilendirme sisteminin bir parçası olan özel denetçilikte, özel denetçi inceleme ve araştırmalarını yapıp, mahkemeye bir rapor verir. Raporun arındırılması süreci (bu hususta bkz. Yeni TTK m. 442/II) geçtikten sonra özel denetim raporu ortaya çıkar. İşte özel denetçinin mahkemeye sunduğu, arındırılma sürecinden geçmeden önceki raporun taslak hali, "ayrıntılı" olmalıdır (bkz. Yeni TTK m. 442/I). Mahkeme denetimiyle ortaklık sırları ve ortaklığın menfaatlerini tehlikeye düşürebilecek hususlar rapordan çıkarılır. Söz konusu hususlar dışında, pay sahipleri rapor sayesinde, "ayrıntılı" bir bilgiye kavuşmuş olurlar. Bilgilendirme sisteminde, yasa koyucunun, bilginin kalitesine ayrıntı bakımından önem verdiği sonucuna, buradan da ulaşmak mümkündür. Bilgilendirme sistemine ilişkin diğer kurumlar değerlendirilirken, ayrıntı düzeyine ilişkin söz konusu husus göz önünde bulundurulmalıdır. Özel denetimin bilgilendirme sisteminin bir parçası olduğu ve özel denetimle bilgi alma ve inceleme hakları arasında öncelik sonralık ilişkisi olduğu (ikincilik kuralı[1150] için bkz. Yeni TTK m. 438/I) düşünülecek olursa, aslında

[1148] Bkz. **Karasu**, s. 83.
[1149] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 376.
[1150] Özel denetim kurumu, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına göre ikincildir (bkz. **Casutt**, Praktische Erfahrungen, s. 507). Öğretimize göre de, "…yeni kanunun sistematiğinde özel denetim, ikincil nitelikte ve başvuru şartları zorlaştırılmış bir şekilde karşımıza çıkmaktadır" (bkz. **(Özdamar)/Ulusoy**, s. 268).

pay sahibinin her iki kurumla da benzer ayrıntı düzeyinde bir bilgiye ulaşması gerektiği belirtilebilir.

cc. İşlenmişlik Ölçüsü

Bilginin kalitesinin belirlenmesinde üçüncü kıstas da bilginin işlenmişlik ölçüsüdür. Bilgiye, yalın bir halde, yani tam olarak işlenmemiş, ancak hazırlanmış bir formda rastlanabilir. Örneğin bir işletmenin muhasebe birimi, yıl içindeki çok fazla sayıda işleme ilişkin belgeleri yıllık hesaplarda birleştirmekte ve böylelikle pay sahiplerinin işletmenin faaliyetlerini değerlendirebilmelerini olanaklı kılmaktadır[1151]. Ancak işlenmişlik düzeyine yönelik ihtiyaç bireysel olarak değişebilmektedir. Gerçekten, bilgi, kural olarak işlenmiş ve bu bağlamda bilgi alma talebine karşı kolay anlaşılır bir biçimde olursa, yüksek kalitede kabul edilebilecektir. Bilgi, içinden gerekli hususların da çıkarılabileceği bir veri yığını olarak sunulursa genelde muhatabını aşar[1152]. Bu durumda, bilginin bağlantılarıyla birlikte, belki daha az ayrıntıyla ancak düzenli ve açık ifadelerle işlenmiş olarak sunulması, düzensiz bir şekilde ve belgeler yığını olarak sunulmasına oranla daha anlaşılabilirdir ve haliyle kalite seviyesini de yükseltir. Yasal sistemimiz, aktarılacak bilginin işlenmişlik ölçüsüne önem vermektedir. Bilginin yeterli ayrıntıda ve doğru olarak verilmesi yanında belirli bir formda hazırlanması da gerekmektedir. Yeni TTK m. 515'te finansal tabloların anlaşılabilir, karşılaştırılabilir olarak, ihtiyaçlara ve işletmenin niteliğine uygun biçimde düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu durum eldeki verilerin işlenerek bilgi formuna sokulmasını gerektirmektedir. Hüküm Yeni TTK m. 437/I nedeniyle talep gerektirmeyen bilgilendirme açısından da uygulama alanı bulur. Aynı esas, bilgi alma hakkı açısından da gözetilmelidir. Pay sahibinin istediği bilginin anlaşılabilir düzeyde ve somut olaya göre, gerekli açıklamalarla zenginleştirilerek verilmesi gerekmektedir.

Yönetim kurulunun kendi içinde gerçekleşen bilgilendirme bakımından dahi, işlenmişlik ölçüsü değerlendirilmektedir. Öğretiye göre, bunun "sadece proaktif (öngörülebilir), zamanında ve kapsamlı olması değil, her şeyden önce kolay anlaşılır" şekilde hazırlanmış olması gerekir[1153]. Yönetim kurulunun bilgilendirilmesi

[1151] Bu konuda bkz. **Dettwiller**, s. 8.
[1152] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Dettwiller**, s. 9.
[1153] Bu bağlamda bkz. **Böckli**, Soft Law, s. 987.

sürecinde en basit ve kötü çözümün, hazırlanma aşamasında olan belgelerin bayağı bir şekilde yönetim kurulunun önüne yığılması olduğu belirtilmektedir[1154]. Böyle bir durumda yönetim kurulu üyeleri de işlerin mahiyetini rahatlıkla anlayamaz ve yerinde olmayan kararlar verilmesi olasılığı artar. Yönetim kurulu üyeleri için bile tercih edilmeyen bir yöntemin, ortaklık işlerine onlardan çok daha uzak olan pay sahipleri açısından uygulanması düşünülemez.

B. Bilginin Değer ve Kalitesinin Hakkın Kapsamıyla İlişkisi

Kapsam belirleyici etkisi olmayan bilgi talepleri bakımından verilen bilginin değeri ve kalitesi önemli bir sorun oluşturabilir. Pay sahibine, "pay sahipliği haklarının kullanımı" için gerekli olduğu oranda "bilgi" verilecektir. Öncelikle pay sahibiyle paylaşılan hususun "bilgi" kavramına uygun nitelikte olması gerekir[1155]. Pay sahibinin sorusuna cevap olarak bir veri yığını sunulmamalıdır. Bilgi alma hakkının "pay sahipliği haklarının kullanımına" da hizmet ettiği düşünülerek, özellikle spontan bilgiye ilişkin Yeni TTK m. 437/I hükmü çerçevesinde aktarılmış ön bilgilerle uyumlu bir şekilde cevap verilmelidir. Sonuç olarak, veriler bilgiye dönüştürülmeli, analiz edilmeli, anlaşılabilir, fikir ya da karar oluşturmaya müsait bir hale getirilerek pay sahibine aktarılmalıdır. Bu sayede pay sahibine uygun değerde bilgi sunulmuş olur.

Pay sahipliği haklarının kullanımına hizmet edecek nitelikte bilginin, kalitesi de önemlidir. Kapsam içinde kalan bilginin, yukarıda yer verilen, "içeriğin doğruluğu", "ayrıntı düzeyi" ve "işlenmişlik ölçüsü" kriterlerine göre uygun kabul edilebilecek bir düzeyde pay sahibine verilmesi gerekir. Bu bağlamda Yeni TTK m. 437/II, cümle 3 referans niteliğindedir. Buna göre, pay sahibine verilecek bilgiler, hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olmalıdır. Söz konusu düzenlemenin, spontan bilgiye ilişkin Yeni TTK m. 437/I ve yine finansal tabloların hazırlanmasına ilişkin Yeni TTK m. 515 hükmüyle olan bağlantısına yukarıda değinilmişti[1156]. Bu bağlamda verilecek bilginin, "dürüst resim ilkesi"ne uygunluğu esas alınmalıdır. Bilginin "tam, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaçlara

[1154] Bu manada bkz. **Böckli**, Soft Law, s. 987.
[1155] Bilgiyle veri ve haber gibi kavramların farklarına § 9, I, B'de değinilmişti.
[1156] Bkz. § 11, III, A, 2, b, bb, aa ve cc.

ve işletmenin niteliğine uygun bir şekilde; şeffaf ve güvenilir olarak; gerçeği dürüst, aynen ve aslına sadık" kalarak yansıtması gerekir.

Verilen bilginin ayrıntı düzeyinin de uygun kapsamda olması gerekir. Pay sahipliği haklarının anlamlı kullanımına yetecek düzeyde bilgi aktarılmalıdır. Bilgi istenen konuyla ilgili temel bilgi düzeyi ne kadar az olursa, muhatabın ihtiyaç duyduğu ayrıntı o kadar fazla olacaktır. Bu nedenle kapsam belirlemesinin somut olayın koşullarının da dikkate alınarak yapılması gerektiğini düşünmekteyiz. Haliyle peşinen, pay sahibine sadece genel düzeyde bilgi verilebileceği, ayrıntılı bilgi verilemeyeceği yönünde bir düşünceye şüpheyle yaklaşılmalıdır [1157]. Örneğin, yönetim kurulu üyelerinin ibrası ve hatta sorumluluğu bağlamında, yönetim kurulu üyeleri tarafından yapılan bir işleme veya işe ilişkin ayrıntılar önem kazanabilecektir. Kapsam sorunuyla birlikte değerlendirilmek üzere, ayrıntı hususuna ilişkin sistemimizde başvurulabilecek bir hüküm de mevcuttur. Bilginin ayrıntı düzeyine ilişkin özel denetime dair Yeni TTK m. 442/I-II düzenlemelerinden yararlanılabilir[1158]. Verilecek bilginin kapsamının hangi ayrıntıda olması gerektiğinin tespitinde bir diğer ölçüt de, pay sahibinin soruyu sorma şeklidir. Pay sahibinin açık-anlaşılır soru sorma külfetinde olduğu gibi burada da bir külfetten bahsedilebilir. Pay sahibinin sorusunu genel ve detaysız formüle etmesi halinde, (aynı paralelde) götürü bir cevap yeterli kabul edilebilecektir [1159]. Bu durumda pay sahibinin yetersiz kapsamda bilgi verilmesine ilişkin bir dava açması halinde davanın reddedilmesi gerekecektir. Kapsam tespit edilirken, soruyla cevap arasındaki bağlantı dikkatlice incelenmelidir. Pay sahibinin sorusuna istenilen kapsamda bir bilgi verilmemesiyse pay sahibinin hakkını dava yoluyla kullanması veya koşulları varsa özel denetim yoluna başvurması için bir aşama oluşturur. Özellikle yönetim kurulunun tam ve

[1157] Öğretide, bilgi alma hakkında söz konusu olan bilginin genel nitelikli bilgi olduğu, yoksa yönetime ilişkin münferit hususlarda bir bilgi aktarımının söz konusu olmayacağı belirtilebilmektedir (bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 6, s. 877). Aynı yönde bkz. **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 94–95.

[1158] Yukarıda değinildiği üzere, özel denetim sürecinde, denetçi mahkemeye "ayrıntılı" bir rapor sunmalıdır. Bu ayrıntılı rapor Yeni TTK m. 442/II çerçevesinde bir arındırılma sürecinden geçtikten sonra, Yeni TTK m. 443 uyarınca genel kurula sunulacaktır. İşte burada mahkeme "ayrıntılı" bir rapor üzerinde çalışmış olacak ve bunun itiraza uğrayan noktalarını inceleyip, gerektiğinde rapora son halini verdikten sonra, aslında pay sahiplerine de bu bağlamda yeterli ayrıntıda bilgi tedarik edilmiş olacaktır.

[1159] Bkz. **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 17, s. 1093. Benzer olarak bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §131, No: 63; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 77.

objektif olarak uygun olmayan bir cevabı söz konusu olursa, bu bir ifa etkisi yaratmayacağından, bilgi almaya yönelik talep de varlığını koruyacaktır [1160] . Böylelikle pay sahibi, durum ve koşullara göre, bilgi alma hakkına yönelik dava yolunu veya özel denetim yolunu işletebilecektir.

[1160] Bu bağlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 77.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İNCELEME HAKKI

§ 12. ÖN AÇIKLAMALAR VE HAKKIN KULLANILMASI

I. ÖN AÇIKLAMALAR

Yeni TTK m. 437/IV'te pay sahibinin inceleme hakkı düzenlenmiştir. Buna göre, pay sahipleri, genel kurulun açık izni ya da yönetim kurulunun kararıyla, ortaklık ticari defter ve yazışmalarının, sorularını ilgilendiren kısımlarını inceleyebileceklerdir. Düzenleme her ne kadar OR m. 697/III hükmünü kaynak almışsa da, anılan kaynak hükümden önemli ölçüde ayrılmaktadır. Kaynak hüküm, (ortaklığın) iş defterleriyle yazışmalarının, genel kurulun açık bir yetkilendirmesi veya yönetim kurulu kararıyla ve iş sırlarının korunması kaydıyla görülebileceğini düzenlemektedir.

Kaynak öğretide, inceleme hakkı değerlendirilirken, onun bilgi alma hakkına benzer yönleri vurgulanmaktadır. Gerçekten de bu iki kurumun önemli ölçüde ortak yönleri söz konusudur. Zira iki hak da talebe bağlı bilgilendirmeyi konu almaktadır. Yani bilgilendirme talebe bağlı olarak yapılmaktadır. Biz burada, hakkın düzenlenmesine paralel olarak, bilgi alma hakkına ilişkin açıklamaları tekrar etmeksizin, inceleme hakkına özgü hususlara değinmeye çalışacağız. Diğer hususlarda bilgi alma hakkına ilişkin açıklamalara yollama yapmakla yetineceğiz.

Yeni TTK m. 437/IV'ün lafzı ve madde gerekçesi, inceleme hakkının bilgi alma hakkına bağımlı ve ona göre ikincil bir hak olduğu izlenimini uyandırabilir. Ancak böyle değildir. İnceleme hakkı, bilgi alma hakkıyla amaç birliği gösteren ve bu nedenle onunla bağlantılı olarak açıklanabilecek olan, fakat ondan bağımsız bir haktır. Kaynak düzenlemelerden OR m. 697 hükmünde de, inceleme hakkı, bilgi alma hakkıyla birlikte düzenlenmiştir. Yeni TTK da aynı sistemi izlemiştir. Sadece düzenlendiği yer ve hükmün lafzı nedeniyle, inceleme hakkının diğer pay sahipliği hakları ve özellikle bilgi alma hakkına bağımlı bir hak olduğu savunulamaz[1161].

[1161] Yeni TTK m. 437/IV'te düzenlenen "genel kurul veya yönetim kurulu izni" ifadesiyle ilk aşamada inceleme hakkının şekli koşulları kastedilmektedir. Yoksa inceleme hakkına yönelik bir talepten önce bilgi alma talebinde bulunma mecburiyeti yoktur. Çünkü bu iki hak birbirinden bağımsızdır (kaynak hukuk açısından öğretide bu yönde bkz. **Wyss**, s. 213). Hukukumuzda, inceleme talebini yönetim kurulunun da karara bağlayabilecek olması karşısında, "genel kurulda konunun görüşülmesi veya pay

Birbiriyle bağlantı ve amaç birliği içinde olsalar da, bu iki hakkın ayrı düzenlenmesi, bağımsızlıklarının vurgulanması açısından faydalı olabilirdi[1162]. Önceki mevzuatımız bakımından da, inceleme hakkının "soru sormaya dayanan bilgi alma hakkı ile aynı düzeyde bir aydınlatıcı hak ve ayrıca her bir pay sahibine de tanınmış olması itibariyle de bağımsız bir bireysel hak karakterini" haiz olduğu öğretide açıkça belirtilmiştir[1163]. Yeni TTK m. 437/IV'te yer verilen "pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için…" ifadesinden, hakkın bilgi alma hakkına bağlı bir hak olduğu sonucuna ulaşılamamalıdır. Bu hükümle, aşağıda yer verildiği üzere, pay sahibinin talebini mümkün olduğunca somutlaştırması amaçlanmıştır. Yoksa hakkın bilgi alma hakkına bağlı bir hak olduğu sonucuna ulaşılamamalıdır[1164].

Bilgi alma hakkı da inceleme hakkı da anonim ortaklıklara özgü bilgilendirme sisteminin birer parçasıdır. İki hak arasındaki amaç birliği onların hukukî niteliklerini benzer kılar. Bu nedenle inceleme hakkının, bilgi alma hakkı gibi bağımsız, nispi müktesep bir pay sahipliği hakkı olduğu belirtilebilir[1165]. Keza hak teknik anlamda bir azınlığa tanınmamıştır. Bu bağlamda bireysel bir pay sahipliği hakkıdır[1166].

Yeni TTK m. 437/IV hükmünde hakkın kullanımının genel kurulun açık izni ya da yönetim kurulunun kararına bağlanmış olması, hakkın nispi müktesep karakterini etkilemez[1167]. Genel kurul da, yönetim kurulu da, konuya ilişkin münferit

---

sahibinin burada soru yöneltmiş olmasının bir ön şart olarak" nitelendirilmesinin uygun olmayacağı belirtilmiştir (bkz. **Bilgili/Demirkapı**, dipn. 1315, s. 507)

[1162] İsviçre'de anılan hükümlerin ele alınıp bu yönde bir düzenleme yapılması planlanmaktadır. Bu noktada bkz. **Weber**, s. 215.

[1163] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 291. Günümüz mevzuatı açısından da iki hakkın birbirine karşı olan bağımsızlığına vurgu yapılmıştır (bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 63; **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 321, s. 1506). Benzer yönde limited ortaklıklar açısından bkz. **Bilge**, s. 440.

[1164] Aşağıda bu yönde bir tartışmaya inceleme hakkının kapsamı bağlamında yer verilmiştir. Bkz. § 14, III.

[1165] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 182; **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 3. Hakkın nispi müktesep hak olduğu yönünde özellikle bkz. **Schluep**, s. 192; **Büchler, Hans-Peter**, Das Kontrollrecht der Aktionäre, Zürich, 1971, s. 38; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 290; **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 320, s. 1506. Keza hakkın ortaklık menfaatleri karşısında nispileştirildiği noktasında bkz. **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 16.

[1166] Bu hususta bkz. **Düggelin**, s. 56.

[1167] Pay sahibinin inceleme hakkının, ne genel kurul ne de yönetim kararlarından bağımsız olduğu için, müktesep karakteri haiz olamayacağı, kaynak sistemin önceki hali bağlamında belirtilmiştir. Ancak yine aynı dönemdeki OR m. 697/IV hükmüyle bunun (müktesep hak özelliğinin) kısmen ve nispi olarak inceleme hakkına kazandırıldığı değerlendirmesi yapılmıştır (anılan meseleye ilişkin olarak bkz. **Wyss**, s. 211). Bugün OR m. 697/IV içinde yer almayan düzenleme, Yeni TTK m. 437/VI'da yer almaktadır.

bir karar alacaktır. Alınan karar pay sahibinin başka bir konuda inceleme talebinde bulunmasını engellemez. Hakkın nispi müktesep karakteri, onun kullanılmasını, münferit olarak somut olayda, genel kurul ya da yönetim kurulu kararına karşı korumamaktadır. Ancak genel ve geleceğe yönelik etkili olacak şekilde, hakkın elden alınmasına karşı koruma sağlayacağı belirtilebilir[1168]. Gerçekten de Yeni TTK m. 437/VI düzenlemesine göre, bilgi alma ve inceleme hakkı, ana sözleşme ve organlardan birinin kararıyla sınırlandırılamaz, kaldırılamaz. Buna paralel olarak, Yeni TTK m. 447/I b düzenlemesine göre, genel kurulun, pay sahibinin inceleme hakkını kanunen izin verilen ölçü dışında sınırlandıran kararları kesin hükümsüzdür. Bu hükmün öngördüğü yaptırımın, Yeni TTK m. 437/IV çerçevesinde genel kurulun münferit olarak verdiği kararlara yönelik olduğunu belirtmek yanlış olur. Ancak geleceğe dönük olarak, bir pay sahibinin inceleme hakkını elinden alan genel kurul kararları hakkın müktesep niteliğini zedeler ve Yeni TTK m. 447/I b yaptırımına tabi olur. Yeni TTK m. 437/IV ile m. 437/VI ve m. 447/I b düzenlemelerinin bu şekilde değerlendirilmesi sayesinde hükümler arasında bir çelişki olmadığı sonucuna ulaşılabilir[1169].

İnceleme hakkının sahipleri hususunda yapılacak açıklamalar, bilgi alma hakkının sahiplerine ilişkin açıklamalara paraleldir. Bu nedenle hakkın sahipleri konusunda ilgili kısımlara genel olarak yollama yapılabilir. Yeni TTK m. 437/IV düzenlemesinde geçen "…pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımların incelenebilmesi…" ifadesinden ve Yeni TTK m. 447/I b'de geçen "pay sahibinin bilgi alma, inceleme ve denetleme hakları..." ifadesinden de çıkarılabileceği üzere, inceleme hakkına sahiplik, pay sahipliğiyle ilgilidir. Dolayısıyla her pay sahibinin inceleme hakkına sahip olduğu belirtilebilir[1170]. Pay sahipleri, genel kurul veya yönetim kurulu kararlarından bağımsız olarak haktan yararlanıp yararlanmayacaklarına karar vereceklerdir[1171]. Yani inceleme talebinde bulunmak hak sahibinin tekelindedir ve genel kurul ya da yönetim kurulu kararıyla engellenemez.

[1168] Benzer yönde bkz. **Schluep**, s. 192.
[1169] Kaynak yasanın önceki haline göre, OR m. 697/II ve IV düzenlemelerinin değerlendirmesi bakımından bu yönde bkz. **Wyss**, s. 211.
[1170] Borsaya kote bağlı nama yazılı payların devri açısından ortaya çıkan "oy hakkından yoksun pay"lara ilişkin istisna bilgi alma hakkına paralel olarak burada da gündeme gelecektir.
[1171] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 588, s. 185.

II. HAKKIN KULLANILMASI

A. Hakkın Kullanma Zamanı

İnceleme hakkı sahiplerinin haklarını ne zaman kullanabileceği değerlendirilmelidir. Yasada hakkın kullanma zamanına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır[1172]. Bu duruma yasamızın Tasarı döneminde de işaret edilmiştir[1173].

Bilgi alma hakkı vesilesiyle değindiğimiz üzere, genel kurul bilgilendirmenin merkezi gibi işlev göstermektedir. Dolayısıyla, pay sahibinin inceleme hakkını genel kurul sırasında kullanabileceği noktasında şüphe yoktur[1174]. Buna karşın, genel kurul dışında inceleme hakkının aynı şekilde kullanılıp kullanılamayacağı tartışılmıştır. Bilgi alma hakkı çerçevesinde değindiğimiz üzere, bilgi alma hakkından faydalanmak amacıyla hak sahipleri, genel kurul dışında da yönetim kuruluna başvurabilmelidir[1175]. Ancak genel kurul dışında bilgilendirme yapılıp yapılmayacağı ortaklığın takdirine bırakılmıştır. Dolayısıyla ortaklığın genel kurul dışında bir cevap verme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Öğretide inceleme hakkını bilgi alma hakkına paralel olarak değerlendiren bir eğilim oluşmuştur. Buna göre, inceleme hakkının da asıl kullanılma yeri genel kurul olmalıdır. Bu görüş, bilgi alma hakkına ilişkin olarak yer verdiğimiz üzere, inceleme hakkının da genel kuruldan önce, en fazla askı süresi sırasında kullanılabileceğini savunmaktadır[1176]. Bu görüşe göre, toplantının yapılmasından sonra inceleme hakkı kullanılamaz[1177].

Bilgi alma hakkının kullanımı bakımından, İsviçre hukukunda askı süresine göre yapılan ayrımın hukukumuza taşınamayacağını belirtmiştik[1178]. İnceleme

---

[1172] İsviçre hukuku açısından bu yönde bkz. **Gabrielli**, s. 43; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 17, s. 881.
[1173] Bkz. **Karasu**, s. 83.
[1174] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 590, s. 186; **Gabrielli**, s. 43; **Wyss**, s. 213; **Düggelin**, s. 56; **Perret**, s. 130; **Widmer**, s. 48; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 18; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 293-294.
[1175] Bkz. § 6, II, B.
[1176] Bu görüşte bkz. **Wyss**, s. 213; **Düggelin**, s. 56; **Perret**, s. 131; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 18; **Schluep**, s. 192. Öğretimizde de bu görüş savunulmaktadır (Yeni TTK'nın tasarı döneminde bu yönde bkz. **Karasu**, s. 83). Mevcut düzenlememiz bakımından da, askı süresine göre yapılan ayrım değerlendirilmiştir (bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 65).
[1177] Örneğin **Perret**, s. 131'de, genel kuruldan sonra inceleme hakkının kullanılamayacağını, ancak yönetim veya genel kurulun çoğunluğu tarafından izin verilmiş olan incelemenin gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir.
[1178] Bkz . § 7, II, B, 1.

hakkının kullanımında da aynı sonuca ulaşmak gerekir. Dolayısıyla inceleme hakkı bakımından iki olasılık söz konusudur. Hakkın ya sadece genel kurul toplantısı sırasında kullanılabileceği kabul edilecek ya da toplantı dışında inceleme hakkının kullanımına olanak tanınacaktır.

İnceleme hakkının genel kuruldan bağımsız olarak her zaman kullanılabileceği görüşü bizce yasanın düzenlenme şekline daha uygundur[1179]. Hatta inceleme hakkının genel kurul dışında kullanılması, diğer koşullar da oluştuysa, dava hakkının önünü açmalıdır[1180]. Yeni TTK m. 437/IV düzenlemesinde m. 437/II'de olduğu gibi genel kurul vurgusu yoktur. Ayrıca, inceleme hakkının kullanımında şekli koşullardan olan genel kurul kararı veya yönetim kurulu izni hususunda anılan iki organ alternatif yetkilidir[1181]. Dolayısıyla, pay sahibinin genel kurulda yönetim kurulundan izin istemesi pratik bir anlam taşımayacaktır.

Yönetim kurulunun incelemeye izin verme yetkisinin asıl anlamını, genel kurul toplantısı dışında gerçekleşen inceleme taleplerinde aramak gerekir. Ayrıca öğretide belirtildiği üzere, genel kurul toplantısının yapılmasından sonra ortaya çıkan vakıalarla bağlantılı olarak, pay sahibi inceleme hakkını kullanmak istemiş olabilir. Çünkü, incelemenin sonuçlarına göre, koşulları varsa, pay sahibinin genel kurulun toplanmasını sağlaması da olanaklıdır (bkz. Yeni TTK m. 411). Bu durumda pay sahibinin önem arz eden yeni vakıaların aydınlatılmasına yönelik haklı bir menfaati olabilir[1182]. Azınlığın genel kurulun toplanmasını sağlama ve gündeme madde eklettirme haklarını sistematik ve verimli biçimde kullanabilmesi için toplantı dışı bilgi kanallarının açık olmasında önem vardır. Aslında etkin bir bilgilendirme sistemi tüm pay sahipliği haklarının anlamlı kullanılabilmesine hizmet eder.

Öğretide inceleme hakkının genel kurul toplantısıyla sınırlandırılmaması noktasında farklı bir gerekçe daha öne sürülmektedir. Buna göre, inceleme hakkının zamansal olarak sınırlandırılması, (Yeni TTK m. 437/IV ifadesiyle) ortaklığın ticari defterleriyle yazışmalarının, sadece genel kurulda incelenmesi olasılığını doğurabilir.

[1179] Bu yönde bkz. **Gabrielli**, s. 43; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 592, s. 187; **Widmer**, s. 48–49; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697; No: 17, s. 881; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 100.

[1180] Bu noktada bilgi alma hakkından farklı bir sonuca ulaşılmaktadır. Anılan husus için bkz. § 16, I, C, 1, a.

[1181] Bkz. aşağıda § 13, I, B.

[1182] Anılan gerekçeyle ilgili olarak bkz. **Widmer**, s. 49.

Yasanın böyle bir amaç gütmediği belirtilmektedir[1183]. Biz de anılan tüm gerekçelerle inceleme hakkının genel kurul toplantısı dışında da tüm sonuçlarıyla birlikte kullanılabileceğini düşünmekteyiz. Önceki mevzuatımız bakımından, öğretide haklı olarak, bilgilendirmede eşitlik esaslarına dikkat etmek kaydıyla, hakkın genel kurul toplantısı haricinde de kullanılabileceği belirtilmiştir[1184].

B. İnceleme Talebinin Muhatabı

İnceleme talebine muhatap olabilecek kişileri, bilgi alma hakkına paralel olarak açıklamak olanaklıdır. Dolayısıyla anılan hususlarda detaylı açıklamalar için bilgi alma talebinin muhataplarına gönderme yapılabilir[1185]. Ancak inceleme hakkının kullanılması, ağırlaştırılmış şekli koşullara bağlanmıştır ve bu koşulların, talebin muhatapları üzerinde etki gösterip göstermeyeceği değerlendirilebilir. Yeni TTK m. 437/IV uyarınca, hak sahibinin incelemede bulunabilmesi için, buna izin veren bir yönetim kurulu veya genel kurul kararı bulunmalıdır. Bu nedenle inceleme talebinin muhatapları konusunda talebin genel kurulda mı yoksa genel kurul dışında mı olduğuna göre bir ayrım yapabiliriz.

Genel kurul dışındaki inceleme talebi, doğrudan ortaklık tüzel kişisine yöneltilmiş bir talepse sorun yoktur. Özellikle yazılı şekilde ortaklık tüzel kişiliğine bir başvuruda bulunulmuş ve bu yazı tebliğ alınmışsa, pay sahibi başvurusuna yanıt beklemekte haklıdır. Ancak inceleme talebi ortaklığa şahıslar (ve bazen organlar) muhatap alınarak da yöneltilmiş olabilir. Örneğin, yönetim kurulu veya yönetim kurulu üyeleri şahsen muhatap alınmış olabilir. Yönetim kurulu üyelerinin temsil yetkilerinin yasaya uygun olarak sınırlandırıldığı durumlarda dahi (bkz. Yeni TTK m. 371/III) yönetim kurulu üyelerine yapılan inceleme başvurularının sonuç doğuracağını belirtmek gerekir. Yani ilgili üyenin bu başvuruyu kurula taşıması gerekir. Hatta yer itibarıyla sınırlamada da bunu aynı şekilde kabul etmek gerekir. Çünkü bilgi alma veya inceleme talepleri organsal düzene ilişkin taleplerdir. Burada pay sahibinin başvurusu, ortaklıkla üçüncü kişi arasındaki herhangi bir ilişkiden kaynaklanan talep gibi değerlendirilemez. Üçüncü kişilerle olan ilişkilerde (veya pay sahibinin üçüncü kişi gibi değerlendirilebileceği durumlarda) temsil yetkisi yer

[1183] Bu yönde bir gerekçe için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 592, s. 187.
[1184] Bu bağlamda bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 295.
[1185] Bkz. § 7, II.

itibarıyla sınırlanmışsa, pasif temsil yetkisi de yer itibarıyla sınırlandırılmıştır[1186]. Oysa burada pay sahibi üçüncü kişi gibi değerlendirilemeyecektir. Çünkü ortaklığın iç işleyişine ilişkin bir durum söz konusudur. Ayrıca bilgi verilip verilmemesine ilişkin karar yönetim kurulunun devredilemez görevlerindendir ve temsile değil, yönetime ilişkindir. Yönetim kurulu üyesinin temsil yetkisinin yer itibarıyla sınırlandığı durumlarda kurulun anılan görevi sınırlanmamakta, devam etmektedir. Haliyle yer itibarıyla temsil yetkisi sınırlanmış da olsa, kendisine inceleme talebi ulaştırılan yönetim kurulu üyesinin talebi kurula taşıması görevi gereğidir.

Yönetim kurulu dışındaki ortaklık görevlilerine şahsen başvurulması hali de bilgi alma hakkına paraleldir[1187]. Ticari temsilci veya vekiller, bir işletmenin yönetimi ve temsili bağlamında atanmaktadır. Kendi şahıslarını muhatap alan bir inceleme başvurusunu yönetim kuruluna ulaştırma yükümlülükleri olmamalıdır. Buna karşın Yeni TTK m. 367 anlamında kendisine yönetim yetkisi devredilen kişilere şahsen yapılan başvuruların, bu kimseler tarafından yönetim kuruluna ulaştırılması gerekir. Çünkü bu kişiler artık organsal düzenin bir parçası halini almışlardır.

Bilgi alma hakkına ilişkin olarak açıklandığı üzere, Yeni TTK sisteminde, bağımsız dış denetim esas alınmıştır. Bu nedenle denetçiler organ sıfatını haiz değildir. Dolayısıyla inceleme talebi denetçilere yöneltilemez.

Yeni TTK m. 437/IV, alternatif bir yetki düzenlemesi getirdiğinden[1188], genel kurul toplantısı sırasında, yönetim kuruluna başvurunun yöneltilmesi mümkün kabul edilmelidir. Dolayısıyla genel kurul toplantısı sırasında, toplantıda bulunan yönetim kurulu üyelerine inceleme talebi yöneltilebilir. Eğer toplantı sırasında, yönetim kurulundan değil de genel kuruldan izin isteme yolu seçildiyse, inceleme talebinin toplantı başkanına yöneltilmesi gerekir. Toplantı başkanı, toplantı düzenini ve gündeme ilişkin hususların tartışılmasını da gözeterek, talebi uygun bir zamanda oylamaya sunmalıdır.

[1186] Temsil yetkisinin Yeni TTK m. 371/III'e göre, merkez veya şube işleriyle sınırlandırılması söz konusu olursa, pasif temsil yetkisinin de sadece merkez ve o şubenin işlemleri için var olduğu kabul edilir (bu hususta bkz. **Şener,** Ortaklıklar Hukuku, s. 377-378). Birlikte temsil kaydındaysa pasif temsil yetkisi böyle bir sınırlamaya tabi olmamaktadır.

[1187] Konuyla ilgili olarak bkz. § 7, II, B, 3.

[1188] Bkz. § 13, I, B.

İnceleme hakkının tüm sonuçlarıyla birlikte her zaman kullanılabilecek olması, talebe muhatap olan kişiler bakımından bir gerçeği beraberinde getirmektedir. İnceleme hakkı kullanılacağı andan bağımsız olarak sadece yönetim kurulu üyelerine yöneltilebilecektir[1189]. Çünkü genel kurul ve yönetim kurulu bu anlamda alternatif yetkilidir ve genel kurulda da talep doğrudan yönetim kuruluna yöneltilebilmektedir. Bilgi alma hakkında olduğu gibi, öğretide pratik gerekler nedeniyle inceleme talebinin yönetim kurulu başkanına yöneltilmesinin faydalı olacağı belirtilmektedir[1190].

C. İnceleme Hakkını Kullanma Usulü

1. Talebin Şekli ve İçeriği

Talebin şekli bilgi alma hakkına paralel olduğundan, ilgili açıklamalara göndermede bulunmakla yetiniyoruz[1191]. İnceleme talebinin hem genel kurulda hem de genel kurul dışında tüm etkileriyle sonuç doğurabilmesi karşısında, başvuru anına göre bir ayrım yapılabileceği kanısındayız. Genel kurul sırasında sözlü[1192] olarak inceleme talebinde bulunulabilir. Anılan husus, genel kurul toplantısına ve müzakerelere katılma hakkının bilgilendirme sistemine dâhil haklarla olan yoğun ilişkisinin önemli bir yansımasıdır. Ancak bu durum genel kurul toplantısı içerisinde yazılı bir talepte bulunulamayacağı anlamına gelmez[1193].

Genel kurul toplantısı dışında güdeme gelecek talepler bakımından, herhangi bir şekil koşulu öngörülmemiştir. Ancak bu taleplerin yazılı olarak yapılması önemle tavsiye edilmelidir[1194]. Çünkü yazılılık hem disipline edici bir işlev gösterecek hem de ispat bakımından önemli yararları beraberinde getirebilecektir. Alternatif yetki kuralı nedeniyle, dava hakkına cevaz verecek şekilde, genel kurul dışında başvuru yapılabilmesi yazılı başvurunun özellikle inceleme hakkı bakımından önemini ortaya koyar.

[1189] Anılan hususa ilişkin tespit için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 593, s. 188.
[1190] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 595, s. 188.
[1191] Bkz. § 8, II.
[1192] Uygulamada kural olarak sözlü kullanımın esas olduğu noktasında bkz. **Widmer**, s. 49; **Wyss**, s. 213.
[1193] Son iki hususla ilgili olarak ayrıca bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 596, s. 188. Öğretimizde, inceleme talebinin, yönetim kurulu ve/veya genel kurula yazılı veya sözlü olarak yöneltilebileceği belirtilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 295).
[1194] Yazılı başvuru noktasında özellikle bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 597, s. 189; **Widmer**, s. 49; **Gabrielli**, s. 44.

Talebin içeriğine ilişkin olarak da bilgi alma hakkına ilişkin ilke ve esaslar uygulama alanı bulur. Bu bağlamda inceleme hakkında içeriğin oluşturulması bakımından da anlaşılabilirlik önemli bir kriterdir. İnceleme talebinin anlaşılabilir olması gereği, talebin içeriğini iki yönlü olarak etkiler. Birincisi, pay sahibinin talebinden, inceleme hakkını kullanmaya yönelik bir talep olduğu sonucu çıkarılabilmelidir. Bu nedenle pay sahibi açıkça incelemeye yönelik istemini ortaya koymalıdır. Zira özellikle müzakere hakkının kullanılmasıyla bağlantılı olarak genel kurulda inceleme talebinde bulunulması bu bağlamda karışıklıklara yol açabilir. Pay sahibinin genel kuruldaki ifadelerinden, salt soru sorduğu ya da bilgi alma hakkını kullanmaya çalıştığı gibi bir anlam çıkarılabilir[1195].

Anlaşılabilir inceleme talebinde bulunma külfetinin, talep içeriğine yönelik ikinci etkisi de, talebin somutlaştırılmasıdır. İnceleme hakkının konu itibarıyla ortaklığın "ticari defterleriyle yazışmalarını" kapsıyor olması, pay sahibinin bunlara yönelik soyut bir talepte bulunabileceği anlamına gelmemektedir. Bu nedenle, talepte bulunulurken, inceleme konusu mümkün olduğunca açık bir şekilde belirlenmelidir[1196]. Genel olarak "ticari defterlerin incelenmesi" veya "yazışmaların incelenmesi" şeklinde talepler yetersiz kabul edilmelidir. Bu nedenle pay sahibinden, incelenecek defterleri özele indirgemesi ve incelemeyi istediği dokümanlarla konu bağlantısı içinde olan hadiseyi belirtmesi istenebilir[1197]. Gerçekten de Yeni TTK m. 437/IV kaynak düzenlemeden daha açık olarak buna işaret etmiştir. Buna göre, pay sahibi sorusunu ilgilendiren kısımlarla ilgili olarak inceleme hakkını kullanabilmektedir. Hüküm, talep içeriğinde inceleme konusunun somutlaştırılmasına yönelik değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, inceleme hakkı kullanılırken, incelenmek istenen husus, talepte mümkün olduğunca somutlaştırılmalıdır. Pay sahibi, talepte bulunurken, bunu açık, anlaşılır ve yasanın öngördüğü somutlukta yapmazsa, anılan talep, inceleme hakkının kullanılması olarak değerlendirilemeyebilir. Pay sahibinin, inceleme talebini anlaşılabilir şekilde formüle etme külfetini yerine getirmemesi, taleple ilgili karar verilmesi noktasında ve dava

[1195] Anılan hususta bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 598, s. 189.
[1196] Bu bağlamda bkz. **Gabrielli**, s. 44. Hukukumuzda da inceleme talebinin "… talep konusu anlaşılır şekilde ve açıkça…" yöneltilmesi gerektiği belirtilmiştir (bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 295-296)
[1197] Anılan konuyla ilgili olarak özellikle bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 598, s. 189.

yoluyla hakkın kullanılması aşamasında etki gösterebilir. Çünkü dava hakkı için Yeni TTK m. 437/V düzenlemesinin öngördüğü, inceleme hakkının dava yoluna başvurmadan önce kullanılmış olması koşulu, gerçekleşmemiş olacaktır[1198].

2. Tutanak

İnceleme hakkının genel kurul toplantısında, müzakerelere katılma hakkından yararlanılarak kullanılmasının önemli bir özelliğini toplantı tutanağı oluşturacaktır. Toplantı tutanağının asgari içeriği, genel kurulda sorulan soruları, verilen cevapları ve alınan kararları kapsamaktadır. Bilgi alma hakkı çerçevesinde belirttiğimiz üzere, sorulan sorular ve bunlara verilen cevapların tutanakta yer alacak olması, bilgilendirme sürecinin tutanakta somutlaşması anlamına gelmektedir. Bu haliyle tutanağın bilgilendirme sistemi açısından hem ispat işlevi üstlenebileceğine hem de bilgilendirici bir işlevi olabileceğine değinmiştik[1199].

Bilgi alma hakkının kullanılmasına ilişkin menfaat dengelerini yansıttığı için, inceleme talebinin de tutanakta yer alması gereklidir[1200]. Her ne kadar Yeni TTK m. 422/I, "sorulan soruları, verilen cevapları, alınan kararları" tutanağın asgari içeriğine dâhil etmiş olsa da, inceleme hakkı da bu hükmün kapsamında değerlendirilmelidir. Birincisi, inceleme hakkı bilgi alma hakkıyla yoğun bağlantı içindedir ve her iki kurum da aynı amaca hizmet etmektedir. Aşağıda ayrıca değinildiği üzere[1201], inceleme hakkı tamamen soyut olarak kullanılmamaktadır. Somutlaştırılması gerekmektedir. Yeni TTK m. 437/IV hükmünde bu durum, "pay sahibinin sorusunu ilgilendiren" kısımlara ilişkin inceleme hakkının kullanılabileceği şeklinde ifade edilmiştir. Yani bilgi alma taleplerinde sorulan sorular ve verilen cevapların tutanağa geçirileceği düzenlenirken, inceleme hakkının kullanımının da aslında bir soru bağlamında gerçekleşeceği düşünülmüştür.

Bilgi alma hakkı, kural olarak, genel kurulda toplantı başkanı muhatap alınarak, yönetim kuruluna yöneltilen bir soru şeklinde kullanılır. Yani müzakerelere

---

[1198] İnceleme talebinin somutlaştırılmasıyla dava aşamasında taleplerin açıklığı ilkesi arasındaki ilişki için bkz. § 17, II, B, 2, b.
[1199] Bkz. § 8, V, B.
[1200] İsviçre hukukunda OR m. 702/II 3 düzenlemesinde, toplantı tutanağının, "bilgi alma talebi ve bu bağlamda verilecek cevapları" kapsadığı açıkça düzenlenmiş bulunmaktadır. Öğretide inceleme talebinin de, aynı bilgi alma talebi gibi, anılan hüküm temelinde tutanağa işlenmesi gerektiği belirtilmektedir (bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 599, s. 189; benzer olarak bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 193, s. 1412; **Gabrielli**, s. 44).
[1201] Bkz. § 14, III.

katılma hakkıyla çok yoğun bir bağlantı içindedir. Aslen karar tutanağı şeklinde tasarlanmış olan genel kurul toplantı tutanağı, Yeni TTK m. 422 ile kısmen müzakereleri de içeren bir tutanak haline dönüştürülmüştür. Genel kurul toplantısına katılan pay sahibinin önünde, inceleme hakkının kullanımına ilişkin iki temel yol vardır. Bu hakkını bilgi alma hakkında olduğu gibi müzakerelere katılma hakkıyla bağlantılı olarak kullanabilir veya doğrudan kullanabilir. Müzakerelere katılma hakkıyla bağlantılı olarak inceleme hakkının kullanılmasına iki örnek verilebilir. Birincisi, bilgi alma hakkında olduğu gibi, müzakerelere katılma hakkının kullanılması suretiyle talebin (kural olarak toplantı başkanı muhatap alınarak) yönetim kuruluna yöneltilmesidir. Burada genel kuruldan değil, yönetim kurulundan bir karar alınması beklenmektedir ve durum bilgi alma hakkına çok paraleldir. Bu yüzden anılan talebin, Yeni TTK m. 422'de geçen "sorulan sorular" ve "verilen cevaplar" ifadeleri uyarınca, bilgi alma hakkında olduğu gibi, tutanağa işlenmesi gerekir. Müzakerelere katılma hakkının kullanılması suretiyle inceleme talebi, genel kurula da yöneltilebilir. Bu durumda Yeni TTK m. 437/IV hükmündeki alternatif yetki düzenlemesi nedeniyle, genel kurul kararı gerekecektir. Yeni TTK m. 422 uyarınca "alınan kararlar" tutanağa işlenmek zorunda olduğundan, pay sahibinin incelemeye yönelik karar önerisiyle birlikte genel kurulun aldığı karar toplantı tutanağına işlenecektir. İkinci olasılıkta ayrıca, karar için kullanılan olumlu ve olumsuz oyların sayısı da tutanakta yer almalıdır. Tabi ki her iki örnekte de toplantı başkanı, toplantı düzenine en uygun olacak şekilde, talebi gündeme alacaktır.

Genel kurul toplantısı sırasında, yönetim kuruluna doğrudan doğruya inceleme talebiyle başvuruyu engelleyen bir düzenleme yoktur. Yani pay sahibi, genel kurul toplantısı sırasında incelemeye izin verilmesi için müzakerelere katılma hakkını kullanmaksızın doğrudan doğruya yönetim kuruluna başvurabilir. Bu durumda genel kurul herhangi bir karar almayacağından ve hak da müzakerelere katılma yoluyla genel kurul müzakereleri çerçevesinde kullanılmamış olduğundan, talebin tutanağa geçirilmesi olanak ve olasılığı yoktur. İnceleme talebinin genel kurul sırasında bu şekilde kullanımı, genel kurul dışındaki kullanıma denktir. Böyle bir durumda, tutanak olanağı da ortadan kalkmakta olduğundan, pay sahibinin başvurusunu özellikle ispat açısından, yazılı olarak yapmasından büyük fayda vardır. Toplantıya katılan pay sahibinin müzakerelere katılma hakkını kullanarak talebini

iletmesi tutanak olanağı nedeniyle daha güvenilir bir yoldur. Toplantı dışında, zaten genel kurul toplantı tutanağından bahsedilemez.

§ 13. HAKKIN ŞEKLİ KOŞULU VE İNCELEMENİN SAĞLANMASI

I. HAKKIN ŞEKLİ KOŞULU: YETKİLİ ORGAN İZNİ

A. Ortaklığın Karar Vermesi

1. Koşulun Öngörülme Nedeni ve Karar Verme Yükümlülüğü

Yeni TTK m. 437/IV'e göre, incelemenin gerçekleştirilebilmesi için, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun konuyla ilgili kararı gerekmektedir. İnceleme talebine muhatap olanlarla, talep hakkında bir karara varacak olanlar aynı kişiler değildir.

İnceleme hakkının bilgi alma hakkından ayrılan önemli bir noktası, pay sahibinin bilgi kaynağına, hatta verilere, doğrudan erişimidir. İnceleme hakkında, pay sahibi ortaklığın mahremine daha fazla yaklaşmaktadır. Bu nedenle, hakkın kullanımı, konu itibarıyla sınırlamaların, yani maddi koşulların yanında, şekli koşullara da tabi tutulmuştur[1202]. Gerçekten de öğretide, böyle bir sınırlamanın, meşruiyetini, inceleme hakkının kullanılmasının ortaklık sır ve menfaatlerini önemli ölçüde zedeleyebilme olasılığından aldığı belirtilmektedir[1203]. Hatta bunun, ortaklığın olduğu kadar, ilgili pay sahiplerinin de özel alanlarını etkileyebileceğine işaret edilmektedir[1204].

Pay sahibi, doğru kişilere, anlaşılır ve konusu belirlenmiş bir şekilde inceleme talebini ulaştırmalıdır. Anılan yönleriyle doğru bir inceleme talebi söz konusuysa, ortaklık, bunu en azından dikkate almaya ve inceleme konusunda (olumlu ya da olumsuz) bir karar vermeye yükümlüdür. Genel kurul veya yönetim kurulu tarafından karar verilmesi, doğru ulaştırılmış ve içerik olarak uygun bir inceleme talebinin varlığı koşuluyla bağlantılıdır[1205]. Somut olay çerçevesinde, her yönüyle usule uygun (açık ve anlaşılır) bir talep, pay sahibi açısından külfettir. Bu külfeti yerine getirmemiş olan pay sahibinin ortaklıktan konuyla ilgili bir karar beklemesi

---

[1202] Bilgi alma hakkından farklı olarak, inceleme hakkının şekli koşullara da bağlanmış olduğu noktasında bkz. **Gabrielli**, s. 44; **Wyss**, s. 210. Benzer yönde bkz. **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 14.
[1203] Bkz. **Stückelberger**, s. 29.
[1204] Bu bağlamda bkz. **Kunz**, Informationsrecht, dipn. 124, s. 891.
[1205] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 644, s. 201.

düşünülememelidir. Bu nedenle öğreti, anılan bağlamda bir karar verilmesine yönelik hakkın, (pay sahibi bakımından) koşullu bir hak olduğunu belirtmektedir[1206].

Pay sahibinin genel kurul toplantısı sırasında gerçekleşen usule uygun bir talebi karşısında, genel kurulun karar alması gerekir. Özel denetim talebinde olduğu gibi (bkz. Yeni TTK m. 438), inceleme talebinde de, gündeme bağlılık ilkesine dayanılamaması gerekir. İki kurum da aynı amaca hizmet etmekte ve aynı sistemin birer parçasını oluşturmaktadırlar. "İnceleme talebine bağlı böyle bir yetkilendirme kararının alınabileceği kanundan doğmakta ve kanunda açıkça öngörülmektedir"[1207], bu nedenle söz konusu hakka yönelik alınacak kararlar bakımından gündeme bağlılık ilkesinin yürümediği belirtilebilir.

2. Karara İlişkin Sorunlar

a. Ortaklığın Serbest Takdir Hakkının Olup Olmadığı Sorunu

Yeni TTK m. 437/IV çerçevesinde, genel kurul ya da yönetim kurulu tarafından incelemeye izin verilir. İncelemeye izin verilmesi inceleme hakkının kullanılması bakımından şekli bir koşuldur. Bir kabul ya da red kararı verilmesinin anılan organların serbest takdir alanında olup olmadığı değerlendirilmelidir. Yukarıda değinildiği üzere, tamamen usule uygun bir başvuru neticesinde, pay sahibinin başvurusuna olumlu ya da olumsuz bir cevap bekleme noktasında bir hakkı vardır. Ancak belirli durumlarda, pay sahibinin talebine olumlu bir yanıt bekleme hakkının olup olmadığı ayrıca tartışılmalıdır. Yani ortaklık, pay sahibinin talebini tamamen serbestçe mi değerlendirecektir, yoksa koşulları varsa talebe olumlu karar verme yükümlülüğü altında mı olacaktır?

Öğretide, yönetim kurulu veya genel kurulun karar alırken serbest bir takdir hakkına sahip olduğu belirtilmiştir[1208]. Bu, pay sahibinin olumlu bir karara yönelik hakkının olmadığı anlamına gelir[1209]. Öğretimizde de Eski TTK döneminde, serbest takdir hakkına yönelik görüş savunulmuştur. Buna göre, "yönetim kurulu veya genel kurul, pay sahibinin inceleme talebini kabul veya ret konusunda serbest, ancak

---

[1206] Buna ilişkin olarak bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 645, s. 201–202.
[1207] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 297.
[1208] Yönetim kurulu veya genel kurulun izin verip vermeme hususunu serbestçe takdir edeceği noktasında bkz. **Wyss**, s. 211; **Büchler**, s. 38; **Eppenberger**, s. 95; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 17; **Schluep**, s. 191; **Düggelin**, s. 57; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 646, s. 202; **Perret**, s. 130; **Widmer**, s. 48; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 18, s. 881.
[1209] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 667, s. 206.

takdirde özen yükümüne uymak zorunda oldukları bir yetkinin ve hakkın sahibidir"[1210]. Diğer bir görüşse, serbest takdir hakkına karşı çıkmaktadır. Bu görüş, serbest takdir hakkını tanıyan görüşün temelini OR m. 697/III'ün önceki halinden aldığını öne sürmektedir. Gerçekten de anılan dönemde, inceleme hakkının mahkeme yoluyla öne sürülmesi olanaklı değildi. Dolayısıyla, inceleme talebinin sadece iş sırlarının korunması sebebiyle değil, örneğin, pay sahibinin şahsına ilişkin sebepler gibi diğer sebeplerle de reddedilebileceği sonucuna ulaşılması mümkündü[1211]. Serbest takdir hakkına karşı çıkan görüş bu noktadan hareket etmektedir. Buna göre, İsviçre hukukundaki değişikliklerle ortaya konan, pay sahibinin korunması hedefi karşısında, aynı sonuca ulaşılamamalıdır[1212]. Yani, inceleme talebine izin verecek organ olan yönetim kurulu veya genel kurulun, red kararını tam bir serbestlik içinde karar verebileceği savunulamamalıdır.

Son ulaşılan görüşün hukukumuz açısından uygun olduğunu belirtmek gerekir. Bu durum "gerek umumi heyet, gerekse idare meclisi izin verip vermemekte tam serbestliğe sahip olmamalıdır", şeklinde, Eski TTK dönemi öğretisinde de açıkça ifade edilmiştir[1213]. Olası red kararının, bilgi alma ve inceleme hakkının sınırlarına uygun olarak verilmesi gerekir. Bu noktada bir serbesti tanınırsa, "kanunun tanıdığı hakkın tatbik mahalli kalmaz"[1214]. Aksi halde inceleme hakkının mahkeme yoluyla kullanılmasına yönelik girişimlerin çoğu, şeklî koşulun oluşmaması nedeniyle, reddedilecektir. Böyle bir yorum, yeni yasal sistemimizin bilgilendirme kurumuna verdiği anlam ve önemi açıklamaktan uzaktır. Ayrıca inceleme hakkının mahkeme yoluyla kullanılmasının da anlamsızlaşmasını sağlar.

b. Red Kararının Gerekçelendirilip Gerekçelendirilmeyeceği Sorunu

İncelemeye genel kurul veya yönetim kurulu tarafından izin verilmesi, inceleme hakkı bakımından şekli bir koşuldur. Şekli koşulun uygulaması bakımından, olası bir red kararının ortaklık tarafından gerekçelendirilmesinin zorunlu olup olmadığı tartışılmıştır.

[1210] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 291.
[1211] İsviçre'nin önceki düzenlemesi çerçevesinde bkz. **Wyss**, s. 211–212; **Schluep**, s. 191. Bu bağlamda konunun değerlendirmesi için bkz. **Gabrielli**, s. 45.
[1212] Bu noktada bkz. **Gabrielli**, s. 45.
[1213] Bkz. **Ansay**, s. 251.
[1214] Bkz. **Arslanlı**, I, s. 232.

İnceleme hakkının şekli koşullarıyla maddi koşulları (başka bir ifadeyle, sınırları) değerlendirilirken, bunların birbirinden tamamen bağımsız olduğu düşünülmemelidir. Bu nedenle şekli koşul açısından serbest takdir hakkını öngören ilk görüş tereddüt uyandırmaktadır. Bunu reddeden ikinci görüşse, pay sahibinin hakkını ön plana alarak, reddin bir şekilde zorlaştırılmasını savunmaktadır. Başka bir ifadeyle aslında bir görüş, ortaklık menfaatlerine ağırlık verirken, diğer görüş de, pay sahibinin menfaatine ağırlık vermektedir. Aşağıda incelendiği üzere, bilgi alma ve inceleme taleplerinin reddinde, ortaklığın gerekçelendirme zorunluluğunun olup olmaması, hakkın dava yoluyla kullanılması aşamasında pratik etki gösterebilir. Zira şekli koşulun incelenmesi bakımından, serbest takdir hakkına karşı çıkan görüş, olası bir red kararının gerekçelendirilmesini zorunlu bulurken[1215]; serbest takdir hakkından yola çıkan görüş, gerekçelendirmeyi zorunlu görmemektedir[1216].

Yeni TTK m. 437/IV'te lafzen yer almasa da, inceleme hakkının şekli olduğu kadar maddi koşulları da vardır. Dolayısıyla inceleme hakkının sınırları, bilgi alma hakkına paralel olarak belirlenir. Başka bir ifadeyle, Yeni TTK m. 437/III inceleme hakkı bakımından da uygulanmalıdır. Çünkü, bilgi alma hakkında, ortaklık menfaatlerinin, inceleme hakkından daha fazla korunduğu düşünülemez. Zira, inceleme neticesinde ortaklık sır ve menfaatinin zedelenmesi olasılığı bilgi almaya göre daha yüksektir. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu nedenle, inceleme hakkı şeklen izin koşuluna bağlanmış bulunmaktadır.

Hakkın maddi koşulunun, ortaklık içindeki denetimi, (bilgi alma hakkında olduğu gibi) yönetim kurulu tarafından yapılacaktır. Çünkü ortaklık sırlarının ve ortaklık menfaatlerinin korunmasından öncelikle o sorumludur[1217]. Genel kurul şeklen izin verse dahi, bu izin nedeniyle, yönetim kurulunun sorumluluğu ortadan kalkmaz. Dolayısıyla, inceleme yönetim kurulu tarafından son aşamada engellenebilir.

[1215] Bu bağlamda bkz. **Gabrielli**, s. 45–46. Kural olarak serbest takdir hakkını savunan **Kaya**, Bilgi Alma, dipn. 46, s. 291'de reddin gerekçelendirilmesini savunan görüşü açıklayanlara yollama yaparken, "pay sahibinin haklarının korunmasının esas olduğu, açılacak bir davada delil olması gibi gerekçelerle -haklı olarak- reddin gerekçelendirilmesini savunan görüş" açıklamasını yapmıştır. Ayrıca yazar, s. 297'de, inceleme talebinin kabul veya reddinin açık ve net biçimde ortaya konulması ve gerekçelendirilip kayıt altına alınmak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Yazarın serbest takdir hakkı görüşüne rağmen gerekçelendirmede zorunluluğu kabul ettiği belirtilebilir.

[1216] Bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 648, s. 202; **Wyss**, s. 212; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 17; **Perret**, s. 130.

[1217] İnceleme hakkının sınırları konusunda bkz. § 14, II.

Şekli koşullar açısından, olası bir red kararının, gerekçelendirilmesinin pratik bir önemi yoktur. Özellikle inceleme talebini reddeden bir genel kurul kararının gerekçelendirilmesi uygulamada çok da olanaklı değildir. Fakat fiilen incelemeye izin verecek olan ve inceleme konusu üzerinde hâkimiyet sahibi olan yönetim kurulunun incelemeyi reddetmesi veya engellemesinin bir gerekçeyle ortaya konmasında, pay sahipliği haklarının korunması bakımından bir fayda görülebilir. Ancak bu durumda bile, yönetim kurulunun doğrudan doğruya incelemeye zorlanabilmesi olanaklı değildir. Nihayetinde inceleme, ancak Yeni TTK m. 437/V bağlamında bir dava ile sağlanabilir. Bu nedenle reddin gerekçelendirilmesinin pratikte önemli bir sonuç doğuracağını düşünmüyoruz. Maddi koşulların denetimi neticesinde, yönetim kurulunun inceleme veya bilgi alma talebini reddetmesini ise aşağıda daha ayrıntılı olarak değerlendireceğiz[1218]. İnceleme hakkının şekli koşulu olan yetkili organ izni bakımından, reddin gerekçelendirilmesi zorunluluğundan bahsetmek güçtür. Ancak, inceleme talebinin yetkili organ tarafından reddinin gerekçelendirilmesi zorunluluğu, yasada açık olarak ve sonuçlarıyla birlikte düzenlenirse, buna pratik bir önem kazandırmak mümkün olabilir. Yoksa her halükârda, inceleme hakkı, amaç, konu ve usul bakımından yerinde kullanılmışsa, reddin haklılığı veya haksızlığı, inceleme hakkının sınırlarını ilgilendiren bir sorun olacaktır. Bunun da menfaatlerin karşılaştırılarak çözümlenmesi gerekir.

B. İnceleme Talebi Hakkında Karar Verme Yetkisi: Alternatif Yetki Kuralı

1. Kuralın Açıklanması ve Uygulama Bakımından Değerlendirme

a. Kuralın Açıklanması

İnceleme hakkının kullanılması bilgi alma hakkından önemli ölçüde ayrılmaktadır. Bunun nedeni de kullanımın şekli koşulla birlikte düzenlenmiş olmasıdır. Yeni TTK m. 437/IV, inceleme konusunda izin vermeye yetkili iki organı öngörmektedir. İnceleme hakkının şekli koşulunu oluşturan izin aşmasında, ya genel kurulun açık izni ya da yönetim kurulunun bu hususta bir kararı olması gereklidir. Burada önem arz eden mevzulardan birisi, pay sahibinin inceleme hakkının kullanımı amacıyla başvurusunu hangi koşullar altında hangi organa yönlendireceği; bir diğeri de organlar arasındaki yetkinin hiyerarşik bir ilişki içinde olup olmadığıdır.

[1218] Bilgi alma ve inceleme davasında davanın maddi koşulu olarak "bilgilendirme yapılmaması" hakkında bkz. § 16, II.

İnceleme hakkının şekli koşulunun gerçekleşmesi açısından, yasada bir açıklık bulunmamaktadır. Genel kurulun açık izni veya yönetim kurulu kararı olmalıdır. Yasanın düzenleme şekli nedeniyle öğretide karar verme konusunda, her iki organın da alternatif yetkili olduğu belirtilmektedir[1219]. Buna karşın, OR m. 698'de, genel kurulu lâfzen de olsa üst organ kabul eden düzenlemenin etkisiyle, İsviçre hukukunda, genel kurulun konuya ilişkin olası bir kararının yönetim kurulu kararının önüne geçeceği de savunulmuştur. Bunun doğal sonucu olarak, silsile usulü bir başvurunun pay sahibi lehine olacağı da belirtilmiştir. Böylelikle pay sahibinin önce yönetim kuruluna oradan sonuç alamazsa genel kurula başvurmasının faydasına değinilmiştir[1220].

Alternatif yetki görüşüyle silsile yoluyla başvuruya ilişkin görüşler teorik ve pratik boyutuyla ayrı değerlendirilebilir. Teorik zeminde de olsa, İsviçre hukukunda eski dönemlerde savunulan üst organ temelli görüşün hukukumuz açısından savunulmasına olanak yoktur. Birincisi İsviçre hukukunda halen lâfzî varlığını koruyan ve genel kurulun üst organ olduğuna işaret eden bir düzenleme Yeni TTK'da mevcut değildir[1221]. İkincisi Yeni TTK organlar arası ilişkileri "eşitlik teorisi"ne uygun olarak düzenlemiştir. Yasa herhangi bir hiyerarşik düzenlemeye gitmedikçe[1222], buradan genel kurulun üst organ sıfatıyla hareket edebileceği sonucuna ulaşmak yanlış olur. Yani bu iki organdan birisinin diğerine üstünlüğü söz konusu değildir[1223]. Dolayısıyla, pay sahibinin dilediği zaman diliminde, dilediği organa, uygun bir taleple başvurmasının yeterli olacağını kabul etmek gerekir. Başka bir ifadeyle, pay sahibi, başvuracağı organı kendisi seçecektir. Bu bağlamda öğretinin geneliyle birlikte "alternatif yetki" görüşüne katılmaktayız. Başvurunun

[1219] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 655, s. 204; **Martinez**, s. 202; **Wyss**, s. 212; **Perret**, s. 130; **Schluep**, s. 179; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 17; **Gabrielli**, s. 44; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 18, s. 881; **Düggelin**, s. 56; **Büchler**, s. 38; **Eppenberger**, s. 95; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 292-293.

[1220] Bu bağlamda bkz. **Widmer**, s. 48. Keza **Düggelin**, s. 56-57'de, İsviçre'de ilgili dönemin bazı kantonal uygulamalarına atıfla böyle bir sonuca ulaşıldığına işaret etmiştir. Ancak aynı yerde kendisi bunu savunmamaktadır. **Büchler**, s. 38'de, pay sahibinin önce yönetim kuruluna başvurup, olası bir olumsuz kararda genel kurula başvurmasını savunan görüşü, genel kurulun üst organ olması çerçevesinde, doğru bulmaktadır. Ancak yasanın inceleme hakkının kullanılması bağlamında böyle bir sıralamaya gitmemesinden dolayı, pay sahiplerinin bununla yükümlü olamayacağını belirtmektedir. Belirtildiği üzere hukukumuz açısından organlar arasında eşitlik teorisi kabul edildiğinden, bu yönde bir gerekçeye katılmak olanaklı değildir.

[1221] Bu tespit Eski TTK açısından da geçerlidir.

[1222] İsviçre hukukunda da, anılan yetki alanlarına ilişkin yasal bir silsilenin düzenlenmediğine değinilmektedir (bu bağlamda bkz. **Gabrielli**, s. 44).

[1223] Anılan yönde bkz. **Martinez**, s. 202.

şekline ilişkin olarak belirtildiği üzere, genel kurul toplantısı devam ederken, pay sahibinin inceleme için yönetim kurulundan talepte bulunması olanaklıdır. Keza aynı zaman diliminde pay sahibinin genel kurula da izin için başvurması mümkündür. Buna karşılık genel kurul dışında pay sahibinin başvurabileceği tek merci yönetim kurulu olmaktadır. Ayrıca yasa koyucu silsile usulünü benimsemiş olsa, bunu açıkça düzenleyebilirdi. Örneğin limited ortaklıklara ilişkin Yeni TTK m. 614'te yasa koyucu böyle bir yolu açıkça tercih etmiştir[1224].

Hukukumuzda, inceleme hakkının bilgi alma hakkına bağlı olmasından hareket eden bir görüşe göre, inceleme hakkı istenilen bilginin teyidi amacıyla kullanılmaktadır[1225]. Bilgi alma hakkı da kural olarak yönetim kuruluna yönelik kullanıldığından, inceleme hakkı bakımından yönetim kuruluyla genel kurulun yetkisi bakımından bir öncelik sonralık ilişkisi doğar. Buna göre, "…genel kurulun şirketin ticari defterleri ile yazışmalarının istenilen bilgiyi ve sorulan soruyu ilgilendirilen kısımlarının incelenip incelenmemesine açık izin verebilmesi için, öncelikle yönetim kurulunun bu bilgileri vermesi veya soruları cevaplaması gerekir"[1226]. Yani pay sahibi, genel kurulda, doğrudan doğruya inceleme hakkını kullanmaya yönelik bir talepte bulunamaz. Ayrıca bu görüş esas alınırsa, bilgi alma hakkının reddedildiği durumda, pay sahibinin inceleme hakkını kullanması da mümkün değildir, bu nedenle bunu genel kuruldan da talep edemez. Hakkını doğrudan mahkeme yoluyla kullanması gerekecektir. Biz hukuki nitelik olarak inceleme hakkının bağımsız bir pay sahipliği hakkı olduğunu kabul ettiğimizden, bu görüşe katılamamaktayız. Aşağıda belirtildiği üzere, hakkın dava yoluyla kullanılmasında alternatif yetki kuralı uyarınca, iki organdan birisinin red kararı yeterlidir. Pay sahibinin Yeni TTK m. 437/IV'te geçen "…pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımların incelenebilmesi için…" inceleme hakkını kullanabileceği yönündeki ifade, lafzî bir yaklaşımla, inceleme hakkının bilgi alma hakkına bağımlı bir nitelikte olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Buna ilişkin gerekçelere inceleme

[1224] Limited ortaklıklarda mahkemeye başvuru için şirket içi yolların tüketilmesi gerektiği hakkında bkz. **Mineliler**, s. 19.
[1225] İnceleme hakkının bilgi alma hakkını teyit amacıyla kullanıldığı ve kronolojik olarak en erken bilgi alma hakkıyla birlikte ve aynı anda kullanılabileceği yolunda bkz. **(Ulusoy)/Ulusoy**, s. 60.Yazar aynı eser s. 64'te bu iki hakkın farklı haklar olduğunu ve pay sahibinin bilgi alma hakkından ayrı olarak inceleme hakkını kullanmak isteyebileceğini de ifade etmiştir.
[1226] Bkz. **(Ulusoy)/Ulusoy**, s. 61.

hakkının kapsamı değerlendirilirken yer verildiğinden, burada ilgili bölüme atıf yapmakla yetiniyoruz[1227].

b. Uygulama Bakımından Değerlendirme

Pratik açıdan bakıldığında, farklı ve hatta İsviçre hukukunda önceki dönemde savunulan üst organ görüşünün tersi yönde bir sonuca ulaşmak gerekir. İnceleme hakkının şekli koşul olarak "alternatif yetki" kuralına tabi tutulmuş olması, hakkın hiçbir maddi koşulu olmadığı anlamına gelmez. Daha açık bir anlatımla, inceleme hakkının da sınırları vardır ve bu sınırların denetimini, defterlerin tutulmasında ve bilgi paylaşılmasında devredilemez görevlere sahip olan yönetim kurulu yapacaktır. Çünkü yönetim kurulu ortaklığın menfaatlerini gözetmekle yükümlüdür ve üyelerin ortaklıkla aralarındaki hukukî ilişki sadakat yükümü içermektedir. Dolayısıyla genel kurul izin kararı verse bile, ortaklığın sırları ve geniş anlamda menfaatlerinin korunmasından yönetim kurulu üyelerinin sorumlulukları devam etmektedir. Haliyle inceleme hakkının sınırlarına göre denetimi yönetim kurulu yapmaktadır ve bu nedenle incelemeyi fiilen engelleyebilir. Söz konusu sadakat yükümü, engellemeyi bazı durumlarda haklı bir zemine taşımakta olduğundan, yönetim kurulunun bunda hukukî yararı da vardır. Bu durumda, şekli koşulun gerçekleşmesinde, genel kurul ve yönetim kurulunun alternatif yetkisi olsa da, maddi koşulların denetlenmesi ve üyelerinin sorumluluğu nedeniyle yönetim kurulunun son kararı verdiği belirtilebilir[1228]. Dolayısıyla şekli koşulun sağlanması için, "alternatif yetki" kuralı işlemekte olsa da, pay sahibinin hakkını kullanması ve sonuca ulaşabilmesi açısından yönetim kuruluna başvurmasını tavsiye etmek isabetli olur[1229].

[1227] Bkz. § 14, III

[1228] Aksi halde bilgi alma hakkının sınırları anlamsız bir hal alacaktır. İnceleme hakkının da sınırları olmalı ve bu sınırlar bilgi alma hakkına paralel belirlenmelidir. Ortaklık içinde maddi anlamda sınırların ihlâl edilmiş olabileceğini de ancak yönetim kurulu takdir edebilir. Zira zaten genel kurulu oluşturan pay sahiplerinin ortaklık sırlarını veya ortaklığın korunması gereken diğer menfaatlerini öğrenme olasılıkları yoktur. Bilmedikleri bir hususun, sır olup olmadığı noktasında, pay sahiplerinin genel kurulda bir karar almaları düşünülemez. Öğretide de buna bağlı olarak, ortaklık sırlarının açıklanması veya korunması gereken diğer menfaatlerin zarar görmesi tehlikesine ilişkin genel kurulun her hangi bir bilgi sahibi olamayacağı belirtilmektedir (bkz. **Martinez**, s. 204).

[1229] Öğretide pay sahibinin öncelikle yönetim kurulunun onayını alması gerektiği farklı bir gerekçeyle daha vurgulanmıştır. Bu görüş, yönetim kurulunun yetkili olarak belli bir görüşte olmasının genel kurulda irade oluşumu bakımından etkili olacağından hareket etmektedir (bu bağlamda bkz. **Gabrielli**, s. 44–45; aynı yere atıfla bkz. **Martinez**, dipn. 1078, s. 202). İşlem pratiği bakımından talebin öncelikle yönetim kuruluna yöneltilmesinde fayda olduğu hususunda bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 293.

İnceleme hakkına karar verme konusunda alternatif yetkinin akla getirebileceği ve uygulamada karşılaşılabilecek bir sorun da genel kurulun incelemenin reddi kararının iptali davasıdır. Pay sahibi, genel kurulda, inceleme hakkı için talepte bulunmuş ve bu talep hukuka aykırı olarak reddedilmişse, söz konusu red kararının iptalinin dava edilebileceği, uygulamamız ve öğretimizde kabul edilmiştir[1230]. Alternatif yetki kuralı nedeniyle, genel kurulun şekli bir red kararı nedeniyle, pay sahibinin inceleme hakkını dava yoluyla kullanmasının koşullarından birisi oluşmuş olacaktır. Pay sahibi, iptal davası açarak, talep ettiği bilgiye ulaşma olanağına, davayı kazansa dahi sahip değildir. Çünkü bu bir önceki red kararının iptali niteliğinde bir karar olacak ve incelemenin sağlanmasına yönelik bir hüküm tesis edilmeyecektir. Burada pay sahibinin inceleme davası yerine, iptal davası açmakta ne gibi bir hukuki yararı olacağı açık değildir[1231]. Oysa koşulları oluşmuşsa, pay sahibi inceleme davası açarak, incelemek istediği belgelere erişme olanağına kavuşabilir. Bunun yanında, pay sahibi, dilerse dava açmaksızın, yönetim kuruluna da başvurabilir. Çünkü yönetim kurulunun alternatif yetkisi nedeniyle, böyle bir incelemeye müsaade etmesi de olanaklıdır. Ancak hemen aşağıda belirtildiği üzere, inceleme davası için ortaklık içi yolların tüketilmesi gibi bir koşul bulunmadığından, pay sahibinin yönetim kuruluna başvurmaksızın, iptal davası yerine doğrudan inceleme davası açması zaten olanaklıdır.

2. Alternatif yetki Kuralının Ortaya Çıkarabileceği Özel Durumlar

Genel kurula başvurulmuş ve genel kurul bu başvuruyu reddetmişse, pay sahibinin ortaklık içi yolları tüketme gibi bir yükümlüğü yoktur[1232]. Dolayısıyla, genel kurulun talebi reddetmesi halinde, pay sahibinin yönetim kuruluna başvurmak zorunda olduğu belirtilemez. Genel kurulun reddi Yeni TTK m. 437/V bağlamında bir inceleme davası için yeterli sayılacaktır. Keza pay sahibinin önce yönetim kuruluna başvurduğu ve red yanıtını aldığı durumlarda, genel kurulu bekleyip

[1230] Bu yönde, **Yargıtay 11. HD., E. 1997/7819, K. 1997/9306, T. 16.12.1997** kararı öğretide, olumlu karşılanmıştır (kararın ilgili kısmı ve bu yönde görüş için bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 285). Aynı görüşte bkz. **Yıldız**, s. 176.

[1231] Öğretimizde, böyle bir durumda pay sahibinin menfaatinin bulunduğundan söz edilemeyeceği belirtilmiştir (bkz. **Bilgili/Demirkapı**, s. 507).

[1232] Bu hususta bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 665, s. 205.

talebini orada yinelemesi istenemez[1233]. Şekli koşulun oluşmasına mâni herhangi bir yetkili organın red kararı, pay sahibinin hakkını dava yoluyla kullanabilmesi açısından yeterli olacaktır.

Alternatif yetki kuralının şekli bir koşul teşkil ettiği, maddi anlamda yetki düzeninin bilgi alma hakkına paralel olduğu da belirtilmelidir. Genel kurul pay sahibinin inceleme başvurusuna olumlu bir kararla izin verse dahi, yönetim kurulu (örneğin) ortaklık sırlarının açıklanma tehlikesinden dolayı incelemeyi reddedebilir[1234]. Yani, yönetim, genel kurulun olumlu bir kararıyla incelemenin gerçekleştirilmesine zorlanamaz[1235]. Yönetim kurulunun, incelemeyi bu şekilde reddedebilmesine yönelik hakkının kökenini, diğer pay sahiplerinin korunmasıyla açıklamak olanaklıdır[1236]. Zira ortaklığın menfaatlerinin zedelenmemesinde hem ortaklığın hem de diğer pay sahiplerinin menfaatleri vardır. Ayrıca aşağıda değinildiği üzere[1237], pay defterinin de inceleme hakkıyla incelenebilmesi kabul edilirse, ilgili pay sahiplerinin doğrudan doğruya menfaatleri etkilenebilecektir. Ortaklıkla üyeler arasındaki hukuki ilişki nedeniyle, incelemenin reddedilmesi, yönetim kurulu açısından sadece bir hak olarak değil, görev olarak da değerlendirilmektedir[1238]. Bu görevin yerine getirilmemesinden yönetim kurulu üyeleri sorumlu olur. İsviçre öğretisinde de, OR m. 717 hükmünün belirleyici olduğu ve haksız olarak incelemeye izin verilirse, diğer koşulların oluşması halinde, yönetim kurulunun bundan OR m. 754 vd. çerçevesinde sorumlu olacağı ortaya konulmaktadır[1239]. Kaynak hukukta işaret edilen bağlantı, Yeni TTK m. 369'da düzenlenen sadakat yükümlülüğüyle yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin m. 553 hükmü arasında kurulabilir. Dolayısıyla, inceleme hakkının sınırlarını ihlâl edecek bir durum söz konusuysa, yönetim kurulunun, olumlu bir genel kurul kararına rağmen, incelemeyi reddetmesi gerekir. Zira bunun sorumluluğu halen daha üyelerin üstündedir.

[1233] Yasanın öngördüğü sistem, ortaklık içi yolların tüketilmesini pay sahibine bir yükümlülük olarak getirmeye uygun değildir (bu hususta ayrıca bkz. **Büchler**, s. 38).
[1234] Bkz. **Martinez**, s. 203. Keza yine özellikle mutlak ortaklık sırları bağlamında bu yönde bkz. **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 100.
[1235] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 663, s. 205; **Gabrielli**, s. 45.
[1236] Bu yönde bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 30, s. 832.
[1237] Pay sahibinin diğer pay sahiplerine ilişkin kayıtları incelemesinde karşılaşan iletişim ve anonimlik menfaatlerine ilişkin olarak bkz. § 14, I, B, 1, b, bb, bbb, cccc, aaaaa.
[1238] Bu yönde bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 891; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 30, s. 832; **Martinez**, s. 203; **Stückelberger**, s. 30.
[1239] Bu yönde bkz. **Kunz**, Informationsrecht, dipn. 134, s. 892.

Maddi anlamda yetki düzenine ilişkin olarak yukarıda yapılan açıklamadan, yasada öngörülen genel kurul izninin işlevsiz bir düzenleme olduğu sonucuna da ulaşılamamalıdır. Burada şekli ve maddi koşulların birbiriyle karşılaşması söz konusudur. Genel kurulun izniyle birlikte, inceleme hakkı bakımından şekli koşul gerçekleşir. Bu aşamadan sonra yönetim kurulunun izin vermemesi, yönetim kurulunun konuyla ilgili takdir hakkı çerçevesinde açıklanamaz. Bu nedenle anılan aşamada yönetim kurulu ancak maddi anlamda koşullardan olan, inceleme hakkının sınırları çerçevesinde bir ihlâl söz konusuysa incelemeyi engelleyebilir. İnceleme hakkının sınırlarının değerlendirilmesi menfaatlerin karşılaştırılmasını gerektirmektedir[1240]. Yönetimin genel kurul kararına rağmen bir değerlendirme yapıp incelemeye engel olması, üyelerin sorumluluğunu gündeme getirebilir. Özellikle, pay sahibinin Yeni TTK m. 437/V çerçevesinde dava açıp kazanması halinde, ortaklığın zararı da oluşabileceğinden yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun gündeme gelmesi muhtemeldir.

Genel kurulun olumlu kararı, yönetim kurulunun özen yükümlülüğünün daha ağır takdir edilmesine yol açabilir. Genel kurulun olumlu kararına rağmen incelemeyi engelleyen yönetim kurulu, bu kanaate ulaşırken genel kurul kararının haksızlığını ve ortaklık menfaatlerinin pay sahibinin menfaatine göre neden daha ağır takdir edildiğini açıklayabilmeli ve bu yönde ciddi bir çalışma yürüterek anılan sonuca ulaşıldığını ispat edebilmelidir. Zira yönetim kurulunun devredilemez görevleri arasında, genel kurul kararlarının yürütülmesi de söz konusudur (bkz. Yeni TTK m. 375/I f). Ancak bilgi alma hakkıyla bağlantılı olarak belirtildiği üzere, bilgi verip vermeme hususunda karar alınması bir "üst yönetim" sorunudur ve bu da yönetim kurulunun devredilemez görevlerindendir (bkz. Yeni TTK m. 375/I a). Böyle olunca yönetim kurulunun veya üyelerin ilgili genel kurul kararına karşı iptal davası açmalarının gerekip gerekmediği tartışılabilir. Çünkü Yeni TTK m. 446/I d uyarınca, genel kurul kararının yerine getirilmesi, kişisel sorumluluğuna sebep olacaksa, münferit olarak yönetim kurulu üyelerinin genel kurul kararlarının iptali davası açması olanaklıdır. Hemen belirtmek gerekir ki, yönetim kurulunun veya üyelerin iptal davası açması bir yükümlülük olarak düşünülemez. Ayrıca inceleme hakkı özelinde, genel kurul kararına karşı iptal davası açılmasında üyelerin hukukî

[1240] Bu hususta bilgi alma hakkının sınırlarına ilişkin esasların kıyasen uygulanması gerekmektedir (bkz. §14, II)

yararının olup olmadığı tartışılır. Zira yönetim kurulu ortaklık menfaatlerini korumakla yükümlüdür ve bilgi alma ve inceleme hakkı bağlamında, ortaklık menfaatlerinin korunmasına yönelik yetkinin kaynağı da Yeni TTK m. 437/III hükmüyle genel olarak Yeni TTK m. 375/I a hükümleridir. Böyle bir durumda yönetim kurulu yasal bir yetkisini kullanmaktadır ve iptal davasıyla bu sonuca ulaşmasına gerek yoktur. Dolayısıyla burada üyelerin iptal davasına yönelik hukukî menfaati kural olarak yoktur. Ayrıca yönetim kurulunun incelemeyi engellemesi halinde, pay sahibinin Yeni TTK m. 437/V uyarınca bir dava açması da olanaklıdır. Anılan dava açılırsa, hakkın sınırlarına uygun bir karar verilip verilmediği de Yeni TTK m. 437/III çerçevesinde denetlenmiş olacaktır.

II. İNCELEMENİN SAĞLANMASI

A. İncelemeyi Sağlama Yükümlülüğünün İfasında Görevli Organ ve İfa Zamanı

1. İncelemeyi Sağlama Hususunda Görevli Organ: Yönetim Kurulu

İncelemeyi sağlama yükümlülüğü ortaklığa aittir. Fakat bunu kimin yerine getireceği ayrıca değerlendirilmelidir. İncelemeye izin verildiğinde, ancak inceleme konusu defterlerin (ve yazışmaların) tutulması ve saklanmasıyla görevli ve bunlardan sorumlu bir çevre, incelemeyi sağlamakla yükümlü olacaktır[1241]. Bu da anonim ortaklık açısından yönetim kuruludur. Çünkü özellikle ticari defterlerin tutulması açısından yönetim kurulunun devredilemez bir görevi haiz olduğunu belirtebiliriz[1242]. Bu sonuca Yeni TTK m. 375/I c ve f çerçevesinde ulaşmak olanaklıdır. Yine aynı hükümlere ek olarak Yeni TTK m. 375/I a ile bilgilendirme konusunda yönetim kurulunun devredilemez görevi vardır. Dolayısıyla bilgilendirme sisteminin bir parçası olarak, inceleme hakkı da aynı esaslara tabi olacaktır. Zaten genel kurul, incelenecek doküman üstünde fiilen hâkim olamayacağından, yönetim kurulu incelemeyi sağlamakla görevli tek organ olacaktır. Öğreti, burada organsal bir yükümlülükten bahsetmektedir. Buna göre, birden çok üyeli bir yönetim kurulunda, münferit olarak üyelerin, hiçbir şekilde tek başlarına incelemeyi sağlama yükümlülüğünden bahsedilemez[1243]. Aslında burada organsal yükümlülük ifadesiyle,

[1241] Benzer noktada bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 629, s. 198.
[1242] Öğretide de OR m. 716a/I 3 düzenlemesindeki yönetim kurulunun finansal görevleri nedeniyle bu sonuca ulaşılmaktadır (bu yönde bkz. **Forstmoser**, Organisation, No: 50, s. 166).
[1243] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 631, s. 198 ve özellikle aynı yerde dipn. 1043.

yönetim kurulunun incelemeyi sağlama görevinin kastedildiği belirtilebilir. Koşulları tamamen sağlanmış bir inceleme talebi karşısında, yönetim kurulunun incelemeyi sağlama görevi vardır. İncelemeyi sağlama yükümlülüğüyse ortaklık tüzel kişisine aittir. Yönetim kurulunun incelemeyi sağlama görevini, gerektiği gibi yerine getirmemesi halinde, ortaklık bu yükümlülüğünü gereği gibi ifa etmemiş olacaktır.

Yönetim kurulu, tüm maddi ve şekli koşulları sağlanmış bir inceleme talebini, geri çevirememelidir. Böyle bir durumda ortaklığın yükümlülüğü, yönetim kurulu açısından yerine getirilmesi gereken bir görev halini almış olur. Yönetim kurulunun (bilgi alma hakkında olduğu gibi) bu konuda bir karar alması gerekir. Bu karar, bir anlamda, inceleme talebinin Yeni TTK m. 437/III'ü ihlal etmediğinin yönetim kurulu tarafından takdir edilmesidir. Dolayısıyla böyle bir karar sadece yönetim kurulu tarafından alınabilir. Yani, bilgi alma hakkına ilişkin açıklamalara benzer olarak, yönetim kurulunun incelemeyi sağlama görevi bu cephesiyle devredilemez görevlerdendir[1244].

Yönetim kurulunun karar almasıyla, incelemeyi sağlama görevinin yerine getirilmesi ayrı hususlardır. Yönetim kurulu bu görevini organ olarak yerine getirmek zorunda değildir. Örneğin üyelerden birisi aracılığıyla da yerine getirebilir. Ayrıca, incelemeyi sağlama görevi, pay sahibinin sorularına ilişkin incelenecek kısımların ona veya uzmanına açılması anlamındadır. Yoksa pay sahibinin ortaklıktan büro malzemeleri, fotokopici gibi hususları talep etme hakkı yoktur. Ancak belirtmek gerekir ki, incelenecek hususların incelenebilmesi bazen ortaklığın buna katılımını gerektirebilir. Böyle durumlarda ortaklığın pay sahibi ve/veya uzmana gerekli desteği sağlaması gerekir[1245]. Örneğin, incelenecek bilgisayar ya da bilgisayar dosyaları şifreli ise şifrelerin ya da veri herhangi bir veri taşıyıcısına kaydedildiyse, bunu yerinde açmaya olanak sağlayacak aletlerin tedarik edilmesi

[1244] Yetki devri yoluyla, inceleme sağlamaya yönelik bir yükümlülük oluşturulamayacağı yolunda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, dipn. 1040, No: 630, s. 198.

[1245] Vergi hukukunda da, vergi yükümlüsünün, defter ve belgelerini incelemeye sunma ödeviyle ilgili olarak bazı ek ödevlere sahip olduğu ifade edilmektedir. Buna göre, yükümlünün, incelemeye yetkili memurun işletmede çalışmasına imkân tanınmak, inceleme ile ilgili açıklamalarda bulunmak gibi ek ödevleri vardır (bu hususta özellikle bkz. **Karakoç**, Vergi Hukuku, s. 434).

gerekir[1246]. Keza burada bilgi alma hakkına paralel olarak belirtmek gerekir ki, tasfiye aşamasında, bu görev tasfiye memurlarına ait olacaktır.

Denetçiler hiçbir şekilde inceleme hakkının muhatabı ve inceleme sağlamanın yükümlüsü olamazlar. Zira sistemimizde bağımsız dış denetçilik benimsenmiştir. Dolayısıyla ortaklık defter ve yazışmaları üzerinde denetçilerin fiilen bir hâkimiyeti yoktur.

2. İncelemenin Yükümlülük Oluşturması Anıyla İfa Zamanının Ayrılması

Pay sahibinin konu, sınırlar ve usul açısından uygun bir inceleme talebi geri çevrilememelidir. Yukarıda değinildiği üzere, "yönetim kurulu veya genel kurul" iznine ilişkin husus, inceleme hakkını kullanmanın şekli koşuludur. Ancak inceleme hakkının sınırlarının denetimi, yani maddi koşulların gerçekleşmesine ilişkin denetim, yönetim kurulu tarafından yapılacaktır. İnceleme sağlama yükümlülüğü, inceleme talebi inceleme hakkının sınırlarını ihlâl etmiyorsa oluşabilecektir[1247]. Ancak bu andan sonra inceleme sağlama yükümlülüğünün ortaklık tarafından ifası beklenmelidir.

Öğretimizde, genel kurulun uygun görmesi halinde, ilgili defter ve yazışmaların genel kurul toplantısına getirilmesine karar verilebileceği belirtilmektedir. Eğer genel kurul esnasında inceleme yapılacaksa, genel kurul toplantısına ara verilmesi gerekir. Öğretide, verilecek aranın makul bir süre olması gerektiği ve bunu tayin yetkisinin de toplantı başkanında olacağı belirtilmektedir[1248]. Bu nedenle verilen aranın, Yeni TTK m. 420'nin sonuçlarını doğurmaması gerektiği ve toplantının bütünlüğünü etkilemeyecek bir ara olması gerekmektedir. Öğretide, aranın 3-5 saat veya daha fazla olması halinde, ertelemenin sakıncalarını doğuracağı belirtilmiştir[1249].

Öğretide genel kurul kararıyla ilgili savunulan görüşe dikkatle yaklaşmak gerekir. Bu bağlamda özellikle genel kurulun izninin, sadece şekli aşamayı oluşturacağı belirtilebilir. Nihayetinde ortaklığın sırlarına ve korunması gereken

---

[1246] Bu hususta limited ortaklıklara ilişkin olarak özellikle bkz. **Bilge**, s. 439. Yazar aynı yerde, "mikrofilmde yer alan kayıtların incelenmesinin ancak bir yardımcı ile" mümkün olabileceği örneğini vermiştir. Aynı yere atıfla benzer sonuçlara ulaşan başka bir yazar için bkz. **Mineliler**, s. 17.
[1247] Bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 669, s. 206.
[1248] Bu hususa ilişkin olarak özellikle bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 377-378.
[1249] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 378.

diğer menfaatlerine genel kurulun hâkim olabilme ihtimali yoktur ve yönetim kurulu buna ilişkin kontrolü yapmakla yükümlüdür. Hem pratik nedenlerle, hem de konu, kapsam ve sınırlar gibi maddi koşulların denetimi için duyulan zaman gereksinimi nedeniyle, genel kurul sırasında vuku bulan bir talepten kaynaklanan incelemeyi sağlama yükümlülüğü, genel kurul toplantısı sırasında ifa edilemez[1250]. Belki istisnai olarak, az pay sahipli anonim ortaklıklar ve karmaşık olmayan talepler bakımından, toplantı düzenini etkilememek koşuluyla, toplantı sırasında inceleme yapılması düşünülebilir. Bunun dışında, genel kurul toplantısı sırasında yapılması mümkün olan bir incelemenin toplantıda önemli gecikmelere yol açabilmesi olasıdır. O anda duyulan ihtiyaçlar nedeniyle pay sahibinin bilgi alma hakkından faydalanması önerilebilir [1251] . Bu nedenlerle, hakkın kullanılma anı, ortaklık bakımından incelemenin yükümlülük teşkil etmesi ve bunun yerine getirilme anları farklı zamanlar olabilir [1252] . Önemli olan pay sahibinin inceleme hakkının anlamını zedelemeyecek koşullarda incelemenin sağlanabilmesidir. Dolayısıyla, hakkın genel kurulda kullanıldığı durumlarda, hakkın genel kurulda yerine getirilmesi zorunluluğu olmadığı gibi, ifa için bir sonraki genel kurulun da beklenmesi de düşünülemez[1253]. İnceleme hakkı bakımından, hakkın kullanılma anıyla ifa anının kural olarak farklı zamanlara denk düştüğünü belirtmek yanlış olmaz.

B. İncelemenin Zamanı, Yeri ve İncelenecek Kısımların Belirlenmesinde Yetki

Sistemimizde incelemenin gerçekleştirilme şekline ilişkin kapsamlı bir düzenleme yapılmamıştır. Öğretimizde, ortaklık defter ve belgelerinin ortaklığa ait yerlerde incelenmek zorunda olduğu ifade edilmiştir[1254]. Pay sahiplerinin incelenecek ortaklık defter ve yazışmalarını, ortaklıktan alıp ev veya işyeri gibi diledikleri yerlerde incelemeye yönelik bir hakları yoktur[1255]. Yeni TTK m. 437/IV'ten ve genel

---

[1250] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 204; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 672, s. 207. İnceleme hakkının genel kurul toplantısı dışında kullanılamayacağını kabul eden görüşler dahi, incelemeyi sağlama yükümlülüğünün genel kurul toplantısı dışında yerine getirilebileceğini kabul etmektedir (bu yönde bkz. **Wyss**, s. 213; **Perret**, s. 131).

[1251] Anılan hususla ilgili olarak bkz. **Perret**, s. 131.

[1252] İnceleme sağlama yükümlülüğünün doğması ve bunun ifası anının ayrı ayrı olduğu noktasında bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 672, s. 207–208.

[1253] "Genel kurulun incelemeyi gelecek ilk genel kurula aktarmak, yani inceleme hakkının gelecek ilk toplantıda kullanılmak üzere izin verme yetkisi de bulunmamaktadır" (bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 378).

[1254] Bkz. **Karasu**, s. 84. Limited ortaklıklar açısından aynı yönde bkz. **Bilge**, s. 439.

[1255] Limited ortaklıklar açısından bu yönde bkz. **Bilge**, s. 439; **Mineliler**, s. 17.

olarak bilgilendirme sisteminin özelliklerinden hareketle incelemenin gerçekleştirilmesine dair bazı sonuçlara ulaşmak olanaklıdır.

Ortaklık tarafından kabul edilmiş bir inceleme talebinin gereğinin yerine getirilmesi aşamasında, bilgilendirme sisteminin amaçlarını ve buna ilişkin düzenlemeleri ihlâl etmemek kaydıyla, kuralların yönetim kurulu tarafından belirleneceğini kabul etmek gerekir. Ortaklığın bilgi merkezi olarak faaliyet gösteren, bu konuda devredilemez görevleri haiz olan ve hem inceleme hakkı açısından hem de bilgi alma hakkı açısından hakkın sınırlarını denetlemekte olan yönetim kurulu incelemenin koşullarını belirleyebilmelidir.

Ortaklığın, kendi alanına yapılacak bir müdahaleyi, yetkili organları aracılığıyla düzenleyebilmesini olağan karşılamak gerekir[1256]. İncelemenin tam anlamıyla ne zaman gerçekleştirileceğine kural olarak yönetim kurulu karar vermelidir[1257]. Bunun kural olarak, iş günleri ve saatleri arasında gerçekleştirileceği kabul edilebilir. Örneğin öğretide, incelemenin sadece hafta sonları gerçekleştirilebileceğine dair bir belirlemenin hukuka uygun düşmeyeceği ifade edilmiştir[1258].

İnceleme için şekli koşul olan izin, genel kuruldan alınmışsa ve genel kurul kararında incelemenin gerçekleştirilmesine ilişkin özel bir koşul belirlenmişse buna da uyulmalıdır. Yani izin veren organların incelemenin koşullarının belirlenmesinde yetkisi olmalıdır. Genel kurul, incelemeye ilişkin ilkesel bazı detayları belirleyebilirse de, organın yapısı ve özellikleri, bu konuda çok detaylı kararlar almaya uygun değildir.

Genel kurul toplantısında kısa sürede bitirilemeyecek bir inceleme söz konusuysa, incelemenin toplantı sonrasında, genel kurul, yönetim kurulu ya da taraflarca belirlenecek yer ve saatte yapılmasına karar verilmesi mümkündür. Özellikle bu konudaki (genel kurula ait) kararın, daha sonra çıkabilecek uyuşmazlıkları önlemek için, ayrıntıya girip incelemenin gün olarak süresini,

---

[1256] Öğretide, ortaklığın incelemenin koşullarını belirleyebilmesi, izin verme konusunda serbest takdir hakkını kabul eden görüş tarafından, serbest takdir hakkı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Başka bir ifadeyle, incelemeye izin verme ya da bunu reddetmeye yetkili organlar, meseleyi serbestçe takdir edeceklerdir. Bu, izin verilmesi halinde, incelemenin yapılmasının özel bazı koşullara bağlanabilmesi hakkını da kapsamaktadır (bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 673, s. 208; keza benzer olarak bkz. **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 19; **Perret**, s. 131).

[1257] Bu yönde bkz. **Martinez**, s. 204.

[1258] Bkz. **Can**, s. 95.

konusunu, incelenecek "ilgili kısımların" tanımını, kaç uzmanın çalışabileceğini, soruları cevaplayacak kaç ortaklık yetkilisinin bulunabileceğini, incelemenin tutanağa bağlanıp bağlanmayacağını içermesi gerektiği öğretide vurgulanmıştır[1259]. Bu noktada, genel kurulun yönetim kurulunun uygulayacağı bazı ilkeleri belirlemesi düşünülebilirse de, bunların öğretide yer verildiği oranda detaylı olması olanaklı değildir. Anılan çerçevede, incelemenin yapılacağı dokümanlarda pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının belirlenmesi, hakkın sınırlarını ihlâl edebilecek bölümlerin ayrılması gibi işler yönetim kurulu tarafından yapılmalıdır. Ayrıca inceleme yeri ve saati konusunda da ortaklık söz sahibi olmalıdır. İncelemeyi sağlayacak organ olarak yönetim kurulu, inceleme usulünden zamanına kadar birçok alanda düzenleme yapmalıdır[1260]. Genel kurul toplantısı dışında yapılacak bir incelemede, genel kurul kararının, incelemenin yapılmasına ilişkin yoğun detayları içermesi gerçekçi değildir.

Ortaklığın çalışma alanlarına ve iş organizasyonuna yönetim kurulu hâkimdir. Bu nedenle incelemenin gerçekleştirilmesine ortaklık görevlileri nezaret edebilir. Buna ilişkin esasların (örneğin kaç görevlinin nezaret edebileceği gibi) yönetim kurulu tarafından belirlenmesi gerekir. Bu durumu yönetim kurulunun bilgi merkezi olması ve bu alanda devredilemez görevlerinin olmasıyla uyumlu kabul etmek gerekir. Zira sürecin tamamı açısından yönetim kurulu üyeleri sorumluluk altındadır[1261]. Yukarıda öğretiye atıfla değinilen, genel kurulun kaç uzmanın çalıştırılabileceğini belirlemesi hususu da yanlış anlaşılmamalıdır. Aşağıda belirtildiği üzere, pay sahibi eğer şekli koşulu sağlamışsa, onun uzman yardımıyla inceleme yapması hakkı engellenemeyecektir. Ancak ortaklığın kendi çalışan ve uzmanlarının incelemeye nezaret etmesi mümkündür ve bunu da yönetim kurulunun belirlemesi anonim ortaklığın yapısına daha uygundur.

[1259] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 378.

[1260] Limited ortaklıklarda, incelemenin şeklinin müdürler tarafından belirleneceği öğretimizde belirtilmiştir (bkz. **Can**, s. 92-93).

[1261] Estonya limited ortaklıklar hukuku bakımından, ortağın ortaklık dökümanlarını bir müdürler kurulu üyesinin veya ortaklığın başka bir temsilcisinin yokluğunda incelemeye yönelik bir talepte bulunamayacağı belirtilmektedir. Çünkü ilgili dökümanların zarar görmesi veya kaybolması halinde müdürler kurulu üyelerinin sorumluluğunun gündeme gelebilecektir (bu bağlamda özellikle bkz. **Vutt/Vutt**, s. 62).

C. İnceleme Usulünün Belirlenmesi

1. Doğrudan veya Dolaylı İnceleme

Ortaklığın, yönetim kurulu vasıtasıyla, incelemenin zamanını, yerini ve incelenecek dokümanların ilgili yerlerini tespit etmesi olanaklıdır. Fakat önemli bir sorun, incelemeye izin veren organın, inceleme usulünü ve şeklini belirleyip belirleyemeyeceğidir. Bu bağlamda öğretinin eğilimi, ortaklığın inceleme organizasyonu konusunda geniş yetkileri olduğu yönündedir. Hukukumuzda da genel kurul veya yönetim kurulunun ortaklık defter ve belgelerinin asıl veya fotokopilerini pay sahiplerine vererek bunların ortaklık dışında bir yerde incelenmesine imkan sağlamak zorunda olmadığı belirtilmiştir[1262].

Ortaklık incelemenin gerçekleştirilmesini dolaylı olarak sağlayabilmelidir. Bununla kast ettiğimiz husus, inceleme hakkı bağlamında, doğrudan doğruya defter bölümlerinin veya belgelerin gösterilmeyip, yerlerine onaylı suretlerinin gösterilmesidir. Öğretide incelemenin bu şekilde gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir[1263].

İncelemeye izin verilmesi konusunda ilgili organların serbest takdir hakkını kabul eden görüş, bunu tümden gelimle açıklamaktadır[1264]. Zira bu organlar izin konusunu serbestçe takdir edebildiklerine göre, izin verirken incelemenin şeklini de serbestçe takdir edebilmelidirler. Ama dolaylı incelemeyi ortaklık bakımından olanaklı kılmanın tek gerekçesi bu olamaz. Bahsedildiği üzere, pay sahibine inceleme hakkı verilirken, diğer yandan da ortaklık sırlarıyla ortaklığın korunması gereken diğer menfaatleri de Yeni TTK m. 437/III bağlamında korunmaktadır. Dolaylı inceleme yoluyla ortaklık, sırların ve korunması gereken diğer menfaatlerin korunabilmesi için önemli bir araca kavuşmuş olur[1265]. Ortaklığın, menfaatlerini, bu yolla koruyabileceği kabul edilmelidir. Dolaylı incelemenin olanaklı kılınmasını, organların serbest takdir hakkına bağlı olarak açıklamak yerine, hakkın sınırlarıyla uyumlu açıklamanın daha isabetli olacağını düşünmekteyiz. Ancak, ortaklığın dolaylı veya doğrudan olsun, incelemeye açtığı kısımların, bilgilendirme sisteminin amacını zedelememesi gerekir. Yani ortaklık, sırları veya ortaklığın korunması gereken diğer

---

[1262] Bkz. **Karasu**, s. 84. Limited ortaklıklar açısından benzer yönde bkz. **Can**, s. 93.
[1263] Bu yönde bkz. **Perret**, s. 131; **Wyss**, s. 214; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 100; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 676, s. 209.
[1264] Bu anlamda bkz. **Wyss**, s. 214; **Perret**, s. 131; **Eppenberger**, s. 95.
[1265] Buna yönelik olarak özellikle bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 677, s. 209.

menfaatleri koruma perdesi altına sığınarak bilgilendirmeyi anlamsız hale getirememelidir. Özellikle incelemenin dolaylı yoldan sağlanması halinde bu hususa dikkat edilmelidir.

2. Şahsen veya Üçüncü Kişi (Uzman) Vasıtasıyla İnceleme

a. Şahsen İnceleme

İncelenecek dokümanların nasıl inceleneceği de incelemeyi sağlama yükümlülüğünün bir parçasıdır. Birincisi inceleme şahsen yapılabilir. İnceleme hakkının bireysel hak niteliği buna müsaittir[1266]. İkincisi incelemenin üçüncü kişiler aracılığıyla yapılmasıdır. Bunlar doğrudan, dolaylı veya bu iki tür inceleme usulüne yönelik öğelerin bir arada bulunduğu bir şekilde gerçekleştirilebilir.

Şahsen incelemede incelenecek hususlar doğrudan doğruya pay sahibine açılır. Böylelikle pay sahibinin bilgiye olan menfaati ve genel olarak en yüksek oranda şeffaflığa yönelik menfaat, ivedi şekilde tatmin edilmiş olur[1267]. İnceleme hakkı bağlamında akla ilk gelen inceleme usulü şahsen incelemedir. Şahsen inceleme, inceleme hakkının kullanılması şekilleri bakımından, akla gelen ilk yöntem olmasına rağmen, bazı olumsuzlukları beraberinde getirebilir. Bu olumsuzluklara aşağıda kısaca değinilecektir. Çünkü inceleme hakkının şahsen kullanılması noktasında olumsuzluk teşkil eden her husus, üçüncü kişi, özellikle bir uzman vasıtasıyla, incelemenin yapılmasına ilişkin tartışmalar bakımından gerekçe oluşturacaktır. Keza yine aşağıda değinileceği üzere, ortaklığın şahsen incelemeyi engellemesi, Yeni TTK m. 437/III çerçevesinde çözümlenecektir. Başka bir ifadeyle menfaatlerin karşılaştırılmasına göre ulaşılacak sonuç belirleyici olacaktır. Ortaklığın uzman vasıtasıyla incelemeye olan menfaati, pay sahibinin şahsen incelemeye yönelik menfaatinden daha fazla değilse, pay sahibi şahsen incelemenin engellenmesi nedeniyle Yeni TTK m. 437/V'e göre dava açabilmelidir.

[1266] Bu bağlamda ayrıca bkz. **Wyss**, s. 214.
[1267] Bu manada bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 675, s. 208.

b. Üçüncü Kişi (Uzman) Vasıtasıyla İnceleme

aa. Pay Sahibinin Uzman Aracılığıyla İnceleme Talep Etme Hakkı

aaa. Kural: Uzman Aracılığıyla İncelemenin Engellenememesi

Şahsen inceleme yönteminin alternatifi vardır. Bu da üçüncü bir kişi, özellikle bir uzman vasıtasıyla incelemenin gerçekleştirilmesidir. Yeni TTK m. 437/IV, son cümle uyarınca, inceleme için izin koşulu sağlanmışsa, incelemenin bir uzman aracılığıyla gerçekleştirilmesi olanaklıdır. İncelemenin bir uzman aracılığıyla gerçekleştirilmesi, incelenecek hususların doğrudan pay sahibine değil, üçüncü bir kişiye açılmasıdır. Gerçekten, günümüz koşullarında, incelenecek hususlar pay sahibi için anlaşılması çok güç olabilir. İncelenecek defter ve yazışmaların, pay sahibinin bilgi ve birikimini aşan, analiz gerektiren yönleri olabileceği gibi, yazışmaların pay sahibinin anlamadığı bir yabancı dilde olması dahi olasıdır. Dolayısıyla uzman incelemesi pay sahibi için bir gereklilik halini alabilir.

Pay sahibinin uzman incelemesine yönelik bir talepte bulunabileceğini Yeni TTK m. 437/IV, son cümle olmasaydı dahi kabul etmek olanaklıdır[1268]. Çünkü hakkın sadece şeklen değil, amaca uygun olarak kullanılması gerekir. Pay sahibinin hiçbir şey anlayamayacağı bir defter ya da belgeyi görmesinin ona "pay sahipliği haklarının kullanılması" bağlamında bir katkıda bulunma olasılığı yoktur. İnceleme hakkının sınırları bakımından bir sorun yoksa, pay sahibinin uzman aracılığıyla inceleme yapmasını ortaklığın engellemesi mümkün değildir. Zaten bu istisna da uzmana yönelik değil, incelemeye yöneliktir. İnceleme hakkının sınırları ihlâl edilecekse, pay sahibi de inceleme yapamamalıdır. Dolayısıyla pay sahibinin uzman aracılığıyla inceleme yapması engellenemez. Bu sonuca Yeni TTK m. 437/IV, son cümle düzenlemesinin, hem Yeni TTK m. 437/VI, hem de Yeni TTK m. 447/I b'nin koruması altında olmasından ulaşılabilir.

Uzman vasıtasıyla inceleme yapılmasının engellenememesi kuralına, sadece, MK m. 2 hükmüyle bağlantılı bir istisna getirilebilir. Bir uzman getirilmesinin

[1268] Buna karşılık, İsviçre öğretisinde bir görüş, pay sahibinin uzman aracılığıyla inceleme yapabilip yapamayacağı sorununu, özel denetim kurumu varken, olumsuz yanıtlamak gerektiğini belirtmektedir (bu doğrultuda bkz. **Druey**, Information contra Geheimnisschutz, s. 106). Metinde açıkladığımız sebeplerle bu görüşe katılamamaktayız. Yeni TTK m. 437/IV, son cümle düzenlemesi gibi bir kuralın yer almadığı eski düzenlememiz döneminde öğretide, uzman aracılığıyla incelemenin engellenmesinin kural olarak mümkün olmaması gerektiğine işaret edilmiştir (bu yönde özellikle bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 296). Ayrıca limited ortaklıklar bakımından, Yeni TTK m. 614 uzman aracılığıyla incelemeye yönelik herhangi bir düzenleme içermese de, öğretide bunun mümkün olduğu kabul edilmektedir (bkz. **Can**, s. 92-93).

tamamen gereksiz olduğu bir durum varsa, ortaklığın uzman vasıtasıyla incelemeyi reddetmesi düşünülebilir. Örneğin, pay sahibinin tüm bilgiyi başka hiçbir şeye gerek duymaksızın defterlerden alabileceği bir durum veya çok açık ve ortada olan bir vakıa söz konusuysa, uzmanla incelemenin gereksiz kabul edilmesi olasıdır[1269]. Yalnız yukarıda yer verilen Yeni TTK m. 437/IV, son cümle hükmünün m. 447/I b ve m. 437/VI hükümleriyle olan bağlantısından dolayı, bu istisnanın çok dar bir uygulama alanı olabileceğini belirtmek gerekir[1270].

Pay sahibinin, incelemeyi uzman aracılığıyla yapmak istemesi ve ortaklığın sadece şahsen incelemeyi kabul etmesi halini, incelemenin reddine eş değer kabul etmek gereklidir. Bu durumda, inceleme hakkının dava yoluyla kullanılması olanaklı hale gelir. İncelemenin uzman ile yapılması, hakkın sınırları bakımından bir ihlâl niteliği taşımıyorsa, mahkemenin, anılan davayı kabul etmesi gerekecektir.

bbb. Uzmanın Şahsına Yönelik İtiraz ve Haksız İtirazın Sonucu

İlkesel anlamda uzman aracılığıyla incelemeye engel olunamaması, pay sahibinin, ortaklığa istediği herhangi bir uzmanı dikte etmesini de haklı kılmamalıdır. Ortaklığın, uzmanın şahsına yönelik bir itirazda bulunması olanaklı kabul edilmelidir. Başka bir ifadeyle, pay sahibinin incelemeyi bir uzmana yaptırmasına, kural olarak itiraz edilemese de, pay sahibinin seçtiği uzmanın şahsına itiraz edilebilmelidir. Bu durum, denetleme haklarının anonim ortaklıklara oranla daha geniş değerlendirildiği şahıs ortaklıklarında dahi kabul edilen bir esastır[1271]. Dolayısıyla anonim ortaklık pay sahibinin inceleme hakkı bakımından öncelikle kabul edilmelidir. Örneğin Alman kollektif ortaklıklarına ilişkin HGB § 118, hukukumuzda kollektif ortaklık ortaklarının denetleme haklarını düzenleyen Yeni TTK m. 225 hükmüne önemli ölçüde benzemektedir. Ne Yeni TTK m. 225 ne de HGB § 118, ortağın inceleme hakkını kullanırken bir uzmandan yararlanabileceğini açıkça düzenlemiştir. Ancak buna rağmen Alman öğretisi, kollektif ortaklıkta ortağın

[1269] Alman kollektif ortaklıkları bakımından bu yönde bkz. **Schmidt, Karsten/(Enzinger, Michael):** Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 2, München, 2011, §118, No: 24.

[1270] Eski TTK döneminde, uzman aracılığıyla incelemenin engellenmesini yasaklayan açık bir düzenleme olmamasına rağmen, bunun kural olarak engellenemeyeceği kabul edilmekle beraber, istisna olarak, ortaklığın "şirket menfaatleri zımnında ciddi gerekçelerinin olması" halinde bu tarz bir incelemeyi karşı çıkabileceği belirtilmekteydi (Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 296).

[1271] Gerçekten de inceleme hakkı özellikle şahıs ortaklıklarında burada aktarılan şekli ve maddi koşullardan bağımsız olarak daha güçlü şekilde düzenlenmiştir (örneğin adi ortaklıklar açısından bkz. Yeni BK m. 631; kollektif ortaklıklar açısından bkz. Yeni TTK m. 225).

inceleme hakkını kullanırken bir uzmandan yararlanabileceğini açıkça belirtmektedir. Hatta bu durumun özel olarak gerekçelendirilmesine dahi bir ihtiyaç olmadığı vurgulanmaktadır. Fakat buna rağmen, ortaklık açısından, uzmanın şahsından kaynaklanan itiraz (red) sebeplerinin söz konusu olabileceğine değinilmektedir[1272]. Örneğin, uzmanın rakip bir işletmede çalışıyor olması veya önceki bir davranışından dolayı ortaklıkla aralarındaki güven ilişkisini zedelemiş olması, bu bağlamdaki itirazlara gerekçe oluşturabilmelidir[1273]. Ayrıca ortaklığın mesleki olarak sır saklama yükümlülüğü altında bulunmayan kişilerin pay sahibi tarafından uzman olarak getirilmesine de itiraz etmesi mümkün olmalıdır[1274]. Örneğin, 3568 sayılı "Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu" m. 43 uyarınca bu meslek mensupları ve bunların yanında çalışanlar yasal olarak sır saklama yükümlülüğü altındadır. Keza yine 1136 sayılı Avukatlık Kanunu m. 36 uyarınca avukatlar da böyle bir yükümlülük altıdadır. Dolayısıyla anılan meslek gruplarından bir kişinin uzman olarak getirilebilmesi, kural olarak, mümkün olmalıdır. Ancak mesleki sır saklama yükümlülüğü altında bulunmayan bir kişinin uzman olarak getirilmesine ortaklığın itiraz edebilmesi olağan karşılanmalıdır. Yalnız burada şunu belirtmek gerekir ki, ortaklığın sır alanının korunması, kişiliğinin korunmasıyla ilgilidir. Bu alan da en geniş anlamda tüzel kişinin işlevi çerçevesinde korunmaktadır. Dolayısıyla meslekî olarak sır

---

[1272] Bu yönde bkz. **Schmidt/(Enzinger),** Münchener Kommentar, Band 2, Hgb, §118, No: 23–24; **Baumbach, Adolf/Hopt, Klaus J./Kumpan, Christoph/Merkt, Hanno/(Roth, Markus):** Handelsgesetzbuch mit GmbH&Co., Handelsklauseln, Bank- und Börsenrecht, Transportrecht (Ohne Seerecht), München, 2014, §118, No: 9. Keza öğretimizde adi ortaklıklar bakımından, inceleme hakkının şahsen kullanılmasının kural olduğu belirtilmiştir. Ancak, örneğin, ortağın hasta olması sebebiyle uzunca bir süre ortaklıktan uzak kalması gibi durumlarda, denetleme hakkının bir temsilci vasıtasıyla kullanılmasının zorunluluk arz edebileceği de değerlendirilmiştir. İşte bunun gibi zorunluluk arz eden durumlarda dahi, temsilci olarak atanan kişinin şahsından kaynaklanan nedenlerle diğer ortakların temsilcinin şahsına itiraz edebileceği öğretide belirtilmektedir (bkz. **Şener, Oruç Hami:** Adi Ortaklık, Ankara, 2008, s. 358).

[1273] Alman kollektif ortaklıkları bakımından bu bağlamda bkz. **Schmidt/(Enzinger),** Münchener Kommentar, Band 2, Hgb, §118, No: 24. Yazar, anılan yerde, uzmanın önceki bir davranışıyla, diğer ortaklarla aralarında olması gerekli güven ilişkisini zedelemesinin uzmanın reddine gerekçe olabileceğini belirtmiştir. Burada yazarın verdiği örnek değiştirilerek alınmıştır. Zira kollektif ortaklıkta, ortakların şahsı önemlidir ve dolayısıyla yazarın diğer ortaklarla uzman arasındaki güven ilişkisini esas alması olağandır. Bunun bir diğer nedeni de Alman kollektif ortaklığının bizdeki gibi tüzel kişiliği haiz olmaması olabilir. Anonim ortaklık hem tüzel kişiliği haiz olduğundan hem de pay sahiplerinin şahsı bir kollektif ortaklık ortağının şahsı kadar önemli olmadığından, anılan örnek üzerinde değişiklik yapılmıştır.

[1274] Alman kollektif ortaklıkları açısından, pay sahiplerinin HGB §118'de yer alan haklarını, ancak mesleki sır saklama yükümlülüğü olması kaydıyla bir uzmandan yararlanarak kullanabilecekleri belirtilmektedir (bu anlamda bkz. **Schmidt/(Enzinger),** Münchener Kommentar, Band 2, Hgb, §118, No: 23). Keza benzer olarak bkz. **Baumbach/Hopt/(Roth)**, HGB, §118, No: 9.

saklama yükümlülüğü altında bulunan bir uzman eliyle inceleme gerçekleştirilse dahi, ortaklık, sırlarını bu kişiye açmaya mecbur değildir. Hatta yukarıda değinildiği üzere, ortaklık sırlarının saklanması ve korunması gereken diğer ortaklık menfaatlerinin korunması, yönetim kurulu üyeleri bakımından bir yükümlülüktür ve yerine getirilmemesinden dolayı zarar oluşmuşsa, üyelerin sorumluluğu gündeme gelebilir.

Ortaklık, inceleme hakkını uzman aracılığıyla kullanmak isteyen pay sahibinin getirdiği uzmanın şahsına her durumda itiraz edemez. Haksız bir itirazın inceleme talebinin reddine eş değer sonuçlar doğuracağını kabul etmek gerekir. Örneğin, söz konusu üçüncü kişinin (uzmanın), pay sahibiyle çok yakın ilişki içinde olduğu yönünde bir itiraz ileri sürülememelidir[1275]. Çünkü pay sahibinin güvendiği bir kişiyi bu şekilde getirmeye hakkı olmalıdır. Keza üçüncü kişinin (uzmanın), denetlemeyi özellikle eleştirel ve tek taraflı olacak şekilde vekâlet vereninin menfaatlerini gözeterek yapabileceği yönünde duyulan kaygılar da haklı bir itiraz teşkil etmemelidir[1276].

bb. Ortaklığın Uzman Aracılığıyla İncelemeyi Zorunlu Tutması

aaa. Hukukî Dayanak

Yeni TTK m. 437/IV, son cümle düzenlemesi, bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Hüküm tek yönlü olarak, sadece pay sahibi açısından kaleme alınmıştır. Çünkü hükümde, "…izin alındığı takdirde…" ifadesi geçmektedir. İnceleme hakkında izni alacak olan hak sahibi olduğundan, pay sahibi izin aldığında, incelemeyi bir uzman aracılığıyla gerçekleştirebilecektir. Oysa üçüncü kişi vasıtasıyla incelemeye ilişkin bir diğer husus da, ortaklığın bu şekilde bir incelemeyi şart koşarak incelemeye izin verip veremeyeceği meselesidir.

Üçüncü kişi ve özellikle bir uzman vasıtasıyla incelemenin gerçekleştirilmesi, ortaklığın da menfaatine olabilmektedir. Hatta ortaklık sırlarının açıklanması veya korunması gereken diğer menfaatlerin zarar görmesi olasılığı varsa ortaklık açısından bu çok güçlü bir menfaat halini alır. Ortaklığın sırlarını ve korunması gereken diğer

---

[1275] Bu yönde bkz. **Schmidt/(Enzinger),** Münchener Kommentar, Band 2, Hgb, §118, No: 24; **Baumbach/Hopt/(Roth)**, HGB, §118, No: 9.

[1276] Yine bkz. **Schmidt/(Enzinger),** Münchener Kommentar, Band 2, Hgb, §118, No: 24; **Baumbach/Hopt/(Roth)**, HGB, §118, No: 9.

menfaatlerini tehlikeye atmayacak, gördüğü belge ve bilgilerden yanlış bir anlam çıkarmayıp verileri profesyonelce yorumlayabilecek bir uzmanın pay sahibi yerine inceleme yapması, ortaklığın lehine olabilir. Yeni TTK m. 437/IV uyarınca, genel kurul veya yönetim kurulunun izni bakımından, "serbest takdir hakkını" kabul eden görüşe göre, izin veren organ incelemeyi de düzenleyebilmelidir. Çünkü ortaklık buna izin veriyorsa, bu izin, incelemenin nasıl yapılabileceğini düzenleme yetkisini de içerecektir. Dolayısıyla, ortaklık dilerse incelemeye izin verirken, şahsen inceleme yerine üçüncü kişi vasıtasıyla bir incelemeyi zorunlu tutabilmelidir[1277]. Başka bir ifadeyle, inceleme talebinin kabulü veya reddi tamamen kendi takdirinde olduğundan, incelemeyi sağlayacak organ, talebin kabulünü hakkın üçüncü kişi vasıtasıyla kullanılması koşuluna bağlayabilir ve bu üçüncü kişiyi de belirleyebilir[1278].

Ortaklığın incelemeyi düzenleyebilmesinin sadece serbest takdir hakkına dayanarak açıklanması olanaklı değildir. Ayrıca, incelemenin düzenlenmesinin serbest takdir hakkı temelinde açıklanması, keyfi bazı uygulamaların da önünü açabilir. Biz de, ortaklığın uzman eliyle incelemeyi zorunlu tutmasının olanaklı olabileceğini değerlendirmekteyiz. Fakat bunun gerekçesi, ortaklığın giz alanının tüzel kişinin işlevi çerçevesinde korunmasıyla bağlantılı olarak da açıklanabilir. Tüzel kişinin serbest ticarette bulunma hakkı işlevsel korumanın önemli bir parçasıdır. Ortaklığın bu şekilde korunması, yapılacak incelemenin ortaklığı mağdur etmeyecek tarzda ve işin ehillerince yapılmasını gerektirebilir. Keza, ortaklığın sır ve korunması gereken diğer menfaatlerinin korunması için gerekli olduğu takdirde, böyle bir uygulamaya gidilebilmesi gerekir. Yani, ortaklığın, Yeni TTK m. 437/III hükmüne dayanarak, inceleme talebini haklı olarak geri çevirebileceği durumlarda, talebi kabul edip, incelemeyi düzenleyebileceği de savunulabilir. Dolayısıyla bu hükmün getiriliş amacına paralel bir şekilde ve sınırlı olarak, ortaklığın ancak bir uzman vasıtasıyla inceleme yapılmasını isteyebileceği kabul edilmelidir. Dikkat edilirse, burada ortaklığın böyle bir zorunluluk getirmesi istisnai olarak kabul edilmektedir[1279]. Burada ulaşılan sonuç, ortaklığın serbest takdir hakkını tanıyan

[1277] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 678, s. 209; **Perret**, s. 131; **Eppenberger**, s. 95; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 19; **Schluep**, s. 179.
[1278] Bu doğrultuda bkz. **Wyss**, s. 214.
[1279] Eski TTK döneminde, öğretide, yetkili organın incelemenin bir uzman aracılığıyla yapılması yönünde karar verebileceği belirtilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 296)

görüş ile çalışmada savunulan işlevsel koruma görüşünün önemli bir farkını oluşturmaktadır.

bbb. İşlevi ve Bunun haksızlık Teşkil Etmesinin Sonucu

Yeni TTK m. 437/III, diğer ortaklıklara, özellikle şahıs ortaklıklarına, kıyasla, anonim ortaklık pay sahibinin sadakat yükümünün çok zayıf ve hatta tartışmalı olmasının bir sonucudur[1280]. Ortaklığın uzman vasıtasıyla incelemeyi zorunlu tutabilmesi bu bağlamda önemli bir işlev sunacaktır[1281]. Yani ortaklığın uzman incelemesini zorunlu tutması, bazen menfaatleri dengeleyici bir işlev üstlenebilir. Bu durum her iki tarafın da menfaatine sonuçlar doğurabilir. Söz konusu dengeleyici işlevin önemli bir sonucu daha vardır. Bu da incelemenin reddini bir bakıma son çare haline getirmektir. Eğer uzman incelemesiyle ortaklık menfaatlerinin zedelenmesinin önüne geçilebilecekse, ortaklığın inceleme talebini reddetmesi, Yeni TTK m. 437/III temelinde haksızlık teşkil etmelidir.

Ortaklık, menfaatlerini korumak için uzman incelemesini zorunlu tutabilir. Örneğin, pay sahibi anonim ortaklıkla rekabet halinde olan bir işle uğraşıyorsa, ortaklık kendi menfaatlerini gözetmek açısından böyle bir yola başvurabilir. Ortağın rekabet yasağının olmamasına rağmen, ortaklıkla rekabet etmesi halinde, denetleme haklarının bundan etkilenmesi ortaklıklar hukukuna yabancı bir durum değildir. Adi komandit ortaklıkta komanditer ortaklar rekabet yasağına tabi değillerdir (bkz. Yeni TTK m. 311/I, cümle 1). Ancak komanditer ortak, ortaklığın işletme konusuna giren işlerle uğraşacak bir ticari işletme açar veya böyle bir işletme açan kişiyle ortak olur ya da bu nitelikte bir şirkete girerse, komandit ortaklığın belge ve defterlerini inceleme hakkını kaybeder (bkz. Yeni TTK m. 311/I, son cümle). Yani adi komandit

[1280] Önceki hukukumuz bakımından benzer tespitler yapılmıştır. Bu hususta özellikle bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 13: "… genel kabul gören görüş uyarınca, pay sahiplerinin anonim ortaklığa taahhüt ettikleri sermayeyi ödeme borcu dışında başkaca bir borç ve yükümlülükleri yoktur. Bu kapsamda (pay) sahipleri ortaklığa karşı bir sadakat yükümü ile bağlı değildir. Pay sahiplerinin kural olarak edindikleri bilgileri muhafaza etme ya da rekabet etmeme gibi bir yüküm altında olduğu söylenemez". Hatta bu nedenle anonim ortaklıkla pay sahibi arasındaki ilişkinin sözleşme ilişkisi olmadığı sonucuna dahi ulaşılmaktadır (bkz. **Martinez**, s. 66–67). Buna karşın ortaklık sözleşmesinin niteliğinin "kendine özgü" (sui generis) sözleşme olduğu savunulmaktadır (bkz. **Sanwald**, **Reto:** Austritt und Ausschluss aus Ag und GmbH, Zürich, St. Gallen, 2009**,** s. 12–13)

[1281] Anonim ortaklıkta pay sahibinin sadakat yükümünün olmadığını kabul eden bir görüşte olan **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 680, s. 210'da, yukarıda değindiğimiz hususu özellikle vurgulamıştır. Buna göre, pay sahibinin sır saklama yükümlülüğünün olmaması noktasında incelemenin bu şekilde (uzman vasıtasıyla) sağlanması ortaklık için pratik faydalar sağlayacaktır.

ortaklığın sınırlı sorumlu olan ortağı, rekabet yasağı altında olmasa bile ortaklıkla rekabet eden işler yaparsa olağan denetleme hakkını kaybetmektedir[1282]. Bu durumda ilgili komanditer ortak, ancak haklı sebeplerin varlığı halinde, mahkemeye başvurarak ve özellikle bilirkişi atanması suretiyle inceleme hakkını kullanabilecektir[1283] (bkz. Yeni TTK m. 310/III).

Ortaklığın bilgilendirme sisteminin amaç ve sınırları çerçevesinde, pay sahibinin şahsen incelemeye yönelik ağır basan haklı menfaatlerine rağmen, uzman vasıtasıyla inceleme zorunluluğu getirmesi kabul edilemez. Ortaklığın böyle bir zorunluluğu istisnaen getirebileceğini belirtmiştik. Ortaklık, istisnanın maddi koşulları oluşmadan uzman vasıtasıyla incelemeyi zorunlu tutan bir karar aldıysa, ortada şeklen kabul edilmiş bir inceleme talebi vardır.

Şekli anlamda kabul edilmiş bir inceleme talebi olsa da, talep eden pay sahibi bakımından, incelemenin maddi anlamda reddedilmiş olduğu ifade edilmelidir[1284]. Bu durumda, pay sahibi, Yeni TTK m. 437/V uyarınca, mahkeme yoluyla hakkını kullanabilmelidir. Mahkemenin böyle bir durumda pay sahibinin şahsen incelemeye olan menfaatiyle ortaklığın uzman aracılığıyla incelemeye olan menfaatini karşılaştırarak bir sonuca ulaşması düşünülebilir. Bu yapılırken, pay sahibine uzman aracılığıyla inceleme zorunluluğu getirilmesinin istisnai karakteri göz önünde tutulmalıdır. Somut olaydaki menfaatler dengesine göre, mahkeme incelemeyi düzenleyebilmelidir. Gerçekten de Yeni TTK m. 437/V, cümle 3'e göre, mahkemenin incelemeyi düzenleyebileceğini kabul etmek gerekir.

§ 14. HAKKIN KONUSU, SINIRLARI VE KAPSAMI

I. HAKKIN KONUSU

A. İnceleme Hakkında Konu Kavramı

Yeni TTK m. 437/IV'te inceleme hakkının konusu, ortaklığın "ticari defterleriyle yazışmaları" olarak belirlenmiştir. İnceleme hakkında konu kavramıyla,

[1282] Gerçekten de Yeni TTK m. 310/III bağlamında komanditer ortağın, haklı sebeplerin varlığı halinde mahkemeye başvurarak inceleme talebinde bulunabileceği belirtilmektedir. Yani ortaklıkla rekabet eden bir işle uğraşsa dahi, komanditer ortağın "olağanüstü denetleme hakkı" devam etmektedir (bu hususa ilişkin olarak özellikle bkz. **Şener,** Ortaklıklar Hukuku, s. 281).

[1283] Yasada "bizzat veya bilirkişi vasıtasıyla" bir incelemeden bahsedilse de, anılan örnek çerçevesinde, mahkemenin bilirkişi atama yönünde hareket etmesinin daha isabetli olacağı öğretide belirtilmektedir (bkz. **Şener,** Ortaklıklar Hukuku, s. 281).

[1284] Bu doğrultuda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 679, s. 209.

hakkın maddi olarak nereye kadar genişleyebileceği ifade edilmektedir[1285]. Bilgi alma hakkında da belirtildiği üzere, inceleme hakkında da konu kavramı, hakkın en geniş kapsamını ortaya koyar. Dolayısıyla pay sahibine bu konu dâhilinde, nelerin hangi ölçüde inceleme hakkı çerçevesinde sağlanacağı bir kapsam sorunudur ve konuyla ilişkili bir kavram olmasına rağmen ondan ayrılır. Pay sahibinin hangi hususları inceleme hakkı çerçevesinde talep edemeyeceğiyse hakkın sınırlarını ifade eder. Bu nedenle, konu kavramının, hakkın olumlu koşulu; sınır kavramınınsa hakkın olumsuz koşulu olarak değerlendirildiğine de rastlanmaktadır[1286].

Öğretide, inceleme hakkının konusunu geniş yorumlama eğilimi vardır[1287]. Bu eğilim nedeniyle, Yeni TTK m. 437/IV'te yer verilen ortaklığın "ticari defterleriyle yazışmalar" ifadesi dar ve teknik bakış açısıyla yorumlanamaz. Ayrıca yasadaki sayım sınırlayıcı bir sayım da değildir[1288]. Gerçekten de inceleme hakkı, anonim ortaklıklara özgü bilgilendirme sisteminin bir parçasıdır ve onun tesis edilmesine etken olan amaçları güder. Bu bağlamda, bilgi alma hakkının konusu olarak Yeni TTK m. 437/II'de yer alan, "ortaklık işleri" kavramına uyumlu bir yorum yapılmalıdır. Ortaklık işleri kavramı değerlendirilirken geniş yorumdan hareket edilmişti[1289]. Aynı esastan hareketle, Yeni TTK m. 437/IV'te yer verilen "ticari defterler" ve "yazışmalar" ifadeleri, ortaklığın durumunun esaslıca değerlendirebilmesi için önem arz eden tüm belgeler olarak anlaşılmalıdır[1290]. Ancak bilgi alma hakkından farklı olarak inceleme hakkında, pay sahibinin ortaklığın özel alanına en yakın konumda olduğunu belirtmek gerekir. Bu nedenle, Yeni TTK m. 437/II, cümle 2'nin inceleme hakkı bakımından uygulanmayacağını belirtmekte

---

[1285] İnceleme hakkının konusuna ilişkin bu tespit için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 600, s. 189.

[1286] Bu yolda bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 26, s. 830; **Kunz**, Informationsrecht, s. 891; **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 12–13.

[1287] Bkz. **Martinez**, s. 182; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 604, s. 190; **Stückelberger**, s. 29; **Wyss**, s. 215; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 27, s. 831; **Kunz**, Informationsrecht, s. 891; **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 13; **Gabrielli**, s. 46; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 16, s. 881; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 21; **Schluep**, s. 180; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, dipn. 76, s. 100; **Widmer**, s. 47; **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 377; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 297-298; **Karasu**, s. 85.

[1288] Bu bağlamda bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 298.

[1289] Bkz. § 9, III, A, 1.

[1290] Bu anlamda bkz. **Wyss**, s. 214–215; **Perret**, s. 131; **Martinez**, s. 182; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 604, s. 190; **Stückelberger**, s. 29; **Widmer**, s. 47–48; **Kunz**, Informationsrecht, s. 891; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 27, s. 831; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 100; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 298.

fayda vardır. Başka bir ifadeyle, öğretide de belirtildiği üzere, "hâkim ortaklığın genel kurulunun bağlı ortaklıkta ve bağlı ortaklığa ait belge ve defterlerin incelenmesine karar verme yetkisi yoktur. Her genel kurulun yetkisi kendi ortaklığı ile sınırlıdır"[1291]. Dolayısıyla aşağıda açıklanan hususlar ortaklığın kendi yazışmaları ve defterleriyle ilgili olarak anlaşılmalıdır. Bilgi alma hakkında ortaya atılan dolaylı iş kavramı inceleme hakkına doğrudan doğruya aktarılamamaktadır.

B. Ticari Defterler

1. Teknik Anlamda Ticari Defterler

a. İşletme Muhasebesine Ait Olan Ve Olmayan Defterler Ayrımı

Ticari defterler kural olarak işletme muhasebesiyle ilgili defterlerdir. Bu defterler her halükarda inceleme hakkının konusunu oluşturabilecektir. Zaten ortaklığın durumunun bunlar üzerinden değerlendirilmesi esastır. Çünkü bu defterlerin tutulma usulü bilgilendirme sisteminin güttüğü amaçla uyumludur. Gerçekten de Yeni TTK m. 64/I, cümle 1'e göre, tacirler, defterlerinde, "…ticari işlemleriyle ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her hesap dönemi içinde elde edilen neticeleri, bu Kanuna göre açıkça görülebilir bir şekilde ortaya koymak zorundadır".

Yeni TTK m. 437/IV'te yer verilen "ticari defterler" ifadesi, öncelikle işletme muhasebesini ilgilendiren defterler olmakla birlikte, bunlarla sınırlı değildir. Bu husus iki yönüyle değerlendirilmelidir. Birincisi, Yeni TTK, ticari defter kavramını işletme muhasebesiyle ilgili defterler kapsamından ileriye taşımıştır. Gerçekten de Yeni TTK m. 64/IV düzenlemesi uyarınca, "pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler de ticari defterlerdir". İkincisi, bilgilendirme sisteminin amaçları doğrultusunda, hakkın konusunun "geniş yorumlanması" mecburiyeti, teknik anlamdaki "ticari defter" kavramını da aşmaktadır.

Yeni TTK m. 437/IV"te yer verilen "ticari defter" ifadesinden, genel bir sonuca ulaşmak gerekecektir. Teknik ve dar anlamıyla, ortaklık işletmesinin muhasebesini ilgilendiren ticari defterler[1292], bilgilendirme sisteminin amacına

[1291] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 378.

[1292] Vergi hukukunda da, defter tutma ödevi önemli bir yer tutmaktadır. Bu ödevin gerçekleştirmek istediği amaçlar, yükümlünün

sergiledikleri uyum nedeniyle, sorunsuz bir şekilde inceleme hakkının konusunu oluşturabilir. Anonim ortaklıklar bakımından bu çerçevede, yevmiye defteri, envanter defteri ve defteri kebir sayılabilir (bkz. Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ[1293] m. 5/I).

Yeni TTK'nın geniş anlamda düzenlediği, başka bir ifadeyle işletme muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler, kendi özel durumları ve bilgilendirme sisteminin amaçları doğrultusunda değerlendirilmelidir. Bu bağlamda anonim ortaklıkların, pay defteri, yönetim kurulu karar defteri[1294] ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri tutmalıdır (bkz. Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ m. 5/III ve Yeni TTK m. 64/IV). İşletme muhasebesiyle ilgili olmayan ve Yeni TTK ile "ticari defter" olarak anılan defterlerin bu şekilde düzenlenmesinin amacı, "uygulamada, başta ispat konusunda olmak üzere önemli işlevler yüklenen söz konusu defterlere, ciddiyet kazandırmak ve onları ticari defterlere uygulanan kurallara (açılış-kapanış tasdiki gibi – Yeni TTK m. 64/III) tâbi kılmaktır"[1295]. Bu tür defterleri "ticari defter" kavramından hareketle, tartışmaksızın Yeni TTK m. 437/IV'ün konusu olarak kabul etmek ve inceleme hakkı için öngörülen sisteme tereddütsüz dâhil etmek olanaksızdır. Bu yüzden aşağıda özellikle genel kurul toplantı defteri (ve toplantı tutanakları) ile pay defterinin inceleme hakkı bakımından konumu tartışılacaktır.

- Vergi ile ilgili servet, sermaye ve hesap durumlarını tespit etmek;
- Vergi ile ilgili faaliyet ve hesap sonuçlarını belirlemek;
- Vergi ile ilgili işlemlerini tespit etmek;
- Vergi karşısındaki durumunu hesaplar üzerinden inceleyip denetlenmesini sağlamak;
- Hesap ve kayıtlar yardımıyla üçüncü kişilerin vergi karşısındaki durumunu belirleyebilmektir (bkz. **Karakoç**, Vergi Hukuku, s. 397; **Karakoç, Yusuf:** Türk Vergi Yargılaması Hukukunda Delil Sistemi, İzmir, 1997, s. 97; **Karakoç, Yusuf:** Yargı Kararları Işığında Vergi Sorunlarının Çözümü, İzmir, 1996, s. 93; **Karakoç, Yusuf:** "Vergi Yargılaması Hukukunda Defterlerin Delil Olması", Vergi Dünyası, 169, Eylül, 1995, s. 103).

Vergi hukukunun defter tutma ödevinin amaçlarıyla teknik ve dar anlamıyla ticari defterlerin içeriğinin önemli ölçüde örtüştüğü belirtilebilir.

[1293] **RG**, 19.12.2012, Sayı: 28502.

[1294] Türk Ticaret Kanunu'nun esas itibarıyla Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen defterlerin tutulmasını emrettiği, fakat Vergi Usul Kanunu'nun belirttiği defterlerin dışında, tüzel kişi tacirler için karar defterine yer verdiği hususunda bkz. **Karakoç**, Vergi Hukuku, s. 415-416.

[1295] Alıntı için bkz. **Arkan, Sabih:** Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 2012, s. 337. Benzer yönde bkz. **Şener, Oruç Hami:** Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 2016, s. 691.

b. İşletme Muhasebesine Ait Olmayan Defterlere İlişkin Özel Durumlar

aa. Genel Kurul Toplantı Ve Müzakere Defteri Ve Tutanaklar

aaa. Yeni TTK m. 437/IV'ün Uygulama Alanı Dışında Olması Gerekliliği

Genel kurul toplantı ve müzakere defteri, genel kurul toplantılarında görüşülen hususların ve alınan kararların kaydedildiği, ciltli ve sayfa numaraları teselsül eden defterdir (bkz. Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ m. 11/I). Bu defter içerik olarak Yeni TTK m. 422'de düzenlenen genel kurul tutanağını yansıtmaktadır[1296]. Bize göre, ortaklık muhasebesine ilişkin olmayan genel kurul toplantı ve müzakere defterinin Yeni TTK m. 437/IV hükmüne tâbi olmaması gerekir. Çünkü bu defterin içeriği genel kurul toplantısını birebir yansıtmaktadır. Sonuçta pay sahipleri ortaklık işlerine ilişkin haklarını genel kurulda kullanmaktadırlar (bkz. Yeni TTK m. 407/I) ve bu sıfatları nedeniyle de pay sahiplerinin genel kurul toplantısına katılma hakları vardır (bkz. Yeni TTK m. 415). Zaten toplantıya katılmak suretiyle, toplantıda hazır bulunanlardan tartışılan hususlara, karar önerilerinden alınan kararlara kadar her şeyi yerinde gözlemleyebilecek pay sahibinin, genel kurul toplantı ve müzakere defterine Yeni TTK m. 437/IV'te sayılan organların izniyle ulaşması düşünülemez. Bu durum, internet sitesi kurma zorunluluğu altındaki anonim ortaklıklar açısından daha açık olarak ortaya konulabilir[1297]. Anılan anonim ortaklıklarda, ilgili toplantı bakımından genel kurul toplantı ve müzakere defteriyle özdeş içeriğe sahip olan genel kurul tutanağı, Yeni TTK m. 422/II gereği ortaklığın internet sitesinde yayınlanmalıdır. Keza Yeni TTK m. 1524/V gereği bu içerik en az altı ay süreyle internet sitesinde kalmalıdır. Bu süre boyunca spontan olarak, herhangi bir talep dahi gerekmeksizin ulaşılabilecek bir toplantı tutanağına, pay sahibinin sonradan erişmesini Yeni TTK m. 437/IV çerçevesinde izne bağlamak hukuk mantığıyla çelişir[1298]. Dolayısıyla pay sahiplerinin genel kurul tutanaklarıyla toplantı ve müzakere defterine ilişkin inceleme talepleri ayrı değerlendirilmelidir ve bunun için yönetim kurulu veya genel

[1296] Hatta genel kurul toplantı ve müzakere defteri, tutanağın deftere yapıştırılması suretiyle dahi tutulabilmektedir (bkz. Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ m. 11/II).

[1297] Bunlar Yeni TTK m. 1524/I uyarınca, Yeni TTK m. 397/IV'e göre denetlenen ortaklıklardır.

[1298] Yeni TTK sisteminde 6335 sayılı yasa ile değişiklik yapılmadan önce, internet sitesi kurma zorunluluğu tüm sermaye ortaklıkları bakımından söz konusuydu. Yapılan değişiklikle internet sitesi kurma zorunluluğu Yeni TTK m. 397/IV hükmüne göre denetlenen ortaklıklar açısından korunmuş, diğerleri bakımından kaldırılmıştır. İnternet sitesi kurma zorunluluğu kaldırılan ortaklıklar bakımından genel kurul tutanaklarının internette ilânı yerine geçebilecek bir sistem de öngörülmemiştir. Kanımızca yapılan değişiklik nedeniyle bu anlamda bir eksiklik oluşmuştur. Bu ortaklıklar açısından genel kurul tutanakları en azından Yeni TTK m. 437/I, cümle 3 ve 4 hükümleri uyarınca toplantı sonrası erişime açık tutulabilirdi.

kurul izni aranmamalıdır[1299]. Anılan belgeler bakımından, inceleme hakkının maddi koşullarının aranması da düşünülemez. Genel kurulda ortaklık sırrı veya ortaklığın korunması gereken diğer menfaatlerini zedeleyebilecek hususlar tartışılmaz. Bu nedenle tutanakta, inceleme hakkının maddi koşullarını ihlâl edebilecek bir husus da bulunmayacaktır. Dolayısıyla toplantı tutanaklarıyla toplantı ve müzakere defterinin incelenebilmesi, inceleme hakkının sınırlarını bakımından da reddedilemez.

bbb. Kaynak Hukuklarda Durum Ve Bunların Değerlendirmesi

aaaa. İsviçre Hukuku ve Değerlendirmesi

Toplantı ve müzakere defteriyle tutanaklar eşdeğer içeriğe sahip olduğu için, kaynak hukuklarda genel kurul tutanaklarının incelenmesine ilişkin duruma değinmek istiyoruz. Birincisi, İsviçre hukukunun günümüzdeki halinde, OR m. 702/III ile pay sahiplerinin tutanağı inceleme haklarının olduğu açıkça düzenlenmiştir. OR m. 702/III'te tutanağı inceleme hakkının nasıl kullanılacağı düzenlenmemiştir. Öğretide, bu nedenle, önceden bir bildirime gerek olmaksızın bahsedilen haktan yararlanılabileceği belirtilmektedir[1300]. Pay sahibinin ortaklık merkezine şahsen giderek bu hakkı kullanması olanaklıdır[1301]. Şahsen inceleme yerine, başvuran kişiye veya onun temsilcisine, tutanağın bir nüshasını vermek konusunda, ortaklıkla, ilgili kişinin anlaşabileceği de belirtilmektedir[1302]. Hatta incelenecek olan tutanak sadece son toplantının tutanağıyla da sınırlı değildir. Daha önceki toplantılara ilişkin tutanakları inceleme talebi de aynı şekilde değerlendirilmelidir[1303].

İsviçre hukukunun bu yöndeki gelişim süreci dikkate alındığında, OR m. 702/III düzenlemesinin olmadığı dönemlerde dahi, öğretinin, pay sahibinin toplantı

[1299] Örneğin, Estonya hukukunda, ortaklığın internet sayfasında yer verilmemişse, her pay sahibinin genel kurul toplantı tutanaklarının veya bunun bazı bölümlerinin bir nüshasını almaya yönelik sınırlanamaz bir hakkı olduğu Estonya Ticaret Kanunu §171/V ve §304/IV' e istinaden belirtilmektedir (bkz. **Vutt/Vutt**, s. 61).

[1300] Bu doğrultuda bkz. **Tanner**, Zürcher Kommentar, Art. 702, No: 250, s. 184; **Vito, Roberto/Rudolf, Hans/(Tanner, Brigitte):** Personengesellschaften und Aktiengesellschaft (Art. 530-771), Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Zürich, 2012, Art. 702, No: 5, s. 646.

[1301] Bkz. **Tanner**, Zürcher Kommentar, Art. 702, No: 246 ve 250, s. 183 ve 184; **Vito/Rudolf/(Tanner),** Handkommentar, Art. 702, No: 5, s. 646.

[1302] Bu bağlamda bkz. **Vito/Rudolf/(Tanner),** Handkommentar, Art. 702, No: 5, s. 646. **Böckli**, Aktienrecht, No: 195, s. 1413'te pay sahibinin tam bir örneğini isteme hakkının olmadığını belirtmektedir.

[1303] Pay sahibinin sadece son tutanağı inceleyebileceği yönünde bir görüş, her durumda çok dar olarak dikkate alınmalı ve reddedilmelidir (bkz. **Böckli**, Aktienrecht, dipn. 568, No: 195, s. 1413).

tutanağını inceleyebileceğini kabul etmekte olduğu anlaşılmaktadır[1304]. Hatta pay sahibinin tutanağı inceleme talebi üzerine, hazirun cetveli ve diğer belgeleri de inceleyebileceği dönemin öğretisinde yer bulmaktadır[1305].

Pay sahibinin, toplantı tutanağını ve bu bağlamda (ona eş değer bir içeriğe sahip olduğu için) toplantı ve müzakere defterini, kaynak hukuktakine benzer esaslara uygun olarak inceleyebileceğini kabul etmek gerekir. Yani pay sahibi ilgili tutanak ve buna bağlı belgeleri inceleyebilmelidir. Bunun için önceden bir bildirim yapmasına gerek olmadığı gibi, talep herhangi bir şekle de bağlı değildir. Pay sahibi sadece son toplantı tutanağını değil, toplantı ve müzakere defterinin kapsamında olduğu gibi, önceki diğer toplantı tutanaklarını da inceleyebilmelidir. İsviçre hukukunda, toplantı tutanaklarını inceleme hakkının açıkça düzenlenmediği dönemde dahi, bu hakkın varlığı kabul edilmiştir. İzleyen dönemdeyse anılan hak pozitif bir temele kavuşmuş ve daha açık olarak yasada yer almıştır. Bizim sistemimiz açısından, bu süreçten daha geride bir yapı kabul edilemez. Çünkü her iki kanun koyucu da inceleme hakkını aynı ilkeler üzerinden ve birbirlerine önemli ölçüde benzer olarak düzenlemiştir.

bbbb. Alman Hukuku ve Değerlendirmesi

Genel kurul tutanaklarıyla, bunları içeren toplantı ve müzakere defterinin koşulsuz bir şekilde incelenebilmesi sonucunu, Alman hukukundan hareketle çıkarmak da mümkündür. Alman anonim ortaklıklarında, AktG § 130'a göre, genel kurul kararları tutanağa bağlanmaktadır[1306]. AktG § 130, OR m. 702/III'teki durumun aksine, pay sahiplerinin tutanakları inceleyebileceği yolunda açık bir hüküm içermemektedir[1307]. AktG § 130/V'e göre, yönetim kurulu toplantıdan sonra gecikmeksizin, tutanağın bir suretini ve eklerini ticaret siciline verir. Alman öğretisinde, HGB § 9'dan hareketle, herkesin sicil mahkemesinde ilgili tutanak ve

[1304] Örneğin, **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 702, No: 31'de herhangi bir yasal yükümlülük olmadığı halde, halen birçok ortaklıkta önceki tutanağın takip eden genel kurulda okunmasının mutad olduğunu belirtmektedir. Keza devamla aynı yerde, pay sahiplerinin tutanağı inceleme hakkının her halükârda kabul edilmesi gerektiğini de ifade etmektedir.

[1305] Bu anlamda bkz. **Schucany**, Art. 702, No: 2, s. 137.

[1306] Bu tutanağın tutulma yöntemi (bkz. AktG §130/I 3) ve asgari içeriği (bkz. AktG §130/II) ortaklığın borsaya kote olup olmamasına göre farklılıklar gösterebilmektedir.

[1307] Buna karşılık borsaya kote ortaklıkların, oylama sonuçlarını genel kuruldan itibaren yedi gün içinde internet sitesinde ilân etmeleri gerekmektedir (bkz. AktG §130/VI ve **Hüffer**, AktG, §130, No: 29a; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §130, No: 54a, s. 1076).

eklerini ücretsiz bir şekilde inceleyebileceği belirtilmektedir[1308]. Hatta bunun için haklı bir menfaatin ispatına dahi ihtiyaç yoktur[1309]. Ticaret siciline ulaştırılan veri ve belgeler, aynı zamanda işletme sicilinin [1310] internet sayfası üzerinden de görüntülenebilmektedir[1311].

Alman hukukunda, genel kurul tutanakları hususunda, pay sahipleri veya organ üyelerinin ne dereceye kadar ortaklıktan inceleme isteyebilecekleri tartışmalıdır. Ancak ticaret siciline ulaştırılan belgelere ilişkin sınırsız inceleme olanağı nedeniyle tartışmanın pratik açıdan önemsiz olduğu ifade edilmektedir[1312]. Buna rağmen, öğretide, ticaret sicili üzerinden tanınan hak nedeniyle, pay sahiplerinin, kural olarak, ortaklığa doğrudan doğruya tutanakları incelemek amacıyla başvuramayacağı belirtilmektedir[1313].

Alman hukukunda değinilen durum hukukumuz açısından dikkatle değerlendirilmelidir. Çünkü sistemimiz benzer bir yoruma müsaittir. HGB § 9/I uyarınca, ticaret sicilinin ve sicile verilen belgelerin incelenmesinin, herkese bilgi alma amaçlı olarak açık olması bizim sistemimizde de geçerlidir. Yeni TTK m. 35/II, cümle 1'e göre, herkes ticaret sicilinin içeriğini ve müdürlükte saklanan tüm senet ve belgeleri inceleyebileceği gibi giderini ödeyerek bunların onaylı suretlerini de alabilir". Yine HGB § 130/V'te olduğu gibi, Yeni TTK m. 422/II'ye göre, yönetim kurulu, tutanağın noterce onaylanmış bir suretini derhal ticaret sicili müdürlüğüne vermek zorundadır. Bu durumda pay sahipleri Yeni TTK m. 422/II'nin m. 35 ile olan bağlantısı nedeniyle, ticaret sicilinden tutanakları inceleyebileceklerdir. Hatta sadece

---

[1308] Bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §130, No: 77; **Hüffer**, AktG, §130, No: 29; **Hölters/(Drinhausen)**, AktG, §130, No: 45; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §130, No: 54, s. 1075.

[1309] Bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §130, No: 77; **Hüffer**, AktG, §130, No: 29; **Hölters/(Drinhausen)**, AktG, §130, No: 45.

[1310] İşletme sicili HGB §8b ile düzenlenmiştir ve ticaret siciliyle aynı anlama gelmemektedir. İşletme sicilinin amacı, (tüm farklı makamlara ulaştırılmış olan) bilgileri mevcut sicil kayıtları ve ilânlarla bağlantılı hale getirip tek bir portal üzerinden ulaşılabilir kılmak ve böylelikle bölünmüş vaziyetteki bilgi durumunu düzenlemektir (bu hususta bkz. **Schmidt, Karsten/(Krafka, Alexander):** Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 1, München, 2010, §8b, No: 1)

[1311] Bkz. **Hölters/(Drinhausen)**, AktG, §130, No: 45.

[1312] Bu bağlamda özellikle bkz. **Hölters/(Drinhausen)**, AktG, §130, No: 45; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §130, No: 77. Sonuncu yazar, aynı yerde pratik önemin sınırlı olacağından bahsetmekle birlikte, tutanağın tesliminin ihmal edilmesi veya geciktirilmesi gibi durumları buna örnek göstermektedir. Hatta sicilden inceleme yapılamaması halinde, BGB §810 çerçevesinde pay sahiplerinin incelemeyi isteyebileceğini de yazar aynı yerde ifade etmektedir.

[1313] Bu yönde bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §130, No: 70; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §131, No: 61, s. 1078.

pay sahipleri değil, herkesin bu yönde bir hakkı Yeni TTK m. 35/II nedeniyle söz konusudur[1314]. Ticaret Sicili Yönetmeliği[1315] m. 15/I, cümle 2'ye göre, bu inceleme sadece müdürlükte değil, elektronik ortamda da yapılabilmektedir.

ccc. Sonuç

Yeni TTK m. 422/II düzenlemesinin m. 35 ile olan bağlantısı ve bunun herkese sicildeki belge ve bilgileri inceleme hakkı sağlaması nedeniyle, anonim ortaklığın pay sahibinin genel kurul toplantı ve müzakere defterini inceleme talebini Yeni TTK m. 437/III'e dayanarak reddetmesi düşünülememelidir. Bu bağlamda Alman hukukundaki tartışmayı hukukumuza taşımaya gerek olmadığı düşüncesindeyiz. Yani pay sahibinin tutanakları sicilden görebilmesi olanağı, ortaklıktan tutanakların veya bunu içeren defterin incelenmesini isteyebilmeyi gereksiz hale getirmemelidir. Zira Yeni TTK'daki inceleme hakkı esas itibarıyla İsviçre örneğine yakın düzenlenmiştir. Anılan sistemde de pay sahibinin toplantı tutanaklarını ortaklıktan isteyebilmesi olanaklıdır.

Hem hukukumuz bakımından andığımız gerekçeler ve hem İsviçre hukukundan aktardığımız gelişim süreci çerçevesinde, pay sahibinin toplantı tutanaklarını veya bunları içeren defterleri incelemesi, inceleme hakkına ilişkin şekli koşullara tabi tutulmamalıdır. Yeni TTK m. 35 ile getirilen açıklık ilkesi, ortaklıktan tutanakların talep edilmesine bir engel gibi yorumlanmamalıdır. Aksine, bu olanak, pay sahipleri açısından bir alternatif teşkil etmelidir. Zira sistemimizde, pay sahibi, ortaklığın her türlü defter ve yazışmalarını, Yeni TTK m. 437 uyarınca (şekli ve maddi koşullara tabi olsa da) inceleyebilme hakkını haizdir. Kendisinin katılıp içeriğine vakıf olabileceği bir toplantı için, böyle bir olanak, evleviyetle kabul edilmelidir. Dolayısıyla tutanaklarla toplantı ve müzakere defterinin içeriğinin, ticaret sicilinden öğrenilebileceği gerekçesiyle pay sahiplerinin anılan defteri ve tutanakları inceleme talebi reddedilemez.

[1314] Yeni TTK m. 558/II ile Yeni TTK m. 35/II'nin bu noktada bir bağlantısı söz konusu olmalıdır. Yeni TTK m. 408/II b gereğince yönetim kurulu üyelerinin ibrası genel kurulun devredilemez görevlerindendir. Yeni TTK m. 558/II'ye göre, ibra kararı, bunu bilerek payı iktisap etmiş olan pay sahiplerinin de dava hakkını ortadan kaldırır. Bu durumda, genel kurul tutanaklarının incelenmesi hususunda bir anonim ortaklığa pay devralarak girecek kişilerin önemli bir menfaati vardır.

[1315] **RG**, 27.1.2013, Sayı: 28541.

Sonuç olarak, pay sahibinin, genel kurul toplantı ve müzakere defterini incelemek için ortaklığa müracaat edebilmesinde sakınca aramamak gerekir. Pay sahibinin ticaret sicilinden bunları isteyebilmesiyse, onun açısından bir alternatif teşkil eder. Belirttiğimiz gerekçelerle toplantı ve müzakere defteriyle genel kurul tutanakları konusunda bilgi alınması Yeni TTK m. 437/IV koşullarına bağlanmamalıdır. Her pay sahibi, inceleme hakkının maddi ve şekli koşullarından bağımsız olarak, ortaklığa toplantı ve müzakere defteriyle genel kurul tutanaklarını incelemek amacıyla başvurabilmelidir[1316].

bb. Pay Defteri

aaa. Pay Sahibinin Kendine ilişkin Kayıtları İncelemesi

İnceleme hakkının konusu bakımından sorun teşkil eden bir başka defter de pay defteridir. Pay defterinin incelenmesine yönelik talepler bakımından iki husus ayrılarak bir değerlendirme yapılır. Bir pay sahibinin kendisine ait pay defteri kayıtlarını incelemek istemesiyle diğer pay sahiplerine ait pay defteri kayıtlarını incelemek istemesi ayrı sonuçlara bağlanacaktır.

Pay defterinde kaydı olan pay sahiplerinin (ve hatta intifa hakkı sahiplerinin, bkz. Yeni TTK m. 499), kendilerine ilişkin kayıtları, doğrudan doğruya pay sahipliğinden kaynaklanan [1317] ve sınırsız bir inceleme hakkıyla serbestçe inceleyebilecekleri belirtilebilir[1318]. Öğretide bu hakkın yazılı olmayan bir bireysel hak niteliğinde olduğu vurgulanmaktadır. Bu hak sayesinde, ilgili pay sahibi, (sahip olduğu payların sayısı gibi) pay defterinde yer alan şahsına ait verilerin doğru kaydedilip edilmediğini tespit edebilecektir[1319].

Bu hak ile pay sahibine yeni bilgiler verilmediği ifade edilmektedir. Çoğunlukla, pay sahibine kendi bildiği bir husus teyit edilmektedir. Anılan nedenden dolayı İsviçre öğretisinde, pay sahibinin kendini ilgilendiren kayıtları incelemek

[1316] Öğretimizde, İsviçre öğretisine atıfla, "ortaklık defterleri" tabirinin kapsamına "genel kurul tutanaklarının" da dâhil olduğu belirtilmiştir (bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 321, s. 1506). Çalışmamızda yukarıdaki gerekçelerle, genel kurul toplantı tutanaklarının inceleme hakkı kapsamındaki "ortaklık defterleri"nin tabi olduğu özellikle şekli kurallara tabi olamayacağını savunmaktayız.

[1317] Hakkın bu boyutuna önemle dikkat çekilmektedir (bkz. **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 685, No: 27; **Kläy**, s. 390).

[1318] Sonuç olarak bu şekilde anlaşılabilecek bir ifade için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 618, s. 195.

[1319] Bu manadaki açıklamalar için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 619, s. 195.

istemesinin, OR m. 697 hükmünde yer verilen bilgiye yönelik haklardan esaslı manada ayrıldığına değinilmektedir[1320]. Öğretinin bu tespiti yerindedir. Zira bilginin temel özelliklerinden birisi, "bilinen"de değişiklik oluşturmasıdır. Yukarıda belirtildiği üzere, bilginin, bir bilinç yaratması veya mevcut bilineni değiştirmesi beklenir. Pay sahibinin kendine ilişkin kayıtları incelemesi genelde bu amaçla değildir.

Pay sahibinin kendine ilişkin kayıtları incelemek istemesinde önemli hukukî menfaatleri olabilir. Pay sahibi kendisiyle ilgili kayıtların doğru tutulup tutulmamakta olduğunu denetleyebilmelidir. Hemen aşağıda değinildiği üzere, pay defterinde yer alan pay sahipleri bakımından, özellikle pay bedellerinin tamamen ödenip ödenmediğinin belirtilmesi gerekir. Bu, bazı durumlarda pay defterinin "borç defteri işlevi" göstermesinin bir yansımasıdır. Örneğin pay bedelinin tamamını ödemiş olan bir pay sahibinin, defterde bunun güncel ve doğru olarak yer alıp almadığını görebilmesi gerekir. Keza genel kurul toplantılarına çağrı süreciyle bağlantılı bir örnek daha verilebilir. Yeni TTK m. 414/I, cümle 3 düzenlemesine göre pay defterinde kayıtlı pay sahiplerine genel kurula çağrı amacıyla iadeli taahhütlü mektup gönderilecektir. Pay sahibinin pay defterinde adresinin yer alması bir zorunluluktur (bkz. Yeni TTK m. 499/I). İşte genel kurul çağrı sürecinin düzgün işleyebilmesi bakımından bu adreslerin doğru ve güncel bir şekilde defterde yer almasına ihtiyaç vardır. Pay sahibinin kendine ilişkin bu kaydın doğru olarak pay defterinde yer alıp almadığını denetleyebilmesi gerekir.

Sonuç olarak, pay sahibi, pay defterinin kendisi hakkındaki kısımlarına ilişkin kayıtları incelemek isterken, bilgilendirme sisteminin genel anlamda konusunu teşkil eden "bilgi" kavramına yönelik bir talepte bulunmamaktadır. Daha çok bildiği hususların kontrolünü yapmaktadır. Pay sahibinin ifade edilen yöndeki talepleri önemli bir hukukî menfaate de dayanmaktadır. Bu iki tespitten hareketle önemli bir sonuca ulaşılır. Pay sahibinin kendine ilişkin kayıtları inceleme talebi, teknik anlamda bilgi alma ve inceleme haklarının konu kapsamının dışına çıkmaktadır. Dolayısıyla bu konuda Yeni TTK m. 437 düzenlemesi uygulanamaz. Pay sahibinin kendisi hakkındaki kayıtlar ortaklık açısından herhangi bir sır veya pay sahibinin şahsı karşısında korunması gereken bir menfaat de teşkil edemez. Dolayısıyla anılan

[1320] Bu bağlamda tespit için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 619, s. 195

yönde bir inceleme hiçbir şekilde inceleme hakkının şekli ve maddi koşullarına bağlı olarak değerlendirilemez[1321]. Böylelikle, pay defterine kayıtlı her pay sahibinin (ve intifa hakkı sahibinin), kendine ilişkin kayıtları inceleme yoluyla denetleyebileceğini belirtmek gerekir[1322].

bbb. Diğer Pay Sahiplerinin Kayıtlarının İncelenmesi

aaaa. Sorunun Ortaya Konulması

Pay sahibinin kendisine ilişkin kayıtları incelemesinden farklı olarak, diğer pay sahiplerine ilişkin kayıtları görmek istemesi, teknik anlamda bilgiye yönelik bir taleptir. Çünkü bu durumda pay sahibi bakımından "bilinen" olarak sınıflandıramayacağımız bir husus öğrenilmek istenmektedir. Bu nedenle, pay defterindeki kayıtları öğrenmek isteyen bir pay sahibinin aslında bir "bilgi" talebi vardır.

Yeni TTK m. 64/IV, pay defterini ticari defterlerden saymıştır. Bu nedenle, lafzi bir yorum yapıldığında, pay sahibinin şahsına ait olanlar haricindeki pay defteri kayıtlarının Yeni TTK m. 437/IV bağlamında inceleme hakkının konusunu oluşturacağı ifade edilebilir. Ancak bu yorumla her zaman doğru bir sonuca ulaşmak mümkün değildir. Bu nedenle "işletme muhasebesi"ni ilgilendirmeyen bir defter olarak sınıflandırılan, pay defterinin [1323], inceleme hakkı bakımından ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

Bir pay sahibinin diğer pay sahiplerine ilişkin kayıtları incelemek istemesi, kaynak hukuklardaki görüşler de dikkate alınarak, pay defterinin ortaklıktaki işlevi ve pay defterinin incelenmesinde karşılaşılan menfaatlere göre değerlendirilmelidir. Böylelikle pay defterinin incelenmesinin mümkün olup olamayacağı, mümkün olursa bunun ne kapsamda olabileceği ve hangi hükümlere tabi olacağı hususunda bir

---

[1321] Bu bağlamda özellikle bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 620, s. 195. Keza **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 685, No: 27'de böyle bir incelemenin ortaklık organlarının özel bir yetkilendirmesini gerektirmeyeceğine vurgu yapılmıştır (benzer yönde bkz. **Schucany**, Art. 685, No: 1, s. 113). Yeni TTK sisteminden önce de hukukumuzda buna vurgu yapılmıştır (bkz. **Narbay, Şafak:** Anonim Ortaklıkta Pay Defteri, Ankara, 2003, s. 126.

[1322] Bu yönde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 367, s. 761; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 620, s. 195; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 51, s. 842; **Kunz**, Informationsrecht, s. 892; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 103; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §43, No: 90, s. 556; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 685, No: 27; **Honsell/Vogt/Watter/(Oertle/Du Pasquier),** BSK, OR II, Art. 686, No: 8, s. 797; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 305, **Yıldız**, s. 178.

[1323] Pay defterinin işletme muhasebesine ilişkin olmayan defterlerden olduğu yönünde bkz. **Şener,** Ticari İşletme, s. 690.

kanaate ulaşmak olanaklı hale gelecektir. Başka bir ifadeyle, öncelikle pay defterinin hangi durumlarda inceleme hakkının konusunu teşkil edebilecek özellikte bir "ticari defter" niteliğinde olacağı ortaya konmalıdır. Ardından pay sahibinin, bu defterin incelenmesine dönük menfaatinin, karşılaşan diğer menfaatlere oranla ağır gelme olasılığının olup olmadığı değerlendirilmelidir.

bbbb. Pay Defterinin İşlevlerine Göre Değerlendirmeler

aaaaa. Ortaklık İçi Sicil İşlevi ve Bunun Değerlendirmesi

İsviçre öğretisinde, pay defterinin, "nama yazılı pay sahiplerinin" ortaklık içi bir sicili olduğu belirtilmektedir[1324]. Bu tespit, sistemimiz açısından da kural olarak doğru kabul edilebilir. Ancak Yeni TTK m. 499 çerçevesinde anılan tespit kısmen eksik kalmaktadır. Özellikle henüz hamiline yazılı olsa da senede basılmamış olan çıplak paylar, sistemimizde pay defterinin içeriğindedir. Yine intifa hakkı sahipleri de böyledir. Keza özellikle hamiline yazılı pay senetleri bastırılıncaya kadar ilmühaber çıkarılabilmektedir ve bu ilmühaberlere kıyasen nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanmaktadır (bkz. Yeni TTK m. 486, cümle 2 ve 3). Dolayısıyla bunlar da pay defterine kaydedilmelidir (bu hususta ayrıca bkz 417/II). Sistemimizde pay defterinin ana unsuru nama yazılı pay sahipleri olmakla birlikte bu çerçeve genişleyebilmektedir. Ancak İsviçre hukukundan aktarılan tespit bir ölçü geniş ele alınmak koşuluyla sistemimizde de geçerlidir. Yani pay defteri, ortaklığın pay sahipliği yapısına ilişkin bilgiler içeren ortaklık içi [1325] bir sicil gibi değerlendirilebilir.

Kaynak İsviçre öğretisinde, pay defteri ticari defter olarak nitelendirilmemektedir[1326]. Çünkü pay defteri, içeriği itibarıyla işletmelerin alacak-

[1324] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 615, s. 193. Keza **Martinez**, s. 185-186'da pay defterini, iç bir pay sahipleri listesi olarak nitelemiştir.

[1325] Pay defterinin temel olarak, iç etkili, özel bir liste olması nedeniyle kamu güvenine mazhar olmadığına değinilmiştir (bu yönde bkz. **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 685, No: 8). Ortaklık içi olma özelliği nedeniyle, pay defterinin kamu güvenine mazhar olmadığı ve yine aynı nedenle pay defterinin aleniyet işlevinin de olmadığı öğretide açıkça belirtilmiştir (bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 615, s. 194).

[1326] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 615, s. 194; **Watter**, Die Informationsversorgung, s. 38; **Schucany**, Art. 685, No: 1, s. 113; **Wyss**, s. 215; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 195, s. 507; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 685, No: 8; **Lipp/Müller/Plüss**, s. 590.

borç ilişkilerini yansıtmamaktadır[1327]. İsviçre hukukunda sırf bu nedenle dahi, pay sahiplerinin pay defterini serbestçe inceleme haklarının olmadığı belirtilmektedir[1328]. Ancak, OR m. 697/I ve II hükümlerinin kıyasen uygulanması suretiyle, bilgi alma hakkının koşulları çerçevesinde, dolaylı olarak pay sahiplerinin pay defterini incelemesinin mümkün olabileceği kabul edilmektedir[1329]. Buna bağlı olarak da, yönetim kurulunun yetkisinden bahsedilmektedir. Daha açık bir ifadeyle, yönetim kurulu bu yönde bir talebi reddederse, genel kurulun beklenmesi gerektiği ve genel kurulda isteğin bilgi alma talebi olarak yöneltilmesi gerektiği belirtilmektedir[1330]. Yoksa genel kurulun bilgi talebi konusunda herhangi bir görevi veya şekli anlamda izin verme yetkisinden bahsedilmemektedir.

Pay defterinin, özellikle ortaklığın alacak-borç ilişkilerini yansıtmıyor olması nedeniyle ticari defterlerden sayılamayacağı değerlendirmesinin temelinde, pay defterinin ortaklık içi sicil işlevi görmesi yatmaktadır. Ortaklık içi sicil işlevi ön planda tutulan ve bu nedenle teknik anlamda ticari defterlerden sayılmayan pay defteri için, kaynak hukukta inceleme hakkına ilişkin hükmün uygulanmaması, anılan sisteme uygun bir düşünceyi yansıtmaktadır. Buna göre, ilgili talepten etkilenen tüm pay sahiplerinin olası bir açıklamaya izin verdiği durumlar hariç, genel bir inceleme hakkı pay defterleri bakımından kabul edilemez[1331].

Hukukumuz açısından, Yeni TTK m. 64/IV nedeniyle pay defteri ticari defterlerden kabul edilmiştir. Bu açık kabul karşısında, İsviçre hukukundan pay defterinin "ortaklık içi sicil" işlevini de öne çıkararak aktardığımız görüşün hukukumuza doğrudan yansıtılması mümkün görünmemektedir. Yani pay defterinin incelenmesi, hukukumuzda bu defterin ticari bir defter olmadığı gerekçesiyle reddedilemez. Ancak pay defterinin doğrudan doğruya inceleme hakkının konusunu teşkil edebileceğini savunmak da, defterin içeriği değerlendirildiğinde her koşulda mümkün olamamalıdır. Bu nedenle, pay defterinin ortaklık içi sicil işlevi yanındaki diğer işlevi, pay sahiplerinin pay defterini incelemesindeki olası menfaatleri ve bu

[1327] **Martinez**, s. 185'te pay defterinin ortaklığın malvarlığı ve getiri durumunu göstermeye hizmet etmediğini ve ticari defter kavramı altında anılamayacağını belirtmektedir. Aynı yönde bkz. **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 103.
[1328] Bu bağlamda bkz. **Martinez**, s. 186; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 195, s. 507.
[1329] Bu yönde bkz. **Martinez**, s. 193.
[1330] Bu bağlamda bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 367, s. 761.
[1331] Bu anlamda bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 892.

menfaatlerle pay defterinin işlevlerinin uyumu değerlendirilerek aşağıda bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

bbbbb. Borç Defteri İşlevi ve Değerlendirmesi

aaaaaa. Borç Defteri İşlevi

Yapılan geniş yorum[1332] nedeniyle, pay sahibinin pay defterini incelemesinin "ortaklık işleri" kavramı içinde değerlendirilebileceği belirtilmiştir[1333]. Yine de pay defterinin, "ortaklık durumunun esaslıca değerlendirebilmesi için önem arz eden" bir özellikte olup olmadığı ortaya konmalıdır. Böylelikle pay defterindeki kayıtlarla "ortaklık işleri" arasında bağlantı kurulabilir. Kaynak hukukta pay defterinin incelenmesine, kıyasen bilgi alma hakkına ilişkin kuralların uygulanması bir görüş olarak önerildiği için, bu yaklaşım olağandır. Ancak, benzer bir araştırma bizim için de önemli bir sonuç doğurur. Çünkü inceleme hakkının konusu olan "ticari defterler", bilgilendirme sisteminin amaçları doğrultusunda geniş yorumlanan "ortaklık işleri" kavramına bağlı şekilde değerlendirilmektedir.

Pay defterinin, bilgilendirme sistemindeki "ortaklık işleri" kavramından bağımsız hususlar içerdiği öne sürülemez. Zira pay defteri, pay sahibinin birçok hakkını kullanabilmesi bakımından işlev gösterebileceği gibi, bazen de ortaklık açısından bir "borç defteri" [1334] gibi işlev gösterebilir. Örneğin, Yeni TTK m. 487/II'ye göre, nama yazılı pay senetleri, sahiplerinin adı ve soyadını veya ticaret unvanını, yerleşim yerini, pay senedi bedelinin ödenmiş olan miktarını açıklamalıdır. İşte bu senetler Yeni TTK m. 487/II uyarınca ortaklığın pay defterine de kaydolunacaktır. Yeni TTK m. 499 gereği, pay defterinde yer alması gereken payların, sahiplerinin ad-soyadları, adresleri, anılan paylar üzerinde olan intifa hakları ve bu hakların sahiplerine ilişkin bilgiler pay defterine işlenecektir. Dikkat edilirse, Yeni TTK m. 487/II'de yer verilen nama yazılı pay senetlerinin üstünde yer alması gereken hususlarla pay defterinde yer alması gereken hususlar önemli ölçüde paraleldir. Yeni TTK m. 499 ve hatta Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ m. 9'da yer verilen hususlar içinde yer almasa da, pay defterinde özellikle bedeli tamamen ödenmemiş payların bedellerinin ne kadarının ödendiği veya ödenmediğinin yer

[1332] Bkz. § 9, III, A, 1.
[1333] Bu yolda bkz. **Martinez**, s. 187.
[1334] Bu bağlamda geniş olarak bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 321-321a, s. 750.

alması gerekir düşüncesindeyiz. Zira özellikle bedeli tamamen ödenmemiş olan nama yazılı paylar için pay senedi çıkarılmışsa[1335], Yeni TTK m. 487/II gereği bedelin ödenen kısmı senette yer alacaktır. Ayrıca nama yazılı pay hakkında senet çıkarıldığı pay defterinde de yer alacaktır. Ortaklığı önemli ölçüde ilgilendiren bedele ilişkin bilginin senedin üzerinde yer alıp da pay defterinde yer almaması düşünülemez. Kaldı ki bu husus başka nedenlerle de önemlidir. Yeni TTK m. 344 nedeniyle, anonim ortaklıklarda nakdi sermaye taahhüdünün kısmî olarak yerine getirilmesi mümkündür. Taahhüt edilen payların itibari değerlerinin en az dörtte biri tescilden önce, gerisi de ortaklığın tescilinden itibaren yirmi dört ay içinde ödenebilmektedir. Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı bu paylar yasal olarak bağlamlıdır ve Yeni TTK m. 491/I uyarınca, kural olarak ortaklığın onayıyla devrolunabilir. Yeni TTK m. 501 hükmüne göre de, kural olarak böyle bir payı devralan kimse, "pay defterine kaydedilmekle"[1336] ortaklığa karşı geri kalan pay bedelini ödemekle yükümlü olur. Bu durumda bedeli tamamen ödenmemiş anılan payların takibi açısından doğrudan doğruya ve yine bununla bağlantılı olarak yasal bağlam hükümlerinin sorunsuz uygulanabilmesi açısından pay defterinde değinilen yönde kayıtların yer alması gereklidir. Pay defterinin, borç defteri gibi işlev göstermesiyle bağlantı içinde olan diğer bir husus da sermaye borcunun süresi içinde yerine getirilmemesi halinde pay sahipleri için uygulanacak ıskat prosedürüdür. Pay bedelini ifa borcunda temerrüdün sonuçları Yeni TTK m. 482'de düzenlenmiş olmakla birlikte, anılan hükmün 2 ve 3. fıkralarındaki yaptırımların uygulanabilmesi için, ilgili pay sahibine, ana sözleşmede öngörülen şekilde, ortaklığın internet sitesinde ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilân yoluyla ödemeye davette ve ihtarda bulunulmalıdır. Yeni TTK m. 483/II'ye göre, nama yazılı pay senetlerinin sahiplerine bu davet ve ihtar, ilan yerine, iadeli taahhütlü mektupla ve internet sitesi mesajı ile yapılır[1337]. İlgili pay senedi sahibinin adresi yine pay defterinde yer alacaktır. Hatta o payın devredilmesi halinde, devir durumu ve devralanın adresi ve

[1335] Bu bağlamda Yeni TTK m. 484/II ve m. 487/II'den bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar için pay senedi çıkarılabileceği sonucuna ulaşmak olanaklıdır.
[1336] Bu kayıt, kurucu değil, açıklayıcıdır (bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 321a, s. 750). Pay defterinin "borç defteri" özelliği göstermesi kaydın kuruculuğu veya açıklayıcılığı üzerinde etki etmemektedir.
[1337] **Böckli**, Aktienrecht, dipn. 600, No: 321a, s. 750'de bedeli kısmen ödenmiş paylar bakımından pay defterinin bir "borç defteri" işlevi üstlendiğini OR m. 682/II düzenlemesine atfen açıklamıştır. Anılan hüküm bazı farklılıklarla Yeni TTK m. 483/II düzenlemesini yansıtmaktadır. Yalnız kaynak yasada "pay defterinde kayıtlı pay sahiplerine" iadeli taahhütlü mektup yollanacağı açık şekilde düzenlenmiştir.

şahsına ilişkin bilgiler de pay defterinde yer alacaktır. Bu nedenle pay defterinde bedeli tamamen ödenmemiş paylara ilişkin bir verinin bulunmasında fayda vardır.

Öğretimizde Eski TTK döneminde, çalışmamızda kullandığımız terminoloji kullanılmasa da, pay defterinin bu işlevine ve bu işlevin inceleme hakkıyla olan ilişkisine değinilmiştir. İstisnai olarak, "… pay sahiplerinin sermaye taahhütlerinin tamamının ödenmediği durumda, ez meclis (dışarıdaki) sermaye alacaklarının borçlularının ödeme güçlerinin tespiti amacıyla…"[1338] pay defterinin incelenmesi talebinde bulunulabileceği ifade edilmiştir. Burada söz konusu inceleme talebinin pay defterinin "borç defteri işlevi" ile ilişkilendirilmek koşuluyla mümkün olabileceğine işaret edilmektedir.

bbbbbb. İşlevin Değerlendirmesi

Pay defterinin bir nevi "borç defteri" işlevi göstermesi, onu bilgilendirme sistemi bakımından önemli kılmaktadır. Çünkü, pay defteri bu sayede, sadece ortaklık içi bir sicil işlevine sahip olmaz, ayrıca geniş anlamda değerlendirilen "ortaklık işleri" kavramıyla da ilişkilendirilebilir. Pay defterinin, ortaklık işleriyle ilişkilendirilmesi yukarıda aktarılan örnekle sınırlı değildir. Mesela, Yeni TTK m. 456/I, cümle 1'e göre, "iç kaynaklardan yapılan artırım hariç, payların nakdî bedelleri tamamen ödenmediği sürece sermaye artırılamaz". Bir pay sahibinin sermaye artırımı için bazı girişimlerde bulunması ve bu bağlamda hazırlıklar yapabilmesi için pay defterinin ilgili kısımlarını incelemesi bir ihtiyaç halini alabilir.

Pay defterinin ortaklık işlerini ilgilendirebiliyor olması, bilgilendirme sisteminin ona kayıtsız kalmayacağı anlamına gelir. Ancak pay defterinin, "borç defteri" işlevi, işletme muhasebesine ilişkin defterlerde olduğu kadar açık değildir. Pay defterinin ortaklıkla üçüncü kişiler arasındaki ilişkilere değil, ortaklık içi ilişkilere yönelik işlev üstlenmesi söz konusudur. Ortaklığın genel ekonomik durumunun anlaşılabilmesi bakımından pay defterinin asli bir rol oynayabileceğini belirtmek yanıltıcı olur. Bu nedenle inceleme hakkına ilişkin hükmün pay defterine uygulanırken dikkatle davranılması gerekecektir. Aşağıda değinileceği üzere, inceleme hakkına ilişkin düzenleme aslında pay defteri olasılığı esas alınarak yapılmamıştır. Dolayısıyla olası bir uygulama ancak kıyasen düşünülebilir. Bunun

[1338] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 306.

olanaklı olabilmesi için, pay defterinin incelenmesinde karşılaşan menfaatlerin genel olarak değerlendirilmesi ve ulaşılan sonuçların bilgilendirme sistemiyle uyumluluğu sınanmalıdır. Önceki mevzuatımıza uygun öğretimizde de, istisnaen, pay defterinin "ticari defter karakterini ve fonksiyonunu icra ettiği" halde incelemeye imkan tanınmasının belirli koşullar dâhilinde mümkün olması gerektiği ifade edilmiştir[1339].

cccc. Pay defterinin İncelenmesinde Karşılaşan Menfaatler

aaaaa. İletişim Menfaati ve Anonimlik

Ortaklığın gizliliğe yönelik menfaati ve hatta anonim konumda bulunmak isteyen pay sahiplerinin gizlilik menfaatleriyle, defteri incelemek isteyen pay sahibinin menfaati karşı karşıyadır. İnceleme talep eden pay sahibinin menfaatini meşru zemine yerleştiren ve hakkının kapsamını belirleyen asıl konu, istenen bilginin "pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi" bakımından gereklilik arz etmesidir. Pay sahibinin pay defterini incelemesinde birçok menfaati bulunabilir. Pay defterindeki veriler pay sahipleri arasında bir iletişimin tesis edilmesi için kullanılabilecek verilerdir.

Anonim ortaklıklar sistemimizin pay sahipleri arasındaki iletişimi sadece genel kurulla mı sınırlı gördüğü sorusu cevaplanmalıdır. Çünkü ancak böyle bir sorunun cevabı, bize, pay sahibinin genel kurul dışı iletişim menfaatinin meşru bir menfaat olup olmadığı noktasında yanıt sağlayacaktır. Çalışmamız kapsamında meseleyi detaylı bir şekilde incelemek olanaklı olmasa da, kanımızca yasanın genel amacı ve hükümlerin getiriliş amaçları değerlendirildiğinde, pay sahipleri arasındaki iletişimi kolaylaştıracak yorumlar yapılmalıdır. Sistemimizde pay sahipleri arasındaki iletişimin merkezi, genel kuruldur. Zira genel kurul bir anlamda irade oluşumu ve karar forumu işlevi gösterir. Öğretide, özellikle küçük ve şahsi unsurları öne çıkan anonim ortaklıklarda genel kurulun pay sahiplerinin istişare forumu olduğu belirtilmektedir. Keza bununla bağlantılı olarak iletişim ve önemli işlemler konusunda sağlanacak mutabakat bakımından merkezi bir anlam kazandığı da ifade edilmektedir. Hatta bu tip ortaklıklarda pay sahipleri arasında şahsi ilişkiler söz konusu olduğu için, irade oluşumu birçok açıdan genel kurul dışında da gerçekleşebilmektedir. Oysa özellikle halka açık anonim ortaklıklar ve ona yaklaşan

[1339] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 306.

yapıdaki anonim ortaklıklar bakımından, yönetim kurulu lehine bir güç kayması oluşmaktadır. Çünkü iyi bilgilendirilmemiş ve her şeyden önce kâr payıyla ilgilenen pay sahipleri genel kuruldan uzak kalmaktadır[1340]. Oysa, genel kurul organ olarak varlığını korumaktadır ve işlevselliği, pay sahiplerinin bilgilendirilmiş olmasına ve birbirleri arasındaki iletişime bağlıdır. Bu durumda anonim ortaklıklarda sistemin iyi işleyişi bir yönden de pay sahipleri arasındaki iletişimi en azından olanaklı kılan bir yapıyla mümkündür, bunu engelleyen veya azaltan bir yapıyla değil. Gerçekten de genel kurulun, irade oluşumu işlevini ve işleri idare eden yönetim kurulu karşısındaki ortaklık içi denetleme işlevini layıkıyla yerine getirebilmesi için, pay sahiplerinin birbirlerinden haberdar olabilmeleri gerekir[1341]. Bu ihtiyacın küçük paylardan oluşan ortaklıklarda daha belirgin olduğu belirtilebilir. Bu paylara sahip olan kişilerin bir oy anlaşması zemininde hareket edebilmelerinin önü açılmalıdır. Genel kurulun bu şekilde yönetim üzerinde daha etkin bir denetleme işlevi üstleneceği açıktır. Öğretide de genel kurulun münhasıran soyutlanmış küçük pay sahiplerinden oluşması halinde, bu organın salt bir onay merciine dönüşeceği belirtilmektedir. Böylelikle, sermayenin riskini üstünde taşıyan kişiler tarafından iç denetimin yapılabilmesi, ancak pay sahipleri arasındaki iletişimin sağlanmasıyla olanaklı olabilir[1342].

Küçük ve aile tipi anonim ortaklıklardan çok ortaklı ve halka açık anonim ortaklıklara kadar uzanan geniş alanda, ilgili ortaklıkların yapısına göre, pay sahipleri arasındaki iletişimi olanaklı kılabilecek çözümler üretilmelidir. Buna anonim ortaklıklarda pay sahiplerinin "anonimliği" de engel olamamalıdır. Anonim ortaklıklarda pay sahiplerinin dışarıya karşı bir anonimliği söz konusu olsa ve bu bağlamda pay sahipleri önemsizleşse de, iç ilişkide farklı bir değerlendirmenin yapılabilmesi mümkündür. Zira tüzel kişilikler, katılanları arasında çok taraflı ilişkiler meydana getirirler. Dolayısıyla diğerleriyle iletişim tesis edebilmek onların her biri için mümkün olmalıdır[1343]. Anonim ortaklık genel kurullarının toplanmasına ilişkin yasal sistemimiz de aslında bu ihtiyaca yönelmektedir. Mesela pay sahiplerinin oldubittilerle karşılaşmaması ve hazırlıklarını yapabilmeleri için, toplantı gündemi toplantıya çağrı merasiminin bir parçası haline getirilmiştir. Bu bağlamda

[1340] Genel kurulun burada değinilen işlevi bağlamında ayrıntılı açıklamalar için bkz. **Tanner**, Zürcher Kommentar, Art. 698, No: 62, s. 32.
[1341] Bu bağlamda bkz. **Kläy**, s. 403–404.
[1342] Bu anlamdaki tespitler için özellikle bkz. **Kläy**, s. 404.
[1343] Bu bağlamda özellikle bkz. **Druey**, Geheimsphäre, s. 166.

gündem hem ilân edilecektir hem de belirli pay sahiplerine iadeli taahhütlü mektupla bildirilecektir (bkz. Yeni TTK m. 414[1344]). Bunun amaçlarından birisi, pay sahibine genel kurul toplantısından önce, toplantıda tartışılacak mevzuları düşündürmek ve hatta bir kanaat belirlemesine toplantıdan önce olanak sağlamaktır. Pay sahibinin kendi görüşlerini genel kurul toplantısından önce diğer pay sahiplerine anlatabilmesi ve alınacak kararlara, ikna edebildiği pay sahipleriyle birlikte etki edebilmesi olanaklı olmalıdır[1345]. Bu bağlamda, pay sahiplerinin diğer pay sahipleri hakkında bilgi alabilmesi bilgilendirme sisteminin amaçlarından birisiyle önemli ölçüde örtüşmektedir. Pay sahiplerinin özellikle katılım ve oy hakkı başta olmak üzere, pay sahipliği haklarının bilinçli ve etkin kullanılmasında bunun önemli bir etkisi olabilir. Dolayısıyla pay sahiplerinin diğer pay sahiplerini öğrenmekte önemli bir menfaati olabilir. Pay defteri, "borç defteri" işlevi ve pay sahiplerinin iletişime yönelik menfaatiyle birlikte düşünüldüğünde, inceleme açısından önemli bir kaynak teşkil edebilecektir. Mesela pay sahibi, kendisiyle benzer durumda olan pay sahiplerine erişip, aralarında eşit işlem ilkesine uygun muamele yapılıp yapılmadığını denetleyebilir. Bu hususta pay defterinin "borç defteri işlevine" ilişkin açıklamalarda yer verilen örnekler anılabilir.

İletişim menfaati karşısında, anonimliğe yönelik menfaatin istisnasız bir şekilde kabul edilmesi anonim ortaklılar için öngörülen yasal sistemle de açıklanamaz[1346]. Çünkü bu sistem içinde, çıplak paylara ve nama yazılı paylara da önemli ölçüde yer verilmiştir. Hatta anılan paylar belirli koşullar dâhilinde bağlamlı hale de getirilebilmektedir. Nama yazılı payların bağlamlı hale getirilebilmesi, pay sahibinin şahsının, ortaklığın faaliyeti ve ilişkileri üzerinde önem arz edebileceğine

[1344] Gündemin de ilânın içeriği olup olmadığı hükümden tam anlaşılamasa da Tem. Yön. m. 11/I c ile bu durum açıkça düzenlenmiştir. Ancak yönetmelik bu konuda bir düzenleme yapmasaydı dahi yasanın çağrı mektuplarına ilişkin içeriğin ilânla paralel olması gerektiğinden de hareketle bu sonuca ulaşmak gerekecekti.

[1345] Genel kurul toplantısı öncesinde pay sahiplerinin diğer pay sahipleriyle iletişime geçebilmelerinin önemi bağlamında bu doğrultuda özellikle bkz. **Cereghetti, Leonardo:** Die Offenlegung von Unternethmensbeteiligungen im schweizerischen Recht - unter besonderer Berücksichtigung des neuen Aktienrechts und des zukünftigen Börsenrechts, Zürich, 1995, s. 198; **Druey**, Geheimsphäre, s. 166.

[1346] Hukukumuzda, "… diğer pay sahiplerinin anonim kalma yönündeki menfaatlerinin göz önünde bulundurulması zorunluluğu…" nedeniyle, pay sahiplerinin, pay defterinde kayıtlı diğer pay sahiplerine ilişkin kayıtları (iletişim menfaati çerçevesinde) inceleyemeyeceği savunulmuştur (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 306-307).

işaret etmektedir[1347]. Dolayısıyla anonim ortaklıklar sistemimizde pay sahibinin şahsı tamamen önemsiz değildir[1348].

Kanun koyucu, özellikle halka açık anonim ortaklıklarda, bazı özellikleri taşıyan pay sahiplerinin anonimliğe olan menfaatini ikinci plana alabilmektedir. Bu ortaklıklarda, ortaklık sermayesindeki payı veya ortaklıktaki toplam oy hakkına kıyasla, oy hakkı, önemli bir noktaya gelmiş pay sahiplerinin açıklanması gerekmektedir[1349]. Yani yasa koyucu bazen, pay sahiplerinin anonimliğe ve hatta özel alanlarına yönelik olan menfaatlerini kısıtlayabilmektedir. İsviçre hukuku bakımından da OR m. 663c benzer bir düzenleme içermektedir ve öğretide, açıklama yükümlülüğünün özel alana uygunsuz bir müdahale ve nihayetinde, mülkiyet haklarının ihlali olarak anlaşılabileceği ifade edilmektedir. Ancak buna karşın, halka açık anonim ortaklıklarda küçük pay sahibinin ve kamunun (pay sahipliği bağlamında) mülkiyet yapısını ve hâkim pay sahiplerini öğrenmekte meşru bir menfaati olduğu belirtilmektedir[1350]. Bu durumda halka açık olmamakla birlikte, özellikle çok ortaklı bir pay sahipliği yapısına sahip olan anonim ortaklıklarda, küçük pay sahiplerinin benzer menfaate sahip olamayacağını belirtmek güçtür. Bu nedenle pay sahiplerinin anonimliğe olan menfaatleri karşısında iletişime yönelik menfaatleri yok sayılmamalı, dengeleyici bir çözüme ulaşılabilmelidir.

bbbbb. Azınlığın Korunması Menfaati ve Yönetim Kurulunun Hareket Serbestîsi

Pay sahiplerinin diğer pay sahipleri hakkında bilgi alabilmesinin bilgilendirme sisteminin amaçlarıyla kesiştiği bir diğer nokta da, azınlığın korunması ve kısmen yönetim kuruluna tanınan hareket serbestisinin kontrolünü sağlama amaçlarıdır.

[1347] Bu bağlamda bkz. **Kläy**, s. 410.

[1348] Hatta tam tersine, "nama yazılı pay iktisap eden kimse, mutlak anlamda bir anonimlik talep edemeyeceğini göze almaktadır" (bu yönde bkz. **Kläy**, s. 418).

[1349] 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m. 15/II'ye göre çıkarılmış olan, "Payları Borsada İşlem Görmeyen Ortaklıklara İlişkin Özel Durumlar Tebliği" m. 5/I a ve "Özel Durumlar Tebliği" m. 12/I a (tebliğler için bkz. **RG. T. 23/01/2014, S. 28891**) uyarınca bu hususlarda açıklama yükümlülükleri ön görülmüştür.

[1350] Bkz. **Forstmoser, Peter:** "OR 663c - ein wenig transparentes Transparenzgebot", içinde: Walder, Hans Ulrich/Jaag, Tobias/Zobl, Dieter: Aspekte des Witschaftsrechts, Festgabe zum Schweizerischen Juristentag 1994, Zürich, 1994, s. 90.

Yeni TTK, anonim ortaklıklarda dar anlamda azınlığa önemli haklar tanımış bulunmaktadır. Örneğin, genel kurulun toplantıya çağrılmasını sağlama, gündeme madde eklettirme, finansal tabloların müzakeresi ve bağlı konularda toplantının ertelenmesini sağlama, mahkemeden özel denetçi atanmasını isteyebilme gibi haklar söz konusu olabilmektedir (bkz. Yeni TTK m. 411–412, m. 420, m. 439). Bu azınlık hakları grup hakkı olarak tanımlanmıştır ve yasal sistemimizde dar anlamda azınlık, sermayenin en az onda birini oluşturan pay sahiplerini ifade etmektedir[1351]. İdare görevini üstlenmiş olan yönetim kuruluna karşı, ortaklık içi denetleme işlevi, genel kurul çerçevesinde kollektif olarak pay sahiplerine verilmiştir. Pay sahiplerinin bu işlevi yerine getirebilmeleri için, pay sahipleri arasındaki iletişim kolaylaştırılmalıdır[1352]. Yasanın öngördüğü manada bir azınlığın oluşturulabilmesi, özellikle çok pay sahipli anonim ortaklıklar bakımından, diğer pay sahiplerine ilişkin bilgilere sahip olmaksızın pratik olarak imkânsızdır[1353]. İşte bu nedenle kollektif azınlık hakları, pay sahipleri arasında ilişki ve iletişimin varlığını şart koşar[1354]. Pay sahibi sayısı çok olan ortaklıklarda, azınlık haklarının bir anlam ifade etmesi ve bu surette ortaklığın iç denetiminin yerine getirilebilmesi, pay sahiplerinin teknik anlamda bir azınlık oluşturabilecek olanaklara sahip olmasını gerektirir. Azınlık haklarından faydalanmak isteyen ve kendi başına teknik anlamda azınlık olmayan bir pay sahibinin azınlık oluşturmak için diğer pay sahipleriyle iletişime geçmesi olağandır. İşte bu nedenle pay sahibinin pay defterini incelemekte bir menfaati olabilir.

ccccc. Değerlendirme

Bilgilendirme sisteminin "pay sahipliği haklarının kullanılması" amacının yoğunluğu karşısında, pay sahiplerinin kimliklerinin diğer pay sahiplerinden gizli tutulmasına, başka bir ifadeyle kişiliklerinin bu şekilde korunmasına yönelik

[1351] Anılan hükümler uyarınca, bu oran halka açık anonim ortaklıklar bakımından yirmide bir olarak belirlenmiştir. Keza özel denetime ilişkin Yeni TTK m. 439 ile payların itibari değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası oluşturan pay sahipleri de dar anlamda azınlık olarak düzenlenmiştir.
[1352] Bkz. **Martinez**, s. 188.
[1353] İsviçre hukukunda özellikle kote edilmiş halka açık anonim ortaklıklar bakımından bu yönde bkz. **Cereghetti**, s. 198–199.
[1354] Bkz. **Cereghetti**, s.199. Keza **Kläy**, s. 404'te aynı hususa vurgu yapmış ve özellikle pay sahiplerinin genel kurulun toplanmasını sağlama ve gündeme madde ekletme haklarını (bkz. Yeni TTK m. 411–412) örnek olarak göstermiştir.

menfaatleriyle, ortaklığın gizliliğe yönelik menfaatleri daha az takdir edilebilir[1355]. Ancak somut olaya göre farklı yorumlara ulaşmak da mümkündür. Ortaklığın yapısı, pay sahibi sayısı ve benzer birçok özellik, somut olayda menfaatler dengesini değiştirebilir. Bu nedenle kanımızca bir pay sahibinin diğer pay sahiplerinin kayıtlarını incelemekte (pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından) önemli bir menfaate sahip olmadığını peşinen kabul etmek mümkün değildir[1356]. Dolayısıyla pay defterinin incelenmesini belirli koşullar dâhilinde olanaklı kabul etmek gerekir. Çünkü pay sahiplerinin azınlık olarak örgütlenebilmek, pay sahipliği haklarını anlamlı olarak kullanabilmek ve ortaklık işleri hakkındaki görüşlerini diğer pay sahipleriyle paylaşarak yönetime etkili katılabilmek için diğer pay sahipleriyle iletişime geçebilmeleri bir ihtiyaç halini alabilir. Yeni TTK doğrudan doğruya bu ihtiyacı karşılayabilecek bir mekanizmadan yoksundur. Değinilen ihtiyaç sadece genel kurul çerçevesinde kullanılabilecek haklar bakımından değil, mahkeme yoluyla kullanılabilecek pay sahipliği hakları bakımından da söz konusudur. Bunlara özel denetçi talebinin mahkeme yoluyla yapılabilmesine ilişkin Yeni TTK m. 439 ve haklı sebeple feshe ilişkin Yeni TTK m. 531 hükümleri örnek verilebilir.

Pay sahiplerinin azınlık olarak örgütlenip birlikte hareket edebilmelerinin, düzgün işleyen bir anonim ortaklık sistemi bakımından önemli olduğunu düşünmekteyiz. İsviçre hukukunda pay defterinin pay sahipleri tarafından incelenebilmesini kabul eden görüşe göre, pay sahiplerinin birbirleriyle iletişim kurabilmeleri olanağının bulunması, "ortaklık içi demokratik karar alma süreci" bakımından vazgeçilmezdir. Ayrıca bu durum, azınlık haklarının kullanılabilmesi için genel olarak bir koşul halini de almaktadır[1357]. Mevcut sistemimiz içerisinde, bu amaçla hareket eden bir pay sahibinin diğer pay sahiplerine ilişkin temel bilgileri edinebilmesi ancak pay defterinin incelenmesi yoluyla olanaklı kılınabilmektedir.

[1355] Bu manada sonuç için özellikle bkz. **Martinez**, s. 195.

[1356] Öğretimizde, Eski TTK döneminde, halka açık ve özellikle borsaya kayıtlı olan ortaklıklarla olmayan ortaklıklar arasında bir ayrım yapıp ilk gruba giren ortaklıklar bakımından pay defterinin inceleme hakkına tabi olmasını doğrudan reddeden bir görüş savunulmuştur (bu yönde bkz. **Narbay**, Pay Defteri, s. 126).

[1357] **Böckli**, Aktienrecht, No: 374–375, s. 763'te İsviçre hukuku bakımından pozitif dayanağı olmayan pay sahibinin pay defterini inceleyebilmesi görüşüne karşı çıkmaktadır. Ancak bunu olanaklı kabul eden azınlık görüşünün gerekçesine de No: 373, s. 762'de yukarıda anılan bağlamda yer vermiştir.

dddd. Yeni TTK m. 437/IV'ün Kıyasen Uygulanması

Pay defterindeki kayıtları incelemenin bir ihtiyaç olabileceğini ve bunların bazen ortaklık işleri çerçevesinde değerlendirilebileceğini tespit etmiş bulunuyoruz. Kaynak hukukta pay defterinin incelenebileceğini kabul edenler, buna "bilgi alma hakkına" ilişkin hükümler çerçevesinde olanak tanımaktadır[1358]. Yani kural olarak, Yeni TTK m. 437/IV bağlamında bir inceleme hakkına müsaade edilmemektedir[1359]. Zira (İsviçre hukukunda) pay defteri teknik anlamda bir ticari defter değildir[1360]. Yukarıda değinildiği üzere, pay defterinin "ortaklık içi sicil" işlevi bu sonuca ulaşılmasında asıl etken olarak ön plana çıkmaktadır.

İsviçre hukukundaki duruma karşın, Yeni TTK m. 64/IV hükmü pay defterini teknik anlamda bir ticari defter haline getirmiştir. Fakat pay defterinin içeriği ve işlevleri değerlendirildiğinde, tam olarak ticari defterlerin içeriğine uygun bir yapıyla karşılaşılmamaktadır. Özellikle işletmenin muhasebesine, alacak ve borçlarına ilişkin, yani işletmede yürütülen işlere ilişkin kayıtlar içeren bir defter değildir. Dolayısıyla içeriği itibarıyla Yeni TTK m. 437/IV'ün inceleme hakkını düzenlerken esas aldığı defter veya yazışmaları tam olarak karşılamamaktadır. Bu halde İsviçre'den aktarılan durumun tersine, pay defteri teknik anlamda ticari defter halini almış olsa da, içerik bağlamında Yeni TTK m. 437/IV düzenlemesinin doğrudan kapsama aldığı bir defter değildir[1361]. Gerçekten de limited ortaklıklar bakımından,

---

[1358] Hukukumuzda önceki mevzuatımız bakımından, koşulları oluşmuşsa pay defterinin bilgi alma hakkının konusunu oluşturabileceğine işaret edilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 308). Aynı yönde bkz. **Narbay**, Pay Defteri, s. 127.

[1359] Eski TTK döneminde hukukumuzda da, pay defterinin borç defteri işlevi ve pay sahibinin kendi kayıtlarını incelemek istemesi hariç olmak üzere, pay defterinin inceleme hakkının konusu olamayacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Buna gerekçe olarak da pay defterinin teknik anlamda bir ticari defter olmaması gösterilmiştir (bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 307). Buna karşın, aynı dönemde, diğer pay sahipleri hakkında pay defteri kayıtlarının incelenmesinin "genel kurul veya yönetim kurulunun açık iznine" bağlı olacağı da savunulmuştur (bu hususta bkz. **Yıldız**, s. 178). İlgili dönemde, pay defterinin incelenmesini ortaklığın borsaya kayıtlı olup olmamasına göre ayıran görüş de mevcuttur (bkz. **Narbay**, Pay Defteri, s. 126).

[1360] Buna rağmen, kaynak hukukta azınlık görüşü olarak da olsa, pay sahiplerinin pay defterini inceleme hakkı olduğunu savunanlar vardır. Anılan görüş, bu sonuca inceleme hakkına ilişkin hükümden ulaşmamaktadır. Pay sahibinin sermayeye katılımı ve özellikle karar alma sürecine katılımı bakımından böyle bir sonuca ulaşılmaktadır. Bu bağlamda azınlık görüşü, pay sahibinin koşulsuz, kapsamlı ve her zaman kullanılabilen bir inceleme hakkı olduğunu savunmuştur (bu yönde geniş açıklamalar için bkz. **Kläy**, s. 423-424)

[1361] Hukukumuzda, Yeni TTK m. 64/IV pay defterini açıkça ticari defter olarak düzenlediği için, pay defteri doğrudan doğruya pay sahibinin Yeni TTK m. 437 anlamında inceleme hakkının konusu olarak kabul edilebilmektedir. Bu bağlamda bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 325, s. 1507. Yeni TTK sisteminden önce, öğretimizde, pay defterinin ticari defterlerden olmadığı gerekçesiyle, inceleme hakkına ilişkin Eski TTK m. 363/II'nin kıyasen uygulanması kabul edilmiyordu (bkz. **Narbay**, Pay Defteri, s. 125).

Yeni TTK m. 614, ortağın inceleme hakkını geniş bir şekilde düzenlemiştir. Ancak buna rağmen kanun koyucu pay defterleri açısından ayrı bir düzenleme yapma gereksinimi hissetmiştir. Yeni TTK m. 594/II, limited ortaklıklarda pay sahiplerinin pay defterini inceleyebileceğini düzenlemiştir. Bu noktada, limited ortaklıklarda sorun, inceleme hakkına ilişkin Yeni TTK m. 614 üzerinden değil, pay defterine ilişkin doğrudan bir hükümle çözülmüştür[1362]. Böylelikle limited ortaklıkta, pay defteri, inceleme hakkının kapsamına giren diğer tüm hususlardan ayrı ele alınmıştır.

Yeni TTK m. 64/IV'ün yapısı, Yeni TTK m. 437/IV'ün konu bakımından kapsamını belirlemede önemli sorunlara neden olmaktadır. Pay defteri teknik anlamda ticari defterlere dâhil edildiğinde, Yeni TTK m. 392/III ile Yeni TTK m. 437/IV arasındaki konu ve kapsam farklılığı bu bağlamda belirsizleşir. Özellikle pay defterinin ortaklık içi sicil işlevinin ön planda olduğu durumlarda pay defterinin doğrudan doğruya inceleme hakkına dayanarak incelenebilmesi inceleme hakkının kaynak hukuktaki tasarımına uygun değildir. Bu fark yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen Yeni TTK m. 392 düzenlemesinde somutlaşmaktadır. Örneğin Yeni TTK m. 392/III'e göre, yönetim kurulu üyesi, görevinin yerine getirilmesi için gerekliyse yönetim kurulu başkanından, "ortaklık defter ve dosyalarının" incelemesine sunulmasını isteyebilir. Dikkat edilirse yasa koyucu burada ortaklık defterlerinden bahsetmekte, yoksa ticari defterlerden bahsetmemektedir. Oysa Yeni TTK m. 437/IV ise ticari defter ve yazışmalara ilişkin bir düzenleme getirmektedir. Yeni TTK m. 64/IV pay defterini ticari defterlerden saymasa idi, pay defteri Yeni TTK m. 392/III'ün uygulama alanına giren, fakat Yeni TTK m. 437/IV'ün uygulama alanına girmeyen bir defter olacaktı[1363]. Bu durumda kaynak hukuka uygun olarak, pay sahipleri tarafından pay defterinin incelenmesinin doğrudan mümkün olamayacağı, ancak bu bağlamda Yeni TTK m. 437/II'de yer verilen bilgi alma hakkına dair kuralın uygulanabileceği gibi bir yorum daha kolay bir şekilde yapılabilirdi.

[1362] Öğretide, limited ortaklık pay defterinin incelenmesine izin verilmemesinin sonuçlarının kanunda açıkça düzenlenmediği ve bu nedenle Yeni TTK m. 614'ün yine uygulama alanı bulabileceği belirtilmektedir (bkz. **Can**, s. 91).

[1363] Örneğin kaynak hukukta, pay defterinin OR m. 715a/IV anlamındaki defterlerden sayıldığı halde, kural olarak OR m. 697/III anlamındaki (ticari) defterlerden olamayacağına değinilmektedir (bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 892). OR m. 715a hükmü yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkını düzenlerken, OR m. 697 pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkindir. Dikkat edilirse bu iki hüküm arasındaki ilişki yukarıda değinilen Yeni TTK m. 392 ve m. 437 düzenlemelerine paraleldir.

Pay defterinin inceleme hakkının konusu olup olamayacağına ilişkin sorunun nedeni, yeni sistemimizde kaynakla tam uyumu olmayan bir ticari defter kavramı olmasına rağmen, inceleme hakkının kaynak düzenlemeye daha yakın olmasıdır. Dolayısıyla İsviçre'deki yorum kavramsal nedenlerle benimsenemezken[1364], içeriğe dayalı amaçsal bir değerlendirme yapıldığında da pay defterinin doğrudan Yeni TTK m. 437/IV'e tabi olarak incelenmesi sorunlu olmaktadır. Zira pay defterinin içeriği itibarıyla ticari defterler gibi değerlendirilmesi olanaklı değildir. Yeni TTK m. 437/IV düzenlemesi, kaynak hukuk sisteminin öngördüğü bu ticari defter anlayışına göre yapılanmıştır[1365]. Anılan sebepten dolayı, işletme muhasebesine ilişkin olmayan defterlerin Yeni TTK m. 437/IV bağlamında inceleme hakkına konu edilmesi noktasında dikkatle davranılması gerekir. Özellikle pay defterinin incelenmesi noktasında, değinilen gerekçelerle Yeni TTK m. 437/IV hükmünün ancak kıyasen uygulanması düşünülebilir[1366]. Çünkü inceleme hakkını düzenleyen hüküm, aslen "işletme muhasebesini" ilgilendiren defterleri esas almaktadır. Ancak yasa koyucunun, işletme muhasebesini ilgilendirmeyen pay defteri gibi bazı defterleri ticari defter kabul etme yönündeki iradesi de göz ardı edilemez. Ayrıca belirli ölçüde de olsa, pay sahiplerinin diğer pay sahiplerine ilişkin kayıtlar hususunda bilgi sahibi olması önemli bir hukuki menfaate de dönüşebilmektedir. Dolayısıyla Yeni TTK m. 437/IV, pay defteri hakkında uygun düştüğü ölçüde uygulanmalıdır.

Pay defterinin incelenmesine ilişkin taleplerde Yeni TTK m. 437/IV'ün kıyasen uygulanması önemli bazı sonuçları beraberinde getirir. Bu sonuçlar özellikle, olası bir red kararı karşısında hakkın mahkeme yoluyla kullanılması aşamasında etkili olabilir. İşletme muhasebesine ilişkin defter ve yazışmalar, doğrudan doğruya inceleme hakkının konusu olabilirken, pay defteri doğrudan doğruya inceleme hakkının konusu olamaz. Bu yüzden hakkın konusuna yönelik bir değerlendirme yapılırken, pay sahibinin iletişime veya azınlık oluşturmaya yönelik menfaatini

[1364] Çünkü sistemimizde, İsviçre'deki durumun aksine, pay defteri ticari defterlerden sayılmıştır.
[1365] İsviçre hukukunda pay defterinin pay sahipleri tarafından incelenebilmesi önceden beri tartışılmaktadır. İsviçre anonim ortaklıklar hukukuna ilişkin nispeten eski eserlerde dahi, pay defterinin incelenmesinin reddi, pay defterinin ticari defter niteliğinde olmamasına bağlanmaktadır. Örneğin, **Schucany**, Art. 685, No: 1, s. 113'te, "pay defteri OR m. 722/III anlamında bir ticari defter (iş defteri) değildir ve bu nedenle ne denetçilerin denetimine tabidir (OR m. 728/I) ne de pay sahiplerinin denetleme haklarından etkilenir (OR m. 697/III)" ifadesini kullanmaktadır.
[1366] Öğretimizde, pay sahibinin kendine veya diğer pay sahiplerine ait kayıtları incelemesine ilişkin ayrım yapılmadan, doğrudan Yeni TTK m. 437/IV'e göre pay defterini inceleyebileceği de savunulmaktadır (bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 164).

somut olarak ispatlayabilmesi gerekir. Dikkat edilirse bu, sınırlara yönelik bir inceleme değildir. Menfaatlerin karşılaştırılmasından önce, pay sahibinin diğer pay sahiplerinin kayıtlarını görmeye ilişkin kabul edilebilir bir menfaatini ortaya koyabilmesi aranmalıdır. Bu durum Yeni TTK m. 437/IV'ün kıyasen uygulanmasının bir sonucudur. Çünkü Yeni TTK m. 437/IV inceleme hakkının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlara yönelik kullanılacağını açıkça düzenlemiştir. Buna göre, pay sahibi, ortaklık ticari defterleriyle yazışmalarının, kendi "sorusunu ilgilendiren kısımlarının" incelenebilmesi için başvuruda bulunmaktadır. Burada ticari defter ve yazışmaların ortaklığın işlerini doğrudan ilgilendiren hususlar olduğu ön kabulü söz konusudur. Dolayısıyla ilgili kısımlara yönelik olarak talebin somutlaştırılması yeterlidir. Oysa pay defterinin işlevleri değerlendirildiğinde, özellikle ortaklık içi sicil işlevinden yola çıkılıyorsa, pay sahibinin iletişime yönelik veya azınlık oluşturmaya yönelik menfaatini somut olarak ortaya koyması gerekir ki, pay defteri inceleme hakkının konusu olarak kabul edilebilsin.

İnceleme hakkına ilişkin sistemimiz, talebin somutlaştırılmasını gerektirdiği için, pay sahibinin tüm pay defterinin incelenmesine yönelik bir talebi kabul edilmeyebilir. Yeni TTK m. 437/IV, pay sahibinin "sorusunu ilgilendiren kısımlar"dan bahsederken, aslında somut bir işi veya meseleyi esas almaktadır. Anılan düzenleme, pay defterinin incelenmesi bakımından, yukarıda aktarılandan farklı ikinci bir sonucu daha beraberinde getirir. Pay sahibi, belli özellikteki paylara sahip olan kimselere ilişkin bir inceleme talebinde bulunabilir. Örneğin, varsa pay grubu, oyda imtiyazlı olanlar gibi değişik şekillerde talebini daraltabilir ve daraltmalıdır. Mesela kendisine karşı ıskat süreci başlatılmış bir pay sahibinin, pay bedelini tam ödememiş diğer pay sahiplerine ulaşıp onlara da aynı yönde işlem yapılıp yapılmadığını denetleyebilmesi söz konusu olabilir. Yönetim kurulunun, pay sahibine, pay defterinin ilgili kısımlarının örneğini çıkararak dolaylı bir inceleme sunması böylelikle mümkün olabilir. Bu sayede, pay defterinin incelenmesine yönelik hak, geniş kapsamlı, koşulsuz ve her zaman kullanılabilen bir hak olmaktan da çıkmış olur. Diğer pay sahiplerinin anonimliğe olan menfaati de eklenince

inceleme hakkının pay defteri üzerinde kullanılması daha istisnai bir karakter taşıyacaktır[1367].

İnceleme hakkına ait düzenlemenin pay defteri kayıtları bakımından kıyasen uygulanması gerektiği için, yukarıda yer verilen yönetim kurulu veya genel kurulun onayına ilişkin şekli koşulun burada aranması gerekir. Maddi koşul bağlamında Yeni TTK m. 437/III'e göre yapılacak değerlendirmedeyse, pay defteri kayıtlarını görmek isteyen pay sahibinin menfaatleriyle, hem ortaklığın hem de kaydı görülecek pay sahiplerinin menfaatlerinin karşılaştırılarak bir sonuca ulaşılması gerekecektir. Genel olarak, pay defterinin borç defteri işlevine ilişkin taleplerde, inceleme hakkı bakımından menfaatler ağır gelirken, ortaklık içi sicil işlevine dayanan taleplerde ortaklık ve diğer pay sahiplerinin menfaatleri öne çıkmaktadır. Bu nedenle somut olayın koşulları pay defterinin incelenmesi bakımından çok büyük önem kazanmaktadır.

cc. Yönetim kurulu Karar Defteri

aaa. Yönetim Kurulu Karar Defterinin İçerik ve İşlevine İlişkin Açıklamalar

İşletme muhasebesini ilgilendirmeyen, ancak Yeni TTK m. 64/IV'ün teknik anlamda ticari defter olarak kabul ettiği defterlerden birisi de yönetim kurulu karar defteridir. Yönetim kurulu karar defterinin, inceleme hakkının konusunu oluşturup oluşturmayacağı değerlendirilmelidir. Bunun için de defterin içeriği ve ortaklık içindeki önemli işlevleri üzerinde kısaca durulabilir.

Yönetim kurulu karar defteri, yönetim kurulunun karar alma süreci bakımından önemli bir yere sahiptir. Hem toplantılı karar almada (bkz. Yeni TTK m. 390/V) hem de sirküler tipi karar almada (bkz. Yeni TTK m. 390/IV) yönetim kurulu karar defteri bir geçerlilik koşulu olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ m. 10/I düzenlemesine göre, yönetim kurulu karar defteri, anonim ortaklıkta, yönetim kurulunun ortaklık yönetimi ile ilgili aldığı kararların

[1367] **Böckli**, Aktienrecht, No: 374, s. 763'te pay sahibinin pay defterindeki tüm kayıtları inceleyebilmesine yönelik azınlık görüşünü anılan bağlamda bir argümanla eleştirmekte ve reddetmektedir. Buna göre, pay defterinin incelenebilmesine yönelik koşulsuz, kapsamlı ve her zaman kullanılabilen bir hak, özellikle büyük ortaklıklar bakımından önemli sorunlar doğurabilecektir. Böyle bir durum, ortaklıktaki tüm sahiplik ilişkilerinin açıklanması anlamına gelebilir. Çünkü pay sahibinin yüzlerce, hatta binlerce pay sahibine ilişkin kayıtları inceleyebilmesi olanaklı hale gelecektir. Eleştiri haklıdır. Bu nedenle, pay sahibinin meşru menfaatinin gerektirdiği ölçüde talebini sınırlandırması gerektiğini belirtmiştik. Dolayısıyla sınırsız bir incelemeden zaten bahsedilememelidir. Bu bağlamda inceleme hakkına ilişkin düzenlemenin kıyasen uygulanması önem gösterir.

yazılacağı, ciltli ve sayfa numaraları teselsül eden defterdir. Bu defter, bazı şeklî detayların yanında, özellikle toplantıda hazır bulunanları ve kararların içeriğini ihtiva eder (daha detaylı olarak bkz. Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ m. 10/II). Bunun dışında, alınan kararlara muhalefet eden yönetim kurulu üyelerinin muhalefet şerhleri de bu defterin önemli ve zorunlu içeriği arasında yer almaktadır (bkz. Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ m. 10/IX).

İsviçre hukuku da, yönetim kurulu karar ve müzakerelerini içeren bir tutanak tutulacağını OR m. 713/III ile düzenlemiş bulunmaktadır[1368]. İsviçre hukukunda, yönetim kurulu tutanaklarının ortaklığın hafızası olduğu belirtilmektedir. Bu tutanaklar, bir "geçerlilik koşulu olmasa da" (karş. Yeni TTK m. 390/V), yönetim kurulu karar ve müzakerelerinin belgelenmesine hizmet eder[1369]. Gerçekten de hangi üyelerin katıldığı, hangi tarihte kararın alındığı, karara muhalefet eden üyelerin kimler olduğu ve görüşleri bu defterden anlaşılabilmektedir. Bu nedenle, yönetim kurulu karar defteri, öncelikle kurulun toplantısına katılmamış üyeler için açıklama ve denetleme işlevi sağlayacaktır. Çünkü ilgili üyeler, gelmedikleri toplantının temel içeriğini bu defterden takip edebilir.

Defterin içeriği itibarıyla, özellikle pay sahipleri bakımından gösterebileceği önemli bir işlevi vardır. Yönetim kurulu karar defteri, olası sorumluluk davasında, yönetim kurulunun görevini usulüne uygun yerine getirip getirmediği noktasında (alacaklılar ve pay sahiplerine karşı) belgeleyici bir işlev üstlenir[1370]. Bu defterin, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin olarak, özen ve sadakat yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediğinin tartışıldığı durumlarda, hukuken

---

[1368] Buna karşılık, Alman hukukunda böyle bir karar tutanağı ya da defterinin tutulmasına ilişkin açık bir zorunluluktan bahsedilemez. Fakat yine de öğretide organsal özen yükümlülüğünün bir gereği olarak, yönetim kurulunun kararları hakkında bir tutanak tutması gerektiği belirtilmektedir (bu bağlamda bkz. **Spindler/Stilz/(Fleischer)**, AktG, Band 1, §77, No: 22; **Wulf, Goette/Habersack, Mathias/Kalss, Susanne/(Spindler, Gerald):** Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, Band 2, München, 2014, §77, No: 25. Keza yine Alman hukuku bakımından, gözetim kurulu için AktG §107/II ile aranan karar tutanağının yönetim kurulu için yasal olarak aranmadığı, fakat bunun ana sözleşme veya iç yönerge ile getirilebileceği belirtilmiştir (bu yönde bkz. **Hölters/(Weber)**, AktG, §77, No: 23.

[1369] Bu bağlamda bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Wernli/Rizzi),** BSK, OR II, Art. 713, No: 25, s. 1055. Atıf yapılan yerde İsviçre hukuku açısından, tutanağın geçerlilik koşulu olmayacağına değinilmiştir (keza İsviçre hukuku açısından yine aynı olarak bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 148, s. 1598). Oysa hukukumuzda aynı husus savunulamaz. Yeni TTK m. 390/V'e göre, yönetim kurulu kararlarının geçerliliği, kararların yazılıp imza edilmiş olmalarına bağlıdır. Kaynak hukuka yapılan atıflarda bu farkın değerlendirilmesi gerekmektedir.

[1370] Metinde değinilen son iki işlev konusunda özellikle bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Wernli/Rizzi),** BSK, OR II, Art. 713, No: 25, s. 1055; **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Stach)**, OR Handkommentar, Art. 713, No: 15.

belirleyici bir rol oynayabileceğine öğretide işaret edilmektedir[1371]. Çünkü anılan defterden yönetim kurulunun ne sıklıkla toplandığı, bu toplantılara hangi üyelerin katıldığı, toplantılarda hangi konuların tartışıldığı ve hangi kararların alındığı anlaşılabilmekte, muhalif üyelerin muhalefet gerekçeleri defter içeriği sayesinde değerlendirilebilmektedir.

bbb. Yönetim Kurulu Karar Defterinin Gizliliği

aaaa. Defterin inceleme Hakkı Kapsamı Dışında Olması

Yeni TTK'ya göre, özellikle yönetim kurulunun devredilemez görevlerine ilişkin (bkz. Yeni TTK m. 375) bir değerlendirme yapıldığında, yönetim kurulunun üst yönetim ve planlama gibi önemli görevleri olduğu belirtilebilir. Yönetim kurulu karar defterinde, ortaklığın üst yönetimi, stratejik planları gibi birçok hususa ilişkin bilginin yer alması olasıdır. İsviçre öğretisinde, tutanakların (yönetim kurulu karar defterinin), ortaklığın işlerine ilişkin özel hususlar içerdiği için, kural olarak üçüncü kişilere karşı gizli tutulması ve güvenli bir yerde saklanması gerektiği belirtilmektedir[1372]. Bu yaklaşım, yönetim kurulunun devredilemez görevlerinin niteliğine de uygundur. Yönetim kurulu karar defterinin üçüncü kişilere karşı gizli tutulması gerekliliği, pay sahipleri açısından da aynı şekilde değerlendirilebilecek midir? Anonim ortaklık pay sahibinin çok zayıf olan sadakat yükümlülüğü karşısında pay sahipleri açısından da benzer sonuca ulaşmak kural olarak yerinde olur. Keza İsviçre öğretisinde, güçsüzlük, yetersizlik, karışıklık veya önemli anlaşmazlıklara ilişkin hususlar içermesi halinde yönetim kurulu tutanaklarının açıklanmasının ortaklığa sonradan zarar verebileceği belirtilmektedir. Bu nedenle de anılan tutanakların, bir açıklama veya bilgi alma talebi karşısında, ortaklığın gizlilik menfaatinin daha ağır geldiği türden bir sır olduğuna işaret edilmektedir[1373].

Öğretide bilgiye yönelik menfaatle gizliliğe yönelik menfaat arasında yönetim kurulu karar defteri açısından yapılan değerlendirme haksız sayılmaz. Yönetim kurulu karar defterine ilişkin olarak, ortaklığın gizliliğe yönelik menfaatinin ön plana çıkarılmasının nedeni, anılan defterin ortaklığın stratejik planları ve yeni

[1371] Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 148, s. 1598.
[1372] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Wernli/Rizzi),** BSK, OR II, Art. 713, No: 36, s. 1058.
[1373] Bu yönde özellikle bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 154, s. 1600.

yatırımları gibi birçok hususu içerebilmesidir. Yine aynı husus, (İsviçre hukukunda) yönetim kurulu üyelerinin sır saklama yükümlülükleri bağlamında da değerlendirilmiştir. Buna göre, yönetim kurulu tutanakları (karar defteri), planlama ve strateji dokümanları gibi birçok belgenin açıklanma veya incelemeye hazır bulundurma yasağı altında olduğu belirtilmektedir [1374]. Yönetim kurulu karar defterindeki içeriğin gösterdiği işlev de ayrı değerlendirme konusudur. Karar defteri, ortaklığın irade oluşumu safhasını ortaya koyan bir işleve sahiptir. İsviçre hukukunda yönetim kurulu tutanaklarının, üçüncü kişilere karşı bilgi ve irade açıklamalarını veya aktif üretim süreçlerini ve bunların mali etkilerini içermediği belirtilmiştir. Aksine, bu tutanaklar, yönetim organı içinde irade oluşumunu ortaya koymaktadır[1375].

Yönetim kurulu karar defterinin işlevleri ve içeriğinden, ortaklığın iç işlerine ilişkin ve çoğunlukla önemli bilgileri içerebilen bir defter olduğunu çıkarabiliriz. Bu defterde, üçüncü kişilere karşı yapılacak irade veya bilgi açıklamaları bulunmadığından, genel olarak mutlak ortaklık sırlarının yer alması zayıf bir olasılıktır. Ancak yönetim kurulu karar defterinde, nispi anlamdaki ortaklık sırlarının ve ortaklığın korunması gereken diğer menfaatlerine ilişkin bazı hususların yer alması ise kuvvetle muhtemeldir. Yukarıda yer verildiği üzere, öğretide (üçüncü kişi veya pay sahibi ayrımı yapılmaksızın) bilgi talep eden kişinin menfaatine oranla, ortaklığın gizlilik menfaatinin ağır bastığı bilgilerin bu defter içeriğinde yer alacağı belirtilmiştir. Bu nedenle yönetim kurulu karar defterinin Yeni TTK m. 437/IV

[1374] Bu bağlamda bkz. **Sommer, Christa**: Die Treupflicht des Verwaltungsrats gemäss Art. 717 Abs. 1 OR, Zürich-St.Gallen, 2010, s. 188; yine benzer yönde bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §28, No: 42, s. 299. Her iki eserde aynı yerde pay defteri de anılmaktadır. Buna hukukumuz açısından ancak yukarıda yer verdiğimiz koşullar dâhilinde katılmak olanaklıdır.

[1375] Bu anlamda değerlendirilmek üzere bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 154, s. 1600. Yazar aynı yerde çok önemli bir noktaya dikkat çekmektedir. Yönetim kurulu tutanakları, OR m. 963 anlamında "ticari defterler, ticari yazışmalar ve kayıt fişleri"nden olmadığı için, ortaklığın uyuşmazlıklarında ibraz mecburiyetine de tâbi değildir. Yine **Martinez**, s. 183'te aynı sebeple, yönetim kurulu tutanaklarının inceleme hakkı bağlamında "ticari defter"lerden olmayacağını belirtmektedir. Oysa Yeni TTK m. 64/IV yönetim kurulu karar defterini ticari defterlerden saymıştır. Bununla bağlantılı olarak, Yeni TTK m. 83/I, m. 85 ve HMK m. 222 ile ticari defterlerin ibrazı öngörülmüştür. Özellikle işletme muhasebesini ilgilendirmeyen (yönetim kurulu karar defteri gibi) defterlerde bu hükümler dikkatle değerlendirilmeli ve dar yorumlanmalıdır. Hatta HMK m. 222'den hareket ederek, re'sen veya taraflardan birisinin istemi üzerine bu defterlerin tamamın ibrazı doğrudan söz konusu olamamalıdır. Böyle durumlarda özellikle Yeni TTK m. 84 de değerlendirilerek, defterlerin (varsa) uyuşmazlıkla ilgili kısımlarının incelenmesi sağlanmalıdır. İşletme muhasebesine ilişkin olmayan defterlerin özellikle alacak davaları gibi davalarda ibraz edilmesi, ilgili ortaklığın önemli zararlar görmesine yol açabilir. Burada Yeni TTK m. 64 düzenlemesinin öngörülmeyen bir olumsuz etkisiyle daha karşılaşılmış olmaktadır.

düzenlemesine tâbi olmayacağı savunulabilir[1376]. Çünkü böylelikle ortaklığın hassas bilgilerinin öğrenilmesi nedenine bağlı bir zarar görme olasılığı bertaraf edilmiş olur. Ayrıca, özellikle devredilemez görevler sistemi sayesinde, yönetim kuruluna yaratılmış olan serbest alanda, üyelerin müdahalelerden uzak çalışabilmesi olanağı sağlanmış olur.

bbbb. Defterin Bilgilendirme Sisteminin Dışında Değerlendirilememesi

Yönetim kurulu karar defterinin inceleme hakkının kapsama alanı dışında değerlendirilmesi, bu defterde yer alan verilerin tamamen bilgilendirme sistemi dışına çıkarılması anlamına kesinlikle gelmez. Sadece, sadakat yükümlülüğü çok zayıf olan anonim ortaklık pay sahibi tarafından, yönetim kurulu karar defterinde yer alacak verilerin doğrudan veya dolaylı olarak görülmesinin ortaklığı zarara uğratma olasılığının önüne geçilir. Yukarıda yönetim kurulu karar defterinin "yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu" ile olan bağlantısına kısaca değinilmişti. Bu defterdeki verilerden, yönetim kurulunun ne sıklıkla toplandığı, hangi üyelerin toplantılara katıldığı veya katılmadığı hususları anlaşılabilmektedir. Defterin bu "belgeleyici işlevinin" yönetim kurulu üyelerinin özen ve sadakat yükümlülüğünü ihlâl edip etmediği noktasında aydınlatıcı bir rol oynayabileceğine değinmiştik. Keza yönetim kurulu üyelerinin dış ilişkide giriştikleri işlerin, kurul kararlarıyla olan uyumluluğu da bu şekilde denetlenebilir. Bu nedenle yönetim kurulu karar defteri, ortaklık içi denetim mekanizmasının tamamen dışına çıkarılamaz.

Pay sahibinin, özellikle yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin iç denetim ihtiyacı, bilgilendirme sisteminin inceleme hakkı dışındaki araçlarıyla da giderilebilir. Pay sahibi bu hususlarda Yeni TTK m. 437/II'den kaynaklanan bilgi alma hakkını kullanabilir[1377]. Keza anılan hükmün öngördüğü özellikte bilgi alamayan pay sahibinin bu hakkını mahkeme kanalıyla kullanması olanaklıdır (Yeni

[1376] Estonya hukukunda, anonim ortaklık pay sahibinin genel kurul toplantı tutanaklarının bir nüshasını alma hakkı olduğu vurgulanmaktadır. Ancak bunun dışında bir inceleme hakkının olmadığı ve özellikle yönetim kurulu ya da denetim kurulu toplantı tutanaklarını incelemeyi talep edemeyeceği belirtilmektedir (bkz. **Vutt/Vutt**, s. 64).

[1377] Gerçekten de, anonim ortaklık pay sahipleri bakımından inceleme hakkına kural olarak yer vermeyen Estonya hukuku bakımından, pay sahibinin yönetim kurulu toplantı tutanaklarını incelemeyi talep edemeyeceği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte bir pay sahibinin yönetim kurulu toplantılarında tartışılan konular hakkında yönetime soru sorabileceği öğretide belirtilmiştir (bkz. **Vutt/Vutt**, s. 64). Burada bahsedilen, pay sahibinin konuya ilişkin olarak bilgi alma hakkını kullanmasıdır.

TTK m. 437/V). Bu durumda mahkemenin ortaklık sırlarını da koruyarak pay sahiplerinin bilgilenmesini sağlaması olanaklıdır. Ancak bilgilendirme sisteminde böyle durumlar için, koşulları varsa, özel denetim yolunun işletilebileceğini de vurgulamak gerekir. Özel denetçi sır saklamakla yükümlü olduğundan (bkz. Yeni TTK m. 441/V) "kurucular, organlar, vekiller, çalışanlar, kayyımlar ve tasfiye memurları önemli olgular konusunda özel denetçiye bilgi vermekle yükümlüdür" (bkz. Yeni TTK m. 441/III)[1378]. Özel denetçi, raporunda ortaklık sırlarını korumalıdır (bkz. Yeni TTK m. 442/I). Yasamızda defalarca vurgulanmış olan özel denetçinin sır saklama yükümlülüğü nedeniyle, özel denetçinin ortaklığın sır içeren kaynaklarına ulaşması tartışma konusu yapılamaz. İsviçre öğretisinde açıkça, özel denetçinin, yönetim kurulu tutanaklarına erişebileceği belirtilmektedir. Ancak OR m. 697e/I'in öngördüğü sır saklama yükümlülüğü nedeniyle bunun (söz konusu tutanakların) ancak "arka plan bilgisi" olarak kullanılabileceği vurgulanmaktadır[1379]. Tutanaklara atıf ya da doğrudan alıntı (veya tekrarlar), o kısma ilişkin alıntı olmaksızın somut olayda özel denetim raporunda önemli bir boşluk oluşturacaksa olanaklı olabilir[1380]. Burada inceleme, daha dolaylı bir yolla, özel denetçi eliyle yapılmış olmaktadır. Özel denetçinin dahi, incelediği halde, içeriğine kural olarak atıfta bulunamadığı yönetim kurulu karar defterini, pay sahibinin doğrudan incelemesi sistem içinde bir çelişki oluşturabilir. Bu nedenle, yönetim kurulu karar defterinin bilgilendirme sistemi dışında olmamakla birlikte, inceleme hakkının konusunu oluşturamayacağı belirtilebilir.

2. Geniş Anlamda Ticari Defterler

Yeni TTK m. 437/IV'te yer verilen "ticari defterler" ve "yazışmalar" ifadelerinin, ortaklığın durumunun esaslıca değerlendirebilmesi için önem arz eden tüm belgeler olarak anlaşılması gerektiğine değinmiştik[1381]. Öğreti, inceleme hakkının konusunu, bilgi alma hakkına benzer olarak geniş yorumlamaktadır. Bunun

[1378] Dikkat edilirse bu hüküm, özellikle yönetim kurulu üyelerinin sır saklama yükümlülüğünü özel denetçi karşısında terse çevirmekte, adeta açıklama yükümlülüğüne dönüştürmektedir. İsviçre öğretisinde de, özel denetçiye karşı bir sır saklama yükümlülüğü olmadığına işaret edilmiştir (bu bağlamda bkz. **Casutt**, Sonderprüfung, No: 72, s. 162).
[1379] Bu hususta bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697d, No: 11, s. 904; **Böckli**, Aktienrecht, No: 68, s. 2276.
[1380] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 68, s. 2276.
[1381] Bkz. § 14, I, A.

önemli yansımalarından birisi de defter tutma yükümlülüğü (özellikle bkz. Yeni TTK m. 64) dışında kalan, ancak anonim ortaklıkta tutulan diğer defterlerin de inceleme hakkı kapsamına girebilmesidir[1382]. Yani Yeni TTK m. 437'de yerini bulan "ticari defter" kavramı, Yeni TTK m. 64 vd. düzenlemelerindeki teknik anlamdaki ticari defter kavramından geniştir.

Teknik anlamdaki ticari defterlerden, özellikle işletme muhasebesine ilişkin olanlar, ortaklığın üçüncü kişilerle hukukî ilişkilerine dair birçok veriyi içerirler. Bu nedenle anılan defterler ortaklığın durumunun esaslıca değerlendirilebilmesi için büyük önemi haizdir. Bir ortaklıkta defter tutma yükümlülüğü dışına çıkan, ancak doğrudan ya da dolaylı ortaklık işlerine ilişkin veriler barındıran başka defterler de söz konusu olabilir. Burada söz konusu defterleri Yeni TTK m. 437/IV kapsamında geniş anlamda ticari defterler olarak anmaktayız. Bu defterlerin içerikleri ortaklık durumunun esaslıca değerlendirilebilmesine hizmet ettiği nispette, inceleme hakkının konusu olabilir.

İnceleme hakkının amacıyla uyumlu olarak, teknik anlamda ticari defter teşkil etmeyen defterlerden, sipariş defterleri, üretim talimatlarına ilişkin listeler ve bütçe taslakları bu bağlamda değerlendirilebilir. Keza yardımcı defterler ve makbuz defterleri de bu kapsamda anılabilir[1383]. Dikkat edilirse bu dokümanların içeriği aslında işletme muhasebesine ilişkin olan ticari defterlerle paraleldir.

Öğretide pay sahiplerinin inceleme hakkı kapsamında değerlendirilebilecek hususlara maaş bordroları ve müşteri listeleri de örnek olarak verilmektedir[1384]. Buna karşın, maaş bordroları ve müşteri listelerinin pay sahipleri tarafından incelenmesinin uygun olmayacağı görüşü de savunulmuştur[1385]. Özellikle müşteri listelerinin içeriği ve detay derecesi itibarıyla ortaklık açısından "mutlak sır" teşkil edebilmesi mümkündür. Ancak bunun bir peşin kabul olarak değerlendirilmesinin olanaklı olmadığı görüşündeyiz. Çünkü pay sahiplerinin belirli ölçülerde, ortaklığın kimlerle hangi işleri yaptığını bilmesi gerekebilir.

[1382] İnceleme hakkının geniş yorumlanan konusunun önemli bir sonucu olarak bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 605, s. 191.
[1383] Örnekler için bkz. **Schluep**, s. 180; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 605, s. 191; **Gabrielli**, s. 46; **Martinez**, s. 183.
[1384] Bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 605, s. 191; **Wyss**, s. 215; keza yine sadece maaş bordroları bağlamında aynı yönde bkz. **Widmer**, dipn. 14, s. 47.
[1385] Bkz. **Martinez**, s. 183.

Müşteri listelerinin inceleme hakkının konusu bakımından değerlendirilmesi, bilgi alma hakkına dair açıklamalarımıza atıfla izah edilebilir. Yeni TTK m. 437/II anlamında, pay sahibinin yönetim kurulundan bilgi isteyebilmesi için, bunun "ortaklığın işleri"ni ilgilendirmesi gerektiğini belirtmiştik[1386]. Bilgi alma talebini ilgilendiren konunun bilgi alma hakkının konusunu oluşturabilmesi için bunun ya doğrudan ya da dolaylı iş teşkil etmesi gerekir. Yukarıda detaylı olarak belirtildiği üzere, ortaklık dışından konular, (ortaklığın) kendi işletmesiyle hukukî ya da fiili bir ilişki ortaya konulabildiği nispette, "ortaklık işleri" kavramı içinde değerlendirilebilmektedir. Yani pay sahibi, müşteri listelerinde aradığı bilginin ortaklığın durumunu değerlendirmede etkili bir bilgi olabileceğini ortaya koyabiliyorsa bunlar inceleme hakkının konusunu oluşturabilmelidir. Ortaklıkla iş ilişkisi içindeki kişilere dair bilgi içeren defterlerin, bilgi alma hakkının konusuna paralel olarak değerlendirilmek suretiyle inceleme hakkının da konusunu oluşturabileceğini belirtmek gerekir. Bu bağlamda "dolaylı iş" kavramıyla ilgili yukarıda yaptığımız açıklamalara gönderme yapılabilir[1387].

Müşteri listelerinin doğrudan inceleme hakkının konusu dışına çıkarılamamasının bir nedeni de inceleme hakkının şekli ve maddi koşullara bağlanmış olmasıdır. Yeni TTK m. 437/IV'te, hakkın kullanımının genel kurul veya yönetim kurulunun konuyla ilgili kararına bağlanması ve genel kurulun şeklen verdiği onayın yönetim kurulu üyelerinin sır saklama yükümlülüğünü kaldırmaması önemli bir etkendir. Yani şeklen onay verilmeyebileceği gibi, yönetim kurulu da inceleme hakkının maddi koşulları (yani sınırları) çerçevesinde değerlendirme yapma hakkına da sahiptir. Bu nedenle, özellikle müşteri listelerini inceleme hakkı kapsamı dışına doğrudan çıkarmak yerine, yönetim kurulunun denetiminde gelişen inceleme süreci içinde değerlendirmekte zarar yoktur. Eğer anılan defterde, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısım, ortaklık bakımından mutlak sır veya ortaklık menfaatlerinin ağır geldiği nispi sır içeriyorsa, inceleme talebi reddedilmelidir. Böyle bir red, haklı bir reddin sonuçlarını doğurur. Buna karşılık, ortaklık çalışanlarının şahıslarını ve ortaklığın bu kişilere ödediği maaşları içeren bordrolar konusunda daha farklı bir sonuca ulaşmak mümkün olabilir. Pay sahiplerinden anılan hususları içeren

[1386] Ticari defterlerde inceleme hakkı bakımından bu hususa işaret eder yönde bkz. **Gabrielli**, s. 47. Ancak anılan yerde doğrudan veya dolaylı iş kavramlarına işaret edilmemiştir.
[1387] Bkz. § 9, III, A, 2, b.

defterleri gizlemenin mümkün olmaması gerektiği belirtilebilir. Dolayısıyla her iki tartışmalı defter türünün de Yeni TTK m. 437/IV kapsamında değerlendirilebileceğini kabul etmek yerinde olur düşüncesindeyiz. Defter incelemesinin reddedilmesinin haklı veya haksız olmasıysa, inceleme hakkının sınırlarını ilgilendiren bir sorundur.

C. Ortaklığın Yazışmaları

Yeni TTK m. 437/IV, inceleme hakkının konusunun ortaklığın "ticari defterleriyle yazışmaları" olduğunu düzenlemektedir. İnceleme hakkının konusunu oluşturabilecek ortaklık yazışmaları, Yeni TTK m. 437/II'de olduğu gibi ortaklık işleriyle ilgili olmalıdır. Yeni TTK m. 437/IV'te yer alan "yazışmalar" ifadesi, "iş yazışmaları" olarak anlaşılmalıdır. Ortaklık yönetimi veya üçüncü tarafların özel yazışmaları bu kapsamda değerlendirilemez[1388]. Öğretimize göre, "şirketin müdür ve işçilerinin kişisel belgeleri ve şirketin bir üçüncü kişi için tuttuğu veya sakladığı belge ve kayıtlar inceleme hakkının kapsamına girmez"[1389].

Ortaklığın "iş yazışmaları" sadece ortaklık hesaplarına ilişkin hususları ilgilendirmez. Ortaklığın yazışmaları kavramı da geniş yoruma tabidir. Öğretide bu kavramdan sadece bilanço ve kâr-zarar hesabının şüphe arz eden noktalarına ilişkin belgelerin anlaşılmaması gerektiği[1390], aksine, bilgi alma hakkının maddi içeriğine uygun, ortaklığı ilgilendiren tüm yazılı belgelerin anlaşılması gerektiği belirtilmektedir[1391]. Öğretide "izin, sözleşmeler, talimatlar, taahhütler ve mizan" söz konusu yazışmalara örnek olarak verilmektedir[1392].

Bilgi alma hakkının maddi içeriğine uygun ve ortaklığı ilgilendiren tüm yazılı belgeler sadece kâğıt üzerinde vücut bulmuş belgeleri ifade etmemektedir. Bilginin vücut bulduğu, özellikle okunur hale getirilebildiği her veri taşıyıcısı bu kapsamda

---

[1388] Söz konusu hususta özellikle bkz. **Wyss**, s. 215; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 606, s. 191.
[1389] Limited ortaklıklarla ilgili olarak bkz. **Karasu**, s. 85; **Bilge**, s. 441.
[1390] Oysa **Schucany**, Art. 697, No: 4, s. 128'de tam tersi görüştedir. Bu yaklaşımın, bilgi alma hakkının konusunu spontan bilgilendirmeye bağımlı kılan "yansıma teorisi"ni andırdığını belirtebiliriz (yansıma teorisi hususunda bkz. § 9, II, B, 3). Biz, inceleme hakkının konusunu, bilgi alma hakkına benzer olarak değerlendirdiğimizden, bu görüşe katılamamaktayız.
[1391] Bu manada bkz. **Büchler**, s. 39. Benzer yönde bkz. **Wyss**, s. 214–215.
[1392] Anılan örnekler için bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 377.

değerlendirilmelidir [1393] . Dolayısıyla bilginin bulunduğu ortamın, CD, DVD, taşınabilir hafızalar gibi çeşitli veri taşıyıcılarında inceleme hakkı bakımından bulunması fark yaratmaz[1394].

Ortaklık yazışmaları kavramının genişliği karşısında sınırlayıcı bir sayım yapmak olanaksızdır. Ancak burada, bilgi alma hakkında olduğu gibi, doğrudan-dolaylı iş ayrımına dayalı bir ayrım yapılabilir. İşletme muhasebesine ilişkin teknik anlamdaki ticari defterler, aynı bilgi alma hakkındaki "doğrudan iş" kavramı gibi inceleme hakkının konusunu oluşturmaya müsait olan defterlerdir. İşte bu defterlerde yer alan kayıtlara ilişkin "yazışmalar" doğrudan doğruya inceleme hakkının konusunu oluşturmaya müsait olan yazışmalardan kabul edilmelidir. Gerçekten Yeni TTK uyarınca ticari defter kayıtlarının belgeye dayanması gerekir[1395]. Bu bağlamda Yeni TTK m. 64/II'ye göre, "tacir, işletmesiyle ilgili olarak gönderilmiş bulunan her türlü belgenin, fotokopi, karbonlu kopya, mikrofiş, bilgisayar kaydı veya benzer şekildeki bir kopyasını, yazılı, görsel veya elektronik ortamda saklamakla yükümlüdür". Yine bu durumda ortaklığın ticari işletmesiyle ilgili olarak gönderdiği her türlü belge inceleme hakkının konusunu oluşturmaya müsaittir. Ancak yasa koyucu bu saklama yükümlülüğünü sadece ticari işletmeye ilişkin belgelerle sınırlı tutmamış, ticari işi de benzer kapsamda vurgulamıştır. Yeni TTK m. 82/I/b ve c düzenlemelerine göre, alınan ticari mektuplarla ve gönderilen "ticari mektupların" suretleri her tacir tarafından saklanmalıdır. Ticari mektup kavramı Yeni TTK m. 82/II hükmünde, "bir ticari işe ilişkin tüm yazışmalar" olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla Yeni TTK m. 82/I-II düzenlemelerinde ifadesini bulan "ticari mektup" ile ticari defterlerdeki kayıtlara dayanak teşkil eden yazışmalar inceleme hakkının konusunu doğrudan doğruya oluşturabilmelidir. Ancak ortaklık yazışmaları kavramı her zaman "ticari mektup" kavramı içinde ya da mevcut ticari işletmeleri ilgilendiren yazışmalar çerçevesinde değerlendirilemez. Bu nedenle Yeni TTK m. 437/II'nin öngördüğü ortaklık "yazışmaları" ifadesi, Yeni TTK m. 64/II ve Yeni TTK m. 82 düzenlemelerinden geniş bir anlam ifade edecektir.

[1393] Anılan yönde bkz. **Kunz**, Informationsrecht, dipn. 122, s. 891; **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 13.

[1394] Öğretide bu bağlamda limited ortaklıklar açısından, mikrofilmler gibi elektronik ya da fotomekanik bilgi saklama cihazları örnek verilmiştir (bkz. **Bilge**, s. 441).

[1395] Bu bağlamda bkz. **Arkan**, s. 337.

İnceleme hakkının konusunun geniş yorumlanması ve Yeni TTK m. 437/IV'de geçen ortaklık yazışmaları kavramının m. 64/II ve m. 82'den geniş olması uyum içindedir. Bu nedenle, ortaklığın işlerini ilgilendiren ortaklık içi diğer yazışmalar[1396], örneğin yönetim kurulu üyelerinin ortaklık işleriyle ilgili yönetim organizasyonu içindeki yazışmaları da inceleme hakkının konusu olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, yönetim kurulunun ortaklık çalışanlarına yolladığı talimatlar, Yeni TTK m. 437/IV çerçevesinde inceleme hakkının konusunu teşkil edebilmelidir. Oysa Yeni TTK m. 82'de tanımını bulan "ticari mektuplar" ifadesi ticari iş ile ilişkilendirildiği için, çoğunlukla ortaklık ile üçüncü kişiler arasındaki "ticari iş" kapsamındaki yazışmaları ifade etmektedir.

Yeni TTK m. 437/IV düzenlemesi geniş anlaşıldığından, mektuplar, telgraflar, fakslar ve dosyalara ilişkin notlar gibi değişik birçok hususun inceleme hakkının konusu olabileceğini belirtmekte fayda vardır[1397].

II. HAKKIN SINIRLARI

A. Hakkın Maddi Anlamda Bir Sınırının Olup Olmadığı Sorunu

Yeni TTK m. 437/IV inceleme hakkını düzenlerken, hakkın sınırlarına ilişkin herhangi bir hüküm getirmemiştir. Yasanın bu yapısı, inceleme hakkının, şekli koşullar dışında ortaklıklar hukukuna özgü bir sınırlamaya tabi olup olmadığı sorununu gündeme getirir. Yani, inceleme hakkının, genel kurul kararı veya yönetim kurulu izni gibi şekli olanlar dışında, maddi anlamda bir koşula tabi olup olmadığı ortaklıklar hukuku içinde değerlendirilmelidir.

Kaynak İsviçre hukukunda OR m. 697, ancak iş (ortaklık) sırlarının korunması koşuluyla inceleme hakkının kullanılabileceğini belirtmektedir. OR m. 697/III inceleme hakkının sınırı olarak, bilgi alma hakkında yer verilen "korunması gereken diğer ortaklık menfaatleri" ifadesine yer vermemiştir. Bu düzenlemenin ortaklık menfaatlerine ilişkin bilinçli bir daraltma oluşturup oluşturmadığı öğretide şüpheyle karşılanmıştır[1398]. Fakat öğretide, söz konusu eksikliğin yasa koyucunun bir

---

[1396] İç dokümanların inceleme hakkının konusu bağlamında değerlendirilebileceği yönünde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 606, s. 191; **Martinez**, s. 183; **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 12.

[1397] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 606, s. 191; **Martinez**, s. 183; **Gabrielli**, s. 46.

[1398] Bu bağlamda bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 19, s. 881–882.

dikkatsizliği olduğu, yoksa nitelikli bir susma teşkil etmediği belirtilmektedir[1399]. Dolayısıyla, anılan ifadeye, OR m. 697/II'de yer verilip üçüncü fıkrada yer verilmemesi, ne bilgi alma hakkının koruma alanının daralmasına ne de inceleme hakkında ortaklık menfaatlerinin sınırlandırılmasına neden olur[1400].

Kaynak hukukta, inceleme hakkı ve bilgi alma hakkının sınırları bakımından yasada bulunan ifade farklılığı, bu iki hakkın sınırları bakımından önemli bir fark olarak yorumlanmamaktadır. Tam tersine, her iki hak da sınırları bağlamında eşit koşullara tabi tutulmak istenmektedir. Bu nedenle, OR m. 697/II'de yer alan "ortaklığın korunması gereken menfaatleri" ifadesinin inceleme hakkı açısından da maddi bir sınır olarak kıyasen uygulanması gerektiği savunulmaktadır[1401]. Bu sonuç, hem bilgi alma hakkında hem de inceleme hakkında, ortaklık menfaatlerinin eşit şekilde korunması gerektiğine dair düşüncenin[1402] bir ürünüdür.

İsviçre sisteminin önceki hali de bu bağlamda karışık bir düzenleme içermekteydi. OR m. 697/I'in önceki hali herhangi bir sınırlamaya yer vermeksizin bilgi alma hakkını düzenlerken, aynı hükmün ikinci fıkrası inceleme hakkını iş (ortaklık) sırlarının korunması koşuluyla tanımaktaydı. Fakat Eski OR m. 697/III dava hakkını düzenlerken, son cümlesiyle ortaklık menfaatlerinin tehlikeye düşmemesi gerektiğini vurgulamaktaydı. Eski OR m. 697/I ve II arasındaki fark nedeniyle bilgi alma ve inceleme haklarının farklı sınırlara tâbi olup olmadığı sorusu ilgili dönem için de sorulmuştur[1403]. Ancak dava hakkına ilişkin üçüncü fıkra ortaklık menfaatlerinin korunmasını esas aldığı için, her iki hakkın da aynı şekilde ortaklık menfaatleri tarafından tayin edildiğine işaret edilmekteydi[1404]. Keza dönemin öğretisinde, Eski OR m. 697/I'de bilgi alma hakkı için bir sınır tespit edilmemiş olması, kanun boşluğu olarak kabul edilmiş, ikinci ve üçüncü fıkralarla bunun doldurulması gerektiğine de değinilmiştir[1405].

[1399] Bkz. **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 15; **Kunz**, Informationsrecht, s. 891.
[1400] Bu görüş için özellikle bkz. **Gabrielli**, s. 29.
[1401] Bu yönde bkz. **Martinez**, s. 205.
[1402] Anılan hususta bkz. **Gabrielli**, s. 29.
[1403] Konuyla ilgili olarak bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 773, s. 242.
[1404] Bu bağlamda açıklamalar için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 774, s. 242.
[1405] Bu bağlamda bkz. **Büchler**, s. 40. Yazar, aynı yerde, federal mahkemenin, "iş (ortaklık) sırları" kavramının bütün denetleme hakları bakımından sınır oluşturduğu görüşünde olduğunu bir karara atıfla aktarmıştır.

B. Bilgi Alma Hakkının Sınırlarının Kıyasen Uygulanması

Yeni TTK m. 437/IV, inceleme hakkını düzenlerken herhangi bir maddi sınır ortaya koymamıştır. Ayrıca sistematik olarak değerlendirildiğinde, bilgi alma hakkı dar anlamda Yeni TTK m. 437/II ile hükme bağlanmış ve takip eden fıkrada da "bilgi verilmesi"nin maddi anlamda sınırları düzenlenmiştir. Yani tamamen yasanın lafzına veya sistematiğine bağlı kalınırsa, bilgi alma hakkının maddi sınırları belirlenmiştir. Buna karşılık inceleme hakkı, sadece genel kurul izni veya yönetim kurulu kararı gibi şeklî bir koşula bağlanmıştır. Öğretide de, düzenlemenin lafzı ve ayrıca sistematiği itibarıyla, inceleme hakkının Yeni TTK m. 437/III'teki gibi ortaklık sırrı veya korunması gereken ortaklık menfaati kriterlerine bağlanmadığı belirtilmiştir[1406].

Yeni TTK m. 437'nin sistematiğinden inceleme hakkının reddinin hiçbir sınıra tâbi olmadığı anlamı çıkarılmamalıdır. Zira bilgi alma ve inceleme haklarının mahkeme yoluyla kullanılmasını düzenleyen Yeni TTK m. 437/V, her iki hakkın kullanımı bakımından da aynı koşulları öngörmüştür. Bu koşullardan birisi de talebin "haksız reddi"dir. Bu durumda bilgi alma hakkı bakımından talebin reddindeki haksızlık ortaklıklar hukuku özelinde Yeni TTK m. 437/III'e göre belirlenirken, inceleme hakkı bakımından bu hüküm esas alınamayacak mıdır? Böyle bir soruyu olumsuz yanıtlamak gerekir. Yani inceleme hakkının reddinin haklı veya haksız olması noktasında TTK m. 437/III'e uygun bir denetleme yapılmalıdır[1407]. İsviçre hukukunun, hem önceki hem de güncel hali bakımından, yasanın lafzı ve sistematiğine dayalı benzer sorunlar, hâkim öğreti ve yargı tarafından benzer olarak çözülmüştür. Çünkü bilgilendirme sisteminin neredeyse tamamında menfaatler dengesi birbirine benzemektedir. Hatta, yukarıda değinildiği üzere, inceleme hakkı bakımından pay sahibinin, ortaklığın giz alanına daha fazla müdahale edebilme olasılığı olduğundan, şeklî koşul öngörülmüştür. Bu noktada ortaklığın sır ve diğer korunması gerekli menfaatlerinin, inceleme hakkı bakımından korunmaması büyük bir çelişki teşkil eder. Gerçekten de öğretide ifade edildiği üzere, "soru sorma

[1406] Bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 65.

[1407] Hukukumuzda yukarıda aktarılan tartışmaya girmeksizin, ortaklık sırları ve ortaklığın korunması gereken diğer menfaatlerinin inceleme hakkının da sınırını oluşturacağı savunulmuştur (bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 379; **Karasu**, s. 88; **Bilgili/Demirkapı**, s. 506). **Altaş**, Anonim Şirketler, s. 478'de incelemeyi yapan pay sahiplerinin gerçek amaçlarının çeşitli olabileceğini ve bu amaçların her zaman bilgi alma hakkının amaçlarıyla bağdaşmayabileceğini ifade etmektedir. Yazar aynı yerde, eşit işlem ilkesi uyarınca her pay sahibine bu hak tanındığı için söz konusu hakka sınır konulmasının menfaatler dengesi gereği olduğunu belirtmektedir.

suretiyle bilgi alma hakkı bakımından şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati bağlamında öngörülen tehlike, inceleme hakkının kullanılmasında evleviyetle veya en az onun kadar mevcuttur"[1408]. Dolayısıyla menfaatler dengesi de gözetilerek, bilgi alma hakkı için öngörülmüş bulunan Yeni TTK m. 437/III'ün inceleme hakkı için de kıyasen uygulanması gerektiği belirtilmelidir.

İnceleme hakkıyla bilgi alma hakkının, menfaatler dengesinin benzer olduğu tespit edildikten sonra, inceleme hakkının sınırları veya maddi koşulu konusunda bilgi alma hakkına ilişkin açıklamalarımıza atıfta bulunabiliriz. Yeni TTK m. 437/III düzenlemesi, ortaklığı sadece sır temelinde korumamakta, bilakis menfaat temelinde korumaktadır. Bir sırrın taşıması gereken özellikleri taşımasa dahi, ortaklık sırrı kadar önemli olan başka bazı bilgileri içeren defter ve yazışmalar da bu bağlamda korunabilmektedir. Somut olayda inceleme hakkının sınırlarından önce, inceleme hakkına uygun bir konunun var olup olmadığı denetlenmelidir. Ancak inceleme hakkının konusuna uygun bir talep varsa sınırlara ilişkin değerlendirme anlamlı olacaktır. Bu yapılırken de, ortaklığın kişiliğinin işlevsel temelde korunduğu değerlendirilmeli ve ortaklık menfaatleri bu bakış açısı altında pay sahibinin menfaatleriyle karşılaştırılmalıdır.

Menfaatlerin karşılaştırılarak sonuca ulaşılmasında, hem objektiviteyi sağlayacak hem de somut olayın gerçeklerini göz önünde bulunduracak bir yöntem izlenmelidir[1409]. Bu nedenle uyuşmazlık konusu inceleme talebi karşısında, öncelikle tipik menfaatler tespit edilmeli ve gruplandırılmalıdır. Ardından tipik menfaatler belirli kriterlere göre önem sırasına konulmalıdır. Bu sıralamayı sağlayacak kriterler, pay sahibinin durumu, ortaklık içi çoğunluk ilişkileri, ortaklık yapısı ve uyuşmazlık geçmişi gibi objektif kriterler olmalıdır. Anılan objektif kriterlere göre menfaati ağır basan taraf tespit edildikten sonra somut olayın özel koşulları değerlendirilmelidir. Somut olayın özel koşullarının, inceleme hakkının kullanılması bakımından, objektif kriterlere göre ulaşılan sonucu değiştirmeye yetecek önemde olup olmadığı ortaya konmalı ve bir sonuca ulaşılmalıdır. Yeni TTK m. 437/III'ün inceleme hakkı

[1408] Bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 65.

[1409] Bilgi alma hakkında da inceleme hakkında da somut olayın koşulları sınırların belirlenmesi bakımından çok önemlidir. Önceki dönem öğretimizde de, "… şirket menfaatlerini izrar kasdı görülürse…" incelemeye izin verilmesinden imtina edilebileceği ve sorunun "her olay başlı başına ele alınarak sonuca…" bağlanması gerektiği ifade edilmiştir (bkz. **Ansay**, Anonim Şirketler, s. 251).

bakımından da uygulanacağı kabul edildiğine göre, hükmün uygulamasına ilişkin yukarıda önerdiğimiz yöntemin burada da uygulanabileceğini belirtebiliriz[1410].

Öğretide, inceleme hakkında pay sahibinin ortaklığa ait bilgileri şahsen ya da uzmanı aracılığıyla görme fırsatı olduğundan, ortaklığa ait sırlara vakıf olabileceği belirtilmiştir. Eski TTK m. 363'te öngörülen sır saklama yükümlülüğü Yeni TTK m. 437'ye alınmadığından, uzman ve pay sahibinin her ikisinden sır saklama taahhüdü istenebilmesi gerektiği belirtilmektedir[1411]. Bu bakış açısının, inceleme hakkının sınırlarına ilişkin uygulama alanı bulan Yeni TTK m. 437/III ile uyumu tartışılır. Çünkü incelenecek belgeler mutlak sır içeriyorsa, zaten bunların incelenmesine imkan yoktur. Nispi sır ve korunması gereken diğer ortaklık menfaatlerinin tehlikeye düşmesi söz konusuysa, yönetim kurulu yapacağı menfaat ölçümüne göre, ortaklığın menfaatlerinin öncelikli olduğuna kanaat getirirse, incelemeyi reddedecektir. Uyuşmazlık dava konusu haline getirilirse, hâkim yapacağı menfaat karşılaştırmasına göre karar verecektir. Ancak pay sahibinin menfaatinin ortaklığa oranla düşük takdir edildiği durumlarda zaten pay sahibinin ilgili bilgiyi ne bilgi alma hakkıyla ne de inceleme hakkıyla öğrenme olanağı vardır. Eğer incelenecek dokümanda özellikle mutlak sır teşkil eden hususlar varsa, pay sahibi ya da uzmanına söz konusu hususlar ayıklanmak suretiyle dolaylı inceleme sağlanması düşünülebilir. Bunun dışında, ortaklığın uzman incelemesini istisnaen zorunlu tutabildiği durumlarda[1412], zaten özellikle kanunen sır saklama yükümlülüğü altında olan bir uzmanın getirilmesini istemesi olağan karşılanmalıdır.

III. HAKKIN KAPSAMI

İnceleme hakkının somut olaydaki varlığı, konu ve sınırlarına göre tespit edilir. Pay sahibinin somut olayda inceleme hakkını kullanabilmesi olanaklıysa, bu hakkını hangi kapsamda kullanacağı belirlenmelidir. İnceleme hakkı, sadece merak giderimi amacıyla kullanılamaz. Bu yüzden bilgi alma hakkının kapsamına ilişkin açıklamalarımıza atıfla, Yeni TTK m. 438'de düzenlenen "gereklilik koşulu"nun inceleme hakkı açısından da uygulanacağı belirtilebilir[1413]. Yani inceleme, pay

[1410] Bilgi alma hakkında, menfaatlerin karşılaştırılarak sonuca ulaşılmasına yönelik olarak bkz. § 10, IV.
[1411] Bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 65.
[1412] Bkz. § 13, II, C, 2, b, bb.
[1413] Bkz. § 11, II, A, 2.

sahipliği haklarının kullanımına hizmet ettiği ölçüde sağlanır. Örneğin, pay sahipliği haklarının kullanımıyla uzaktan veya yakından ilişkisi olmayan yazışma ya da defter kısımlarının derlenip pay sahibinin incelemesine sunulmasına gerek yoktur. Tabi ki bilgi alma hakkında detaylı olarak değinildiği üzere, gereklilik koşuluna esas alınan "pay sahipliği hakları" kavramı geniş anlaşılmaktadır. Bu haklara denetleme ve katılma hakları gibi malvarlıksal haklar da dâhildir. Hatta pay sahibinin paylarını devredebilmesi de, ortaklıktan çıkmaya yönelik önemli bir haktır ve bu şekilde yatırımını değerlendirebilmektedir[1414]. Dolayısıyla anılan durum dahi gereklilik ölçütü bakımından bir anlam ifade etmektedir.

Pay sahibinin inceleme hakkının kapsamı bakımından, önemli bir düzenleme Yeni TTK m. 437/IV içinde yer almaktadır. Yeni TTK m. 437/IV'ün madde gerekçesine göre, "kanun inceleme hakkını kaynak kanundan farklı olarak bir soru bağlamında tanımıştır". Gerçekten de Yeni TTK m. 437/IV, "pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımların" incelenmesinden bahsetmektedir. Bu durumda, pay sahibinin inceleme talebinin belirli bir soru çerçevesinde şekillenmesi gerektiği belirtilebilir. Aslında bu koşul bir bakıma gereklilik koşuluyla bir uyum da sergilemektedir. Ancak inceleme hakkının düzenlendiği yer ve bunun bir soruyla ilişkilendirilmesi gereği, bir an için inceleme hakkının bilgi alma hakkına bağlı bir hak olduğu izlenimini uyandırabilir. Keza devamla, inceleme hakkının kullanılabilmesi için öncelikle bilgi alma hakkı çerçevesinde bir soru sorulması gerektiği, yani inceleme hakkının bilgi alma hakkına göre ikincil bir hak olduğu düşüncesi oluşabilir. Yukarıda değinildiği üzere, bilgi alma ve inceleme hakları, hem diğer haklardan hem de birbirlerinden bağımsız haklardır[1415]. Bu haklar, anonim ortaklıklara özgü bilgilendirme sisteminin birer parçası olarak, ortak özellikler taşımaktadırlar. İnceleme hakkı bilgi alma hakkına bağlı olarak kullanılmak zorunda değildir. Keza her iki hak da özellikle katılım haklarına bağımlı olarak kullanılmamaktadır, yani yardımcı hak niteliğinde değillerdir[1416]. Hüküm, aşağıda belirtildiği üzere, inceleme talebinin mümkün

[1414] Bkz. § 11, II, B, 2.
[1415] Bkz. § 12, I.
[1416] Öğretimizde inceleme hakkının istenilen bilginin teyidi amacıyla kullanıldığı ifade edilmiştir. Buna göre, "…inceleme hakkı mantıken ve kronolojik olarak en erken bilgi edinme (alma) hakkı ile birlikte ve aynı anda kullanılabilir, daha önce değil" (bkz. **(Ulusoy)/Ulusoy**, s. 60). Biz yukarıda andığımız gerekçelerle bu görüşe katılamamaktayız. Ancak yazar aynı eser s. 64'te bu iki hakkın farklı haklar olduğunu ve pay sahibinin bilgi alma hakkından ayrı olarak inceleme hakkını kullanmak isteyebileceğini de ifade etmiştir.

olduğunca somutlaştırılmasına yöneliktir. Yoksa inceleme hakkını bilgi alma hakkına bağlamaya dönük bir düzenlemeden bahsedilemez. Dolayısıyla pay sahibinin doğrudan doğruya somutlaştırılmış bir taleple inceleme istemesi de olanaklı kabul edilmelidir.

Bilgi alma hakkında belirttiğimiz üzere, bilgi alma hakkının somut olaydaki kapsamı ilk olarak pay sahibinin kendisi tarafından belirlenmektedir. Bilgi talepleri, kapsam belirleyici etkide olan veya olmayan bilgi talepleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Kanımızca yasa koyucu, Yeni TTK m. 437/IV'te "pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımların" incelenmesine ilişkin bir düzenlemeye giderken, inceleme talebinin mümkün olduğu nispette somutlaştırılmasını düzenlemektedir. Bu hüküm iki önemli etki gösterir. Birincisi, pay sahibi, talebine bir içerik sınırı getirmelidir. Pay sahibinin bir soru bağlamında inceleme hakkını kullanacak olması, pay sahibine "kapsam belirleyici etkide" bir inceleme talebi formüle etmesi yükümlülüğünü getirmez. Bu bağlamda pay sahibinden doğrudan bir defterdeki kayda atıfta bulunması beklenmemelidir. Örneğin ortaklığın çalıştığı bir kişiyle olan bazı hukukî ilişkilerin içeriği ve bunların sonucu olan hesap hareketlerine ilişkin dokümanın incelenmesi talebi düşünülebilir. Burada kapsam belirleyici etkide olmayan bir inceleme talebi vardır. Ancak kapsam belirlenebilir şekilde talep formüle edilmiştir. Böyle bir talepte içeriği inceleme hakkının sınırlarına tâbi bir bilgi yoksa, incelenecek dokümanın kapsamı yönetim kurulu tarafından belirlenir ve uygun görülen şekilde inceleme sağlanır.

Pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımların incelenmesini öngören hükmün diğer bir sonucu da pay sahibinin kendi koyduğu içerik sınırını aşan hususların aynı doküman üzerinde bulunsa bile inceleme sağlama yükümlülüğüne dâhil olmamasıdır. Yani yönetim kurulu bir defterin tüm içeriğini pay sahibinin incelemesine sunmak zorunda değildir. Yönetim kurulu ancak pay sahibinin belirlediği içerik sınırlamasına uygun kayıtları pay sahibinin incelemesine sunacaktır. Bu durum, pay sahibinin içerik sınırı getirmeksizin, sadece bazı defter veya yazışmaların tamamını incelemesine talep konusu yapamayacağı anlamına gelir. Örneğin pay sahibi, sipariş defterinin veya envanter defterinin tamamını inceleme

talebiyle ortaklığa başvuramamalıdır[1417]. Bu, inceleme hakkının yasada öngörülen kapsamını aşacak bir durumdur. Ancak bir doküman sınırlaması, içerik sınırlamasıyla birlikte bir talebin konusu yapılabilir. Böyle bir durum, kapsam belirleyici etkide bir bilgi talebine paralel olacaktır. Örneğin, ortaklığın, çalıştığı bir kişiden aldığı siparişlerin sipariş defterinden incelenmesi talebi bu bağlamda değerlendirilebilir. Burada inceleme hakkının tam kapsamı pay sahibi tarafından belirlenmiş olmaktadır ve hakkın sınırlarını ihlâl eden bir durum yoksa, yönetim kurulunun sadece sipariş defterinden ilgili kayıtları pay sahibinin incelemesine sunması yeterli olur.

Anılan hükmün Yeni TTK m. 437/III'e denk bir sınırlandırma hükmü olarak kabul edilmesi kanımızca olanaklı değildir. Zira hüküm daha çok pay sahibinin talebini oluşturmasına ilişkindir. Bu durum pay sahibinin bilgi alma hakkında açık ve anlaşılır soru sorma külfetine benzemektedir. Pay sahibi yasanın aradığı özelliklere uygun bir talep formüle etmemiş, örneğin ortaklığın tüm defterlerini veya yazışmalarını inceleme isteminde bulunmuşsa, artık bu külfetini yerine getirmediği için inceleme hakkını kullanmış sayılmamalıdır. Dolayısıyla inceleme hakkının haksız reddine bağlanan sonuçların da oluşması olanaklı olmamalıdır. Örneğin hakkın dava yoluyla kullanılması veya özel denetim yoluna gidilmesi için öncelikle inceleme hakkının usulüne uygun olarak kullanılmış olması gerekmektedir.

[1417] Yeni TTK m. 437/IV'ten, ticari defter ve yazışmaların tamamının incelenemeyeceği sonucunun çıkmakta olduğu yönünde bkz. **Altaş**, Anonim Şirketler, s. 477.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
HAKLARIN DAVA YOLUYLA KULLANILMASI

§ 15. DAVANIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE AMACI

I. DAVANIN HUKUKÎ NİTELİĞİ

A. Doğrudan Yaptırım Niteliği Taşıması

Yeni TTK m. 437, talebe dayalı bir bilgilendirme düzenlerken, bunu kayıtsız koşulsuz sağlamamış, hem bazı sınırlamalar getirmiş hem de hakların konu ve kapsamlarına ilişkin esaslar belirlemiştir. Oluşturulan yapı, bilgiye dayalı uyuşmazlıkların meydana çıkmasına fazlasıyla elverişlidir. Pay sahibinin ulaşmak istediği bilgiye ulaşamaması veya yeterli kapsamda ulaşamaması, incelemek istediği dokümanı inceleyememesi, bilgi temelli bir menfaat uyuşmazlığını gündeme getirir. Bu nedenle, pay sahibine, hakkını dava yoluyla kullanabilmesi olanağı sağlanmıştır. Bilgilendirme sisteminin işlerliği bu şekilde güvence altına alınmaya çalışılmıştır.

Bilgi alma hakkının dava yoluyla kullanılabilmesi ve bu şekilde işlerliğinin güvence altına alınması günümüzde yasa koyucuların bir tercihi haline gelmiştir. Örneğin, Avusturya hukukunda, yönetim kurulunun bir bilgi talebini reddetmesi halinde, bu talebin kabul edilebilir olup olmadığına gözetim kurulu karar vermekteydi. Gözetim kurulu bilginin haksız yere verilmediği gerekçesiyle, pay sahibinin talebini yerinde bulursa, pay sahibi hakkını mahkeme yoluyla kullanabilmekteydi. Gözetim kurulunun olumsuz bir kararına rağmen, bilgi alma talebinin mahkeme kanalıyla kullanılması, kural olarak, mümkün olmamaktaydı[1418]. Ancak bilgi alma hakkı bakımından sıkıntılı görünen bu yol, bilgi alma davasının kolaylaştırılmasını sonuçlayacak şekilde değiştirilmiştir. Yargı yoluyla bilgi talebinde bulunmak kolaylaştırılmış, gözetim kurulunun onayı olmaksızın olanaklı hale getirilmiştir[1419].

Öğretide, dava hakkı, talebe dayalı bilgilendirmenin esaslı bir unsuru olarak değerlendirilmekte ve hakka büyük önem atfedilmektedir. Öğretiye göre, hakkın dava yoluyla kullanılması düzenlenmemiş olsaydı, pay sahibinin bilgilendirmeye yönelik hakkının varlığı aldatıcı olurdu ve pay sahibi, ortaklık organlarının

[1418] Avusturya hukukunun önceki haline ilişkin olarak bu yönde bkz. **Kalss/Wessely**, s. 9.
[1419] Bu bağlamda bkz. **Pucher/Zwick**, s. 63.

keyfiliğine terk edilmiş olacağından, bu hak her türlü pratik anlamını yitirirdi[1420]. Bu nedenle bilgi alma ve inceleme davası, Yeni TTK'nın en radikal yeniliklerinden birisi olarak nitelenmiştir[1421].

Bilgi alma davası (veya inceleme davası), bilgi paylaşımının (veya inceleme sağlanmasının) haksız olarak reddedilmesi durumunda, her pay sahibine tanınmış, doğrudan doğruya yaptırım nitelikli bir haktır[1422]. Dava hakkı, doğrudan doğruya bir yaptırım nitelikli bir hak olmasına rağmen, bilgilendirme sistemine dâhil hakların ihlâl edilmesinin tek yaptırımı da değildir[1423]. Örneğin, Yeni TTK m. 437/VI ile bağlantılı olarak, Yeni TTK m. 447/I b'ye göre, pay sahibinin "bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını kanunen izin verilen ölçü dışında sınırlandıran" genel kurul kararları kesin hükümsüzdür. Bu bağlamda Yeni TTK m. 447/I b, bilgilendirme sistemi içerisindeki hakları koruyan ve yaptırıma bağlayan bir hükümdür. Keza, İsviçre öğretisinde, bilgilendirme yükümlülüğünün ihlâli altında alınmış genel kurul kararlarının iptalini veya kesin hükümsüzlüğünün tespitini pay sahibinin istemeye yetkili olabileceğine ve buradaki yaptırımın da dolaylı bir yaptırım olarak nitelenebileceğine işaret edilmiştir[1424].

[1420] Bu manada bkz. **Gabrielli**, s. 49; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 320. Hatta öğretide, yönetim kurulunun pay sahiplerini ve korunmaya değer menfaati olan alacaklıları iç yönerge hakkında bilgilendirmesine dair Yeni TTK m. 367 düzenlemesinin böyle bir yaptırımdan yoksun olduğuna değinilmiştir. Söz konusu düzenlemenin ihlali halinde, Yeni TTK m. 437/V'in kıyasen uygulanabileceği ifade edilmiştir (bkz. **Kortunay**, s. 92).

[1421] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 380.

[1422] Bu hususta bkz. **Gabrielli**, s. 49; **Schluep**, s. 270; **Büchler**, s. 44; **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 326, s. 1508.

[1423] **Wyss**, s. 217'de dava hakkının, bilgi alma hakkına ilişkin yegâne yaptırım olanağı olduğunu belirtmektedir. Bilgi alma ve inceleme hakkı özelinde bu husus halen savunulabilirse de, koşulları oluşmuşsa, özel denetçilik kurumu da alternatif bir yaptırım olarak değerlendirilebilir. Zira Yeni TTK m. 438 düzenlemesi de ikincil bir özelliktedir ve pay sahibinin bilgilendirilmesini amaçlamaktadır. **Horber**, Sonderprüfung, s. 166'da özel denetim ile bilgi alma ve inceleme davaları arasında bu yönde bir paralelliğe işaret etmektedir.

[1424] İsviçre hukukunda özellikle iptal ve kesin hükümsüzlük bağlamında bu yönde bkz. **Gabrielli**, s. 49; **Schluep**, s. 270, **Büchler**, s. 44. Alman hukukunda da bilgi alma hakkının ihlali, genel kurul kararlarının iptaline neden olabilmektedir. Buna göre, "Bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali halinde pay sahibinin iki olanağı vardır. Pay sahibi, AktG § 132 de düzenlenen bir bilgi alma davası açabilir, ama ayrıca -bilgi alma davasına gitmeksizin- AktG § 243/IV'e dikkat etmek suretiyle, usule aykırılık nedeniyle derhal bir bilgi alma davası açabilir (bkz. **Preußer, Julia:** Gesellschaftsrecht, Freiburg, 2009, s.180). Tabi yukarıda ifade edildiği üzere, hukukumuz bakımından, İsviçre öğretisi doğrultusunda, ihlal ile genel kurul kararı arasında bir "normatif nedensellik" aranmalıdır. Yönetim kurulu üyelerinin, genel kurul toplantılarına katılma yükümlülüklerini yerine getirmemelerinin, genel kurul kararlarının iptaline neden olup olmayacağı incelenirken "normatif nedensellik" hususuna kısaca değinilmişti (bkz. § 7, III, A, 2, c, aa, bbb).

B. Çekişmeli Yargı İşi Olması

Yeni TTK m. 437/V, bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve öngörülen manada bilgi alamayan pay sahibinin mahkemeye başvurabileceğini düzenlemiştir. Bu bir çekişmeli yargı işidir[1425]. Çünkü buradaki talep HMK m. 382/I'de düzenlenen üç ölçütten hiç birisi ile açıklanamamaktadır. Ayrıca Yeni TTK m. 437/V, HMK m. 382/II e'de düzenlenen ticaret hukukundaki çekişmesiz yargı işleri arasında da sayılmamıştır[1426]. Yeni TTK m. 437/V'e göre ileri sürülen talep, bilgi temelli bir menfaat uyuşmazlığına dayanmaktadır[1427]. Ayrıca pay sahibi anonim ortaklıklar hukukuna özgü haklar sistemi içerisinde pozitif temelini bulan bir hakkını ortaklığa karşı ileri sürmektedir ve burada hâkim re'sen de harekete geçmemektedir. Dolayısıyla burada bir dava söz konusudur. Bu dava neticesinde, taraflar arasındaki bilgi temelli menfaat uyuşmazlığı çözüme kavuşur. Olası bir kabul kararının geçici hukukî koruma karakterini haiz olmadığı öğretide belirtilmektedir[1428].

C. Anonim Ortaklıklar Hukukuna Özgü Bağımsız Bir Eda Davası Teşkil Etmesi

Bilgi alma veya inceleme davası, azınlığın korunması bakımından merkezi önemi haiz, anonim ortaklıklar hukukuna özgü bir davadır[1429]. Dava hakkı, anonim

---

[1425] İsviçre hukuku açısından aynı yönde bkz. **Vock, Dominik:** Prozessuale Fragen bei der Durchsetzung von Aktionärsrechten, Zürich, 2000, s. 43; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 705, s. 218; **Schluep**, s. 270–271; **Widmer**, s. 56. Hukukumuzda, limited ortaklıklar bakımından davanın çekişmeli yargı işi olduğu günümüzde açıkça belirtilmektedir (bkz. **Can**, s. 159). Eski TTK döneminde, anonim ortaklıklar bakımından, bu davanın bir çekişmeli yargı işi olması gerektiği ifade edilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 331). Oysa Alman hukukunda, bilgi almaya yönelik davanın, çekişmesiz yargı kurallarına göre yürütülen, özel bir yargılama olduğu belirtilmektedir (bu yönde bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §132, No: 1; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §132, No: 1; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §132, No: 1; **Wilde**, s. 443). Avusturya hukukunda, önceleri çekişmeli yargı bağlamında değerlendirilen söz konusu davanın, artık çekişmesiz yargı işi olduğu öğretide belirtilmektedir (bu bağlamda geniş olarak bkz. **Pucher/Zwick**, s. 61).

[1426] HMK m. 382/II'de sayılan çekişmesiz yargı işlerinin, sınırlayıcı bir sayım olmadığı, bu nedenle 382. maddede yer verilen ölçütlerin de değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. **Pekcanıtez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet:** Medenî Usûl Hukuku, Ankara, 2013, s. 100–101. Aynı yönde bkz. **Kuru, Baki:** İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku, İstanbul, 2016, s. 910.

[1427] Karşılaşan menfaatler, karşılaşan taraflar olması zorunluluğu beraberinde getirmektedir. İki çelişik ihtimalin olduğu bir durumda, "… çekişme şeklinde olmayan bir muhakeme, muhakeme olmadığı gibi verilen hüküm yargılama hükmü değildir" (hukuk felsefesi bağlamında muhakeme hukuku alanında eleştirel düşünmeyle ilgili olarak bu yönde bkz. **Karakoç, Yusuf: "**Eleştirel Düşünme ve Hukuk", Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, 20, 2010, s. 196-197).

[1428] İsviçre hukuku açısından bkz. **Vock**, s. 43.

[1429] Bkz. **Martinez**, s. 209.

ortaklık haklar sisteminde, bilgi alma ve inceleme hakları gibi, malvarlıksal olmayan haklar içinde, özellikle katılım hakları bağlamında değerlendirilebilir[1430]. Hakkın kullanılması koşullara bağlanmış olmakla birlikte, bilgilendirme sistemi dışındaki diğer haklara bağımlı bir haktan bahsedilemez. Bu yönüyle bilgi alma ve inceleme hakkı gibi bağımsız bir hak olduğu ve pay sahiplerinin yönetime katılmasını sağladığı belirtilmektedir[1431]. Bilgi alma ve incelemeye yönelik dava hakkının, diğer pay sahipliği haklarına bağımlı, yardımcı ve hazırlayıcı bir hak olduğuna yönelik eski görüşler öğretide eleştiri bulmuştur[1432]. Dolayısıyla herhangi bir iptal veya yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu davasıyla birlikte öne sürülecek bir talep değildir[1433]. Maalesef uygulamamızla ilgili olarak, öğretide, bazı yerel mahkemelerin bu davayı "iptal davası içinde ileri sürülecek bir iddia" olarak nitelemekte olduğu belirtilmektedir[1434]. Oysa bilgi alma ve inceleme davası, bilgi alma ve inceleme hakları gibi diğer pay sahipliği haklarıyla bağlantılıdır, ancak onlardan bağımsız bir niteliktedir.

Pay sahibinin talep ettiği bir bilgi, hiç verilmemekte veya kanuna uygun surette verilmemekteyse pay sahibi kanuna uygun bir kapsam ve şekilde bilginin verilmesini ortaklıktan mahkeme yoluyla talep edebilecektir. Aynı hususlar inceleme hakkı bakımından da geçerlidir. Dolayısıyla "talep edilen hukukî koruma" bağlamında bir "eda davası" söz konusudur. Çünkü ortaklıktan bir yapma eylemi istenmektedir[1435]. "Davacının, talebinde davalının bir şeyi yapmaya, bir şey vermeye veya bir şeyi yapmamaya mahkûm edilmesini istediği dava türüne eda davası

[1430] Bu yönde bkz. **Martinez**, s. 209–210; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 704, s. 218; **Widmer**, s. 56; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 319. Aynı nitelemeyi yapan **Wyss**, dipn. 65, s. 220 ve **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 24, anılan dava hakkının "negatif" bir katılma hakkı olduğunu ifade etmektedir.

[1431] Bağımsız bir yönetime katılma hakkı olduğu noktasında bkz. **Martinez**, s. 210; ; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 704, s. 218.

[1432] Buna yönelik olarak bkz. **Düggelin**, s. 58.

[1433] Bu yönde vurgu için bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 20, s. 882; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 196, s. 507; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 109; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 320; **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 326, s. 1507-1508.

[1434] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 380.

[1435] Bilgi alma ve inceleme davalarının usul hukuku anlamında eda davası oluşturduğu yönünde bkz. **Martinez**, s. 210; **Gabrielli**, s. 51; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 20, s. 882; **Kunz**, Informationsrecht, s. 896; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 31, s. 833; **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 17; **Vock**, s. 119; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 323; **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 380; **Bilgili/Demirkapı**, s. 508. Limited ortaklıklar bakımından bu yönde bkz. **Can**, s. 153.

denir" [1436] . Pay sahibi, bilgi alma davasında, ortaklıktan talep ettiği bilginin verilmesini; inceleme davasındaysa incelemek istediği defter veya yazışmanın incelemeye açılmasını istemektedir. Anılan bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi olumlu bir edim teşkil eder[1437]. Bu nedenle, bilgi alma ve inceleme davaları, tespit davaları ve inşai davalardan ayrılmaktadır. Öğretide Yeni TTK m. 437/V'in açıklık gösteren bu yapısına rağmen, bazı mahkemelerce delil tespiti ile karıştırıldığına işaret edilmiştir[1438].

II. DAVANIN AMACI

A. Bilgilendirmenin Gerçekleştirilmesi ve Uyuşmazlıkların Hızlı Bir Şekilde Çözülmesi

Davanın amacı, dava hakkının hukukî niteliğiyle paraleldir. Bilgi alma ve inceleme davaları, anonim ortaklıklara özgü ve özellikle pay sahipleri tarafından açılacak davalardan olduğu için, pay sahipleri davalarının ortak özelliklerini ve amaçlarını taşır. Pay sahipleri davaları kendi başına bir değer taşımazlar. Bunlar öncelikle dava hakkının temelinde yatan maddi talebin gerçekleşmesine yardımcı olmak için tanınmışlardır[1439]. Dolayısıyla genel olarak usul hukukunun yardımcı işlevi veya hizmet edici işlevi söz konusudur[1440]. Gerçekten de pay sahibinin açacağı bilgi alma veya inceleme davası, pay sahibine tanınmış bilgi alma veya inceleme hakkının gerçekleşmesine hizmet edecektir. Dolayısıyla, "hâkimin kararı, sadece, bilgi alma ve inceleme amacını gerçekleştirmeye yönelik olabilir ve hâkim aynı zamanda kararında hakkı belirleyen maddi şartlarla bağlıdır"[1441].

Bilgi alma veya inceleme davası tamamlayıcı bir işlev üstlenir. Gerçekten de, öğretinin bir kısmına göre, pay sahiplerinin davaları, aktif pay sahibi stratejileri için tamamlayıcı bir kontrol mekanizması oluşturur[1442]. Pay sahiplerinin açacağı davalar anonim ortaklıkta pay sahibinin ve geniş anlamda azınlığın korunmasına hizmet

[1436] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 434. Aynı yönde bkz. **Kuru**, s. 203.
[1437] Bu hususta bkz. **Gabrielli**, s. 51.
[1438] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 373 ve s. 380.
[1439] Bu manada bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 4, s. 715; **Kunz**, Klagen, s. 34.
[1440] Davalar özelinde bu yönde bkz. **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 4, s. 715; **Kunz**, Klagen, s. 34.
[1441] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 322.
[1442] Bu yönde bkz. **Ruffner**, s. 252. Aynı yere atıfla bkz. **Martinez**, dipn. 1110, s. 209; **Kunz**, Minderheitenschutz, No: 1, s. 714.

ederler[1443]. Pay sahiplerinin açacağı davalar bakımından ortaya konulan bu tespit, bilgi alma ve inceleme davası bakımından da geçerlidir ve bilgilendirme sistemine duyulan gereksinime uygundur. Hatta İsviçre öğretisinde, bu davanın, İsviçre anonim ortaklıklar hukukunda hâkim çoğunluk ilkesini düzeltici bir etkide olduğuna işaret edilmiştir[1444].

Bilgi alma ve inceleme davası sayesinde pay sahibinin aradığı bilgiye ulaşması sağlanır. Bilgi alma davasının yaptırım niteliği de buna yöneliktir. Ancak bilgi alma davasının önemli işlevlerinden birisi de pay sahiplerinin bilgiye, gerekli olan zaman dilimi içerisinde ulaşmalarıdır. Dolayısıyla pay sahiplerinin bilgiye yönelik taleplerinin daha hızlı bir şekilde çözümlenmesini sağlamak bilgi alma ve inceleme davasının amaçlarından birisi haline gelmektedir[1445]. Yeni TTK m. 437/V, cümle 2'nin bu nedenle bilgi alma ve inceleme davalarını basit yargılama usulüne tâbi tuttuğu belirtilebilir[1446]. Keza Yeni TTK m. 437/V, son cümlede de mahkeme kararının kesin olacağı düzenlenmiştir. Bu hükümlerin, sorunun çabuk çözülmesi ve uzamaması amacına dönük olduğu belirtilebilir. Ancak bunları sağlamaya elverişli olup olmadığı ayrı bir sorudur. Aşağıda anılan düzenlemelerin amaçla olan uyumu değerlendirilecektir.

B. Davanın Bilgi Alma ve İnceleme Haklarını Genişletme Amacında Olmaması

Bilgi alma ve inceleme davası, bilgi alma ve inceleme haklarının sağladığı maddi talepleri gerçekleştirmeyi amaç edinir. Yoksa, bilgi alma ve inceleme haklarını genişletmek gibi bir amacı söz konusu değildir. Hâkimin davada vereceği karar, bilgi alma ve inceleme hakları bağlamındaki denetleme haklarının kullanımını güvence altına almalı ve bunların amaçlarının gerçekleşmesini olanaklı kılmalıdır[1447].

[1443] İsviçre hukukunda, pay sahibinin korunması ifadesinin, azınlığın korunması ifadesine çoğu zaman denk kullanıldığı yönünde bkz. **Kunz**, Klagen, s. 37.
[1444] Bu bağlamda özellikle bkz. **Büchler**, s. 46.
[1445] Bilgi alma davası bağlamında, Alman sisteminin, çekişmesiz yargı kurallarına göre yürütülen, özel bir yargılama öngördüğü ve bunun amacının da olabildiğince hızlı ve yerinde bir kararı olanaklı kılmak olduğu öğretide belirtilmektedir. Yani bu hususta hızlı yargılamaya duyulan ihtiyaç, yargılama usulünü etkileyebilmektedir. Alman hukukundaki anılan durum için bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §132, No: 1; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §132, No: 1.
[1446] Hukukumuzda, basit yargılama usulünün "daha çabuk sonlandırılması gereken daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş" bir usul olduğu belirtilmektedir (bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 860).
[1447] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 708, s. 219.

Bilgi alma ve inceleme davası, buna temel oluşturan hakların amaçlarını aşacak şekilde değerlendirilememelidir. Dava böylece, yaptırım niteliğiyle de uyumlu olur.

İsviçre öğretisinde, davanın bilgi alma ve inceleme haklarını genişletme amacında olmadığı vurgulanmaktadır. OR m. 697/IV'e göre bilgi alma davası, "genel kuruldaki" bilgi talebinin haksız reddi haline özgü bir yaptırımdır[1448]. Başka bir ifadeyle, bilgi alma davası, yetersiz bilgi verilmesi ya da bilgi verilmesinin reddine karşı bir icra aracıdır ve pay sahibinin ortaksal bilgi hakkının özel bir türünü oluşturmaz[1449]. Dolayısıyla, pay sahibinin ortaklık içi yollarla alması gereken bilgi kapsam ve koşullarında herhangi bir değişiklik yaratmaz[1450].

Genel kurulun bilgilendirmenin merkezi olarak işlev gösterdiğini belirtmiştik. Yani, bilgi, genel kurul sırasında talep edildiği takdirde dava hakkı vermektedir. Keza bilgilendirme de kural olarak genel kurulda yapılmaktadır. Genel kurul dışında bir bilgilendirme gerçekleşirse, bu durum bilgide eşit işlem ilkesini zedeler ve Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 uygulama alanı bulur. Bu bağlamda bilgi alma hakkı bakımından sistemimiz, genel kurulda soru sorulması ve genel kurulda bilgilendirme yapılması üzerine kuruludur. Dava sonucunda da hâkimin bu sonucu doğuracak bir karar vermesi beklenir. Çünkü hemen yukarıda belirtildiği üzere, kaynak öğretide, bilgi davasının yaptırım niteliğine dikkat çekilmekte ve davanın bilgi alma hakkında değişiklik yapma, özellikle bu hakkı genişletme amacı taşımadığı belirtilmektedir.

Bilgi alma davasına ilişkin Yeni TTK m. 437/V, cümle 3'e göre, "mahkeme kararı, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de içerebilir"[1451]. Bu hüküm kaynak İsviçre öğretisinde yapılan tespitten kısmen de olsa farklı bir sonuca ulaşmayı gerektirebilir. Çünkü bilgi alma davası salt bir yaptırım kurumu olarak değerlendirilirse, olumlu bir kararın genel kurulda bilginin verilmesine yönelik olması gerekirdi. Oysa burada bilginin verilmesi usulü hâkim tarafından karara bağlanmaktadır. Bu durumun bilgilendirme sisteminin amaçlarında bir genişleme veya daralma yapmaması gerekir. Bu nedenle, mahkemenin olumlu bir

[1448] Bu anlamda bkz. **Gabrielli**, s. 50.
[1449] Bkz. **Wyss**, s. 222.
[1450] Hukukumuzda da bilgi alma davasının, bilgi alma hakkının özel bir şekli olmadığı ve onu genişleten bir yol olarak tanımlanmaması gerektiği belirtilmiştir (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 322).
[1451] Alman sisteminde AktG §132/IV, cümle 1 ile bilginin genel kurul dışında da verilebileceği düzenlenmiştir. Öğretide, bu hüküm nedeniyle, mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra, bilgi talep eden pay sahibinin bilgiyi genel kurul dışında mı, yoksa yapılacak olan ilk genel kurulda mı almak istediği noktasında bir seçim hakkının olduğuna işaret edilmektedir (bu yönde bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §132, No: 34.

karar vermesi halinde, bilgilendirmede eşitliği sağlayacak bir çözümü gözetmesi gerekir. Bu hüküm nedeniyle bilgi alma davasının yaptırım amacı taşımadığı, doğrudan ve ayrı bir hak niteliğinde olduğu savunulmamalıdır. Bilgi alma davasının bilgiye ulaşmak isteyen pay sahibine etkin bir bilgilendirme sağlama amacı izlediği değerlendirilmelidir.

Yeni TTK m. 437/V, cümle 3'ün inceleme hakkı bağlamında bir amaç genişlemesine yol açması zaten olanaklı değildir. Çünkü yukarıda değinildiği üzere, inceleme genel kurul dışında talep edildiğinde de dava hakkı verebilmektedir. Ayrıca incelemenin sağlanması da doğrudan veya dolaylı inceleme şeklinde daha esnek bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir.

§ 16. DAVANIN MADDİ KOŞULLARI

I. HAKLARIN DAVADAN ÖNCE KULLANILMIŞ OLMASI

A. Objektif veya Olumlu Dava Koşulu

Bilgi alma veya inceleme davası açılmadan önce zamanında ve usulüne uygun olarak bilgi alma veya inceleme haklarının kullanılmış olması gerekir. Yeni TTK m. 437/V, bu bağlamda açıktır. Yasa koyucunun birincil amacı, bilgi temelli bir menfaat uyuşmazlığının öncelikle ortaklık içinde çözülmesidir. Dolayısıyla davanın maddi koşullarından birisi olarak davadan önce "ortaklık içi" [1452] yolların denenmiş olması gündeme gelmektedir[1453]. Ortaklık içi yolların davadan önce denenmiş kabul edilmesi, pay sahibinin toplantı öncesi ve sonrasında tüm külfetlerini yerine getirmiş olmasını şart kılar. Örneğin pay sahibinin toplantı sırasında sorusunu açık ve anlaşılır şekilde yöneltmesi gerekir. Davadan önce bilgi alma veya inceleme haklarının ortaklık içinde kullanılmış olması, davanın objektif koşulu[1454] veya olumlu koşulu[1455] olarak da anılmaktadır.

Yeni TTK m. 437/V'te kastedilen bilgi alma veya inceleme hakkının, Yeni TTK m. 437/II ve IV ile düzenlenen, talep gerektiren bilgilendirme çerçevesinde

[1452] "Ortaklık içi yollar" veya "ortaklık içi öne sürme" ifadeleri bağlamında bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 711, s. 220; **Gabrielli**, s. 51; **Martinez**, dipn. 1182, s. 220; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 324.

[1453] Bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmasının dava koşulu teşkil ettiği noktasında ayrıca bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 21, s. 882; **Schucany**, Art. 697, No: 5, s. 128; **Wyss**, s. 222; **Widmer**, s. 51.

[1454] Objektif dava koşulu bağlamında bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 163, s. 1400.

[1455] Olumlu koşul bağlamında bkz. **Wyss**, s. 222; **Widmer**, s. 51; . **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 711, s. 220; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 324; **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 328, s. 1508.

düzenlenmiş haklar olduğu kabul edilmelidir. Öğretide, özel denetime ilişkin olarak Yeni TTK m. 438/I'de geçen "bilgi alma veya inceleme hakkı" tabiri içindeki "inceleme hakkının" Yeni TTK m. 437/I'de düzenlenen talebe bağlı olmayan bilgi olduğu değerlendirmesi vardır. Buna göre, "inceleme hakkı TTK'nın 437. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiştir"[1456]. Bu nedenle, "bilanço veya finansal tabloların incelemeye açılmaması" halinde, özel denetim açısından ikincillik koşulunun oluştuğu, başka bir ifadeyle inceleme hakkının kullanılmış olduğu sonucuna ulaşılmaktadır[1457]. Bu görüş esas alınırsa, aynı husus bilgi alma davaları bakımından da öne sürülebilir. Ancak Yeni TTK m. 437/I yasayla ortaklığın ilan edilmesi gereken bazı bilgi ve belgelerini düzenlemiştir. Yeni TTK m. 437/V'te düzenlenen, bilgi alma ve inceleme davasıysa, Yeni TTK m. 437/II ve IV ile düzenlenen hakların yaptırımı olarak gündeme gelmektedir. Keza özel denetimde kastedilen söz konusu haklar da amaç paralelliği nedeniyle aynı haklardır. Talebe bağlı olmayan bilgiye yönelik Yeni TTK m. 437/I'in olası ihlalinin değişik hukuki sonuçları olabilir. Öğretide bu bağlamda, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun gündeme gelmesi, koşulları oluşmuşsa ilgili toplantıda alınan kararların iptal davasına konu olması veya Yeni TTK m. 437/I-II ve IV gibi hükümlerin sürekli ihlalinin Yeni TTK m. 531 anlamında fesih için haklı sebep[1458] oluşturabilmesi anılmıştır[1459]. Bunlara ek olarak Yeni TTK m. 437/I'in ihlali halinde eğer halen hukuki menfaat devam ediyorsa, ortaklığa yönelik doğrudan bir ifa davasının açılması da düşünülebilir. Ancak bu dava Yeni TTK m. 437/V bağlamında bir dava olmamalıdır. Zaten yasanın açıklanmasını zorunlu kabul ettiği bu belge ve bilgilerin ortaklık menfaatlerini pay sahibinin menfaatine kıyasla olumsuz etkilediği de (Yeni TTK m. 437/III çerçevesinde) ortaklık tarafından savunulamayacaktır. Bu durumda Yeni TTK m. 437/I'in olası ihlalinin özel denetimle ya da teknik anlamdaki Yeni TTK m. 437/V'e tabi bilgi alma ve inceleme davalarıyla doğrudan ilişkilendirilmesi yanlış anlaşılmalara yol açabilir.

[1456] Bkz. **Topsoy, Fevzi:** "Anonim Şirket Pay Sahibinin Özel Denetim İsteme Hakkı", içinde: Ulusoy, Erol: Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Ankara, 2016, s. 307.

[1457] Bkz. **(Topsoy)/Ulusoy**, s. 308-309.

[1458] Gerçekten bilgi alma ve inceleme haklarının engellenmesinin Yeni TTK m. 531 anlamında haklı sebep teşkil edebileceği öğretimizde belirtilmektedir (bkz. **Yasaman**, s. 93).

[1459] İsviçre hukukunda OR m. 696 bağlamında bu yönde açıklamalar için bkz. **Vito/Rudolf/(Raemy/Gabriel/Girsberger)**, Handkommentar, Art. 696, No: 3, s. 586.

B. Hakların Alternatifli Kullanımı

Davadan önce bilgi alma veya inceleme haklarının ortaklık içinde kullanılması koşulu, davanın ikincil olma özelliğine işaret eder[1460]. Bu durum davanın yaptırım niteliğinde olmasıyla da uyum içerisindedir. Dava, bir yandan bilgi alma ve inceleme haklarının ortaklık içinde kullanılmasına kıyasla ikincildir, diğer yandan da özel denetime kıyasla alternatiflidir[1461]. Yani pay sahipleri, koşulları varsa, bilgi alma davasına alternatif olarak özel denetim yoluna başvurma olanağına da sahiptirler[1462].

Öğretide, ikincilliğin, çok katı bir şekilde ele alınmaması gerektiği belirtilmektedir. Usulüne uygun bir şekilde, bilgi alma veya inceleme taleplerinden birisinde bulunmuş olmak, davanın olumlu koşulunun gerçekleşmiş olması için yeterlidir. Yani bilgi alma veya inceleme haklarının alternatifli olarak kullanılması davanın açılabilmesi bakımından yeterli kabul edilmelidir[1463]. İsviçre öğretisinde, alternatifli kullanımın yetersiz olduğu yönünde, eski dönemlerde verilen iki yargı kararı yoğun olarak eleştirilmiştir[1464]. Yeni TTK m. 437/V'in lâfzına dikkat edilirse, "bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan" pay sahiplerinden bahsedilmektedir.

[1460] Bilgi alma ve inceleme davalarının ikincilliği öğretimizde de vurgulanmaktadır (bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 328, s. 1508).

[1461] Bu yönde özellikle bkz. **Martinez**, s. 222; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 20, s. 882. İsviçre hukukuna ilişkin olarak, özel denetçi atanmasını isteyen pay sahibinin bilgi alma veya inceleme hakkını dava yoluyla sağlamaya çalışmasının şart olmadığı öğretimizde de belirtilmiştir (bkz. **Özkan**, s. 38).

[1462] Öğretimizde, bilgi alma veya inceleme talebinin cevapsız bırakılması veya ertelenmesi durumunda, pay sahibi açısından seçimlik bir hak doğacağı ve pay sahibinin isterse özel denetim talep edebileceği belirtilmektedir. Buna karşın bilgi talebinin reddedilmesi halinde pay sahibinin bilgi alma davası açmadan, özel denetim yoluna gidemeyeceği ifade edilmiştir (bkz. **(Topsoy)/Ulusoy**, s. 312; **Narbay**, Özel Denetim, s. 302). Bilgi alma davasıyla özel denetçilik kurumunun, yukarıda belirtildiği üzere bir amaç birliği vardır. Kanun koyucu yasadaki red ve redde eşdeğer haller ayrımını davanın süresi bakımından yapmıştır. Yoksa böyle bir ayrım kaynak OR m. 697/IV'te de yoktur. Dava hakkı bakımından her iki husus da red anlamına gelmektedir. Zira her iki olasılıkta da pay sahibinin bilgi talebi sonuçsuz kalmaktadır. Bu durumda red ile redde eş değer halleri pay sahibinin dava hakkı bakımından başka özel denetim talebi bakımından başka sonuçlara bağlamak yerinde olmaz. Pay sahibinin usulüne uygun bir bilgi alma veya inceleme talebiyle birlikte ilgili hakların kullanıldığının kabul edilmesi yerinde olur. Yoksa ortaklığa, istenilen bilgiyi açıkça reddetmek suretiyle, özel denetimin önünü kısmen kapatma olanağı tanınmış olur. Zira pay sahibi önce dava açacak, bu dava sonuçlanacak, pay sahibi yine bilgiyi yönetimden alamayacak ve genel kurulu bekleyip özel denetim talep edip, reddi halinde dava açacaktır. Bu süreçte talep edilen bilginin önemini yitirmesi kaçınılmazdır.

[1463] Bu yönde bkz. **Gabrielli**, s. 52; **Schluep**, s. 271; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 21, s. 882; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 28; **Perret**, s. 132; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 326.

[1464] Bu bağlamda bkz. **Wyss**, s. 223.

Yasada kullanılan "veya" ifadesinin, bu nedenle bilinçli seçilmiş olduğu da belirtilebilir[1465]. Dolayısıyla bilgi alma veya inceleme haklarından sadece birisinin kullanılmış olması davanın olumlu koşulu bakımından yeterli kabul edilmelidir. Yoksa bilgi alma ve inceleme haklarının her ikisinin de tüketilmiş olması aranmamaktadır. Bunun dışında, sorumluluk ve iptal davalarıyla bilgiye yönelik davalar arasında hiyerarşik bir düzen yoktur[1466]. Yani anılan davalarla bilgi alma ve inceleme davaları arasında birincil ve ikincillik ilişkisi söz konusu değildir.

C. Hakların Kullanılma Anı Bakımından Değerlendirme

1. Bilgi Alma Hakkına İlişkin Açıklamalar

a. Genel Kurulda Kullanma Zorunluluğu

Yeni TTK m. 437/II, bilgi alma hakkını genel kurul toplantısıyla ilişkilendirmiştir. Bu çerçevede bilgi alma davasının olumlu koşulu olarak hakkın önceden kullanılmış olması, hakkın genel kurulda kullanılmasına bağlıdır. Çünkü bilgi verme borcu ancak genel kurul toplantısında muaccel olmaktadır[1467]. Bundan önce ortaklık bilgi verip vermemekte serbesttir. Pay sahibi genel kurul dışında yönetim kurulundan bilgi ister ve yönetim kurulu bilgi verirse, Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 düzenlemesi uygulama alanı bulur. Buna karşılık, genel kurul dışında bilgi alma hakkının kullanılması, dava hakkı bağlamında olumlu koşulun oluşmasını sağlamaz. Talep gerektirmeyen bilgilendirme yükümlülükleri haricinde (örneğin bkz. Yeni TTK m. 437/I), ortaklık, genel kurul dışında bilgi vermek zorunda değildir. Yeni TTK m. 437/V, Yeni TTK m. 437/II-III ve IV düzenlemelerine aykırılığın doğrudan yaptırımı olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda ortaklığın bilgilendirme yapma borcunun henüz muaccel olmadığı bir anda bilgilendirmeye zorlanması beklenmemelidir. Yukarıda belirtildiği üzere yasa koyucunun genel kurul dışındaki bilgilendirmeye ilişkin "bilgilendirmede eşitlik" esasını da gözeterek bir düzenleme yapması gerekir[1468].

[1465] Özel denetim bakımından da benzer bir sonuca hukukumuzda işaret edilmiştir (bkz. **(Topsoy)/Ulusoy**, s. 308).
[1466] Bkz. **Gassmann, Richard:** "Durchsetzung der Minderheitsrechte von Aktionären unter der neuen ZPO", GesKR, 3, 2012, s. 420-428, s. 425.
[1467] Bkz. § 6, II, C, 1.
[1468] Bkz. § 6, II, C, 2, d ve e.

İsviçre hukukunda, genel kurul dışında bilgi alma hakkının tüm sonuçlarıyla kullanılabileceği yönünde bir görüş vardır. Ancak bu görüş azınlık görüşüdür. Böyle bir görüş kabul edilirse, genel kurul dışında bir bilgi alma talebi de doğrudan doğruya dava açmanın olumlu koşulunu oluşturma anlamında yeterli hale gelecektir[1469]. Hâkim görüşse, bilgi alma hakkının en erken genel kurul öncesi askı süresi [1470] sırasında veya sadece genel kurulda [1471] kullanılabileceğini kabul etmektedir. Bilgi alma hakkının en erken genel kurul öncesi askı süresi sırasında kullanılabileceğini savunanların önemli bir kısmı, yönetim kurulunun, genel kurul toplantısından önce sorulara cevap verme zorunluluğu olmadığını da ayrıca belirtmektedir[1472]. Bu görüşte olanlardan WYSS, askı süresi esnasında yapılmış bir başvuruya yönetim kurulunun genel kurul dışında cevap verme zorunda olmadığını kabul etmekle birlikte, başvurunun reddi halinde, bu reddi kesin olarak kabul etmek gerekeceğini belirtmektedir. Yazara göre bu durumda, bilgi alma davası açabilmek için, pay sahibinden talebini genel kurulda bir kez daha sözlü olarak yinelemesi beklenemez. Yazar artık bu pay sahibinin dava açmasının olanaklı hale geleceği görüşündedir[1473]. Ancak bilgi alma hakkının kullanma zamanı sebebiyle belirttiğimiz üzere, hakkın kullanımını genel kurul toplantısı öncesindeki askı süresine genişletme görüşü İsviçre hukukunun önceki dönemlerinde verilmiş bir mahkeme kararından kaynaklanmaktadır. Kanımızca hukukumuz açısından böyle bir yapının pozitif dayanağı yoktur ve söz konusu yaklaşım bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılması amacıyla da tam anlamıyla örtüşmemektedir. Bu ihtiyacın hukukumuzda yasa koyucu tarafından açık bir düzenlemeyle giderilmesinde fayda vardır. Yoksa, bilgi alma başvurusunun askı süresi içinde veya dışında olmasına göre yapılacak bir ayrım, hem hukuki dayanaktan yoksun olacaktır hem de belirsizliklere yol açacaktır. Zira bu ayrıma dayalı olarak askı süresi içinde başvuruyu olanaklı kabul edenler dahi, yönetim kurulunun genel kuruldan önce soruyu yanıtlamak

[1469] İsviçre hukukunda, genel kurul dışındaki bilgi taleplerinin dava hakkının olumlu koşulunu sağlayacağı görüşü çerçevesinde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 714, s. 221; keza benzer yönde bkz. **Gabrielli**, dipn. 228, s. 51.

[1470] Bkz. **Widmer**, s. 46; **Düggelin**, s. 55; **Schluep**, s.187; **Perret**, s. 127; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 7; **Wyss**, s. 208; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 97; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 167, s. 504.

[1471] Bu yönde görüşler için bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 149, s. 1393; **Martinez**, s. 134.

[1472] Bkz. **Schluep**, s.187; **Perret**, s. 127; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 8; **Wyss**, s. 208; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 97; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 167, s. 504.

[1473] Bu anlamda bkz. **Wyss**, s. 208.

zorunda olmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla, davanın olumlu koşulu manasında bilgi alma hakkının kullanılmış olması, sadece genel kuruldaki kullanımlar açısından kabul edilmelidir. Genel kurul dışında kullanılmış bilgi alma hakkı, inceleme hakkından farklı olarak, davanın olumlu koşulunu sağlayamaz[1474].

Genel kurul içi veya dışında bilgi alma hakkının kullanılmasının davanın olumlu koşuluna etkisi bağlamındaki tartışmalar, sadece yönetim kuruluna yönelen bilgi alma talepleri için bir anlam taşır. Zira yukarıda belirtildiği üzere, sistemimizde, bağımsız denetçilik esastır. Pay sahipleri genel kurul dışında denetçi karşısında tamamen üçüncü kişi konumunda olurlar. Denetçinin genel kurul toplantısındaki bilgilendirme yükümlülüğü de Yeni TTK m. 437/II düzenlenmesinin özel niteliğinden kaynaklanmaktadır.

b. Genel Kurul Dışında Hakkın Kullanımının Davanın Olumlu Koşuluna Etkisi

Hukukumuzda, pay sahibinin, genel kurul toplantısı dışında yönetim kuruluyla iletişime geçme ve icabında somut sorularını sorma gibi bir yükümlülüğü yoktur[1475]. Ancak genel kurul dışında bilgi alma talebinde bulunmanın hiçbir sonucu olmadığı da öne sürülemez[1476]. Genel kurul dışında yönetim kuruluna bilgi talebiyle başvurmanın pay sahibi açısından külfet olarak değerlendirilebileceği durumlar, davanın olumlu koşulunun oluşması bakımından önemli bir etki gösterebilir. Özellikle yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısına hazırlanma yükümlülükleri, bu bağlamda bir örnek teşkil edebilir. Somutlaştıracak olursak, genel kurul toplantısı sırasında, yönetim kurulu üyelerinin toplantıya hazırlanma yükümlülüğünün kapsamını aşan bir sorunun tam anlamıyla yanıtlanabilmesi olanaksızdır. Yasaya uygun bir bilgilendirmenin bu bağlamda yapılabilmesi için yönetim kurulunun da bu soruya hazırlıklı gelmesi gerekir. Yoksa o an cevap verme imkânı olmayan bir soru sorulması hemen dava hakkının olumlu koşulunun oluşmasına cevaz vermemelidir. Özellikle genel kurul toplantı gündemiyle ilgisi olmayan, ortaklık içinde daha önceden tartışma oluşturmamış mevzular hemen veya

[1474] Bu yönde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 163, s. 1400.
[1475] Bu açıdan bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 894.
[1476] Genel kurul dışında bilgi alma talebinde bulunulmasının hak sahibi açısından külfet oluşturabileceği haller için bkz. § 6, II, B, 2, b, bb.

layıkıyla cevaplanamayabilir[1477]. Böyle durumlarda pay sahibinin genel kurul dışında, yönetim kuruluna sorusunu sorması, anılan külfeti yerine getirmesi anlamı taşır. Genel kurulda sorusunu yinelemesiyse davanın olumlu koşulunun yerine getirilmesini sağlar. Aksi halde genel kurul toplantısında soru sorulsa bile davanın olumlu koşulunun oluşmayacağı belirtilebilir. Tabi ki bu her husus için geçerli değildir. Burada somut olayın koşulları çerçevesinde yönetim kurulunun toplantıya hazırlanma yükümlülüğünün kapsamı değerlendirilmelidir.

Genel kurul dışında, denetçilere bilgi talebiyle başvurmanın pay sahibi açısından külfet teşkil etmesi sistemimiz açısından mümkün görünmemektedir. Yönetim kurulunun yapacağı bilgilendirmeden farklı olarak denetçinin bilgilendirme konusu zaten sınırlıdır. Yeni TTK m. 437/II'ye göre, pay sahipleri, denetçilerden, denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilmektedir. Bu durumda denetçiler zaten yaptıkları denetim çerçevesinde gelen sorular karşısında bilgi vermekle yükümlüdürler. Dolayısıyla genel kurul toplantısına yapacakları hazırlığın sınırları belirlidir. Bu bağlamda pay sahibinin genel kurul dışında, sorusunu denetçilere iletmesi bir külfet olarak nitelenemeyecektir. Ancak pay sahibinin sorusunu anlaşılır ve açık sorma külfeti denetçilere sorulacak sorular bakımından da devam etmektedir.

2. İnceleme Hakkına İlişkin Açıklamalar

Sistemimiz inceleme hakkının kullanılması bakımından bilgi alma hakkından önemli bir hususta ayrılmıştır. İncelemenin yapılabilmesi için genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı gerekmektedir (bkz. Yeni TTK m. 437/IV). Bu durum hem inceleme hakkının kullanılması bakımından fazladan bir zorlaştırma anlamına gelmektedir, çünkü şekli koşuldur, hem de genel kurulda veya dışında olumsuz bir karara karşı Yeni TTK m. 437/V uyarınca dava açılabilmesinin yolunu açar. Zira genel kurul dışında bir inceleme talebini yönetim kurulu reddeder,

[1477] İsviçre hukukunda bu duruma işaret edilmiştir. "Yönetim kurulu ne kadar hazırlıksızsa (ve hazırlıksız olması beklenebilir bir durumsa), cevap da o kadar yüzeysel ve genel olacaktır. Başka bir ifadeyle, kanımızca her durumda yönetim kurulunun elinden gelen çabayı göstermesi yeterli kabul edilecektir" (bu tespit için bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 894; benzer yönde başka bir tespit için bkz. **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 167, s. 504). **Kunz**, yönetim kurulunun bu bağlamdaki davranış yükümlülüğünün OR m. 717 ve ZGB m. 2 çerçevesinde somutlaşacağını belirtmiştir (bunun için aynı yerde bkz. dipn. 175, s. 894). Aynı tespit Yeni TTK m. 369 ve MK m. 2 çerçevesinde bizim hukukumuz açısından da geçerli kabul edilmelidir.

cevapsız bırakır veya ertelerse ya da yasaya uygun bir inceleme olanağı sağlamazsa, Yeni TTK m. 437/V uyarınca "inceleme istemi reddedilen" bir pay sahibinden bahsedilebilir. Yani davanın olumlu koşulu bakımından, inceleme talebinin reddinin genel kurul toplantısıyla ilişkilendirilmesine gerek yoktur[1478]. Keza şekli koşulun oluşması bakımından yönetim kurulu veya genel kurulun alternatif yetkili olduğundan bahsetmiştik. Her iki organdan birisinin inceleme talebini reddetmesi şekli koşulun gerçekleşmemesi nedeniyle dava açılması için yeterlidir.

II. BİLGİLENDİRME YAPILMAMASI

A. Olumsuz Koşul

Bilgi alma veya inceleme hakkının usulüne uygun olarak kullanıldığı tespit edildikten sonra, ortaklık içinde gidilen yolun işlevsiz kalması gereklidir. Başka bir ifadeyle, pay sahibi kullandığı bilgi alma veya inceleme hakkı neticesinde bilgilendirilmemiş olmalıdır. Bilgi alma veya inceleme davasının maddi koşullarından birisi olarak "bilgilendirme yapılmaması" davanın olumsuz koşulunu teşkil etmektedir[1479]. Gerçekten de, pay sahibi, davanın maddi koşullarından, ilk olarak usulüne uygun bir şekilde bilgi alma veya inceleme hakkını kullandığını ispat etmelidir. Ardından, bu kullanımın etkili bir kullanım teşkil etmediğini ortaya koyması gerekir. Bu sebeple, birinci koşul olumlu bir koşul olarak ifade edilmişken, ikinci koşul olumsuz bir dava koşulu olarak nitelenmiştir.

Öğretimizde bilgi alma ve inceleme davalarına yönelik olarak olumsuz koşula ek bir tamamlayıcı koşuldan da bahsedilmektedir. Buna göre, "…bilgi alma ve inceleme hakkının genel kurulda kullanılmış ve reddedilmiş veya redde eşdeğer şekilde yetersiz olarak yanıt verilmesine ilişkin hususların genel kurul tutanağına geçirilmiş"[1480] olması gerekir. Yasada bilgi alma ve inceleme davaları açısından, davanın maddi koşulları bellidir. Yeni TTK m. 422 uyarınca, genel kurulda sorulan

[1478] İsviçre hukuku açısından da, pay sahibinin OR m. 697/III uyarınca inceleme hakkı için doğrudan yönetim kuruluna başvurmasının yeterli olacağı yolunda bkz. **Böckli**, Aktienrecht, dipn. 485, No: 163, s. 1400. Hukukumuzda da Eski TTK döneminde inceleme hakkı bakımından aynı husus inceleme hakkı bakımından savunulmuştur (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 325).

[1479] Davanın "olumsuz koşulu" tabiri bağlamında bkz. **Gabrielli**, s. 52; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 721, s. 223; **Widmer**, s. 46; **Wyss**, s. 224; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 327; **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 328, s. 1508.

[1480] Tamamlayıcı koşul bağlamında bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 328, s. 1509.

sorular ve verilen cevaplar, toplantı tutanağına geçirilmek zorundadır[1481]. Ancak kontrolü tamamen toplantı yönetiminde olan tutanağın pay sahibinin önüne maddi bir koşul olarak getirilmesi için bunun açıkça öngörülmesi gerekir. Örneğin iptal davaları bakımından Yeni TTK m. 446/I a ile bu koşul açıkça zikredilmiştir. Yoksa maddi anlamda, dava için, söz konusu talebin tutanaklaştırılması gibi ek bir koşuldan bahsetmek olanaksızdır. Dolayısıyla biz çalışmamızda, olumsuz koşul anlamında "bilgilendirme yapılmaması" ve buna bağlı vakıaları inceleyeceğiz. Alman hukukunda, özellikle şahsında iptal davasını açabilme koşullarını gerçekleştirmiş olan pay sahibinin, ilgili hususta genel kurulda karar alınmışsa, bilgi alma davası açabilmesi sağlanmıştır. Bu da tutanağa muhalefetin işlenmesiyle mümkün olabilmektedir. Yoksa genel kurula katılıp soru sormuş ve cevap alamamış pay sahibinin dava açabilmesi için ayrıca tutanağa muhalefetini şerh ettirmek gibi bir zorunluluğu Alman hukukunda da yoktur[1482], ancak pay sahibinin durumu tutanağa işletmek gibi bir hakkı vardır[1483].

B. Talebin Reddedilmesi

1. Açık Red ve Bunun Gerekçelendirilmesi

Olumsuz koşulun en açık hali, bilgi alma veya inceleme taleplerinin yetkili organlar tarafından reddedilmesi halidir. Hem bilgi alma hem de inceleme hakkı bakımından belirttiğimiz üzere, hakkın sınırlarına ilişkin değerlendirmeyi yönetim kurulu yapmaktadır. İnceleme hakkında, genel kurulun izni bunun istisnası gibi görünse de, sadece şekli bir koşulun yerine getirilmesidir. Yönetim kurulu, ortaklık bilgi ve belgelerine hâkim organ olarak, hakkın sınırlarının aşılıp aşılmadığını denetleyebilecek veya buna karar verebilecek tek organdır. Dolayısıyla özellikle inceleme hakkında, genel kurulun olumlu bir kararına rağmen, yönetim kurulu inceleme sağlanmasını reddedebilmektedir. Yetkili organların pay sahibinin bilgi veya inceleme talebini açıkça reddetmesi halinde, açık red hali söz konusu olur.

[1481] Toplantı tutanağının ispat konusundaki önemli işlevleri hususunda bkz. § V, B.

[1482] Bu bağlamda bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, AktG, §132, No: 16; **Hüffer**, AktG, §132, No: 4a.

[1483] AktG §131/V'e göre, "pay sahibi, sorusunun ve yönetim kurulunun bilgilendirmeyi reddetme gerekçesinin, tutanağa (§ 130) işletilmesini isteyebilir. Bu düzenleme ispat amacına hizmet eder" (bkz. **Hüffer**, AktG, §131, No: 43.

Öğretide, pay sahibine verilecek olası bir red yanıtının gerekçelendirilmesi gerektiği belirtilmektedir[1484]. Yeni TTK m. 437/III, bilgi alma ve inceleme haklarının sınırlarını düzenlerken "ortaklık sırları" ve "korunması gereken diğer ortaklık menfaatleri" gibi esnek ve soyut kavramlardan hareket etmiştir. Pay sahibinin talebinin yerine getirilmesi noktasında anılan sınırlama fazlasıyla güvencesizdir. Pay sahibi olası bir red kararı karşısında dava yoluyla hakkını kullanmak isterse, talebin reddedildiğine ve bunun haksızlığına yönelik bir ispat faaliyeti yürütmek zorunda kalacaktır. Ancak sınırlama hükmünün esnek yapısı karşısında, iddiasını hangi çerçevede şekillendireceği çok muğlâktır. Bu nedenle, öğretide, maddi olarak daha doğru temellendirilmiş bir dava açılabilmesi için, pay sahibine reddin gerekçesinin bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir[1485].

Reddin gerekçelendirilmesi görüşüne uygun bir gerekçe, yasadaki hükmün tekrarlanması bağlamında bir gerekçe olamaz. Bu nedenle reddin sebebinin tam olarak bildirilmesi gerektiği ifade edilmiştir[1486]. Yani, gizliliğe dayanmak, somut ve yanlış anlaşılmalara mahal vermeyen beyanlarla maddi olarak gerekçelendirilmelidir. Reddin gerekçelendirilmesi ve bunun pay sahibiyle paylaşılması, bilgilendirmemenin "haksız" olması koşuluyla ilişki içindedir[1487]. Bu nedenle pay sahibiyle paylaşılan gerekçe maddi anlamda gerçeği de yansıtmalıdır. Salt zor açıklanabilecek varsayımlar veya münferit yönetim kurulu üyelerinin kanaatleri ve ayrıca ortaklık menfaatlerine yönelik imalar gerçek anlamda reddi gerektiren sebepler için yeterli kabul edilemeyecektir[1488]. Anonim ortaklığın prestijine veya hisse değerlerine yönelik gerekçeler de yeterli kabul edilemez. Keza ortaklık sırları kavramı nispi özellik taşıdığından (ortaklıktan ortaklığa değişebildiğinden), başka ortaklıkların uygulamalarına işaret eden bir gerekçe de yetersiz kabul edilecektir[1489].

[1484] Bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 722, s. 224; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 54, s. 877; **Schucany**, Art. 697, No: 6, s. 129; **Perret**, s. 129; **Düggelin**, s. 53; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 35; **Lipp/Müller/Plüss**, s. 590; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 288; **Usluel**, s. 173.

[1485] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Wyss**, s. 181. Öğretimizde de, yönetim kurulunun hiç gerekçe göstermeden talep edilen bilgilerin sınırlara aykırılığını öne sürüp talebi reddetmesinin yeterli olmayacağı belirtilmektedir (bkz. **Üçışık/Çelik**, s. 411).

[1486] Anılan yönde bkz. **Perret**, s. 129.

[1487] Söz konusu koşul için bkz. § 16, III.

[1488] Bu yönde bkz. **Düggelin**, s. 53. Belirtmek gerekir ki, atıf yapılan yerde yazar reddin maddi olarak gerekçelendirilebilmesini açıklamaktadır. Yazara göre, bu gerekçenin pay sahibine olası bir red kararıyla birlikte açıklanıp açıklanmayacağı atıfta bulunulan yerden tam olarak çıkarılamamaktadır.

[1489] Bkz. **Wyss**, s. 176.

2. Gerekçelendirme Görüşünün Değerlendirmesi

a. Görüşün Pozitif Dayanaktan Yoksun Olması

İsviçre hukukunda reddin gerekçelendirilmesine ilişkin görüşlerin önemli kabul edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Ancak bu durumun pratik etkisi belirsizdir. Zira yasa reddin gerekçesinin pay sahibine açıklanması zorunluluğunu ve buna aykırılığın sonuçlarını düzenlememiştir. İnceleme hakkının şekli koşulu olarak, özellikle genel kurul izni çerçevesinde bir gerekçelendirme zorunluluğundan bahsedilemeyeceğini belirtmiştik. Çünkü genel kurulun olası bir red kararını gerekçelendirebilmesi fiilen mümkün değildir[1490]. Ancak inceleme hakkına yönelik bir talebin yönetim kurulu tarafından reddedilmesi veya incelemenin engellenmesiyle, bilgi alma hakkına yönelik talebin reddedilmesi arasında bir fark olmamalıdır. Her ikisinde de yönetim kurulu, inceleme veya bilgi alma hakkının konusu, sınırları ve koşulları çerçevesinde bir denetim yapıp talebi reddetmektedir. İsviçre öğretisinde de bu farka dikkat çekilmektedir. Özellikle inceleme talebinin reddi bağlamında, genel kurulun bir gerekçelendirme zorunluluğu olmadığına, gerekçeli karar isteyen bir pay sahibinin yönetim kuruluna başvurması gerektiğine işaret edilmektedir[1491]. Başka bir ifadeyle bunlar maddi anlamda red kararlarıdır ve inceleme hakkının şekli koşuluna ilişkin tartışmalardan farklı olarak burada her iki hak bakımından da "serbest takdir yetkisi" yoktur. Reddin mahkemece denetlenebilir ve haklı bir gerekçesi olmalıdır. Sorun, bu gerekçenin pay sahibiyle redde paralel olarak paylaşılıp paylaşılmayacağı noktasındadır.

İsviçre hukukunda, bilgi alma talebinin reddinin yönetim kurulu tarafından "yazılı" olarak gerekçelendirilmesi zorunluluğunu içeren yasa değişikliği hedeflenmektedir. Böyle bir zorunluluğun, bilgilendirmenin reddinin gerekli olup olmadığı noktasında, yönetim kurulunu daha özenli düşünmeye sevk edeceği özellikle uygulama açısından belirtilmektedir[1492]. Aynı düzenleme, inceleme hakkı

[1490] Özellikle şekli izin noktasında yetkili organın serbest takdir hakkını kabul eden görüş, bu hususta bilgi alma hakkından tamamen ayrılmakta ve inceleme hakkı bakımından gerekçelendirme zorunluluğunun hiçbir şekilde olamayacağını açık bir şekilde ortaya koyabilmektedir (bu yönde örneğin bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 648, s. 202; **Wyss**, s. 212; **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 17; **Perret**, s. 130; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 18, s. 881).

[1491] Bu yönde bkz. **Böckli**, Aktienrecht, dipn. 485, No: 150, s. 1393–1394.

[1492] Bu noktada bkz. **Weber**, s. 213.

bakımından da önerilmektedir. Ancak, inceleme hakkının şekli koşulu bakımından, genel kurulun alternatif yetkisinin, gerekçelendirme noktasında soruna neden olabileceğine, öğreti tarafından işaret edilmektedir. Öğretide bu durumla sınırlı olarak gerekçelendirme zorunluluğundan vazgeçilmesi gerektiğine değinilmektedir[1493].

b. Gerekçelendirmemenin Etkisi

Reddin gerekçelendirilmesi gerektiğini savunan görüşün kanımızca en önemli dayanaklarından birisi, pay sahibinin açacağı bilgi alma veya inceleme davasını temellendirebilmesi için reddin somut gerekçesini bilmesi gereğidir. Bu, pay sahibinin davasını açarken hangi hususa yönelik ispat faaliyeti yönelteceğini bilmeden dava açmasını engelleyecektir. Reddin gerekçelendirilmemesi, davanın peşinen kabulü sonucunu sağlamamalıdır. Çünkü böyle bir sonuca ulaşabilmek için yasanın açıkça bir düzenlemeye gitmesi gerekir. Ancak reddin gerekçelendirilmemesinin pay sahibinin içine gireceği ispat faaliyetini zorlaştıracağı var sayılırsa, tamamen gerekçesiz bir redde karşı dava açan pay sahibinin, ispat ölçüsünün diğerlerine göre daha az takdir edilmesi düşünülebilir. Bu sonuca hem bilgi alma hakkı hem de incelemenin maddi koşulları bakımından ayrım yapmadan ulaşmak gereklidir. Özellikle inceleme hakkı bakımından, yetkili organın serbest takdir hakkını kabul eden görüşte olanlar, bilgi alma ve inceleme taleplerinin reddinin gerekçelendirilmesi noktasında ayrılmaktadırlar. Bilgi alma taleplerinin reddinde gerekçelendirme zorunluluğu savunulurken, inceleme taleplerinin reddi bakımından gerekçelendirmeye lüzum olmadığı belirtilmektedir [1494] . Yukarıda belirttiğimiz üzere, bilgi alma hakkından farklı olarak, inceleme hakkı şekli bir koşula da sahiptir. Fakat inceleme hakkının şekli koşula sahip olması, ortaklığa "serbest takdir hakkı" tanımamalıdır. Zaten yasa koyucu da temelde inceleme hakkını bilgi alma hakkıyla aynı maddi sınırlara bağlamış bulunmaktadır. Dolayısıyla gerekçelendirme zorunluluğu bağlamında bilgi alma hakkı bakımından ulaşılacak kanaatlere inceleme hakkı bakımından da kural olarak aynen ulaşılmalıdır.

[1493] Bu hususta bkz. **Weber**, s. 214; **Lambert/Scleiffer**, s. 103.
[1494] Bu bağlamda fark için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 648, s. 202; **Perret**, s. 129 ve 130; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 5, s. 877 ve No: 18, s. 881.

Yasal ve açık bir düzenleme de olmadıkça, gerekçesiz bir red kararının tek etkisi, pay sahibine yönelik ispat ölçüsünün düşürülmesi olabilir.

Kanımızca, özellikle pay sahibinin korunması ve bilgi alma veya inceleme haklarının işlevselliğinin sağlanması bakımından, reddin gerekçelendirilmesi zorunluluğunun yasada düzenlenmesinde fayda vardır. Ayrıca bu yönde bir yasal düzenleme yapılırsa, anılan zorunluluğa uymamanın yaptırımı da ortaya konmalıdır. Mevcut yasal sistemimiz açısından, reddin gerekçelendirilmemesinin yukarıda bahsedilenden daha ağır bir pratik sonucu olmamalıdır. Bir bilgi alma veya inceleme davasında, sırf red kararı gerekçelendirilmedi veya yeterli açıklıkta gerekçelendirilmedi diye, davanın doğrudan kabul edilmesi düşünülemez. Zira Yeni TTK m. 437/III'ten pay sahibinin menfaatlerinin ortaklık menfaatleri karşısında kıyasıya korunduğu anlamı çıkarılamaz. Hâkim böyle bir durumda menfaatlerin karşılaştırılarak değerlendirilmesi yoluna gidecektir. Ancak yukarıda değinildiği üzere, tamamen gerekçesiz bir reddin pay sahibinin dava öncesinde hazırlık yapmasını fiilen zorlaştıracağı da bir gerçektir. Dolayısıyla böyle bir durumun ispat ölçüsü bağlamında sınırlı bir etki doğurması mevcut sistemimiz açısından kabul edilebilir.

B. Redde Eşdeğer Haller

1. Talebin Cevapsız Bırakılması

Bilgi alma veya inceleme taleplerinin açıkça reddedilmesi, bilgilendirmenin yapılmadığı tek hal değildir. Yeni TTK m. 437/V buna işaret etmiştir. Bilgi alma veya inceleme talebi, doğrudan reddedilebileceği gibi, ertelenebilir, cevapsız bırakılabilir veya yasanın öngördüğü koşul ve kapsamda bilgi verilmemiş olabilir.

Genel kurul toplantısında kullanılan bilgi alma veya inceleme haklarının, divan başkanı tarafından muhatabına iletilmemesi veya cevaplanması için zaman ayrılmaması, bilgi alma veya inceleme hakkının reddine eşdeğer sonuç doğurmalıdır. Keza genel kurul toplantısı sırasında, divan başkanının soruyu cevaplamakla görevli kişilere yöneltmesi ve bu kişilerden herhangi bir karşılık gelmemesi de aynıdır. Mesela, yönetim kurulunun, bir bilgi alma talebini hiç dikkate almaması redde eşdeğer bir durumdur[1495]. Bilgi alma veya inceleme taleplerinin bir şekilde cevapsız

[1495] Bkz. **Martinez**, s. 221.

bırakılmasına ilişkin durumlar gerekçesiz red cevabına paralel sonuçlar doğurmalıdır. Zira bu halde de pay sahibi dava açmadan önce yapacağı hazırlık bağlamında dezavantajlıdır. Dolayısıyla hâkimin, somut olayı da gözeterek, ispat ölçüsünü buna göre belirlemesinde fayda vardır.

Talebin cevapsız bırakılmasının bir diğer örneği de, cevabın ertelenmesidir. Genel kurulda soru sorup cevap bekleyen bir pay sahibine, araştırma yapılıp kendisine daha sonra yazılı veya sözlü bir cevap verileceği yönünde karşılıklar talebin ertelenmesidir ve redde eşdeğer kabul edilmelidir[1496]. Ayrıca sorunun bu şekilde cevaplanması, bilgilendirmede eşitliğin de ihlalini oluşturur. Burada dava hakkı bakımından, pay sahibinin sorusunu anlaşılır sorma külfetine uyup uymadığı ya da istisnai hallerde soracağı soruya ilişkin genel kurul dışında ortaklığı bilgilendirme külfetine uyup uymadığı denetlenmelidir. Pay sahibinin soru sormaya yönelik külfetleri dışında her erteleme haksız red ile aynı sonuçları doğurmalıdır.

2. Uygun Kapsam ve Nitelikte Bilgilendirme Yapılmaması

a. Kapsam Davası

Yasanın öngördüğü kapsam ve koşulda bilgi verilmemesi de red kararıyla aynı sonucu doğurur. Özellikle yetersiz veya hatalı bilgi verilmesi redde eşdeğer kabul edilmelidir[1497]. Bunun yanında çok genel veya kesin olmayan bir bilgilendirme yapılması da reddin sonuçlarını doğuracaktır[1498]. Öğretimizde, "yetersiz, hesap verme ilkesine uymayan" cevapların bu kapsamda değerlendirileceği belirtilmiştir[1499]. Ayrıca yetersiz ve hatalı bilgilendirmenin pay sahibinin dava açmaktaki hukuki menfaatinin kabulü lehine bir karine teşkil edebileceği de öğretide belirtilmektedir[1500].

[1496] Öğretimizde bu açıkça vurgulanmış ve SPK'nın kurumsal yönetim ilkelerine ilişkin II/17.1 sayılı tebliğinin 1 nolu ekinin 1.3.5 maddesi buna aykırı olduğu gerekçesiyle şiddetle eleştirilmiştir (bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 375-376. Bu düzenlemeye göre, "…sorulan sorunun gündemle ilgili olmaması veya hemen cevap verilemeyecek kadar kapsamlı olması halinde, sorulan soru en geç 15 gün içerisinde Yatırımcı İlişkileri Bölümü tarafından yazılı olarak cevaplanır".

[1497] Yetersiz veya hatalı bilginin tam bir red gibi muamele göreceği hakkında bkz. **Gabrielli**, s. 52. Hukukumuzda aynı yönde bkz. **(Ulusoy)/Ulusoy**, s. 59.

[1498] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 725, s. 224.

[1499] Bkz. **Altaş**, Anonim Şirketler, s. 479.

[1500] Özel denetimle ilgili olarak, pay sahibinin korunabilir bir hukuki menfaatinin var olmasının gerekli olduğu belirtilmektedir. Yönetim kurulunun, genel kurul toplantısı esnasında, eksik ya da tamamen hatalı bilgi verdiği durumlarda, söz konusu korunabilir menfaatin var olduğunun kabul edilmesi gerektiği, İsviçre öğretisi ve yargısı tarafından belirtilmektedir (bu hususta bkz. **Kunz**, Rechsprechung, s. 109).

Paylaşılan bilginin istenilen bilgiyle uyuşmadığı hallerde, "bilgilendirme yapılmaması" koşulu sağlanmış kabul edilmelidir[1501]. Pay sahibi sorduğu soruya verilen cevabın yeterli kapsamda olmadığını iddia ve ispat ederse, bilgilendirmenin yapılmamış olması koşulu sağlanmış olur. Anılan bağlamda özellikle genel kurul toplantı tutanağının önemli bir işlev üstlenmesi olanaklıdır[1502]. Çünkü toplantı tutanağı, toplantıda sorulan soruları ve verilen cevapları içerecektir (bkz. Yeni TTK m. 422/I). Ancak pay sahibinin yetersiz bilgilendirmeye dayalı iddiasını sadece tutanak yoluyla ispat edebileceği sonucuna ulaşılmamalıdır. Çünkü pay sahibinin sorusuna ve verilen cevaba bir şekilde toplantı tutanağında yer verilmemiş olabilir.

Uyuşmazlık, paylaşılan bilginin gösterdiği özelliklerden ziyade, sadece hakkın kapsamını ilgilendiriyorsa, ortada salt bir kapsam davası vardır. Böyle bir durumda, pay sahibiyle paylaşılan bilginin kapsamının Yeni TTK m. 438/I'de düzenlenen "pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olma" ölçütüne uygun olup olmadığı değerlendirilmelidir. Eğer bu ölçüte uygun bir bilgi paylaşımı yapıldıysa, olumsuz koşul sağlanmamış olur. Değerlendirme yapılırken yukarıda değinildiği üzere, "pay sahipliği hakları" kavramının geniş anlaşılması gerektiği dikkatten uzak tutulmamalıdır.

b. Somut olayda Denetlenecek Hususlar

aa. Paylaşılan Hususların Bilgi Niteliği ve Soru-Cevap Uyumu

Yetersiz bilgilendirmenin tespit edilebilmesi için, somut olayda yönetim kurulunun paylaştığı hususun öncelikle "bilgi" kavramının temel özelliklerini taşıması gerekir. Bilginin en temel özelliği, muhatabının bildiklerinde bir değişiklik yapabilmesidir. Zaten bilinen hususların paylaşımı, yetersiz bilgi verilmesi değildir. Tam aksine, hiç bilgi paylaşılmamasıdır. Pay sahibi, verilen cevabın bilgi olmadığına, zaten herkes tarafından bilinen bazı hususların tekrarı olduğuna yönelik bir ispat faaliyeti yürütebilir.

Kapsama yönelik davalarda, önemle denetlenmesi gereken hususların başında, somut olayda pay sahibinin sorduğu soru gelir. Kapsam belirleyici etkide bir bilgi alma talebi varsa[1503], sorunun yanıtının talebi karşılayıp karşılamadığını

[1501] Bu temelde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 724, s. 224.
[1502] Anılan konuda bkz. **Wyss**, s. 224.
[1503] Kavrama ilişkin olarak bkz. § 11, I, B.

sınamak kolaydır. Fakat kapsam belirleyici etkide olmayan bilgi alma talebi varsa[1504], talebin kapsamı hâkim tarafından belirlenir ve verilen cevap bu çerçevede değerlendirilir. Yukarıda yer verdiğimiz üzere, pay sahibinin sorusu ne kadar genel nitelikli ve detaysızsa, verilen cevap da aynı paralelde genel nitelikli olacaktır. Tabi burada aktarılan hususun genel nitelikli de olsa bilgi özelliği taşıması gerekir.

cc. Bilginin Kalitesi ve Değerinin Denetlenmesi

Bilgi niteliği taşımakla birlikte, somut olayda, kapsam bakımından yetersiz kabul edilebilecek bir cevap, bilginin kalitesi ve değeriyle ilgili olabilir. Verilen bilginin "pay sahipliği haklarının kullanılması" bakımından gerekli nitelikte olması lazımdır. Bunun için de "içeriğin doğruluğu", "ayrıntı düzeyi" ve "işlenmişlik ölçüsü" kriterlerine göre uygun kabul edilebilecek bir oranda bilgi sağlanmalıdır.

İsviçre öğretisinde "gereklilik" koşulunun bir sınırlandırma olarak değerlendirildiğini ve bunun hukukumuz açısından aynen kabul edilemeyeceğini gerekçeleriyle yukarıda aktarmıştık [1505] . İsviçre hukukunda gereklilik koşulu denetlenirken, bilginin ortalama pay sahibinin haklarını bilinçli kullanması bakımından gerekli olup olmadığı araştırılmaktadır. Fakat anılan öğretide, bilginin hangi ölçüde verileceği sorusu cevaplandırılırken durum değişmektedir. Kaynak İsviçre hukukunda çoğunlukla, bilgi alma hakkı bağlamında genel nitelikli bilginin söz konusu olacağı ve yönetime ilişkin detayların paylaşılmasının söz konusu olamayacağı belirtilmektedir [1506] . Kanaatimizce bilgi alma hakkında ölçütün doğrudan "genel nitelikli" ve detaylara girmeyen bilgi olarak verilmesi istisnasız kabul edilemez. Böyle bir düşüncenin kabul ediliş nedenlerinden birisi, özellikle ortaklığın faaliyetleri konusunda detaylı bilgi verilmesinin kural olarak ortaklık menfaatlerini zedeleyebilecek nitelikte olduğu düşüncesidir[1507]. Hatta bu bağlamda,

[1504] Kavrama ilişkin olarak bkz. § 11, I, B.
[1505] Bkz. § 11, II, A.
[1506] Bu yönde bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 6, s. 877; **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, s. 94–95; **Wyss**, s. 122–123; **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 933, s. 222.
[1507] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Wyss**, s. 122–123. **Gabrielli**, s. 83'te, ortaklık sırlarının açıklanması tehlikesi nedeniyle genel nitelikli bilgi verilebileceğine, detaylara girilemeyeceğine işaret etmiştir. Özel denetimdeyse bunun böyle olmayacağına değinmiştir.

bilginin derlenmesi, seçilmesi, aktarılması ve işlenmesi masraflarının düşük tutulmasının herkesin menfaatine olacağına dahi değinilmiştir[1508].

Bilgi alma hakkının "genel nitelikli bilgi" sağlayacağı görüşünün olağan kabul edilebilecek bir yönü vardır. O da hakkın kullanımının genel kurulda vuku bulması ve yönetim kurulunun konuya hazırlığının paylaşılacak bilgi bakımından değerlendirilecek olmasıdır. Yönetim kurulu özen yükümlülüğüne uygun olarak, toplantıya hazırlığı çerçevesinde sorulan soruya genel nitelikli bir bilgiyle cevap verebilir. Ancak bu durum bilgi alma hakkı yoluyla sadece genel nitelikte ve detaylara temas etmeyen bilgi alınabilmesinin kesin kural olduğu anlamına gelmez. Pay sahibinin toplantıdan önce yönetim kuruluna başvurup soracağı soruyu iletmesi hali buna örnek gösterilebilir. Sorulan soruya verilecek cevabın özellikle Yeni TTK m. 437/III düzenlemesine aykırı bir yönü olmaması halinde, pay sahibi sorduğu soruya –haklarını kullanmasına hizmet ettiği ölçüde- detaylı bir cevap alabilir. Bilgi alma hakkının, genel kurul toplantısında soru-cevap şeklinde kullanılıyor olması, bu hak kapsamında kural olarak genel bir bilgi verilmesini olağan hale getirir. Hatta dava yoluyla da alınacak bilgi, genel kurulda verilecek bilgiye paralel kapsamda olmalıdır. Ancak detay teşkil eden bilgilerin bu yolla öğrenilemeyeceği kayıtsız şartsız savunulamaz.

Öğretide, özet nitelikli bilgi alınması ve detayların açıklanmamasının, yasada bulunmayan, yönetim kurulu ve hâkime fazlasıyla takdir hakkı tanıyan bir uygulama olduğuna işaret edilmiştir. Bunun bilgi daralmasına sebep olduğu ve istisnalarının olabileceği vurgulanmıştır [1509] . Yukarıda menfaatlerin karşılaştırılarak sonuca ulaşılmasını, bilgi alma ve inceleme haklarının sınırları bağlamında aktarmıştık. Menfaatlerin karşılaştırılmasının bir sonucu olarak gerekli görülüyorsa, detay bilgiler de paylaşılabilir[1510]. Hatta menfaatlerin karşılaştırılması neticesinde bilgi paylaşımı ortaklığın zararını da doğurabilir. Yukarıda yasanın menfaatler hiyerarşisi oluşturmadığını belirtmiştik. Pay sahiplerinin bilginin paylaşılmasına yönelik menfaatlerinin, ortaklığın gizlilik menfaatinden çok daha üstün olduğu bir durum söz konusuysa, böyle bir bilginin paylaşılması gündeme gelebilir.

[1508] Bkz. **Gabrielli**, s. 28.
[1509] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Kunz**, Informationsrecht, s. 888.
[1510] Bkz. **Kunz**, Informationsrecht, dipn. 78, s. 888.

Öğretide, hakkın amacıyla bağlantılı olarak, "pay sahibinin, pay sahipliği haklarının kullanımı için gerekli olduğu detayda sorularına cevap alma hakkı olduğu belirtilmektedir"[1511]. Bazen tek bir işlem, sadece ilgili olduğu alan hakkında, genel bilgi verilmesini aşacak şekilde, ayrı bir öneme sahip olabilir[1512]. Özellikle kapsam belirleyici etkideki bilgi talepleriyle ilgili olarak böyle bir sorun gündeme gelebilir. Örneğin, pay sahibinin ortaklık için büyük önemi haiz bazı ortaklık varlıklarının ya da taşınmazların satım fiyatlarını sorması karşısında, yönetim kurulunun genel olarak o yıl yapılan satımlardan ortaklığın kazandığı meblağı cevap olarak vermesi doğru olmayacaktır. Zira Yeni TTK m. 408/II f önemli miktarda ortaklık varlığının toptan satımını genel kurulun devredilemez görevi olarak saymıştır. Keza bu tür detaylar, yönetim kurulu üyelerinin ibrası ve sorumluluğuyla ilgili meselelerde pay sahibinin oyunun yönünü belirlemesi bakımından da önem gösterebilir.

3. Reddin Tespiti

Öğretide, somut olay bakımından, bilgilendirme reddinin olup olmadığının hâkim tarafından tespit edilmesi için, hâkimin kendini pay sahibinin yerine koyması gerektiği ve pay sahibinin gözüyle, paylaşılan bilgiyle istenilen bilgi arasında bir fark olup olmadığını tespit etmesi gerektiğine işaret edilmektedir[1513]. Bilginin değeri aslında sübjektif bir sorundur. Bu sorun bilgi ihtiyacında sonsuzluk meselesiyle daha da derinleşir. Söz konusu sorunların temel nedeni, bilginin her kişide ayrı bir etkiye neden olmasıdır. Biz yukarıda değindiğimiz gerekçelerle, yetersiz bilgilendirmenin somut olayda tespiti bakımından meselenin kısmen objektif bir ölçüte bağlanması gerektiğini düşünüyoruz[1514]. Bu nedenle söz konusu sübjektiviteyi, ortaklığın dâhil olmadığı, ilgili menfaat grubuna yönelik bir sübjektivite olarak ele alıyoruz. Buna göre, ortaklığın yapısı ve pay sahiplerinin durumuna göre belirlenmiş "ortalama pay sahibinin" pay sahipliği haklarını kullanması için gereken miktarda bilgi sağlanmalıdır. Yeterli bilgi verilip verilmediği belirlenirken, olaya pay sahibinin gözünden bakılmaktadır. Ancak bu bilginin aslında sadece soru soran pay sahibine

[1511] Bu manada bkz. **Studer**, s. 30.
[1512] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Forstmoser**, Informations- und Meinungsäuserungsrechte, dipn. 44, s. 95.
[1513] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 727, s. 225; **Gabrielli**, s. 52; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 327.
[1514] Bilgi alma hakkının kapsamına ilişkin "gereklilik koşulunun değerlendirilmesinde ölçüt" hakkında bkz. § 11, II, C.

değil, tüm pay sahiplerine yönelik paylaşıldığı da dikkate alınarak, ölçüt bir oranda objektifleştirilmektedir.

Bilgilendirme yapılmaması koşuluna ilişkin sorunların, özellikle yetersiz bilgilendirme nedeniyle açılacak davalar ve bilgi alma hakkı bağlamında ortaya çıkacağını belirtebiliriz. Ancak inceleme hakkında da bilgilendirme yapılmaması koşulunun denetimi sorun teşkil edebilecektir. İncelemenin sağlanması bağlamında değindiğimiz bazı hususlar, bu bağlamda önem kazanabilir. Özellikle ortaklığın "dolaylı inceleme"yi zorunlu kılarak, pay sahibinin ilgili defterlerde denetlemek istediği hususları tam anlamıyla göstermemesi buna benzer bir durum teşkil eder. Keza inceleme hakkına ilişkin Yeni TTK m. 437/IV, son cümle, pay sahibine uzman vasıtasıyla inceleme yapılabilmesini bir hak olarak tanımıştır. Ortaklığın pay sahibinin getirdiği uzmana incelemeyi yaptırmaması ve sadece şahsen incelemeyi kabul etmesi de redde eşdeğer bir durumdur[1515]. Böyle bir durumda bilgilendirmenin yapılmaması koşulu gerçekleşmiş olacaktır[1516].

III. BİLGİLENDİRME YAPILMAMASININ HAKSIZLIK TEŞKİL ETMESİ

A. Talebin Hakkın Konusu ve Sınırları ile Uyumu

Bilgilendirme yapılmamasının haksızlık teşkil etmesi, davanın maddi koşullarından sonuncusu olarak ortaya konulabilir. Zira hâkimin en başta dava bakımından ana koşullar olan, hakkın usulüne uygun kullanılmış olması ve bilgilendirmenin yapılmamış olması hususlarını incelemesi gerekir. Zaten bu hususlar gerçekleşmemişse dava reddedilmelidir. Eğer ilk iki koşul gerçekleşmişse, mevzu bahis olan bilgilendirmenin haksız olması halinde hak sahibinin davası kabul edilir.

Bilgilendirme yapılmamasının haksızlık teşkil edip etmediği değerlendirilirken talebin içeriği ve reddin gerekçesi arasındaki ilişki büyük önem kazanmaktadır. Davanın maddi koşullarından ilk ikisi, bilgi alma ve inceleme haklarının kullanılma usulüyle sonucunun denetimini hedeflerken,

---

[1515] Ortaklığın istisnaen uzmanın şahsına itiraz edebildiği durumlar ayrıca değerlendirilmelidir. Bu bağlamda bkz. § 13, II, C, 2, b, aa, bbb.

[1516] Öğretide, pay sahibinin uzman teklifinin, yönetim kurulu tarafından uygun görülmemesinin uygulamada karşılaşılacak bir sorun olduğu belirtilmiştir. Bu durumda sorunun çözülememesi halinde, "mahkeme eliyle uzmanın belirlenmesinin" daha uygun olacağı savunulmuştur (bkz. **(Özdamar)/Ulusoy**, s. 266-267).

bilgilendirmemede "haksızlık" unsuru içeriğe odaklanmaktadır. Bu nedenle haksızlık unsuru altında özellikle iki hususa işaret edeceğiz. Bunlar konu ve sınır denetimi ile hakkın kötüye kullanılması hususlarıdır. Zira reddin gerekçesinin temelini bu hususlar oluşturabilir.

Bilgi alma veya inceleme talebinin konusu, pay sahibine tanınan hakkın yasal çerçevesine uygun olmalıdır. Aslında maddi koşullardan ilki altında incelenmesi gereken bu husus, bu başlıkla yoğun ilişkisi nedeniyle burada açıklanmaktadır.

Bilgi alma hakkı veya inceleme hakkının konusuna uygun olmayan bir talebin reddi her halükârda haklı bir reddir. Bilgi alma hakkının konusuna ilişkin olarak, "ortaklık işleri" kavramı belirleyici bir rol oynamaktadır[1517]. Ortaklık işleri kavramı geniş yorumlandığı için her iki hakkı da önemli ölçüde sınırlayıcı bir işlev üstlenmemektedir. Ancak hakların en geniş kapsamına işaret ettiği için önemlidir. Ortaklık işleri kavramı, ortaklık yaşamıyla ilişkilendirilemeyen işlerin bilgi almaya yönelik bir talebin konusu yapılamaması amacını taşır[1518]. Dolayısıyla bu amacı aşan taleplerin reddi haksızlık oluşturmaz. Ortaklık, ortaklık işleriyle ilişkilendirilemeyen bilgi alma ve inceleme taleplerini reddedebilecektir. Her iki hakkın konusu bakımından da ilgili kısımlara atıfta bulunmakla yetiniyoruz[1519]. Ancak özellikle bilgi alma hakkı bakımından bir noktaya dikkat çekmek isteriz. Yukarıda belirtildiği üzere, ortaklık dışından konular, (ortaklığın) kendi işletmesiyle hukukî ya da fiili bir ilişki ortaya konulabildiği nispette, "ortaklık işleri" kavramı içinde değerlendirilebilmektedir[1520] (dolaylı iş kavramı). Pay sahibinin ortaklıkla iş ilişkisi içinde olan kişilere, pay sahipleri veya organ üyelerine ilişkin bazı soruları da koşulları oluşmuşsa bilgi alma hakkının konusunu oluşturabilmektedir. Dolayısıyla pay sahibinin doğrudan doğruya ortaklık tüzel kişiliğini ilgilendirmeyen, ancak ortaklık işlerini ve geleceğini önemli ölçüde etkileyebilecek olan, başka kişiler veya olaylar hakkında soru sorması mümkün olabilmektedir. Bu türden sorular kendiliğinden bilgi alma talebinin reddini haklı kılmaz. Böyle hallerde dolaylı iş kavramına ilişkin koşulların oluşup oluşmadığı denetlenmelidir. Taraflar ispat faaliyetlerini de bunu dikkate alarak yürütmelidir.

[1517] Bkz. § 9, III, A, 1.
[1518] Bu yönde açıklamalar için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 492, s. 158.
[1519] Bilgi alma hakkının konusuna ilişkin olarak bkz. §9, inceleme hakkının konusuna ilişkin olarak bkz. § 14, I.
[1520] Bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §131, No: 37.

Bilgilendirme yapılmamasının haksızlık teşkil edip etmediği, aslında büyük ölçüde bilgi alma ve inceleme hakkının sınırlarını ilgilendirir. Başka bir ifadeyle bilgilendirme Yeni TTK m. 437/III düzenlemesine aykırı olarak yapılmamışsa bu durum haksızdır. Hâkim bilgilendirmeme hadisesinin hukuka aykırı olup olmadığını menfaatleri karşılaştırarak değerlendirir. Bilgilendirme yapılmamasının haksızlık teşkil edip etmediği noktasında menfaatlerin karşılaştırılması, somut olayın koşullarının önem kazanmasına neden olur. Yukarıda bu karşılaştırmanın yapılması için objektif bir yöntem önerilmiştir. Yeni TTK m. 437/III'ün "ortaklığın korunması gereken diğer menfaatleri" gibi geniş anlaşılabilecek esnek bir kavrama yer vermiş olması, bilgilendirme yapılmamasının haksızlık oluşturması koşulunun tespitinde bizi anılan yönteme yöneltmiştir. İnceleme hakkında da, hakkın özellikleri dikkate alınarak aynı yöntem uygulanmalıdır. Yasanın, bilgi alma hakkının sınırlarını çok esnek bir düzenlemeyle kurala bağlamış olması, bu vesileyle bir kez daha eleştirilebilir.

B. Talebin, Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağını İhlâl Etmemesi

1. Hak Sahibinin Açıkça Ortaklığın Zararına Hareket Etmesi

Bilgilendirme yapılmamasının haksızlık teşkil edip etmediği, "yalnızca" bilgi alma ve inceleme haklarının konusuyla ortaklıklar hukukundaki sınırlamaları üzerinden denetlenemez. Bu noktada dürüstlük kuralı da bir kıstas olarak karşımıza çıkar. Herkes haklarını kullanırken dürüstlük kuralına uygun hareket etmelidir. MK m. 2/II uyarınca, bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz. Pay sahibinin, bir hususun objektif olarak açıklanması yerine, münhasıran ya da bilhassa farklı amaçlar gütmesi bu bağlamda değerlendirilebilir. Örneğin, rekabet etmeye yönelik bir menfaatle hareket edilmesi, sırf ortaklığa zarar verme veya ispiyon amacı güdülmesi gibi nedenler böyledir[1521]. Fakat somut olayda MK m.2 çerçevesinde bir red kararıyla karşılaşılması ve bu reddin haklı değerlendirilebilmesi çok düşük bir olasılıktır. Çünkü pay sahibinin sadakat yükümü anonim ortaklıklarda zayıftır ve bu durum pay sahibinin bir ölçüde çıkarcı[1522] davranabilmesini olanaklı kılar[1523,1524].

[1521] Bu bağlamda özellikle bkz. **Gabrielli**, s. 31; **Widmer**, s. 39; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 270.
[1522] Hatta öğretide, pay sahibinin ortaklığa katılma sebebinin çıkarcı olduğunun kabulünün akla uygun olacağı bu bağlamda belirtilmektedir (bkz. **Schluep**, s. 186).
[1523] İsviçre öğretisinde **Kunz**, Informationsrecht, s. 898'de, pay sahibinin, sadakat ve özen yükümü altında bulunmadığını belirterek, kural olarak dilediği gibi hareket edebileceğini vurgulamaktadır.

Zira genel olarak bir pay sahibi, ticari menfaatleri varlığını koruduğu sürece, anonim ortaklıktaki katılımını sürdürür[1525]. Böyle bir durumda, pay sahibinin hakkını kötüye kullanması, ancak açıkça ortaklığın zararına hareket etmesiyle ilişkilendirilebilir[1526]. Başka bir ifadeyle, hakkın "açıkça" kötüye kullanıldığı durumlarda bilgi verilmeyebilir[1527]. Öğretide, bu çerçevede, ortaklığın ve özellikle diğer pay sahiplerinin menfaatlerine rağmen, bir pay sahibinin kendi şahsi menfaatlerini gözetebileceği belirtilmektedir. Çünkü hiçbir şekilde, pay sahibinin, tüm eylemlerini ortaklık menfaatlerine uygun olarak yapacağı yolunda bir yükümlülüğünden bahsedilememektedir[1528]. Bundan ziyade, katılım haklarının dürüstlük kurallarına aykırı, özellikle ortaklığın zararına olacak şekilde kullanılması yasaktır[1529]. Dolayısıyla ortaklığın müşterek çıkarlarına uygun düşmeyen bir bilgi talebi, sırf bu nedenle hakkın kötüye kullanılması çerçevesinde değerlendirilemez[1530].

Bilgi alma hakkının, genel kuruldaki kullanımı, ortaklık organlarının çalışmasını bloke etme amacını taşıyamaz. Yasanın bilgilendirme borcunun genel kurulda muaccel olacağına yönelik düzenlemesi de bu yönelimin bir yansımasıdır. Bilgi alma hakkının kullanılması sadece yönetim kurulunu değil, genel kurulu da olumsuz etkileyebilir. Pay sahibinin bilgi alma hakkını, bilgilendirme amacı dışında kullanması, MK m. 2'ye yönelik bir ihlâl teşkil edebilir. Dolayısıyla olası bir red kararının ya da eksik bilgilendirmenin haksızlık unsurunu ortadan kaldırabilir.

"Münferit bir pay sahibinin bireysel bilgi ihtiyacı için genel kurulu tekeline alması"[1531] düşünülemez. Alman hukukunda karşılaşılmış bir olay bizim hukukumuz açısından bu bağlamda değerlendirilebilir: Bir pay sahibi ve arkadaşları, on saat

---

Ancak buna rağmen, pay sahibinin her hak kullanımında, ZGB m. 2/II'de düzenlenen hakkın kötüye kullanılması yasağının anılan hususa istisna teşkil edeceğini de belirtmektedir.

[1524] Hukukumuzda bilgi isteminin reddedilmesinin hakkın kötüye kullanılması niteliği taşımaması gerektiği belirtilmiştir (bkz. **Karahan/(Bozgeyik)**, s. 665). Eski TTK döneminde de pay sahibinin ortaklıktaki durumuyla MK m. 2'ye aykırılık arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Buna göre, "… pay sahibi esasen ortaklığa bir sadakat yükümü ile bağlı değildir ve haklarını kullanırken ayrıca ve özellikle ortaklığın menfaatlerini gözetme yükümü de yoktur" (bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 271).

[1525] Bu bağlamda bkz. **Widmer**, s. 39.

[1526] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Gabrielli**, s. 32; **Wyss**, s. 170; **Schluep**, s. 186; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 271.

[1527] Hakkın açıkça kötüye kullanılması bağlamında bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 11, s. 879; **Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, §40, No: 181, s. 506; **Stückelberger**, s. 28.

[1528] Bkz. **Schluep**, s. 186; **Wyss**, s. 171.

[1529] Bkz. **Wyss**, s. 171.

[1530] Bu yolda bkz. **Widmer**, s. 39.

[1531] İfade için bkz. **Wilde**, s. 445.

süren müzakerelerin ardından, ancak gece yarısından sonra sona eren, genel kurul toplantısının sonuna doğru çok sayıda karmaşık sorular sormuştur. Yönetim kurulunun iki saat boyunca soruları cevaplamaya çabalamasına rağmen, kısmen cevaplanmayan sorulara itiraz edilmiştir. Münih bölgesel mahkemesinin, 29.10.1997 tarihli yayınlanmamış kararında, haklı olarak, salt bu süreçten, burada objektif düşünen bir pay sahibinin bilgilendirilme ihtiyacının karşılanmasının söz konusu olmadığı sonucuna ulaştığı öğretide belirtilmektedir[1532]. Hukukumuz açısından da, bilgi alma hakkının bu şekilde bir kullanımı, dürüstlük kuralına, özellikle bu bağlamda hakkın açıkça kötüye kullanılması yasağına aykırılık teşkil etmelidir[1533]. Haliyle ortaklığın somut olaydaki olası bir red kararının ya da eksik bilgilendirmesinin haksızlık içerdiği savunulamamalıdır.

Dürüstlük kuralına aykırılığın, hakkın açıkça kötüye kullanılması bağlamında değerlendirilmesi, hukuki yararı dava koşulu olarak düzenleyen HMK m. 114/I h ile örtüşmektedir. Anonim ortaklıklarda, pay sahibinin sadakat yükümlülüğünün diğer ortaklıklara göre zayıf olması, onun bilgi alma ya da inceleme davası açmaktaki hukuki yararını geniş tutmaktadır. Ancak, dava, bilgi alma amacından farklı amaçlara yöneliyorsa davadaki hukuki yararın oluşmadığı savunulabilmelidir. Örneğin, dava, sadece farklı finansal amaçlara ulaşmak için bir baskı aracı[1534] olarak kullanılmak ya da salt ortaklığı zarara uğratmak üzere, öngörülme amacına aykırı saiklerle açılmış olabilir. Bu durumlarda, azınlık pay sahibinin dava açmaya yönelik hukuki yararının oluşmadığı öğretide belirtilmekte, fakat uygulamada davalının bunu ispat için uygun delil ikame etmesinin çok zor olduğu da vurgulanmaktadır[1535].

[1532] Bu bağlamda bkz. **Wilde**, s. 445.

[1533] Limited ortaklıklara ilişkin olarak öğretimizde, benzer bir örneğe yer verilmiştir. Buna göre, "devamlı olarak değişik sorularla, başka bir ifadeyle soru kataloğuyla şirketi gereksiz şekilde olumsuz yönde etkileme varsa veya önemsiz bir bilgi talep ediliyorsa …" kötü niyetli bilgi talebinden bahsedilebilmelidir (bkz. **Can**, s. 121).

[1534] Örneğin, bir pay sahibinin, kendine yakın bir yönetim kurulu üyesinin azlini engelleyebilmek için, yönetimin önceden ilişki içinde olduğu dolandırıcı bir iş adamı ile ilgili sorular sorması İsviçre'de böyle değerlendirilmiştir. Başka bir ifadeyle, pay sahibinin bilgi alma talebiyle, bir yönetim kurulu üyesinin azlini engellemek için baskı uygulamaya çalıştığı ve bunun hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğu bir yargı kararına konu olmuştur (söz konusu kararın özeti ve bunun hakkında yorumlar için bkz. **Kunz, Peter V.:** "Die wirtschaftsrechtliche Rechtsprechung des Bundesgerichts in den Jahren 2010/2011: Gesellschaftsrecht sowie Finanzmarktrecht", ZBJV, 2, 149, 2013, s. 107-108.

[1535] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Gassmann,** Durchsetzung, s. 424.

2. Yeni TTK m. 437/III Karşısında MK m. 2'nin Uygulama Alanının Daralması

Bilgi alma ve inceleme haklarının sınırlarını düzenleyen Yeni TTK m. 437/III, menfaatlerin karşılaştırılmasını gerektirdiği için, MK m. 2'nin uygulama alanı ciddi anlamda daralacaktır. Çünkü belirtildiği üzere bize göre pay sahibinin çok önemli menfaatleri karşısında ortaklığın kısmen zarar etmesi olasılığı varsa, somut olayın koşulları da aksi yönde bir karara varmayı gerektirmiyorsa, pay sahibi talep ettiği bilgiye ulaşabilecektir. Ancak ortaklığın zarar etme olasılığına rağmen, pay sahiplerinin menfaatleri yeteri kadar yüksek takdir edilmemişse, artık pay sahibi o bilgiye ulaşamayacaktır. Ölçeğin esnek olması Yeni TTK m. 437/III düzenlemesinin alanını MK m. 2 karşısında genişletmektedir. Yeni TTK m. 437/III'ün uygulanması için menfaatlerin karşılaştırılmasını önerdiğimizden, bu yöntem her iki tarafın da özellikle tipik menfaatlerinin değerlendirilmesini sağlamaktadır. Yeni TTK m. 437/III'ün bu bağlamda kısmen de olsa objektif bir sınır oluşturduğu belirtilebilir.

Öğretide MK m. 2'nin, bilgi alma hakkının sübjektif bir sınırını oluşturduğuna işaret edilmektedir[1536]. Bilgi alma ve inceleme hakkının özel bir sınırı olarak değerlendirilemeyeceğini düşünsek de, hukukun genel prensipleri çerçevesinde, reddin haksızlığını tespitte MK m. 2'nin uygulama olasılığını dışlamak yanlış olur. Buna karşın, Yeni TTK m. 437/III hükmünün işlevselliği karşısında, MK m. 2'nin pratikte çok dar bir uygulama alanı bulacağı belirtilebilir[1537]. Yeni TTK m. 437/III'e bağlı sınırlandırmadan farklı olarak, MK m. 2 çerçevesinde yapılacak değerlendirmede, pay sahibinin hakkını kullanmasının "açıkça" bilgi alma veya inceleme haklarının öngörülme amacına aykırı bir sebebe yönelik olup olmadığı ortaya konacaktır. Yani tamamen pay sahibinin hakkı kullanma amacına yönelik bir değerlendirme yapılacaktır. Pay sahibinin kendi menfaatini öne çıkarma gayretinden ziyade, hakkı kullanmak suretiyle açıkça ortaklığa veya diğer pay sahiplerine zarar verme amacında olması MK m. 2'ye aykırılık teşkil edecektir. Buna dayalı bir red de haklı bir red kararı olacaktır. Fakat somut olayda bunun ispatının kolay olmayacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

[1536] Bu bağlamda bkz. **Wyss**, s. 169; **Gabrielli**, s. 31; **Widmer**, s. 38; **Schluep**, s. 186.
[1537] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Wyss**, s. 172.

3. Hakkın Kötüye Kullanılmasının Tespiti Bakımından Nitelikli Olguların Aranması ve Hakkın Salt Geç Kullanılmasının Kendi Başına Yeterli Olmaması

Her ne kadar Yeni TTK m. 438/I ile işaret edilen "pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından gerekli olma" ölçütü sadece bilgi alma ve inceleme haklarının kapsamını belirlemede kullanılsa da, MK m. 2'nin uygulanması bağlamında da bu ölçüt bir işlev üstlenebilir. Zira MK m. 2/II'ye göre, somut olayda pay sahibinin bilgi alma hakkını "açıkça" kötüye kullanıp kullanmadığı denetlenirken, pay sahibinin geniş anlaşılan "pay sahipliği hakları" kavramı bakımından istediği bilgiyi değerlendirip değerlendiremeyeceği fikir verici olabilir.

Pay sahibi, ancak hakkın kötüye kullanılması yasağına tabi bir kullanımla, paylarının gerçek değeri hakkında bir fikir edinebilir[1538]. MK m. 2/II'nin hakkın "açıkça" kötüye kullanılmasına sonuç bağlıyor olması önemlidir. Çünkü bu ifadeden hareketle, bilgi alma veya inceleme hakkının reddinde MK m. 2'ye dayanılması nitelikli bazı olguların varlığını gerektirir. Bu olguların da bilgi alma ve inceleme haklarının amaçlarına yabancı amaçlar bağlamında denetlenmesi olanaklıdır. Özellikle, sorgulanan bir hadisenin ortaya çıkmasından itibaren, uzunca bir süre geçtikten sonra gündeme gelen bilgi alma veya inceleme talepleri ve bunlara bağlı açılan davalarla ilgili olarak MK m. 2 çerçevesinde bir tartışma söz konusu olabilir. Uzunca bir süre beklenip sonra bilgi alma hakkının kullanılması, hakkın amaca aykırı kullanılmakta olduğu ihtimalini güçlendirmektedir. Ancak İsviçre'de federal mahkeme, bilgi alma hakkının salt geç kullanılmasının, hakkın kötüye kullanıldığı yolunda bir karineye neden olamayacağını karara bağlamıştır. Karara göre, kötüye kullanmanın kabulü için daha başka nitelikli olguların varlığı gereklidir[1539]. Örneğin, hakkın hizmet ettiği amaca aykırı menfaatlerin varlığı, bilgi alma hakkının kötüye kullanılmasına işaret edebilir[1540]. Öğretide kararın büyük ölçüde kabul gördüğü belirtilmektedir. Ancak diğer yandan, karar, OR m. 697'ye göre bir bilgi alma talebi için ne kadar süre beklenebileceği konusunu açıklığa kavuşturmadığından dolayı eleştirilmiştir. Federal mahkemenin uygulamada sık rastlanabilecek böyle bir durum

---

[1538] Bkz. **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 9.

[1539] İsviçre Federal Mahkemesi'nin 20.10.2010 tarihli 4A_36/2010 no'lu kararından çıkarılabilecek ana sonuçları içeren bir değerlendirme için bkz. **Bättig, Andreas: "**Missbräuchliche Ausübung des Auskunfts- und Einsichtsrechts nach Art. 697 OR - Besprechung des Urteils 4A_36/2010 des schweizerischen Bundesgerichts vom 20. April 2010**",** GesKR, 3, 2010, s. 393.

[1540] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Von Büren/Stoffel/Weber**, No: 931, s. 221.

karşısında hukuk güvenliğini sağlaması gerektiği belirtilmektedir[1541]. MK m. 2 hükmünün istisnai karakteri değerlendirildiğinde, bilgi alma talebinin hakkın kötüye kullanımı teşkil edeceği haller bakımından mahkemenin nitelikli olguların varlığını aramasının doğru olduğu belirtilebilir. Pay sahiplerince çok önceden bilinen bazı hadiselerin yıllar sonra sorgulanması, doğrudan doğruya MK m. 2'ye aykırılık olarak değerlendirilemese de, somut olayın koşulları MK m.2'ye aykırılığı haklı kılabilecek ayrıntıları beraberinde getirebilir. Bunun için, talebin bilgi alma ve genel olarak bilgilendirme sisteminin amaçlarına aykırı bir kullanım teşkil edip etmediği denetlenmelidir. Özellikle pay sahipleri arasındaki uyuşmazlıklarda, ticari bir gerçeklik olarak, sadece çoğunluğun (veya yönetimin) kötüye kullanılması değil, bilakis bazen azınlığın kötüye kullanılması da söz konusu olabilir[1542]. Yapılacak değerlendirmede bu gerçeklik de göz önünde tutulmalıdır.

§ 17. DAVANIN ŞEKLİ KOŞULLARI

I. TARAF SIFATI

A. Davacı Sıfatı

1. Davacı Sıfatının Hak Sahipliğine Göre Belirlenmesi

Taraf sıfatı, "dava konusu sübjektif hak (dava hakkı) ile taraflar arasındaki ilişkidir". Bir hakka ilişkin "davada davacı olma sıfatı da o hakkın sahibine aittir" ve bu maddi hukuka göre belirlenir[1543]. Bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olanlara ilişkin yukarıda açıklamalar yapmıştık. Bu açıklamaların odak noktası, kural olarak, pay ve intifa hakkı sahiplerinin bilgi alma ve inceleme haklarını haiz olduğudur. Zaten bu kişilerin ortaklığın durumunu değerlendirme konusunda öncelikli menfaat sahipleri olduğu da ortadadır. Bilgi alma ve inceleme hakkı sahiplerinin, koşulları oluşmuşsa, dava açabilmeleri gerekir. Yani bilgi alma ve inceleme davalarının davacı sıfatı, maddi anlamdaki hakkın sahipliğine göre belirlenir[1544].

Bilgi alma veya inceleme hakkına yönelik bir dava açılabilmesi için, belirli bir oranda paya sahip olma koşulu gibi koşullar yoktur. Bu nedenle, pay sahibinin

[1541] İsviçre Federal Mahkemesi'nin 20.10.2010 tarihli 4A_36/2010 no'lu kararına yönelik anılan eleştiri için bkz. **Kunz**, Rechtsprechung, s. 108.
[1542] Bkz. **Kunz**, Rechtsprechung, dipn. 33, s. 108.
[1543] Bu bağlamda bkz. **Kuru**, s. 173.
[1544] Zaten eda davalarında olası bir kabul kararı, öncelikle davanın dayandığı hakkın var olduğu tespitini içermektedir (bkz. **Kuru**, s. 204). Bu nedenle hakkın somut olaydaki varlığı ve ona sahiplik kararın önemli bir unsurunu oluşturur.

genel kurul toplantısından sonra ortaklık içindeki pay oranının değişmesinin davacılık sıfatına hiçbir etkisi yoktur[1545]. Hatta dava sırasındaki oran değişiklikleri dahi hiçbir etki göstermemelidir. Zira bilgi alma hakkı dava yoluyla kullanılırken özel denetimde olduğu gibi teknik anlamda bir azınlık hakkına dönüşmemekte, bireysel niteliğini korumaya devam etmektedir[1546]. Pay sahipliği sıfatının hangi andan itibaren aranması gerektiği ise ayrı bir sorudur. Yeni TTK m. 437/V düzenlemesinin bu soruya doğrudan bir cevap verdiğini belirtemeyiz.

İsviçre öğretisinde, doğrudan bilgi alma davasını ilgilendirmese de özel denetimle ilgili olarak, bu bağlamda, önemli bir tartışma gündeme gelmiştir. Yeni TTK m. 439 hükmüne göre, genel kuruldaki özel denetim isteminin reddedilmesi halinde, azınlık pay sahiplerinin mahkemeye özel denetim talebiyle başvurması mümkündür. Başvuran pay sahiplerinin hangi andan itibaren pay sahibi (ve hatta azınlık) sıfatını taşıyacakları yasada açıkça cevaplanmamıştır. İsviçre öğretisinde, bilgi alma istemi usulüne uygun olarak yapılmış olmak kaydıyla, (mahkemeden) talepte bulunan azınlığın pay sahibi sıfatını genel kurul toplantısından sonra kazanabileceği kabul edilmektedir[1547]. Özel denetimin, bilgi alma hakkının yaptırımlarından birisi gibi işlev üstlenebileceği düşünülürse, bilgi alma davasındaki pay sahipliği sıfatı bakımından da benzer sonuca ulaşmak gerekir. Yani genel kurul toplantısında bilgi alma talebinde bulunmuş bir pay sahibi, payını devrettiğinde, payları devralan kişinin dava açması olağan karşılanabilir. Ancak davacılık sıfatı bakımından "şahıs özdeşliği"ne yönelik bir anlam içeren Yeni TTK m. 437/V'in

---

[1545] Alman hukukunda da durum böyledir (bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §132, No: 10).

[1546] Özel denetimdeyse dava devam ederken gerçekleşen değişiklikler tartışılmıştır. İsviçre Federal Mahkemesi'nin bir kararının da etkisiyle [bkz. **BGE 133 III, 180**, özellikle s. 182–183 ve 185, http://www.bger.ch/index/juridiction/jurisdiction-inherit-template/jurisdiction-recht-leitentscheide1954-direct.htm (Erişim Tarihi: 10.11.2014)] azınlığın söz konusu sıfatını (dava süresince) mahkemenin kararına kadar koruması gerektiği savunulmaktadır (bu hususta bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 51a, s. 2270–2271; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697b, No: 3, s. 896). Kararın sonucu ve bu görüş oybirliğiyle kabul edilmemektedir. Buna göre, azınlığın hakkı mahkemeden özel denetim istenmesine yöneliktir. Dolayısıyla istem anında bu statünün varlığı yeterli kabul edilmelidir (bu hususta bkz. **Roth Pellenda:** "Q&A zur Klage auf Durchführung einer Sonderprüfung nach Art. 697a ff. OR", GesKR, 3, 2007, s. 302–303). Ayrıca öğretide, temel olarak azınlık haklarının da bireysel haklar gibi belirli bir anda kullanıldığı belirtilmektedir. Bu bağlamda azınlığın söz konusu hakkının kullanımının da genelde irade açıklaması şeklinde tek seferlik bir hukuki eylem olduğu belirtilmektedir (Bu bağlamda bkz. **Dubs, Dieter:** "Bundesgericht, I. Zivilabteilung, Urteil vom 7. Februar 2007, A. GmbH, B. und C. c. D. Holding AG (4C.334/2006), BGE 133 III 180 ff., Berufung", AJP, 9, 2007, s. 1197).

[1547] Bu yönde bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697b, No: 3, s. 896. Yazar aynı yerde, yukarıdaki dipnotta değindiğimiz yüksek mahkeme kararına atıfla, hüküm verilene kadar anılan sıfatın devam etmesi gerektiğini de belirtmektedir.

lafzıyla bu görüşün uyumu çok güçtür. Aşağıda değindiğimiz üzere, Yeni TTK m. 437/V, OR m. 697/IV'teki gibi edilgen bir ifade yerine, etken bir ifadeyle düzenlenmiştir. Düzenleme, davacı sıfatı çerçevesinde değerlendirildiğinde, "kısmen" de olsa, Alman sisteminin ifade biçimiyle karşılaştırılabilir. Dolayısıyla, pay sahibi, genel kurul toplantısından sonra payını devrederse, yeni pay sahibinin, önceki talebe dayanarak dava açmasının önü kapanmış olur. Alman sistemi içinde, böyle bir sonuca ulaşmak doğal karşılanabilir. Çünkü Alman sistemi, bilgi alma hakkını, genel kurul toplantısına katılma ve gündem ile çok yoğun olarak ilişkilendirmiştir.

Alman sisteminde dava açma hakkına ilişkin AktG § 132/II, cümle 1 çerçevesinde değinilen iki olasılıkta da, genel kurul toplantısına katılım bir ön koşul teşkil etmektedir[1548]. Çünkü hakkın Alman sistemindeki düzenleniş tarzı, genel kurulu tam anlamıyla merkeze almaktadır. Bu sadece hakkın dava yoluyla kullanımı açısından değil, konusu, sınırları ve kapsamı açısından da böyledir. Buna karşın İsviçre sistemi daha esnek bir düzenleme ortaya koymaktadır. Yeni TTK'nın ise, her iki sisteme ilişkin öğeler taşıdığı belirtilebilir ve bu yapı bazen sorun oluşturabilmektedir. Davacı sıfatı bakımından şahıs özdeşliği görüşüne uygun bir lafız ortaya koyan Yeni TTK sistemi için, genel kuruldan sonra pay devralan kişinin dava açabilmesini kabul etmek güç görünmektedir. Çünkü, Yeni TTK m. 437/V'in ifadesi, genel kurulda soru soran pay sahibi ve en azından bu soruyu açıkça benimsemiş olan başka pay sahipleri dışındaki pay sahiplerinin aynı taleple dava açmasını dahi engellemeye müsaittir. Dolayısıyla ilgili genel kurul toplantısından sonra soru soran pay sahibinin paylarını devralarak ortaklığa katılan bir kişinin dava açması yasanın lafzıyla uyumlu olmamaktadır. Bu sonuç bazı olumsuzlukları baştan engelleme konusunda fayda gösterebilir. Örneğin ortaklığı davalarla meşgul etmek amacıyla ilgili payların devralınması halinde bu sonuç önemli bir işleve sahip olur. Hatta bir pay sahibinin birden fazla paya sahip olması ve bu payları farklı kişilere devretmesi halinde ortaya çıkabilecek olası karışıklık baştan engellenmiş olur. Ancak bu sorunlar MK m. 2'nin uygulanması veya devralan pay sahibi ya da sahiplerinin hukukî menfaatlerinin sınanması yoluyla da olası bir dava içinde aşılabilecek sorunlardır.

[1548] Bunun için bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §132, No: 13.

Yasamızda, özellikle İsviçre hukukuna yakın konu ve sınırlar sistemine uyumlu bir şekilde, davacılık sıfatında pay sahibi olunması gereken anın düzenlenmesi, çok faydalı olacaktır. Burada dava yolundan faydalanacak çevrenin genişletilmesi önerilebilir. Zira sağlanan dava hakkı, bir bakıma ikincil bir yardımcı araç niteliğindedir. Yasanın, dava hakkını, pay sahipliği haklarını güçlendirmek amacıyla öngördüğü bir gerçektir[1549]. Ortaklığa yeni giren bir pay sahibinin, pay sahipliği haklarının kullanımı bakımından, önceki pay sahibinin talep ettiği bilgiye yönelik bir menfaati olmayacağını peşinen kabul etmek her durumda adil sonuçlar doğurmaz. Şekli bir sebeple, yeni pay sahibini bir sonraki genel kurula kadar bekletmek ya da azınlık pay sahibiyse sırf bunun için genel kurul toplantısını çağrıya yönlendirmek ne kadar amaca uygun olacaktır? Bu nedenlerle, en azından davanın açılması anı itibarıyla ortaklıkta pay sahibi olunmasını yeterli kabul eden bir düzenleme getirilebilir[1550].

2. Davacı Sıfatı Bakımından Şahıs Özdeşliği Sorunu

a. İsviçre Hukukunda Durum

Bilgi alma veya inceleme davasında, her hak sahibinin davacı sıfatını haiz olup olmayacağı tartışılabilir. Önemli sorunlardan birisi, genel kurulda bilgi alma veya inceleme hakkını kullanan pay sahibiyle, dava açan pay sahibinin farklı kişiler olup olamayacağı hususudur. Yeni TTK m. 437/V düzenlemesi lâfzen dikkate alınırsa, yasanın şahıs özdeşliği aradığı sonucuna ulaşılabilir. OR m. 697/IV'te, bilgi veya inceleme haksız olarak reddedildiyse, mahkemenin talep üzerine bunun hakkında karar vereceği düzenlenmiştir. Oysa Yeni TTK m. 437/V kaynak düzenlemenin bu edilgen yapısından ayrılmıştır. Hüküm, "bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahibi"nin mahkemeye başvurmasından bahsetmektedir. Hükmün yasamızdaki yapısı, İsviçre sisteminden farklı olarak şahıs özdeşliğini ön plana çıkaracak şekilde anlaşılabilir.

[1549] İsviçre hukukunda özel denetimle ilgili olarak bu yönde bir tespit için bkz. **Casutt**, Sonderprüfung, No: 24, s. 91. Özel denetimle ilgili aktarılan tespit bilgi alma davası için de büyük oranda geçerlidir. Çünkü bilgi alma davası ve özel denetim yolları aslında alternatifli yollardır ve aralarında amaçsal bir uyum da söz konusudur.

[1550] Özel denetim bakımından, İsviçre hukukunun mevcut durumunda dahi, sadece mahkemeye başvurma anı itibarıyla pay sahipliği sıfatının aranmasını yeterli kabul eden görüş için bkz. **Casutt**, Sonderprüfung, No: 26, s. 92.

İsviçre hukukunda açılacak dava bakımından davacı sıfatına kimin sahip olabileceği tartışmalıdır. Bir görüşe göre, sadece bilgi talebinde bulunmuş olanlar, taleplerine ulaşamadıklarında dava aşamasına geçebilmelidir. Yani bu görüş, sadece dava dışında bilgi talep etmiş pay sahibi veya sahiplerinin aktif husumete sahip olabileceğinden hareket etmektedir[1551]. Daha açık bir ifadeyle, –davanın maddi koşulları bağlamında- OR m. 697'de düzenlenen bilgi alma hakkı olanağını kullanmış olan pay sahiplerinin bilgi alma davası açabileceği savunulmaktadır. Bireysel bir hak olarak tasarlanmasına rağmen, dava hakkının sadece dava dışı yollarla bilgiye ulaşmaya çalışan münferit pay sahiplerine tanınmış olduğuna işaret edilmektedir[1552].

Davacı sıfatının sadece bilgi alma hakkını daha önce kullanmış pay sahibine ait olabileceğine karşın, her pay sahibinin bilgi alma davası açabileceğini savunan bir görüş de vardır. Buna göre dava dışında herhangi bir pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanmış olması yeterlidir. Bilgi alma hakkı kullanılmış ve bilgi verilmemişse, hakkı önceden kullanmış pay sahibi dışındaki pay sahiplerinin de aynı hususta bilgi alma davası bakımından taraf sıfatına sahip olabilmesi gerekir. Bu görüşü savunanlar, davacı sıfatı için şahıs özdeşliği koşulunun yasa koyucu tarafından açıkça düzenlenmemesini, bu noktadaki belirsizliği, esas almaktadırlar[1553]. Gerçekten, özellikle bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılacak olması, ilgili konuya başka pay sahiplerinin de dikkatini çekebilir. Bu pay sahiplerinin, her birinin aynı konuda ilgili genel kurulda soru yöneltmesi dava hakkının onlar tarafından kullanımı için bir koşul oluşturmalı mıdır? Yine pay sahiplerinden bazılarının, toplantı sonrasında meseleyi değerlendirip dava açmaya karar vermeleri halinde, bu pay sahiplerinin bir sonraki genel kurula kadar beklemeleri mi gerekecektir?

Öğretide, şahıs özdeşliği aranmasının, çok da manalı olmayan ek bir engel oluşturacağı belirtilmektedir. Bilgilendirme sistemindeki haklar (kural olarak[1554])

[1551] Bu görüşte bkz. **Perret**, s. 133; **Widmer**, s. 52; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 730, s. 226.

[1552] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 730, s. 226. Yazar, **Horber**, Sonderprüfung, s. 167-168'de özel denetim bakımından da şahıs özdeşliğini savunmaktadır.

[1553] Bkz. **Martinez**, s. 220–221; **Gabrielli**, s. 53.

[1554] Bilgilendirme sisteminde olmakla beraber, özel denetim isteme hakkı karma niteliklidir. Ortaklık içi kullanımı bireysel hak niteliği gösterirken, genel kurul reddi halinde, mahkeme aşamasında teknik anlamda bir azınlık hakkına dönüşür. **Kunz**, Subsidiarität, s. 4'te, özel denetimle ilgili olarak, şahıs özdeşliğinin gerçekle bağdaşmadığını belirtmektedir. Pay sahibinin, genel kurulda özel denetim talebinde bulunma hakkının düşmemesi için, bilgi alma talebi esnasında, yanına başka ortakları şeklen

bireysel hak niteliğindedir. Ancak, genel kuruldaki bilgi talebinin konusu, aleni bir konuya dönüşür. Buradan da hareketle, şahıs özdeşliği aranmasının özellikle ratio legis'e uygun olmayacağı vurgulanmaktadır. Dava hakkı, pay sahiplerinin karşısında, ortaklığın reddettiği (ya da eksik verdiği) bilgi veya incelemeye karşı koruyucu bir hak olarak vardır. Dolayısıyla diğer bir pay sahibinin bilgi paylaşılması talebiyle mahkemeye başvurabilmesi gerekir[1555]. Bu bakış açısının, hakkın genel kurulda kullanılmasıyla çok yakın bir bağlantısı olduğunu belirtebiliriz. Çünkü bilgi alma hakkı genel kurulda kullanıldığında, sorulan soru alenileşmekte ve başka pay sahiplerinin de dikkatini çekebilmektedir. Aynı husus, inceleme hakkı için de kısmen savunulabilir. İnceleme hakkı genel kurulda reddedildiğinde, meseleye ilgi duyabilecek her pay sahibinin reddi müteakip olarak aynı talepte bulunmasını beklemek çok gerçekçi olmaz. Bu, sadece hakkın kullanılmasını veya bilgiye ulaşılmasını zorlaştırmaz, ayrıca diğer pay sahiplerinin de hep aynı soruyu sorması halinde, genel kurulun yürütülmesi zorlaşır. Aktarılan görüşün bir gereği olarak, soru soran pay sahibinin bir şekilde meselenin üstüne gitmemesi, diğer pay sahiplerinin de harekete geçmesini engellememelidir. Dolayısıyla karşıt görüş, şahıs özdeşliği aranmasını reddetmektedir[1556]. Başka bir ifadeyle, hakkın bir pay sahibi tarafından kullanılmasını, diğer tüm pay sahiplerinin davacı sıfatı bakımından yeterli kabul etmektedir.

b. Alman Hukukunda Durum

Konuyla ilgili olarak Alman sistemi değerlendirildiğinde, ciddi bir farklılık dikkat çekmektedir. Genel olarak, AktG § 131/I'de bilgi alma hakkını genel kurul toplantı gündemiyle önemli ölçüde ilişkilendirmiş olan Alman sistemi, buna uygun bir yapıya yönelmiştir. AktG § 132/II'de, kendisine istenilen bilgi verilmeyen her pay sahibinin dava açma hakkı olduğu düzenlenmiştir. Ancak aynı düzenlemede başka bir olasılık da hükme bağlanmıştır. İşaret edilen ikinci olasılığa göre, bilgi talebinin ilişki içinde olduğu gündem maddesi konusunda bir karar alınmışsa, genel

---

de olsa ekleyeceği aynı yerde ifade edilmektedir. Yazar bunun bir nevi saman adam sorununa dönüşeceğine dikkat çekmektedir.

[1555] İsviçre öğretisindeki bu gerekçelendirme için bkz. **Martinez**, s. 221.

[1556] Bu görüşte bkz. **Martinez**, s. 220–221; **Gabrielli**, s. 53, **Kunz**, Informationsrecht, s. 896. **Wyss**, s. 229'da, "doğal olarak" münferit her bir pay sahibinin bu davayı açmaya hakkı olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle anılan yazarın da aynı görüşte olduğu ifade edilebilir.

kurula katılıp tutanağa muhalefetini geçirtmiş olan her pay sahibi de bilgi alma davası açabilmektedir. AktG § 132/II'de ilk ihtimal olan, kendisine istenilen bilgi verilmeyen her pay sahibinin dava açma hakkına sahip olacağı kuralı, İsviçre'deki düzenleme gibi edilgen bir yapı üzerine kurulmamıştır. Bu nedenle Yeni TTK m. 437/V düzenlemesiyle bir ölçüde karşılaştırılabilir. Hükümdeki "kendisine bilgi verilmeyen her pay sahibinin dava açma hakkı" Alman öğretisinde değerlendirilirken, şahıs özdeşliğine çok yoğun bağlı kalınmamaktadır. Öğreti, bizzat ilgili soruyu sormasa dahi, cevap alınamayan soruya yönelik ilgisini açıkça ortaya koyan başka bir pay sahibinin de aynı bağlamda bir bilgi talebiyle dava açabileceğini kabul etmektedir. Yani, aynı sorunun, başka bir pay sahibi tarafından açıkça benimsenmesi, o pay sahibinin de soruyu sormuş gibi muamele görmesi için yeterli kabul edilmektedir[1557]. Örneğin, genel kurul toplantısında müzakerelere katılma hakkı kullanılırken, pay sahibinin, başka bir pay sahibine ait ve cevaplanmamış bir soruya olan ilgisini açıkça dile getirmesi düşünülebilir. Burada aynı hususta tekrar bilgi talebinde bulunulmasını veya soru sorulup red cevabı verilmesini beklemeye gerek yoktur. Zira öğreti sorunun aynen tekrarını aramayı lüzumsuz bir şekilcilik olarak nitelemektedir[1558]. Buna karşın, götürü bir şekilde, diğer pay sahiplerinin sorularına dayanılmasının da yeterli olmayacağı Alman öğretisinde belirtilmektedir[1559]. Bir anlamda sorusu cevaplanmayan bir pay sahibinin münferit sorusuna ilişkin ilgisini açıkça ortaya koyan başka bir pay sahibi, soruyu kendisi sormuş gibi kabul görmektedir. Böylelikle şahıs özdeşliğine yakın ama ondan daha geniş bir çerçeve elde edilmektedir. Alman sisteminde düzenlenen ikinci olasılıkta, talep edilen bilgiyle ilişkili olan gündem maddesi konusunda karar alınmışsa, bu karara karşı olan muhalefetini tutanağa geçiren pay sahiplerinin bilgi alma davası açabilmesi düzenlenmiştir. Böylelikle Alman sistemi, bilgi alma davasının davacı çevresini farklı bir yöntemle de genişletmiş olmaktadır. Şahsında iptal davası açabilme koşulları gerçekleştirmiş olan bir pay sahibinin bilgi alma davası

[1557] Alman hukuku bakımından bu anlamda sonuç için bkz. **Spindler/Stilz/(Siems),** AktG, Band 1, §132, No: 9; **Zöllner/Noack/(Kersting)**, Kölner Kommentar zum AktG, §132, No: 36; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §132, No: 16; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §132, No: 8; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §132, No: 15; **Hüffer**, AktG, §132, No: 4a.

[1558] Bu yönde bkz. **Spindler/Stilz/(Siems),** AktG, Band 1, §132, No: 9.

[1559] Bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §132, No: 8; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §132, No: 15.

açabilmesi de sağlanmış olmaktadır. Çünkü AktG § 132/II, cümle 1'in ikinci olasılığında düzenlenen koşullar, içerik olarak § 245'de yer alan iptal davasıyla aynı kapsamdadır[1560]. Böylelikle iptal davasıyla bilgi alma hakkı arasında da bir ilişki kurulmuş olmaktadır. Sistemimizde Alman sisteminden aktardığımız ikinci olasılığa yönelik çıkarım yapmamızı sağlayabilecek pozitif bir düzenleme olmadığından aşağıdaki değerlendirmelerde kısmen ilk olasılıktan yararlanılacaktır.

c. Değerlendirme ve Öneriler

aa. Mevcut Durumun Değerlendirmesi

Davacı sıfatı bakımından, Yeni TTK'nın tercihi değerlendirilmelidir. Yeni TTK m. 437/V düzenlemesi, kaynak Alman ve İsviçre düzenlemeleriyle tam olarak uyuşmamaktadır. Bilgi alma ve inceleme hakları ve hatta bunların dava yoluyla kullanılması noktasında, yasamızda İsviçre sisteminin ağırlığı hissedilmektedir. Ancak buna rağmen, dava hakkı ve özellikle davacı sıfatı noktasında, İsviçre hukukunda tercih edilen edilgen ifade biçiminden farklı olarak, Yeni TTK etken bir yapı kullanmıştır. Hatta daha detaylı bir düzenleme yoluna gitmiştir. Kaynak yasadan önemli bir sapma oluşturan bu ifade biçiminin, İsviçre sisteminde görüş olarak ortaya konan şahıs özdeşliğini pekiştirmek amacıyla bilinçli olarak mı yapıldığını tespit etmek güçtür. Ancak yasanın lafzı şahıs özdeşliği görüşünü desteklemektedir[1561]. Bu noktada, Alman sisteminin, dava açma hakkı bakımından iki ayrı olasılığı düzenlediğini belirtmiştik. Olasılıklardan birincisi şahıs özdeşliğini çağrıştırabilecek bir lafza sahiptir. "Kendisine bilgi verilmeyen her pay sahibinin dava açma hakkı" olduğu şeklindeki bu olasılık Alman öğretisince yorumlanırken, katı bir şahıs özdeşliği bakış açısıyla yorumlanmamaktadır. Hukukumuzda da, bilgi alma ve inceleme taleplerinin genel kurul toplantısında yönetim kurulu tarafından

[1560] Bu bağlamda bkz. **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §132, No: 10; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §132, No: 17.

[1561] Eski TTK bakımından, dava açma hakkına ilişkin herhangi bir düzenleme olmamasına rağmen, şahıs özdeşliği görüşü davacı sıfatı bakımından savunulmuştur (bu hususta bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 328). Hukukumuzda özel denetimin ikincilliği açısından, bilgi talep edenlerle özel denetim isteyenlerin aynı kişiler olmak zorunda olmadığı belirtilmektedir (bkz. **(Topsoy)/Ulusoy**, s. 311; **(Çiftçi)/Ulusoy**, s. 350); **Güven**, s. 147; **Narbay**, Özel Denetim, s. 297; **Bay, Emir:** "Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim İsteme Koşullarının 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Açısından Karşılaştırılması", Terazi, S. 69, Mayıs 2012, s. 23. Hatta önceki yasal sistemimizde, özel denetim bakımından, genel kurulda özel denetim talebinde bulunan azınlıkla mahkemeden özel denetim talep eden azınlığın aynı olması gerekmediği de ifade edilmiştir (bkz. **Moroğlu**, Özel Denetçi, s. 349-350). Anılan dönemde farklı görüş için bkz. **Birsel**, s. 641.

reddedilmesi halinde Alman öğretisindeki gibi bir yorum yolu tercih edilebilir. Böylelikle hem yasanın lafzı göz ardı edilmemiş, hem de pay sahipleri sıkı şekilci bir anlayışa mahkûm edilmemiş olur. Genel kurul toplantısında, kendisi talepte bulunmamış olsa bile, reddedilen taleple ilgisini açıkça ortaya koyan ve bu talebi benimseyen pay sahiplerinin dava açma hakkı olacağı kabul edilebilir. Pay sahibinin, bunu müzakerelere katılma hakkını kullanmak suretiyle yapması olanaklıdır. Ancak aşağıda belirtildiği üzere, sistemimizde, özellikle bilgi alma hakkının şahıs özdeşliğinden bağımsız bir ifadeyle düzenlenmesinde fayda vardır. Yasanın şahıs özdeşliğini çağrıştıran lafzına karşı bir yorum yapmak güç görünmektedir. Dolayısıyla bu noktada, en azından, şahıs özdeşliğine sıkı sıkıya bağlı kalmak yerine, sınırlarını mümkün olduğunca genişletebilecek bir değerlendirme yapılmıştır.

bb. Öneriler

Hukukumuz açısından, davacı sıfatına ilişkin sorunun daha açık bir şekilde hükme bağlanması gerektiğini belirtebiliriz. Özellikle bilgi alma hakkında verilecek cevap, genel kurul toplantısında verileceği için, olası bir red cevabına karşı tüm pay sahiplerinin dava açabilmesine yönelik bir düzenleme yapılabilir. Yani şahıs özdeşliğinden tamamen vazgeçilebilir. Ancak davayı şahıs özdeşliğinden tamamen ayırmanın bazı olumsuz etkileri de olabilir. Örneğin ortaklığı meşgul etme amaçlı olarak açılabilecek dava sayısı artabilir. Ancak MK m. 2'nin sübjektif sınırlama teşkil ettiği bir sistemde, böyle bir sorun aşılabilmelidir. İnceleme hakkında da benzer bir düzenleme yapılabilir. Ancak incelemenin sağlanmasındaki farklılık gözetilerek bilgi alma hakkından daha farklı bir düzenleme yolu tercih edilebilir. Örneğin, inceleme talebinin genel kurul toplantısı sırasında, yönetim kurulu tarafından reddedilmesi söz konusuysa, taleple ilgili olduğunu açıkça ortaya koyan ya da talebi toplantıda açıkça benimseyen pay sahiplerinin dava açabileceği şeklinde bir düzenlemeye gidilebilir. Çünkü bilgi alma hakkından farklı olarak inceleme sağlanırken, genel kurulda defterler pay sahiplerinin tamamına gösterilmemektedir. Pay sahibinin inceleme talebi kabul edildiyse, ortaklık, defterlerin ilgili kısımlarını veya ilgili yazışmaları, inceleme talep eden pay sahibine göstermektedir. Bu farklılık davacı sıfatını etkilemeye müsaittir. Keza genel kurul toplantısı dışında doğrudan yönetim kuruluna yönelmiş bir inceleme talebi varsa, şahıs özdeşliğini aramak mümkün olabilir. Çünkü

bu talep genel kurul toplantısı gibi tüm pay sahiplerinin katılıp taleple ilgisini ortaya koyabileceği bir ortamda gerçekleşmemektedir. Yine, pay sahibinin genel kurul toplantısında, yönetim kurulundan değil de, genel kuruldan inceleme talep etmesi söz konusuysa, buna ilişkin oylamada red oyu veren pay sahiplerinin daha sonra inceleme talebiyle mahkemeye başvuramayacağı düzenlenebilir. Aslında, böyle bir sonuca, MK m. 2'den hareketle, çelişkili davranma yasağını uygulamak suretiyle ulaşmak da olanaklıdır. Ancak her halükârda, sıkı sıkıya şahıs özdeşliğini tercih eden düzenlemeler yerine, şekilciliği azaltıp, bilgiye ulaşma olanaklarını bütün pay sahipleri bakımından artıran düzenlemelere yönelmekte büyük fayda olacağını düşünmekteyiz.

3. Katılım Haklarının Temsilci Yoluyla Kullanılmasının Yarattığı Sorunlar

a. Temsilcilerin Şahsen Dava Açma Yetkisine Sahip Olmaması

Bir pay sahibinin bilgi alma veya inceleme haklarını temsilci yoluyla kullanması olanaklıdır. Dolayısıyla temsilcinin sorduğu soruya cevap verilmemesi halinde, pay sahibinin dava açması olanaklıdır. Yani, şahıs özdeşliği uygulansa dahi, temsilcinin şahsında oluşan maddi koşullardan pay sahibi yararlanabilecektir.

Temsilciler, ilgili pay sahibi ad ve hesabına "genel kurula" katılmaktadır (bu bağlamda bkz. Yeni TTK m. 425). Temsilci pay sahibi adına kullandığı hak neticesinde, şahsen dava açma hakkına sahip değildir. Alman öğretisinde bu noktaya özellikle dikkat çekilmektedir. Yani bir pay sahibi, kendini genel kurulda temsil ettirdiyse, temsilcinin kendisine ait bir dava açma hakkı yoktur. Ancak temsilciye verilen yetki dava açma yetkisini de kapsıyorsa pay sahibi adına temsilcinin dava açması olanaklıdır[1562]. Alman hukukunda, paylaşılan temsil yetkisinin, "açıkça" AktG § 132 çerçevesinde dava açma yetkisini de kapsaması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Pay sahipliği haklarını ve özellikle bilgi alma hakkını kullanmaya yönelik bir temsil yetkisinin, dava açma yetkisi bakımından yeterli olmayacağı da belirtilmektedir[1563].

Temsilci bakımından Alman hukukunda yapılan tespitlerin sistemimiz açısından da değerlendirilebilir bir yanı vardır. Öncelikle Avukatlık Kanunu m. 35

[1562] Alman hukuku açısından bu yönde bkz. **Hölters/(Drinhausen)**, AktG, §132, No: 5; **Zöllner/Noack/(Kersting)**, Kölner Kommentar zum AktG, §132, No: 32.
[1563] Bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §132, No: 23.

uyarınca ülkemizde, "…mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir". Yani mahkeme önünde temsilin mümkün olabilmesi için kural olarak baroda yazılı bir avukatın vekâleti gerekmektedir. Pay sahibinin, kendisini genel kurul toplantısında temsil için bir avukata yetki vermesi mümkündür. Bu durumda örneğin nama yazılı bir payın sahibinin, bir avukata vekâletname vererek kendini genel kurulda temsil ettirmesi, Yeni TTK m. 426/I hükmündeki "yazılı yetkilendirme" koşulunu sağlayacaktır. Örnekten devam edecek olursak, bu vekâletnamede pay sahibinin bilgi alma davası açabileceği açıkça belirtilmemişse, pay sahibinin bir avukata salt katılım haklarını kullanma amaçlı verdiği yetkilendirme bu hususu kapsamayacaktır. Dolayısıyla ayrı bir yetkilendirme gerekli olacaktır. Ayrıca vekâletnamede açık bir şekilde yetkilendirme yapılmış olsa dahi, avukat tarafından açılacak bu davada davacı sıfatı avukata değil, adına dava açılan pay sahibine ait olacaktır.

b. Hamiline Yazılı Senetlerde Temsilin Davacı Sıfatı Bakımından Etkisi

Davacı sıfatı bakımından temsil kurumunu ilgilendirebilecek diğer bir husus da, özellikle hamiline yazılı senetlerle ilgili olarak gündeme gelebilir. Hamiline yazılı senetlerde, temsil yetkisinin, senedin zilyetliğinin temsilciye geçirilmesi suretiyle verilebilmesi önemli bir sorun yaratabilir. Zira bu senetlerin zilyedi bulunduğunu ispat eden kimse, ortaklığa karşı pay sahipliğinden doğan hakları kullanmaya yetkilidir (Yeni TTK m. 426/II). Hamiline yazılı senetlerin sahibi, iç ilişkide taraflar arasında bir mülkiyet devri amacı gütmeksizin, paylarının zilyetliğini temsilcisine devrederek, temsilcisinin, (özellikle) genel kurul toplantısına katılmasını ve orada oy kullanmasını, dış ilişkide meşru hale getirebilir. Bu şekilde devredilen hamiline yazılı paylar hala sahibinin mülkiyetindedir ve inançlı temlikten farklı olarak temsilcinin iflâs masasında yer almazlar. Temsil yetkisine bu şekilde sahip olanlar, (örneğin) oy hakkını kendi adlarına[1564] kullansalar da, paya inançlı bir işlemle sahip olanlardan farklı olarak pay sahibinin temsilcisi olarak kalmaya devam

[1564] Alman hukukunda, bu nedenle, temsil amaçlı olarak senet devralan ve genel kurulda oy hakkını kullanan pay sahibinin durumu, dolaylı temsil kurumuyla açıklanmaktadır (bu bağlamda bkz. **Spindler/Stilz/(Rieckers),** AktG, Band 1, §134, No: 46).

ederler[1565]. Dolayısıyla, temsil için zilyetliği devredilen hamiline yazılı paylarda, genel kurulda bilgi alma hakkını kullanan kişi temsilci olan hamildir. Ancak davacı sıfatı bakımından aktif husumet sahibi, gerçek pay sahibi olmalıdır. Yasamızın şahıs özdeşliğini ön plana çıkaran lafzı, kuramsal olarak bunu engellemese de, fiili olarak bunu engelleyebilir. Çünkü genel kurula katılan kişiyle dava açan kişi farklı kişiler olmaktadır ve dış ilişkiden bunun temsil nedeniyle olduğu anlaşılamamaktadır. Bu durumda, dava açan gerçek pay sahibinin, davacı sıfatı için aradaki temsil ilişkisini ispatlaması gerekecektir. Pay sahibinden, temsil amaçlı olarak hamiline yazılı payların zilyetliğini devralan kişinin durumu da temsilciye paralel olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle anılan kimsenin davacı sıfatından yoksun olması gerekir. Ancak temsilcinin dava açmasına ilişkin olarak belirttiğimiz üzere[1566], bu kişi avukat olmak koşuluyla kendisine vekâlet verilirse, müvekkili "pay sahibi adına" bilgi alma veya inceleme davası açabilir. Bu halde dahi davacı sıfatı gerçek pay sahibine ait olacaktır.

B. Davalı Sıfatı

Medeni usul hukuku öğretisinde, davalı sıfatı şu şekilde tanımlanmıştır: "Bir sübjektif hak kendisinden davalı olarak istenebilecek kişi, o hakka uymakla yükümlü (borçlu) olan kişidir"[1567]. Bu durumda davalı sıfatı, bilgilendirme ve incelemeyi sağlama yükümlüsüne göre belirlenecektir.

Bilgilendirme ve incelemeyi sağlama yükümlüsüyle, bu yükümlülüğü yerine getirecek kişilerin farklı kişiler olduğuna değinmiştik. Bilgi alma ve inceleme haklarının kaynağı, hak sahibiyle anonim ortaklık arasındaki hukukî ilişkidir. Dolayısıyla bilgi veya inceleme sağlamanın yükümlüsü de bizatihi ortaklık

---

[1565] Hamiline yazılı senetlerde temsil amaçlı devir için bu anlama gelmek üzere bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 689a, No: 21, s. 819–820. Burada belirtilenlerle birlikte, temsil amaçlı zilyetlik devriyle inançlı bir işlemle pay devrinin ayrılmasının zorunlu ve fakat dış ilişkide bunun ayrımının çok güç olduğu yönünde bkz. **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 689, No: 35.

[1566] Alman hukukunda da temsilciyle, payları temsil amaçlı olarak devralan kişilerin durumu paralel olarak yorumlanmaktadır. Yukarıda Alman hukukunda temsilcinin dava açabilmesi için özel olarak yetkilendirilmesi gerektiğini belirtmiştik. Temsil amaçlı olarak pay devralan kişilerin dava açma yetkisi bağlamında da Alman hukukunda benzer bir yorum yapılmaktadır. Alman öğretisinde, bu devrin kural olarak dava açma yetkisini kapsamayacağı, bunun açıkça kararlaştırılması gerektiği belirtilmektedir. Bu bağlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §132, No: 11 ve 13; **Zöllner/Noack/(Kersting)**, Kölner Kommentar zum AktG, §132, No: 31.

[1567] Bkz. **Kuru**, s. 173.

olmaktadır. Bu yüzden bilgi alma veya inceleme davasının davalısı da ortaklık tüzel kişiliği olmalıdır.

Öğretide özellikle yönetim kurulu ve denetçileri doğrudan doğruya bilgilendirme borçlusu olarak kabul edenler dahi, davalı sıfatı noktasında ortaklık tüzel kişisinin pasif husumete sahip olacağını açıkça belirtmektedirler [1568] . Dolayısıyla husumet, genel kurul toplantısında bilgi vermeyi reddeden organa (veya görevliye) değil, ortaklığa yöneltilmelidir[1569]. Böyle bir sonuç, anonim ortaklığın tüzel kişiliğe sahip olmasıyla da uyumludur[1570].

Yeni TTK m. 365'e göre, anonim ortaklık yönetim kurulu tarafından yönetilir ve temsil edilir. Bu nedenle bilgi alma veya inceleme davasının davalısı olan ortaklık, mahkemede yönetim kurulu tarafından temsil edilir[1571]. Özellikle Yeni TTK m. 446/I c uyarınca yönetim kurulunun açacağı iptal davalarındaki gibi bir menfaat ihtilafı bilgi alma veya inceleme davalarında gündeme gelmeyeceğinden, ortaklığa bir temsil kayyımı atanmasına gerek yoktur[1572]. Yani yönetim kurulu önceki red kararını dava sırasında da savunabilecek konumda olur[1573].

[1568] İsviçre hukukunda bu bağlamda özellikle bkz. **Kunz**, Klagen, s. 43–44; **Kunz**, Informationsrecht, s. 896; **Martinez**, s. 214. Hukukumuz açısından bu yönde bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 328. Alman hukukunda, AktG §131 uyarınca bilgi talebinin borçlusu olarak ortaklık kabul edildiğinden, davanın ortaklığa açılması gerektiği açıkça belirtilmektedir (bkz. **Zöllner/Noack/(Kersting)**, Kölner Kommentar zum AktG, §132, No: 42). Biz de bilgilendirme borçlusunun ortaklık olacağını belirtmiştik. Bilgilendirmeyi yapan kişileri de bu nedenle bilgilendirme görevlileri olarak anmaktayız.

[1569] Bkz. **Gabrielli**, s. 54; **Wyss**, s. 229; **Schluep**, s. 272; **Widmer**, s. 52; **Perret**, s. 133. Hukukumuzda limited ortaklıklar bakımından, davanın ortaklığa açılması gerektiği belirtilmiştir (bkz. **Can**, s. 152).

[1570] Aynı yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 731, s. 226.

[1571] Alman hukukunda "iptal davasından farklı olarak" bilgi alma davasında, ortaklığın yönetim kurulu tarafından temsil edileceği yönünde bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §132, No: 24; **Spindler/Stilz/(Siems),** AktG, Band 1, §132, No: 14; **Hölters/(Drinhausen)**, AktG, §132, No: 4; **Zöllner/Noack/(Kersting)**, Kölner Kommentar zum AktG, §132, No: 42; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §132, No: 22; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §132, No: 12. Alman öğretisinde, davada ortaklığı yönetim kurulunun temsil edeceği belirtilirken, buradaki durumun iptal davasından farklı olduğuna işaret edilmesinin bir nedeni vardır. Çünkü Alman hukukunda iptal davası açılması halinde, ortaklığı yönetim kurulu ve gözetim kurulunun birlikte temsil edeceği düzenlenmiştir (bkz. AktG §246/II, cümle 2).

[1572] İptal davalarındaki bu durum için Yeni TTK sistemi açısından bkz. **Şener,** Ortaklıklar Hukuku, s. 539-540. Bu sorun, iptal davasıyla bağlantılı olarak İsviçre hukukunda, OR m. 706a/II ile açıkça çözümlenmiştir. İsviçre öğretisinde OR m. 706a/II'nin benzer ihtilaf doğuran davalarda kıyasen uygulanması gerektiği belirtilmektedir (bu yönde bkz. **Kunz**, Klagen, s. 67). Alman hukukunda da benzer soruna iptal davasıyla birlikte işaret edilmiş, ancak sorun Alman anonim ortaklıklar sistemi içinde aşılmıştır. Yönetim kurulu organ olarak iptal davası açmışsa veya tek bir yönetim kurulu üyesi iptal davası açmışsa, ortaklık AktG §246/II, cümle 3 uyarınca gözetim kurulu tarafından temsil edilecektir (bu bağlamda bkz. **Hüffer**, AktG, §246, No: 36). Alman hukukuna göre bir iptal davasında, hukukumuza paralel bir menfaat uyuşmazlığı, ancak yönetim kurulu ve gözetim kurulu üyelerinin birlikte iptal davası açması halinde çıkabilmektedir (bu çerçevede bkz. **Spindler,**

II. TALEP

A. Talebin İçeriği

1. Taleplerin Özdeşliği İlkesi

Talebin içeriğine ilişkin esaslar, maddi hukuk tarafından belirlenir. Bilgi alma veya inceleme hakkının konusunda sınırsızlık ilkesi kural olmakla birlikte, dava aşamasındaki talep somuttur ve sınırlandırılmıştır. Davadaki talebin içerik sınırlarını, dava dışı aşama oluşturur. Dolayısıyla dava aşamasındaki talep, maddi olarak ortaklığa yöneltilmiş bilgi alma talebinin içeriğiyle sınırlanır[1574].

Davadaki talebin içeriğine ilişkin temel ilke taleplerin özdeşliğidir. Pay sahibinin davada talep ettiği hususların, dava dışında talep ettiği hususlarla uyum içinde olması gerekir. Öğretide, dava dışı taleple davadaki talep arasında içerik ve amaç olarak anlamsal bir uyum olması yeterli kabul edilmektedir[1575]. Yoksa içeriğin birebir örtüşmesi beklenmez[1576]. Bu nedenle ilke olarak taleplerin aynılığından değil, özdeşliğinden bahsedilebilir.

Pay sahibinin ortaklık içi yolları kullanmak suretiyle öğrenmeye çalışmadığı hususlar, bilgi alma davasının konusunu oluşturamaz[1577]. Bu nedenle davacı, pay sahibi olarak genel kuruldan talep ettiği hususlarla bağlıdır. Genel kuruldaki talebinin konusunu oluşturmayan hususları kapsayacak şekilde hâkimden talepte bulunamaz. Davadaki talebin başka hususları kapsaması, maddi hukuka bağlı nedenlerden dolayı kabul edilemez[1578]. Öğretide bu durumda, özellikle davanın olumsuz maddi koşulunun oluşmayacağına işaret edilmektedir[1579]. Zira ilgili hususta bilgilendirme yapılmamış olması söz konusu değildir. Aslında olumlu maddi koşul açısından da değerlendirme yapıldığında, aynı sonuca ulaşmak mümkündür. Bilgi alma (veya

---

Gerald/Stilz, Eberhard/(Dörr, Thomas): Kommentar zum Aktiengesetz, Band 2, §§ 150-410 IntGesR/SpruchG/SE-VO, München, 2015**,** §246, No: 31).

[1573] İptal davasında karşılaşılan sorunla bilgi alma davasında karşılaşılmayacağı yönünde bkz. **Martinez**, s. 214.

[1574] Bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 732, s. 227.

[1575] Bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 733, s. 227. Aynı yönde bkz. **Perret**, s. 133; **Widmer**, s. 52; **Gabrielli**, s. 56; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 329.

[1576] Bkz. **Wyss**, s. 226. Hukukumuzda da, özellikle özel denetim açısından, önceki bilgi alma talebiyle özel denetim konularının birbiriyle özdeş olması gerektiğine işaret edilmiştir (Bkz. **Üçışık/Çelik**, s. 683).

[1577] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 732, s. 227. Aynı yönde bkz. **Schluep**, s. 272; **Düggelin**, s. 58-59; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 329. Aynı ilke davaya göre alternatifli olan özel denetim taleplerinin ikincilliği bakımından da zikredilmektedir (bkz. **Casutt**, Praktische Erfahrungen, s. 508).

[1578] Bu hususlarda bkz. **Wyss**, s. 226; **Schluep**, s. 272.

[1579] Bkz. **Widmer**, s. 52; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, dipn. 1182, No: 732, s. 227.

inceleme) hakkı kullanılmıştır, fakat dava, bu kullanımın kapsamında olmayan bilgiye (ya da incelemeye) yönelik açılmaktadır. Haliyle ilgili hususta bilgi alma veya inceleme haklarının kullanılmadığı da savunulabilir. Dava, dava dışı yolla bilgi verilmemiş olmasının bir yaptırımıdır. Dava dışı yolla istenmemiş bir bilginin, sırf herhangi bir nedenle bilgi alma hakkı kullanıldı diye, dava yoluyla istenmesi olanaklı değildir. Zira aksi halde, önceden bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmış olması koşulu anlamsız olurdu[1580]. Pay sahibi genel kurulda sorduğundan farklı bilgiler istemekteyse, hâkim bu davayı reddetmeli veya eğer mümkünse talebi izin verilen noktalarla sınırlamalıdır[1581]. Bu durumda, hak sahibinin dava açmadan önce, genel kurulda o bilgiyi ortaklıktan talep etmesi gerekir.

Davadaki talebin en dış sınırını, dava dışı somut hak talebi oluşturmaktadır. Ancak pay sahibi, bu sınırların içinde kalmak koşuluyla, dava dışında talep edilenden daha az kapsamda bir bilgiyi davada talep edebilir[1582]. Önemli olan, dava dışındaki somut talebin kapsamı dışına çıkmamaktır.

2. İlkenin Denetimi

Somut olayda, davadaki taleple dava dışındaki talebin uyumunun denetimi açısından, toplantı tutanağı büyük bir önem kazanır[1583]. Zira Yeni TTK m. 422 uyarınca, tutanak genel kurulda sorulan soruları ve verilen cevapları da içerecektir. Tutanağa geçirilmiş bilgi alma (veya inceleme) talebiyle davadaki talebin aynı amacı taşıması gerekir. Öğreti, bu noktada, amaçsal uyuma vurgu yapmaktadır[1584]. Çünkü genel kurulda dile getirilen bilgi alma talebi hukukî ifade tarzından uzak olabilir. Bu nedenle gereksiz bir şekilcilikten uzak durulmasının önemine öğretide dikkat çekilmektedir[1585]. Davaya uygun bir talep oluşturulurken, amacı önceki taleple çelişmeyen, ancak dava yürütümüne uygun bir dil tercih edilecektir. Dolayısıyla,

---

[1580] Bu durum özel denetimle ilgili olarak da vurgulanmaktadır. Konuya ilişkin olarak bkz. **Casutt**, Sonderprüfung, No: 16, s. 72.
[1581] Özel denetimle ilgili olarak bkz. **Casutt**, Sonderprüfung, No: 30, s. 93-94.
[1582] Bu hususta özellikle bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 732, s. 227; **Wyss**, s. 226–227. Özel denetimle ilgili olarak aynı yönde bkz. **Casutt**, Sonderprüfung, No: 16, s. 72.
[1583] Bu bağlamda özellikle bkz. **Gabrielli**, s. 56.
[1584] Örneğin özel denetim ve bilgi alma hakkı ilişkisi bağlamında bu yönde açık olarak bkz. **Fischer, Konrad:** "Was bringt eine Sonderprüfung? Ein umständliches, aber wirkungsvolles Instrument", NZZ, 2, 04.01.2001, s. 28.
[1585] Bu hususlarda bkz. **Gabrielli**, s. 56; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 734, s. 227.

özdeşliğin ispatına yönelik beklenti ya da ölçü çok yüksek tutulmamalıdır[1586]. Özellikle, özdeşlik denetimi tutanak metninin lafzına indirgenmemelidir. Tutanaktaki talebin özüyle örtüştüğü ölçüde, davadaki talep detaylandırılabilmeli, hukukî bir forma dönüştürülebilmelidir.

İsviçre öğretisinde, özel denetim talebinde özdeşliğin nasıl denetleneceğine ilişkin bazı açıklamalar, bilgi alma ve inceleme davaları bakımından da yararlı olabilir. Zira dava hakkı da, özel denetim talep edilmesi gibi, genel kurulda kullanılan bilgi alma ve inceleme haklarına göre ikincildir[1587]. Dolayısıyla öğretide, bilgi talebiyle özel denetim talebinin en azından aynı amaca yönelik olduğu hallerde, bilgi alma hakkının önceden kullanılmış olduğu kabul edilmektedir[1588]. Buna göre, ilkenin sınırını, talepte bulunan pay sahibinin bilgi ihtiyacı oluşturur. Ancak bu ihtiyaç, yönetim kurulunun, önceden kullanılan bilgi veya inceleme talebinden, dürüstlük kuralına göre çıkarabileceği anlamla değerlendirilmelidir[1589]. İlke her iki talebin kelime kelime uyumu üzerinden değerlendirilemez. Örneğin İsviçre öğretisinde, daha önce yöneltilmiş soruya ilişkin, aynı konu ya da soru bütününü detaylandırıcı veya tamamlayıcı sorulara izin verilmesi gerektiği, bir mahkeme kararına atıfla olumlu karşılanmakta ve bunun daha da ileriye taşınması beklenmektedir[1590]. Aksi takdirde, genel kuruldaki taleple birebir aynı olmayan her

---

[1586] Anılan hususta bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 734, s. 227.

[1587] Hemen belirtelim ki, öğretimizde bir görüşe göre, azınlığın mahkemeden özel denetim talebini düzenleyen Yeni TTK m. 439, m. 438'deki koşullardan bağımsızdır. Bunun anlamı, azınlığın özel denetim talebi bakımından, bilgi alma ve inceleme hakkının önceden kullanılmış olmasının (ikincillik koşulunun) aranması gerekmediğidir (Bu konuda bkz. **Kaya**, Özel Denetim, s. 70, Yeni TTK m. 438 ile m. 439'un birbirinden bağımsızlığı noktasında ayrıca bkz. **Bay**, s. 23). Öğretimizde, mevcut düzenleme bakımından böyle bir görüşün savunulamayacağı ve bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasının özel denetim bakımından ön şart olduğu da ifade edilmiştir (bkz. **(Özdamar)/Ulusoy**, s. 287). Biz de Yeni TTK m. 438 ile m. 439 arasındaki organik bağ ve devamlılık nedeniyle bu görüşe katılamıyoruz. Yasa koyucunun pay sahibini mümkün olduğunca daha az masraflı yol olan bilgi alma ve inceleme hakkına yöneltmeye çalıştığı, bunu yaparken de bilgi temelli menfaat uyuşmazlığını öncelikle ortaklık içi yollarla çözmeye gayret ettiği belirtilebilir. İsviçre öğretisinde de ikincillik koşulu mahkeme aşamasında aranmaktadır. Buna göre, "hâkim, genel kurulda, ilgili konuda bilgi istenip istenmediğini ve özel denetim konusunda bir karar önerisinde bulunulup bunun reddedilip edilmediğini denetlemek zorundadır" (**Casutt**, Sonderprüfung, s. 93; benzer yönde bkz. **Kunz**, Subsidiarität, s.5; **Böckli**, Aktienrecht, No: 41, s. 2267; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697b, No: 5, s. 896 ve Art. 697c, No: 2, s. 898). Böylelikle bilgilendirme sisteminin üç aşamalı yapısı aynen korunmuş olur.

[1588] Bu yönde bkz. **Druey, Jean Nicholas:** "Sonderprüfung/Contrôle spécial Beschluss des Obergerichts des Kanton Zürich vom 16. Juli 1996 in Sachen BK Vision AG c. Schweizerische Bankgesellschaft, SZW, 1997, s. 40.

[1589] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Casutt**, Praktische Erfahrungen, s. 509.

[1590] Bu bağlamda bkz. **Casutt**, Praktische Erfahrungen, s. 509.

husus için, yönetim kurulunun davada, pay sahibine genel kurulu işaret etmesi söz konusu olur ve bunun kabulü, hakkı kullanılmaz hale getirebilir[1591].

B. Talebin Şekli

1. Talebin Açıklığı İlkesi

Davacı taraf, taleple, mahkemeden neyin kabul edilmesini istediğini ortaya koyar. Talep, iddia edilen vakıalarla birlikte davanın konusunu açık bir şekilde ifade eder[1592]. Yani, talep, hâkimden istenilen hukukî sonuçtur. Bu yüzden, talebin, hâkimden istenen hukukî sonuçları içermesi, fakat gerekçeye ilişkin öğeleri barındırmaması esastır[1593]. Dava açılırken davacı, üzerine düşen ispat yükünü yerine getirmek amacıyla davaya neden olan olay örgüsünü iddialarıyla ortaya koyacak ve bunu somutlaştırıp ispat etmeye çalışacaktır. Ancak talep formüle edilirken, hâkimden istenen husus, tüm açılığıyla belirtilmelidir. Gerçekten de HMK m. 119/I ğ'ye göre, talep "açık" bir şekilde ortaya konmalıdır[1594]. Çünkü "mahkeme kararını, özellikle dava dilekçesindeki taleplere göre verir. Zira, talep sonucu olarak gösterilen hususlar tek tek karara bağlanmalıdır"[1595] (bkz. HMK m. 297/II).

Talebin açıklığı ya da başka bir ifadeyle belirliliğinden anlaşılması gereken, davanın mahkeme tarafından kabul edilmesi halinde, bir değişikliğe lüzum olmadan kararın içeriğini oluşturabilecek ve ayrıca bir izaha gerek duymaksızın icra edilebilecek durumda olmasıdır[1596]. Usul hukuku öğretisinde belirtildiği üzere, "bir davanın hangi dava çeşidine girdiği kural olarak talep sonucuna göre belirlenir"[1597]. Dolayısıyla davanın eda davası mı, tespit davası mı veya inşaî bir dava mı olduğunu aslında talep belirlemektedir.

[1591] İsviçre hukukunda, özel denetim oylaması bakımından, sürekli bilgi alma hakkına yönlendirme yapılması bir nevi "pinpon tartışması" olarak nitelendirilmiştir (niteleme için bkz. **Kunz**, Subsidiarität, s. 3). Pay sahibinin ilk sorusuyla birebir aynı olmayan her husus için, yönetim kurulu, o hususta bilgi alma hakkını kullanmasını önerir ve oylama yapılmazsa, mesele pay sahibi açısından ciddi anlamda yıldırıcı olur.

[1592] Bu anlamda bkz. **Sutter-Somm, Thomas/Hasenböhler, Franz/Leuenberger, Christoph/(Leuenberger, Christoph):** Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), Zürich, 2013, Art. 221, No: 25.

[1593] Bkz. **Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger/(Leuenberger)**, ZPO, Art. 221, No: 25.

[1594] "Dava dilekçesinin talep sonucu bölümünde, davacı neye karar verilmesini (davalının neye mahkum edilmesini) talep ediyorsa onu (açık bir şekilde) yazar" (bkz. **Kuru**, s. 235).

[1595] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 509.

[1596] Bkz. **Hausheer, Heinz/Walter, Hans Peter/(Killias, Laurent):** Berner Kommentar, Schweizerische Zivilprozessordnung**,** Band II, Art: 150-352, Bern, 2012, Art. 221, No: 8. Yine benzer olarak bkz. **Gabrielli**, s. 57; **Affolter**, s. 55.

[1597] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 509.

Bilgi alma ve inceleme davalarının hukukî niteliğinin "eda davası" olduğunu belirtmiştik. Davacının talebini buna göre formüle etmesi gerekir. Usul hukuku öğretisine göre, "bir eda davasında talep edilen edim, doğru ve açık bir şekilde belirlenmelidir ki, talep edilene uygun bir hüküm verilebilsin ve hüküm daha sonra tereddütsüz şekilde icra edilebilsin"[1598]. HMK m. 297/II uyarınca, talep sonucu, davanın kabul edilmesi halinde, aynen hüküm fıkrasına alınabilecek kadar açık olmalıdır[1599].

2. Bilgi Alma veya İnceleme Davalarında İlkenin Uygulanması

a. İlkenin Nispi Değerlendirilmesi

Bilgi alma veya inceleme davası bakımından, talebin açıklığı ilkesinden ayrılmayı gerektirecek pozitif bir düzenleme yoktur. Bunun bir sonucu olarak, pay sahibi davada talebini mümkün olduğu ölçüde açık ve anlaşılır olarak belirtmelidir[1600]. Ancak, bilgi alma ve inceleme davalarında, talebin açıklığı ilkesinin nasıl yorumlanması gerektiği değerlendirilmelidir.

Bilgi alma veya inceleme davalarında, eda konusu bilgi verilmesi veya inceleme sağlanmasına yöneliktir. Hak sahibi içeriğine tam hâkim olamadığı bir hususa ilişkin dava açmaktadır. Dolayısıyla hak sahibinden diğer eda davalarında olduğu kadar açık bir talep beklenemez. Bir bilginin verilmesi dava edildiğinde, davacının, bilginin içeriğinin ne olduğunu belirtmesi mümkün değildir ve buna gerek de yoktur. Çünkü zaten dava bunu sağlayacaktır[1601]. Bilgi alma ve inceleme davalarında, davacı talebini tüm detayıyla ortaya koyamaz. Dolayısıyla, bu duruma uygun şekilde, talebin açıklığı ilkesinin nispi olarak anlaşılması gerekir. Davacının talebinde, bir ölçüde ortaya çıkan belirsizlik, eşyanın doğası gereğidir. Talebin açıklığı ilkesine yönelik çok yüksek beklentiler, menfaati olan pay sahibinin dava olanağını kaybetmesine yol açar[1602]. Böyle bir durum, maddi hukukun özellikle pay sahiplerine sağladığı bir hakkın işlevsiz kalmasına, en azından yaptırımsız kalmasına neden olacaktır. Bunun da kabul görmesi mümkün değildir. Dolayısıyla bilgi alma ve

[1598] Bkz. Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 509.
[1599] Anılan hükme atıfla öğretide bu yönde bkz. **Kuru**, s. 236.
[1600] Bu yönde bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 735, s. 228. Benzer olarak bkz. **Wyss**, s. 227; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 329.
[1601] Bkz. **Affolter**, s. 55.
[1602] Bu bağlamda açıklamalar için özellikle bkz. **Gabrielli**, s. 58. Özellikle inceleme hakkı açısından aynı yönde bkz. **Affolter**, s. 56.

inceleme davaları bakımından talebin açıklığı ilkesinin nispi değerlendirilmesi gerekmektedir.

Talebin açıklığı ilkesinin nispi değerlendirilmesi, kesinlikle bu ilkeden vazgeçilmesi gerektiği şeklinde anlaşılmamalıdır. Bu nedenle pay sahibinin yüzeysel herhangi bir talebi, HMK m. 119/I ğ'ye uygun kabul edilemez. Öğretide, yüzeysel taleplerin, orantılılık ilkesine aykırılık teşkil edeceği ve maddi bağlantı koşulunu da çoğunlukla sağlamayacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla bu taleplerin reddedilmesi gerektiğine işaret edilmektedir[1603]. Örneğin, genel olarak ortaklığın durumuna veya genel nitelikli başka vakıalar bütününe ilişkin bir talebin yeterli kabul edilemeyeceği öğretide değişik vesilelerle belirtilmektedir[1604]. Buna karşın, açıkça belirtilmek suretiyle (yönetim kurulu başkanı, kendisine yönetim veya temsil yetkisi devredilenler gibi) ortaklıkta önemli veya organsal işlevleri üstlenenlerin ortaklıktan olan gelirleri sorulabilmelidir. Keza öğretide işaret edildiği üzere, katılımların veya yavru ortaklıkların değerleri ya da finansal ilişkileri konusunda bilgi istenebilmesi olanaklıdır[1605]. Yine belirli ölçüde somutlaştırılmış olmak kaydıyla ortaklığın bazı taşınmazlarının değeri, makinelerin satın alma ve bakım değerleri gibi bazı bilgiler bir talebin konusunu oluşturabilmelidir.

Talebin açıklığı ilkesi bilgi alma ve inceleme davaları bakımından değerlendirilirken, özellikle dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Öncelikle, davacının talebinden, hangi hususta bilgi istendiği açık olarak anlaşılabilmelidir. Belirtildiği üzere yüzeysel talepler bu gerekliliği sağlamaktan uzaktır. Ayrıca, Yeni TTK m. 437/V, cümle 3'te mahkeme kararının "bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de" içerebileceği düzenlenmiştir[1606]. Bu nedenle, bilginin hangi şekilde istendiğinin (yazılı veya sözlü, ilgili belgelerin ibrazıyla veya buna gerek olmaksızın) ve eğer olanaklıysa hangi zaman dilimiyle ilgili olarak istendiğinin talepte yer alması gerektiği öğretide belirtilmektedir[1607]. Özellikle zaman dilimi anlamında talebin somutlaştırılması hem inceleme hem de

---

[1603] Bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 163, s. 1400. Aynı yönde bkz. **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 21, s. 882; **Gabrielli**, s. 57.
[1604] Bkz. **Wyss**, s. 227; **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 736, s. 228; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 329.
[1605] Örnekler için bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 736, s. 228.
[1606] Aşağıda daha detaylı olarak değinileceği üzere, bu hükmün uygulanmasında bilgilendirmede eşitlik esasına dikkat edilmesi gerekmektedir.
[1607] Bu hususta özellikle bkz. **Gabrielli**, s. 57; **Kaya,** Bilgi Alma, s. 329.

bilgi alma davaları bakımından önem arz edecektir. Çünkü zamansal olarak ucu açık bilgilendirme talepleri, çok genel bir hal alabilir ve talebin açıklığı ilkesini ihlâl edebilir.

b. İnceleme Davaları Bakımından Özellik Arz Eden Durumlar

Talebin açıklığı ilkesinin inceleme davalarında uygulanması, talebin somutlaştırılıp belirlenmesi açısından önemli zorlukları beraberinde getirebilmektedir. Normalde, bazı belgelerin incelenmesi isteniyorsa, bu belgeyi ihtiva eden kaynakların (ticari defterler, sözleşmeler vb…) ve belgelerin kapsayacağı zaman diliminin belirtilmesi gerekir[1608]. Bu gereklilik talebin açıklığı ilkesinin olağan bir sonucudur. Ancak özellikle anonim ortaklık pay sahibinin ortaklığın yazışmalarına, tuttuğu defterlere ve bunun gibi bilgi kaynaklarına hâkim olabilmesi zayıf bir ihtimaldir. Somut olaydaki inceleme talebinde, bilgiyi ihtiva eden (ticari defterler, sözleşmeler vb…) bir kaynağın kesin olarak belirtilmesi zorluk taşıyabilir. Çünkü mevcut belgeler ve bunların somut olaya uygunluğu, (bilançolandırma politikası, değerleme metotları, defter tutma usulleri gibi…) bilginin işlenmesi ve yönetimi metotlarına bağlıdır. Bu noktada, talebin konu olarak belirlenmesi, ancak istenen belgelerin hizmet edeceği amacın ortaya konması suretiyle mümkün olabilir[1609]. Defter veya yazışmalara ilişkin detaylar belirtilemese de, inceleme konusu ve amacı ortaya konmalıdır. Bu durumda inceleme davasında talep, zaman, konu ve amaç çerçevesinde açıklanıp somutlaştırılmalıdır[1610]. Zira pay sahibi incelemek istediği belgenin başlığını ya da özellikle zorunlu ticari defterler dışındaki bir defterin ortaklık içindeki adını bilebilecek durumda değildir. Gerçekten, benzer bir sorun, hakkın dava dışında öne sürülmesinde de vardır. Yeni TTK m. 437/IV, ortaklığın "ticari defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının" incelenmesinden bahsetmiştir. Yani pay sahibinin ismen veya açık olarak tanımlayamadığı yazışmaları konu olarak tanımlayabilmesi her iki aşama için de mümkün kabul edilmelidir.

[1608] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Affolter**, s. 56.
[1609] Bkz. **Gabrielli**, s. 57–58.
[1610] İnceleme davasında talebin özellikle zaman ve konu bakımından tanımlanabileceği noktasında bkz. **Affolter**, s. 57.

III. SÜRE

A. On günlük süre

1. Uygulama Alanı ve Hukuki Niteliği

Yeni TTK m. 437/V'te, bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve anılan fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahibinin, "reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra" dava açabileceği düzenlenmiştir. Yeni TTK m. 437/V'in dava süresine ilişkin düzenlemesinin hem Alman hem de İsviçre düzenlemesinden ayrıldığını belirtmek gerekir. Hükmün lafzından anlaşıldığı kadarıyla, dava süresi, maddi koşullardan "bilgilendirme yapılmaması"nın türüne göre şekillendirilmiştir.

Açık bir red cevabının olduğu hallerde, reddi izleyen on gün içerisinde, bilgi alma veya inceleme davasının açılması gerekmektedir. Bilgi alma hakkı bakımından açık red cevabı, ancak genel kurul toplantısı sırasında yönetim kurulundan gelebilir. Yönetim kurulunun genel kurul toplantısı dışındaki bilgi taleplerine cevap verme görevi olmadığından, genel kurul dışındaki bir bilgi talebini yönetim kurulunun reddetmesi, bilgi alma davasının olumlu maddi koşulunu oluşturmayacaktır. Böyle bir durumda on günlük süreye uyulup uyulmadığının denetlenmesine dahi gerek kalmamaktadır. Oysa inceleme hakkında genel kurul da kabul veya red kararı verebilmektedir. Dolayısıyla inceleme hakkı bakımında genel kurulun inceleme talebini reddetmesi on günlük süreye tabidir. Keza, bilgi alma hakkının aksine, alternatif yetki kuralının da etkisiyle, yönetim kurulunun, genel kurul toplantısı dışında inceleme talebi reddetmesi, dava bakımından sürenin başlamasını sağlar.

Açık red kararları hakkında uygulanacak on günlük sürenin hukukî niteliği tespit edilmelidir. Yasamızın, bilgi alma ve inceleme davalarında süreye ilişkin olarak öngördüğü sürelerden ilki, Alman bilgi alma sistemini andırmaktadır. AktG § 132/2, cümle 2'ye göre, bilgi almaya ilişkin dava, bilgi talebinin reddedildiği genel kurul toplantısından sonra iki hafta içinde açılmalıdır. Alman öğretisi, hükümde öngörülen iki haftalık sürenin, maddi hukuka ilişkin bir hak düşürücü süre olacağı kanaatindedir[1611]. Alman hukukunda düzenlenen süre de, hukukumuzda açık red hali

[1611] Bu bağlamda bkz. **Hüffer**, AktG, §132, No: 5; **Zöllner/Noack/(Kersting)**, Kölner Kommentar zum AktG, §132, No: 43; **Bürgers/Körber/(Reger)**, AktG, §132, No: 4, s. 1107; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §132, No: 23; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §132, No: 11; **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §132, No: 18; **Spindler/Stilz/(Siems),** AktG, Band 1, §132, No: 11; **Hölters/(Drinhausen)**, AktG, §132, No: 7.

için düzenlenen süre de görece olarak kısa sürelerdir. Burada yasa koyucunun kısa bir süre öngörmesinin amaçlarından birisi, bilgi alma hakkına ilişkin uyuşmazlığı mümkün olduğunca kısa sürede çözümlemektir[1612]. Bir bilginin paylaşılmasına ilişkin uyuşmazlık hızlı bir şekilde sonuca ulaştırılmazsa, anlamını yitirebilir[1613]. Bilgi alma ve inceleme davalarıyla ilgili olarak yasa koyucunun bu yönde bir amaç güttüğü, Yeni TTK m. 437/V, cümle 2'den çıkarılabilir. Yasa koyucu hem davanın olabildiğince çabuk açılmasını istemekte hem de davanın basit yargılama usulüyle yürütülerek bir an önce sonuçlanmasını istemektedir.

Yeni TTK m. 437/V'teki on günlük sürenin hukuki niteliğinin hak düşürücü süre olarak tespiti sadece teorik sonuç doğurmaz. Hak düşürücü süreler niteliği itibarıyla zamanaşımı sürelerinden ayrılırlar. Bir sona erme sebebi olarak hak düşürücü süre, talep sahibinin yasada öngörülen süre içinde hakkını koruyucu işlemi yapmaması halinde, ilgili hakkın tamamen ortadan kalkmasına sebep olur[1614]. Oysa zamanaşımı, ilgili hakkın tamamen ortadan kalkmasına sebep olmaz. Hakkın kötüye kullanılması yasağı saklı kalmak üzere, zamanaşımı süresinin dolmasıyla, borçlu ifayı reddetme hakkına sahip olur[1615]. Burada pratik açıdan önemli bir fark ortaya çıkar. Zamanaşımından farklı olarak, hak düşürücü süre, dava sırasında itiraz olarak değerlendirilmelidir. İtiraz, bir hakkın doğumuna engel olan veya bir hakkı sona erdiren vakıaları ifade eder[1616]. Hak düşürücü süre de dava hakkını ortadan kaldırdığı için bir itirazdır. İtiraz teşkil eden vakıalar, usulüne uygun olarak yargılamaya girmiş olmaları koşuluyla hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınmaktadırlar[1617]. Yani itirazların mutlaka davalı tarafından ileri sürülmesi gerekli değildir[1618]. Buna karşın def'iler de esasa ilişkin savunma sebeplerindendir, ancak hakkı ortadan kaldırmazlar. Çünkü bunlar, davalıya, davacı tarafından talep edilen hakkı yerine getirmekten kaçınma hakkı verir. Def'iler bir hakkın ileri sürülmesi niteliğinde olduğundan, bu hakkın sahibi tarafından ileri sürülmedikçe, itirazlardan farklı olarak, mahkemece

---

[1612] Bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §132, No: 23. Benzer yönde bkz. **Ebenroth**, s. 147.
[1613] Bkz. **Ebenroth**, s. 147.
[1614] Bkz. **Honsell, Heinrich/Vogt, Nedim Peter/Wiegand, Wolfgang/(Däppen, Robert K.):** Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529 OR, Basel, 2011, vor Art. 127–142, No: 3, s. 771.
[1615] Bkz. **Honsell/Vogt/Wiegand/(Däppen)**, BSK, OR I, Art. 127, No: 22, s. 781.
[1616] Bkz. **Alangoya, Yavuz/Yıldırım, M. Kâmil/Deren-Yıldırım, Nevhis:** Medenî Usul Hukuku Esasları, İstanbul, 2009, s. 253; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 321; **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 535.
[1617] Bkz. **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 254. Keza aynı yönde bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 535.
[1618] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 321.

kendiliğinden dikkate alınmazlar[1619]. Zamanaşımı da bu manada bir def'i teşkil eder ve hak sahibi tarafından ileri sürülmedikçe dikkate alınmaz. Yeni TTK m. 437/V'te yer verilen 10 günlük sürenin hukukî niteliği hak düşürücü süre olduğundan, bu sürenin dolmuş olması, bir savunma sebebi olarak itiraz teşkil edecektir. On günlük sürenin dolmuş olmasına ilişkin vakıa, dava dosyasına bir şekilde girmişse, bu bir itiraz teşkil edeceğinden, hâkim tarafından davanın her aşamasında kendiliğinden dikkate alınabilecektir.

2. Başlangıcı ve Hesaplanması

On günlük süre, davanın olumsuz koşulunun oluşmasıyla başlamaktadır. Yani on günlük süre bilgi alma veya inceleme başvurusunun açıkça reddedildiği durumlarda, red tarihinden itibaren hesaplanır. Alman hukukunda anonim ortaklıklara özgü bilgi alma hakkının dava yoluyla kullanılmasına ilişkin AktG § 132/II, cümle 2'ye göre, dava, bilgi talebinin reddedildiği genel kurul toplantısından sonra iki hafta içinde açılmalıdır. Öğreti de buradan hareketle, genel kurul toplantısının bir günden fazla sürmesi durumunda, sürenin ancak genel kurul toplantısının son gününden itibaren hesaplanması gerektiği yönünde görüş bildirmektedir[1620]. Çünkü yönetim kurulu reddettiği bilgilendirme talebini genel kurul toplantısının sonuna kadar tekrar ele alabilecektir. Bu durumda ancak toplantı sonundan itibaren kesin bir redden bahsedilebilecektir[1621]. AktG § 132/II, cümle 2 kuralının lafzı böyle bir yoruma çok uygundur. Buna karşın Yeni TTK m. 437/V düzenlemesi süre başlangıcı noktasında, açıkça red cevabını esas almıştır. Alman hukukundaki bilgi alma davasında, bir günden fazla süren genel kurullar için kabul edilen görüş, hukukumuz açısından da kabul edilmelidir. Zira genel kurul toplantısı sonuna kadar yönetim kurulunun fikir değiştirip soruya bir cevap vermesi bizim açımızdan da düşünülebilir. Daha önemlisi, süreyi erkenden başlatarak, pay sahibinin genel kurul toplantısına olan dikkatini dağıtmamakta hem ortaklığın hem de tüm pay

[1619] Def'ilere ilişkin yer verilen açıklamalar için bkz. **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 254–255; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 320-321; **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 536-537.

[1620] Bu yönde bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §132, No: 18; **Zöllner/Noack/(Kersting)**, Kölner Kommentar zum AktG, §132, No: 44; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §132, No: 24; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §132, No: 11; **Ebenroth**, s. 148; **Hölters/(Drinhausen)**, AktG, §132, No: 7. Son belirtilen eserde mesele açıklıkla irdelenmemiştir, fakat yazarın görüşünün bu yönde olduğu anlaşılmaktadır.

[1621] Bu yönde gerekçelendirme için bkz. **Ebenroth**, s. 148.

sahiplerinin menfaati olmalıdır. Yasamızın doğrudan red cevabını esas alan bir düzenlemeye gitmesinin sebebi, genel kurul toplantısının bir günden fazla sürmeyeceği öngörüsü olabilir. Gerçekten Alman hukukunda da bu hususun istisnai bir karakteri olduğu belirtilmektedir[1622].

Hak düşürücü süreler bakımından, zamanaşımının durması ve kesilmesine ilişkin hükümler ne doğrudan ne de kıyasen uygulama alanı bulmaktadır[1623]. Buna karşılık, zamanaşımı sürelerinin hesaplanmasına ilişkin Yeni BK m. 151 düzenlemesinin hak düşürücü süreler için de uygulanması gerektiği belirtilmektedir[1624]. Yeni BK m. 151'e göre, "süreler hesaplanırken zamanaşımının başladığı gün sayılmaz ve zamanaşımı ancak sürenin son günü de hak kullanılmaksızın geçince gerçekleşmiş olur". Buna göre, bilgi alma veya inceleme talebinin açıkça reddedildiği gün sayılmaksızın on gün hesaplanmalıdır. Ayrıca Yeni BK m. 151/II'de yapılan atıf gereği, on günlük sürenin son günü, yasal olarak tatil kabul edilmiş bir güne rastlarsa bu günü izleyen ve tatil olmayan ilk gün sürenin son günü halini alacaktır[1625] (bkz. Yeni BK m 93).

B. Makul Süre

1. Uygulama Alanı ve Düzenlemenin Değerlendirmesi

Bilgi alma veya inceleme taleplerinin açıkça reddedilmesi halinin dışındaki durumlarda dava için on günlük hak düşümü süresini düzenleyen kural uygulanamaz. Çünkü Yeni TTK m. 437/V, cümle 1'de davanın reddi izleyen on gün içinde, diğer hallerdeyse makul bir süre sonra açılması gerektiği belirtilmektedir. Bilgi alma veya inceleme talebinin yöneldiği yetkili organın, açık bir red cevabı vermediği durumlarda "makul süre" kuralı uygulama alanı bulacaktır. Böyle bir durumda, süre denetiminden önce, davanın olumsuz koşulunun oluşup oluşmadığı denetlenmelidir. Başka bir ifadeyle açık bir red cevabı olmasa da redde eşdeğer bir durumun var olması gerekir. Yukarıda bahsedildiği üzere, redde eşdeğer sonuç doğuran haller çok

[1622] Alman öğretisindeki istisnai karakter vurgusu için bkz. **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §132, No: 24.
[1623] Bu bağlamda bkz. **Honsell/Vogt/Wiegand/(Däppen)**, BSK, OR I, vor Art. 127–142, No: 3, s. 772.
[1624] İsviçre hukukunda OR m. 132 için bu yönde bkz. **Honsell/Vogt/Wiegand/(Däppen)**, BSK, OR I, Art. 132, No: 1, s. 800.
[1625] Alman öğretisinde de, bilgi alma davasıyla ilgili iki haftalık sürenin son gününün tatil gününe denk gelmesi halinde davanın izleyen ilk işgününde açılabileceği belirtilmektedir (bkz. **Ebenroth**, s. 148).

çeşitlidir. Somut olayda, talebin işleme hiç konulmamasından, eksik ya da hatalı bilgi verilmesine kadar uzanan geniş bir yelpazede, redde eşdeğer sonuç doğuran hallerle karşılaşılabilir. Bu hususta bilgi alma veya inceleme davasının olumsuz koşuluna ilişkin açıklamalarımıza atıf yapmakla yetiniyoruz[1626].

Açık red hali için öngörülen süre, Alman sistemini andırırken, makul süre düzenlemesi kısmen İsviçre sistemini andırmaktadır. İsviçre hukukunda, bilgi alma ve inceleme davalarına ilişkin olarak Yeni TTK m. 437/V'deki gibi bir düzenleme yer almamaktadır. İsviçre öğretisinde, OR m. 697/III'te dava süresine ilişkin bir kural getirilmemesinin yerindeliği tartışılmaktadır. Hukuk güvenliğine hizmet ettiği ve hem ortaklığın hem de pay sahibinin menfaatine olduğu gerekçesiyle bir sürenin getirilmesi gerektiği ifade edilmektedir[1627]. Bu noktada somut ve kısa bir sürenin öngörülmesi yönünde öneriler mevcuttur[1628].

İsviçre hukukunda bilgi alma veya inceleme davalarına ilişkin, hak düşümü noktasında herhangi bir düzenlemede bulunulmamış olması, kısmen hukukumuza benzer bir durum yaratmaktadır. Zira, öğretide davanın makul ya da uygun bir süre içinde açılmasının akla uygun olacağı zikredilmektedir[1629].

Bir hususa ilişkin bilgi alma veya inceleme hakkının, dava yoluyla öne sürülmesinin, sonsuza dek kullanılabilecek bir hak olarak kabulü mümkün değildir. Ancak, yasa koyucumuzun bu noktadaki tercihi de, sorun çözmekten uzaktır. Zira açık red hallerinde olduğu gibi, gerçek anlamda bir hak düşürücü süre öngörülmemiştir. Dolayısıyla bu olasılıkta bir hak düşümünden bahsedilemez. Sadece uzun bir süre neticesinde dava hakkının kullanılması, bazı durumlarda hakkın kötüye kullanılması şeklinde değerlendirilebilecektir[1630]. Gerçekten, dava hakkı hususunda herhangi bir düzenleme içermeyen Eski TTK sisteminde, öğretide bu duruma işaret edilmiştir. Buna göre, "… talebi ileri sürmenin hakkın kötüye

[1626] Bkz. § 16, II.
[1627] Bkz. **Gabrielli**, s. 54; **Büchler**, s. 45; **Widmer**, s. 52–53.
[1628] Örneğin, **Widmer**, s. 121'de ve **Wyss**, s. 226'da on günlük bir sürenin yeterli olacağına işaret etmektedirler. Buna karşın **Büchler**, s. 99'da Alman hukukundaki gibi iki haftalık bir sürenin İsviçre hukuku açısından da uygun olacağı kanaatindedir.
[1629] Bkz. **Bürgi,** Zürcher Kommentar, Art. 697, No: 29. **Wyss**, s. 226'da, "de lege ferenda", bilgi alma davasının uygun bir süre içinde açılmasının istenebileceğine değinmektedir.
[1630] Bu bağlamda bkz. **Gabrielli**, s. 54; **Honsell/Vogt/Watter/(Weber),** BSK, OR II, Art. 697, No: 20, s. 882; **Kunz**, Informationsrecht, s. 896.

kullanılması halini oluşturmadığı müddetçe bir süreye bağlı olmaksızın…" kullanılabileceği belirtilebilir[1631].

Redde eş değer kabul edilen hallerde, dava için öngörülen "makul süre" kıstasının önemli sonuçları olur. Birincisi, bu düzenleme, dava hakkının süreden tamamen bağımsız olamayacağı gerçeğini pekiştirmiş olmaktadır. İkinci olarak da, bu düzenlemenin, Yeni TTK'daki hak düşürücü sürelere ilişkin diğer hükümlerin, bilgi alma veya inceleme davalarına kıyasen uygulanmasının önünü kapatmakta olduğu savunulabilir. Zira yasa koyucu, dava açma süresi bakımından, somut olaya ilişkin bir değerlendirme yapılması arzusunu, bu düzenlemeyle güçlendirmiş olmaktadır. Aksi halde, İsviçre yasa koyucusu gibi, konuyla ilgili hiç bir düzenleme yapmayabilirdi. Gerçekten de, bir genel kuruldan sonra, pay sahibinin iki aydan uzun süre beklemesinin, her halükârda hakkın kötüye kullanılması teşkil edeceği yönünde bir görüş, İsviçre öğretisinde ifade edilmektedir. İsviçre hukukunda genel kurul kararlarının iptali için, OR m. 706a'da öngörülen iki aylık hak düşürücü süre, bu görüşe dayanak oluşturmaktadır. Söz konusu düzenlemenin bilgi alma davaları için de kıyasen uygulanabileceği öne sürülmektedir[1632]. Hatta, İsviçre hukukunda iptal davaları için öngörülen iki aylık hak düşürücü sürenin, pay sahiplerinin açacağı diğer davalar bakımından da uygulanması savunulabilmektedir [1633] . Hukukumuz bakımından Yeni TTK m. 445'te öngörülen üç aylık sürenin burada kıyasen uygulanması olasılığı, İsviçre'de belirtilen görüşlerden hareketle düşünülebilirdi. Ancak İsviçre hukukundan farklı olarak yasamızda "makul süre" kıstasının getirilmiş olması durumu değiştirmelidir. Bu ifadenin, somut olay koşullarının MK m. 2 çerçevesinde, özellikle hakkın kötüye kullanılması yasağıyla birlikte değerlendirilmesini vurguladığı kabul edilmelidir. Örneğin, eksik ya da hatalı bilgi verilmesi halinde, pay sahibinin bunu öğrenebilmesi önemli bir zaman alabilir. Bu durumda makul süre ifadesinin soyut olarak sınırlanması, somut olayda adaletli bir sonuca ulaşılmasını engelleyebilecektir. Yasa koyucumuz, burada İsviçre yasa

[1631] Açıklama için bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 328.

[1632] Bu görüş ve OR m. 706a bağlantısı için bkz. **Kunz**, Informationsrecht, dipn. 220, s. 896–897; **Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(Kunz),** OR Handkommentar, Art. 697, No: 17. Öğretide **Wyss**, s. 226'da iptal davalarına ilişkin iki aylık sürenin kıyasen uygulanması ihtimalini değerlendirmiş ve bunu uygun bulmamıştır. Yazar böyle bir uygulamanın çok geniş olacağı kanaatindedir.

[1633] Bu yönde bkz. **Vock**, s. 84. Yazar burada, bilgi alma davası bakımından süreyi, talebin reddinden itibaren başlatırken, diğer durumlarda, pay sahipliği haklarının ihlâl edildiğinin öğrenilmesinden sonra başlatmaktadır.

koyucusunun aksine süreye ilişkin bir hüküm getirmiştir. Eğer yasa koyucunun iradesi, açık red hallerinde olduğu gibi kesin bir hak düşürücü süre öngörmek yönünde olsaydı, bunu yapardı.

2. Makul sürenin Tespitinde Esas Alınacak Kriterler

a. Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı

Yeni TTK m. 437/V'de, redde eşdeğer haller için öngörülmüş olan dava açma süresi, yani makul süre, açık red halleri için öngörülmüş süre gibi kesin değildir. Bu nedenle, somut olayın unsurları değerlendirilerek bir sonuca ulaşılmalıdır. Makul süre kavramının değerlendirilmesi için üç kriter önerilebilir. Birincisi MK m. 2 çerçevesinde değerlendirme yapılmasıdır. İkinci kriter, Yeni TTK m. 437/V'te öngörülmemiş olsa bile, bilgi alma ve inceleme haklarının kapsamının değerlendirilmesi bakımından, Yeni TTK m. 438 düzenlemesine kıyasen önerdiğimiz "gereklilik koşulu"dur. Üçüncü olarak da, yasa koyucunun davaların açılması ve yürütülmesine ilişkin olarak güttüğü amaç değerlendirilmelidir.

Bilgi alma ve inceleme davalarında, açık red hali hariç olmak üzere, dava süresinin belirlenmesinde, salt belirli bir zaman diliminin akıp gitmesi yeterli olmamaktadır. Bunun olabilmesi için, İsviçre hukukunda öğretinin yargı kararlarına atıfla belirttiği üzere, nitelikli bazı durumların ortaya çıkması gerekir[1634]. Örneğin, bilgi alma veya inceleme hakkı sahibinin, önceki hareketsizliğiyle bağdaşmayan bir çelişki içinde olması halinde dava açma hakkının ortadan kalktığı kabul edilebilir. Bu durum, davanın açılma zamanı bağlamında, çelişkili davranmanın, dürüstlük kuralını veya hakkın kötüye kullanılması yasağını, ihlâl etmesiyle açıklanabilir. Gerçekten, (hak sahibinin) tepkisiz duruşundan, (o hususa ilişkin) dava hakkını kullanmaktan tam anlamıyla feragat ettiği anlamı çıkarılabiliyor ya da bu gecikmenin ortaklığa zarar vereceği anlaşılabiliyorsa, bilgi alma veya inceleme davasının kullanılma zamanı itibarıyla makul süre içinde olmadığı belirtilebilir[1635]. Öğretimizde, çelişkili davranmanın, bazen dürüstlük kuralını, bazen de hakkın kötüye kullanılması yasağını

[1634] Bkz. **Martinez**, s. 224.

[1635] Yer verilen örnek ve çıkarım, **Martinez**, s. 224'te değinilen bazı yargı kararlarından çalışmamıza adapte edilerek alınmıştır. Çelişkili davranmaya ilişkin olarak benzer yönde bkz. **Gabrielli**, s. 54–55.

ihlâl edebileceği belirtilmektedir[1636]. Keza, bazı durumlarda, bir hakkın uzun süre kullanılmaması zımnî bir feragat sayılabilmektedir[1637].

b Gereklilik Koşulu

Bilgi alma ve inceleme hakkının öngörülme amaçlarından birisi de pay sahibinin pay sahipliğinden kaynaklanan haklarını olabildiğince bilinçli bir şekilde kullanmasını sağlamaktır. Pay sahipliği haklarının kullanılması için gerekli olma koşulu, hukukumuzda yukarıda belirtilen gerekçelerle hakkın bir sınırı veya koşulu olarak kullanılamamaktadır. Fakat talep edilen bilginin kapsamının tespitinde önemli bir işlev üstlenebilmektedir. Dolayısıyla, pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından gerekli olma kriteri, bir anlamda pay sahibinin hukukî menfaati ve bunun kapsamının belirlenmesiyle de ilgili olmaktadır[1638]. Pay sahibinin, bilgiye hangi gerekçeyle ihtiyaç duyduğunun anlaşılamaması halinde, onun dava açmakta korunabilir bir menfaatinin olup olmadığı da sorgulanabilir bir hal alacaktır. Davacının, talep ettiği bilgi veya inceleme konusunu somutlaştırabilmesinin en önemli yolu, bilgiye hangi gerekçeyle ihtiyaç duyduğunu ortaya koymasıdır. Yukarıda belirtildiği üzere, bilgi alma ve inceleme davaları açısından, taleplerin açıklığı ilkesi tam anlamıyla uygulanabilecek durumda değildir. Çünkü pay sahibinin talebini kesin olarak ortaya koyabilmesi için, ilgili hususta bilgi sahibi olması gerekir. Zaten dava, bu bilgi eksiğini gidermek amacıyla açılmaktadır. Bu durumda, talebi somutlaştırmanın en makul yolu, pay sahibinin, açıklanmasını istediği bilgi veya incelemek istediği belgeye neden ihtiyaç duyduğunu ortaya koyması olacaktır. Bu hem talebin somutlaşmasına hem de verilecek bilginin kapsamının belirlenmesine hizmet edecektir. Örneğin, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu yoluna gidecek bir pay sahibinin bazı bilgilere ihtiyaç duyması çok olağan bir durumdur. Bu durumda, pay sahibinin bu amaca ulaşabilmesi için, uygun bir hazırlık sürecinde, bilgi alma veya inceleme taleplerini somut olarak ortaya koyması olağandır. Ancak pay sahibi, bilgi alma veya inceleme davası noktasında, bu amaca işaret etmiş, fakat

[1636] Bkz. **Akyol, Şener:** Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı, İstanbul, 2006, s. 63.
[1637] Bkz. **Akyol**, s. 63.
[1638] İsviçre hukukunda, "gereklilik koşulu"na, hukuki korunma menfaatinin güncelliği ile ilgili olarak da başvurulmaktadır. Bu bağlamda bkz. **Gabrielli**, s. 55.

sorumluluk davası açılabilmesi için öngörülen süreler aşılmışsa, bilgi alma ve inceleme davası için gereken makul süre de bir anlamda aşılmış olacaktır.

Makul sürenin belirlenmesinde, MK m. 2'nin uygulama alanı gereklilik koşuluna bağlı bir uygulamadan daha geniş olabilir. Çünkü asıl olarak, bilgi alma ve incelemenin kapsamını belirlemede yararlanılabilecek "gereklilik koşulu", pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından gerekli olmayı ifade etmektedir. Bilgi alma ve inceleme hakları bakımındansa, "pay sahipliği hakları" kavramı geniş olarak anlaşılmaktadır[1639]. Yani bilgi, sadece iptal ve sorumluluk davaları bakımından değil, oy hakkından, payların devredilmesine kadar geniş bir alanda gerekli olabilmektedir. Bu da makul sürenin belirlenmesi bakımından, gereklilik koşulunun uygulama alanını daraltmaktadır. Çünkü hakkın genişliği nedeniyle, pay sahibinin koşulu aşabilmek için olanakları da artmaktadır.

c. Yasa Koyucunun Amacı

Makul sürenin, MK m. 2 ve gereklilik koşuluna göre yapılan değerlendirmesinde, dikkatle üzerinde durulması gereken bir husus daha vardır. Açık red halleri için öngörülen on günlük hak düşürücü sürenin öngörülme amacı, buradaki menfaatler dengesi bakımından da göz önünde tutulmalıdır. Yasa koyucunun, bilgi alma ve inceleme davaları bakımından uyuşmazlıkları hızlı bir şekilde sona erdirme amacı ortadadır. Yasa koyucu, bu amacını, sadece açık red halleri için on günlük kısa bir süre belirleyerek ortaya koymamıştır. Ayrıca, davanın basit yargılama usulüne tabi olması ve mahkeme kararının kesin olması, bahsettiğimiz eğilime işaret etmektedir. Bu noktada, açık red teşkil etmeyen ve özellikle bilginin kapsam, kalite ve değerine ilişkin uyuşmazlıklarda, makul süre, yasa koyucunun iradesine uygun olarak çok geniş bir şekilde değerlendirilmemelidir.

Hak sahibinin, kendisine verilen bilginin hatalı ya da eksik olduğunu öğrenebileceği zaman, olası bir davaya karar verme ve hazırlık süresi, makul sürenin hesabında dikkate alınmalıdır. Değerlendirme sırasında, yasa koyucunun, bu süreleri çok geniş tutmama ve uyuşmazlığın mümkün olduğunca erken bir sürede sorun olmaktan çıkarılması yönündeki eğilimi gözden uzak tutulmamalıdır. Keza, yeni bir genel kurul toplantısı yaklaşmışsa, iki genel kurul arasındaki süre boyunca dava

[1639] Bkz. § 11, II, B, 2 ve § 14, III.

açmadan bekleyen pay sahibinden, bilginin güncel haline uygun olarak talebini (genel kurul toplantısında) yinelemesi de beklenebilir [1640] . Makul sürenin belirlenmesinde, yapılacak olan yeni bir genel kurul toplantısı varsa, somut olayın koşulları çerçevesinde bunu da dikkate almakta büyük önem vardır.

IV. YETKİ VE GÖREV

A. Yetki

Mahkemelerin yetkisi, mahkemelerin iş sahasının coğrafi açıdan sınırlanmasını ifade etmektedir[1641]. Yani, yetki, bir davaya hangi yerdeki görevli mahkeme tarafından bakılacağını belirler[1642]. Kanun koyucu, bilgi alma ve inceleme davaları bakımından, Yeni TTK içinde, usul hukukunu ilgilendiren bazı sorunlara ilişkin düzenlemelere gitmiştir[1643]. Bunlardan birisi de yetkili mahkeme meselesidir.

Yeni TTK m. 437/V, ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesini yetkili mahkeme olarak düzenlemiştir. Bu düzenlemenin uyum içinde olduğu iki önemli hükümden bahsedebiliriz. Birincisi, HMK m. 6/I düzenlemesi, genel yetki kuralı olarak davalının yerleşim yerini öngörmüştür. Bilgi alma ve inceleme davalarında da davalı ortaklıktır. MK m. 51'e göre, tüzel kişinin yerleşim yeri, kuruluş belgesinde başka bir hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yerdir. Yeni TTK m. 339/II a düzenlemesine göre, ortaklık merkezinin bulunacağı yer, anonim ortaklık ana sözleşmesinin zorunluluğu içeriğindendir. Yani MK m. 51'in ifadesiyle anonim ortaklığın kuruluş belgesinde, ortaklık merkezi yer olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla Yeni TTK m. 437/V'in yetki düzenlemesi genel yetki kuralıyla uyum içindedir. Yeni TTK m. 437/V'in uyum gösterdiği diğer bir kural da HMK m. 14/II'dir. Buna göre, "özel hukuk tüzel kişilerinin, ortaklık veya üyelik ilişkileriyle sınırlı olmak kaydıyla, bir ortağına veya üyesine karşı veya bir ortağın yahut üyenin bu sıfatla diğerlerine karşı açacakları davalar için, ilgili tüzel kişinin merkezinin bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir". Bilgi temelli menfaat uyuşmazlığının kaynağı ortaklık ilişkisidir. Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakları da, bu

[1640] Bu anlamda bir görüş için bkz. **Böckli**, Aktienrecht, No: 162, s. 1400.
[1641] Bkz. **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 83.
[1642] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 162; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 133; **Kuru**, s. 103.
[1643] Aslında kanun koyucunun bu yaklaşımı sadece bilgi alma ve inceleme davalarına ilişkin de değildir. Yeni TTK, ortaklıklara özgü birçok dava hakkında usul hukukunu ilgilendiren düzenlemeler de yapmaktadır. Örneğin iptal davasına ilişkin pek çok usul hukuku sorunu da Yeni TTK içinde hükme bağlanmıştır (bu hususta bkz. **Şener,** Ortaklıklar Hukuku, s. 540-543).

hakkın ihlâline ilişkin davalar da anonim ortaklıklar hukukuna özgü haklar sistemi içindedir. Dolayısıyla pay sahibinin ortaklığa açacağı dava bakımından da, anonim ortaklık tüzel kişisinin merkezinin bulunduğu yerin yetkili olması gereklidir[1644].

Yeni TTK m. 437/V ve HMK m. 14'ün birlikte değerlendirilmesi çok önemli bir sonucu beraberinde getirir. HMK m. 14/II açıkça ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesinin yetkisini "kesin yetki" kuralı haline getirmiştir[1645]. Kanunun ifadesinden, kanunda belirtilen yer veya yerler dışında, başka bir yerde açılamayacağı anlaşılan davalarda yetki kuralları kesin yetki kurallarıdır[1646]. Kesin yetki kuralları kamu düzenine ilişkindir[1647]. Bunun anlamı, kesin yetki kuralı nedeniyle, başka yerlerde dava açılamamasıdır. Yine kesin yetki itirazı, ilk itiraz değildir, her zaman öne sürülebilir. Keza kesin yetki kuralları, mahkeme tarafından kendiliğinden dikkate alınmalıdır (bkz. HMK m. 19/I). Kesin yetki, bir dava şartı teşkil etmektedir[1648] (bu hususta ayrıca bkz. HMK m. 114/I ç). HMK m. 18 hükmüne göre, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri konularla, kesin yetki hallerinde, yetki sözleşmesi yapılamaz[1649]. Bu durumda, pay sahipleriyle ortaklık arasında –pay sahibi tacir olsa dahi[1650]- bir yetki sözleşmesi yapılamayacaktır. Böyle bir hüküm anonim ortaklık ana sözleşmesine konmak suretiyle de mevcut yetki kuralı aşılamaz. Zira bu, HMK m. 18'i ihlâl edeceği gibi, Yeni TTK m. 340'a da aykırılık oluşturur. Yine böyle bir ana sözleşme hükmü, Yeni TTK m. 437/VI ve m. 447/I b ile de bağdaşmaz. Çünkü böyle bir ana sözleşme hükmü, büyük olasılıkla pay sahibinin hakkını kullanmasını zorlaştırmak için konulacaktır. Ortaklık merkezi mahkemelerinin kesin yetkisi, yetki sözleşmesiyle aşılamayacağı gibi, farklı yöntemlerle de aşılamaz. Örneğin, dava açıldıktan sonra, ortaklık sözleşmesindeki ortaklık merkezinin bulunduğu yer değiştirilirse, yine davanın görülmeye başlandığı

[1644] Limited ortaklıklar açısından da bilgi alma ve inceleme davalarında ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesi yetkili kabul edilmektedir (bkz. **Can**, s. 167).

[1645] Genel kurul kararlarının iptali bakımından da Yeni TTK m. 445/I ile ortaklık merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi yetkili olarak düzenlenmiştir. Öğretide, bu kuralın kamu düzenine ilişkin olduğu ve mahkemece resen dikkate alınması gerektiği HMK m. 14/II'ye atıfla vurgulanmıştır (bkz. **Şener**, Ortaklıklar Hukuku, s. 541).

[1646] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 172.

[1647] Bu anlamda bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 156.

[1648] Kesin yetki kurallarının önemli sonuçları için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 156; **Kuru**, s. 120. Ayrıca benzer olarak bkz. **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 101; **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 172 ve 186.

[1649] Limited ortaklıklar bakımından aynı yönde bkz. **Can**, s. 167.

[1650] Tacir veya kamu tüzel kişisi olmayan kişiler arasında yapılan yetki sözleşmeleri zaten geçersizdir (bu hususta bkz. HMK m. 17 ve ayrıca **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 178; **Kuru**, s. 117).

yerde bilgi alma veya inceleme davasına devam edilecektir. Yoksa bu durumda yetkisizlik kararı verilemez[1651].

B. Görev

1. Asliye Ticaret Mahkemesinin Görevli Olması

Medeni usul hukukunda görev, "bir davaya o yerdeki (il veya ilçedeki) hukuk (hüküm) mahkemelerinden hangisi tarafından bakılacağını belirtir"[1652]. Yeni TTK m. 437/V'te bilgi alma ve inceleme davaları bakımından görevli mahkeme belirlenmiş bulunmaktadır. Buna göre, bilgi alma veya inceleme davası, ortaklık merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesinde açılmalıdır.

Öğretide belirtildiği üzere, asliye ticaret mahkemeleri, asliye hukuk mahkemesinin görevine giren ticari davaların çözümlendiği mahkemelerdir[1653]. Yeni TTK m. 437/V ile özel olarak düzenlenmiş olan bilgi alma ve inceleme davaları da bu bağlamda ticari bir dava teşkil etmektedir. Gerçekten de Yeni TTK m. 4/I a'ya göre, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın, Yeni TTK'da öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri, ticari dava ve ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi sayılmaktadır. Yukarıda bilgi alma ve inceleme davalarının çekişmeli yargı içinde değerlendirildiğini belirtmiştik. Yeni TTK m. 4/I a nedeniyle bilgi alma ve inceleme davaları mutlak ticari dava teşkil etmektedir[1654]. Yeni TTK m. 5/I uyarınca dava olunan şeyin değer veya tutarına bakılmaksızın, ticari davalarda kural olarak asliye ticaret mahkemeleri görevlidir. Yeni TTK m. 437/V'in görevli mahkeme olarak asliye ticaret mahkemesini belirlemiş olması, Yeni TTK m. 5 ile bir uyum sergilemektedir.

Ticaret mahkemeleri, tek hâkimli ticaret mahkemesi ve toplu ticaret mahkemesi olarak ikiye ayrılmaktadır. Dava değerine bakılmaksızın, Yeni TTK'da hâkimin kesin olarak karara bağlayacağı işlerle ilgili davalarda toplu ticaret

---

[1651] Genel kurul kararlarının iptali davasıyla ilgili olarak bu yönde bkz. **Şener,** Ortaklıklar Hukuku, s. 541. Yeni TTK'nın eğilimi, ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesini yetkili kılmak yönündedir. Bu eğilim sadece bilgi alma ve inceleme davalarına özgü de değildir. İptal davası bakımından da Yeni TTK m. 445 ile aynı yönde bir düzenleme yapılmıştır. Dolayısıyla öğretide iptal davasıyla ilişkili olarak verilmiş bu örnek, çalışmamıza konu yönüyle adapte edilerek alınmıştır.

[1652] Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 119; **Kuru**, s. 87.

[1653] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 118.

[1654] Limited ortaklıklar bakımından bilgi alma ve inceleme davalarının ticari dava teşkil ettiği yönünde bkz. **Can**, s. 168.

mahkemeleri görevlidir[1655] (bkz. 5235 sy. Kanun m. 5/III 2). Bilgi alma ve inceleme davaları neticesinde verilen kararlar kesin olduğundan (bkz. Yeni TTK m. 437/V, cümle 4), bilgi alma ve inceleme davaları toplu ticaret mahkemeleri tarafından görülmelidir. Öğretide, tek hâkimli ticaret mahkemesi ile toplu ticaret mahkemesi arasındaki ilişki görev ilişkisi olarak kabul edilmektedir[1656].

2. Asliye Ticaret Mahkemesinin Görevli Olmasının Hüküm ve Sonuçları

Asliye hukuk mahkemeleriyle asliye ticaret mahkemeleri arasındaki ilişki Yeni TTK'da 6335 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce, Eski TTK'da olduğu gibi "iş bölümü" ilişkisiydi. Yeni TTK m. 5/III'ün 6335 sayılı Kanun ile değiştirilmesinden önce iş bölümü kuralına aykırılık, kural olarak ilk itiraz şeklinde öne sürülmekteydi. Oysa 6335 sayılı Kanun ile değişik Yeni TTK m. 5/III asliye ticaret ve asliye hukuk mahkemeleri arasındaki ilişkiyi görev ilişkisine çevirmiştir. Kesin yetki kuralları gibi, görev kuralları da kamu düzenine ilişkindir[1657] (bkz. HMK m. 1, cümle 2). Keza HMK m. 114/I c uyarınca, mahkemenin görevli olması dava şartıdır. Görev kurallarının kamu düzenine ilişkin olması ve dava şartı olması nedeniyle, asliye ticaret mahkemesi ve asliye hukuk mahkemesi arasındaki ilişkiyi hâkim davanın her aşamasında araştırmalıdır. Ayrıca taraflar da davanın her aşamasında söz konusu görev kurallarına aykırılığı ileri sürebilmelidir[1658].

Asliye ticaret mahkemesiyle asliye hukuk mahkemesi arasındaki ilişki görev ilişkisi olduğundan, bu ilişkiye dair sorunlarda, HMK'nın göreve ilişkin hükümleri uygulama alanı bulacaktır (bkz. Yeni TTK m. 5/IV). Dolayısıyla asliye ticaret mahkemesi bulunan bir yargı çevresinde, bilgi alma veya inceleme davası asliye ticaret mahkemesinde değil de, asliye hukuk mahkemesinde açılmışsa, bu durum görev kurallarına aykırılık oluşturur. Mahkeme yapacağı inceleme sonucunda görevsizlik kararı vermelidir. Ancak ayrı bir asliye ticaret mahkemesi olmayan yargı çevrelerinde durum farklıdır. Yeni TTK m. 5/IV'e göre, ayrı bir asliye ticaret mahkemesi olmayan yargı çevresinde, bir ticari davada görev kuralına dayanılmamış

[1655] Bkz. **Kuru**, s. 93.
[1656] Bkz. **Kuru**, s. 93.
[1657] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 153; **Karslı, Abdurrahim:** Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı, İstanbul, 2011, s. 219; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 127; **Kuru**, s. 96.
[1658] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 153–154; **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 69–70; **Karslı**, s. 219; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 127–128; **Kuru**, s. 97.

olması, görevsizlik kararı verilmesini gerektirmez. Önceden, ayrı asliye ticaret mahkemesinin bulunmadığı yerlerde, asliye ticaret mahkemesinde açılması gereken bir dava açılırken, davanın, asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemesinde açılması gerekmekteydi. Aksi takdirde sırf bu nedenle görevsizlik kararı verilebilmekteydi[1659]. Bu durumda, 6335 sayılı Kanun ile değişik Yeni TTK m. 5/IV uyarınca, ayrı asliye ticaret mahkemesi bulunmayan bir yargı çevresinde, bilgi alma veya inceleme davası doğrudan asliye hukuk mahkemesinde açıldığında, sırf asliye ticaret mahkemesi sıfatı açıkça belirtilmedi diye davada görevsizlik kararı verilemeyecektir.

C. Görev ve Yetki Kurallarına Aykırılık

1. Görev Kuralına Aykırılık

Görevsizlik kararı veren mahkeme, dava dosyasının görevli mahkemeye gönderilmesine karar verir. Ancak dosyayı kendiliğinden görevli mahkemeye göndermez[1660]. Görevsizlik kararı nihai bir karardır. Bunun bir sonucu olarak, mahkeme görevsizlik kararından sonra, davadan elini çeker. Olağan koşullarda, görevsizlik kararına karşı kanun yoluna gidilmesi, görevsizlik kararı verilen dava konusunun miktar ve değerine göre anlaşılabilmektedir[1661] (özellikle bkz. HMK m. 341). Oysa, öğretide de belirtildiği üzere, "özel kanun hükümleri ile haklarında verilecek kararların (hükümlerin) kesin olduğu kabul edilen dava ve işlere ilişkin görevsizlik kararları da kesindir"[1662]. Yeni TTK m. 437/V, son cümle uyarınca, bilgi alma ve inceleme davalarında, mahkeme kararı kesindir. Bu durumda, bilgi alma ve inceleme davalarıyla ilgili olarak verilen bir görevsizlik kararına karşı kanun yoluna gidilmesi mümkün görünmemektedir.

Görevsizlik kararı verilmesi halinde, bilgi alma veya inceleme davacısının ya da davalı ortaklığın, görevli mahkemeye başvurması gerekecektir. Davacı veya davalıdan birisinin iki hafta içinde görevli mahkemeye başvurması mümkündür. Yeni TTK m. 437/V'e göre, görevsizlik kararı verildiği anda kesin olduğu için, iki haftalık sürenin görevsizlik kararının bildirildiği tarihten itibaren başlaması gerekir.

[1659] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 193.
[1660] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 155; **Karslı**, s. 221; **Kuru**, s. 98.
[1661] Bu yönde bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 129; **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 155.
[1662] Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 129.

İki haftalık süre içinde başvurulmamışsa, görevsizlik kararını veren mahkeme tarafından, davanın açılmamış sayılmasına karar verilecektir (bkz. HMK m. 20). Dolayısıyla dava açılmasıyla meydana gelen bütün sonuçlar ortadan kalkar[1663]. Bunun önemli sonuçlarından birisi de, özellikle bilgi alma veya inceleme talebinin açıkça reddedildiği haller için öngörülen on günlük hak düşürücü sürenin korunmamasıdır. Ancak bu durumda, davacının BK m. 158 hükmündeki altmış günlük ek süreden faydalanabileceği belirtilmelidir[1664]. Buna karşın süresi içinde görevli mahkemeye başvurulmuşsa, bu dava görevsiz mahkemeden açılan davanın devamı olarak kabul edilmektedir[1665]. Haliyle yukarıda bahsedilen olumsuz sonuçlarla karşılaşılmayacaktır.

Bilgi alma ve inceleme davalarında verilen görevsizlik kararı bakımından önemli bir risk söz konusudur. Bilgi alma ve inceleme davasında görevsizlik kararı kanun yoluna başvurmadan kesinleştiği için, davacı veya davalının başvurduğu görevli mahkemenin de görevsizlik kararı verme olasılığı vardır. Çünkü değinilen olasılıkta, kendisine başvurulan görevli mahkeme, görevsizlik kararıyla bağlı değildir[1666]. Bu durumda, olumsuz görev uyuşmazlığı çıkacağından, HMK m. 21 uyarınca yargı yeri belirlenmesi yoluna başvurulacaktır[1667]. Tabi ki, böyle bir durum, yargılamanın olabildiğince kısa sürede sonuçlanmasını amaçlayan Yeni TTK'nın amacıyla çelişmektedir. Ancak görev kuralları kamu düzenine ilişkindir ve mesele usul hukukuna ait yöntemlerle çözülmelidir.

2. Yetki Kuralına Aykırılık

Görevsizlik kararı ve bunun ardından yapılacak işlemlerle, yetkisizlik kararı ve ardından yapılacak işlemler büyük ölçüde benzemektedir. Zira yukarıda belirtildiği üzere, bilgi alma ve inceleme davaları bakımından kesin yetki söz konusudur ve bu da görev kuralları gibi kamu düzenindendir. Dolayısıyla taraflar her zaman yetki itirazında bulunabilecekleri gibi mahkeme de bunu kendiliğinden

[1663] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 157.
[1664] Öğretideki eleştirilere rağmen, Eski BK m. 137'deki ek sürenin yeni düzenleme olan BK m. 158'de de varlığını sürdürdüğü, bu nedenle hak düşürücü sürenin dolması halinde, ek süreden yararlanılabilmesine ilişkin bir tereddüt kalmadığı yolunda bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 158–159.
[1665] Bkz. **Karslı**, s. 221; **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 157.
[1666] Görevsizlik kararı, kanun yolundan geçerek kesinleşseydi, başvurulan mahkeme görevsizlik kararıyla bağlı olurdu (bu hususta bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 160).
[1667] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 160; **Karslı**, s. 223–224; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 130.

gözetir. Bilgi alma ve inceleme davaları bakımından yetki itirazında bulunulurken, itirazda yetkili mahkemenin belirtilmesi gerekmez. Bu durum, kesin yetki hallerinde mahkemenin kendiliğinden dahi yetkisizlik kararı verebilmesiyle ilgilidir. Bu nedenle, böyle bir halde, mahkeme yetkili mahkemeyi kendisi araştırıp belirler[1668].

Görevsizlik kararında olduğu gibi, "mahkeme, yetkisiz olduğu kanısına varırsa, yetkisizliğine ve dava dosyasının gerçek yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verir"[1669]. Mahkeme yetkisizlik kararı verdikten sonra, görevsizlik kararında olduğu gibi, dosyadan elini çeker. Bu bağlamda yetkisizlik kararı da nihai bir karardır[1670]. Yeni TTK m. 437/V, son cümle uyarınca, bilgi alma ve inceleme davalarında, mahkeme kararı kesin olduğundan, yetkisizlik kararı hakkında da kanun yoluna gidilemeyecektir. Bu nedenle, taraflardan birinin iki hafta içinde, kararı veren mahkemeye başvurarak, dava dosyasının yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmesi üzerine ancak davanın yetkili mahkemeye gönderilmesi söz konusu olur. Davanın yetkili mahkemeye gönderilmesi talebi üzerine, gönderilen mahkeme, kendiliğinden taraflara davetiye göndererek duruşmaya davet eder[1671]. Bu durumda yetkili mahkemede görülen dava yeni bir dava değildir. Eski davanın devamı niteliğindendir[1672]. Süresi içinde talepte bulunulmazsa, davanın açılmamış sayılmasına karar verilir. Böyle bir durumda, yukarıda belirtildiği üzere, davacının BK m. 158'deki ek altmış günlük süreden yararlanması mümkün kabul edilmelidir.

V. YARGILAMA USULÜ

A. Basit Yargılama Usulünün Öngörülmesi

Yeni TTK m. 437/V, cümle 2, bilgi alma ve inceleme davaları bakımından yargılama usulünü düzenlemiştir. Hükme göre, bilgi alma ve inceleme davalarında basit yargılama usulü uygulanacaktır. Bu düzenleme Yeni TTK m. 1521 ile uyumludur. Dolayısıyla Yeni TTK m. 437/V, cümle 2 düzenlemesi olmasaydı dahi, davanın basit yargılama usulünde görülmesi gerekecekti[1673]. Basit yargılama usulü,

[1668] Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 167.
[1669] Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 167; **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 190.
[1670] Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 165; **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 190.
[1671] Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 190.
[1672] Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 166.
[1673] Limited ortaklıklar bakımından Yeni TTK m. 614 düzenlemesi, yargılama usulüne ilişkin bir kural içermese de öğretide, Yeni TTK m. 1521 dolayısıyla bilgi alma ve inceleme davaları bakımından basit yargılama usulünün uygulanacağına işaret edilmektedir (bkz. **Can**, s. 159).

hukukumuzda kural olarak uygulanan "yazılı yargılama usulü"nden ayrılan ve daha istisnai bir karakteri haiz olan usuldür. Basit yargılama usulü, kanunda açıkça belirtilen bazı dava ve işler ile HMK m. 316'da yer alan dava ve işlerde uygulanır (bkz. HMK m. 316). Öğretide basit yargılama usulünün, yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen bir yargılama usulü olduğu belirtilmektedir[1674].

Yeni TTK m. 437/V'in gerekçesinde, düzenlemenin, "mahkeme kararının hızla verilmesini sağlamaya ve temyizi de kısa sürede sonuçlandırmaya yönelik hükümleri" de içerdiği belirtilmiştir. Gerekçenin "mahkeme kararının hızla verilmesini sağlamaya yönelik hükümler" olarak ifade ettiği hususun basit yargılama usulünü öngören Yeni TTK m. 437/V, cümle 2 olduğu belirtilebilir. Gerçekten kanunun koyucunun bilgi alma ve inceleme davalarını hızlı bir şekilde çözümlemeyi amaçladığı ortadadır. Ancak yasa koyucunun bu amacı, davanın maddi koşullarını ve temel amaçlarını önemsemeksizin gerçekleştirmeye çalıştığı da belirtilemez. Dolayısıyla burada şekli hukukun, maddi hukukun amaçlarını gerçekleştirmeye ne ölçüde uygun olduğu ortaya konmalıdır.

B. Öngörülen Usulün Değerlendirmesi ve Öneri

Kaynak İsviçre hukuku bakımından, ZPO m. 250/I c 7 uyarınca, bilgi alma davaları olağan yargılama usulünden ayrı bir tür yargılama usulüne tabi tutulmuştur. İsviçre öğretisi incelendiğinde, anılan hükümden önce, medeni usul hukuku alanında, kantonların kural koyma yetkisi olduğu anlaşılmaktadır. Buna rağmen, ilgili dönemde, kantonların çoğunun, bugün ZPO'nun öngördüğü yargılama usulüne yönelik tercihlerde bulunduğu belirtilmektedir[1675]. Öğretide, İsviçre'de öngörülen yargılama usulü, bir taraftan hızlı ve kolay bir yargılamaya duyulan ihtiyaç ile açıklanmıştır[1676]. Diğer taraftan da hakkın niteliğine ilişkin görüşlerin bu tercihteki etkisi çerçevesinde değerlendirilmiştir. İsviçre öğretisinde, önceden, diğer pay sahipliği haklarına göre, bilgi alma hakkının, bağımsız olmayan, yardımcı ve hazırlayıcı bir hak kabul edilmesinin, yargılama usulüne ilişkin bu tercihte etkili olduğu öne sürülmüştür[1677]. Bugün hem İsviçre hukuku hem de hukukumuz

[1674] Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 769; **Kuru**, s. 858.
[1675] Bu bağlamda bkz. **Gabrielli**, s. 59; **Widmer**, s. 53. Zürih Kantonu özelinde benzer olarak bkz. **Martinez**, s. 227.
[1676] Bkz. **Widmer**, s. 53; **Gabrielli**, s. 58–59; **Martinez**, s. 227.
[1677] Bu bağlamda bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 743, s. 230.

açısından, bilgi alma (ve inceleme) hakkının, bağımsız bir karakteri haiz olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla, İsviçre öğretisinde, değişen bu hukuk anlayışına bağlı olarak, şekli hukukun, maddi hukuka uyumlu hale getirilmesi ve OR m. 697'den kaynaklanan uyuşmazlıkların kapsamlı ve hızlı bir yargılama usulüne tâbi tutulmasının makul olacağı belirtilmektedir[1678].

İsviçre'de bilgi alma ve inceleme davaları için uygulanan yargılama usulünde olumsuz yön olarak ispat araçları ve kanun yoluna yönelik sınırlamalar anılmaktadır[1679]. İsviçre hukukunda işaret edilen ispat araçlarına yönelik kısıtlamalar, bizde öngörülen basit yargılama usulü bakımından söz konusu değildir. Ancak, HMK m. 318'e göre, "taraflar dilekçeleri ile birlikte, tüm delillerini açıkça ve hangi vakıanın delili olduğunu da belirterek bildirmek; ellerinde bulunan delillerini dilekçelerine eklemek ve başka yerlerden getirilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayan bilgilere dilekçelerinde yer vermek zorundadır". Yukarıda değişik vesilelerle belirttiğimiz üzere, bilgi alma ve inceleme davasının davacısı, iddiasını somutlaştırma konusunda büyük güçlüklerle karşı karşıyadır. Davalı ortaklıksa, davaya yön verebilecek tüm bilgi ve belgelere hâkimdir. Özellikle inceleme hakkı bakımından, davacının incelenecek belge ve dosyaların bulunabilmesini sağlayan bilgilere sahip olması da düşünülemez. Keza basit yargılama usulünde, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri de yoktur (bkz. HMK m. 317/III[1680]). Bu durum, her ne kadar yargılamanın hızlanmasında önemli bir rol oynasa da, özellikle davacı bakımından olumsuz bir etki de gösterebilecektir. Davacı, dava dışı aşamada ortaklıktan bilgi istediğinde, ortaklık gerekçeli veya gerekçesiz bir red kararı vermiş ya da redde eş değer durumlardan birisi ortaya çıkmıştır. Davacı, dava yoluyla bilgi istediğinde, talebine belki de ilk kez, detaylı ve gerekçelendirilmiş bir cevap bulabilecektir. Bu aşamada, davacı karşısında, önemli oranda bilgi avantajına sahip olan davalının olası tüm gerekçelerini, davacı ilk defa öğrenmiş olacaktır. Ancak davacı, davalının bu savunmasını bir replik dilekçesiyle değerlendirme ve cevaplama olanağından yoksundur. Ayrıca basit yargılama usulünde iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı, yazılı

[1678] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 745, s. 230; **Gabrielli**, s. 59.
[1679] Bkz. **Horber**, Informationsrechte des Aktionärs, No: 745, s. 231; **Gabrielli**, s. 59.
[1680] Bu hükmün anayasaya aykırı olmadığına karar verilmiştir (bkz. **RG. T. 13/02/2013, S. 28558**, Anayasa Mahkemesi Kararı E. 2011/125, 2012/46, T. 22/03/2012)

yargılama usulünden de farklıdır. HMK m. 319'a göre, "iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı dava açılmasıyla; savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlar" (krş. HMK m. 141). Bu durumda davacı, işaret etmesi gereken tüm vakıalara, dava dilekçesinde değinmelidir. Zira dava açıldıktan sonra kural olarak yeni vakıa ileri sürmesi de mümkün olamayacaktır.

Hukukumuzda bilgi alma ve inceleme davaları bakımından uygulanacak olan basit yargılama usulü, davanın hızlı sonuçlanması bakımından olumlu bir tercih olarak değerlendirilebilir. Nitekim Eski TTK döneminde, "usul hukukundaki eğilimleri de dikkate alarak davanın basit yargılama usulüne tabi tutulması" önerilmiştir [1681] . Ancak özellikle menfaatlerin karşılaştırılarak değerlendirilmesi esasına dayanan bilgi alma ve inceleme davaları basit yargılama usulünden daha kapsamlı bir yargılamayı gerektirebilecek zorluktadır. Özellikle Yeni TTK m. 437/V'in mahkeme kararlarının kesin olmasını da düzenlemesi karşısında, detaylı bir yargılamanın önemi daha da belirginleşmektedir. Bu noktada, bilgi alma davaları bakımından kapsamlı ve hızlı yargılamayı sağlayacak biçimde özel düzenlemelere gidilmesi faydalı olabilir.

VI. İSPAT SORUNLARI

A. Uygulanacak Kurallar ve Koşul Vakıaların Gruplandırılması

Pay sahibinin ortaklığa karşı açtığı bilgi alma veya inceleme davasında başarılı olabilmesi için, bilgi alma ve inceleme davasına ilişkin koşul vakıaların somut olayda ispatlanması gerekir. HMK m. 322'ye göre, basit yargılama usulü hakkında hüküm bulunmayan hallerde, yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır. Bu hüküm nedeniyle, ispat yükü, ölçüsü ve araçları gibi hususlarda yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümlerin uygulanması gerekecektir.

MK m. 6'ya benzer olarak, HMK m. 190, aksi özel olarak düzenlenmedikçe, ispat yükünün, iddia edilen vakıaya bağlanan hukukî sonuçtan kendi lehine sonuç çıkaran tarafa ait olduğunu düzenlemiştir. Bu durumda davasını kazanmak isteyen davacının, davanın koşul vakıalarını iddia etmesi, somutlaştırması ve somut iddiasını delilleriyle ispat etmesi gerekir. Öğretide de belirtildiği üzere, "maddi hukuk bir

[1681] Bkz. **Kaya,** Bilgi Alma, s. 331.

hakkın doğumunu veya son bulmasını belli vakıaların varlığına bağlı tutmuştur. İşte delilin konusu bu maddi vakıalardır ve bu vakıaları ispat için delil gösterilir"[1682].

İspatın konusunu maddi hukuk belirlediğine göre, Yeni TTK m. 437 çerçevesinde, bilgi alma ve inceleme davasının koşul vakıaları ortaya konmalıdır. Ardından ispat yüküne ilişkin bir değerlendirme yapılabilir. Yeni TTK m. 437 çerçevesinde açılacak bir bilgi alma veya inceleme davasının koşul vakıaları üç grupta incelenebilir. Birinci grup, hak sahipliği ve hakkın kullanımına ilişkin koşul vakıalardır. İkinci grupta ise hakkın konusuna ilişkin koşul vakıalar yer alır. Üçüncü grubu ise dava dışı talebin sonucuna ilişkin koşul vakıalar oluşturur.

B. Hak Sahipliği ve Hakkın Kullanımına İlişkin Koşul Vakıalar

Yeni TTK m. 437'ye göre ortaya konulabilecek önemli koşul vakıalardan ilk grubu hak sahipliği ve hakkın kullanımına ilişkin koşul vakıalar oluşturmaktadır. Davacı hangi hukuki sebeple bu hakka sahip olduğunu ortaya koymalıdır. Örneğin, davacı bu hakkı pay sahipliğine dayandırıyorsa, o ortaklıkta pay sahibi olduğunu ispatlamalıdır. Somut olayda hak sahipliğine ilişkin koşul vakıanın sorun çıkarması genellikle beklenmez. Ancak bu vakıa dahi, ispat sorunlarını beraberinde getirebilir. Örneğin, katılım haklarının temsil yoluyla kullanıldığı durumlarda, aradaki temsil ilişkisinin pay sahibi tarafından ispatlanması gerekecektir. Dolayısıyla, davacının "hak sahipliği" vakıasını ispat etmesi büyük önem taşır.

İlk gruba dâhil önemli koşul vakıalardan bir diğeri de, dava dışında, hakkın usulüne uygun olarak kullanılmış olması vakıasıdır. Davacı bu noktadaki belirsizliğin ispat yükünü taşır. Hak sahibinin dava açabilmesi için, önce ortaklık içi yolları denemiş olması gerekmektedir. Davacının hakkını usulüne uygun olarak kullanması vakıası, yukarıda hakkın kullanma usulüne ilişkin olarak yer verilen tüm hususları kapsar. Örneğin, hakkın zamanında ve uygun muhataplara yöneltilmek suretiyle kullanılması bu kapsamdadır. Keza pay sahibinin mümkün olduğunca açık ve anlaşılabilir soru sorması külfetlerini de yerinde getirmiş olması gerekir. Pay sahibi somut olay bakımından üzerine düşen külfetleri yerine getirdiğini ve hakkını kullanım şekline uygun olarak kullandığını iddia edip somutlaştıracaktır. Hak sahibi olma vakıası gibi, bu vakıanın da yoğun bir uyuşmazlık alanı teşkil edeceğini

[1682] Bkz. **Kuru**, s. 319.

belirtmek güçtür. Ancak burada da önemli ispat sorunlarıyla karşılaşmak olasılığı vardır. Örneğin, genel kurulda soruyu bizzat sormamış, ancak açıkça sorunun cevabına olan ilgisini ortaya koymuş (başka bir ifadeyle, soruyu benimsemiş) pay sahibinin, "şahıs özdeşliği" sorunu sebebiyle, bu ilgisini açıkça ortaya koyduğunu ispatlaması gerekmektedir. Bu ispat, ayrıca, kendinden önce sorulan soruyu da kapsamalıdır.

Hak sahipliğinin ve dava dışındaki hakkın usulüne uygun kullanılmasındaki ispat belirsizliklerinden davalının yararlanacağını belirtmek yanlış olmaz. Başka bir ifadeyle bu vakıaların ispatı her durumda davacının lehine sonuçlar doğurduğundan, objektif ispat yükünü de davacı taşımaktadır. Hak sahipliği ve dava dışında hakkın usulüne uygun kullanılması vakıaları hak doğurucu nitelikte vakıalardır. Bu nedenle ispat yükünü davacının taşıması olağandır.

Hak sahipliğinin ispatında, pay defteri önemli bir işlev üstlenebilir. Ancak tek ispat vasıtası değildir. Özellikle payın senede bağlandığı ortaklıklarda, pay senetlerinin değerli bir ispat aracı olması kaçınılmazdır. Hamiline yazılı senetlerin, temsil amacıyla doğrudan toplantıya katılacak kişiye teslim edilmesi, bazı ispat sorunlarını beraberinde getirebilir. Dolayısıyla temsil yoluyla bilgi alma hakkının kullanılması önemseniyorsa, dava aşamasında olası bir ispat sorunuyla karşılaşmamak için temsil yetkisi verenin dikkatli davranması gerekir. Keza Yeni TTK m. 417/IV'te yer verilen ve genel kurula katılanların imzaladığı "hazır bulunanlar listesi" de hak sahipliğini ispat bakımından yararlanılabilecek belgelerdendir.

Hakkın usulüne uygun olarak kullanılmış olması vakıasının ispatında toplantı tutanağından faydalanmak olanaklıdır. Toplantı tutanağının bilgi temelli menfaat uyuşmazlıkları bakımından ispat işlevine değinilmişti. Bu işlev toplantıya bakanlık temsilcisinin katılıp katılmamasına göre değişmektedir. Sorunla ilgili olarak yukarıda yaptığımız açıklamalara atıf yapmakla yetiniyoruz[1683].

İnceleme hakkı çerçevesinde önemle belirtilmesi gereken bir husus vardır. Genel kurul toplantısı dışında da inceleme talebinde bulunulabilmesi karşısında, davacı hakkın kullanımının ispatında sorunlar yaşayabilir. Bu nedenle, davacının özellikle toplantı dışı inceleme taleplerinde, olası bir davada ispat sorunlarını da

[1683] Bkz. § 8, V, B, 1, b.

düşünüp, ona uygun bir başvuru yapmasında fayda vardır. Genel olarak, davacının hakkını usulüne uygun kullanmış olması vakıası HMK m. 200 çerçevesinde senetle ispat zorunluluğuna giren bir vakıa değildir. Dolayısıyla tanık delili gibi diğer delillere başvurmak olanaklıdır.

C. Hakkın Konusuna İlişkin Koşul Vakıalar

1. Vakıalar ve İspat Yükü

Bilgi alma ve inceleme davaları bakımından ikinci grup koşul vakıalar ise, hakkın konusuna ilişkindir. Davacı, talep konusunun hakkın konusuyla uyumlu olduğunu ispat etmelidir. Bu vakıalar, hakkın doğumuna ilişkin koşul vakıalardır ve uyuşmazlık yaşanabilmesi muhtemel hususlardır. Bilgi alma ve inceleme haklarının, konu-kapsam ve sınırlarına ilişkin ayrımın önemi burada ortaya çıkar. İstenilen bilgi veya incelemenin, hakkın konusunun yasal çerçevesi içinde kalmasının ispatıyla, sınırları ihlal edip etmediğinin ispatı farklı hususlardır ve bunların iddia ve ispatı konusunda farklı sonuçlara ulaşmak gerekir. Davacı, öğrenmek istediği hususun, kullandığı hakkın konusuna uygunluğunu ispatlamalıdır. Ancak böylelikle davacının faydalanmak istediği hakkı kullandığı anlaşılabilir.

Bu grupta, birbiriyle ilişkili iki koşul vakıa söz konusudur. Birincisi, davanın konusunu teşkil eden bilginin, ortaklık işlerine ilişkin olması vakıasıdır. Yukarıda belirtildiği üzere, bilgi alma veya inceleme hakkının konusunda "doğrudan ve dolaylı" iş ayrımları yapılabilmektedir. Eğer pay sahibinin talep ettiği bilgi, dolaylı iş kategorisinde bir bilgiyse, davacının ayrıca, bu bilginin, ortaklığın işletmesiyle hukukî ya da fiili bir ilişki içinde olduğunu da ispat etmesi gerekir[1684]. Oysa doğrudan işler için böyle bir ilişkinin ayrıca ispatına gerek yoktur. Bu hususta hakkın konusuna ilişkin yaptığımız açıklamalara atıf yapmakla yetiniyoruz[1685]. Çünkü somut olay çok çeşitli sorunları beraberinde getirebilir.

Hakkın konusuna ilişkin koşul vakıanın ikinci yönü de, dava dışında kullanılan hakkın konusuyla davadaki talebin konusunun özdeşliğidir. Burada davacının her iki talebin içerik olarak özdeş olduğunu ispatlaması gerekir. Taleplerin

[1684] Bu ayrım, diğer yandan yönetim kurulu üyelerinin toplantılara hazırlanma yükümlülüğü bakımından önemli bir ölçüt teşkil edebileceğinden, pay sahibinin soracağı soruyu ortaklığa önceden bildirme külfeti bakımından da etki gösterebilmektedir.
[1685] Bkz. § 9, III, A, 2.

özdeşliği ilkesi nedeniyle, talebin aynı olması değil, anlamsal uygunluğu esas alınmaktadır[1686].

Yeni TTK m. 437, hem bilgi alma hakkının konusunu, hem de davanın, dava dışı taleple özdeş bir konuda açılması gerektiğini düzenlemiş bulunmaktadır. Düzenleme, bu nedenle, ispat yükü bakımından hak doğurucu bir norm teşkil eder. Hak doğurucu normlara bağlı vakıalara ilişkin ispat belirsizliğine davacı katlanmalıdır. Zira hakkın konusuna ilişkin vakıaların iddia ve ispatı davacının lehine bir sonuç doğurur. Dolayısıyla objektif ispat yükü davacıdadır. Öğrenilmek istenen hususun, bilgi alma ve inceleme hakkının yasal konusuna uygun olup olmadığı, ya da dava dışı taleple davadaki talebin uyumlu olup olmadığına ilişkin bir belirsizlikten davalı ortaklık yararlanmalıdır.

2. Vakıanın Somutlaştırılarak İddia Edilmesi

a. Somutlaştırma Yükünün Temel Amaçları Ve Somutlaştırma Güçlüğü

Somutlaştırma yükü öncelikle anlamlı bir ispat sürecini mümkün kılmak için vardır. Tarafların, iddia ve uyuşmazlıkları, delil ikamesi için bir başlangıç noktası oluşturabilecek düzeyde ayrıntılandırmalıdır. Ayrıca somutlaştırma yükü, hâkimin hukuku uygulamasını (altlamayı) olanaklı kılar. Davanın karşı tarafının hangi iddialara karşı kendisini savunacağını bilmesi gerekir. Bu nedenle somutlaştırma yükü vasıtasıyla karşı tarafın makul bir savunma yapabilmesi de olanaklı hale gelir. Somutlaştırma yükünün önemli işlevlerinden bir diğeri de tarafların etkinliğini artırmaktır. Son olarak, somutlaştırma yükünün, (var olmayan bir talebin dava edilmesi gibi) temellendirilmemiş veya (örneğin, davanın karşı tarafının sırlarının ortaya çıkarılması amacında olan) kötü niyetli yargılamaları ve ispat faaliyetini engelleme işlevi de vardır[1687].

Somutlaştırma yükünün kısaca değinilen amaçları nedeniyle, davacı hakkın konusunu tanımlarken, bunu somut bir şekilde ortaya koymalıdır. Böylelikle hem hakkın konusunun norm çerçevesinde kaldığı, hem de genel kurulda kullanılan hakkın davadaki taleple uyumu ispatlanabilir. Ancak bilgi alma ve inceleme davaları bakımından, davacının hakkın konusuna ilişkin somutlaştırma yükünü ve bununla bağlantılı olarak, ispat yükünü yerine getirmesinde önemli bir sorunu vardır.

[1686] Bkz. § 17, II, A.
[1687] Söz konusu amaç ve işlevlere ilişkin olarak bkz. **Affolter**, s. 109).

Davacının, hakkın konusuna ilişkin vakıaları somutlaştırılmış olarak iddia etmesi çok güçtür.

İddia ve somutlaştırma yükleri bakımından, bilgi alma ve inceleme haklarını istisnai hale getirecek doğrudan doğruya pozitif bir düzenleme yoktur[1688]. Zira, HMK m. 194/I'e göre, "taraflar, dayandıkları vakıaları, ispata elverişli şekilde somutlaştırmalıdırlar". Usul hukukunun somutlaştırmaya yönelik beklentisiyle, bilgi alma ve inceleme davalarındaki somutlaştırma güçlüğü arasındaki çelişkiye, İsviçre hukukunda da işaret edilmektedir. "Usul hukukunda egemen olan yargılama ilkesine göre, mahkeme, kararını iddia edilmiş vakıalar üzerine tesis etmelidir. İddialar, delil gösterilmesi esnasında, sonradan denetimi mümkün olacak şekilde, mahkeme önünde sadece ana hatlarıyla değil, kapsamlı ve açık (tamamıyla somutlaştırılmış) bir şekilde ortaya konmalıdır" [1689] . Yani iddiayı mahkeme kendisi ortaya koymaz veya belirlemez. Davayı kazanmak amacında olan davacı, davasına temel oluşturan koşul vakıaların oluştuğunu davada ileri sürmeli, bunları somut olay çerçevesinde açıklayıp somutlaştırmalıdır. Sonra da talep sonucunda talebini açık bir şekilde ortaya koyabilmelidir. "Bu somutlaştırma yükünün yerine getirilmesiyse, bilgiye sahip olmayı gerektirir. Kendisine bilgi verilmesini isteyen taraf ise zaten bilgiden yoksundur. Bunun bir sonucu olarak da, hangi bilgiye ihtiyacı olduğunu somutlaştırılmış olarak iddia edemez. Tam tersine, en fazla, genel olarak bilgilendirme konusunu belli belirsiz bir şekilde tanımlayabilir. Böylelikle soru sormak zorunda olan, ancak sorusunu tam olarak nasıl yönelteceğini bilmeyen kişi kendisini bir "kısır döngüde" bulur"[1690].

b. Somutlaştırma Yükünün Nispi Değerlendirilmesi ve İspat Ölçüsünün Düşürülmesi

Öğretide, yargılamanın somutlaştırmaya yönelik gereksinimine maddi hukukun sınırlar koyduğu belirtilmektedir. Söz konusu gereksinim, hakların gerçekleşmesini engellememeli veya haddinden fazla zorlaştırmamalıdır [1691] .

[1688] Talebin açıklığı ilkesi çerçevesinde bu yöndeki açıklamalarımız için bkz. § 17, II, B, 2.
[1689] Bkz. **De Beer, Alexander:** "Aktienrechtliche Informationsrechte als -Paper Rules-", Recht im Wandel seines sozialen und technologischen Umfeldes, Festschrift für Manfred Rehbinder, Bern, 2002, s. 437.
[1690] Bkz. **De Beer**, s. 437.
[1691] Bu yönde bkz. **Affolter**, s. 101–102.

Öğretide belirtildiği üzere, hukukça korunan durumlar, usuli sebeplerle savunulamaz hale gelirse, anonim ortaklıklar hukukuna egemen olan çoğunluk prensibine yasa koyucu tarafından getirilmiş sınırlar anlamını yitirecektir[1692]. Sonuç olarak, maddi hukukun pay sahibine tanıdığı bilgi alma ve inceleme haklarıyla, somutlaştırma yükü arasında dengeleyici bir çözüm bulmak gerekmektedir. Özellikle, pay sahibinden, konusu detaylandırılmış ve somut bir bilgi alma ya da inceleme talebinin beklenemeyeceği durumlarda somutlaştırma yükünün de çok katı uygulanmaması, nispi değerlendirilmesi gerekir. Zira somutlaştırma yükü, maddi hukukun tanıdığı hakların gerçekleştirilmesini engellemek amacıyla öngörülmemiştir. Hakikaten, İsviçre öğretisinde bu soruna işaret edilmiştir. Somutlaştırmanın imkânsız veya beklenemez olduğu bir durumda, yasa koyucunun, OR m. 42/II ile iddianın belirliliğine yönelik beklentiyi düşürerek, usul hukukunun düzenleme alanına müdahale ettiği ifade edilmektedir[1693]. Öğretide işaret edilen OR m. 42/II'nin sistemimizdeki karşılığı Yeni BK m. 50/II düzenlemesidir. Esas olarak haksız fiillere ilişkin bir uygulama alanına sahip olan bu düzenlemenin önemli bir sonucu vardır. Düzenleme, zararın tam olarak ispatının beklenemez ya da imkânsız olduğu durumlarda uygulama alanı bulmaktadır. Böyle bir durum söz konusu olursa, usul hukukunun da, davayı kaybetme riskini üstünde taşıyan tarafın, zararı tam olarak somutlaştırmasını beklememesi gerekir. Fakat anılan taraf, imkân olduğu ve kendisinden beklenebildiği kadarıyla, talep edilen zararın oluşumu ve miktarına ilişkin emare oluşturan vakıaları, usul hukukunun gerekleri uyarınca açıklamak ve buna göre delil sunmakla yükümlüdür. Burada söz konusu olan, maddi hukuka ilişkin açık bir düzenleme gereğince somutlaştırma yükünün düşürülmesidir. OR m. 42/II'den (Yeni BK m. 50/II) hareketle, açık yasal bir dayanak olmasa dahi, bir taraftan bilgi eksikliği nedeniyle, somutlaştırmanın imkânsız veya beklenemez olduğu ve bu nedenle hak aramanın başarısızlığa ulaşma tehdidi altında bulunduğu, diğer taraftan da maddi hukuk gereğince karşı tarafın bilgilendirme yükümlülüğü altında olduğu durumlarda, yukarıda bahsedilen hukukî sonuca ulaşılması gerektiği belirtilmektedir[1694]. İsviçre öğretisinde, benzer soruna, özel denetim bakımından da işaret edilmiştir. Özel denetimde, azınlık pay sahibi ya da sahiplerinin ortaklık

[1692] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Gassmann,** Durchsetzung, s. 420.
[1693] Bu bağlamda bkz. **Affolter**, s. 106.
[1694] Anılan tespit ve hukuki sonuç için bkz. **Affolter**, s. 106.

sırlarına vakıf olabilecek konumda olmayan dışarıdan kişiler oldukları belirtilmektedir. Bu nedenle, mahkemelerin, meseleye daha anlayışlı yaklaşmaları gerektiği ifade edilmektedir. Örneğin, büyük zararların ya da hiç veya yeteri kadar açıklanamayan zararların söz konusu olması gibi, bazı hususların en azından doğru gitmediğine dair emareler varsa bir özel denetim talebinin kabul edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır[1695]. Özel denetim de bilgi alma ve inceleme hakları da, benzer amaçlara hizmet etmekte ve aynı sistemin birer parçası olarak işlev üstlenmektedirler. Her iki hakkın kullanılması ve ortaklık dışında talep edilmesi bakımından, hak sahibinin konumu ortaklık karşısında aynıdır. Dolayısıyla bilgilendirme sistemi içindeki haklar bakımından, hak sahibi, ciddi bir somutlaştırma sorunu ile karşı karşıyadır ve bunun yargılama esnasında gözetilmesi gerekir.

Bilgi alma ve inceleme hakkı sahibi, çoğunlukla, hem genel kurulda hem de dava aşamasında, talebinin konusunu açık ve detaylı bir şekilde ortaya koyma olanağından yoksundur. Bu durumda, pay sahibinden, davanın koşul vakıalarını somutlaştırması istenirken, özellikle bilgi alma veya inceleme talebinin konusunu tüm detayıyla somutlaştırması beklenemeyecektir. Ancak somutlaştırma yükünün öngörülme sebepleri de gözetilerek, ortaklığın savunma yapmasını imkânsız kılacak veya ispat sürecini anlamsız hale getirecek genişlikte somutlaştırılmamış iddialar da kabul edilemeyecektir. Dolayısıyla hakkın konusuna ilişkin koşul vakıaların ispatı bakımından, somutlaştırma yükünün amaçları da gözetilerek, hâkimin ispat ölçüsünü uygun bir oranda düşürmesinde büyük fayda vardır. Buna karşın, davacı bilgi alma veya inceleme hakkına sahip olduğunu, bu hakkını usule uygun olarak kullandığını, tam olarak somutlaştırmalıdır. Somut olarak iddia edilmesi gereken bu hususlarda davacı delil ikame yükünü de yerine getirebilecek durumdadır. Bu vakıalar HMK m. 200 kapsamında olmadığından, her türlü delille ispat edilebilmelidir. Özellikle tam olarak somutlaştırabileceği vakıalar temelinde, davacıdan tam ispat ölçüsünde bir ispat beklenecektir. Oysa bilgi eksiği nedeniyle hakkın konusuna ilişkin vakıaları davacının tam olarak somutlaştırabilmesi, ilk grupta bahsedilen vakıalar kadar olanaklı değildir. Dolayısıyla somutlaştırmaya yönelik beklenti, özellikle ispat ölçüsü, bu vakıa temelinde düşürülmezse, maddi hukukun tanıdığı bilgi alma ve inceleme hakları, anlamını büyük ölçüde yitirecektir.

[1695] Bu hususta bkz. **Casutt,** Praktische Erfahrungen, s. 510.

D. Dava Dışı Talebin Sonucuna İlişkin Koşul Vakıalar

1. Redde ve Paylaşılan Bilginin Niteliğie İlişkin Vakıalar

Yeni TTK m. 437/V çerçevesinde anılması gereken üçüncü grup koşul vakıaları dava dışı talebin sonucuna ilişkin koşul vakıalar oluşturur. Davacı talep ettiği bilgiye hiç ulaşamamış olabilir. Bu durumda davacının talebinin reddedildiğini veya redde eşdeğer durumlardan birisi ile sonuçlandığını ispat etmesi gerekir. Başka bir ifadeyle davacı kendisine talep ettiği bilginin verilmediği vakıasını ispat yükü altındadır. Bu noktada bir menfi vakıa ispatı söz konusu olmaktadır.

Yeni TTK m. 422 gereği, genel kurulda sorulan sorular ve bunlara verilen cevaplar toplantı tutanağının zorunlu içeriğidir. Dolayısıyla hak sahibinin dava dışı aşamada, genel kurul toplantısında kullandığı bilgi alma ve inceleme hakları bakımından söz konusu menfi vakıanın ispatlanması sorun olmamalıdır. Ancak özellikle bakanlık temsilcisinin katılmadığı toplantılarda tutanak ispat aracı olarak hem daha güçsüzdür hem de ispat sorunlarına neden olabilir. Çünkü bu toplantılarda, tutanak, toplantı başkanlığı tarafından imzalanmaktadır. Pay sahibinin tutanağın tutulmasıyla ilgili bir hâkimiyeti söz konusu değildir. Bir şekilde tutanağın usulüne uygun tutulmamış olması halinde, pay sahibi aleyhine bir sonuç çıkmamalıdır. Yukarıda belirtildiği üzere, bakanlık temsilcisinin katılmadığı toplantılarda tutulan tutanaklar, pay sahibinin imzasını taşımadığından, pay sahibi aleyhine delil olamaz[1696]. Keza anılan menfi vakıanın tanık delili ile ispatlanması da olanaklıdır. Ayrıca, menfi bir vakıanın ispatlanmasında, ispat güçlüğü ile karşı karşıya olan tarafın durumuna özgü olarak geliştirilen çözümler burada uygulama alanı bulabilir. Örneğin, buna ilişkin aranan ispat ölçüsü düşürülebilir[1697] veya bu mümkün değilse, karşı tarafın (yani ortaklığın) vakıaların aydınlatılmasına katkısı[1698] beklenebilir.

Dava dışı talebin sonucunu ilgilendiren koşul vakıalardan bir başkası da, paylaşılan bilginin niteliğine ilişkindir. Başka bir ifadeyle, uygun kapsam, kalite veya değerde bilgi paylaşılmamış olmasıdır. Dava dışı talebin sonucunu ilgilendiren koşul vakıaları ayrı bir grup halinde değerlendirmemizin nedeni, aslında red haliyle kapsam uyuşmazlığının ortak bir yönünün olmasıdır. İkisi de menfi vakıa teşkil

---

[1696] Bkz. § 8, V, B, 1, b.
[1697] Bkz. **Atalay, Oğuz:** Menfi Vakıaların İspatı, İzmir, 2001, s. 137–138.
[1698] Bkz. **Atalay**, Menfi Vakıaların İspatı, s. 139 vd.

etmektedir. Ayrıca her iki durumda da davacı talebini bu temele dayandırmaktadır. Zira davacının dava dışı talebi reddedilmeseydi veya tamamen yasanın öngördüğü kalite-değer ve kapsamda bilgi verilmiş olsaydı davaya gerek kalmayacaktı. Davacı söz konusu menfi vakıaların ispatında, bilirkişi ve uzman görüşü gibi ispat araçlarından faydalanabilir. Redde ilişkin açıklamada yer verildiği gibi, menfi vakıaların ispatına yönelik olarak geliştirilen çözümlerden burada da faydalanma olanağı vardır.

Bilgi veya inceleme için dava hakkının doğumu bakımından, yasal koşulları taşıyan bir bilgi alma talebine rağmen, aynı çerçevede bir cevap verilmemiş olması önemlidir. Yeni TTK m. 437/V'te, "…bu fıkra anlamında bilgi alamayan" pay sahibinin dava açabileceği düzenlenmiştir. Anılan fıkrada bilgiye ilişkin bir ölçüt olmadığından düzenlemede geçen "fıkra" ifadesini "hüküm" olarak anlamak mümkündür. Yeni TTK m. 437/II'ye göre, "verilecek bilgiler, hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olmalıdır". Bu bağlamda, bilginin kalitesi ve değerinin yasal çerçeveye uygun olmaması koşul vakıadır ve bu noktadaki belirsizlik davacı aleyhine işler.

Bilgi alma ve inceleme haklarının kapsamıyla ilişkili olarak belirttiğimiz üzere, bilgi veya incelemenin pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından gerekli olması, sistemimizde bir koşul vakıa olmasa da, verilecek bilginin kapsamının tespitinde önem taşımaktadır. İsviçre hukukunda, gereklilik koşuluyla ilgili, doğal bir karineye işaret edildiğine değinmiştik. Pay sahibinin, ortalama bir pay sahibinin haklarının kullanması bakımından istenilen bilginin gerekli olduğunu ispat etmesi halinde, gereklilik koşulu sağlanmış kabul edilir[1699]. Buna benzer olarak, pay sahibi, verilen bilginin, ilgili ortaklığın ortalama bir pay sahibinin haklarını kullanması bakımından yetersiz olduğunu ispatlarsa, somut olayda uygun olmayan kapsamda bilgi verildiğine yönelik karine sonucunu elde eder. Örneğin, bilgi ya da inceleme, ortalama bir pay sahibinin, genel kurulda bir karar önerisinde bulunması ya da kullanacağı oyun yönünü belirlemesi bakımından gerekliyse, somut olaydaki davacı bakımından da gerekli olacaktır. Keza olası sorumluluk davaları bakımından da bu karine önemli bir işlev üstlenebilir. Ayrıca, pay sahibi, somut olaydaki menfaatinin ortalama bir pay sahibinin menfaatinden daha önemli olduğunu ve onun

[1699] Bkz. yukarıda § 11, II, C.

ihtiyaç duyduğu bilginin kapsamını aştığını da ispatlayabilmelidir. Ancak bu durumda, ihtiyacın daha somut bir şekilde ortaya konması davacıdan beklenebilir.

2. Red veya Uygun Nitelikte Bilgi Verilmemesinin Haksızlık Teşkil Ettiğine Yönelik Vakıa

a. Davacının İspat Yükü Taşıdığı Durumlar

aa. Haksızlığın Hak Doğurucu Normlardan Kaynaklanması

Koşul vakıalar bakımından, öğretide zikredilen bir husus, bilgi verilmemesi veya inceleme sağlanmamasının haksızlık teşkil etmesidir[1700]. Reddin haksız olması koşulunun ispat yükünü davacı tarafın taşıdığı da benzer olarak belirtilmektedir[1701]. Kanımızca bu önermein her zaman doğru olduğu savunulamaz. Aynı esas, uygun kalite, değer veya kapsamda bilgi verilmemiş olması için de geçerlidir. Bu nedenle meseleye kısaca değinmekte fayda vardır.

Dava dışı bir bilgi alma veya inceleme sağlanması talebinin reddinin haklı veya haksız olması, değişik olasılıklara göre somutlaşır. Haksızlığın dayanağı olan norm ve buna bağlı vakıanın tespit edilmesi gerekir. Davacı özellikle hak doğurucu normlara bağlı vakıaları ispatlamalıdır. Zira davacı bu vakıalardan kendi lehine sonuç çıkarmaktadır. Dolayısıyla hak doğurucu vakıalarla ilgili olarak ispat yükünü davacının taşıdığından şüphe duymamak gerekir. Gerçekten de, yukarıda bilgi alma ve inceleme haklarının hak doğurucu koşul vakıalarına göre bir değerlendirme yapılmıştır. Bu vakıalarda da ispat yükü hep davacı tarafta olmuştur. Özellikle menfi vakıalar bakımından ispat yükü davalı taraf üzerinde kabul edilmeyip, sadece davalı tarafın vakıaların aydınlatılmasına katkısı veya bu vakıalarla ilgili ispat ölçüsünün düşürülmesi gibi çözümlere yönelinmiştir. Dolayısıyla davacının, hakka sahip olduğunu, hakkını yasal çerçevedeki konu ve usule uygun kullandığını, ancak

---

[1700] Aynı vakıanın kapsama uygun bilgi verilmemesi için de önerilmesi mümkündür. Örneğin ortaklığın daha fazla bilgi vermesinin ortaklık sırlarını ihlal etmesi olasıdır ve bu durumda dar kapsamda bilgi verilmesinin haksızlık teşkil ettiği savunulamaz.

[1701] Talebin reddinin haksız olması şeklinde öğretide anılan koşul vakıa için bkz. **Atalay, Oğuz:** "Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması", Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, C. I, İzmir, 2015, s. 71. Yazar aynı yerde, bu vakıanın "reddin haklı bir sebebe dayanmaması" şeklinde ifade edilebilecek bir menfi vakıa olduğunu belirtmektedir. Buna göre şirketin Yeni TTK m. 437/III'te yer alan vakıalara açıkça dayanmaması halinde dahi, ispat imkânsızlığı sorunuyla karşılaşılacağından ispat yükü davacıda olmakla birlikte, delil ikame yükünün ortaklığa yüklenmesi gerekir. Talebin haksız olarak reddedildiğini davacının kanıtlaması gerektiği yönünde bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 327, s. 1508. Yazar aynı yerde, Yeni TTK m. 437/III'e giren vakıaların ortaklık tarafından ispatlanması gerektiğini de belirtmiştir.

talebinin karşılanmadığını ispatlaması, dava hakkı için, gereken koşul vakıaların ispatlanmış olmasını sonuçlayacaktır. Tabi ki, davalı taraf olan ortaklığın, davacının, koşul vakıaların gerçekleştiğine yönelik hâkimde oluşturduğu kanaati sarsması mümkündür. HMK m. 191/I, cümle 1'e göre, "diğer taraf, ispat yükünü taşıyan tarafın iddiasının doğru olmadığı hakkında delil sunabilir". Ortaklığın bu faaliyeti asıl ispat faaliyeti değildir, karşı ispat faaliyetidir ve HMK m. 191/I, cümle 2'ye göre, "karşı ispat faaliyeti için delil sunan taraf, ispat yükünü üzerine almış sayılmaz". Karşı ispat faaliyeti yürütecek ortaklığın, davacının iddialarının doğruluğu hakkında şüphe uyandırması yeterlidir. Yoksa aksi yönde tam bir kanaat oluşturmasına gerek yoktur[1702].

Sonuç olarak, dava dışı bir talebin reddi, hak sahipliği, hakkın kullanma usulü veya hakkın konusu gibi dava hakkını doğuran vakıalara ilişkin olabilir. Bu vakıalar hakkı doğurucu karakteri nedeniyle davacının ispat yükünü oluşturur. Örneğin hakkın konusu "ortaklık işleri" ile ilişkilendirilemiyor ya da bu noktada bir belirsizlik varsa, ispat edilememiş bu koşul vakıa için red haklıdır ve sonucuna da davacı katlanacaktır. Keza davadaki taleple dava dışı aşamadaki taleplerin özdeş olduğunu davacı ispatlamalıdır. Eğer davacı, bu özdeşlik vakıası konusunda hâkimde olumlu bir kanaat oluşturamaz ya da oluşturduğu kanaat ortaklığın karşı ispat faaliyeti sonucunda şüpheli hal alırsa, davacı söz konusu vakıayı ispat edemediğinden, davasının reddedilme olasılığıyla karşı karşıya kalacaktır.

bb. Haksızlığın On Günlük Hak Düşürücü Süreden Kaynaklanması

On günlük hak düşürücü süreye uygun olarak dava açılması ve bunun ispatı ile "makul süre"de dava açılması ve bunun ispatı birbirinden farklı esaslara tabidir. İspatlanmış (ya da var olan) bir hakkın, devam etmekte olduğu, genel olarak hak doğurucu vakıalar arasında değerlendirilemez ve bu nedenle, sona ermenin ispat yükünü, ilgili vakıaya hakkı sona erdirici olarak dayanan taraf taşımaktadır. Ancak bir hakkın mevcudiyeti, baştan itibaren süreye dayalı ise, hakkın zamanında ve usule uygun kullanımı da, onun geçerli olarak kullanılmasının bir parçasıdır [1703] .

[1702] Bkz. **Atalay**, Menfi Vakıaların İspatı, s. 7. Burada, karşı tarafın iddiasını ispat etmesi güçleştirilmeye çalışılmaktadır (bu bağlamda bkz. **Kuru**, s. 326).
[1703] Bkz. **Hausheer, Heinz/Walter, Hans Peter/(Walter, Hans Peter):** Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Einleitung, Art: 1-9 ZGB, Band I/1, Bern, 2012, Art. 8, No: 624.

Dolayısıyla, özellikle yasanın açık olarak belirlediği hak düşürücü sürelerde ispat yükü, zamanaşımı sürelerindeki ispat yükü gibi değildir. Zamanaşımı, bir defi olarak ileri sürülmektedir. İddia ve ispat yükünü de borçlu taraf taşımaktadır. Alacaklıysa, zamanaşımının durmasına, kesilmesine veya definin hakkın kötüye kullanılması yasağına aykırı olarak öne sürülmesine ilişkin ispat yüklerini taşımaktadır[1704]. Zamanaşımı, alacaklının işlemiyle kesilmekte (örneğin bkz. Yeni BK m. 154/I, 2), hak düşürücü süreyse korunmaktadır. Dolayısıyla hak düşürücü sürede ispat yükü değerlendirilirken, zamanaşımıyla değil, aksine zamanaşımının kesilmesiyle benzerlik kurulabilir[1705]. Başka bir ifadeyle, zamanaşımı borçlunun bir karşı hakkı gibi değerlendirilebilirken, hak düşürücü sürenin dolmaması daha çok, alacaklının ispat edeceği talebin bir parçası olmaktadır. Dolayısıyla, bilgi alma ve inceleme davalarında açık red hali için öngörülmüş on günlük süreye uyulduğunun davacı tarafından ispat edilmesi gerekir. Hukukumuz bakımından, hak düşürücü süreler hâkimin re'sen dikkate alacağı vakıalar olduğundan, hâkim tarafından bunun sorulması üzerine, davacı tarafın hakkın süresi içinde kullanıldığını iddia etmesi gerekir. Bu noktadaki olası bir belirsizlik davacı aleyhine işleyecektir.

b. Davalının İspat Yükü Taşıdığı Durumlar

aa. Haksızlığın Sınır İhlâline Dayanması

aaa. Hakkı Engelleyici Normlar ve İspat Yükü İlişkisi

Dava dışındaki talebin reddinin haklılığı veya haksızlığı, her zaman bilgi alma hakkına sahiplik, hakkın kullanılması, konusu veya kapsamına göre belirlenmez. Bunun dışında bilgi alma hakkının kullanılması, ortaklığın gizliliğe yönelik menfaatini önemli ölçüde ihlâl ediyor veya somut olayda dürüstlük kuralına aykırılık oluşturuyor olabilir. Bu durumlarda da talebin reddi haklı bir reddir. Ancak bu vakıalar davalı ortaklık tarafından ileri sürülmelidir ve objektif ispat yükü de ortaklığın üstünde olmalıdır. Bu kanıya ulaşmamızı sağlayan husus özellikle Yeni TTK m. 437/III düzenlemesinin niteliği ile ilgilidir. Düzenleme, bilgi alma ve inceleme haklarının sınırlarını çizerken, bunu, bilgi veya inceleme sağlanmasının olumsuz bir koşulu olarak mı düzenlemektedir, yoksa söz konusu sınır ihlâli, dava

[1704] Bu bağlamda bkz. **Hausheer/Walter/(Walter),** Berner Kommentar, ZGB, Art. 8, No: 621–622.
[1705] Bu yönde detaylı değerlendirme için bkz. **Hausheer/Walter/(Walter),** Berner Kommentar, ZGB, Art. 8, No: 624

dışı talebin reddinin olumlu bir koşulu mu olmaktadır? Anılan sorunun cevaplanması sınır ihlâllerinde ispat yükünün hangi tarafa ait olacağını belirlemede önemli bir işlev üstlenecektir.

Rosenberg'in normlar teorisine göre[1706], ispat yükü, temel normlar ve karşı normlar sistemi üzerine kuruludur[1707]. Dolayısıyla bir davada, tarafların objektif ispat yükünün, aslında uygulanacak kurala göre belirlendiği ifade edilebilir. Kuralın uygulanması, kural içinde öngörülen koşul vakıalar temelinde mümkün olabilmektedir. Söz konusu esasa göre, talepte bulunan taraf, hak doğurucu koşul vakıaların; talebin muhatabı ise, hakkı sona erdirici ve bertaraf edici koşul vakıaların ispat yükünü taşır[1708].

Bazı normlar düzenlenirken, hak doğurucu koşul vakıaların farklı bir şekilde karşımıza çıkması muhtemeldir. Bunun nedeni, hakkı engelleyici[1709] veya hakkın doğumunu engelleyen[1710] kurallardır. Bu kurallara bağlı koşul vakıalar da hakkı engelleyici koşul vakıalar olarak adlandırılabilir. Hakkı engelleyici kurallarla hak doğurucu kuralları birbirinden ayırt etmek, zorluk taşıyabilmektedir[1711]. Çünkü öğretide belirtildiği üzere, koşul vakıaların, hak doğurucu, hakkı sona erdirici ve bertaraf edici koşul vakıalar olarak tasnif edilmesi, maddi hukukun nitelemesinden kaynaklanmaktadır. Buna karşılık, hakkı engelleyici koşul vakıalar, maddi hukukun kendine özgü bir kategorisi içinde yer almazlar. Aksine, amaca uygunluk nedeniyle ortaya atılmış olup, hak doğurucu koşul vakıalara ilişkin temel ispat yükü dağılımından farklı olarak, talep muhatabının ispata sevk edildiği, özel ispat yükü kurallarının bir bütününü ifade ederler[1712]. Bu nedenle hakkı engelleyici kurallara ilişkin koşul vakıalar, bir hakkın doğumunun menfi koşulları olarak da

[1706] Burada "normlar teorisi" olarak andığımız teori, öğretimizde "norm kuramı" olarak da anılmıştır. Rosenberg tarafından ortaya atılan teorinin, ispat yükü dağılımını belirlemede bugün hâkim olan kuram olduğu yönünde bkz. **Umar, Bilge/Yılmaz, Ejder:** İsbat Yükü, İstanbul, 1980, s. 43.
[1707] Bkz. **Musielak, Hans-Joachim/Voit, Wolfgang/(Foerste, Ulrich):** Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz, München, 2015, §286, No: 34.
[1708] Bu yönde bkz. **Musielak/Voit/(Foerste)**, ZPO, §286, No: 35.
[1709] Bkz. **Atalay**, Menfi Vakıaların İspatı, s. 61.
[1710] Bkz. **Umar/Yılmaz**, s. 146.
[1711] Bkz. **Umar/Yılmaz**, s. 146.
[1712] Bu anlamda bir açıklama ve tespit için bkz. **Krüger, Wolfgang/Rauscher, Thomas/(Prütting, Hanns):** Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, Band 1, §§ 1-354, München, 2013, §286, No: 113.

nitelendirilebilmektedir[1713]. Yani hakkı engelleyici bir vakıanın olayda olmaması, hakkı doğurucu bir vakıa olarak anlaşılabilmektedir.

Yasaların, olağan düzenleme tarzından ayrılıp, hak doğurucu bir vakıayı hakkı engelleyici bir vakıa gibi düzenlemesinin bir nedeni olmalıdır. Öğretide, hak doğurucu vakıaların, hakkı engelleyici vakıalar gibi ele alındığı yerlerde, yasanın, ispat yükünü talebin karşı tarafına yüklemek suretiyle, bir istisna düzenlediği belirtilmektedir[1714]. Bu tür istisnalara, yasada çoğunlukla, cümle yapısı, sistematik veya kullanılan ifadeler vasıtasıyla açıkça işaret edildiği belirtilmektedir. Ayrıca, yasadaki "kural"dan ayrılan istisnalara müracaat edildiğinde de, ispat yükünün yer değiştirmesinin mümkün olduğuna değinilmektedir[1715]. Hakikaten, talepte bulunan taraf, hakkının olumsuz koşullarının da ispat yükünü taşırsa, hakkını araması, ölçüsüz biçimde zorlaştırılmış olur. Bununla birlikte, karşı taraf, hakkın engellendiğini sadece iddia edip ispat etmezse, ona da, uygun olmayan bir ayrıcalık tanınmış olur[1716].

bbb. Sınır İhlali Vakıasının Niteliği

HMK m. 190, "kanunda özel bir düzenleme olmadıkça", iddia edilen vakıaya bağlanan hukukî sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafın ispat yükü altında olduğunu düzenlemiştir. Yukarıda kısaca değinilenlerden hareketle, HMK m. 190'da işaret edilen özel düzenlemelerin, yasaların olağan düzenleme biçiminden ayrılan, bir şekilde istisna olarak vurgulanan ve hatta temel normdan ayrı olarak farklı yerlerde düzenlenen kuralları da kapsadığı düşünülebilir.

Bilgi alma hakkı bakımından, bilgi talep eden davacının, hakkın doğumuna işaret eden koşul vakıaları ispat etmesi gerektiğinde şüphe yoktur. Eğer talebin dava dışında reddedilmesinin haklı veya haksız olmasına ilişkin husus, bir "sınır ihlâli" vakıasına dayanıyorsa, objektif ispat yükü, Yeni TTK m. 437/III'ün yukarıdaki sınıflandırma içerisinde nerede yer aldığına göre belirlenir. Bilgi alma hakkı Yeni TTK m. 437/II'de ve inceleme hakkı da Yeni TTK m. 437/IV'te düzenlenmiştir. Ancak hakkın sınırları, özellikle bilgi alma hakkı bağlamında ve hakkın kendisini

[1713] Bkz. **Atalay**, Menfi Vakıaların İspatı, s. 61; **Hausheer/Walter/(Walter),** Berner Kommentar, ZGB, Art. 8, No: 288.
[1714] Bkz. **Musielak/Voit/(Foerste)**, ZPO, §286, No: 36.
[1715] Bu anlamda bkz. **Musielak/Voit/(Foerste)**, ZPO, §286, No: 36.
[1716] Bu hususta bkz. **Hausheer/Walter/(Walter),** Berner Kommentar, ZGB, Art. 8, No: 290.

düzenleyen fıkradan ayrı olarak düzenlenmiştir. Sınırların sistematik olarak Yeni TTK m. 437 içindeki yeri haricinde, lafzı da bir ayrıcalık içermektedir. Yeni TTK m. 437/III'e göre, hak sahibinin talebi, "sadece", yerine getirilmesi halinde ortaklık sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer ortaklık menfaatlerinin tehlikeye gireceği gerekçesiyle reddedilebilmektedir. Yani anılan hususlar dışında, ortaklık bilgi vermek zorundadır. Hükümde yer verilen "sadece" ifadesi hem hakkın sınırlarını sınırlamakta, hem de bunu temel kuraldan ayrı tutmaktadır. Yasanın sistematiği ve lafzı değerlendirildiğinde, aslında ortada bir kural-istisna ilişkisi olduğu anlaşılmaktadır[1717]. Yasa Yeni TTK m. 437/III haricindeki durumlarda usule uygun bir bilgi alma isteminin cevapsız bırakılamayacağını vurgulamaktadır. Başka bir ifadeyle, usule uygun bir bilgi veya inceleme istemi karşısında, bilgi veya incelemenin sağlanması kural halini almışken, red ise sadece Yeni TTK m. 437/III'e giren durumlara hasredilmiştir.

Bilgi alma hakkının sınırları, yukarıda belirtildiği üzere, öğretide, hakkın olumsuz koşulu olarak ifade edilmektedir. Ancak, sınırlara aykırılık vakıası, hakkı doğurucu temel normdan, dikkat çekici biçimde ayrı bir yerde ve yasanın hem lafzı hem de özü itibarıyla kural-istisna ilişkisi çerçevesinde düzenlenmiştir[1718]. İsviçre sisteminde, bilgi alma hakkının koşullarından birisi olarak düzenlenen "pay sahipliği haklarının kullanımı bakımından gerekli olma" koşulunun Yeni TTK m. 437'ye alınmamasının gerekçesi de amaçsal olarak bu yorumu desteklemektedir. Zira yasa koyucu, pay sahibinin bilgiye ulaşmasını kolaylaştırmak amacıyla bu düzenlemeye yer vermediğini ilgili madde gerekçesinde vurgulamaktadır. Bu durumda hakkın sınırlarının ihlâline ilişkin koşul vakıa "hakkı engelleyici" bir vakıa olarak nitelenebilir. Sonuç olarak, Yeni TTK m. 437/III'e göre, hakkı doğurucu "menfi" bir vakıa olarak, bir sınır ihlâlinin olmadığına ilişkin ispat yükü, davacının üzerinde bırakılmamalıdır. Tersine, bir sınır ihlâlinin olduğu vakıasının davalı tarafından

[1717] İspat yükü dağılımına ilişkin kural veya istisna kriterinin çoğunlukla hükmün yapı veya anlamından ortaya çıktığına öğretide değinilmektedir (bkz. **Hausheer/Walter/(Walter),** Berner Kommentar, ZGB, Art. 8, No: 298). Hukukumuzda da hakkı engelleyici kuralların bir bölümünün kural-istisna ilişkisi içinde olduğuna vurgu yapılmıştır (bkz. **Umar/Yılmaz**, s. 158).

[1718] Kural-istisna ilişkisinin tespiti, ispat yükü için önem kazanabilmektedir. Örneğin, mülkiyet serbestîsi kural, onun sınırlandırılmasıysa istisnadır. Dolayısıyla sınırlandırmayı öne süren veya ona dayanan tarafın bunu ispat etmesi gerekir (bu çerçevede bir örnek için bkz. **Hausheer/Walter/(Walter),** Berner Kommentar, ZGB, Art. 8, No: 309).

somutlaştırılarak iddia ve ispat edilmesi gerekir[1719]. Bu yönde bir savunma sebebine ilişkin objektif ispat yükünü, hakkı engelleyici kurala dayanan ortaklığın taşıması yasanın amacına da lafzına da uygun düşmektedir.

Hâkim sınır ihlâli iddialarını somut olayın koşullarını dikkate alarak, menfaatleri karşılaştırarak değerlendireceğinden, davacı tarafın, davalının iddialarına yönelik bir karşı ispat faaliyeti yürütmesi mümkündür. Davalının dayandığı hakkı engelleyici norm, somut olayda kendi menfaatinin, davacının edineceği menfaate oranla daha çok zedeleneceğine ilişkindir. Davacı, davalının hâkimde oluşturduğu kanaati sarsmak için karşı ispat faaliyetinde bulunabileceği gibi, kendi menfaatini somutlaştırıp, ortaklığın menfaatinin kendi menfaatine kıyasla daha az olduğunu da ispatlayabilmelidir. Böyle bir durumda, davacının, bilgiye olan menfaatini öyle ortaya koyması gerekir ki, bu menfaat, ortaklığın gizliliğe olan menfaatinden daha fazla kabul edilebilsin.

bb. Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı ve Makul Süre Esasına Dayanan Vakıalar

aaa. Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağına Dayanan Vakıalar

MK m. 2'den kaynaklanan hakkın kötüye kullanılması yasağı, bilgi alma ve inceleme haklarıyla bağlantılı olarak da uygulanmaktadır. Yukarıda değinildiği üzere, Yeni TTK m. 437/III düzenlemesinin esnekliği karşısında hakkın kötüye kullanılması yasağının alanı ciddi anlamda daralmıştır. Hakkın kötüye kullanılması yasağının uygulamasıyla özellikle iki durumda karşılaşılabilir. Birincisi, hak sahibinin, bilgi alma veya inceleme haklarının amaçlarına yabancı amaçlarla bu haklardan faydalanması halidir. Buna ilişkin örneklere yukarıda değinmiştik[1720]. Bilgi alma hakkının amacına tamamen yabancı kullanımların ispatlanması halinde, dava dışı talebin reddi haklı bir red halini alır. Bu anlamda hakkın kötüye kullanılması yasağı, bilgi alma veya inceleme hakkının sınırı gibi işlev gösterebilmektedir. Yeni TTK m. 437/III düzenlemesinde olduğu gibi, burada da hakkı engelleyici bir kuralın olduğu kabul edilmelidir. Çünkü ortada bir kural-istisna

[1719] Öğretimizde, ortaklığın menfaatlerinin tehlikeye düştüğünün somut bir şekilde ortaya konması ve ileri sürülen tehlikenin gerçekleşmesinin de muhtemel olması gerektiği belirtilmektedir (bkz. **Üçışık/Çelik**, s. 411).
[1720] Bkz. yukarıda § 16, III, B, 1.

ilişkisi olduğu açıktır. Öğretide, hukukî korumanın sağlanmasının kural, MK m. 2/II çerçevesinde hakkın kötüye kullanılması nedeniyle bunun reddedilmesininse istisna olduğuna değinilmektedir[1721]. O halde bu norma dayalı bir reddin, haklı olduğuna ilişkin vakıa davalı ortaklık tarafından ileri sürülmeli ve ispatlanmalıdır. Yani objektif ispat yükü davalıdadır[1722].

bbb. Makul Sürenin Aşıldığı Vakıası

Yeni TTK m. 437/V, süre hükmü olarak, sadece, açık red halleri için öngörülen on günlük hak düşürücü süreyi düzenlememiştir. Aynı hükümde açık red halleri dışında dava açılması "makul süre" esasına bağlanmıştır. Makul sürenin tespitinde, uygulanabilecek ölçütlere yukarıda değinmiştik [1723]. Makul sürenin tespitinde özellikle MK m. 2 hükmünün önemli bir işlev üstleniyor olması nedeniyle, hakkın kötüye kullanılması yasağına aykırılık itirazı ile paralellik kurulması gerektiğini düşünmekteyiz. Bu nedenle ulaşılacak sonuçlar on günlük hak düşürücü sürenin ispatına ilişkin sonuçlardan ayrılır.

Davada makul sürenin aşılmış olması vakıası, davalı ortaklık tarafından ileri sürülmeli ve ispatlanmalıdır. Bir hukuki talebin çok geç ileri sürülmesi; (hakkın) kullanımının dürüstlük kuralına aykırı olarak geciktirilmesi gibi bazı özel hallerde[1724], yasal veya sözleşmesel bir süre olmaksızın talebin düşmesi söz konusu olabilir. Bu noktadan sonra, hakkın kullanımı, çelişkili davranma yasağını ihlâl etmek suretiyle, hakkın kötüye kullanılmasının bir görünümünü oluşturur [1725]. Dolayısıyla, Yeni TTK m. 437/V'te yer verilen "makul süre" vakıasında, objektif ispat yükünün davalıda olduğunu savunmak tutarlı bir sonuç olarak kabul edilmelidir. Davanın makul süre içinde açılmamış olması iddiası, daha çok davalının bir savunma olanağı olarak gündeme gelmektedir. Bu vakıa iddiasının, yukarıda bahsedildiği üzere, salt süre bazında bir gecikmeyle değil, nitelikli bazı olgularla

[1721] Bkz. **Hausheer/Walter/(Walter),** Berner Kommentar, ZGB, Art. 8, No: 303.
[1722] Öğretimizde, bilgi alma hakkında, hakkın kötüye kullanıldığını ispat yükünün bilgi vermeyi reddeden yönetim kuruluna ait olduğu ifade edilmiştir (bu yönde bkz. **Pulaşlı**, Şerh, C. 2, No: 310, s. 1502). Burada ispat yükü davalıdadır, ancak davalının bu yükü yerine getirmesi, yönetim kurulu aracılığıyla gerçekleşmektedir.
[1723] Bkz. yukarıda § 17, III, B, 2.
[1724] Yukarıda belirtildiği üzere, makul süre noktasında, bilgi alma veya inceleme hakkının salt geç kullanılması yeterli olmayabilmekte ve buna ek olarak nitelikli bazı olguların gerçekleşmiş olması aranabilmektedir (bkz. yukarıda § 17, III, B, 2, a ve § 16, III, B, 3).
[1725] Bu manaya gelmek üzere bkz. **Hausheer/Walter/(Walter),** Berner Kommentar, ZGB, Art. 8, No: 629.

desteklenerek iddia ve ispat edilmesi gerekmektedir. Zira hüküm hem bilgi vermeyi kural olarak belirleyen sistemimize bir istisnadır, hem de Yeni TTK m. 437/III'te düzenlenen hakkın sınırlarına göre ikincil bir uygulama alanına sahiptir.

VII. YARGILAMADA GİZLİLİK MENFAATİNİN KORUNMASI VE KARAR

A. Yargılamada Gizliliğe Yönelik Menfaatlerin Korunması

1. Gizlilik Menfaatinin Yargılamada Dikkate Alınması Gereği ve Kaynak Hukukta Durum

Davalı ortaklık, Yeni TTK m. 437/III'ten kaynaklanan sınır ihlâli vakıası ile davaya karşı koyuyorsa, yargılamada önemli bir sorunun aşılması gerekir. Ortaklık sınır ihlâli vakıasını iddia edip somutlaştırmalıdır. Ortaklığın, menfaatlerinin tehlikeye düşeceğine yönelik delil ikame etmesi gerekliliği, davacı pay sahibinin, bu süreçte, ortaklık sırlarını öğrenmesi anlamına gelmemelidir[1726]. Zira yasamızın bilgi alma hakkı karşısında, ortaklığın gizliliğe yönelik menfaatlerini de koruduğu bir gerçektir. Ortaklık tarafından Yeni TTK m. 437/III'e dayalı bir ispat faaliyeti yürütülürken, sunulacak delillere, davacının ulaşabilmesi, davayla ilgili kararın anlamsızlaşmasını sağlar. Çünkü davacı, öğrenmek istediği hususları, bir karar olmasa bile, bu belge ve bilgiler sayesinde dosya üzerinden öğrenebilecektir. Davacının sadece iddiada bulunup, iddiasına temel oluşturan delilleri, ortaklık sırrının ifşa olmaması için mahkemeye sunmaması da kabul edilemez. Dava sırasında hem ortaklık sırlarını koruyan hem de yargılamayı olanaklı kılan bir çözüme ulaşmak gereklidir.

ZPO'dan önceki İsviçre öğretisinde, açık bir yasal dayanak olmaması halinde dahi, usul hukukunun, maddi hukuka uyumlu gelişiminin, gizlilik menfaatlerinin dikkate alınmasını gerektirebileceğine işaret edilmiştir. Bu nedenle, delillerin incelenmesinin, delil gösterilmesiyle amaçlanan çerçevenin dışına taşmaması gerekir. Hâkim buna ilişkin olarak, gereken önlemleri alma yetkisine sahip olmalıdır[1727]. Usul hukuku düzenlemelerinin değiştirilerek, gizlenmesi gereken vakıaların denetiminin, bilgi isteyen tarafın katılımı olmadan, sadece hâkime sunulmak suretiyle yapılmasının bir çözüm olarak düşünülebileceği belirtilmiştir. Tabi ki, bu tarz bir

[1726] Bu manaya gelmek üzere bkz. **Gabrielli**, s. 62.
[1727] Bu yönde bkz. **Gabrielli**, s. 63; **Affolter**, s. 197.

çözümün, usul hukukunun temel ilkelerinden olan, hukukî dinlenilme hakkı ile çelişki içinde olacağına da işaret edilmiştir[1728]. Ancak ZPO ile İsviçre usul hukukuna, özellikle iş sırlarının korunmasını da amaçlayan bir hüküm girmiştir. ZPO m. 156'ya göre, "delillerin incelenmesi, taraflardan birinin veya üçüncü kişilerin, özellikle iş sırları gibi, korunması gereken menfaatlerini tehlikeye düşürüyorsa, mahkeme gerekli önlemleri alır". Bu çerçevede, mahkemenin alabileceği gerekli önlemler, çok çeşitli olabilmektedir. Özellikle, belgeleri inceleme hakkının engellenmesi gibi kısıtlamalara gidilebilecektir[1729]. Örneğin, bazı belgelerin, sır teşkil edebilecek kısımlarının kapatılarak karşı tarafın incelemesine açılması da düşünülebilir. Bu noktada önemli olan husus, maddi hukukun kurduğu sistemin, yargılama esnasında görmezden gelinmemesi lüzumudur. Yeni TTK ortaklığın sırları ve korunması gerekli menfaatlerinin korunmasını öngörmüştür. Bu bağlamda yargılama usulü, söz konusu menfaatlerin zedelenmesine veya sırların ifşasına neden olmamalıdır.

2. Hukukumuz Bakımından Değerlendirme

a. Yargılamada Gizliliğe İlişkin Mevcut Düzenleme

Hukukumuz bakımından, bilgi alma ve inceleme davalarıyla ilgili olarak, yargılama sırasındaki gizlilik menfaatine yönelik ihtiyaç reddedilemez. Dolayısıyla hem ortaklığın Yeni TTK m. 437/III'e soyut olarak dayanıp davadan kısa yoldan kurtulabilmesi engellenmeli hem de davalının ve hatta üçüncü şahısların gizlilik menfaatleri düşünülerek mahkeme denetiminin önü açılmalıdır. Bu denge gözetilirken, davacının hukukî dinlenilme hakkının olabildiğince az etkilenmesi sağlanmalıdır.

Hukukumuz bakımından, çözüm oluşturabilecek pozitif bir düzenleme HMK m. 161/II'de yer almaktadır. Buna göre, gizli olarak saklanmasına karar verilen belge ve tutanakların incelenebilmesi, hâkimin açık iznine bağlıdır. Keza, HMK m. 154/I'e göre, hâkim dava esnasında tutanak tutulmasını sağlayacaktır. Özellikle HMK m. 154/III f uyarınca, tarafların sunduğu belgelerin neler olduğu tutanakta yer almakta ve aynı maddenin IV. fıkrası uyarınca bu belgeler tutanağın eki sayılmaktadır. HMK

[1728] Sorunun çözümü ve bunun hukukî dinlenilme hakkıyla olan çelişkisi için bkz. **Druey**, Geheimsphäre, s. 204.

[1729] Alınabilecek önlemlerin çeşitliliğine İsviçre öğretisinde işaret edilmektedir. Örneğin bkz. **Hausheer/Walter/(Brönnimann),** Berner Kommentar, ZPO, Band II, Art. 156, No: 14.

m. 158/I ise, tutanakların tamamının ve bir kısmının örneklerinin, talep üstüne, davanın taraflarına veya fer'i müdahile verilebileceğini düzenlemektedir. Buna karşın, HMK m. 158/II, tutanağın eki niteliğinde bulunan ve gizlilik kararı kapsamında kalan belge örneklerinin, ancak hâkim izniyle verilebileceğini düzenlemektedir. HMK'nın anılan düzenlemeleri, ortaklığın gizlilik menfaatini korumaya hizmet edebilir. Gerçekten de hükme ilişkin madde gerekçesinde, bu meseleye kısaca temas edilmiştir. Buna göre, "… dava dosyası içinde yer alan fakat dava ile doğrudan ilgisi olmayan belgelerin hangilerinin hangi kapsamda taraflar ve katılan ile vekillerince hâkimin kararıyla incelenebileceğinin kabulü, gizlilik dereceli resmi belgelerin ve ticari sırların korunması bakımından zorunlu görülmektedir". Her ne kadar, madde gerekçesinde, dava dosyasına konan belgelerin dava konusuyla doğrudan ilgili olup olmamasına göre bir ayrım yapılsa da hükmün lafzı bunu yansıtmamaktadır. Öğretide de yasanın lafzının böyle bir ayrımı içermediğine, dolayısıyla, gizli olarak saklanmasına karar verilen belgelerde inceleme yapılabilmesinin, mutlak olarak hâkimin iznine tabi olacağına değinilmektedir[1730].

b. Menfaatlerin Karşılaştırılması Temelinde Gizliliğe Karar Verilmesi

Yargılama sırasında, ortaklığın, sır ve korunması gereken menfaatlerinin korunması, ancak gizli yargılama ile mümkün olabilmektedir. Ortaklığın bilgi alma ve inceleme haklarının sınırlarına dayalı bir savunma yapması halinde, hakkı engelleyici vakıaya dayandığını ve bu bağlamda ispat yükünü taşıdığını belirtmiştik. Öğretide belirtildiği üzere, böyle durumlarda, ispat yükünü taşıyan taraf, davayı kaybetmekle sırlarını açıklamak arasında bir seçim yapmak zorunda kalmaktadır[1731]. Burada delil ikamesinin gerçekleştirilebilmesi için, sırların açıklanması zorunlu tutulursa, çalışmamız açısından, sınır hükmünü oluşturan Yeni TTK m. 437/III anlamını yitirir. Çünkü eğer Yeni TTK m. 437/III'te yer alan hakkı engelleyici vakıayı ileri süren ortaklık, bunu ispatlamak için delil ikame ederse, karşı taraf, belge içeriğini dosyadan öğrenebilecektir. Bu durum, hâkimin bilgi verilmesi veya verilmemesi noktasındaki kararını da önemsizleştirir. Buna karşın, ispat yükünü taşıyan tarafın etkin hukukî himaye hakkının sınırlanamayacağı düşünülürse, bu defa

[1730] Bkz. **Umar, Bilge:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara, 2011, s. 456.
[1731] Bkz. **Erdönmez, Güray:** Medenî Usûl Hukukunda Belgelerin İbrazı Mecburiyeti, İstanbul, 2010, s. 393.

da onun sırlarını koruyabilmek için karşı tarafın hukukî dinlenilme hakkının sınırlanıp sınırlanamayacağı sorusu gündeme gelecektir[1732]. İşte bu sorunun çözülmesi bağlamında, usul hukukunda, menfaatlerin karşılaştırılması neticesinde, bir gizli yargılama yapılabilmesi önerilmektedir[1733]. İsviçre hukukunda da, delillerin incelenmesine getirilen sınırlamanın, lüzumlu olandan öteye geçmemesi gerektiği, bu yolla tarafların önemli haklarının kısıtlandığı belirtilmektedir. Bu nedenle, ölçülülüğün esas olduğu vurgulanmaktadır[1734]. Dolayısıyla, anılan hukuk sisteminde de, somut olayda, menfaatlerin karşılaştırılması bir gereklilik olarak görülmektedir[1735].

c. Talep Üzerine Karar Verilmesi

Hâkimin, her iki tarafın ve hatta üçüncü kişilerin menfaatlerini dengeleyip gözetebilecek bir hukukî kuruma ihtiyacı olabilir. Özellikle bilgi alma ve inceleme davaları bakımından, sadece tarafların değil, üçüncü kişilerin de menfaatleri tehlike altında olabilir. Örneğin, yukarıda değinildiği üzere, "mutlak sırlar" bakımından, ortaklık sözleşmesel olarak sır saklama yükümlülüğü altında olabilir. Bu durumda talep edilen bilginin sadece ortaklığı etkilemesi değil, ortaklığın iş ilişkisi içinde bulunduğu üçüncü kişileri etkilemesi söz konusu olabilir. İsviçre hukukuna atıfla değindiğimiz ZPO m. 156 düzenlemesi, bu bağlamda daha açıktır. Öğretide, lâfzen ZPO m. 156'nın koruyucu önlemlerin alınması için tarafların talebini gerektirmediğine işaret edilmektedir. Buna uygun olarak, mahkemenin, gerekli koruma önlemlerini re'sen alma yetkisi, hatta yükümlülüğü olduğu sonucuna ulaşılabilecektir. Ancak bu sonuncu olasılığın, üçüncü kişilerin korunması gereken menfaatlerinin tehlikeye düşmesi durumunda geçerli olması gerektiğine değinilmektedir[1736]. Dolayısıyla tarafların korunması gereken menfaatlerine ilişkin önlem alınabilmesi için, bu yönde gerekçeli olarak bir talepte bulunmaları gerektiği

[1732] Bkz. **Erdönmez**, Belgelerin İbrazı Mecburiyeti, s. 393.
[1733] Bu bağlamda bkz. **Erdönmez**, Belgelerin İbrazı Mecburiyeti, s. 396–397. Yazar, aynı eserin 460. sayfasında, ispat yükünü taşıyan tarafın, kendi elindeki belgeye dayanması halinde, bu belgenin içerdiği sırrın korunması amacıyla, karşı tarafı delillerin toplanmasının dışında bırakılmasını "kural olarak" olumlu karşılamamaktadır.
[1734] Bu yönde bkz. **Hausheer/Walter/(Brönnimann),** Berner Kommentar, ZPO, Band II, Art. 156, No: 18.
[1735] Bkz. **Hausheer/Walter/(Brönnimann),** Berner Kommentar, ZPO, Band II, Art. 156, No: 20.
[1736] Buna ilişkin olarak özellikle bkz. **Hausheer/Walter/(Brönnimann),** Berner Kommentar, ZPO, Band II, Art. 156, No: 12.

sonucuna ulaşmak olanaklıdır. İsviçre öğretisinin işaret ettiği hususun sistemimiz açısından da önemi büyüktür. Gizlilik kararıyla, her durumda tarafların menfaatleri korunmuş olmaz. Bazen üçüncü kişilerin de menfaatleri söz konusu olabilir. Tarafların, hatta üçüncü kişilerin önemli menfaatlerini koruyan ve bunun usulünü detayıyla ortaya koyan bir sisteme, özellikle bilgi alma ve inceleme davalarında büyük bir ihtiyaç vardır. Bu menfaatlerin hangi koşullarla ve nasıl korunabileceği yasada açıklığa kavuşturulmalıdır.

B. Karar

1. Karar Verilirken Gizliliğe Yönelik Menfaatlerin Korunması

Ortaklığın korunması gereken menfaatlerinin, gizliliğin ihlâli suretiyle zedelenmesi olasılığı, sadece ispat faaliyetine hasredilemez. Hâkimin kararı nedeniyle de benzer bir sonuçla karşılaşmak olasıdır. Zira kararlar gerekçeli olmak zorundadır. Bu karar ve gerekçeleri de tarafların iddiaları ve gösterdikleri delillere ilişkindir[1737]. Dolayısıyla, hâkimin bilgi alma ve inceleme davası hakkında karar verirken, kararın gerekçesi olarak ortaklığın sırlarını açıklaması uygun bir yaklaşım olmaz.

İsviçre hukukunda koruma önlemleri altında edinilmiş bilgi ve verilerin, yargılamanın diğer aşamalarında da kural olarak güvende kalması ve ayrıca usul çerçevesinde korunması gerekli olarak muamele görmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle, anılan hususların, detayıyla tutanağa geçirilmemesi ve kararın gerekçesinde yer almaması, bilakis ana hatlarıyla bunlara değinilmesi gerektiği ifade edilmektedir[1738].

2. Bilgi Paylaşılması veya İncelemenin Sağlanması Hükmü

Bilgi alma ve inceleme davalarının eda davası niteliğinde olduğu yukarıda belirtilmişti[1739]. "Eda davasının reddine ilişkin hüküm, (eda hükmü olmayıp) bir tespit hükmüdür. Çünkü bununla davacının iddia ettiği hakkın veya hukuki ilişkinin

---

[1737] Bu yönde bir olasılık için bkz. **Wyss**, s. 236.

[1738] İsviçre hukuku açısından bu bağlamda bkz. **Hausheer/Walter/(Brönnimann),** Berner Kommentar, ZPO, Band II, Art. 156, No: 23; **Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger/(Hasenböhler)**, ZPO, Art. 156, No: 8b.

[1739] Bkz. § 15, I, C

mevcut olmadığı tespit edilir"[1740]. Buna karşın, eda davasının kabulü halinde verilen hüküm iki hususu kapsamaktadır. Birincisi, davanın dayandığı hakkın veya hukuki ilişkinin var olduğunun tespitidir. İkinci olarak da davacının istediği edimin yerine getirilmesi hususunda davalıya yöneltilmiş bir emirdir[1741].

Davanın kabul edilmesi halinde karar, bilgi alma davalarında, talep edilen konuda yönetim kurulunun (ortaklığın) bilgi vermesi; inceleme davalarındaysa talep konusu defter veya yazışmaların incelemesinin yönetim kurulu (ortaklık) tarafından sağlanması olacaktır[1742]. Yani olası bir kabul kararında, mahkeme doğrudan verileri derleyip bir bilgi veya belge paylaşımında bulunmayacaktır. Özellikle inceleme hakkına ilişkin karar bağlamında, hâkimin inceleme yapmayacağı, daha ziyade, dolaylı olarak, davalı ortaklığın davacı pay sahibine inceleme olanağı sağlayacağı belirtilmelidir[1743]. Bu nedenle mahkemenin, davalı ortaklığa bilgi paylaşımı (veya inceleme sağlanması) için süre vermesi gerekir. Ortaklığın mahkeme kararına uymaması halinde, kararın yerine getirilmesi için icra yoluna başvurulması olanaklıdır[1744].

Bir karar, hüküm fıkrasındaki edim yükümü, yeterli olarak belirlenmiş veya belirlenebilir hale getirilmiş olmak kaydıyla icra edilebilir. Davacıya içerik ve kapsam olarak ne sağlanmaktaysa, bunun karardan açıkça çıkarılabilmesi gerekir, ki bu, icranın konusunu oluştursun[1745]. Gerçekten de HMK m. 297/II uyarınca, hükmün sonuç kısmında, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu noktada, zorluklarla karşılaşmak bilgi alma ve inceleme davaları için olağandır. Çünkü davacı, taleplerin açıklığı ilkesine uygun olarak talebini şekillendirememektedir [1746] . Bilgilendirme kararı, ancak hüküm fıkrasında bilgilendirme yükümü yeteri kadar belirlenmiş veya belirlenebilir kılınmış olmak kaydıyla icra edilebilir. Öğretide bunun bazı sınırlamalara maruz kaldığı belirtilmektedir. Bilginin şekli,

[1740] Bkz. **Kuru**, s. 204.
[1741] Bkz. **Kuru**, s. 204.
[1742] Bu bağlamda bkz. **Vock**, s. 153.
[1743] Bu anlama gelmek üzere bkz. **Schluep**, s. 273.
[1744] Bu hususta bkz. **Widmer**, s. 56; **Gabrielli**, s. 64. Aynı yönde ayrıca bkz. **Schluep**, s. 273.
[1745] Bkz. **Affolter**, s. 60.
[1746] Öğretimizde de dava dilekçesinin talep sonucunun açık olması gereği ile hüküm fıkrasının açık olması gereği bir arada anılabilmektedir (bu bağlamda bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 472).

(somutlaştırılabilirlik açısından sınırlı olmakla birlikte) konusu ve usulü belirlenebilse dahi, kapsamının tespiti kısıtlı olarak mümkündür[1747].

Anonim ortaklıklar sistemimizin yöneticiler ve pay sahipleri arasında oluşturduğu asimetrik bilgi sorunu, bilgi alma ve inceleme davalarının açılmasından, mahkemenin davadaki kararına kadar her noktada varlığını göstermektedir. Bilgi alma ve inceleme davalarında hüküm tesis edilirken, mahkeme, paylaşılacak bilginin konusu ve kapsamı noktasında her yönüyle açık bir karar veremeyecektir. Mahkeme kararının bu şekilde olması, icra edilebilirliğini olumsuz etkiler. Bu nedenle, hüküm tesis edilirken, kararın açıklığına ilişkin ilkenin, belli bir ölçüde sınırlandığı kabul edilmelidir. Çünkü burada, alacaklının aynen ifa talebinin içinin boşaltılmaması için, hükmün belirliliğine ilişkin beklentinin de çok yüksek tutulmaması gerekmektedir[1748]. Öğretide, bilgi edimi içeren yükümlülüklerin, borçlunun ifasıyla birlikte, (bilgi ve denetim menfaatleri gibi) hangi bilgi menfaatini tatmin etmeye yönelik olduğunun, kararın hüküm fıkrasından (doğrudan veya yorum yoluyla) anlaşılmasının yeterli olacağına değinilmektedir[1749]. Böylelikle konu ve kapsam bakımından icra edilebilir bir karar verilmiş kabul edilecektir. Taleplerin belirliliği ilkesinde olduğu gibi burada da bir istisna yapılmaktadır.

3. Bilgi Paylaşımı veya İncelemenin Usulüne İlişkin Hususlar

a. Ön Açıklamalar

Konu ve kapsam dışında, bilgi paylaşımının şeklinin kararda açıkça belirtilmesi mümkün ve gereklidir. Bilginin yazılı veya sözlü paylaşılması, belgelerle veya belge olmadan aktarılabileceği gibi detaylara yer verilmesi olanaklıdır[1750]. Özellikle inceleme hakkı bakımından, Yeni TTK m. 437/IV, cümle 2 uyarınca, incelemenin bir uzman vasıtasıyla yapılması söz konusuysa, buna ilişkin detaylara kararda açık-seçik olarak yer verilmesi gereklidir.

Bilgi alma ve inceleme davasını kazanan davacı, sınırsız bir bilgi erişimine sahip olmadığı gibi ortaklığın çalışmasını aksatacak genişlik ve kuralsızlık içinde de hakkını kullanamamalıdır. Bu yüzden bilgi verilmesi veya inceleme sağlanmasına

[1747] Bu bağlamda açıklamalar için bkz. **Winkler von Mohrenfels**, s. 205.
[1748] Bu manaya gelmek üzere bkz. **Affolter**, s. 61.
[1749] Bu bağlamda bkz. **Affolter**, s. 61.
[1750] Bu çerçevede bkz. **Affolter**, s. 60.

ilişkin karar veren mahkeme, kararında, bunların nasıl yerine getirileceğine ilişkin esasları da ortaya koymalıdır. Hükümde davalıya bilgi verme yükümlülüğünü ne zaman yerine getireceğine ilişkin belirli bir süre verilmelidir[1751]. Davalıya verilecek süre ve kararın nasıl yerine getirileceğine dair esaslar kullanılan hakkın türüne göre ayrı değerlendirilebilir.

b. Bilgi Alma Hakkına İlişkin Karar

Karar, bilgi alma hakkına ilişkin davalarda, kural olarak, bir genel kurulun toplanması için yetecek asgari süreyi içermelidir. Eğer dava açılmasaydı, bilgi alma hakkı sahibi, kural olarak, bilgiyi genel kurulda alacaktı. Çünkü yukarıda belirttiğimiz üzere, Yeni TTK m. 437/II, cümle 4, genel kurul dışında yapılacak bilgilendirmeyi istisnai kabul etmektedir ve yasa koyucu bilgilendirmede eşitliği sağlama amaçlı olarak bu kuralı getirmiştir[1752]. Bu sebeple, bilgi alma hakkına dayalı davalarda bilginin kolektif boyutu da düşünülerek, ortaklığa bilgiyi genel kurulda vermesini sağlayacak bir hüküm tesis edilmelidir.

Yeni TTK m. 437/V, cümle 3 uyarıca karar, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını da "içerebilir". Yasanın lafzına göre, kararın kural olarak genel kurul toplantısında bilgilendirme yapılmasına yönelik olması gerekmektedir. Ancak, mahkeme, somut olayın koşullarına göre, genel kurul dışında bilgilendirme yapılması talimatını verebilmektedir. Kanaatimizce, bilgilendirmede eşitlik ilkesi nedeniyle, genel kurul dışında bilgi verilmesi talimatı içeren bir kararın, buna uygun olarak gerekçelendirilmesi gerekir. Mahkeme, somut olayın hangi koşullarının, kuraldan sapmayı gerektirdiğini açıklamalıdır.

Öğretimizde, kararın her durumda, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını içermesi gerektiği savunulmuştur[1753]. Bu savununun bazı haklı yanları vardır. Örneğin, sorumluluk davası açmak için zamanaşımı süresi bir sonraki genel kurula kadar dolacak olabilir[1754]. Burada sorun bilgilendirmede eşitlik ilkesinin nasıl hayata geçirileceği noktasındadır. Sistemimizde bilgilendirmenin merkezi olarak genel kurul esas alınmıştır ve bu şekilde bilgilendirmede eşitliğin sağlanacağı

[1751] Anılan yönde bkz. **Affolter**, s. 62.
[1752] Öğretimizde, belirtilen düzenlemeden hareketle, bilgilendirmenin genel kurulda yapılmasına yönelik karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (bu anlamda bkz. **Bilgi/Demirkapı**, s. 507).
[1753] Bkz. **(Ulusoy)/Ulusoy**, s. 59.
[1754] Bkz. **(Ulusoy)/Ulusoy**, s. 59.

düşünülmüştür. Hâkimin bu esastan sapacak olan kararları, istisnai olmalı ve gerekçelendirilmelidir. Öğretiden aktardığımız örnekten hareket ederek, bilgi alma hakkının dava yoluyla kullanıldığı durumlarda yasa koyucunun bilgilendirmede eşitlik ilkesinden vazgeçtiği sonucuna ulaşılmamalıdır. Karar verilirken söz konusu hükmün istisnai nitelikte olduğu göz önünde tutulmalıdır. Pay sahibinin menfaatinin dışarıda bilgilendirmeyi gerektirmesi halinde, bilgilendirmede eşitliğe yönelik bir düzenleme yapılana kadar, hâkimin bilgilendirmede eşitliği sağlayacak önlemlere, kararında yer vermesi yasanın amacına daha uygun olur.

Yeni TTK m. 437/V, cümle 3 düzenlemesi, bir yönüyle Alman sistemine yaklaşmaktadır. AktG § 132/IV, cümle 1'e göre, "talep kabul edilirse, bilgi genel kurul dışında da verilmelidir". Alman öğretisinde hâkim görüş, yasadaki bu düzenlemenin, davayı kazanan pay sahibinin, takip eden genel kuruldan önce, istenilen bilgiyi alabilmesi yönünde bir seçme hakkı olduğudur [1755] . Oysa sistemimizde Yeni TTK m. 437/V, cümle 3'ün lafzından, pay sahibine böyle bir seçme hakkının tanınmamış olduğu anlaşılmaktadır. Yani, bilgilendirmenin dışarıda yapılabilmesi için, mahkemenin bunu kararında açıkça belirtmesi gerekir. Yoksa pay sahibinin olumlu her kararda Alman sistemindeki gibi, bilginin dışarıda verilmesini talep etme hakkı mevcut değildir.

Genel kurul dışında bilgilendirme yapılmasıyla ilgili olarak, Yeni TTK m. 437/V, cümle 3 ile Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 bağlantısının kurulması gerekir. Mahkeme bilginin davacı ortakla genel kuruldan önce paylaşılmasına kararı verirse, bu durum bilgilendirmede eşitliğe ilişkin Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün uygulama koşulunu oluşturur[1756]. Ancak Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün uygulanabilmesi, genel kurulda, pay sahibinin talepte bulunmasını gerektirmektedir. Oysa, diğer pay sahiplerinin mahkemenin verdiği karardan haberi olmayabilir. Çünkü sistemimizde bu iki durum arasındaki bağlantıyı kuran bir yapı mevcut değildir. Alman

[1755] Bu anlamda bkz. **Wulf/Habersack/Kalss/(Kubis)**, Münchener Kommentar zum AktG, Band 3, §132, No: 48; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, §132, No: 59; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §132, No: 34; **Zöllner/Noack/(Kersting)**, Kölner Kommentar zum AktG, §132, No: 93; **Ebenroth**, s. 157.

[1756] Öğretimizde mahkemenin bilginin dışarıda verilmesine yönelik kararının Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün uygulama alanında olduğuna dikkat çekilmiştir (bkz. **(Ulusoy)/Ulusoy**, s. 59). Yazar, s. 60'ta haklı olarak, dava açmayan pay sahiplerinin genel kurul dışında yönetim kurulundan mahkeme kararına konu bilgiyi isteyemeyeceklerini de belirtmiştir. Fakat burada aslolan, pay sahiplerinin durumdan nasıl haberdar olup, bir sonraki genel kurulda bilgiyi isteyebilecekleri meselesidir. Metinde belirttiğimiz üzere, sistemimiz buna yönelik bir bağlantıyı kurmamaktadır.

öğretisinde, davayı kazanan pay sahibinin, genel kurul dışında bilgi alması halinde, takip eden genel kurulda, diğer pay sahiplerinin AktG § 131/IV uyarınca verilen bilginin tekrarlanmasını isteyebilecekleri ifade edilmektedir[1757]. Fakat Alman sistemi bu iki durumu birbirine bağlayan bir hukuki mekanizmaya sahiptir. Alman hukukunda, yönetim kurulunun kararı gecikmeksizin ticaret siciline bildirmesi gerektiği AktG § 132/III, cümle 1'in atfıyla § 99/V, cümle 3'te ifade edilmektedir. Bu durum, kararı HGB § 9 uyarınca ticaret sicilinin aleniyetine tabi kılar. Dolayısıyla, herkesin incelemesi ve örnek istemesi mümkün olur. Böylelikle davaya taraf olmayan pay sahiplerinin AktG 131/IV uyarınca bilgi alma haklarını kullanabilmeleri, temin edilmiş olur[1758]. Hukukumuzdaysa mahkemenin, davacı pay sahibine genel kurul dışında bilgilendirme yapılması talimatı, diğer pay sahiplerinin Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ten kaynaklanan hakkını kullanabilmesini sağlayacak olanaklardan yoksudur. Bu durum bilgilendirmede eşitlik ilkesi nedeniyle öngörülmüş olan ve yukarıda birçok yönüyle eleştirdiğimiz söz konusu hükmü daha da etkisiz kılacaktır[1759].

Sistemimizde, Alman sisteminde olduğu gibi, iki hüküm arasındaki ilişkiyi somut olayda kurabilecek düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir. Böyle bir düzenleme, genel kurulda sorulan soruları ve verilen cevapları toplantı tutanağının zorunlu içeriği kabul eden sistemimizle de uyum sergileyecektir. Bahsedilen yönde bir düzenleme yapılana kadar, mahkemelerin, Yeni TTK m. 437/V, cümle 3'ün uygulanması konusunda dikkatle davranmaları gerekir. Geçici bir çözüm olarak, aynı hükümde yer alan, mahkemenin genel kurul dışında bilgilendirme talimatı vermesi halinde, bunun şeklini de belirleyebileceği düzenlemesinden faydalanmak düşünülebilir. Örneğin, genel kurul dışında, davacı pay sahibine belirlenen şekilde bilgi verilmesi kararı verilirken, ilgili pay sahibinin bir mahkeme kararı uyarınca, bilgilendirildiğine yönelik ortaklık internet sitesinde diğer pay sahiplerine duyuru yapılması yönünde bir karar verilmesi de düşünülebilir. Anılan hükmün bu şekilde değerlendirilmesi, düzenlemenin sınırlarını zorlayacaktır, ancak en azından yasanın bilgilendirmede eşitlik amacına da uygun olacaktır.

[1757] Bu bağlamda bkz. **Ebenroth**, s. 157; **Schmidt/Lutter/(Spindler)**, AktG, §132, No: 35; **Hopt/Wiedemann/(Decher)**, AktG, AktG,, §132, No: 59; **Zöllner/Noack/(Kersting)**, Kölner Kommentar zum AktG, §132, No: 94.

[1758] Bu anlama gelmek üzere özellikle bkz. **Hüffer**, AktG, §132, No: 9.

[1759] Düzenlemeye ilişkin açıklamalar için bkz. § 6, II, C, 2, d.

Bilgilendirmenin genel kurul dışında yapılmasına karar verilmişse, bunun şekli de kararda özellikle yer almalıdır. Kural olarak bilgilendirme genel kurulda yapılacağından ve genel kurul toplantısında sözlü usul esas olduğundan, genel kurulda yapılan bilgilendirme sözlü gerçekleşecek, ancak bu genel kurul toplantı tutanağında yer bulacaktır. Dolayısıyla buna ilişkin esaslara kararda yer verilmemesi sorun teşkil etmez. Fakat, genel kurul dışında bilgilendirmeye karar verilmesi halinde, hâkimin, bilgilendirmenin şeklini de karara bağlaması uygun olur. Zaten Yeni TTK m. 437/V, cümle 3, bu iki hususu birlikte düzenlemiş bulunmaktadır. Öğretide, mahkemenin, "genel kurulda pay sahibi tarafından yöneltilen sorulara yazılı olarak gerçeğe uygun ve tam bir cevap verilmesi" yönünde hüküm tesis etmesi gerektiği; keza, "sözlü bilgi verilmesi şeklinde bir kararın, verilen bilginin yeterliliği ve sorulara uygunluğunun denetlenmesinin imkansız olması sebebiyle kabul edilemeyeceği" belirtilmektedir[1760].

c. İnceleme Hakkına İlişkin Karar

İnceleme hakkına ilişkin bir kabul kararında, süre verilirken, bilgi alma hakkıyla ilgili yaptığımız açıklamalardan ayrılmak gerekecektir. Çünkü inceleme, genel kurulda gerçekleştirilmek zorunda değildir. Bu durumda mahkemenin, incelemeyi bir düzene bağlayacak şekilde, zaman aralığı belirlemesi gerekir. İncelemenin alacağı vakte göre, belirli gün ve saatlerde, ortaklık işlerini aksatmayacak şekilde, incelemenin yapılması için süre verilmelidir[1761].

İnceleme kararında, mahkeme, incelenecek yazışma ve defterlerin ortaklık "nezdinde (merkezinde)" incelenmesine ortaklıkça izin verilmesi hususuna yer vermelidir[1762]. İncelemenin uzmanlı mı uzmansız mı yapılacağının da kararda yer alması gerektiğine öğretide değinilmektedir[1763]. Ön açıklamalarda belirttiğimiz üzere, incelemenin uzman yardımıyla yapılması söz konusuysa, kararda buna ilişkin detaylara yer verilmesi uygun olur. Öğretide, bu bağlamda, "uzmanlara, şirket merkezinde, çalışma yeri tahsis edilmesi; uzmanlarca sorulacak soruları

[1760] Bu yönde bkz. **Atalay**, Bilgi Alma ve İnceleme, s. 74.
[1761] Öğretide, hakkın hangi tarihte, hangi saatler arasında ve kaç gün içinde, kullanılacağının kararda belirtilmesi gerektiği ifade edilmektedir (bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 380).
[1762] İnceleme talebinin kabulüne ilişkin kararın içeriği konusunda bkz. **Atalay**, Bilgi Alma ve İnceleme, s. 74.
[1763] Bkz. **Tekinalp,** Sermaye Ortaklıkları, s. 380.

cevaplayacak bilgi ve yeteneğe sahip şirket ilgililerinin bu incelemede hazır bulundurulması" hususlarına kararda yer verilmesi gerektiği de ifade edilmektedir. Mahkeme kararının etkin bir biçimde uygulanması ve olası sorunda, ilamın cebri yoldan icrası aşamasında ortaya çıkabilecek tartışmaların engellenebilmesi açısından, mahkemenin, kararın ortaklık tarafından yerine getirilip getirilmediğinin tespiti için bir noter katibinin uzmanlara katılmasına karar verebilmesi gerektiği de öğretide ifade edilmektedir[1764].

[1764] İnceleme hakkına ilişkin bu öneriler için bkz. **Atalay**, Bilgi Alma ve İnceleme, s. 75.

SONUÇ

1. Pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme haklarını değerlendirdiğimiz bu çalışma, bir hipotezden hareket etmektedir. Buna göre, yasada farklı yerlerde düzenlenmiş bulunan ve bilgilendirmeyi amaçlayan hükümler, anonim ortaklıklara özgü bir bilgilendirme sisteminin parçalarıdır. İşleyen bu bilgilendirme sistemi ortaklık organlarından pay sahiplerine ve hatta ortaklıkla ilgili diğer kişilere kadar çok geniş bir alanda etki göstermektedir. Ancak çalışmanın kapsamı, pay sahibinin ortaklıktan olan bilgi ve inceleme talepleriyle sınırlandırılmış olduğundan bahsedilen sistemin bu cephesi değerlendirilmiştir.

Pay sahipleri bakımından bilgilendirme sistemi üç aşamalı olarak tasarlanmıştır. Bunlar, ortaklığın herhangi bir talep olmaksızın pay sahiplerini bilgilendirme yükümlülüğü, ortaklığın pay sahiplerinin talebine bağlı olarak onları bilgilendirme yükümlülüğü ve özel denetim suretiyle bilgilendirme olarak özetlenebilir.

2. a. Anonim ortaklıklarda bilgilendirmenin bir sistem dâhilinde gerçekleştirilmesinin temel nedenleri tespit edilirse, sistemin geneli ve bunu düzenleyen münferit hükümler hakkında ulaşılacak sonuçların daha sağlıklı olabileceği değerlendirilmiştir. Bu amaçla anonim ortaklıklarda bilgilendirme sistemi kurulmasının ekonomik ve hukuki nedenleri incelenmiştir.

b. Ekonomik ihtiyaçlar anonim ortaklıklarda bir bilgilendirme sistemi kurulmasını gerekli kılmaktadır. Anonim ortaklıklar kurumsal iktisat bağlamında bir "kurum" ve hatta "organizasyon" niteliğindedir. Bu nedenle özellikle kurum içi ilişkileri ve bunlar içindeki bilgi sorunlarını değerlendiren "yeni kurumsal iktisat" öğretisinden faydalanılmıştır. Öğreti içinde öne çıkan teorilerden, "vekâlet maliyetleri teorisi" ve "mülkiyet hakları teorisi"nin bilgilendirme sistemini ilgilendirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bir işin yapılmasının üçüncü kişilere devredildiği ilişkilerde taraflar arasında ekonomik bir vekâlet ilişkisi oluşur ve bunun bir maliyeti vardır. Bu maliyetin kaynağı, yönetenle işin asıl sahipleri arasında oluşan bilgi farklılığıdır. Taraflar arasında bilginin bu şekilde dengesiz dağılımına "asimetrik bilgi" adı verilmektedir. Asimetrik bilgi durumu, tarafların davranışlarını etkiler. Ekonomik vekâlet ilişkisinin

kurulması ve yürütümü sırasında, vekilin şahsi özellikleri (gizli karakter), giriştiği işlemler ve sahip olduğu bilgiler (gizli işlem ve gizli bilgi) ile amaçları (gizli amaç) konusunda müvekkilden bazı hususları gizlemesi tehlikesi vardır. Vekil, görevini yerine getirirken, müvekkilin işleri konusunda müvekkilin kendisinden daha fazla bilgiye sahip olur ve bu bilgiyi kendi çıkarlarına kullanma eğilimi gösterir. Ekonomik tespitler bunu metodolojik bireycilikle açıklamaktadır. Vekilin işleri yürütürken denetimsiz kalması, "ahlaki tehlike" sorununu doğurmaktadır. Müvekkilin, vekili değerlendirebilecek düzeyde bilgiyle donatılması ve vekilin denetimi gerekmektedir. Bunlar "vekâlet maliyetleri"ni oluşturur. Vekâlet maliyetleri teorisi, vekil ve müvekkil ilişkisindeki asimetrik bilgi sorununun çözülmesini amaçlar. Bunun için bir bilgilendirme sistemine ihtiyaç vardır. Vekâlet maliyetleri teorisindeki vekiller, yönetim kurulu üyelerine; müvekkillerse, pay sahiplerine denk düşmektedir. Yaptığımız değerlendirmelere göre, anonim ortaklık bilgilendirme sistemi, ekonomik insan modelini esas almalı ve ayrıca pay sahiplerinin olası davranış modellerine göre kurallar getirmelidir. Bu noktada çalışmada "ortaklığa yönelik ilginin yitirilmesi" ve "bedavacılık sorunu" gibi davranış modellerine özellikle dikkat çekilmiştir. Pay sahiplerinin bilgi alma ve denetlemeye yönelik haklarını etkin kullanmasını sağlamak, asimetrik bilgi sorununun çözümünü kolaylaştıracaktır. Sistemimizin bu teorilerin amaçlarına uygun kurallar içerdiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla hükümlerin amaçsal yorumu gerektiğinde, vekâlet maliyetleri teorisinin öngördüğü sonuç ve esaslar yardımcı olabilecek niteliktedir.

Ekonomik gerekliliklerden ikincisi ise, mülkiyet hakları teorisi ile açıklanmaktadır. Buna göre mülkiyet, bir kaynak veya eşya üzerindeki kontrol haklarını ifade etmektedir. Ekonomi öğretisi uyarınca, bir firma, işletme veya ortaklığa sahiplik de bu kapsamdadır. Mülkiyet hakları teorisi, bir firma üzerindeki mülkiyeti, "artık kontrol hakkı" olarak tanımlar. Bu hak, açıkça yasayla belirlenmemiş veya sözleşmeyle başka birisine bırakılmamış tamamlayıcı kararlar alabilme hakkı olarak izah edilmektedir. Organlar arasındaki yetki bölüşümü ile oy hakkına ilişkin düzenlemeler, sadakat ve özen yükümlülükleri, organların kararlarının sonradan mahkeme denetimine getirilebilmesini olanaklı kılan pay sahiplerinin dava haklarına ilişkin düzenlemeler hep bu hakların görünümleridir ve kaynağını mülkiyet hakkından almaktadır. Söz konusu hakların işlevsellik koşulu da,

hakkı kullanacak kişinin bilgiye sahip olmasıdır. Dolayısıyla anonim ortaklıklarda pay sahipleri bakımından bir bilgilendirme sistemi kurulması zorunludur. Pay sahipleri ortaklığı sadece finanse eden kişiler değildir. Tam aksine, ortaklık risklerini taşımaktadırlar. Bu nedenle onların yönetime katılımı sağlanmalıdır. Çünkü onların bu hakkının kaynağı, ortaklık üzerindeki mülkiyet haklarıdır. Pay sahibine yönelik bilgilendirme sistemi tasarlanırken, onların mülkiyet hakkından kaynaklanan "artık kontrol hakları"nın makul bir şekilde kullanımına olanak veren bir sistem ortaya konmalıdır.

c. Anonim ortaklıklarda bilgilendirme sistemi oluşturulmasını zorunlu kılan hukuki gereklilikler de vardır. Bu, anonim ortaklıkta ortakların konumuyla doğrudan ilgilidir. Anonim ortaklıkta pay sahipleri bazen sırf bir tüzel kişiliğin parçası olması nedeniyle ortaklıkla ilgili bilgiye muhatap olur. Anonim ortaklığın kurumsal yapısı nedeniyle pay sahibinin muhatap olduğu bilgi çalışmamızda "kollektif bilgi" olarak adlandırılmıştır. Kurumsal yapının işlemesi için kurumu oluşturan unsurlar arasında iletişim kanalları olmalıdır. Kollektif bilginin iki kaynağı vardır. Birincisi ortaklığın organizasyon yapısıdır. Ortaklıkta organlar arası yetki bölüşümü eşitlik teorisinin etkisi altındadır. Yönetim kurulu ve genel kurulun kendi alanlarında birbirlerinden bağımsız hareket edebiliyor olması, birbirlerinden habersiz hareket etmeleri anlamına gelmemektedir. Tüzel kişiliğin düzgün bir şekilde çalışması, organlar arasındaki iletişimle doğrudan ilgilidir. Kollektif bilginin ikinci kaynağı ise, yönetim ilişkisinden kaynaklanan bilgilendirme yükümlülüğüdür. Bu da yönetim kurulu üyelerinin ortaklıkla olan hukuki ilişkilerinin ortaklığa karşı hesap verme ve bilgilendirme yükümlülükleri içermesini ifade etmektedir. Birinci olasılıkta yönetim organının, ikinci olasılıktaysa bu organın üyelerinin ortaklığı bilgilendirmesi söz konusudur. Her ikisinde de pay sahibi genel kurul üyesi sıfatıyla bilgiye muhatap olmaktadır. Burada ortaklığa karşı bir borcun ifası söz konusudur ve bu genel kurulda yapılmaktadır. Bu nedenle Alman öğretisinde, yasada hiçbir hüküm olmasa dahi, kollektif bilginin "actio pro socio" aracılığıyla istenebilmesi gerektiği belirtilmektedir. Yasamızda düzenlenmiş bulunan ve talep gerektirmeyen bilgilendirme hükümlerinin kollektif bilgiyle önemli ölçüde ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kollektif bilginin karşısında, bireysel bilgi yer almaktadır. Bireysel bilgi ve bu nedenle yapılacak bilgilendirme pay sahibiyle ortaklık arasındaki hukuki ilişkinin doğrudan sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın odak noktasını oluşturan bilgi alma ve inceleme talepleri pay sahibin bireysel bilgiye yönelik ihtiyacıyla önemli bağlantı içindedir. Bu ihtiyacın iki kaynağı vardır. Birincisi pay sahibinin "ortak sıfatı"dır. Pay sahibi, kişi birliğinin ona bahşettiği hakları ancak edindiği bilgiler sayesinde makul olarak kullanabilir. Ortaklığın iradesinin sağlıklı oluşumu da buna bağlıdır. Pay sahibinin ortak sıfatı onun ortaklığın yatırımcısı konumunda olmasını da kapsayan bir sıfattır. Bu nedenle, pay sahibinin, ortaklığın emrine amade kıldığı "sermayenin nasıl yönetildiğini ve bu yönetimin başarısının ne olduğunu" öğrenme hakkı olduğu vurgulanmıştır.

Bireysel bilgi ihtiyacının ikinci kaynağı da "hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleridir". Bir başkasına hak tanıyan bir kişinin, her halükarda, o kişinin ilgili haktan faydalanması için ona yardımcı olması gerekmektedir. Pay sahipleri başta malvarlıksal olmak üzere, diğer pay sahipliği haklarının içerik ve kapsamını belirleyebilmek için yeterli ölçüde bilgilendirilmelidir. Bu nedenle hazırlayıcı bilgilendirmeye ihtiyaç vardır. Söz konusu hak kaynağını MK m. 2'den alır. Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakları, bağımsız ve geniş kapsamlı olarak düzenlenmeseydi, hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülükleri sayesinde pay sahibinin bireysel bilgiye ulaşma hakkı yine mümkün olacaktı. Fakat bu durumda anılan haklar tam anlamıyla yardımcı hak niteliğinde olurdu.

Sonuç olarak, pay sahibi değişik nedenlerle bilgilendirilmek zorundadır. Anonim ortaklıklar hukukunda yer alan bilgilendirme hükümleri bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik düzenlemelerdir ve birlikte bir sistem oluştururlar. Sistemin unsurlarına ilişkin sorunlar çözümlenirken, sisteminin bütünü ve bunun kurulmasının ardındaki nedenler değerlendirilerek sonuca ulaşılmalıdır.

3. Anonim ortaklıklarda yönetimin başarısı için geniş bir takdir alanı oluşturulmuştur. Bu alanının kontrolünün ortaklık içinden sağlanması gerekir. Bu nedenle bilgilendirme sisteminin önemli amaçlarından birisi, yönetime ait geniş takdir alanının pay sahipleri vasıtasıyla denetlenmesidir. Gerçeklik teorisi uyarınca, sosyal bir organizma olan anonim ortaklık tüzel kişisinin hukuken korunan bir özel alanı vardır. Pay sahibinin bilgiye yönelik menfaatiyle ortaklığın gizliliğe yönelik

menfaatinin karşılaştığı noktada bilgi kaynaklı bir menfaat uyuşmazlığı gündeme gelir. Bu nedenle nilgilendirme sisteminin amaçlarından birisi bilgi kaynaklı menfaat uyuşmazlıklarının dengeleyici bir biçimde çözülmesidir.

Eşitlik teorisine rağmen, çeşitli sebeplerle anonim ortaklıkta yönetim kurulu, en etkili organ olarak gücü üstünde toplar. Buna güç yoğunlaşması denir. Ortaklıkta örgütlenmiş bir azınlık, ortaklığın tamamını yönetecek bir duruma gelir ve anonim ortaklıklarda yürürlükte olan "çoğunluk ilkesi" bu örgütlü azınlığa hizmet eder. Dolayısıyla güç yoğunlaşması ortaklığın pay sahipliği yapısını etkiler ve yönetimin dışında kalan çoğunluk pay sahiplerini pasifleştirir. Bilgilendirme sistemi güç yoğunlaşmasının ortaklık içinden kontrol altına alınmasını da amaçlamaktadır.

Pay sahipleri kendilerine anonim ortaklıklar hukukunun bahşettiği hakları etkin olarak kullanabilmelidirler. Bu hakların makul kullanımı için bilgi ön koşuldur. Bu nedenle bilgilendirme sisteminin amaçlarından bir diğeri de, pay sahipliği haklarının etkin ve anlamlı bir biçimde kullanılabilmesine olanak tanımaktır. Bilgilendirme sisteminin güç yoğunlaşmasını denetim altında tutma işlevi, onun azınlığın korunması amacıyla açıklanabilir. Bu, sistemin üç aşamasında da ön plandadır. Özellikle talebe bağlı olmayan ve olan bilgilendirme aşamalarında geniş anlamda azınlık korunmaktadır. Buna karşın özel denetim aşamasında karma bir hak ile karşılaşılmaktadır. Hakkın ortaklık içi kullanımında bireysel bir haktan bahsedilebilirken, dava aşamasında dar anlamda azınlığa yönelik bir hak gündeme gelmektedir.

4. Çalışmanın ikinci bölümünde bilgi alma hakkı incelenmiştir. Konu talebe dayalı bilgi alma hakkı ile sınırlandırılmıştır. Talep gerektirmeyen bilgilendirme bu hak bakımından bir ön aşama niteliğindedir ve aslında daha çok kollektif bilgiye yöneliktir. Bilgi alma hakkı Yeni TTK m. 437'de inceleme hakkıyla birlikte düzenlenmiştir. İki hak birbiriyle önemli ilişki içinde olsa da, inceleme hakkının bilgi alma hakkından bağımsız düzenlenmesinin yasalaştırma bakımından daha yerinde olacağı kanaatine ulaşılmıştır.

Bilgi alma hakkı, hukuken bağımsız bir pay sahipliği hakkıdır. Bunun diğer haklarla bağlantılı olarak kullanılmakta olması, hakkın bağımsız karakterini zedelemez. İsviçre hukukuyla birlikte hakkın müktesep ve vazgeçilmez hak olduğu vurgulanabilir. Hak geniş anlamda azınlığın korunması amacına hizmet etmekte

olduğundan, malvarlıksal olmayan bireysel nitelikli bir haktır. Malvarlıksal olmayan haklar içinde de koruyucu haklar kategorisinde değerlendirilmelidir.

5. a. Bilgi alma hakkını kullanabilecek kişiler pay sahipleri ve onların temsilcileridir. Çalışmada bazı özel durumlar vurgulanmıştır. Borsaya kote olmayan bağlamlı payların devri, bilgi alma hakkının kullanımı bakımından sorun olmaktan çıkmıştır. Zira birlik teorisi sayesinde pay içeriğine dâhil haklar pay mülkiyetinden ayrılmadığı için devir anına göre hakkın sahibine karar verilir.

b. Borsaya kote bağlamlı nama yazılı payların devriyse değişik hukuki sorunlar çıkarabilir. Çalışmada SPK m. 137/III'ün, Yeni TTK'nın borsaya kote bağlamlı payların devri açısından getirdiği düzeni ortadan kaldırmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yasa koyucu dileseydi bunu açıkça düzenleyebilirdi. Anılan hüküm, Yeni TTK'da öngörülen düzeni teyit edici manada yorumlanabilmektedir. Borsaya kote bağlamlı payların devrinin sonuçları, devrin borsa içinde ve dışında olmasına göre değişebilmektedir. Burada birlik teorisiyle çelişmemek üzere "hakların geçişi teorisi" uygulanmaktadır ve bağlamın etkisi istenmeyen pay sahibinin ortaklığa girmesine değil, onun ortaklık iradesinin oluşumuna katkısının engellenmesine yöneliktir. Çalışmada hem borsa içi hem de borsa dışında yapılan devirler bakımından önemli farklara dikkat çekilmekle birlikte, özellikle yeni bağlam düzeninin öngördüğü "oy hakkından yoksun pay sahipliği" (bkz. Yeni TTK m. 497/III) statüsünün bilgi alma hakkıyla etkileşimi değerlendirilmiştir. Öncelikle bu statü her zaman geçici bir statü değildir. Ortaklığın devre onay vermemesine bağlı olarak statü kalıcı hale gelebilmektedir. Yeni TTK m. 497/II, cümle 1'e göre, oy hakkından yoksun pay sahibi, genel kurula katılma ve oy hakkına bağlı diğer hakları kullanamamaktadır. Yasanın bu ifadesinin "bilgi alma ve inceleme" haklarının da kapsadığı kabul edilmiştir. Borsaya kote bağlamlı paylar bakımından bağlam, Yeni TTK m. 495/I uyarınca yüzdesel sınır olarak öngörülmüşse, bağlam etkisini, öngörülen üst limiti aşan paylar bakımından gösterir. Pay sahibinin yalnızca belirlenen limiti aşan payları bakımından "oy hakkından yoksun pay sahibi" olarak kaydı söz konusu olur. Bilgi alma ve inceleme hakları bireysel hak olduğu için, bu olasılıkta bağlam bilgi alma ve inceleme haklarını kural olarak etkilemez. Ancak somut olayda "oy hakkından yoksun pay sahipliği", Yeni TTK m. 495/II uyarınca "inançlı devirlere ilişkin bağlam"dan kaynaklanmaktaysa, söz konusu statü

devralanın tüm paylarını etkiler. Bu olasılıkta Yeni TTK m. 437/II veya IV'e göre, doğrudan bir bilgi alma ya da inceleme hakkından bahsedilememelidir. Çalışmada bu durumda olan pay sahiplerinin, ortaklığın "hazırlayıcı bilgilendirme yükümlülüklerinin" gerektirdiği nispette bilgi alabilmesi gerektiği ve bilgilendirmeye ilişkin Yeni TTK m. 437 hükmünün ancak bu koşulla kıyasen uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

c. Pay üzerinde rehin hakkı olması durumunda, kural, bilgi alma hakkının pay sahibi tarafından kullanılmasıdır. Ancak hamiline yazılı paylarda rehin hakkının zilyetliğin devriyle kurulabiliyor olması, paya sahiplikle rehin hakkına sahiplik arasındaki çizgiyi belirsizleştirmektedir. Zira hamiline yazılı senetlerde senedin zilyedi genel kurul toplantı gününden en geç bir gün önce senede zilyet olduğunu ispatlayarak giriş kartı alır ve toplantıya katılabilir (bkz. Yeni TTK m. 415). Hamiline yazılı senetlerin yüksek teşhis kabiliyeti ve çift taraflı ibraz kaydı nedeniyle bu katılımın dış ilişkide yetkisiz katılım olduğunu savunmak güçtür. Ortaklığın senedin hamili olarak kendisine başvuran birisine senedi ne şekilde elinde bulundurduğunu sorma yetkisi yoktur. Böyle bir durumda Yeni TTK m. 427/II iç ilişkiye yönelik bir düzenleme niteliğinde kabul edilmelidir. Bu durumda genel kurul toplantısına katılma ve bilgi alma hakkının kullanılması nedeniyle bir zarar oluşmuşsa, pay sahibinin, rehin hakkı sahibinden bunu talep etmesi söz konusu olabilir (bu bağlamda bkz. MK m. 945). Ancak hamiline yazılı senedi rehin hakkı vesilesiyle elinde bulunduran kişinin genel kuruldaki bilgi talebi reddedilmişse, açılacak bir bilgi alma davasında, ortaklığın ilgili kişinin maddi anlamda hak sahibi olmadığını iddia ve ispat etmesi mümkündür.

d. Senet üzerinde intifa hakkı söz konusuysa, intifa hakkı sahibinin de pay sahibinin de genel kurula katılıp bilgi alma hakkını kullanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Her ikisinin de birbirinden ayrı ve farklı meşru menfaatleri söz konusudur. Bu durumu engelleyen Tem. Yön. m. 18/V'in yasaya ve bu nedenle normlar hiyerarşisine aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6. Bilgi alma hakkı genel kurul toplantısı sırasında kullanılır. Hakkın olağan kullanımı bu olmakla birlikte, genel kurul dışında da ortaklıktan bilgi talep etmenin mümkün olduğu kabul edilmelidir.

Genel kurul dışında bilgi talebinin ortaklığa iletilmesinin önemli yararları vardır. Ancak ortaklık genel kurul dışında bilgi talebinde bulunmayı zorunlu hale getiremez. Keza bu, genel kurulda talepte bulunmanın ön koşulu haline de getirilemez. Bilgi talebinin genel kurul dışında ortaklığa iletilmesi istisnaen pay sahibi bakımından bir külfet oluşturabilir. Yönetim kurulunun toplantıya hazırlıklı gelme yükümlülüğünü aşacak nitelikte, karmaşık ve kapsamlı araştırma gerektiren soruların, toplantıdan önce ortaklığa bildirilip, yönetim kuruluna genel kurula kadar hazırlık yapma fırsatı tanınması gerekir. Yönetim kurulunun genel kurul toplantısına bu anlamda hazırlıklı gelme yükümlülüğü bilgi alma hakkının konusu bakımından yapılan "doğrudan ve dolaylı iş" ayrımını büyük ölçüde ilgilendirmektedir. Bir hususta yönetim kurulu ne kadar hazırlıksızsa ve bu hukuken kabul edilebilir bir durumsa, pay sahibi o kadar yüzeysel ve genel bir cevapla yetinmek durumunda kalır. Dava aşamasında bu külfetin yerine getirilmemiş olması ortaklık tarafından ileri sürülebilir.

Pay sahibinin hakkını kullanma zamanıyla ortaklığın bilgilendirme borcunun muacceliyeti ayrı hususlardır. Çalışmamızda bilgi verme borcunun genel kurul toplantısında muaccel olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak sistemimiz "genel kurul dışında yönetimin gönüllü bilgi paylaşımını" da kabul etmektedir. Genel kurul dışında bilgilendirme yapılmasının sonuçları Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'te düzenlenmiştir. Hüküm genel olarak Alman hukukunun etkisindedir ve "bilgilendirmede eşitlik" esas alınarak değerlendirilmelidir.

Çalışmada Yeni TTK m. 437/II, cümle 4, m. 357 ile birlikte ele alınmıştır. Genel kurul dışında bilgilendirmenin neden olabileceği "seçici bilgilendirme" sorunu anılan hükümlerin ışığında değerlendirilmiştir. Bu noktada İsviçre ile Alman öğretisi ve somut olay menfaatleri birlikte dikkate alınarak bir sonuca ulaşılmıştır. Buna göre, sistemimiz, genel ve sürekli bir bilgi imtiyazına izin vermemektedir. Ancak Yeni TTK m. 437/II, cümle 4'ün genel kurul dışında bilgilendirme bakımından tam anlamıyla mutlak eşitliği öngördüğü de savunulamaz. Bilgilendirmede eşitlik düzenlemesinin uygulanamayacağı istisnai haller gündeme gelebilir. Genel ve sürekli eşitsizliğe yol açmamak kaydıyla, önemli bazı kararların alınması ve pay devirlerinde hukuki inceleme (due diligence) gibi objektif sebeplerin varlığı halinde münferit istisnalar kabul edilebilmektedir. Ayrıca fazla bilgiye muhatap olan pay sahibinin

yönetim kurulu üyesi olması gibi özel hukuki ilişkiler bu düzenlemenin istisnalarından sayılabilir. Bilgilendirmede eşitliğin uygulanamayacağı bu haller dar yorumlanmalıdır.

Bilgilendirmede eşitliği sağlamak üzere öngörülmüş Yeni TTK m. 437/II, cümle 4, amaca uygunluk bakımından değerlendirildiğinde yetersiz ve eleştirilmesi gereken bir hükümdür. Burada bilgilendirme yeri, usulü, zamanı ve uygulanabilirliği bakımından eşitlik tesis edilememektedir. Dolayısıyla genel kurul dışındaki bilgilendirme bakımından eşitliğin tesisi bu hükümle mümkün değildir. Çalışmada bu amaca hizmet eden değişik düzenleme önerileri de sunulmuştur.

7. a. Pay sahibinin bilgi talebi karşısında, bilgilendirme yükümlüsü, talebin muhatapları ve bilgi vermekle görevli olanlar farklı kişiler olabilmektedir. Bilgilendirme yükümlüsü, ortaklık tüzel kişisidir. Bilgi alma talebinin genel kuruldaki muhatabı toplantı başkanı olmalıdır. Genel kurul toplantısı dışında talebin yönetim kuruluna yöneltilmesi gerekir. Talep tek bir yönetim kurulu üyesine yöneltilirse bu üyenin "organ içi bilgi eşitliğini sağlamak" amacıyla talebi kurula iletmesi gerekir. Pratik sebeplerle, genel kurul dışındaki bilgi taleplerinin yönetim kuruluna izafeten yönetim kurulu başkanına veya doğrudan yönetim kurulu başkanına yöneltilmesi gerektiği çalışmada vurgulanmıştır. Pay sahiplerinin genel kurul dışında bilgi taleplerini ticari temsilci ya da ticari vekillerin şahsına yönlendirmesi halinde, bu kişilerin ilgili sorulara ne cevap verme ne de bunları yönetim kuruluna iletme yükümlülüğü vardır. Zira ticari temsilci ticari işletmedeki işlerin yürütümü için atanmaktadır. Tüzel kişilik düzeninin bir parçası değildir. Ancak kendisine yönetim yetkisi devrilmiş kişilerin şahsına bilgi talebi iletilmesi halinde farklı sonuca ulaşılmıştır. Bu kişiler organsal düzenin bir parçası haline geldiklerinden ilgili talebi yönetim kuruluna iletmekle yükümlüdürler. Yeni TTK sisteminde denetçiler organ özelliği taşımadığından, genel kurul toplantısı dışında, onlara soru yöneltilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

b. Bilgilendirme görevlileri, yönetim kurulu, denetçiler ve tasfiye memurlarıdır. Yönetim kurulunun bilgilendirme görevi asli bir görevdir. Çalışmada yönetim kurulunun bu görevinin devredilemez bir görev olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bilgilendirmeye yönelik bir karar kurul olarak alınmalıdır. Bu sonuç yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantılarına katılma

yükümlülükleri bağlamında da etki göstermektedir. Çalışmada Yeni TTK m. 407/II düzenlemesine rağmen, tüm yönetim kurulu üyelerinin genel kurul toplantısına katılma yükümlülüğü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Denetçilerin pay sahiplerine karşı sınırlı bir bilgilendirme görevi vardır. Denetçilerin hem olağan hem de olağanüstü genel kurul toplantılarına katılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Denetleme sözleşmesinin hem kamusal nitelikli hem de üçüncü kişiyi korumaya etkili bir sözleşme olduğu için denetçinin bilgilendirme yükümlülüğü olduğu görüşü çalışmada reddedilmiştir. Pay sahibi, denetçinin bilgilendirme görevi kapsamında bir soru sorduğunda, denetçi pay sahibinin şahsı nedeniyle değil, pay sahibinin organ üyesi (genel kurul) sıfatı nedeniyle cevap vermektedir. Denetçinin genel kurulda bulunma ve bilgilendirme yapma yükümlülüğü doğrudan yasadan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla denetçinin bağımsızlığı da gözetilerek, buna yönelik kurallar dar yorumlanmalıdır.

Tasfiye memurları da organsal olarak bilgilendirme görevlisidir. Çalışmada tasfiyeyi ve denetimi ilgilendirmeyen hususlarda yönetim kurulunun da bilgilendirme görevinin devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Yeni TTK m. 542/I i nedeniyle olağan halden farklı olarak tasfiye aşamasında tasfiye ile ilgili bilgi verme borcu her zaman muacceldir. Bu noktada genel kurul dışında tasfiye memurlarının yapacağı bilgilendirmeler bakımından da "bilgilendirmede eşitliğe" ilişkin Yeni TTK m. 437/II, cümle 4 hükmünün uygulama alanı bulabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

8. Pay sahibi, hakkını kullanmak için, "bilgi" talebinde bulunmalıdır. Pay sahibinin soruyu anlaşılabilir olarak sorma külfeti vardır. Hakkın kullanıldığı ve sorunun anlaşılabilirliği noktasında sorun yoksa, örtülü bir talep dahi yeterli kabul edilmelidir. Objektif düşünen ortalama bir pay sahibi bakımından soru anlaşılabilmekteyse, pay sahibinin külfeti yerine getirdiği kabul edilmelidir.

Bilgi alma hakkı genel kurulda kural olarak sözlü kullanılır. Yazılı olarak toplantı yönetimine iletilen sorular genel kurulda okunmalıdır. Hakkın salt yazılı olarak kullanılacağına yönelik bir zorunluluk getirilemez. Buna karşılık, pay sahibinin genel kurul dışında bilgi talebinde bulunmasının usulü tamamen belirsizdir. Geçerlilik koşulu olmadığı halde, disipline edici işlevi ve ispat işlevi nedeniyle toplantı dışındaki başvuruların yazılı yapılması tavsiye edilmektedir.

Toplantıda sorulan sorular bakımından, divan başkanının, soruyu anlaşılır kılma yükümlülüğü vardır. Fakat pay sahibinden bilgi talebini gerekçelendirmesi beklenemez. Bu, hakkın kullanımına yasanın öngörmediği ek bir koşul getirmek anlamını taşır.

Pay sahibi bilgi talebini genel kurul toplantısı sırasında açıkça geri alabilir. Objektif anlamda eksik cevaplanmış veya hiç cevaplanmamış bir sorunun tekrar sorulmaması ilgili pay sahibinin "örtülü bir vazgeçmesi" olarak değerlendirilemez. Soru soran pay sahibinin toplantıyı terk etmesi de doğrudan doğruya açık bir geri almayla aynı sonucu doğurmaz. Bu noktada diğer pay sahiplerinin sorunun içeriği ve cevabı hakkında bilgilendirilmesi ve genel kuruda oluşacak talebe göre sonuca ulaşılması gerekir.

Genel kurul toplantısı, toplantı tutanağında somutlaşır. Tutanağın yasada öngörülen asgari içeriği, bilgi kaynaklı menfaat uyuşmazlıklarını da kapsamaktadır. Bilgi kaynaklı menfaat uyuşmazlıkları bakımından tutağın ispat işlevi ve bilgilendirme işlevi önemlidir. Çalışmada özellikle bakanlık temsilcisinin katılıp imzaladığı tutanakların MK m. 7 anlamında resmi senet olarak değerlendirilebileceği sonucu vurgulanmıştır.

9. Bilgi talebinin konusu, bir veri veya haber talebi değil, en geniş haliyle teknik anlamda "bilgidir". Asli bilgilendirme görevlisine sorulacak sorular bakımından hakkın konusu "ortaklık işleridir". Ortaklık işlerini ilgilendiren her hususta pay sahibi hakkını kullanabilir. Bu nedenle hakkın konusu bakımından temel ilke "sınırsızlık" ilkesidir. Pay sahibi, hakkını talebe bağlı olmayan bilgilendirmenin (Yeni TTK m. 437/I) konusuyla bağlı kullanmak zorunda değildir. Öğretide ortaya atılan "yansıma teorisi" bu nedenle çalışmada reddedilmiştir. Pay sahibinin soracağı soruların genel kurul gündemine bağlı olma zorunluluğu da yoktur. Ancak gündem, yönetim kurulunun genel kurul toplantısına hazırlıklı gelme yükümlülüğü bakımından bir kıstas oluşturabilir.

Ortaklık işleri kavramı geniş yorumlanmalıdır. Kavram, doğrudan ve dolaylı işler olarak bir ayrıma tabi tutulmuştur. Ortaklığın malvarlığı, finans ve verimlilik durumunu ilgilendiren, iç ilişkilere ilişkin her husus doğrudan iş kabul edilmelidir. Bunlar sadece geçmişe dönük değil, geleceğe dönük de olabilir. Dolaylı işlerse, pay sahipleri ve organ üyelerine ilişkin işler ile ortaklıkla iş ilişkisi içindeki kişilere

ilişkin işler gibi geniş yorumlanabilecek bir alanı kapsar. Özellikle yargılama aşamasında, dolaylı iş teşkil eden bir hususta bilgi isteyen pay sahibinin, istediği bilginin, ortaklığın işletmesiyle hukuken veya fiilen bir bağlantısı olduğunu ispatlaması gerekir. Bu usul hukuku bakımından hakkın doğumuna ilişkin bir koşul vakıadır.

Denetçilerin bilgilendirme yükümlülüğü ise konu bakımından sınırlıdır. Bilgi alma hakkının bu bağlamda konusu denetimin yapılma şekli ve sonuçlarını kapsamaktadır.

10. a. Yeni TTK m. 437/III'te hakkın sınırları olarak düzenlenmiş olan "ortaklık sırları ve ortaklığın korunması gereken diğer menfaatleri" ifadesi, çalışmada "ortaklık menfaatleri" olarak tanımlanmıştır. Hangi hususların Yeni TTK m. 437/III'e tabi olduğunun belirlenmesi için ortaklığın "sır alanının" korunmasın hukuki temeli incelenmelidir. Çalışmada çağdaş yaklaşım olan, "tüzel kişinin işlevi temelinde korunması" esası benimsenmiştir.

b. Hakkın sınırları bakımından öngörülen kurallar muğlaktır. Yeni TTK m. 437/III'te ifade edilen "ortaklık sırları" kavramının anlamı belirlenmelidir. Bunun için teknik anlamda sır kavramının unsurları ortaya konmuştur. Bunlar "nispi bilinmezlik", "sır sahibinin sırrın saklanmasına yönelik haklı menfaati" ve "sır saklama iradesi" unsurlarıdır. Yeni TTK m. 437/III'te yer verilen otaklık sırrı kavramı, en azından bu unsurları taşımalıdır. Ayrıca, sır ilişkisinde, sır sahibiyle sır tutan kavramları da ayrılmalıdır. Örneğin, anonim ortaklıkta, tüzel kişi sır sahibiyken yönetim kurulu üyeleri sır tutan konumundadır.

Her ortaklık sırrının Yeni TTK m. 437/III düzenlemesi çerçevesinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusu ayrıca yanıtlanmalıdır. Bunun için mutlak ve nispi sır ayrımı yapılmıştır. Mutlak sırlar, ortaklığın sır sahibi değil, sır tutan konumunda olduğu sırlardır. Bunların Yeni TTK m. 437/III kapsamında değerlendirilmesi düşünülemez. Çünkü yasa, ilgili durumlarda ortaklığın bilgi vermekten "kaçınabileceğini" düzenlemektedir. Oysa ortaklık sahibi olmadığı bir sır üstünde tasarrufta bulunamaz. Bu sırlar ancak sahibinin rızası varsa açıklanabilir. Aksi halde ortaklığın sorumluluğu gündeme gelecektir.

Ortaklık ancak sır sahibi olarak sakladığı bilgiler üzerinde tasarruf edebilir. Bunlar nispi sırlardır. Öğretide nispi sırlar, fabrikasyon ve iş sırları gibi ayrımlara

tabi tutulmuştur. Fakat bunlar Yeni TTK m. 437/III'ün uygulanmasına ilişkin sorunları çözebilecek nitelikte ayrımlar değildir. Bu durumda Yeni TTK m. 437/III anlamındaki "ortaklık menfaatlerini" nispi sırlar ve teknik anlamda sır teşkil etmemekle birlikte, ortaklık açısından en az onlar kadar önemli diğer bilgiler oluşturmaktadır.

Hakkın sınırlarına bağlı uyuşmazlıkların nasıl çözüleceği meselesi büyük ölçüde somut olayın koşullarına bağlıdır. Bu bağlılığın nedeni yasanın soyutluğudur. Benzer somut olaylarda farklı sonuçlarla karşılaşılmasını engellemek amacıyla, çalışmada hakkın sınırlarına ilişkin uyuşmazlıkların çözümü için, menfaatlerin karşılaştırılması esasına dayalı bir yöntem önerilmiştir.

Çalışmada bilgi temelli bir menfaat uyuşmazlıklarının çözümü bakımından, ortaklık menfaatlerini üstün tutan görüş reddedilmiştir. Çünkü böyle bir ön kabulle, menfaatler arasında karşılaştırma yapılarak bir sonuca ulaşılamaz. Çalışmada önerilen yöntem beş aşamadan oluşmaktadır. İlk dört aşama objektifliği öne çıkarırken son aşamada sübjektivite yönteme dâhil edilmektedir. İlk aşamada, uyuşmazlık taraflarının "tipik" menfaatleri tespit edilecek ve takip eden ikinci aşamada bunlar gruplandırılacaktır. Üçüncü aşamadaysa, tipik menfaatler, belirli ölçütler esas alınarak değerlendirilecektir. Bu ölçütler, "pay sahibinin durumu", "çoğunluk ilişkileri", "ortaklık yapısı" ve "uyuşmazlık geçmişi" gibi objektif ölçütlerdir. Dördüncü aşamada, önceki safhada belirlenen ölçütlere göre yapılan değerlendirmede, menfaati objektif olarak ağır basan taraf tespit edilir. Yöntemin son aşamasındaysa, objektif sonuç, somut olaya özgü koşullar çerçevesinde sınanır ve objektif sonucu değiştirecek özel durumların olup olmadığı ele alınır. Sonuç olarak, hangi tarafın menfaati somut olayda daha fazla ise ona göre karar verilir.

11. Hakkın kapsamıyla pay sahibinin alabileceği bilginin oranı ve özellikleri ifade edilir. Pay sahibi, sorusunu, "kapsam belirleyici etkide", yani takdire olanak vermeyecek açıklıkta sormuşsa, alacağı bilgi oranı bağlamında sorun yoktur. Ancak "kapsam belirleyici etkide olmayan sorular" bakımından bir ölçüt belirlenmelidir. Çalışmada bu sorunun çözümü için Yeni TTK m. 438'de özel denetim bakımından düzenlenen "gereklilik koşulu"nun kıyasen uygulanması önerilmiştir. Yasa koyucunun bunu Yeni TTK m. 437'ye kaynak kanunun aksine bilerek almamış olması nedeniyle söz konusu koşul doğrudan uygulanamaz. Bu nedenle, gereklilik

koşulu, hakkın olumlu koşullarından birisi olarak kabul edilemez ve sınırlayıcı olarak da yorumlanamaz. Ancak verilen bilginin yeterli olup olmadığını tespitte bir ölçüt olarak kullanılabilir. Bunun için istenilen bilginin genel olarak pay sahipliği haklarının kullanımına hizmet edecek detayda pay sahibine verilmiş olması kapsam bakımından yeterli kabul edilmelidir.

Bilginin alma hakkının kapsamı bakımından diğer önemli bir husus da, verilen bilginin değeri ve kalitesidir. Ortaklığın verilen bilginin anlaşılmasını ya da değerlendirilmesini olanaklı kılan davranışta bulunma yükümlülüğü vardır. Yasanın aradığı kalitede bilgi verilmemesi halinde, pay sahibi olası bir kapsam uyuşmazlığı nedeniyle dava açabilmelidir. Bilginin kalitesi, "içeriğinin doğruluğu", "ayrıntı düzeyi" ve "işlenmişlik ölçüsü" kriterlerine göre değerlendirilmelidir. Verilecek bilginin oranı, değeri ve kalitesini kapsayan gereklilik kriteri somut olaydaki ortaklığın ortalama bir pay sahibine göre belirlenmelidir.

12. Bilgi alma ve inceleme hakları birbirinden bağımsız haklardır. Yasanın ifadeleri ve sistematiği bunu yansıtmamaktadır. Bu nedenle hakların bağımsız ve ayrı maddelerde düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Anonim ortaklıklara özgü bilgilendirme sisteminin birer parçası olmaları nedeniyle bilgi alma ve inceleme haklarının hukuki nitelikleri birbiriyle özdeştir. Keza hak sahipleri de bilgi alma ve inceleme hakları bakımından aynı şekilde açıklanabilir.

İnceleme hakkı genel kurul içinde de dışında da kullanılabilen bir haktır. Talebe kimin muhatap olacağı konusu bilgi alma hakkına paralel olarak izah edilebilirse de, denetçiler bir organ sıfatını haiz olmadığı için, bu talebe muhatap olamazlar. Pratik nedenlerle, inceleme talebinin yönetim kurulu başkanına yöneltilmesinin faydalı olacağı belirtilmiştir.

İnceleme talebi genel kurul sırasında, müzakerelere katılma hakkı kullanmaksızın doğrudan yönetim kuruluna iletilebilir. Ayrıca hak genel kurulda kullanılmıyorsa, talebin asıl muhatabı yine yönetim kurulu olmaktadır. Bu iki durumda da ilgili talebin tutanaklaştırılma olanağı yoktur. Dolayısıyla her iki durumda da talebin ispat kolaylığı açısından yazılı yapılmasında büyük önem vardır.

Hak sahibinin inceleme talebi anlaşılır olmalı ve talepten inceleme hakkının kullanıldığı çıkarılabilmelidir. Hak sahibinin ortaklığın ticari defter ve yazışmalarına

yönelik soyut bir talepte bulunması kabul edilemez. Talep mümkün olduğu ölçüde somutlaştırılmalıdır.

13. Bilgi alma hakkından farklı olarak inceleme hakkı şekli bir koşula tabi tutulmuştur. Bu da genel kurulun açık izni veya yönetim kurulu kararıdır. Çalışmada usule uygun bir talep karşısında ortaklığın bir karar verme yükümlülüğü altında olduğu belirtilmiştir. Özellikle genel kurul toplantısında alınacak kararlar bakımından, ortaklık gündeme bağlılık ilkesini öne süremememelidir. İnceleme talebini kabul ya da reddetme noktasında ortaklığın serbest takdir hakkının olduğuna yönelik görüş çalışmada kabul edilmemiştir.

İnceleme talebi hakkında genel kurul ya da yönetim kurulunun karar vermesine ilişkin kural "alternatif yetki" kuralıdır. Çalışmada "silsile yoluyla başvuruyu" esas alan görüş reddedilmiştir. Ancak alternatif yetki kuralı söz konusu olsa da, inceleme sağlanmasına ilişkin tüm olanaklar yönetim kurulundadır. Hakkın sınırlarına ilişkin ortaklık içi denetimi de fiilen yönetim kurulu yapmaktadır. Genel kurulun olumlu kararına rağmen yönetim kurulu incelemeyi engelleyebilir. Bu durumda yönetim kurulu üyelerinin sorumlulukları bağlamında, özen yükümlülüklerinin karardan etkileneceği kabul edilmelidir. Alternatif yetki kuralı ortaklık içi yolların tüketilmesini gerektirmez. Yönetim kurulu ya da genel kurulun birisinin olumsuz kararı, pay sahibi için red anlamındadır ve koşulları varsa inceleme davası açılabilir. Ayrıca genel kurulun olası bir red kararına karşı, pay sahibinin iptal davası açmakta hukuki menfaati yoktur.

İncelemenin sağlanması konusunda görevli organ yönetim kuruludur. İncelenecek hususların incelenebilmesi ortaklığın katılımını gerektiriyorsa bu konuda ortaklık üzerine düşeni yapmalıdır. İnceleme, pay sahibinin söz konusu hakkının zedelenmemesi koşuluyla uygun bir zamanda sağlanabilir. Keza incelemenin yeri ve incelenecek kısımların belirlenmesinde de benzer sonuca ulaşmak gerekir.

İnceleme doğrudan veya dolaylı inceleme şeklinde olabilir. Ayrıca şahsen ya da uzman vasıtasıyla yapılabilir. Pay sahibinin uzman aracılığıyla inceleme talebi engellenemez. Ortada haklı sebepler mevcutsa, ortaklığın uzmanın şahsına yönelik itiraz etmesi mümkün kabul edilmelidir. İstisnai olarak ortaklığın da uzman aracılığıyla incelemeyi zorunlu tutması düşünülebilir. Ortaklığın Yeni TTK m. 437/III uyarınca inceleme talebini geri çevirebileceği durumlarda incelemeyi farklı

şekilde düzenleyebilme yetkisine de sahip olduğu kabul edilmelidir. Bu incelemenin reddini son çare haline getirmek açısından olumlu bir fonksiyon gösterebilir. Zorunluluk haksızlık teşkil ediyorsa, hak sahibinin Yeni TTK m. 437/V uyarınca dava açabilmelidir. Keza Yeni TTK m. 437/V, cümle 3 uyarınca mahkemenin incelemeyi düzenleyebileceği kabul edilmelidir.

14. a. Yasada inceleme hakkının konusu olarak düzenlenen "ticari defterler" ve "yazışmalar", ortaklık durumunun esaslıca değerlendirilebilmesi için önem arz eden tüm belgeler olarak anlaşılmalıdır.

Çalışmada inceleme hakkının konusu bakımından teknik anlamda ticari defterlerle geniş anlamda ticari defterler ayrımı yapılmıştır. Teknik anlamda ticari defterlerden işletme muhasebesine ait olan defterlerin inceleme hakkının konusu kapsamında olduğuna şüphe yoktur. Ancak Yeni TTK m. 64/V uyarınca, ticari defterler arasında kabul edilen "pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri" gibi işletme muhasebesini alakadar etmeyen defterlerin durumu ayrıca değerlendirilmelidir.

Çalışmada, genel kurul toplantı ve müzakere defterinin incelenmesinin Yeni TTK m. 437/IV'te düzenlenen inceleme hakkının koşullarına tabi olmaması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Pay defterinin incelenmesinde pay sahibinin kendine ilişkin kayıtları incelemek istemesiyle diğer pay sahiplerine ilişkin kayıtları incelemek istemesi arasında ayrım yapmak gerekir. Birinci olasılıkta incelemenin Yeni TTK m. 437'ye tabi olmadığını ve buradaki koşullar uygulanmaksızın ortaklığın pay sahibine ilgili kayıtları vermesi gerektiğini kabul etmek gerekir. İkinci olasılıkta ise Yeni TTK m. 437/IV'ün kıyasen uygulanabileceği kanaatine ulaşılmıştır. Bu noktada özellikle hakkın sınırlarına ilişkin bir inceleme yapılmasından önce, pay sahibinin diğer pay sahiplerinin kayıtlarını görmeye yönelik kabul edilebilir bir menfaatini ortaya koyması aranmalıdır. Sorun, pay defterinin işlevleri ve karşılaşılan menfaatler değerlendirilerek bir sonuca bağlanmalıdır. Pay defterinin değerlendirilmesi gereken işlevleri, "ortaklık içi sicil" işleviyle "borç defteri" işlevidir. Pay defterinin incelenmesinde karşılaşan menfaatler olarak da "iletişim menfaati ile anonimlik" ve "azınlığın korunması menfaatiyle yönetim kurulunun hareket serbestisi" dikkate alınmalıdır.

Yönetim kurulu karar defteri bakımından inceleme hakkına yönelik hükmün kural olarak uygulanamayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Hak sahibinin menfaatine oranla ortaklığın gizlilik menfaatinin ağır bastığı bilgilerin bu defterde yer almakta olduğu düşüncesine ağırlık verilmiştir. Bununla birlikte, anonim ortaklıklarda bilgilendirme bir sistemdir ve yönetim kurulu karar defteri tamamen bu sistemin dışında değerlendirilemez. Söz konusu defterle ilgili olarak bilgi alma hakkı kullanılabilir ve bu bağlamda sorulan sorulara cevap istenebilir. Keza bu hak dava konusu yapılabilir. Karşılaşan menfaatleri dengeleyici etkisi gözetildiğinde, özel denetçinin bu defteri incelemesi mümkündür. Özel denetçi sır saklama yükümlülüğü nedeniyle bu defterde gördüğü verileri "arka plan bilgisi" olarak kullanabilir.

b. Yeni TTK'da inceleme hakkına özgü bir sınırlama mevcut değildir. Bu hususta Yeni TTK m. 437/III'ün inceleme hakkıyla uygun düştüğü ölçüde uygulanması gerekmektedir. Çalışmada bilgi alma hakkının sınırlarına ilişkin belirttiğimiz menfaalerin karşılaştırılması yönteminin inceleme hakkı bakımından da uygulanabileceği sonucun ulaşılmıştır.

Hakkın kapsamı konusunda bilgi alma hakkı bakımından vurgulanan gereklilik koşulu, burada da uygulanabilir. Yeni TTK m. 437/IV'te yer verilen "pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımların" incelenmesi ifadesi çalışmada kapsam bakımından ele alınmıştır. Öncelikle bu hüküm inceleme hakkını bilgi alma hakkına göre ikincil bir hak yapmaz. İkinci olarak da bu hükümle pay sahibine "kapsam belirleyici etkide" bir inceleme talebinde bulunma yükümlülüğü getirilmemiştir. Pay sahibinden doğrudan bir deftere ve bu defterde bulunan bir kayda atıf yapması beklenemez. Pay sahibi, talebini, kapsamı belirlenebilecek şekilde somutlaştırmalıdır. Pay sahibinin talebinin kapsamını aşacak nitelikteki hususlar, aynı doküman üzerinde bulunsa dahi inceleme sağlama yükümlülüğüne dâhil olmaz.

15. Bilgi temelli bir menfaat uyuşmazlığı karşısında hak sahibi koşulları varsa özel denetim yolunu işletebilir ya da hakkını dava yoluyla kullanmayı tercih edebilir. Bilgi alma ve inceleme davaları doğrudan yaptırım niteliği taşıyan davalardır. Çekişmeli yargı işi teşkil ederler. Talep edilen hukuki koruma bağlamındaysa "eda davası" niteliğindedirler. Burada anonim ortaklıklar hukukuna özgü bağımsız bir davadır söz konusudur ve bir sorumluluk ya da iptal davasıyla birlikte açılması gerekmez.

Bilgi alma ve inceleme davaları, bilgilendirmenin gerçekleşmesini amaçlar. Bu bağlamda, bilgi temelli menfaat uyuşmazlığının hızlı bir şekilde çözümlenmesi hedeflenmiştir. Dava, bilgi alma ve inceleme haklarının genişletilmesi ya da daraltılması gibi bir amaç taşımamaktadır.

16. Davanın objektif ya da olumlu koşulu iki haktan en az birisinin önceden kullanılmış olmasıdır. Bilgi alma hakkına yönelik davalar bakımından olumlu koşulun oluşması hakkın genel kurulda kullanılmasına bağlıdır. Ancak genel kurul dışında başvurulmasının pay sahibi açısından külfet oluşturduğu durumlarda, bunun yerine getirilmiş olması da aranmalıdır. İnceleme hakkında ise hakkın genel kurulda kullanılması gibi bir zorunluluk yoktur.

Davanın olumsuz koşulu, bilgilendirme yapılmamasıdır. Bu açık red şeklinde gerçekleşebileceği gibi redde eşdeğer hallerden birisiyle de gerçekleşebilir. Yasada reddin gerekçelendirilmesi ile ilgili herhangi bir düzenleme yoktur. Gerekçesiz bir red halinde pay sahibinin neye yönelik ispat faaliyeti yöneteceğini bilmesi zorlaştığından, ispat ölçüsünün düşürülmesi gerekir. Redde eşdeğer haller talebin cevapsız bırakılması ve yasanın öngördüğü kalite ve nitelikte bilgilendirme yapılmaması gibi hallerdir. İkinci olasılıkta açılacak dava bir kapsam davasıdır.

Davanın bir diğer maddi koşulu da bilgilendirme yapılmamasının haksızlık teşkil etmesidir. Bu koşulda talebin içeriği denetlenir. Talep kullanılan hakkın konusuna ve sınırlarına uygun olmalıdır. Ayrıca hakkın kötüye kullanılması yasağını da ihlal etmemelidir. Sonuncu husus bakımından dikkatli olmak gerekmektedir. Çünkü MK m. 2'nin uygulama alanı Yeni TTK m.437/III karşısında önemli ölçüde daralmaktadır. Dolayısıyla hak sahibinin açıkça ortaklık zararına hareket edip etmediği denetlenmelidir. Hakkın kötüye kullanılmasının tespiti bakımından nitelikli olgular aranmalıdır. Hakkın salt geç kullanılması kendi başına dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmez.

17. a. Davanın davalısı ortaklık tüzel kişisidir. Davacı sıfatıysa, hak sahipliğine göre belirlenir. Davacı sıfatı bakımından şahıs özdeşliği sorunu önemlidir. Sorun, genel kurulda hakkını kullanan pay sahibiyle dava açan pay sahibinin farklı kişiler olup olamayacağı noktasındadır. Kaynak düzenlemeler de değerlendirildiğinde Alman öğretisinden esinlenerek bir yorum yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Genel kurul toplantısında, kendisi talepte bulunmamış olsa

bile, reddedilen taleple ilgisini açıkça ortaya koyan ve bu talebi benimseyen pay sahiplerinin dava hakkının olacağı kabul edilebilir. Yasamızdaki bu durumun değiştirilerek şahıs özdeşliğini destekleyen düzenlemeden bilgi alma hakkı bakımından vazgeçilmesi önerilmiştir. Ancak inceleme hakkı bakımından şekli koşullar da arandığından farklı düzenlemelere gidilebilir. Örneğin, genel kurul toplantısı dışında doğrudan yönetim kuruluna yönelmiş bir inceleme talebi varsa, şahıs özdeşliğini aramak mümkün olabilir.

b. Talebin içeriği konusunda temel ilke "taleplerin özdeşliği" ilkesidir. Buna göre, dava dışı taleple davadaki talep arasında içerik ve amaç olarak anlamsal bir uyum olması yeterli kabul edilmelidir. Davadaki talebin en dış sınırını, dava dışı somut hak talebi oluşturmaktadır. Ancak pay sahibi, bu sınırların içinde kalmak koşuluyla, dava dışında talep edilenden daha az kapsamda bir bilgiyi davada talep edebilir. Dava dışı yolla istenmemiş bir bilginin, sırf herhangi bir nedenle bilgi alma hakkı kullanıldı diye, dava yoluyla istenmesi olanaklı değildir. Talep, davada "talebin açıklığı ilkesine" uygun olarak formüle edilmelidir. Ancak hak sahibiyle ortaklık arasındaki bilgi asimetrisi nedeniyle hak sahibinin ispat zorluğu içinde olduğu da dikkate alınmalı ve usul hukukunda cari olan bu ilke nispi değerlendirilmelidir.

c. Açık red hali bakımından on günlük bir dava süresi öngörülmüştür. Bu süre maddi hukuka ilişkin bir hak düşürücü süredir. Açık red halleri dışındaysa "makul süre" öngörülmüştür. "Makul süre" düzenlemesi olmasaydı, yasadaki diğer sürelerin (örneğin, iptal davasına ilişkin süre) anılan davalar bakımından kıyasen uygulanması tartışılabilirdi. Fakat hukukumuzda böyle bir sonuca ulaşmak mümkün görünmemektedir. Çalışmada makul sürenin tespiti için, dürüstlük kuralı ile hakkın kötüye kullanılması yasağı, gereklilik koşulu ve yasa koyucunun bilgi temelli menfaat uyuşmazlıklarını hızlı bir şekilde çözme amacının dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

d. Dava bakımından ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir ve çalışmada bunun kesin yetki olduğu kabul edilmiştir. Görevli mahkeme ise asliye ticaret mahkemesidir. Yargılama usulü olarak basit yargılama öngörülmüştür. Ancak değerlendirme yapıldığında bunun amaca uygunluğu tartışmalıdır. Bilgi alma ve

inceleme davaları bakımından kapsamlı ve hızlı yargılamayı sağlayacak özel düzenlemelere ihtiyaç vardır.

e. Bilgi alma ve inceleme davalarının en zor yanlarından birisi de ortaya çıkan ispat sorunlarıdır. Bu nedenle çalışmada uygulanacak kurallar ve koşul vakıalar gruplandırılmıştır. Hak sahipliği ve dava dışında hakkın usulüne uygun kullanılması vakıaları hak doğurucu nitelikte vakıalardır. Bunların ispat yükünü davacı taşır. Hakkın konusuna ilişkin vakıalar bakımından da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Yalnız burada davacı somutlaştırma güçlüğü altındadır. Bu nedenle somutlaştırma yükünün nispi değerlendirilmesi ve ispat ölçüsünün düşürülmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Dava dışı talebin sonucuna ilişkin koşul vakıalar kendi aralarında ayrıca gruplandırılmıştır. Reddin veya uygun nitelikte bilgi verilmemesinin haksızlık teşkil ettiğine yönelik vakıalarda ispat yükü meselesi ayrı bir değerlendirmeyi gerektirir. Haksızlığın "hak doğurucu normlardan" veya "on günlük süreden" kaynaklanması vakıasında objektif ispat yükünün davacıda olduğu kabul edilmelidir. Buna karşılık, haksızlığın, hakkın sınırlarından kaynaklanıp kaynaklanmadığı meselesi, "hakkı engelleyici norm" olarak nitelenmiş ve ispat yükünün davalıda olduğu kabul edilmiştir. Keza hakkın kötüye kullanılması yasağı ve makul süre esasına dayanan vakıalarda da ispat yükünün davalıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

f. Hem yargılamada hem de verilen kararda ortaklığın gizlilik menfaati korunmalıdır. Özellikle yargılama sırasında bu durum ilgili bilgi ve belgelerin hâkim denetiminden muaf tutulacağı anlamına gelmemelidir Aksi takdirde maddi gerçek ortaya çıkmaz. Sorunun çözümünde HMK m. 161 ve m. 158 düzenlemelerinden yararlanmak gerekmektedir. Menfaatlerin karşılaştırılması neticesinde gizlilik kararı verilebilmelidir. Bu yapılırken davacının hukuki dinlenilme hakkının sınırlanma olasılığı gözetilerek ölçülüğün esas olduğu bir çözüme ulaşılmalıdır.

Kararın içeriği konusunda red ve kabul kararları ayrı değerlendirilmelidir. Eda davasının reddine ilişkin hüküm bir tespit hükmüdür. Kabul hükmündeyse, öncelikle hakkın varlığı tespit edilmektedir. Ardından davacının istediği edimin yerine getirilmesine yönelik olarak davalıya bir emir yöneltilmektedir.

Kabul halinde, hâkim, bilginin paylaşılması veya incelemenin sağlanmasına karar verir. Burada hakkın konusu ve kapsamıyla hükmün açıklığı ilkesi mümkün

olduğunca uyumlu hale getirilmelidir. Hakim istenilen biliyi vermemekte, ortaklığın bilgilendirme yapmasına karar vermektedir. Bunun için de hükmün açıklığı ilkesi diğer davalardaki kadar açık bir şekilde ortaya konamamaktadır. Borçlunun ifasıyla birlikte, bilgi edimi içeren yükümlülüğün, hangi bilgi menfaatini tatmin etmeye yönelik olduğunun, kararın hüküm fıkrasından (doğrudan veya yorum yoluyla) anlaşılması yeterlidir.

Hâkim bilgi paylaşımı veya incelemenin gerçekleştirilmesine ilişkin usullere de kararında yer vermelidir. Bilginin yazılı veya sözlü paylaşılması, belgelerle veya belge olmadan aktarılabileceği gibi detaylara yer verilmesi olanaklıdır. Özellikle inceleme hakkı bakımından, incelemenin bir uzman vasıtasıyla yapılması söz konusuysa, buna ilişkin detaylara kararda açık-seçik olarak yer verilmesi gereklidir. Hakim bilginin genel kurul dışında verilmesine karar verirse, bilgilendirmede eşitlik ilkesini gerçekleştirecek bir çözüm de üretmelidir.

KAYNAKÇA

Affolter, Markus: Die Durchsetzung Informationspflichten im Zvilprozess, Wien, 1994.

Akbay, Direnç: Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Ortaklık Genel Kurulunun Toplanma ve Karar Alma Esasları, İstanbul, 2010.

Akın, Murat Yusuf: Anonim Ortaklıkta Bağlı Nama Yazılı Hisseler, İstanbul, 2014.

Akyol, Şener: Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı, İstanbul, 2006.

Alangoya, Yavuz/Yıldırım, M. Kâmil/Deren-Yıldırım, Nevhis: Medenî Usul Hukuku Esasları, İstanbul, 2009.

Altaş, Soner: Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketler, Ankara, 2013. (Anılış: Altaş, Anonim Şirketler)

Altaş, **Soner**: "Yeni TTK'ya Göre Anonim Şirket Pay Sahiplerinin Özel Denetim İsteme Hakkı ve Özel Denetçi, Terazi, S. 69, Mayıs 2012, s. 47-53.

Ansay, Tuğrul: "Anonim Şirketin Murakabesi Yolları", Batider, 1, 1/1961, s. 37-60. (Anılış: Ansay, Murakabe)

Ansay, Tuğrul: Anonim Şirketler Hukuku Nereye Gidiyor, Ankara, 2005. (Ansay, AŞ Hukuku Nereye Gidiyor?)

Ansay, Tuğrul: Anonim Şirketler Hukuku, Ankara, 1982. (Anılış: Ansay, Anonim Şirketler)

Ansay, Tuğrul: Çağdaş Anonim Şirketlerin Sorunları ve Türk Anonim Şirketleri, Ankara, 1971. (Anılış: Ansay, Türk Anonim Şirketleri)

Arkan, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 2012.

Arslanlı, Halil: Anonim Şirketler, C. I, Umumi Hükümler, İstanbul, 1960. (Anılış: Arslanlı, I)

Arslanlı, Halil: Anonim Şirketler, C. II-III, Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, İstanbul, 1960. (Anılış, Arslanlı, II-III)

Assmann, Heinz-Dieter: "Rechtsanwendungsprobleme des Insiderrechts", AG, 2, 1997, s. 50-58.

Atalay, Oğuz: "Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması", Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, C. I, İzmir, 2015, s. 53-76. (Anılış: Bilgi Alma ve İnceleme)

Atalay, Oğuz: Menfi Vakıaların İspatı, İzmir, 2001. (Anılış: Menfi Vakıaların İspatı)

Azarkan, Necat: "Auseinanderfallen von Trennung und Kontrolle in Aktiengesellschaften und die Problematik der Corporate Governance", Yrd. Doç. Dr. İbrahim Ongün'e Armağan, Ankara, 2009, s. 25-44.

Bahtiyar, Mehmet: "Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı (Somut Bir Sorunun Değerlendirilmesi)", içinde: Bahtiyar, Mehmet: Makaleler II, İstanbul, 2008, s. 169-174.

Baştuğ, İrfan: Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzmir, 1974.

Baştuğ, İrfan/Göksoy, Y. Can: "Limited Şirkette Ortakların Denetleme Hakları", Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul, 1998, s. 33-75.

Bättig, Andreas: "Missbräuchliche Ausübung des Auskunfts- und Einsichtsrechts nach Art. 697 OR - Besprechung des Urteils 4A_36/2010 des schweizerischen Bundesgerichts vom 20. April 2010**",** GesKR, 3, 2010, s. 393-396 **.**

Baudenbacher, Carl: "Von der Societas Leonina des römischen Rechts zu Theorie und Praxis des Moral Hazard im modernen Wirtschaftsrecht", AJP, 6, 2015, s. 839-848.

Bauen, Marc/Bernet, Robert: Schweizer Aktiengesellschaft, Zürich, 2007.

Baumbach, Adolf/Hopt, Klaus J./Kumpan, Christoph/Merkt, Hanno/Roth, Markus: Handelsgesetzbuch mit GmbH&Co., Handelsklauseln, Bank- und

Börsenrecht, Transportrecht (Ohne Seerecht), München, 2014. (Anılış: Baumbach/Hopt/(İlgili Bolüm Yazarı), HGB)

Bay, Emir: "Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim İsteme Koşullarının 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Açısından Karşılaştırılması", Terazi, S. 69, Mayıs 2012, s. 20-28.

Benz, Ulrich: Aktienbuch und Aktionärswechsel, Zürich, 1981.

Bertschinger, Urs: " Ausgewählte Fragen zur Einberufung, Traktandierung und Zuständigkeit der Generalversammlung ", AJP, 8, 2001, s. 901-907. (Anılış: Bertschinger, Generalversammlung)

Bertschinger, Urs: " Organisationsreglement, Orientierungsanspruch über die Organisation der Geschäftsführung und aktienrechtliche Verantwortlichkeit bei Delegation", SZW, 5, 1997, s. 185-192. (Anılış: Bertschinger, Organisationsreglement)

Bieri, Adrian: Statutarische Beschränkungen des Stimmrechts bei Gesellschaften mit börsenkotierten Aktien, Zürich, 2011.

Biland, Thomas A.: "Die Rolle des Verwaltungsrates in der strategischen Unternehmensführung", ST, 11, 2002, s. 1013-1020.

Bilge, Mehmet Emin: "Limited Şirtketlerde Ortakların Bilgi Alma Hakkı", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, IX, 1-2, 2005, s. 429-449.

Bilgili, Fatih/Demirkapı, Ertan: Şirketler Hukuku, Bursa, 2013.

Binder, Andreas: Die Verfassung der Aktiengesellschaft, Grüsch, 1988.

Birsel, Mahmut T.: "Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları", İmran Öktem'e Armağan, Ankara, 1970, s. 621-659.

Bozkurt, Tamer: Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam), İstanbul, 2006.

Böckli, Peter/Bühler, Christoph B.: "Vorabinformationen an Grossaktionäre: Möglichkeiten und Grenzen nach Gesellschafts- und Kapitalmarktrecht", SZW, 3, 2005, s. 101-112.

Böckli, Peter: " Zum Vorentwurf für eine Revision des Aktien- und Rechnungslegungsrechts - Eine kritische Übersicht", GesKR, 1, 2006, s. 4-28. (Anılış: Böckli, Vorentwurf)

Böckli, Peter: "Harte Stellen im Soft Law Zum Swiss Code of Best Practice for Corporate Governance", ST, 11, 2002, s. 98-996. (Anılış: Böckli, Soft Law)

Böckli, Peter: Schweizer Aktienrecht, Zürich, 2009. (Anılış: Böckli, Aktienrecht)

Busche, Jan: "Die Information der Aktionäre über Angelegenheiten der Gesellschaft", içinde: Martinek, Michael/Rawert, Peter/Weitemeyer, Birgit: Festschrift für Dieter Reuter zum 70. Geburtstag am 16. October 2010, Berlin, Newyork, 2010, s. 939-956.

Büchler, Hans-Peter, Das Kontrollrecht der Aktionäre, Zürich, 1971.

Bürgers, Tobias/Körber, Torsten: Heidelberger Kommentar Aktiengesetz, Heidelberg, 2011. (Anılış: Bürgers/Körber/(İlgili Bölüm Yazarı), AktG)

Bürgi, W. F.: "Bedeutung und Grenzen der Interessenabwägung bei der Beurteilung gesellschaftsrechtlicher Probleme", Etudes de Droit Commercial En L'Honneur De Paul Carry, Geneve, 1964, s. 1-27. (Anılış: Bürgi, Interessenabwägung)

Bürgi, Wolfhart F.: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht Band V/5, b/1, Die Aktiengesellschaft, Zürich, 1957. (Anılış: Bürgi, Zürcher Kommentar)

Can, Ozan: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Ankara, 2015.

Casutt, Andreas: " Was brachte die Sonderprüfung als neues Instrument des Aktionärsschutzes? Praktische Erfahrungen der ersten zehn Jahre", ST, 5, 2002, s. 506-511. (Anılış: Casutt, Praktische Erfahrungen)

Casutt, Andreas: Die Sonderprüfungen im künftigen schweizerischen Aktienrecht, Zürich, 1991. (Anılış: Casutt, Sonderprüfung)

Cereghetti, Leonardo: Die Offenlegung von Unternethmensbeteiligungen im schweizerischen Recht - unter besonderer Berücksichtigung des neuen Aktienrechts und des zukünftigen Börsenrechts, Zürich, 1995.

Çamoğlu, Ersin: Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, İstanbul, 2007.

Çetin, Tamer: "Yeni Kurumsal İktisat", Sosyoloji Konferansları Dergisi, 45, 2012, s. 43-73.

Çiftçi, Tuğba: "Anonim Ortaklıklarda Pay Sahiplerinin Özel Denetim İsteme Hakkı", içinde: Ulusoy, Erol: Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Ankara, 2016, s. 339-367. (Anılış: (Çiftçi)/Ulusoy)

Daeniker, Daniel/Dettwiller, Emanuel: "Selektive Information von Grossaktionären", Kommunikation: Festschrift für Rolf H. Weber zum 60. Geburtstag, Bern, 2011, s. 19-34.

De Beer, Alexander: "Aktienrechtliche Informationsrechte als -Paper Rules-", Recht im Wandel seines sozialen und technologischen Umfeldes, Festschrift für Manfred Rehbinder, Bern, 2002.

Dettwiler, Emanuel Max: Informationelle Gleichbehandlung der Aktionäre, Basel, 2002.

Doğan, Beşir Fatih: Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Organizasyonu ve Yönetim Yetkisinin Devri, İstanbul, 2011.

Dönmez, R. Murat: Anonim ve Limited Şirketlerde Hisse Haczi ve Paraya Çevrilmesi, İstanbul, 2011.

Druey, Jean Nicholas: "Information contra Geheimnisschutz - Abwägung im Einzelfall" , SAG, 56, 1984, s. 104-111. (Anılış: Druey, Information contra Geheimnisschutz)

Druey, Jean Nicholas: "Sonderprüfung/Contrôle spécial Beschluss des Obergerichts des Kanton Zürich vom 16. Juli 1996 in Sachen BK Vision AG c. Schweizerische Bankgesellschaft, SZW, 1997, s. 34-41.

Druey, Jean Nicolas: Geheimsphere des Unternehmens, Grundfragen des Persönlichkeitsrechts auf Geheimsphäre, untersucht mit dem Blick auf einen Sonderfall, Basel, 1977. (Anılış: Druey, Geheimsphäre)

Druey, Jean Nicolas: Information als Gegenstand des Rechts, Entwurf einer Grundlegung, Zürich, 1995. (Anılış: Druey, Information)

Drygala, Tim/Staake, Marco/Szalai, Stephan: Kapitalgesellschaftsrecht, Mit Grundzügen des Konzern- und Umwandlungsrechts, Berlin, Heidelberg, 2012.

Dubs, Dieter: "Bundesgericht, I. Zivilabteilung, Urteil vom 7. Februar 2007, A. GmbH, B. und C. c. D. Holding AG (4C.334/2006), BGE 133 III 180 ff., Berufung", AJP, 9, 2007, s. 1193-1198 .

Düggelin, Hans: Die Sonderprüfung als Rechtsbehelf des Aktionärs zur Kontrolle der Verwaltung AG, Winterthur, 1977.

Ebenroth, Carsten Thomas: Das Auskunftsrecht des Aktionärs und seine Durchsetzung im Prozeß unter besonderer Berücksichtigung des Rechtes der verbundenen Unternehmen, Bielefeld, 1970.

Eppenberger, Mathias: Information durch Mitteilung oder durch Auskunft am Beispiel der Information des Aktionärs, Gais, 1989.

Erdem, Nuri: "6102 Sayılı ̒ Yeni ̕ TTK'ya Göre Anonim Ortaklık Pay Sahiplerinin ̒ Müktesep ̕ (Kazanılmış) Hakları, REGESTA, 2, 1, 2012, s. 29-44.

Erdoğan, İrfan: İletişimi Anlamak, Ankara, 2011.

Erdönmez, Güray: Medenî Usûl Hukukunda Belgelerin İbrazı Mecburiyeti, İstanbul, 2010.

Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2012. (Anılış: Eren, Borçlar Hukuku)

Eren, Fikret: Mülkiyet Hukuku, Ankara, 2011. (Anılış: Eren, Mülkiyet)

Erlei, Mathias/Leschke, Martin/Sauerland, Dirk: Neue Institutionenökonomik, Stuttgart, 2007.

Felder, Silvian: " Verwaltungsrat und Corporate Governance - Ein ganzheitlicher Systemansatz", ST, 11, 2002, s. 1007-1012.

Fischer, Julian: Insiderrecht und Kapitalmarktkommunikation unter besonderer Berücksichtigung des Rahmens für Finanzanalysten, Berlin, 2006.

Fischer, Konrad: "Was bringt eine Sonderprüfung? Ein umständliches, aber wirkungsvolles Instrument", NZZ, 2, 04.01.2001, s. 28.

Fleischer, Holger/Strothotte, Christian: "Ein Stewardship Code für institutionelle Investoren: Wohlverhaltensregeln und Offenlegung der Abstimmungspolitik als Vorbild für Deutschland und Europa?", AG, 7, 2011, s. 221-233.

Fleischer, Holger: "Investor Relations und informationelle Gleichbehandlung im Aktien-, Konzern- und Kapitalmarktrecht", ZGR, 4, 2009, s. 505-541.

Forstmoser, Peter/Meier-Hayoz, Arthur/Nobel, Peter: Schweizerisches Aktienrecht, Bern, 1996.

Forstmoser, Peter: "Informations- und Meinungsäuserungsrechte des Aktionärs", Rechtsfragen um die Generalversammlung, Zürich, 1997, s. 85-129. (Anılış: Forstmoser, Informations- und Meinungsäuserungsrechte)

Forstmoser, Peter: "OR 663c - ein wenig transparentes Transparenzgebot", içinde: Walder, Hans Ulrich/Jaag, Tobias/Zobl, Dieter: Aspekte des Witschaftsrechts, Festgabe zum Schweizerischen Juristentag 1994, Zürich, 1994, s. 69-90.

Forstmoser, Peter: Organisation und Organisationsreglement der Aktiengesellschaft rechtliche Beurteilung und Umsetzung in der Praxis, Zürich, Basel, Genf, 2011. (Anılış: Forstmoser, Organisation)

Gabrielli, Fabrizio: Das Verhältnis des Rechts auf Auskunftserteilung zum Recht auf Einleitung einer Sonderprüfung, Zürich, 1997.

Gardyne, Philip: "Shareholders – Fiction, Rights and Remedies, Waikato Law Review, 15, 2007, s. 212-239.

Gassmann, Richard: "Durchsetzung der Minderheitsrechte von Aktionären unter der neuen ZPO", GesKR, 3, 2012, s. 420-428. (Anılış: Gassmann, Durchsetzung)

Gassmann, Richard: "Aktienrechtliche Sonderprüfung - doch mehr als nur ein Papiertiger, recht., 6, 1995, s. 234-240.

Giger, Gion: Corporate Governance als neues Element im schweizerischen Aktienrecht, Zürich, Basel, Genf, 2003.

Göksoy, Y. Can: Anonim Ortaklıkta Payın Rehni, Ankara, 2001.

Grohmann, Uwe: Das Informationsmodell im Europäischen Gesellschaftsrecht, Berlin, 2006.

Gümüş, Mustafa Alper: Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, Cilt 2, İstanbul, 2010.

Güven, Şirin: "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Anonim Şirketler Hukukunda Özel Denetim", Çankaya Üniversitesi Hukuk Dergisi, 8/2, 11/2011, s. 133-175.

Hausheer, Heinz/Walter, Hans Peter: Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Einleitung, Art: 1-9 ZGB, Band I/1, Bern, 2012. (Anılış: Hausheer/Walter/(İlgili Bölüm Yazarı), Berner Kommentar, ZGB)

Hausheer, Heinz/Walter, Hans Peter: Berner Kommentar, **Schweizerische Zivilprozessordnung,** Band II, Art: 150-352, Bern, 2012. (Anılış: Hausheer/Walter/(İlgili bölüm yazarı), Berner Kommentar, ZPO)

Hausheer, Heinz: Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Der einfache Auftrag, Art. 394-406 OR, Band. VI/2/4, Bern, 1992. (Anılış: Hausheer/(İlgili Bölüm Yazarı), Berner Kommentar, OR)

Hellmann, Thomas: Materiellrechtlicher Auskunftsanspruch und prozessuale Auskunftspflicht, Augsburg, 1979.

Hofstetter, Karl: "Die Gleichbehandlung der Aktionäre in börsenkotierten Gesellschaften", SZW, 1996, s. 222-233.

Honsell, Heinrich/Vogt, Nedim Peter/Watter, Rolf: Basler Kommentar, Obligationenrecht II, Art. 530-964 OR, Art. 1-6 SchlT AG, Art. 1-11 ÜBest GmbH, Basel, 2012 (Anılış: Honsell/Vogt/Watter/(İlgili bölüm yazarı), BSK, OR II)

Honsell, Heinrich/Vogt, Nedim Peter/Wiegand, Wolfgang: Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529 OR, Basel, 2011 (Anılış: Honsell/Vogt/Wiegand/(İlgili bölüm yazarı), BSK, OR I)

Hopt, Klaus J./Wiedemann, Herbert: Aktiengesetz Großkommentar, Fünfter Band, Mitbestimmungsgesetz; §118-149, Berlin, 2008 (Anılış: Hopt/Wiedemann/(İlgili bölüm yazarı), AktG)

Horber,Felix: " Das Auskunftsbegehren und die Sonderprüfung -- siamesische Zwillinge des Aktienrechts", SJZ, 9, 91, 1995, s. 165-171. (Anılış: Horber, Sonderprüfung)

Horber,Felix: Die Informationsrechte des Aktionärs - Eine systematische Darstellung, Zürich, 1995. (Anılış: Horber, Informationsrechte des Aktionärs)

Hölters, Wolfgang: Aktiengesetz Kommentar, München, 2014. (Anılış: Hölters/(İlgili bölüm yazarı), AktG)

Hudetz, Kai/Kaapke, Andreas: Lexikon Handelsmanagement, Controlling-Führung-Marketing, Frankfurt am Main, 2009.

Hungerbühler, Ivo W.: Der Verwaltungsratspräsident, Zürich-Basel-Genf, 2003.

Hüffer, Uwe: "Minderheitsbeteiligungen als Gegenstand aktienrechtlicher Auskunftsbegehren", ZIP, 9, 1996, s. 401-411. (Anılış: Hüffer, Minderheitsbeteiligungen)

Hüffer, Uwe: Aktiengesetz, München, 2012. (Anılış: Hüffer, AktG)

Jacobs, Claire Huguenin: Das Gleichbehandlungsprinzip im Aktienrecht, Zürich, 1994.

Jaeggi, Peter/Teoman, Ömer (Çev.): "Anonim Ortaklıklar Hukukunun Çözümlenememiş Sorunları", İktisat ve Maliye Dergisi, C. XXII, 1976, s. 19-33.

Jänig, Ronny: Aktienrechtliche Sonderprüfung, Baden-Baden, 2005.

Jung, Peter/Spitz,Philippe: Stämpflis Handkommentar, Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG), Bern, 2010. (Anılış: Jung/Spitz/(İlgili bölüm yazarı), SHK UWG)

Kalss, Susanne/Wessely, Karin: Die Rechte des Aktionärs,Wien, Bern, 1994

Kama, Özge: "Yeni Kurumsal İktisat Okulunun Temelleri", Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2, 13, 2011, s. 183-204.

Karahan, Sami (Edit): Şirketler Hukuku, Konya, 2013. (Anılış: Karahan/(İlgili Bölüm Yazarı))

Karakoç, Yusuf: "Vergiye Karşı Tepkilerden; Vergiden Kaçınma", Mali Hukuk, 48, Kasım-Aralık, 1993, s. 18-25. (Anılış: Karakoç, Vergiden Kaçınma)

Karakoç, Yusuf: "Vergi Yargılaması Hukukunda Defterlerin Delil Olması", Vergi Dünyası, 169, Eylül, 1995, s. 102-115.

Karakoç, Yusuf: Yargı Kararları Işığında Vergi Sorunlarının Çözümü, İzmir, 1996.

Karakoç, Yusuf: Türk Vergi Yargılaması Hukukunda Delil Sistemi, İzmir, 1997.

Karakoç, Yusuf: "Eleştirel Düşünme ve Hukuk", Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, 20, 2010, s. 193-199.

Karakoç, Yusuf: Genel Vergi Hukuku, Ankara, 2014 (Anılış: Karakoç, Vergi Hukuku)

Karakoç, Yusuf: Türk Hukuku'nda Vergi Kanunlarının Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi, Ankara, 2017.

Karasu, Rauf: "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı", Batider, 2, 12/2005, s. 73-114.

Karslı, Abdurrahim: Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı, İstanbul, 2011.

Kaya, Arslan: "Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi", Batider, 1, 3/2015, s. 62-83. (Anılış: Kaya, Özel Denetim)

Kaya, Arslan: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara, 2001. (Anılış: Kaya, Bilgi Alma)

Kaya, Mustafa İsmail: "Pay sahiplerinin Anonim Şirket Genel Kurulunda Temsil Edilmesi", Batider, 4, 12/2014, s. 45-95.

Kendigelen, Abuzer: "Anonim Ortaklık Payı (Pay senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paylardan Kaynaklanan Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu", Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl, Makalelerim, İstanbul, 2001, s. 241-284. (Anılış: Kendigelen, Hapis Hakkı)

Kendigelen, Abuzer: Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul, 1994. (Anılış: Kendigelen, İntifa Hakkı)

Kırca, İsmail/Şehirali Çelik, Feyzan/Manavgat, Çağlar: Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, Ankara, 2016. (Anılış: (İlgili cilt yazarı)/Şehirali Çelik/Manavgat)

Kirchner, Jörg/Iversen, Malte: "Rechtliche Hürden außerbörslichen Verkauf eines Aktienpakets", NZG, 24, 2008, s. 921-925.

Kläy, Hanspeter: Die Vinkulierung, Basel, Frankfurt am Main, 1997.

Knobloch, Stefan: Das System zur Durchsetzung von Aktionärsrechten, Zürich, 2011.

Kolb, Alfred: Die Rechtliche Stellung der Mitglieder der Verwaltung nach schweizerischem Aktienrecht, Andelfingen, 1935.

Kortunay, Ayhan: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı, İstanbul, 2015.

Kostkiewicz, Jolanta Kren/ Nobel, Peter/ Schwander, Ivo/ Wolf, Stephan: OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht, Zürich, 2009. (Anılış: Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf/(İlgili bölüm yazarı), OR Handkommentar)

Krömker, Michael: "Der Anspruch des Paketaktionärs auf Informationsoffenbarung zum Zwecke der Due Diligence", NZG, 9, 2003, s. 418-424.

Krüger, Wolfgang/Rauscher, Thomas: Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, Band 1, §§ 1-354, München, 2013.

Kunz, Peter V.: "Das Informationsrecht des Aktionärs in der Generalversammlung", AJP, 8, 2001, s. 883-900. (Anılış: Kunz, Informationsrecht)

Kunz, Peter V.: "Die wirtschaftsrechtliche Rechtsprechung des Bundesgerichts in den Jahren 2010/2011: Gesellschaftsrecht sowie Finanzmarktrecht", ZBJV, 2, 149, 2013, s. 99-144. (Anılış: Kunz, Rechtsprechung)

Kunz, Peter V.: "Transparenz(en) im Konzern", Kommunikation: Festschrift für Rolf H. Weber zum 60. Geburtstag, Bern, 2011, s. 123-151. (Anılış: Kunz, Transparenz)

Kunz, Peter V.: "Zur Subsidiarität der Sonderprüfung", SJZ, 1, 92, 1996, s. 1-5. (Anılış: Kunz, Subsidiarität)

Kunz, Peter V.: Die Klagen im Schweizer Aktienrecht, Zürich, 1997. (Anılış: Kunz, Klagen)

Kunz, Peter V.: Minderheitenschutz im schweizerischen Aktienrecht, Bern, 2001**.** (Anılış: Kunz, Minderheitenschutz)

Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder: Medenî Usul Hukuku, Ankara, 2011.

Kuru, Baki: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku, İstanbul, 2016.

Lambert, Claude Andre: Das Gesellschaftsinteresse als Verhaltensmaxime des Verwaltungsrates der Aktiengesellschaft, Bern, 1992.

Lambert, Claude/Schleiffer, Patrick: "Auskunfts- und Einsichtsrecht", GesKR, Sondernummer, 2008, s. 98-103.

Lehner, Othmar: Die Aufschlußpflicht des Verwaltungsrates gegenüber den Aktionären, Visp, 1932.

Lipp, Lorenz/Müller, Roland/Plüss,Adrian: "Minderheitenschutz im schweizerischen Aktienrecht", AJP, 5, 2011, s. 587-598.

Margiotta, Adriano: Das Bankgeheimnis - Rechtliche Schranken eines bankkonzerninternen Informationsflusses?, Zürich, 2002.

Martinez, **Marolda:** Information der Aktionäre nach Schweizerischem Aktien- und Kapitalmarktrecht, Zürich, 2006.

Meier, Robert: Die Aktiengesellschaft, Zürich, Basel, Genf, 2005.

Meier-Hayoz, Arthur/Forstmoser, Peter: Schweizerisches Gesellschaftsrecht, Bern, 2007.

Metin, Umut: "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının (GK) Butlanı", İstanbul Barosu Dergisi, 87, 2013/4, s. 169-189.

Meyer-Landrut, Andreas/Heuser, Moritz: "Rechtliche Aspekte der Kommunikation mit institutionellen Investoren vor der HV", AG, 13/14, 2011, s. R241-R242.

Mineliler, Zeynep: "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Limited Şirket Ortağının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı", Terazi, S. 69, Mayıs 2012, s. 14-19.

Moroğlu, Erdoğan: "Anonim Ortaklıkta Özel Denetçi", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 42, S. 1-4, 1976, s. 341-358. (Anılış: Moroğlu, Özel Denetçi).

Moroğlu, Erdoğan: "Başbakanlık'a Sunulan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na İlişkin Genel Değerlendirme", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 61, 2005, s. 35-46.

Musileak, Hans-Joachim/Voit, Wolfgang: Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz, München, 2015. (Anılış: Musielak/Voit/(İlgili bölüm yazarı), ZPO)

Narbay, Şafak: "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim Yapılması Şartları ve Özel Denetçinin Atanması Usulü", Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. I, İstanbul, 2007, s. 287-327. (Anılış: Narbay, Özel Denetim)

Narbay, Şafak: Anonim Ortaklıkta Pay Defteri, Ankara, 2003. (Anılış: Narbay, Pay Defteri)

Neidhardt, Erich: "Vom Recht des Einzelaktionärs auf Auskunft in der Generalversammlung", SAG, 4, 1931/32. (Anılış: Neidhardt, Vom Recht des Einzelaktionärs auf Auskunft)

Neidhardt, Erich: Das Einsichtsrecht des Aktionärs, Strassburg, 1930. (Anılış: Neidhardt, Ensichtsrecht)

Nobel, Peter: Unternehmenskommunikation, Bern, 2009.

Nomer, N. Füsun: "Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi", Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul, 1998, s. 469-490. (Anılış: Nomer, Eşit İşlem)

Nomer, N. Füsun: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, İstanbul, 1999. (Anılış: Nomer, Sadakat Yükümlülüğü)

Özdamar, Mehmet: "Anonim Şirketlerde Özel Denetim", içinde: Ulusoy, Erol: Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Ankara, 2016, s. 259-290. (Anılış: (Özdamar)/Ulusoy, s.)

Özkan, Ömer: "Türk ve İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Özel Denetçi Atanması", Batider, 2, 12/1999, s. 27-49.

Paslı, Ali: Anonim Ortaklık Kurumsal Yönetimi, İstanbul, 2005.

Pekcanıtez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet: Medenî Usûl Hukuku, Ankara, 2013.

Perret, Michael: Das Auskunftsrecht des Aktionärs nach deutschem und schweizerischem Recht, München, 1969.

Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin: Ortaklıklar Hukuku I, İstanbul, 2014. (Anılış: Poroy/Tekinalp/Çamoğlu/(İlgili Bölüm Yazarı)

Preußer, Julia: Gesellschaftsrecht, Freiburg, 2009.

Pucher, Michael/Zwick, Christian: "Das Auskunftsrecht des Aktionärs nach dem AktRÄG 2009", 24, 2, 2010, s. 54-63.

Pulaşlı, Hasan: "Corporate Governance ve Yeni Düzenlemeler Işığında Şirket Yöneticilerinin Ücretlerinin Açıklanma Yükümü", Batider, 1, 6/2005, s. 31-58. (Anılış: Pulaşlı, Corporate Govenance)

Pulaşlı, Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt I, Ankara, 2014. (Anılış: Pulaşlı, Şerh, C.1)

Pulaşlı, Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt II, Ankara, 2015. (Anılış: Pulaşlı, Şerh, C.2)

Răduleţu, Ionuţ: Der Schutz von Minderheitsaktionären nach rumänischem und deutschem Aktienrecht unter Berücksictigung des Eu-Acquis, Frankfurt am Main, 2010.

Ridder-Aab, Christa-Maria: Die moderne Aktiengesellschaft im Lichte der Theorie der Eigentumsrechte -Zur Revision von Managertheorien-, Frankfurt/Main, New York, 1980.

Roth Pellanda, Katja: Organisation des Verwaltungsrates, Zürich, St. Gallen, 2007.

Roth Pellenda, Katja : "Q&A zur Klage auf Durchführung einer Sonderprüfung nach Art. 697a ff. OR", GesKR, 3, 2007, s. 294-306.

Roth Pellenda, Katja: "Vertragsverhältnisse mit Verwaltungsräten", GesKR,1, 2012, s. 72-82. (Anılış: Roth Pellanda, Vertragsverhältnisse)

Ruffner, Markus: Die ökonomischen Grundlagen eines Rechts der Publikumsgesellschaft, Zürich, 2000.

Sanwald, **Reto:** Austritt und Ausschluss aus Ag und GmbH, Zürich, St. Gallen, 2009

Schäfer, Hans-Bernd/Ott, Claus: Lehrbuch der Ökonomischen Analyse des Zivilrechts, Berlin, Heidelberg, 2012.

Scherrer, Eric R.: Die Stimmrechtsausübung durch Depotvertreter, Zürich, 1996.

Schiessl, Maximilian: "Auf der Suche nach dem "Ankeraktionär" - "PIPE"-Transaktionsmodelle und Organpflichten, AG, 11, 2009, 385-392.

Schleiffer, Patrick: Der gesetzliche Stimmrechtsausschluss im schweizerischen Aktienrecht nach bisherigem und revidiertem Recht, Bern, 1993.

Schluep, Walter René: Die wohlerworbenen Rechte des Aktionärs und ihr Schutz nach schweizerischem Recht, Zürich, St. Gallen, 1955.

Schmidt, Karsten/Lutter, Marcus: Aktiengesetz Kommentar, Köln, 2010. (Anılış: Schmidt/Lutter/(İlgili bölüm yazarı), AktG)

Schmidt, Karsten: Informationsrechte in Gesellschaften und Verbänden, Ein Beitrag zur gesellschaftsrechtlichen Institutionenbildung, Heidelberg, 1984.

Schmidt, Karsten: Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 1, München, 2010. (Anılış: Schmidt/(İlgili bölüm yazarı), Münchener Kommentar, Band 1, Hgb)

Schmidt, Karsten: Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 2, München, 2011. (Anılış: Schmidt/(İlgili bölüm yazarı), Münchener Kommentar, Band 2, Hgb)

Schott, Bertrand: Aktienrechtliche Anfechtbarkeit und Nichtigkeit von Generalversammlungsbeschlüssen wegen Verfahrensmängeln, Zürich, 2009.

Schucany, Emil: Kommentar zum schweizerischen Aktienrecht, Zürich, 1960.

Sevi, Ali Murat: Anonim Ortaklıkta Payın Devri, Ankara, 2012.

Sommer, Christa: Die Treupflicht des Verwaltungsrats gemäss Art. 717 Abs. 1 OR, Zürich-St.Gallen, 2010.

Spindler, Gerald/Stilz, Eberhard: Kommentar zum Aktiengesetz, Band 1, §§ 1-149, München, 2015. (Anılış: Spindler/Stilz/(İlgili bölüm yazarı), AktG, Band 1)

Spindler, Gerald/Stilz, Eberhard: Kommentar zum Aktiengesetz, Band 2, §§ 150-410 IntGesR/SpruchG/SE-VO, München, 2015.

Stauss, Bernd: "Private und öffentliche Unternehmen im Effizienzvergleich. Unternehmensverfassungen 'im Lichte' der Property Rights-Theorie", Zeitschrift für öffentliche und gemeinwirtschaftliche Unternehmen, 3, 1983, s. 278-298.

Strauß, Walter: "Die Rechtsstellung des Aktionärs", içinde: Marburger Aussprache zur Aktienrechtsreform, Marburg, 1959, s. 15-35.

Studer, Christoph D.: "Was darf ein Aktionär wissen? Das Auskunftsrecht an der Generalversammlung", NZZ, 2, 04.01.2001, s. 30.

Stückelberger, Balz: Unternehmensinformation und Recht, Zürich, 2004.

Sutter-Somm, Thomas/Hasenböhler, Franz/Leuenberger, Christoph: Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), Zürich, 2013. (Anılış: Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger/(İlgili bölüm yazarı), ZPO)

Şener, Oruç Hami: Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2017. (Anılış: Şener, Ortaklıklar Hukuku)

Şener, Oruç Hami: "Roma Hukukunun Modern Ortaklıklar Hukukuna Etkileri", içinde: Şener, Oruç Hami: Makaleler, Cilt I, İzmir, 2006, s. 63-119.

Şener, Oruç Hami: Adi Ortaklık, Ankara, 2008. (Anılış: Şener, Adi Ortaklık)

Şener, Oruç Hami: Anonim Ortaklıkta Ek Tasfiye (İhya), Ankara, 2015. (Anılış: Şener, Ek Tasfiye)

Şener, Oruç Hami: Ticari Temsilci ve Ticari Temsil Yetkisi, Ankara, 2015. (Anılış: Şener, Ticari Temsil)

Şener, Oruç Hami: Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 2016. (Şener, Ticari İşletme)

Tanner, Brigitte: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Band V/5b, Die Aktiengesellschaft-Die Generalversammlung (Art. 698-706b OR), Zürich, 2003. (Tanner, Zürcher Kommentar)

Tekil, Fahiman: "Anonim Şirketlerde Yetki Sorunları", Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, 2001, s. 601-629. (Anılış: Tekil, Yetki)

Tekil, Fahiman: Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul, 1998. (Anılış: Tekil, Anonim Şirketler)

Tekinalp, Ünal: "Anonim Ortaklıklara İlişkin Yeni Hukuk Politikalarının Dinamikleri ve Bunlar Arasındaki İlişki", Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'e Armağan, Ankara, 2003, s. 227-252. (Anılış: Tekinalp, Yeni Hukuk Politikaları)

Tekinalp, Ünal: "Genel Kurul Kararlarının Butlanında Anonim Ortaklığa Özgü Sebeplerin Kabulü İhtiyacı", Batider, 4, 12/2009, s. 5-16. (Anılış: Tekinalp, Butlan)

Tekinalp, Ünal: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, İstanbul, 2015. (Anılış, Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları).

Teoman, Ömer: "Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurul Toplantılarına Bizzat Katılmak Yükümü Var Mıdır?", Otuz Yıl Ticaret Hukuku -Tüm Makalelerim-, C. I, 1971-1982, İstanbul, 2000, s. 377-382. (Anılış: Teoman, Yönetim Kurulu)

Teoman, Ömer: "Anonim Ortaklıkta Azınlığın Genel Kuruldan Özel Denetçi Seçilmesini İsteme Hakkı ve Gündeme Bağlılık İlkesi", Otuz Yıl Ticaret Hukuku -Tüm Makalelerim-, C. I, 1971-1982, İstanbul, 2000, s. 436-445. (Anılış: Teoman, Özel Denetçi)

Teoman, Ömer: "Yürürlükteki Hukukumuza ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar", Batider, 4, 12/2009, s. 19-33. (Teoman, Genel Kurula Katılmak Zorunda Olanlar)

Teoman, Ömer: Anonim Ortaklıkta İntifa Senetleri, İstanbul, 1978. (Anılış: Teoman, İntifa Senetleri)

Topsoy, Fevzi: "Anonim Şirket Pay Sahibinin Özel Denetim İsteme Hakkı", içinde: Ulusoy, Erol: Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Ankara, 2016, s. 291-337. (Anılış: (Topsoy)/Ulusoy)

Topuz, Gökçen: Hisse Haczi ve Satışı, Ankara, 2009.

Tumay, Meltem: "Asymmetric Information and Adverse Selection in Insurance Markets: The Problem Of Moral Hazard", Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 16, 1, 2009, s. 106-114.

Türk, Hikmet Sami: "Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarında Gündeme Bağlılık İlkesi ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Azil veya Seçimi", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara, 1984, s. 179-205.

Ulusoy, Erol: "Azınlık Hakları-Anonim Şirket Genel Kurul Toplantıları: Doğrular ve Yanlışlar", içinde: Ulusoy, Erol: Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Ankara, 2016, s. 35-64. (Anılış: (Ulusoy)/Ulusoy)

Umar, Bilge/Yılmaz, Ejder: İsbat Yükü, İstanbul, 1980.

Umar, Bilge: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara, 2011.

Usluel, Aslı E. Gürbüz: Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticari Sırrın Korunması, İstanbul, 2009.

Uzel, Necdet: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa Göre Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam, İstanbul, 2013.

Uzunallı, Sevilay: Anonim Şirkette İşletme Konusu, Ankara, 2013.

Üçışık, Güzin/Çelik, Aydın: Anonim Ortaklıklar Hukuku, Ankara, 2013.

Vito, Roberto/Rudolf, Hans: Personengesellschaften und Aktiengesellschaft (Art. 530-771), Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Zürich, 2012. (Anılış: Vito/Rudolf/(İlgili bölüm yazarı), Handkommentar)

Vock, Dominik: Prozessuale Fragen bei der Durchsetzung von Aktionärsrechten, Zürich, 2000.

Vogt, Hans-Ueli/Schiwow, Emanuel/Wiedmer, Karin: "Die Aktienrechtsrevision unter Corporate-Governance Aspekten", AJP, 11, 2009, s. 1359-1388.

von Büren, Roland/Stoffel, Walter A./Weber, Rolf H.: Grundriss des Aktienrechts, Zürich, Basel, Genf, 2011.

von der Crone, Hans Caspar/Isler, Martina: "Dispoaktien", GesKR, Sondernummer I, 2008, s. 76-84.

von der Crone, Hans Caspar: " Strategische Leitung und Qualitätssicherung in der Aktiengesellschaft", SJZ, 1, 98, 2002, s. 1-11. (Anılış: Von der Crone, Strategische Leitung)

von der Crone, Hans Caspar: "Ein Aktienrecht für das 21. Jahrhundert", SZW, 70, 1998, s. 157-169. (Anılış: von der Crone, 21. Jahrhundert)

von der Crone, Hans Caspar: "Verantwortlichkeit, Anreize und Reputation in der Corporate Governance der Publikumsgesellschaft", ZSR, 119, II, 2000, s. 239-275. (Anılış: von der Crone, Verantwortlichkeit, Anreize und Reputation)

Vutt, Andres/Vutt, Margit: "Shareholders' Individual Information Right: Prerequisites and Boundaries", Juridica International, 23, 2015, s. 60-69.

Wang, Jingyi/Wang, Peng: "Discussion about Shareholders' Right to Information", Journal of Politics and Law, 2, 2, June 2009, s. 42-49.

Watter, Rolf: "Die Informationsversorgung des Aktionärs, insbesondere die SWX-Richtlinie betr. Information zur Corporate Governance, içinde: Bühler, Christoph B.: Informationspflichten des Unternehmens im Gesellschafts- und Börsenrecht, Bern, Stuttgart, Wien, 2003, s. 33-66. (Anılış: Watter, Die Informationsversorgung)

Weber, Rolf H./Willi, Anette: "Informationsrechte im privaten Bereich Aktuelle Entwicklungen bei der Offenlegung von Informationen", digma, 4, 2004, s. 154-158.

Weber, Rolf H.: "Informationsrechte des Aktionärs", içinde: Watter, Rolf: Die "grosse" Schweizer Aktienrechtsrevision, Zürich, St. Gallen, 2010, s. 207-222.

Weber,Rolf H./Schnyder, Orsolya Fercsik: "Von der Sonderprüfung zur Sonderuntersuchung, GesKR, Sondernummer, 2008, s. 113-116.

Widmer, Kurt: Das Recht des Aktionärs auf Auskunftserteilung de lege lata und de lege ferenda (Art. 697 OR), Zürich, 196**2.**

Wilde, Christian: "Informationsrechte und Informationspflichten im Gefüge der Gesellschaftsorgane", ZGR, 3, 1998, 423-465.

Winkler von Mohrenfels, Peter: Abgeleitete Informationsleistungspflichten im deutschen Zivilrecht, Berlin, 1986.

Witt, Carl Heinz: "Das Informationsrecht des Aktionärs und seine Durchsetzung in den USA, Großbritannien und Frankreich", AG, 6, 2000, s. 257-267.

Wohlmann, Herbert: Die Treuepflicht des Aktionärs, Zürich, 1968.

Wolf, Joachim: Organisation, Management, Unternehmensführung, Wiesbaden, 2011.

Wulf, Goette/Habersack, Mathias/Kalss, Susanne: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, Band 2, München, 2014.

Wulf, Goette/Habersack, Mathias/Kalss, Susanne: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, Band 3, München, 2013. (Anılış: Wulf/Habersack/Kalss/(İlgili bölüm yazarı), Münchener Kommentar zum AktG, Band 3)

Wyss, H. F.: Das Recht des Aktionärs auf Auskunftserteilung (Art. 697 OR) unter besonderer Berücksichtigung des Rechts der Unternehmenzusammenfassungen, Zürich, 1953.

Yanlı, Veliye: Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması, İstanbul, 2005.

Yasaman, Hamdi: "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda Hâkimin Genişleyen Rolü", Batider, 4, 12/2009, s. 73-94.

Yıldız, Şükrü: Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi, Ankara, 2004.

Yiğit, İlhan: Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İşleyişi ve Ortaya Çıkan Sorunlar, İstanbul, 2005.

Zehnder, August: Die Generalversammlung bei den Aktiengesellschaften, Bern, 1922.

Zindel, Gaudenz G.: "Aktionäre ohne Stimmrecht und stimmrechtslose Aktionäre", içinde: Schluep, Walter R./Isler, Peter R.: Neues zum Gesellschafts- und Wirtschaftsrecht, Festschrift zum 50. Geburtstag von Peter Forstmoser, Zürich, 1993, s. 199-216.

Zöllner, Wolfgang/Noack, Ulrich: Kölner Kommentar zum Aktiengesetz, Band 3, Tellieferung 1, §131-132 AktG, Köln, 2010. (Anılış: Zöllner/Noack/(İlgili bölüm yazarı), Kölner Kommentar zum AktG)